

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

PHILIP ROTH

A M E R İ K A ' Y A T U Z A K

ROTH

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN: **MERVE SEVTAP ILGIN**

MonoKL Edebiyat

Yapıtın Özgün Adı: *The Plot Against America*
Amerika'ya Tuzak

© Monokl Yayınları, 2019

© Philip Roth, 2004

Bu yapıtın hakları The Wylie Agency aracılığıyla alınmıştır.

Sertifika Numarası: 22834

ISBN: 978-605-69798-2-8

Birinci Basım: 2019 Kasım

İngilizceden Çeviren: Merve Sevtap Ilgın

Düzeltili: Ayşegül Ergül Aslan

Kitap Editörü: Setenay Karaçay

Kapak Tasarımı: Sancar Dalman

Baskı Hazırlık: MonoKL

Dağıtım: Arasta / Emek

Baskı: Optimum Basım San. Ve Tic. Ltd. Şti.

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1

39295 Küçükçekmece-İstanbul

Sertifika Numarası: 41707

MonoKL Yayınları

Uğur Mumcu Mah. Serçe Sok. No:33 D:3

Kartal - İstanbul

e-posta: editor@monokl.net

www.monoklkitap.com

AMERİKA'YA TUZAK

PHILIP ROTH

İngilizceden Çeviren: Merve Sevtap Ilgın

Philip Roth (1933-2018)

1997 yılında, Philip Roth *Pastoral Amerika* ile Pulitzer Ödülü'nü kazandı. 1998 yılında Beyaz Saray'da, Ulusal Sanat Madalyası'nı aldı ve 2002'de Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi'nin en büyük ödülü olan Kurgu Dalında Altın Madalya ödülüne layık görüldü. John Dos Passos, William Faulkner ve Saul Bellow daha önceleri bu ödüle layık görülenler arasındadır. İki kez Ulusal Kitap Ödülü, PEN/Faulkner Ödülü ve Ulusal Kitap Eleştirmenleri Cemiyeti Ödülü'nü kazandı. 2005'de *The Plot Against America* ile "2003-2004 yılları için Amerika temalı en göze çarpan tarihi roman" olarak Amerikan Tarihçileri Topluluğu ödülünü ve Yılın En İyi Kitabı olarak W. H. Smith ödülünü kazandı. Ödülün kırk altı yıllık tarihinde onu iki kere kazanan ilk yazar oldu.

2005 yılında Roth, çalışmaları Library of America tarafından kapsamlı ve eksiksiz yayımlanan, yaşayan üçüncü Amerikalı yazar oldu. 2011'de Beyaz Saray'da Ulusal Beşeri Bilimler Madalyası aldı ve ardından Man Booker Uluslararası Ödülü'nü alan dördüncü kişi oldu. 2012 yılında İspanya'nın en büyük onurunu, Asturias Prensi Ödülü'nü kazandı ve 2013 yılında Fransa'nın en büyük nişanı olan Onur Lejyonu Nişanı'na layık görüldü.

Monokl Yayınları *Philip Roth* özel serisi kapsamında Amerikan Tarihçileri Derneği Ödülü'ne layık görülen ve alternatif bir Amerika tarihine hayat veren *Amerika'ya Tuzak* romanını yayımlamaktan mutluluk duyuyor.

Monokl'daki diğer kitapları:

- *Ölen Hayvan*
- *Aldatma*
- *Sabbath'ın Tiyatrosu*
- *Amerika'ya Tuzak*

İÇİNDEKİLER

1 Haziran 1940–Ekim 1940 Oylar ya Lindbergh'e ya da Savaşa	9
2 Kasım 1940–Haziran 1941 Zevzek Yahudi	49
3 Haziran 1941–Aralık 1941 Hristiyanların Peşinde	86
4 Ocak 1942–Şubat 1942 Kopuk Bacak	123
5 Mart 1942–Haziran 1942 Daha Önce Hiç	153
6 Mayıs 1942–Haziran 1942 Onların Ülkesi	201
7 Haziran 1942–Ekim 1942 Winchell İsyanları	232
8 Ekim 1942 Kötü Günler	277
9 Ekim 1942 Ebedi Korku	314
 Son Not	 345
Okuyucuya Not	346
Ana Karakterlerin Gerçek Kronolojisi	347
Kitaptaki Diğer Tarihi Kişilikler	365
Bazı Belgeler	370

S.F.R.'ye

Haziran 1940–Ekim 1940

Oylar ya Lindbergh'e ya da Savaşa

Bu anılara korku hüküm sürüyor, hem de ebedi bir korku. Her insanın çocukluğu türlü korkulardan nasibini alır tabii ama Lindbergh başkan olmasaydı ya da ben bir Yahudi'nin oğlu olmasaydım bu kadar korkak bir çocuk olmazdım belki diye düşünmeden edemiyordum.

1940 Haziran'ında ilk darbe geldiğinde, yani Amerika'nın uluslararası havacılık kahramanı Charles A. Lindbergh, Cumhuriyetçilerin Philadelphia kongresinde başkanlığa aday gösterildiğinde ilkokul mezunu bir sigortacı olan ve haftada elli dolar bile etmeyen yevmiyesi faturaları ödemeye yetse de geriye pek bir şey kalmayan babam otuz dokuz yaşındaydı. Zamanında öğretmen okuluna gitmek istediye de parasızlıktan gidemeyen, liseyi bitirdikten sonra ailesinin yanında kalıp bir ofiste sekreterlik yapan, babamın her cuma akşamı eline saydığı parayı, tıpkı evi çekip çevirmekteki becerisi gibi ustaca kullanarak Büyük Buhran'ın en kötü zamanlarında bile kendimizi fakir hissetmememizi sağlayabilen annem otuz altı yaşındaydı. Yedinci sınıfa giden ve resim konusunda müthiş yetenekli olan ağabeyim Sandy on iki yaşında; bir sınıf atmış bir üçüncü sınıf öğrencisi (ve ülkenin önde gelen filatelisti Başkan Roosevelt'ten ilham alan milyonlarca çocuk gibi hevesli bir pul koleksiyoncusu) olan ben ise yedi yaşındaydım.

Önlerinde kırmızı tuğla basamaklar ve her birinin ön kapısının üstünde çatıyı andıran birer sundurma bulunan ve etrafları kısacık kesilmiş çalı çitlerle çevrili minicik birer bahçeye açılan ahşap evlerin sıralandığı, iki tarafı ağaçlarla bezeli bir sokaktaki iki buçuk katlı küçük bir evin ikinci katında yaşıyorduk. Weequahic Mahallesi, Birinci

Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Newark'ın gelişmemiş güneybatı ucundaki çiftlik arazilerine kurulmuştu; şanlarına yaraşır biçimde, mahalledeki sokakların beş altı tanesine İspanyol-Amerikan Savaşı'nın muzaffer deniz kuvvetleri komutanlarının, mahallenin sinemasına ise Franklin D. Roosevelt'in beşinci kuzeni ve ülkenin yirmi altıncı başkanı olan Theodore Roosevelt'in adı verilmişti. Bizim caddemiz, yani Summit Bulvarı, civardaki bir tepenin sırtındaydı. Bu tepe, şehrin kuzeyi ve doğusundaki tuz bataklığından belki ancak yirmi otuz metre daha yüksekti, bir liman kentindeki herhangi bir yükseltiden farksızdı; havaalanının doğusundan başlayarak Bayonne yarımadasındaki petrol tanklarının çevresinden dolaşan ve aynı noktada New York Körfezi'yle birleşerek Özgürlük Anıtı'nı aşır Atlantik'e açılan derin koyla aşağı yukarı aynı yükseklikteydi. Yatak odamızın arka penceresinden batıya doğru bakınca, şehrin iç kesimlerini ta Watchungs'un sık ağaçlıklarına kadar görebiliyorduk; etrafı harikulade mülkler ve seyrek nüfuslu zengin mahalleleriyle çevrili olan, neredeyse deniz seviyesindeki bu sıradağ bildiğimiz dünyanın en uzak ucuydu ve evimizden aşağı yukarı on üç kilometre uzaktaydı. Bir blok güneyimizde çoğunlukla Yahudi olmayan ailelerin yaşadığı işçi kasabası Hillside vardı. Hillside kasabasının bittiği yerde Union County başlardı ve orası bambaşka bir New Jersey'di.

1940 yılında mutlu bir aileydik. Annemle babam arkadaş canlısı, konuksever insanlardı. Dostları babamın iş arkadaşlarından ve ağabeyimle benim okuduğumuz, yeni açılan Chancellor Bulvarı İlkokulu'nun Okul Aile Birliği'ni annemle birlikte kuran kadınlardan seçilirdi. Hepsi de Yahudi'ydi. Mahallemizdeki erkeklerin ya kendi işleri vardı -mahalledeki şekerçi dükkânının, bakkalın, kuyumcunun, giyim mağazasının, mobilyacının, benzincinin ve şarküterinin sahipleri, Newark-Irvington hattındaki ufak tefek sanayi atölyelerinin malikleri, serbest çalışan su tesisatçısı, elektrikçi, badanacı ve kazancıydılar- ya da babam gibi şehrin sokaklarında her gün evden eve dolaşır ellerindeki malları satmaya çalışan komisyon neferlerindendiler. Yahudi doktorlar, avukatlar ve şehir merkezinde büyük mağazaları olan başarılı tüccarlar, Chancellor Bulvarı tepesinin doğu yamacına uzanan sokaklardaki müstakil evlerde otururlardı. Bu evler, peyzajı yapılmış yüz yirmi hektarlık bir alanı kaplayan yemyeşil çimler ve sık ağaçlarla bezeli Weequahic Park'a çok daha yakındı. Bu

parkın sandallarla gezinti yapılabilen gölü, golf sahası ve hipodromu, Weequahic bölgesini 27. Otoyol boyunca uzanan sanayi tesisleri ve nakliye depolarından, onun doğusundaki Pennsylvania Demir Yolu Viyadüğü'nden, onun doğusundaki gelişmekte olan havaalanından ve onun doğusundaki Amerika'nın en uç kıyısından –dünyanın dört bir yanından gelen yükleri boşalttıkları Newark Körfezi'nin ambarlarından ve rıhtımlarından ayırıyordu. Mahallenin batı ucunda, yani bizim yaşadığımız parksız ucunda, belki bir iki öğretmen ya da eczacı falan yaşardı ama bunun dışında, yakın çevremizde adamakıllı bir meslek sahibi olan, hele hele varlıklı girişimci veya imalatçı ailelerden gelen tek bir komşumuz bile yoktu. Erkekler haftada elli, altmış, hatta yetmiş küsur saat çalışır; kadınlarsa hiç durmadan çalışırlar, iş gücünü azaltan alet edevatlardan doğru dürüst yardım almadan çamaşır yıkar, gömlek ütüler, sökük çorapları onarır, eskimiş yakaları ters çevirir, düğme diker, yünlüleri naftalinler, mobilyaları cilalar, yerleri siler süpürür, camları parlatır, lavaboları, küvetleri, tuvaletleri ve ocakları temizler, halılara süpürge tutar, hastalara bakar, yemek alışverişi yapar, yemek pişirir, hısım akrabanın karnını doyurur, çekmeceleri ve dolapları düzenler, evdeki badanacıları ve tamircileri denetler, dinî törenleri ayarlar, faturaları öder ve bir yandan aile bütçesinin kontrolünü ellerinde tutarlarken bir yandan da çocuklarının sağlığına, üstüne başına, temizliğine, beslenmesine, hâl ve hareketlerine, doğum günlerine, terbiyesine ve maneviyatına da özen gösterirlerdi. Kadınlardan bazıları evlerinden pek de uzak olmayan aile dükkânlarında kocalarıyla birlikte çalışırlardı, hatta okuldan sonra ve cumartesi günleri yaşça büyük çocukları da siparişleri dağıtarak, stok sayımı ve temizlik yaparak onlara yardım ederlerdi.

Benim için komşularımızı tanımlayan ve birbirinden ayıran şey, dinden ziyade iştî. Çevremizdeki hiç kimse sakal bırakmaz, Eski Dünyadakiler gibi modası geçmiş giysiler giymezdi; dışarıya çıkarken de, çocukluk arkadaşlarımla sık sık girip çıktığım evlerinin içinde de kimse başına takke takmazdı. Yetişkinler dışarıdan bakınca anlaşılacak, fark edilecek şekilde yaşamıyorlardı artık dinlerini; o da dinî görevlerini gerçekten yerine getiriyorlarsa şayet. Terzi ya da *koşer* kasap gibi yaşlı esnaflar ve mecburen çocuklarının yanında yaşayan hasta ve bir ayağı çukurda yaşlılar hariç muhitimizdeki hiç kimsenin belirgin bir aksanı yoktu. 1940 yılına gelindiğinde, New Jersey'nin en

büyük ilçesinin güneybatı kıyısındaki Yahudi ana baba ve çocuklar birbirleriyle Hudson Nehri'nin diğer tarafında kalan beş ilçedeki Yahudi kardeşlerimizin konuştuğu meşhur lehçeden çok, Altoona ya da Binghamton'da konuşulan dile benzeyen bir Amerikan İngilizcesiyle konuşuyorlardı artık. İbranice harfler kasap dükkânının vitrine yapıştırılmış yazılarda ve mahalledeki küçük sinagogların üst pervazlarına kazınmış sözlerde göze çarpsa da neredeyse her zaman, herkes tarafından, aklınıza gelebilecek her amaçla kullanılan İngilizcenin tanıdık harfleri yerine kutsal kitabın alfabesini (mezarlık hariç) hiçbir yerde göremezdi gözleriniz. Köşedeki şekerci dükkânının önünde duran gazete bayisi, günlük Yahudi gazetesi *Forvertz*'in on katı sayıda at yarışı bülteni satıyordu.

İsrail henüz ortada yoktu, altı milyon Avrupalı Yahudi ortadan kaldırılmamıştı daha, (İtilaf Devletleri'nin, artık yerinde yeller esen Osmanlı İmparatorluğu'nun son uzak topraklarını da elinden koparttığı ve 1918'den bu yana İngiliz mandası altında olan) uzaklardaki Filistin'le ne alakamız olduğu ise benim için tam bir muammaydı. Sakallı ve asla takkesiz dolaşmayan yabancı bir adam, karanlık çöktükten sonra bozuk İngilizcesiyle Filistin'de bir ulusal Yahudi vatani kurulmasına destek için birkaç ayda bir para istemeye geldiğinde, cahil bir çocuk olmayan ben bile o adamın kapımızın önünde ne aradığına pek bir anlam veremezdim. Annemle babam, bana ya da Sandy'ye adamın bağış kutusuna atmak için biraz bozuk para verirlerdi; üstünden yıl da geçse bizim zaten üç nesildir bir vatanımız olduğunu kafasına sokmayı bir türlü başaramayan zavallı, ihtiyar bir adamın kalbini kırmamak için, sırf iyi niyetlerinden verdikleri bir sadaka olarak görürdüm ben bunu. Her sabah okula gittiğimde vatanımın bayrağına bağlılık yemini ediyordum ne de olsa. Anma programlarında sınıf arkadaşlarımla birlikte vatanımın şanını anlatan marşlar okuyordum. Milli bayramları hevesle ve Dört Temmuz'da atılan havai fişeklerle, Şükran Günü'nde pişirilen hindiyle ve Anma Günü'nde oynanan çifte maçlarla bunlarla ne alakam olduğunu bir kez bile düşünmeden kutlardım. Bizim vatanımız Amerika'ydı.

Sonra Cumhuriyetçiler Lindbergh'i aday gösterdi ve her şey değişti.

Neredeyse on yıl boyunca, Lindbergh diğer her yerde olduğu gibi bizim mahallemizin gözündeki büyük bir kahramandı. Hatta *The Spirit of St. Louis* adındaki minicik, tek kanatlı uçakla Long Island'dan Paris'e tek başına yaptığı otuz üç buçuk saatlik aralıksız uçuşu tamamlayışı, 1927 ilkbaharında tam da annemin ağabeyime hamile olduğunu öğrendiği güne rastlamıştı. Sonuç olarak, cesaretiyle hem Amerika'yı hem de dünyayı heyecana boğan ve ulaştığı başarıyla havacılıkta akla hayale sığmayacak bir geleceğin önünü açan genç havacı, küçük bir çocuğun zihninde kendine yer bulan ilk tutarlı mitolojiyi oluşturan aile öyküleri galerisine bir resim daha eklemişti. Hamileliğin gizemiyle Lindbergh'in kahramanlığı birleşince, ilk evladının mevcudiyetinin ilanına ancak böylesine küresel bir olayın eşlik edebileceğine ikna olan annemin Tanrı inancı daha da pekişmişti. Sandy daha sonra bu iki olağanüstü olayın bir araya gelişini gösteren bir çizimle bu ânı kayda geçirecekti. Dokuz yaşında tamamladığı ve kasten olmasa da Sovyet poster sanatını fena hâlde anımsatan bu çizimde, Sandy annemi evimizden kilometrelerce uzakta, Broad ve Market caddelelerinin birleştiği köşede sevinçli bir kalabalığın arasında resmetmişti. Yüzünde, sevincini gözler önüne seren kocaman bir gülümseme olan yirmi üç yaşındaki siyah saçlı, genç ve zarif bir kadın, şaşırtıcı şekilde tek başına ve üstünde çiçek desenli mutfak önlüğüyle şehrin en işlek iki caddesinin birleştiği yerde bir elini, yanıltıcı biçimde küçük bir kızinkini andıran kalçalarının hizasında, önlüğünün önüne koymuş, diğer eliyle ise kalabalığın içinde tek başına gökyüzünü, tam da Lindbergh'inkiyle yarışır bir zaferle Sanford Roth'a hamile kaldığını öğrendiği anda Newark şehir merkezinden görülebilecek kadar alçaktan uçan *The Spirit of St. Louis*'i gösteriyor.

1932 yılının Mart ayında, Sandy dört yaşındayken ve ben, Philip daha dünyaya gelmemişken Charles ve Anne Morrow Lindbergh'in ilk çocukları, daha yirmi ay önceki doğumu ülkece sevinçle karşılanan oğulları, ailenin New Jersey, Hopewell kırsalındaki gözlerden uzak yeni evlerinden kaçırılmıştı. Bebeğin artık çürümeye başlamış cesedi on hafta kadar sonra, birkaç kilometre uzaktaki ormanda tesadüfen bulunmuştu. Bakıcısıyla annesi evin başka bir yerinde her zamanki işleriyle meşgulken bebek, beşiğinden alındıktan ve akşamın karanlığında üstünde pijamalarıyla evin ikinci katındaki bebek odasının penceresinden dışarıya çıkarılıp eğreti bir merdivenle

aşağıya indirildikten sonra kasten ya da kazara öldürülmüştü. New Jersey, Flemington'ta görülen çocuk kaçırma ve cinayet davası 1935 Şubat'ında, Alman karısıyla birlikte Bronx'ta yaşayan, otuz beş ya-şındaki eski mahkûm Alman Bruno Hauptmann'ın mahkûmiyetiyle sonuçlandığında, dünyanın Atlantik'i tek başına geçen ilk pilotunun cesaretine onu Lincoln misali yaralı bir titana dönüştüren dokunaklı-lık da nüfuz etmiş benziyordu.

Lindberghler duruşmadan sonra ülkeden biraz uzaklaşarak doğa-bilecek yeni bir Lindbergh bebeğini koruyacakları ve ihtiyaç duyduk-ları mahremiyeti sağlayacakları umuduyla Amerika'yı terk ettiler. Aile İngiltere'de küçük bir kasabaya taşındı; Lindbergh oradayken sivil bir vatandaş olarak Nazi Almanyası'na, onu çoğu Amerikalı Yahudi'nin başdüşmanı hâline getirecek birtakım seyahatlere çıkmaya başladı. Alman savaş makinesinin büyüklüğünü ilk elden tanımasını sağlayan beş seyahat boyunca Hava Mareşali Göring tarafından gösterişli bir şekilde ağırlandı, Führer adına verilen resmî bir madalyayla taçlandı-rıldı ve Almanyadan dünyanın "en ilgi çekici ulusu," ülke liderinden ise "müthiş bir adam" olarak bahsederek Hitler'e olan saygısını açıkça ifade etti. Üstelik bütün bu ilgi ve saygı, Hitler'in 1935'te çıkardığı, Yahudilerin siyasal, sosyal ve mülki haklarını ellerinden alan, onları vatandaşlıktan çıkaran ve Aryanlarla evlenmelerini yasaklayan ırkçı yasalardan *sonraydı*.

1938'de okula başladığım sıralarda Lindbergh'in adı, Sosyal Ada-let adında sağcı bir program yapan ve Yahudi karşıtı hıncı ülkenin zor zamanlarında hatırı sayılır bir dinleyicinin ilgi gösterdiği, Detroit bölgesi rahibi Peder Coughlin'in pazar günkü radyo yayınları kadar nefret uyandırmaya başlamıştı bizim evde. Avrupadaki Yahudiler için, geçen on sekiz asrın en karanlık, en meşum yılı olan 1938'in Ka-sım ayında Almanyanın dört bir yanındaki Naziler modern tarihin en korkunç kıyımının fitilini *Kristallnacht* ile ateşlediler: sinagoglar yakılıp kül edildi, Yahudilerin evleri ve iş yerleri harap edildi ve kor-kunç bir geleceğe işaret eden o geceden başlayarak binlerce Yahudi evlerinden zorla alınıp toplama kamplarına götürüldüler. Devlet eliy-le, bizzat kendi topraklarında doğan vatandaşlara yapılan emsali gö-rülmemiş bu vahşete cevaben kendisine Führer adına Hava Mareşali Göring tarafından hediye edilen tam dört gamalı haçla süslenmiş al-tın madalyayı geri vermesi önerildiğinde, Lindbergh bu teklifi Alman

Kartalı'nın hizmet madalyasını alenen geri çevirmenin Nazi liderine karşı "fuzuli bir hakaret" olacağını öne sürerek reddetti.

Lindbergh nefret etmem gerektiğini öğrendiğim ilk meşhur Amerikalı'ydı –tıpkı Roosevelt'in sevmeyi öğrendiğim ilk meşhur Amerikalı olması gibi– bu yüzden de Cumhuriyetçilerin 1940'ta Roosevelt'e karşı onu aday göstermelerini, dünyayla tam bir barış içindeki Amerika'nın Amerikan şehrindeki bir Amerikan okulunda okuyan ve Amerikalı bir ana babadan doğmuş Amerikalı bir çocuk olarak kanıksadığım şahsi güvenliğime karşı daha önce hiç görmediğim kadar büyük bir hakaret olarak algılamıştım.

Bununla kıyaslanabilecek tek tehditle, on üç ay kadar önce, Metropolitan Life şirketinin Newark ofisinin mümessillerinden biri olarak Büyük Buhran'ın en kötü günlerinde bile yüksek satış yapmayı sürdürdüğü için babama evimizin on kilometre kadar batısındaki Union kasabası ofisinde personelden sorumlu müdür yardımcılığı görevi teklif edildiğinde görmüştük. Bu kasabanın bildiğim tek özelliği yağmur yağdığında bile film gösterimi yapılan bir arabalı sineması olduğu ve bu terfiyi kabul ettiği takdirde babamın ailesini de alıp oraya taşınmasının beklendiği idi. Müdür yardımcısı olunca babam artık haftada yetmiş beş dolar kazanacak, hatta ilerleyen yıllarda bu miktar haftada yüz dolara kadar çıkacaktı, ki bu para 1939 yılında bizim çapımızdaki insanlar için servet sayılırdı. Üstüne üstlük, Union'da müstakil evler Buhran nedeniyle birkaç bin dolara satıldığından, babam Newark'ın gecekondularından birinde beş parasız büyürken kurduğu hayalini gerçekleştirip ev sahibi bir Amerikalı olabilecekti. "Ev sahibi olmanın gururu" babamın en sevdiği sözlerden biriydi; babam gibi başkalarıyla aşık atma ve sırf el âleme gösteriş için mal mülk edinme hırsının değil, ailesini geçindiren tek erkek olma sorumluluğunun ayakta tuttuğu bir adam için ekmek kadar, su kadar gerçek bir hayali taşıyordu bu söz.

Tek sorun vardı, Hillside gibi Union da işçi sınıfından, Yahudi olmayan insanların yaşadığı bir kasaba olduğu için muhtemelen babam otuz beş kişilik ofisteki tek Yahudi çalışan, annem sokağımızdaki tek Yahudi kadın, Sandy ve ben de okulumuzdaki tek Yahudi çocuklar olacaktık.

Bizim gibi Büyük Buhran'ı yaşayan bir ailenin azıcık da olsa maddi rahatlığa erişme hasretini giderecek olan bu terfi önerisini izleyen

cumartesi öğle yemeğinden sonra, dördümüz beraber Union kasabasına bakmaya gittik. Birbiriyle tıpatıp aynı olmasa da tel kapılı verandaları, biçilmiş çimleri, birkaç parça çalılıkları ve tek arabalık bir garaja açılan beton kaplı garaj yollarıyla oldukça mütevazı olsalar. da bizim iki odalı apartman dairemizden çok daha ferah görünen ve filmlerdeki saygıdeğer Amerika'nın küçük kasabalarındaki beyaz baidanalı ufak tefek evlere çok benzeyen iki katlı evlerle bezeli sokakları bir uçtan diğerk uca gezdığımız zaman, hatta kasabaya ayak bastığımız ilk anda, ailecek bir ev sahibi olabileceğimize dair masum hayalimiz yerini, tahmin edilebileceğigibi, Hristiyan hayırseverliğinin nereye kadar yayılabileceğine dair endişelere bıraktı. Normalde gayet enerjik bir kadın olan annem, babamın, "Ee, ne diyorsun Bess?" sorusuna, küçük bir çocuğı bile kandırmayı başaramayacak yapmacık bir hevesle karşılık verdi. Yaşım ne kadar küçük olursa olsun, ben bile bunun nedenini tahmin edebiliyordum: Çünkü annem, "Bizim evin adı 'şu Yahudilerin yaşadığı yer' olacak. Elizabeth'te yaşadıklarımı sil baştan yaşayacağım," diye geçiriyordu içinden.

Annem babasının bakkal dükkânının üstündeki evinde büyürken New Jersey, Elizabeth, bizim Newark'ın dörtte biri büyüklükte, daha çok işçi sınıfından İrlandalıların, onların siyasetçilerinin ve çok sayıdaki kiliselerinin etrafında dönen sıkı fıkı cemaat hayatının ağır bastığı bir kasabaymış. Elizabeth'te yaşayan bir kız çocuğı olarak bilhassa kötü muamele gördüğünden yakındığını annemin ağzından hiç duymadıysam da, ancak evlenip Newark'ın yeni yeni gelişen Yahudi mahallesine taşındıktan sonra onu önce "sınıf annesi," sonra okul aile birliğinin Anaokulu Anneleri Kulübü'nden sorumlu başkan yardımcısı ve en sonunda da okul aile birliği başkanı yapacak ve Trenton'da düzenlenen çocuk felci konferansına katıldıktan sonra –Başkan Roosevelt'in doğum günü– 30 Ocak'ta her yıl bir *March of Dimes*¹ balosu düzenlemeyi teklif ettiğinde bu teklif Newark'taki okulların çoğı tarafından kabul edilen bir kadın olacak öz güveni kazanmıştı. Annem 1939 ilkbaharında ilerici fikirlere sahip –sınıflarda "görsel eğitim" kullanmaya hevesli genç bir sosyal bilgiler öğretmenine çoktan destek vermişti bile– başarılı bir lider olarak ikinci yılını sürdürürken, şimdi Summit Bulvarı'nda bir eş ve anne olarak elde ettiği her şeyden

1 March of Dimes, Franklin D. Roosevelt tarafından 1938'de kurulan, çocuk felci ile mücadele etmeyi amaçlayan bir hayır kurumudur ve hâlen aktiftir. -yhn

yoksun kalacağını düşünmeden edemiyordu. Şayet Union kasabasının ilkbahardaki en güzel zamanlarına tanık olduğumuz sokaklarından birinde bir ev alıp oraya yerleşme şansına erişirsek, annemin konumu yalnızca İrlanda Katoliklerinin hüküm sürdüğü Elizabeth'te Yahudi göçmeni bir bakkalın kızı olarak büyürkenki hâline geri dönmekle kalmayacaktı; daha da kötüsü, Sandy ve ben de mahallenin yabancıları olarak onun kısıtlı gençliğini sil baştan yaşamak zorunda kalacaktık.

Annemin ruh hâlinin aksine, babam moralimizi yükseltmek için elinden geleni yapıyor, her şeyin ne kadar temiz ve bakımlı olduğundan söz ediyor, o evlerden birinde yaşarsak Sandy ile ikimizin artık küçücük bir yatak odasını ve tek bir dolabı paylaşmak zorunda kalmayacağımızı hatırlatıp kira vermek yerine ev kredisi ödemenin avantajlarını sıralıyordu ki kavşağın köşelerinden birini kaplayan ve daha çok parkı andıran bir içkili mekânın önünde kırmızı ışıktaki durmak zorunda kalınca bu ekonomiye giriş dersi ansızın sona erdi. Yemyeşil yapraklı ağaçların gölgesine yeşil piknik masaları atılmıştı; bu güneşli hafta sonunda işlemeli beyaz ceketleriyle garsonlar üstü şişeler, sürahiler ve tabaklarla dolu tepsileri dengede tutarak hızla etrafta dolaşırken her yaştan bir dolu erkek masaların etrafında toplanmış, bir yandan sigaralarını, pipolarını ve puolarını tüttürüyor, diğer yandan uzun cam kadehler ve seramik kupalardan içkilerini yudumluyorlardı. Müzik de vardı; uzun bir tüyle süslenmiş bir şapka takmış, kısacık şort ve uzun çoraplar giymiş kısa boylu, tıknaz bir adam akordeon çalıyordu.

“Orospu çocukları!” dedi babam. “Faşist piç kuruları!” Sonra yeşil yandı ve biz babamın haftada elli dolardan daha fazlasını kazanma şansına sahip olacağı ofis binasına bakmak için sessizce yolumuza devam ettik.

O gece uyumak için yatağa girdiğimizde ağabeyim babamın neden kendini kaybedip çocuklarının önünde küfredtiğini anlattı bana: Kasabanın tam ortasındaki o eğlenceli ve rahat açık hava restoranına birahane deniyormuş, birahanenin Alman-Amerikan Derneği'yle, Alman-Amerikan Derneği'nin Hitler'le ve Hitler'in de –sanki bilmiyormuşum gibi– Yahudilere yapılan zulümle doğrudan ilgisi vardı.

Yahudi karşıtlığı şöleni. O gün o birahane neşeyle içki içerken gördüğüm adamları hayal ettiğimde hep bu canlanır oldu zihnimde

–dünyanın her yerindeki tüm Naziler gibi, evrensel bir şifayı yudumlarcasına Yahudi düşmanlığı kadehlerini birer birer deviriyorlardı.

Babam New York’taki genel merkeze –en üst kulesi şirketin gururla gözler önüne serdiği “Hiç Sönmeyen Işık” tabelasıyla taçlandırılmış o uzun mu uzun binaya– gitmek için işten yarım gün izin aldı ve amirine, hasretle beklediği terfiyi kabul edemeyeceğini bildirdi.

Akşam yemeği masasında Madison Bulvarı 1 Numara’nın on sekizinci katında olanları anlatmak için ağzını açtığı anda annem, “Bu benim suçum,” dedi.

Babamsa, “Kimsenin suçu yok,” diye itiraz etti. “Gitmeden önce ne diyeceğimi söylemiştim zaten, oraya gittim ve diyeceklerimi dedim, hepsi bu. Union’a taşınmıyoruz, çocuklar. Burada kalıyoruz.”

“Ne yaptı peki?” diye sordu annem.

“Beni dinledi.”

“Sonra?”

“Ayağa kalkıp elimi sıktı.”

“Hiçbir şey demedi mi?”

“Bol şans, Roth,’ dedi.”

“Sana kızmış, belli ki.”

“Hatcher eski kafalı bir beyefendidir. Bir seksen boyunda, iri yapılı bir *goy*². Film yıldızlarına benziyor. Altmış yaşında ama turp gibi sağlam. Onun gibi adamlar işleri yürütme peşindedir, Bess. Benim gibilere kızmakla boşa vakit harcamazlar.”

“Peki şimdi ne olacak?” diye sordu annem, babamın Hatcher’la yaptığı görüşmenin sonucunun kötü olacağından ve bizi büyük sıkıntıya sokacağından emin olduğunu anlatmaya çalışıyor gibiydi. Bunun nedenini anladığımı sanıyordum. Kendini bir işe adadın mı onun altından kalkardın – annemle babam bizi bu belitle yetiştirmişlerdi. Babam akşamları yemek masasında bıkmadan usanmadan küçük oğullarına hep şunu tekrar ederdi: “Biri size ‘Şu işi yapabilir misin? Bunun altından kalkabilir misin?’ diye sorarsa, ‘Tabii ki,’ deyin. Onlar beceremediğinizi anlayıncaya kadar siz çoktan ne yapacağınızı öğrenmiş ve işi kapmış olursunuz. Hem kim bilir, belki bu sayede hayatınızın fırsatını yakalarsınız.” Fakat belli ki kendisi New York’taki görüşmede öyle yapamamıştı.

2 Yahudilerin Yahudi olmayanlara verdiği, aşağılama da içeren bir ad. –çn

Annem, “Patron ne dedi?” diye sordu. Biz dördümüz, babamın Newark’taki ofisinin müdürü Sam Peterfreund’dan Patron diye bahsederdik. Üniversitelere ve meslek okullarına kabul edilen Yahudi sayısının yazılı olmayan bir kuralla minimumda tutulduğu, Yahudilerin önemli pozisyonlara getirilmeyerek ayrımcılığa uğramasına kimsenin ses çıkarmadığı ve binlerce sosyal örgüt ve kuruluşta Yahudi üyeliklerinin kısıtlandığı günlerde Peterfreund, Metropolitan Life şirketinde yönetici pozisyonuna getirilmiş bir elin parmaklarını geçmeyen Yahudi’den biriydi. “Seni o terfi için öneren kendisiydi,” dedi annem. “Şimdi kim bilir o ne düşünüyordur?”

“Geri döndüğümde bana ne dedi biliyor musun? Bana Union’daki ofis için ne dedi biliyor musun? Orası ayyaşlarla doluymuş. Ayyaşları *meşhurmuş*. Başta kararımı etkilememek için sesini çıkarmamış. Bu terfiyi çok istiyorum diye önümü kesmek istememiş. O ofisin sabah iki saat çalışıp sonra günün geri kalanını gazinolarda geçiren mümessilleri herkesin dilindeymiş. Ben oraya gitseymişim, yeni Yahudi olarak, bütün o *goyim*’in³ birlikte çalışmak için yanıp tutuştuğu yeni Yahudi müdür olarak onları barlardan toplayacaktım. Benim işim oraya gidip onlara, karılarına ve çocuklarına karşı sorumluluklarını hatırlatmakmış. Ah, çocuklar, onlara bu iyiliği yaptığımda bir bilseniz beni nasıl seveceklerdi. Arkamdan neler diyeceklerini tahmin edersiniz. Yok, kalsın, benim burada keyfim yerinde. Hepimizin keyfi yerinde.”

“Peki ya şirkettekiler onları geri çevirdiğin için seni işten kovarsa?”

“Hayatım, ben yapmam gerekeni yaptım. İşte bu kadar.”

Ama annem, babamın Patron’un anlattığını söylediği şeylere inanmamıştı; babamın bütün bunları uydurduğunu çünkü çocuklarını Alman-Amerikan Derneği’nin limanı olan o Yahudi karşıtı kasabada büyötmeyi reddettiği ve böylece babamı *hayatının* fırsatından ettiği için kendini suçlamasını istemediğini düşünüyordu.

Lindberghler, aile hayatlarını sürdürmek için Nisan 1939’da Amerika’ya döndüler. Bundan yalnızca birkaç ay sonra, eylölde, Avusturya’yı topraklarına katıp Çekoslovakya’yı istila eden Hitler, Polonya’yı işgal edip ele geçirdi. Fransa ve Büyük Britanya da Almanya’ya savaş

3 *Goy* sözcüğünün çoğulu. -çn

ilan ederek karşılık verdiler. Lindbergh o sırada çoktan Hava Kuvvetleri'nde albay olarak çalışmaya geri dönmüş, şimdi de ABD hükümeti adına ülkenin dört bir yanını dolaşıp Amerikan havacılığının gelişimi, silahlı kuvvetlerin hava kanadının genişletilip modernleştirilmesi için lobi yapmaya başlamıştı. Hitler hızla Danimarka, Norveç, Hollanda ve Belçika'yı işgal edip Fransa dışında hepsini bozguna uğratmışken ve yüzyılın ikinci büyük Avrupa savaşı patlak vermek üzereyken, Hava Kuvvetleri albayı, misyonlarının arasına Amerika'nın savaşın içine çekilmesine ve İngiltere'yle Fransa'ya herhangi bir yardım teklif edilmesine engel olma amacını da ekleyerek kendini soyutlama taraftarlarının idolü –ve Roosevelt'in düşmanı– hâline getirdi. Roosevelt'le aralarında zaten büyük bir husumet vardı ama şimdi Lindbergh büyük mitinglerde, ulusal radyoda ve popüler dergilerde başkanın ülkeyi barış vaatleriyle kandırarak aslında gizliiden gizliye silahlı mücadeleye sokmayı planladığını açıkça ilan edince, Cumhuriyetçi Parti'den bazıları Lindbergh'i "Beyaz Saray'daki savaş çığırkanı"nın üçüncü kez başkanlık koltuğuna oturmasına engel olacak adam olarak lanse etmeye başladılar.

Roosevelt silah ambargosunu kaldırmak ve İngiltere'nin yenilmesini önlemek adına ülkenin tarafsızlığı hususundaki kısıtlamaları gevşetmek için Meclis'e baskı yaptıkça Lindbergh daha da dobra sözler etmeye başladı ve en sonunda Des Moines'da kendisini tezahüratlarla karşılayan, bir salon dolusu destekçinin karşısında yaptığı o ünlü radyo konuşmasında nüfusun yüzde üçünden azını oluşturan ve "Yahudiler" ve "Yahudi ırkı" olarak da adlandırdığı grubu "bu ülkeyi savaşa girmeye zorlayan en büyük topluluk" olarak gördüğünü açıkladı.

"Dürüst ve vizyon sahibi hiç kimse," dedi Lindbergh, "bugün karışımıza konan savaş yanlısı politikaya seyirci kalıp böylesi bir politikanın hem biz hem de onlar için taşıdığı tehlikeleri göz ardı edemez." Ve sonra, fevkalade bir açıksözlülükle ekledi:

Bir avuç ileri görüşlü Yahudi de bunun farkında ve müdahaleye karşı çıkıyorlar. Ama büyük çoğunluğu hâlâ savaşa girmeyi destekliyor... Onları kendi çıkarlarına yarayacağına inandıkları bir şeyin peşine düştükleri için suçlayamayız ama biz de kendi çıkarlarımızı korumak zorundayız. Başkalarının doğal ihtiras ve ön yargılarının ülkemizi felakete götürmesine izin veremeyiz.

Lindbergh'in Iowa'daki izleyicilerinden coşkulu tezahüratlar alan bu suçlamaları, liberal gazeteciler, Roosevelt'in basın sözcüsü, Yahudi örgüt ve ajansları, hatta bizzat Cumhuriyetçi Parti'nin içinden her ikisi de potansiyel başkan adayları olan New York bölge savcısı ve Wall Street kamu avukatı Wendell Willkie tarafından hemen ertesi gün kınandı. Demokratik Parti kabinesinden İç İşleri Bakanı Harold Ickes gibi üyelerin eleştirileri öyle sert oldu ki Lindbergh Franklin D. Roosevelt'in başkanlığı altında onun başkomutanı olarak hizmet vermektense albaylık görevinden istifa etmeyi tercih etti. Savaşa müdahaleye karşı mücadelenin başını çeken en geniş çaplı örgüt olan *Önce Amerika Komitesi* ona destek vermeyi sürdürdü ve Lindbergh örgütün tarafsızlık savının en popüler propagandacısı olarak kaldı. Lindbergh'in ifade ettiği, Yahudilerin "bu ülkeye karşı oluşturduğu en büyük tehlike sinemamız, basınımız, radyomuz ve hükümetimiz üzerindeki büyük mülkiyet ve nüfuzlarıdır," görüşü (gerçekler aksini söylüyor olsa bile) *Önce Amerika*'cılarının pek çoğu için tartışmasız doğrudur. Lindbergh yazılarında "damarlarımızda akan Avrupa mirası"ndan iftiharla söz ederken, "yabancı ırkların kanımıza karışması"na ve "değersiz kanın içimize sızması"na karşı uyarırken (bütün bu sözler o yıllardan kalma güncelerde yer almaktaydı) hem *Önce Amerika*'ya bağlı sıradan insanların oluşturduğu büyükçe bir toplulukla hem de kudurmuş seçmenlerle paylaştığı şahsi görüşlerini kayda alıyordu aslında. Bu gibilerin Amerika'nın dört bir yanına bu denli yayılmış olabileceği, Yahudi karşıtlığına karşı büyük bir nefret duyan Yahudi babamla Hristiyanlara duyduğu güvensizlik iliklerine kadar işlemiş olan annemin bile aklının ucundan geçmezdi.

1940 Cumhuriyetçi Parti Kurultayı. O gece -27 Haziran, Perşembe- ağabeyimle ben yatmaya giderken oturma odasındaki radyo açıktı; babamız, annemiz ve büyük kuzenimiz Alvin hep birlikte oturmuş, Philadelphia'dan yapılan canlı yayını dinliyorlardı. Cumhuriyetçiler oylamayı altı kez tekrarladıktan sonra hâlâ bir aday seçememişlerdi. Lindbergh'in adı henüz sadece tek bir delege tarafından dile getiriliyordu ve kendisi yeni bir savaş uçağı tasarımı için tavsiyelerde bulunduğu Orta Batı'daki bir fabrikada düzenlenen mühendisler toplantısı yüzünden kurultayda değildi, olması da beklenmiyordu. Sandy ve ben uyurken kurultayda Dewey, Willkie ve iki güçlü Cumhuriyetçi

senatör, Michiganlı Vandenberg ve Ohiolu Taft arasındaki çekişme sürüyordu. Roosevelt'in 1932'deki ezici galibiyetiyle koltuğundan olan, partinin eski başkanı Hoover ya da yine Roosevelt'in bundan dört yıl sonra, tarihteki en büyük seçim zaferiyle çok daha aşağılayıcı bir şekilde bozguna uğrattığı Vali Alf Landon gibi kodamanlar yakın zamanda perde arkasında herhangi bir anlaşmaya varacakmış gibi de görünmüyordu.

O gün yazın ilk bunaltıcı akşamlarından birini yaşadığımızdan evdeki bütün odaların camları açıktı ve Sandy ile ben sadece kendi oturma odamızdaki radyodan değil, hem alt hem yan hem de karşı komşularımızın radyolarından yayılan sesler sayesinde kurultayı ya-tığımızdan takip etmeyi sürdürdük zira bir evi yanındakinden ayıran sokaklar ancak tek bir arabanın sığacağı genişlikteydi. O zamanlar komşuların tropik gecelerinin seslerini bastıran klimalar henüz evle-rin camlarını doldurmadığı için, radyo yayını Keer'den Chancellor'a tüm bloğun üstünü örtmüştü – ikişer buçuk katlı otuz küsur evde de, Chancellor Bulvarı köşesine yeni dikilen küçük apartmanda da, tek bir Cumhuriyetçinin yaşamadığı böyle bir blokta da. Bizimki gibi sokaklarda yaşayan Yahudiler, pusulanın tepesinde Roosevelt'in adı olduğu müddetçe doğrudan Demokratik Parti'ye oy verirlerdi.

Ama biz daha çocuktuk ve her şeye rağmen uykuya daldık, Cum-huriyetçiler yirminci oylamada da aynı noktada tikanıp kalmışken Lindbergh sabah saat 3:18'de beklenmedik bir şekilde kurultaya gi-riş yapmış olmasaydı sabaha kadar uyanmazdık. O sırim gibi uzun, yakışıklı kahraman, henüz kırkına bile varmamış atletik yapılı çevik adam daha dakikalar önce Philadelphia Havalimanı'na kendi uçağıyla iniş yaptıktan sonra üstünde uçuş kıyafetleriyle içeri girmişti ve onu gördükleri anda bütün o içi geçmiş katılımcılar büyük bir coş-kuyla ayağa fırlayıp kürsüden hiçbir müdahale yapılmaksızın tam otuz dakika boyunca, "Lindy! Lindy! Lindy!" diye bağırıyorlardı. Bu son derece başarılı, spontane gelişen sözüm ona kutsal sahnenin perde arkasında Minnesota, Little Falls'dan Charles A. Lindbergh'in adını adayların arasına alelacele yazdıran sağcı soyutlama yanlısı, Kuzey Dakotalı Senatör Gerald P. Nye vardı. Kongrenin en tutucu üyelerinden ikisi de –Montanalı Kongre Üyesi Thorkelson ve Güney Dakotalı Kongre Üyesi Mundt– bu adaylığı destekleyince, Cumhu-riyetçi Parti, 28 Haziran Cuma günü sabah saat tam dörtte, bizlerin

Hristiyan yurttaşlardan sayıca çok daha az, dinî ön yargılardan ötürü çoğu zaman kamusal güç kazanmaktan alıkonulan ve Amerikan demokrasisinin prensiplerine duyduğu bağlılık bir Adolf Hitler hayranınıninkinden hiç de az olmayan bir azınlık olduğumuzu kabul etmektense, karşısındaki medya araçları aracılığıyla biz Yahudileri tüm ulusa fevkalade “etkilerini ... ülkemizi felakete sürüklemek” için kullanan “diğer insanlar” olarak lanse eden bir yobazı alkışlar eşliğinde başkan adayı olarak seçti.

“Hayır!” Bizi uykumuzdan uyandıran sözcük buydu; bizim sokaktaki her evden yükselen erkek sesleri, “Hayır!” diye bağıryordu. Olamaz. Hayır. O adam Birleşik Devletler Başkanı olamaz.

Saniyeler içinde ağabeyimle ben de radyonun başında, ailenin geri kalanının yanındaki yerimizi almıştık; kimsede bize yatağımıza geri dönmemizi söyleyecek hâl kalmamıştı. O sıcak havaya rağmen, benim usturuplu annem ince geceliğinin üstüne bir sabahlık almayı ihmal etmemişti –belli ki o da uyuyordu, sonra kopan gürültü yüzünden uyanmıştı– ve kusmamak için kendini zor tutuyormuşçasına eliyle ağzını kapatmış, koltukta, babamın yanında oturuyordu. Bu arada kuzenim Alvin artık yerinde oturamaz olmuş, can düşmanının peşinde tüm şehri dolaşan bir intikamcıya yaraşır adımlarla on beş metrekarelik odada dört dönüyordu.

O geceki öfke gümbür gümbür gümbürdeyen bir ateş, insanı alıp demir gibi eğip büken bir tav fırınıydı. Bir türlü dinmiyordu –Lindbergh Philadelphia kürsüsünde sessizce durmuş, bir kez daha ülkenin kurtarıcısı olarak kendisine yapılan tezahüratları dinlerken ve sonra partisinin adaylığını ve bu adaylıkla üstlendiği Amerika’yı Avrupa’nın savaşının dışında tutma görevini kabul ettiğini bildiren konuşmasını yaparken dinmesi mümkün değildi zaten. Hepimiz korku içinde Yahudilere yönelik o korkunç iftiralarını kurultayda da tekrar etmesini bekledik ama bu, mahalledeki bütün aileleri sabahın beşinde sokağa döken ruh hâlinde hiçbir fark yaratmayacaktı zaten. Daha önce yalnızca günlük giysileriyle görmeye alışık olduğum bütün o aileler sabahlıklarının altında pijamaları ve gecelikleriyle sanki depresyüzünden kendilerini evlerinden dışarıya atmış gibi, şafak vaktinde ayaklarında terlikleriyle sokaklarda dolaşıyorlardı. Ama bir çocuğu en çok şaşırtan şey öfkeydi; gamsız meraklılar ya da gün boyu tıkanmış

atik su borularını açan, fırınları onaran, kilo kilo elma satan ve sonra akşamları gazetelerini okuyup radyo dinleyen ve oturma odasındaki koltuğun üstünde uyuyakalan o sessiz ve çalışkan aile reisleri olarak tanıdığım adamların öfkesiydi –şans eseri Yahudi doğmuş bu sıradan insanlar şimdi kendilerini sokağa atmış, görgü kurallarına aldırış etmeden ağız dolusu küfürler ediyor ve ailelerinin bir nesil önce şans eseri bu topraklara göç etmesiyle kurtulduklarını zannettikleri o korkunç mücadelenin içine ansızın tekrar düştüklerini hissediyorlardı.

Lindbergh'in kabul konuşmasında Yahudilerden söz etmemesini umut vadeden bir işaret zannedebilirdim; bu durum, ordudaki görevinden feragat etmesine sebep olan itirazların aklını başına getirdiğini, Des Moines'daki konuşmasından bu yana fikrinin değiştiğini, bizi tamamen unutup gittiğini, bizlerin artık geri dönüşü olmaz biçimde Amerika'ya bağlı olduğumuzun içten içe farkında olduğunu, İrlandalılar için İrlanda, Polonyalılar için Polonya, İtalyanlar için İtalya hâlâ ne kadar önemli olursa olsun, bizlerin hiçbir zaman hoş karşılanmadığımız ve geri dönmeye hiç niyetimizin olmadığı o Eski Dünya ülkelerine karşı duygusal ya da başka türlü hiçbir bağlılık duymadığımızı nihayet anladığını gösteren bir işaret olabilirdi. O ânın ne anlama geldiğini bunca sözcüğe dökerek düşünebilseydim aklımdan muhtemelen bunları geçiriyor olurdum. Ama sokaktaki adamlar benimle aynı fikirde değildi. Onlara göre Lindbergh'in Yahudilerden söz etmemesi bir dalavereden, hem bizi susturmayı hem de hazırlıksız yakalamayı amaçlayan bir göz boyama kampanyasının ilk adımından başka bir şey değildi. "Hitler Amerika'da!" diye bağıırıyordu komşular. "Faşizm Amerika'da! Fırtına birlikleri Amerika'da!" Bütün geceyi uykusuz geçirdikten sonra, şaşkına dönmüş büyüklerimizin düşünmediği, biz çocukların önünde yüksek sesle dile getirmedeği hiçbir şey kalmamıştı. Derken yavaş yavaş (radyoların hâlâ bangır bangır çaldığı) evlerine geri döndüler; erkekler işe gitmeden önce tıraş olup giyinecek ve bir fincan kahve içecek, kadınlarsa çocuklarını giydirip karınlarını doyuracak ve yeni başlayan güne hazırlanacaklardı.

Roosevelt, karşısındaki rakibin Taft gibi itibarlı bir senatör veya Dewey gibi agresif bir savcı ya da Willkie gibi düzgün, yakışıklı ve büyük bir avukat yerine Lindbergh olduğunu öğrenince verdiği sağlam tepkiyle herkesin moralini yükseltti. Sabahın dördünde uyku-

sundan uyandırılıp haberleri aldığıında Beyaz Saray'daki yatağından kafasını şöyle bir kaldırıp, "Bu iş bittiğinde, bu genç adam sadece siyasete girdiğine değil, uçmayı öğrendiğine bile pişman olacak," dediği söylenirdi. Sonra hemen mışıl mışıl uyumaya geri dönmüş –ya da en azından ertesi gün bizi biraz olsun teselli eden hikâyeye bakılırsa öyle olmuş. Sokakta, herkesin tek düşünebildiği bu besbelli haksız hakaretin güvenliğimizi bu denli tehdit etmesiye, tuhaftır, insanlar Roosevelt'i ve onun zulme karşı takındığı sert duruşu tamamen unutmuşlardı. Lindbergh'in adaylığının yarattığı şaşkınlık, otuz yedi yıl sonraki New Jersey'den çok 1903 Kishinev'i ve soykırımıyla bağlantılı, atadan kalma bir savunmasızlık hissini harekete geçirmiş ve sonuç olarak Roosevelt'in Anayasa Mahkemesi'nin başına Felix Frankfurter'i atamasını, Maliye Bakanlığı'na Henry Morgenthau'yu getirmesini, finansör Bernard Baruch'u en yakın başdanışmanı yapmasını, Bayan Roosevelt'i, Ickes'i ve Tarım Bakanı Wallace'ı ve tıpkı başkanın kendisi gibi bu üçünün de Yahudi dostu olarak tanındığını unutmuşlardı. Roosevelt vardı, Birleşik Devletler Anayasası vardı, İnsan Hakları Beyannamesi vardı, gazeteler ve Amerika'nın özgür basını vardı. Cumhuriyetçilerin *Newark Evening News* gazetesi bile okuyucularına Des Moines konuşmasını hatırlatan ve Lindbergh'in adaylığının ne kadar akıllıca olduğunu açıkça sorgulayan bir başmakale yayımladı; babamın işten eve gelirken Newark News ile birlikte almaya başladığı ve sloganı "PM diğerlerini itip kakanlara karşıdır" olan beş sentlik yeni ve sol görüşlü New York tabloidi PM, hem uzun bir başmakaleyle hem de Tom Meany ve Joe Cumminskey gibi isimlerin spor sayfalarında bile yazdığı Lindbergh karşıtı köşeleriyle birlikte, otuz iki sayfasının neredeyse her birindeki haberler ve yazılarıyla Cumhuriyetçilere karşı saldırıya geçti. Gazetenin başsayfasında Lindbergh'in Nazi madalyasının kocaman bir fotoğrafını yayımlamışlar, diğer gazetelerin hasıraltı ettiğini öne sürdükleri fotoğrafları –linç çetelerinin, prangalı mahkûmların, eli sopalı grev kırıcıların, Amerikan hapishanelerindeki insanlık dışı koşulların fotoğraflarını– yayımladıkları *Daily Picture Magazine*'de ise Cumhuriyetçilerin adayının 1938'de Nazi Almanya'sında dolaşırken çekilmiş sayfa sayfa resimleriyle birlikte derginin son sayfasına da boynunda o kötü şöhretli madalyayla, Hitler'den sonraki ikinci Nazi lideri Hermann Göring'in elini sıkarken çekilmiş fotoğrafını tam sayfa basmışlardı.

Pazar akşamı, birbiri ardına yayımlanan komedi programlarının bitip saat dokuzda Walter Winchell'in çıkmasını bekledik. Sonra Winchell'in haber saati başladı ve tam da olmasını istediğimiz gibi, aşağılayıcı bir tavırla söylemesini umduğumuz şeyleri söylediğinde sokağın dört bir yanından alkışlar yükseldi; sanki ünlü haberci, Hudson Nehri gibi koca bir sınırın diğer tarafındaki bir radyo istasyonunun duvarlarının arkasında değil, burada bizim aramızdaydı ve kravatını çözmüş, yaka düğmesini açmış, kafasında geriye itilmiş gri fötr şapkasıyla yan komşumuzun mutfak masasındaki muşamba örtünün üstüne koyduğu mikrofonla Lindbergh'i acımasızca kalaylıyordu.

1940 Haziran'ının son gecesiydi. Hava, sıcak bir günün ardından, evin içinde terlemeden rahatça oturulabilecek kadar serinlemişti ama dokuzu çeyrek geçe Winchell programını bitirdiğinde, bu güzel akşamı hep birlikte geçirelim diye annemle babam biraz dışarı çıkmak istediler. Sokağın sonuna kadar yürüyüp geri dönecek, eve dönünce de ağabeyimle ben hemen yatıp uyuyacaktık ama uyumak için yataklarımıza gittiğimizde saat neredeyse gece yarısına geliyordu ve annemle babamın heyecanı bize de bulaşmış, uykumuz çoktan kaçmıştı. Winchell'in pervasız kavgacılığı bütün komşularımızı da sokağa döktüğü için neşeli, kısa bir yürüyüşle başlayan akşamımız, herkesin katıldığı doğaçlama bir sokak partisiyle sona ermişti. Erkekler evlerin garajlarından şezlongları çıkarıp kaldırımlara koyuyor, kadınlar evlerden sürahiler dolusu limonata çıkarıyor, ufaklıklar oradan oraya deli gibi koştururken yaşça büyük çocuklar kendi aralarında konuşup gülüşüyorlardı ve bütün bunların tek sebebi Amerika'nın Albert Einstein'dan sonra en tanınmış Yahudi'sinin Lindbergh'e savaş ilan etmiş olmasıydı.

Sonuçta gerçeklere ucu ucuna tutunan her yeni haber başlığını birbirinden ayıran ve her nasılsa, mucizevi bir şekilde doğrulayan o üç noktalarıyla tanınan Winchell'di o; insanların itibarlarını yerle bir eden, ünlerine ün katan ya da şöhretlerine gölge düşüren, şov dünyasındaki kariyerlerini başlatan ya da bitiren üstü kapalı dedikodu bombalarını, ağzından çıkan her lafa inanan kitlelerin karşısında patlatma fikrini ilk ortaya atan yine Winchell'di. Ülkenin dört bir yanındaki yüzlerce gazeteyi tek başına birleştiren onun köşesiydi, ülkenin en popüler haber programı onun pazar gecesi yaptığı çeyrek saatlik programdı; Winchell'in laflarını makineli tüfek gibi sıralayışı ve o

kavgacı kinizmi her haber başlığına sansasyonel bir skandal havası katıyordu. O hem FBI müdürü J. Edgar Hoover'in ahababı hem de gangster Frank Costello'nun komşusuydu; Roosevelt'in yakın çevresinde yer alan, hatta bazen başkanla hoşbeş edip bir şeyler içmeye Beyaz Saray'a davet edilen bir sırdaş olduğu kadar olayların iç yüzünü bilen bir sokak dövüşçüsüydü; öte yandan düşmanlarının ödünü koparan ve bizim tarafımızda duran sağlam bir adamdı; işte bu yüzden, hem içimizden biri hem bizden çok uzak olan bu korkusuz ve kurnaz adama büyük hayranlık duyardık. Manhattan doğumlu Walter Winschel (namıdiğer Weinschel) kendini New York'lu bir vodvil dansçısından en dandik sonradan görmelerin tutkularını yazıya dökerek büyük paralar kazanan toy bir Broadway köşe yazarına dönüştürmüştü; Hitler'in yükselişinden ve basın dünyasındakilerin onların gelişini öngörecektik sağıduyuya ve öfkeye sahip olduklarını göstermelerinden çok önce, faşistler ve Yahudi karşıtları onun bir numaralı düşmanları hâline gelmişti bile. Alman-Amerikan Derneği'ni "ratzis" olarak yaf-talayıp derneğin başkanı Fritz Kuhn'u hem radyo programında hem de yazılı basında gizli bir yabancı ajan olmakla itham etmişti zaten ve şimdi -Roosevelt'in esprisinden, *Newark News*'ün başmakalesinden ve *PM*'nin esaslı suçlamalarından sonra- Walter Winchell yalnızca pazar akşamı radyolarının başında onu bekleyen otuz milyon din-leyicisine Lindbergh'in "Nazi yanlısı dünya görüşünü" ifşa ederek ve onun başkanlığa aday olmasını Amerikan demokrasisinin başına ge-len en büyük tehdit olarak nitelendirerek, küçük Summit Bulvarı'nda yaşayan Yahudi ailelerin üstlerinde gecelikleriyle akıl hastanesinden kaçan hastalar gibi sokaklara dökülmektense güvenli, özgür ve koru-naklı bir vatandaşlığın getirdiği zindeliğin ve neşenin tadını çıkaran Amerikalılara benzemesini sağlamıştı.

Ağabeyim mahallede "her şeyi" -bisiklet, ağaç, köpek, koltuk, Li'l Abner gibi bir karikatür karakteri- çizebilmesiyle meşhurdu, ama son zamanlarda daha çok gerçek yüzleri resmetmekle ilgileniyordu. Okuldan sonra büyük spiralli defteriyle uçlu kalemini alıp çevresin-deki insanları çizmek için nereye otursa çocuklar onu izlemek için etrafına toplanırdı. İzleyiciler bir süre sonra kaçınılmaz olarak, "Onu çiz, bunu çiz, beni çiz," diye bağırmaya başlar ve Sandy de sırf ku-lağının dibinde bağırmayı kesmeleri için bile olsa bu önerilere ayak

uydururdu. Bütün bu süre zarfında eli hiç durmadan vızır vızır çalısır, gözleri bir karşısındakine bir defterine bakar –ve işte, çizdiği her neyse, bir kâğıt parçasında can bulurdu. İşin sırrı ne, diye sorarlardı ona, nasıl yapıyorsun bunu, derlerdi, sanki bu becerinin içinde bir numara, düpedüz bir büyü saklı olabilmış gibi. Sandy bütün bu kafa ütölemelere omzunu şöyle bir silkip gülümseyerek karşılık verirdi; işin sırrı onun böyle sessiz, ağırbaşlı, mütevazı bir çocuk olmasındaydı. İnsanların istedikleri portreleri ortaya çıkararak gittiği her yerde ilgi toplaması, gücünün özünü oluşturan şahsiyetinin, başta zorluk yaratsa da ilerleyen yıllarda kendine rağmen aşabildiği alçakgönüllü yaradılışının üzerinde hiçbir etki yaratmıyordu görünüşe bakılırsa.

Evdeyken *Collier's* ve *Look* gibi dergilerdeki çizimleri ve fotoğrafları kopyalamıyordu artık, bir sanat kitabından figür çizimlerine çalışıyordu. Ağabeyim bu kitabı Parklar ve Kamu Arazileri Dairesi'nin şehir çapında düzenlediği ağaç dikme programı tarafından düzenlenen, okul çocuklarının katıldığı bir Ağaç Dikme Günü poster yarışmasında kazanmıştı. Hatta bir ödöl töreni bile yapılmış, ağabeyim Gölgelik Ağaçlar Bürosu Amiri Bay Bannwart ile el sıkışmıştı. Ona ödöl kazandıran posterin tasarımında, koleksiyonumdaki Ağaç Dikme Günü'nün altmışıncı yıl dönümü anısına basılan iki sentlik kırmızı puldan ilham almıştı. Bu pul benim gözüme özellikle çok güzel görünüyordu çünkü pulun beyaz renkli daracık dikey kenarlarının her birinde dalları en tepede birleşip kocaman bir ağaç oluşturan incecik birer fidan vardı ve bu pul benim olup da büyütecimle her bir detayını inceleyinceye kadar “ağaç dikmek” sıradan bir bayramdan başka bir şey ifade etmiyordu benim için. (O küçük büyüteç –tam iki bin beş yüz pul kapasiteli bir albüm, bir pul cımbızı, bir delgeç, zamlı pul yuvaları ve filigran dedektörü denen siyah kauçuktan bir tabakayla birlikte– annemle babamın yedinci yaş günüm için aldıkları hediye idi. Hatta on sent daha verip *Pul Koleksiyoncusunun El Kitabı* adında, doksan küsur sayfalık küçük bir kitap da almışlardı bana. Bu kitaptaki “Pul Koleksiyonuna Nasıl Başlanır” başlığının altındaki şu cümleyi ilgiyle okumuştum: “Eski iş belgelerinde ya da özel yazışmalarda artık üretilmeyen çok değerli pullar bulunabilir; bu yüzden eski evlerde yaşayan, tavan aralarında bu gibi şeyleri hâlâ saklayan arkadaşlarınız varsa bu tür eski pullu zarfları ve dosya kâğıtlarını elde etmeye çalışabilirsiniz.” Bizim evde tavan arası yoktu, apartman

dairelerinde yaşayan dostlarımızdan hiçbirinin tavan arası yoktu ama Union'daki müstakil evlerin çatılarının altında tavan araları vardı – geçen yıl bir cumartesi günü oraya dolaşmaya gittiğimizde arabanın arka koltuğunda otururken, önünden geçtiğimiz evlerin her birinin iki yanındaki küçük tavan arası pencerelerini görmüştüm, bu yüzden o gün öğleden sonra eve döndüğümüzde bütün o tavan aralarına gizlenmiş eski pullu zarflardan, abonelik alınmış gazetelerin paket kâğıtlarının üstündeki kabartmalı pullardan ve sırf Yahudi olduğum için bütün bunları “ele geçirme” şansımın olmadığından başka bir şey düşünemiyordum.)

Ünlü birinin portresini ya da önemli bir resmini değil de, beşerî bir faaliyeti temsil ettiği için Ağaç Dikme Günü hatıra pulunun değeri daha da fazlaydı –dahası, bu faaliyeti yapan çocuklardı: Pulun tam ortasında on, on bir yaşlarında görünen bir kız ve bir oğlan fidan dikiyorlardı; oğlan elindeki kürekle çukur kazarken kız bir eliyle fidanın gövdesinden tutmuş onu çukurun üstünde dimdik tutuyordu. Sandy'nin tasarladığı posterde ise bu kızla oğlanın yerleri değişmiş, ağacın iki yanında duruyorlardı; oğlan sol elini değil sağ elini kullanıyor, kısa değil uzun pantolon giyiyor ve bir ayağı, toprağa saplanmış küreğin üstünde duruyordu. Sandy'nin posterinde benim yaşlarımda üçüncü bir çocuk daha vardı, bu defa kısa pantolon giyen oydu. Bu küçük çocuk fidanın arka, yan tarafında durmuş, elinde bir sulama kabıyla bekliyordu –tıpkı benim en yeni kısa okul pantolonumu ve uzun çoraplarımı giyip Sandy'ye modellik yaptığımda olduğu gibi. Bu çocuğu eklemek annemin fikriydi çünkü Sandy'nin eserinin Ağaç Dikme Günü hatıra pulundan ayırt edilmesine imkân tanımak ve onu “taklit etme” suçlamasından korumak istiyordu. Diğer bir amacı da, 1940 yılında ne poster sanatında ne de başka bir yerde yaygın olan bir konuyu işleyen ve jürinin büyük olasılıkla “zevkler ve renkler” sebebiyle reddedeceği bu posterin sosyal bir mesaj taşımasını sağlamaktı.

Ağaç diken üçüncü çocuk zenciydi, annemin postere bu çocuğu eklemeyi önermesine neden olan şey –çocuklarına hoşgörü erdemi ni aşılama arzusunun yanı sıra– sahip olduğum bir diğer puldu. Bu pul, haftada beş sent olan harçlığımı mart ayı boyunca biriktirerek postaneden toplam yirmi bir sente satın aldığım beş pulluk yepyeni “eğitimciler topluluğu” setinin bir parçasıydı. Her bir pulun ortasındaki portrelerin altında ABD Posta Bakanlığı'nın “Bilginin Işığı”

olarak tanımladığı fakat bana *Binbir Gece Masalları*'ndaki sihirli lambalı, yüzüklü ve ona dilediği her şeyi veren iki cinli çocuk yüzünden Alaaddin'in lambasını anımsatan birer lamba duruyordu. Benim bir cinim olsa, ondan en çok arzulanan Amerikan pullarını dilerdim: en başta, 3400 dolar değerinde olduğu söylenen, tam ortasındaki *Uçan Jenny* adlı ordu uçağının baş aşağı durduğu yirmi dört sentlik meşhur 1918 uçak postası pulu olurdu; ikinci olarak ise yine ortasındaki resmin yanlışlıkla ters basıldığı ve her biri bin küsur dolar değerinde olan 1901 Pan-Amerikan Fuarı şerefine basılan o üç pulu isterdim.

Eğitmciler topluluğunun bir sentlik yeşil pulundaki Bilginin Işığı lambasının hemen üstünde Horace Mann, iki sentlik kırmızı pulda Mark Hopkins, üç sentlik mor pulda Charles W. Eliot, dört sentlik mavi pulda Frances E. Willard, on sentlik kahverengi pulda ise bir Amerikan pulunda yer alan ilk zenci olan Booker T. Washington vardı. Çok iyi hatırlıyorum, Booker T. Washington'ı albümüme yerleştirdikten ve beş pulluk seti tamamladığımı anneme gösterdikten sonra, "Sence bir gün bir Yahudi'nin resmini basarlar mı?" diye sorduğumda bana, "Herhâlde -günün birinde, evet. Ben öyle olacağını umuyorum en azından," diye yanıtlamıştı. Gerçek şu ki, bunun olması için bu konuşmanın üstünden yirmi altı yıl daha geçmesi gerekecek ve bunu başaran kişi Einstein olacaktı.

Sandy haftalık yirmi beş sentlik harçlığını ve karları küreyerek, yaprakları tırmıklayarak ve arabayı yıkayarak kazandığı bozuklukları biriktiriyor, sonra birkaç ayda bir bisikletle Clinton Bulvarı'ndaki resim malzemeleri satan kırtasiyeye gidip önce bir karakalem, sonra bu kalemin ucunu sivriltilmek için zımpara blokları, sonra eskiz kâğıdı, sonra kara kalem çizimlerin dağılıp etrafa bulaşmasını engelleyen sabitleyiciyi uygulamak için kullandığı, küçük, metal boru biçimindeki zamazingoyu satın almıştı. Büyük kâğıt tutacakları, masonit bir arkalık, Ticonderoga marka sarı renkli kurşun kalemleri, silgileri, eskiz defterleri, çizim kâğıtları vardı ve bütün bu araç gereçlerini odamızdaki dolabın dibine koyduğu küçük kolide saklıyor, annemin temizlik yaparken bile bu kutuya dokunmasına izin vermiyordu. Yaşıtı çocukların çoğu yemek masasında başka bir insanla yemek yemeyi bile beceremezken, onun (annemden geçen) müthiş titizliği ve (babamdan geçen) olağanüstü azmi, herkesin ileride büyük işler başaraçağından emin olduğu ağabeyime duyduğum saygı ve hayranlığı

katbekat artırıyordu. Bense o zamanlar iyi evlattım, hem evde hem de okulda uslu çocuktum, zira –içimdeki henüz eyleme geçmeyen, patlamaya hazır inatçılık bombasıyla– kendi öfkemin potansiyelinin farkına varamayacak kadar küçüktüm daha. Ve onunla bir türlü uzlaşamaz hâle gelmemiştim henüz.

Sandy’ye on ikinci doğum günü hediyesi olarak dikiş yerlerinden katlanabilen ve resim kâğıtlarını tutmak için en tepesinden iki kurdele parçasıyla tutturulan, sert mukavvadan yapılma düz siyah bir resim çantası alınmıştı. Bu çanta altmışa kırk beş santim ölçüsünde, yani odamızdaki çekmecelere sığamayacak, ortak kullandığımız, içi tıkkış tıkkış dolu gardıroba düzgünce koyulamayacak kadar büyüktü. Bu yüzden onu –spiralli eskiz defterleriyle birlikte– yatağının altına koyup orada saklamasına izin veriliyordu; ağabeyim başta 1936’da çizdiği, annemin kolunu ileriye uzatmış, heyecanla Paris’e gitmek üzere olan *The Spirit of St. Louis* uçağını gösterdiği başyapıtı olmak üzere, en iyi eserlerini bu resim çantasının içinde saklıyordu. Sandy, kahraman havacının hem kurşun kalemle hem de kara kalemle çizdiği büyük portrelerini de bu çantaya koymuştu. Bu portreler, Başkan Roosevelt ve karısı, New York Valisi Fiorello La Guardia, Madenciler Sendikası Başkanı John L. Lewis, 1938’de Nobel ödülünü kazanan ve çok satan kitaplarından birinin arka kapağındaki fotoğrafını kopyaladığı romancı Pearl Buck gibi, özellikle annemle babamın başarılarına büyük hayranlık duyduğu seçkin Amerikalı portreleri serisinin bir parçasıydı. Çantadakilerin bir kısmı aile üyelerinin çizimleriydi, bunların en az yarısı da yaşayan tek büyüğümüz olan babaannemize aitti; babaannem pazar günleri amcam Monty onu bizim eve getirdiğinde Sandy’ye modellik yapardı bazen. Ufak tefek, turp gibi sağlam ninem mutfakta oturmuş –hayatı boyunca dizlerinin üstüne çöküp yerleri fırçaladığı, kuzinenin başına geçip dokuz kişilik ailesine yemek pişirdiği zamanlardaki gibi müthiş bir görev duygusuyla– “poz verirken” ağabeyim “muhterem” sözcüğünün arkasına sığınarak kadıncağızın yüzünde görebildiği her kırışıklığı, eklem iltihaplı parmaklarının her boğumunu çizirdi.

Winchell’in yaptığı yayından yalnızca birkaç gün sonra ikimiz evde yalnızken, Sandy resim çantasını yatağının altından çıkarıp yemek odasına getirdi. Çantayı bilhassa babamın patronunu ağırlamak ve ailenin özel günlerini kutlamak için kullanılan masanın üstüne

koydu, sonra her çizimi bir diğerinden ayıran aydınlar kâğıtlarını kaldırıp Lindbergh portrelerini özenle çıkardı ve masanın üstüne dizdi. Birinci portrede Lindbergh'in kafasında, kayışları iki kulağının yanından sarkan deri pilot şapkası vardı; ikincide bu şapka gözünden çıkarıp alınaya taktığı kocaman pilot gözlüklerinin altında âdeta kaybolmuştu; üçüncüde ise kafasında hiçbir şey yoktu, onun bir havacı olduğunu gösteren tek şey uzak ufuklara diktiği keskin bakışlarıydı. Sandy'nin tasvir ettiği hâliyle, bu adamın değerini anlamak hiç de zor değildi. Yiğit bir kahraman. Cesur bir maceraperest. Ağırbaşlılığının yanı sıra müthiş güçlü ve dürüst görünen, doğal bir adamdı. Korkutucu bir zalim, insanlığa karşı bir tehdit olduğunu hiç mi hiç belli etmiyordu.

"Başkan olacak," dedi Sandy, bana dönüp. "Alvin, Lindbergh'in kazanacağını söylüyor."

Bu sözleriyle kafamı öyle karıştırmış, beni öyle korkutmuştu ki işi dalgaya vurup güldüm.

"Alvin Kanada'ya gidip Kanada ordusuna katılacakmış," dedi. "İngilizlerle birlikte Hitler'e karşı savaşacak."

"Ama Roosevelt'i kimse yenemez," dedim.

"Lindbergh yenecek. Amerika faşizme doğru gidiyor."

Sonra o üç portrenin göz korkutucu büyüsunün etkisinde öylece kalakaldık. Yedi yaşında olmak beni hiç bu kadar yetersiz hissettirmemişti.

"Bunların hâlâ bende olduğunu kimseye söyleme," dedi ağabeyim.

"Ama annemle babam onları zaten görmedi mi," dedim. "Hepsini gördüler. Herkes gördü."

"Bunları yırtıp attığımı söyledim onlara."

Ağabeyimden daha dürüst kimseyi tanıımıyordum. Gizli bir iş çevirdiği ve ailesini kandırdığı için değil, daha önce kötü hiçbir şey yapmadığı, bu yüzden de saklayacak hiçbir şeyi olmadığı için sessiz bir çocuktu o. Ama şimdi, onun dışında bir şey bu resimlerin anlamını değiştirmiş, onları olmadıkları bir şey hâline getirmişti; ağabeyim bu yüzden annemle babama onları attığını söyleyerek kendisi de olmadığı bir şey hâline gelmişti.

"Bence onları bulurlar," dedim.

"Nasıl bulacaklar?" diye sordu.

"Bilmem."

“İyi,” dedi. “Bilme de zaten. Sen o küçük çeneni kapalı tutarsan hiçbir şey bulamazlar.”

Bana söylediğini yapıp çenemi kapalı tutmam için pek çok sebep vardı; bunlardan biri, sahip olduğum en eski üçüncü pulun –ki onu yırtıp atmama imkân yoktu– Lindbergh’in transatlantik uçuşunun anısına 1927’de basılan on sentlik uçak postası pulu olmasıydı. Eni, boyunun iki katı uzunluğunda olan bu mavi pulun üstündeki tasarım, yani okyanusun üzerinde doğuya doğru uçan *The Spirit of St. Louis* çizimi, Sandy’nin ana rahmine düşüşünü kutlamak için yaptığı resme model olmuştu. Pulun solundaki beyaz çerçevenin kenarında, üstündeki “New York” yazısı Atlantik’e kadar taşımış olan Kuzey Amerika sahili, sağdaki çerçevenin kenarında ise iki şehir arasındaki uçuş yolunu gösteren noktalı çizginin ucundaki “Paris” yazısıyla birlikte İrlanda, Büyük Britanya ve Fransa duruyordu. Pulun en tepesinde, beyaz ve kalın harflerle yazılmış BİRLEŞİK DEVLETLER POSTASI yazısının hemen altında ondan daha küçük, ama yine de yedi yaşındaki bir çocuğun keskin gözleriyle görebileceği kadar büyük harflerle LİNDBERGH – HAVA POSTASI yazıyordu. Bu pula *Scott’s Standart Posta Pulu Kataloğu*’nda daha şimdiden yirmi sent değer biçiyorlardı. O anda, Alvin’in haklı çıktığı ve en kötüsünün gerçekleştiği takdirde bu değerın giderek artacağını (ve aynı hızla, sahip olduğum en değerli şey hâline geleceğini) fark ettim.

Uzun tatil günlerinde, sokağımızın kaldırımlarında ucuz bir lastik top ve bir tebeşir parçasıyla, “Savaş İlan Ediyorum” adını verdiğimiz yeni bir oyun oynuyorduk. Tebeşirle yere bir buçuk iki metre çapında bir daire çiziyor, bu daireyi oyuncu sayısına göre dilimlere ayırıp her birine yıl boyunca haber başlıklarından inmeyen çeşitli yabancı ülkelerin adlarını yazıyorduk. Sonra her oyuncu “kendi” ülkesini seçiyor ve vakti gelince hızla kaçabilsin diye bir ayağı içeride bir ayağı dışarıda olacak şekilde bacaklarını açmış dairenin kenarında duruyordu. Bu sırada seçilen ebe elindeki topu havada tutarak meşum bir sesle “Sa-vaş-i-lan-e-di-yo-rum” der ve sonra savaş ilan eden çocuk, “Almanya’ya!” ya da “Japonya’ya!” ya da “Hollanda’ya!” ya da “İtalya’ya!” ya da “Belçika’ya!” ya da “İngiltere’ye!” ya da “Çin’e!” –hatta bazen “Amerika’ya!”– diye bağıracağı gibi elindeki topu yere fırlatır, ani saldırıya uğrayan kişi hariç diğer herkes derhâl etrafa kaçışırdı.

Saldırıya uğrayan çocuğun işi zıplayan topu olabildiğince çabucak yakalayıp, “Dur!” diye bağırmaktı. Bunu yaptığı zaman ona karşı birleşen herkesin olduğu yerde durması gerekirdi ve kurban seçilen ülke karşı saldırıya geçer, kendisine en yakın kişiden başlayıp ölüm saçan her darbeye ilerleyerek topu var gücüyle her bir mütecaviz ülkeye atar ve onları birer birer yok etmeye çalışırdı.

Hiç durmadan bu oyunu oynuyorduk. Yağmur yağıp da yere yazdığımız ülke isimleri geçici olarak silininceye kadar hepimiz ya o çizgilerin üstünde duruyor ya da koşarak sokağa dağılırken üstlerine basıp geçiyorduk. O günlerde mahallemizde hakkında konuşacak başka grafiti falan yoktu; bir tek bunlar, basit sokak oyunlarımızın hiyerogliflerinden kalma bu çizgiler vardı. Her ne kadar zararsız olsa da, evlerinin açık pencerelerinden saatlerce hiç durmadan gürültümüzü dinlemek zorunda kalan bazı anneleri delirtmeye yetiyordu. “Çocuklar, başka bir şey oynasanıza siz? Oynayacak başka oyun bulamaz mısınız?” Bulamazdık –hepimizin düşündüğü tek şey savaş ilan etmekte.

18 Temmuz 1940’ta, Chicago’da yapılan Demokratik Parti Kurultayı Beyaz Saray’daki üçüncü dönemini sürmesi için, daha ilk oylamada ezici bir çoğunlukla Franklin D. Roosevelt’i aday seçti. Roosevelt’in, neredeyse sekiz yıldır bizimki gibi milyonlarca sıradan ailenin tüm zorluklara rağmen umutlarını kaybetmemesini sağlayan ve seçkinliğini belli eden o öz güvenli ses tonuyla yaptığı kabul konuşmasını radyodan dinledik. Konuşmasına da yansıyan içten nezaketi, ne kadar yabancı olursa olsun yalnızca endişelerimizi dindirmekle kalmamıştı; bize bizzat kendi oturma odamızda otoriter bir sesle “vatan-daşlarım” diye hitap ettiğinde, hayatlarımızı hem kendininkiyle hem de tüm ulusunkiyle birleştirerek ailemize tarihî bir önem bahşetmişti. Amerikalıların yalnızca sesiyle bile karmaşık insan ilişkilerindeki ustalığını belli eden ve iki dönemdir ülkeye başkanlık eden bu adam dururken Lindbergh’i seçme olasılığı –aslında *herhangi birini* seçme olasılığı– ne bileyim... akla hayale sığmıyordu, hele de benim gibi ondan başka bir başkanın sesini duymamış küçük bir Amerikalı için.

Altı hafta kadar sonra, İşçi Bayramı’ndan önceki pazartesi günü, Lindbergh’in Amerika’nın soyutlama yanlısı emekçi sınıfının kalbinin attığı (ve Peder Coughlin ve Henry Ford gibi Yahudi karşıtlarının

kalesi sayılan) yerden bir konvoyla geçerek seçim kampanyasını başlatacağının duyurulduğu Detroit İşçi Bayramı yürüyüşüne katılmak yerine, kimselere duyurmadan, on üç yıl önce o harikulade transatlantik uçuşunun başladığı Long Island'daki uçak pistine gitmesi bütün ülkeyi şaşkına çevirmişti. Meğer *The Spirit of St. Louis* bir tentenin altına saklanarak gizlice oraya getirilmiş ve uzak hangarlardan birinde bir gece bekletilmiş. Ancak ertesi sabah, Lindbergh'in komutasındaki uçak pistte ilerlerken Amerika'daki her haber ajansından, New York'taki her radyo istasyonu ve gazeteden gelen muhabirler bu defa uçağın doğuya, yani Atlantik üzerinden Avrupa'ya değil, batıya, bütün Amerika'yı geçerek Kaliforniya'ya doğru kalkışına tanıklık etmek için oradaydılar. Tabii 1940 yılında, ticari hava işletmeleri artık on yılı aşkın bir süredir kıta ötesi yük, yolcu ve posta taşıyordu ve bizler bu büyük gelişmeyi Lindbergh'in tek başına gösterdiği başarıya ve yine onun yeni kurulan hava yolu şirketlerine yıllık bir milyon dolara danışmanlık yaparak gösterdiği müthiş çabalara borçluyduk. Ama o gün seçim kampanyasını başlatan adam, ne ticari havacılığın varlıklı savunucusuydu ne Berlin'de Nazilerin bir madalyayla taçlandırdığı Lindbergh'di ne ülke çapında yayımlanan bir radyo programında gereğinden fazla nüfuza sahip Yahudileri ülkeyi savaşa sürüklemeye çalışmakla suçlayan kişiydi ne de 1932'de Bruno Hauptmann tarafından kaçırılıp öldürülen bebeğin metanetli babasıydı. Bu daha çok, kendisinden önce hiçbir havacının yapmadığı bir şeyi yapmaya cesaret etmiş hava postası pilotu, hayranlık uyandıran Yalnız Kartal, yıllardır fevkalade bir şöhrete sahip olmasına rağmen hâlâ şımarmadan kalabilen o çocuksu adamdı. Lindbergh, 1940 yazını sonlandıran bu tatil gününde, on yıl önce bu eski *The Spirit of St. Louis* uçağından çok daha gelişmiş bir uçakla ülkenin bir kıyısından diğerine hiç durmadan uçarak bizzat kendisinin kırdığı rekorun yanına bile yaklaşmamıştı. Ne var ki, Los Angeles Havalimanı'na ulaştığında, ekseriyetle uçak imalat işçilerinden –Los Angeles ve çevresinde yeni açılmış büyük fabrikalarda çalışan on binlerce kişiden– oluşan kalabalık onu gittiği her yerde karşılayanlardan farksız bir coşkuya kapılmıştı.

Demokratlar bu uçuşun Lindbergh'in ekibinin sahnelediği bir reklam oyunu olduğunu öne sürdüler; oysa Kaliforniya'ya uçma kararı, Cumhuriyetçi Parti tarafından siyasette henüz acemi olan Lindbergh'i ilk seçim kampanyasında idare etmesi için görevlendirilen ve

diğer herkes gibi onun Detroit'e gitmesini bekleyen profesyonellerce değil, daha birkaç saat önce bizzat ve yalnızca Lindbergh'in kendisi tarafından alınmıştı.

Lindbergh'in Ortabatı aksanı ve tekdüze ama tiz, Roosevelt karşıtlığı şüphe götürmez bir sesle yaptığı, süslü laflardan uzak konuşma oldukça kısa ve özdü. Uzun çizmeler, potur ve bir gömlekle kravatın üstüne giyilmiş ince bir monttan oluşan uçuş giysisi Atlantik'i geçerken giydiğinin kopyasıydı; konuşmasını yaparken deri şapkasını ve uçuş gözlüklerini de çıkarmamış, onları tıpkı Sandy'nin yatağının altında sakladığı kara kalem resmindeki gibi alnına itmekle yetinmişti.

"Başkanlığa aday olmaaktaki amacım, Amerika'nın bir başka dünya savaşına katılmasını engelleyerek Amerikan demokrasisini korumaktır," dedi gürültülü kalabalık adını tezahürat etmeyi bıraktığı anda. "İşiniz çok basit. Bu seçim Charles A. Lindbergh ve Franklin Delano Roosevelt arasında değil. Lindbergh ve savaş arasında."

Hepsi bu kadar –otuz iki sözcük, göbek adı Augustus yerine kullandığı A harfini de sayarsanız eğer.

Hemen orada, L. A. havalimanında bir duş aldıktan ve bir şeyler atıştırıp bir saat kestirdikten sonra, başkan adayı *The Spirit of St. Louis*'e tekrar atlayıp San Francisco'ya uçu. Karanlık çökmeden önce Sacramento'ya varmıştı. O gün Kaliforniya eyaletinde nereye ayak bastıysa orası sanki ulusal borsa çöküntüsünü ve Buhran'ın getirdiği yoksulluğu (hatta Roosevelt'in zaferlerini bile) hiç yaşamamış gibi oluyor, girmemizi engellemek uğruna kendini öne attığı savaş kimsenin aklının ucundan bile geçmiyordu. Lindy o meşhur uçağıyla gökyüzünden yere indiğinde 1927 yılına geri dönuvermiştik. O da tekrar eski Lindy oluvermişti; kimselere üstünlük taslamadan, bizzat kendi hâliyle diğerlerinden üstün olan, sözünü kimseden sakınmayan Lindy –aynı anda hem genç hem de son derece olgun, cefakâr, bireyci, korkusuz Lindy– yalnızca ve yalnızca kendine güvenerek imkânsız başarılar, Amerikan halkının efsanevi has adamı Lindy.

Sonraki bir buçuk ay boyunca kırk sekiz eyaletin her birinde birer gün geçirerek yoluna devam etti ve ekim ayının sonlarına doğru, İşçi Bayramı'na denk gelen hafta sonu, yola çıktığı Long Island pistine geri döndü. Havanın aydınlık olduğu saatlerde bir şehirden, kasabadan ya da köyden diğerine geçer, eğer yakınlarda uçuş pisti yoksa otobanlara iniş yapar, hatta Amerika'nın en uzak kırsallarındaki

çiftçiler ve onların aileleriyle konuşmak için bir avuç otlaklara inip kalkardı. Hava meydanlarında yaptığı konuşmalar yerel ve bölgesel radyo istasyonlarında yayımlanıyor; haftada birkaç kez, geceyi geçirdiği eyalet başkentinde yaptığı yayımla tüm ulusa sesleniyordu. Bu sesleniş her zaman kısa ve öz olur, aşağı yukarı aynı şeyleri söylerdi: Avrupa'daki savaşa engel olmak için artık çok geç. Ama Amerika'nın bu savaşa girmesine engel olmak için hâlâ geç değil. Roosevelt memleketi yanlış yola sevk ediyor. Amerika, boş barış vaatlerinde bulunan bir başkanın eliyle savaşa sokulacak. Seçim basit. Oylar ya Lindbergh'e ya da savaşa.

Havacılığın o ilk, acayip günlerinde henüz genç bir pilot olan Lindbergh, yaşça kendisinden daha büyük, daha tecrübeli bir pilot arkadaşıyla birlikte Ortabatı'yı dolaşıp paraşütle hava dalışı yaparak ya da paraşüt bile takmadan uçağın kanadında yürüyerek kalabalıkları eğlendirmişti ve şimdi Demokratlar onun *The Spirit of St. Louis*'le taşırayı turlamasını o eski gösterilere benzeterek küçümseme fırsatını kaçırmıyorlardı. Haberciler basın toplantılarında Lindbergh'in alışılmadık seçim kampanyasını sorduklarında Roosevelt alaycı bir yorumda bulunmakla uğraşmıyordu artık; bunun yerine ya sadece Churchill'in Almanların İngiltere'yi işgal etmesinden duyduğu korkuyu ele alıyor, ya ilk Amerikan barış taslağı için finansman sağlama teklifini meclise götüreceğini ilan ediyor ya da Birleşik Devletler'in ta Atlantik'in diğer tarafından İngiliz kuvvetlerine sağladığı yardımları taşıyan ticaret gemilerine yapılacak herhangi bir müdahaleyi hoş görmeyeceklerini hatırlatıyordu Hitler'e. İç İşleri Bakanı Ickes'in deyişiyle Lindbergh'in "karnaval soytarılıklarının" aksine, Başkan'ın seçim kampanyası süresince Beyaz Saray'da kalarak, gerekirse gece gündüz hiç durmadan çalışıp elindeki tüm yetkiyi kullanmayı ve bu uluslararası durumun olası tehlikelerine dikkat çekmeyi planladığı daha en başından belliydi.

Lindbergh eyalet eyalet dolaştığı tur süresince iki defa kötü hava koşullarında kayboldu ve her seferinde ancak birkaç saat geçtikten sonra kendisinden tekrar sinyal alınabildi ve ülkeye iyi olduğu haberini verebildi. Sonra ekimde, tam da Almanların Londra'ya yapılan yıkıcı gece baskınlarının sonuncusunda St. Paul Katedrali'nin bombalandığı haberinin Amerikalıları şaşkına çevirdiği günün akşam saatlerinde, *The Spirit of St. Louis*'in Allegheny Dağları semalarında

patlayıp alevler içinde yere çakılırken görüldüğü bir flaş haberle duyuruldu. Lindbergh'i Batı Pennsylvania dağlarında tehlikeli bir araziye acil iniş yapmaya zorlayan şeyin havada yaşanan bir patlama değil, motor arızası olduğunu söyleyerek ilk çıkan haberi yalanlayan ikinci flaş haber ise hiç geçmeyecekmiş gibi gelen altı saatin ardından yayına girdi. Ancak bu düzeltme yayımlanmadan önce telefonumuz durmaksızın çalmaya başlamıştı –akrabalar, yakın dostlar bu korkunç ve muhtemelen ölümcül kazanın kritiğini yapmak için annemle babamı arıyorlardı. Annemle babam, Sandy ve benim önümüzde, Lindbergh'in ölmüş olması ihtimaliyle rahat bir nefes aldıklarını belli eden hiçbir şey söylemedikleri gibi, bu haberin doğru olmadığını umduklarını da dile getirmemişlerdi. Aynı şekilde, o gece saat on bir sularında, alevler içinde yere çakılmak şöyle dursun, Yalnız Kartal'ın hasar görmemiş uçaktan sağ salim çıktığı ve tekrar uçuşa geçip kampanyasını sürdürmek için bir yedek parçanın gelmesini beklediği haberi duyurulduğunda da sevince boğulmadılar.

Lindbergh'in Newark Havalimanı'na indiği ekim sabahı, onu New Jersey'de karşılamak için bekleyen grubun arasında, Polonyalı Yahudilerin kurduğu, şehrin muhafazakâr sinagoglarından ilki olan B'nai Moşe'den Haham Lionel Bengelsdorf da vardı. B'nai Moşe, hâlâ şehrin en fakir mahallesi olsa da artık B'nai Moşe cemaatine değil, güneyden gelen son göçmenler olan yoksul zenci topluluğuna ev sahipliği yapan eski Yahudi gettosundan yalnızca birkaç blok uzaklıktaydı. B'nai Moşe uzun yıllardır cemaatindeki varlıklı aileleri bir bir kaybediyordu; 1940 yılına gelindiğinde bu aileler ya muhafazakârlığı tamamen bırakıp –her ikisi de High Street'teki eski malikânelerin arasında yerini alan– B'nai Jeshurun ve Oheb Şalom'un ilerici cemaatlerine katılmışlar ya da eski bir Baptist kilisesindeki ilk yerinden birkaç kilometre batıya, Clinton Hill'deki Yahudi doktor ve avukatların evlerinin hemen dibine taşınan bir diğer köklü muhafazakâr sinagogu olan B'nai Abraham'a geçmişlerdi. Bu yeni B'nai Abraham sinagogu, “Yunan tarzı” denilen, sade bir biçimde tasarlanmış, dinî bayramlarda tam bin kişiyi alabilecek kadar geniş olan yuvarlak binasıyla şehirdeki en harikulade sinagogdu. Önceki sene emekli olan Julius Silberfeld'in yerine, Hitler'in Gestapolarınca Berlin'den sürülen bir göçmen olan Joachim Prinz haham olmuştu. Prinz, zengin

cemaatine Yahudi tarihine dair, özellikle bizzat tanıklık ettiği Nazilerin kanlı suçlarına dikkat çektiği yepyeni bir bakış açısı katan, geniş görüşlü, etkileyici bir adam olarak daha şimdiden ön plana çıkıyordu.

Haham Bengelsdorf'un vaazları her hafta WNJR radyosundan, kendisinin "radyo cemaatim" olarak adlandırdığı topluluğa yayımlanıyordu ve Bengelsdorf aynı zamanda *bar mitzvah* törenlerinde erkek çocuklarına, düğünlerde ise yeni evlilere hediye edilen, ilham verici şiirlerden oluşan birkaç kitabın da yazarıydı. 1879 yılında, Güney Carolina'da, manifatura tüccarı bir göçmenin oğlu olarak doğmuştu; ister kürsüden ister radyodan, Yahudi kitlesine ne zaman seslense, o zarif güneyli aksanı gür sesiyle –ve kendi çok heceli adının kafiyesiyle– bir araya gelince insanda vakur bir bilgelik izlenimi yaratıyordu. Söz gelimi bir defasında B'nai Abraham sinagogundan Haham Silberfeld ve B'nai Jeshurun'dan Haham Foster ile olan dostluğunun konusu açıldığında, radyodaki dinleyicilerine, "Bu alın yazısıydı: Sokrates, Platon ve Aristo antik dünyada nasıl birbirinden ayrılmadıysa biz de dinî dünyada birbirimizden ayrılamayız," demişti. Onun gibi itibarlı bir hahamın giderek küçülen böyle bir cemaatin lideri olmaktan neden memnuniyet duyduğunu radyo dinleyicilerine anlatırken diğerkâmlıktan dem vurduğu konuşmasına şu sözlerle başlamıştı: "Bana, hiç abartmıyorum, binlerce kişi tarafından sorulan bazı soruların cevabı belki ilginizi çeker. Peripatetik, yani gezginci hahamlığın ticari çıkarlarından neden feragat ediyorsunuz? Her gün altı farklı cemaatten teklif alırken neden tek kürsüde, Newark'taki B'nai Moşe sinagogunda kalmayı seçiyorsunuz?" Hem Avrupa'daki eğitim kurumlarında hem de Amerikan üniversitelerinde eğitim almıştı ve tam on dil konuşabildiği, klasik felsefe, teoloji, sanat tarihi, antik ve modern tarih konularında uzman olduğu, prensiplerinden asla taviz vermediği, vaaz ya da ders verdiği kürsülerde konuşmalarını hiçbir zaman kâğıttan okumadığı, o sıralar merak sardığı konularla ilgili, her gün yeni fikir ve izlenimlerini eklediği notlarını asla yanından ayırmadığı söylenirdi. Ayrıca müthiş bir biniciydi; sırf aklına gelen bir şeyi not etmek için atını durdurup eyerini eğreti bir yazı masası gibi kullanması meşhurdu. Newark'ın en zengin kuyumcusunun kızı olan karısıyla birlikte, her sabah erkenden –kadın 1936'da kanserden ölünceye kadar– Weequahic Park'ın atlı yolunda at binerdi. Çift, 1907'de evlendiklerinden beri Elizabeth Bulvarı'nda, parkın hemen

karşısındaki malikânede yaşıyordu. Hahamın karısının ailesinden kalan bu malikâne, dünyadaki en kıymetli özel koleksiyonlardan biri olduğu söylenen bir Yahudi hazinesine de ev sahipliği yapıyordu.

1940'ta, Lionel Bengelsdorf'un Amerika'da kendi sinagogunda en uzun süre hizmet veren haham olduğu iddia ediliyordu. Gazeteler ondan New Jersey Yahudilerinin ruhani lideri olarak söz ediyor ve halkın karşısına çıktığı sayısız etkinliğin haberini verirken hahamın "hitabet yeteneğini" ve on dil bildiğini her defasında anmadan edemiyorlardı. 1915'te, Newark'ın kuruluşunun 250. Yıl dönümü kutlamaları sırasında, Belediye Başkanı Raymond'ın hemen yanında oturmuş ve tıpkı her yıl Anma Günü ve 4 Temmuz törenlerinde yaptığı gibi o günkü tören duasını o etmişti: *Star-Ledger* gazetesi her sene temmuzun beşinde, HAHAM BAĞIMSIZLIK BİLDİRGESİNİ GÖKLERE ÇIKARDI manşetiyle yayımlanırdı. "Amerikan ülküsünün kalkındırılması"nın Yahudilerin ilk önceliği, "Amerikalıların Amerikanlaştırılması"nın ise demokrasimizi "Bolşevizm, radikalizm ve anarşizme karşı" korumanın en iyi yolu olduğunu vurguladığı vaaz ve konuşmalarında sık sık Theodore Roosevelt'in ulusa son sesleniş konuşmasından alıntılar yapardı. Bu konuşmada merhum başkan şöyle diyordu: "Burada bölük pörçük bir yurttaşlık söz konusu bile olmaz. Hem Amerikalıyım hem de başka bir yere daha aidim diyenler Amerikalı falan olamazlar. Bizim tek bir bayrağa yerimiz var, o da Amerikan bayrağıdır." Haham Bengelsdorf, Newark'taki bütün kiliseler ve devlet okullarında, eyaletin en hayırsever, en medeni, tarihine ve kültürüne en düşkün topluluklarının karşısında Amerikalıların Amerikanlaştırılması konusuna değinmişti. Newark gazetelerinde bu konuşmalarına değinen haberlerde, bu konudan söz etmesi için davet edildiği, ülkenin dört bir yanından çeşitli şehirlerdeki konferans ve toplantılardan da bahsediliyordu. Hahamın konuşmalarında değindiği konular suç ve cezaevi reform hareketlerinden ("Cezaevi reform hareketi en yüksek ahlaki ilkeleri ve dinî ülküleri yansıtmaktadır.") Dünya Savaşı'nın nedenlerine ("Bu savaş Avrupalıların dünyevi hırslarının ve askerî üstünlük, güç ve zenginlik emellerine ulaşma çabalarının sonucudur."), anaokullarının öneminden ("Anaokulları, her çocuğun neşe ve mutluluk dolu bir ortamda yetişmesini sağlayan, insan çiçeklerinin hayat bahçeleridir.") endüstri çağının kötülüklerine ("Bir işçinin kıymetinin ürettiği maddi değerle ölçülemeyeceği kanısındayız.")

ve hatta, “Erkekler memleket işlerini idare etmekte muktedir değil- lerse, o zaman neden onlara destek olmuyorsunuz? Aynı yanlışı iki defa yaparak düzeltemezsiniz,” diyerek şiddetle karşı çıktığı süfrajet hareketine kadar oldukça geniş kapsamlıydı. Bütün hahamlardan nefret eden, hele hele Bengelsdorf’a duyduğu kin B’nai Moşe’nin din okulunda burslu okuduğu çocukluk yıllarına dayanan Monty amcam onun için, “Bu herkese caka satan orospu çocuğu her şeyi bildiğini sanır, ama ne yazık ki caka satmaktan başka bir bok bilmez,” derdi.

Haham Bengelsdorf’un havalimanına gidişi –hatta *Newark News* gazetesinin başsayfasındaki fotoğrafın altındaki yazıya bakılırsa, *The Spirit of St. Louis*’in kokpitinden indiğinde Lindbergh’in elini sıkmak için bekleyenlerin en başında olması– annemle babam da dâhil olmak üzere, şehirdeki Yahudilerin pek çoğunda şaşkınlık yaratmıştı; Lindbergh’in kısa ziyaretini anlatan haberde kendisine mal edilen sözlerin de bundan aşağı kalır yanı yoktu. Haham Bengelsdorf *News* muhabirine, “Ben buraya Amerikalı Yahudilerin Amerika Birleşik Devletleri’ne olan katıksız sadakatine duyulan tüm kuşkuları yıkmak için geldim,” demişti. “Albay Lindbergh’in adaylığına destek veriyorum çünkü halkımın siyasi hedefleriyle onunkiler tıpatıp aynı. Amerika bizim sevgili memleketimizdir. Amerika bizim biricik memleketimizdir. Bizim dinimiz, kıvançlı vatandaşları olarak her zaman olduğu gibi şimdi de tam bir özveri ve sadakatle bağlı olduğumuz bu yüce memleket dışındaki tüm toprak parçalarından bağımsızdır. Ben, Charles Lindbergh’in ülkemin başkanı olmasını bir Yahudi olmama rağmen değil, bir Yahudi –*Amerikalı* bir Yahudi olduğum için istiyorum.”

Bengelsdorf, bundan üç gün sonra, Lindbergh’in uçuş turunun son bulduğunu müjdelemek için Madison Square Garden’da düzenlenen büyük mitinge katıldı. O sırada seçime iki hafta kalmıştı ve Demokratik Parti’nin kalesi denilebilecek güneydeki seçmenler arasında Lindbergh’e destek verenlerin artmasına ve en muhafazakâr Orta-batı eyaletlerinde kafa kafaya bir çekişme olacağı tahmin edilmesine rağmen, ülke çapında yapılan anketler başkanın halk oylamasında arayı rahat rahat açtığını, seçmen oylarında ise epey önde olduğunu gösteriyordu. Cumhuriyetçi Parti liderlerinin, başkan adayları kendisinden başka kimsenin seçim kampanyası stratejisine müdahale

etmesine inatla izin vermediği için ümitsizliğe düştükleri söyleniyordu. Hatta Madison Square Garden'daki miting, sırf Lindbergh'i bitmek bilmeyen taşra turunun gösterişsizliğinden çekip çıkarmak ve onu Philadelphia'daki şamatalı adaylık toplantısındaki gibi bir ortamla sarıp sarmalamak için düzenlenmiş ve ekim ayının ikinci pazartesi akşamı ülkenin her yerinde yayımlanmıştı.

O akşam Lindbergh'i takdim eden on beş konuşmacı, "toplumun her kesiminden seçkin Amerikalılar" olarak tanımlanıyordu. Bu konuşmacıların arasında, savaşa girmenin Birinci Dünya Savaşı ve Büyük Buhran'ın yarattığı krizden hâlâ çıkamayan Amerikan tarımına vereceği zarardan söz eden bir çiftçi lideri; bu savaşla birlikte hayatları devlet kurumlarının güdümüne girecek olan Amerikalı işçilerin nasıl bir felaketle karşı karşıya olduklarını anlatan bir işçi lideri; savaş zamanı yaşanacak aşırı genişleme ve külfetli vergilendirmenin Amerikan sanayisinde uzun vadeli yıkıcı etkileri olacağını vurgulayan bir imalatçı; bu modern çağ savaşının cepheye gidip bizzat savaşacak gençlerde yaratacağı acımasız sonuçlardan bahseden bir Protestan papaz ve bizimki gibi barışsever bir milletin ruhani yaşamının kaçınılmaz olarak bozulacağını ve savaşın körüklediği nefret yüzünden ahlak ve nezaketin zedeleneceğini vurgulayan bir Katolik rahip vardı. Son olarak, bir de haham vardı; belli ki Lindbergh'in Nazilerle ortaklık yaptığı iddiasının iftiradan başka bir şey olmadığını göstermek için orada olan New Jerseyli Lionel Bengelsdorf konuşmacı kürsüsüne çıktığında Lindbergh yandaşlarının hepsi ona samimiyetle kucak açmıştı.

"Evet, onu satın almışlar," dedi Alvin. "Oyun kurulmuş. O koca Yahudi burnuna altın halkayı geçirdiklerine göre onu artık istedikleri yöne çekebilirler."

"Bunu bilemezsin," dedi babam, oysa Bengelsdorf'un davranışları kendisini de kızdırmamış değildi. "Adamı bir dinle," dedi Alvin'e. "Haksızlık etme" – bütün bu lafları büyük ölçüde Sandy ile benim için söylüyor, olayların bu denli şaşkınlık verici bir hâl almasının onları olduğu gibi bizi de dehşete düşürmesini engellemeye çalışıyordu. Önceki gece uyurken yataktan düşmüştüm; beşikten yatağa terfi ettiğim ve düşmemem için annemle babamın yatağının kenarına bir çift sandalye koymak zorunda kaldığı zamanlardan beri böyle bir şey olmamıştı hiç. Onca yıldan sonra yataktan düşmem doğrudan

Lindbergh'in Newark Havaalanı'na gelişine bağlanınca, içinde Lindbergh'in olduğu bir kâbus görmediğimi ve ağabeyimin yatağıyla kendi yatağım arasındaki boşlukta uyandığım andan başka bir şey hatırlamadığımı ısrarla anlattım; gelgelelim ağabeyimin resim çantasında gizlediği Lindbergh çizimlerini düşünmekten gözüme uyku girmedığının de farkındaydım. Sandy'den o resimleri benimkinin hemen yanında olan yatağının altından alıp bodrumdaki dolaba saklamasını rica etmek istiyor ama o çizimlerden kimseye söz etmeyeceğime yemin ettiğim için –ve kendim de Lindbergh pulumdan bir türlü ayrılamadığım için– bu meseleyi açmaya cesaret edemiyordum; öte yandan o resimler aklımdan hiç çıkmıyor, desteğine her zamankinden çok ihtiyaç duyduğum ağabeyimle arama aşılması güç bir duvar örüyordu.

Soğuk bir akşamdı. Soba yanıyordu, pencereler kapalıydı; ama seslerini duyamasanız da sokağın bir ucundan diğerine tüm radyoların açık olduğunu ve başka zaman olsa Lindbergh mitingini dinlemeyi aklının ucundan bile geçirmeyecek ailelerin, Haham Bengelsdorf'un da orada olacağını duyunca radyoya kulak kesildiklerini adınız gibi biliyordunuz. Kendi cemaatinden bazı nüfuzlu kimseler Bengelsdorf'un sinagogun yönetim kurulundan derhâl çıkarılması gerektiğini henüz yüksek sesle dile getirmeseler de daha şimdiden görevinden istifa etmesini talep etmişlerdi. Oysa ona destek vermeyi sürdüren çoğunluk, hahamın yalnızca demokratik hakkı olan konuşma özgürlüğünü kullandığına ve Lindbergh'i böyle alenen desteklemesinden ötürü dehşete kapılsalar da onun gibi herkesçe tanınan, vicdanlı bir adamı susturmaya çalışmanın kendilerine düşmediğine inanmaya devam ediyordu.

Haham Bengelsdorf o gece Amerikan halkına Lindbergh'in 1930larda Almanya'ya yaptığı şahsi uçuşların ardındaki asıl gerekçenin ne olduğunu açıkladı. "Kendisini eleştirenlerin ortalığa saçtığı kötü propaganda tohumlarının aksine, Almanya'ya bir kez bile bir Hitler sempatizanı ya da destekçisi olarak gitmemiş, her defasında ABD hükümetinin gizli danışmanı olarak orada bulunmuştur," diye bildirdi haham bizlere. "Savlarında tamamen yanılan kötü niyetli kimselerin suçladıkları gibi Amerika'ya ihanet etmek şöyle dursun, Albay Lindbergh bildiklerini ordumuzla paylaşarak ve Amerikan havacılığının kalkınması ve Amerika'nın hava savunmasının gelişmesi

için elinden geleni her şeyi yaparak Amerika'nın askerî hazırlığını neredeyse tek başına güçlendirmiştir.”

“Yok artık!” diye isyan etti babam. “İşin aslını herkes *biliyor* –”

“Şişşt,” diye fısıldadı Alvin, “şişşt – bırak da şu müthiş hatip konuşsun.”

“Evet, 1936’da, Avrupa’daki düşmanlıkların başlamasından çok önce, Naziler Albay Lindbergh’e bir madalya taktılar ve evet,” diye sözlerini sürdürdü Bengelsdorf, “evet, albay bu madalyayı kabul etti. Ama aslında bütün bu süre zarfında, dostlarım, bütün bu süre zarfında onların bu hayranlığını demokrasimizi daha iyi korumak, sürdürmek ve bizi güçlendirerek tarafsızlığımızı muhafaza etmek amacıyla gizliden gizliye kullanıyordu.”

“İnanamıyorum–” dedi babam kendini tutamayıp.

“İnansan iyi olur,” diye homurdandı Alvin kötü kötü.

Bengelsdorf, “Bu, Amerika’nın savaşı değil,” dediği anda, Madison Square Garden’da toplanan kalabalık bu sözlerle tam bir dakika boyunca alkış tutarak karşılık verdi. “Bu, Avrupa’nın savaşı,” dedi haham o çılgın kalabalığa. Ve yine alkış koptu. “Bu, ta Şarlman zamanından bu yana bin yıldır süregelen Avrupa savaşlarından biri. Yarım yüzyıldan kısa bir süre içinde yaptıkları ikinci yıkıcı savaş. Peki o son büyük savaşın Amerika’ya nelere mal olduğunu kim unutabilir? Kırk bin Amerikalı cephede hayatını kaybetti. Yüz doksan iki bin Amerikalı yaralandı. Yetmiş altı bin Amerikalı hastalıktan öldü. Üç yüz elli bin Amerikalı o savaşa katıldıkları için bugün sakat. Peki ya bu seferkinin korkunç bedeli ne olacak? Ölü sayımız –söyleyin bana Başkan Roosevelt, yalnızca ikiye ya da üçe mi katlanacak, yoksa tam dört katına mı çıkacak? Söyleyin, Bay Başkan, masum Amerikalı gençlerin katledilmesinin ardından nasıl bir Amerika kalacak geriye? Nazilerin Alman Yahudilerine yaptıkları taciz ve zulüm bütün Yahudilere olduğu gibi bana da büyük ızdırap veriyor elbette. Heidelberg ve Bonn’daki muhteşem Alman üniversitelerinde teoloji okuduğum yıllarda çok güzide dostlar edinmiştim, bu büyük ilim insanları bugün sırf Yahudi asıllı Almanlar oldukları için yıllardır oturdukları akademi kürsülerinden kovulup memleketin idaresini ele geçiren Nazi gangsterlerinin acımasız zulmüne uğruyorlar. Ben bu yapılanlara kanımın her damlasıyla karşı çıkıyorum, Albay Lindbergh de öyle. Ama bizim güzel ülkemizin o işkencecilerle savaşa girmesi, Alman Yahudilerini

kendi topraklarında bulan acımasız kaderi nasıl ortadan kaldıracak? Bilakis, onların içinde bulunduğu çıkmazı daha da kötüleştirecek, hatta korkarım çok daha feci bir hâle getirecek. Evet, ben de bir Yahudi'yim ve bir Yahudi olarak onların acısını ta yüreğimde hissediyorum. Ama ben bir Amerikan vatandaşım, dostlarım" –yine büyük bir alkış koptu– "Amerika'da doğdum, Amerika'da büyüdüm. Bu yüzden sizlere soruyorum, şimdi Amerika bu savaşa girip de Avrupa'nın kanla sulanmış savaş meydanlarında Protestan, Katolik ve Yahudi ailelerimizin evlatları hep birlikte omuz omuza çarpışıp on binlercesi canlarından olduğunda bu acı denecek mi? Bu kez kendi cemaatimi teselli etmek zorunda kalmak acımı nasıl hafifletecek–"

Normalde ailemizin öfkeye en az kapılan, coşkuya kapıldığımızda bizi sakinleştiren üyesi olan annemin bile artık canına tak etmişti, Bengelsdorf'un güneyli aksanıyla yaptığı konuşmasına daha fazla katlanamayıp odadan çıkmak zorunda kaldı. Ama Bengelsdorf konuşmasını bitirip Garden'da toplanan kalabalığın alkış ve tezahüratlarıyla sahneden ininceye kadar başka hiç kimse yerinden kıpırdamadı, hatta tek kelime etmedi. Benim ağzımı açmaya cesaretim yoktu, ağabeyimse –böyle ortamlarda çoğu zaman yaptığı gibi– radyoyu dinlerkenki hâlimizi çizmekle meşguldü. Alvin'in sessizliği, duyduğu korkunç nefretten kaynaklanıyordu; belki de hayatında ilk defa, yenilgi ve düş kırıklığına karşı mücadele ederken duyduğu o amansız tutkusundan eser kalmayan babamsa tek kelime edemeyecek kadar afallamıştı.

Müthiş bir şamata. Tarif edilemez bir sevinç. Lindbergh nihayet Garden sahnesine adım atmıştı; babam aklını kaçırmış gibi oturduğu yerden fırlayıp radyoyu kapattı. Tam o sırada annem oturma odasına dönüp, "Bir şey ister misiniz?" diye sordu gözlerinde yaşlarla. "Alvin, bir fincan çay ister misin?"

Onun görevi dünyamızı elinden geldiğince sakin ve makul bir biçimde bir arada tutmaktı; hayatına anlam katan şey buydu, uğrunda çabaladığı tek şey buydu, gelgelelim o her zamanki anaçlığının bu denli anlamsız geldiği hiç olmamıştı.

"Ne haltlar dönüyor yahu?" diye bağırmaya başladı babam. "Neden yaptığımı şimdi *bunu*? Bu ne saçma konuşma! Yalanlarla dolu bu saçmasapan konuşma yüzünden tek bir Yahudi'nin çıkıp da o Yahudi düşmanına oy vereceğini mi sanıyor? Aklını mı kaçırmış? Ne *yaptığını* sanıyor bu adam?"

“Lindbergh’i koşerleştiriyor,” dedi Alvin. “Lindbergh’i *goyimin* gözünde koşerleştiriyor.”

“Neyi koşerleştiriyormuş, neyi?” dedi babam, Alvin’in böyle bir kargaşa anında saçmasapan alaycı laflar etmesi onu çileden çıkarmıştı besbelli. “Ne yapıyormuş?”

“Onu oraya Yahudilere seslensin diye çıkarmadılar. Onu bunun için satın almadılar. Anlamıyor musun?” diye sordu Alvin, bütün bunların altında yatan gerçeği anladığı için öfkeliydi şimdi. “Oraya çıkmış *goyime* sesleniyor –bir haham olarak ülkenin dört bir yanındaki *goyimin* seçim günü Lindy’ye oy vermelerine müsaade ediyor. O yüce Bengelsdorf’a ne yaptırdıklarını anlamıyor musun, Herman amca? Roosevelt’in yenilgiye uğramasını garantiledi işte!”

O gece saat iki dolaylarında, mışıl mışıl uyurken yine yataktan düştüm ama bu defa yere düşmeden önce rüyamda ne gördüğümü hatırlıyordum. Tam bir kâbustu bu, pul koleksiyonumla ilgiliydi. Koleksiyonumun başına bir şey gelmişti. İki pul setimin tasarımı, ben ne zaman ve nasıl olduğunu anlayamadan, korkunç bir biçimde değişmişti. Rüyamda, pullarımı koyduğum albümü arkadaşım Earl’ün evine götürmek için çekmecedemden çıkarmıştım ve daha önce defalarca yaptığım gibi elimde albümümle birlikte Earl’lere doğru yürüyordum. Arkadaşım Earl Axman on yaşındaydı, beşinci sınıfa gidiyordu. İlkokulun tam çaprazında, Chancellor ve Summit’in birleştiği noktadaki geniş, boş araziye üç yıl önce dikilen dört katlı, sarı badanalı tuğla binada annesiyle birlikte yaşıyordu. Buraya gelmeden önce New York’ta yaşıyorlarmış. Babası Sy Axman, Glen Gray Casa Loma Orkestrası’nın müzisyenlerindenmiş, Glen Gray’in altosunun yanında tenor saksofon çalıyormuş. Bay Axman, Earl doğmadan önce aynı orkestrada kısa bir süre şarkı söyleyen ve sahneye yaraşır bir güzelliğe sahip bir sarışın olan karısından boşanmış. Annemle babamın dediğine göre, Earl’ün annesi New York’un güneyine taşınıp YMHA’daki müzikli gösterilerde kendi çapında ün kazanan, Louise Swig adında, aslında Newarklı ve esmer, Yahudi bir kızcağızmış. Tanıdığım bütün çocuklar içinde annesiyle babası boşanmış olan tek çocuk Earl’dü; annesi ağır makyaj yapan, omzu açık bluzlar ve altı jüpon astarlı, rüzgârda uçuşan fırfırlı etekler giyen tek çocuk da oydu. Annesi Glen Gray’le çalıştığı zamanlarda *Gotta Be This or That* adlı şarkıyı söyle-

diği bir plak kaydetmişti. Earl bu plağı bana sık sık çalardı. Onun gibi bir anne görmemiştim daha önce. Earl ona Anne ya da Anneciğim demezdi hiç –Louise diye seslenirdi, kulaklarıma inanamazdım. Annesinin yatak odasında kabarık jponlarla dolu bir dolabı vardı, Evde yalnız kaldığımızda Earl dolabı açıp onları bana gösterirdi. Hatta bir defasında o jponlardan birine dokunmama izin vermiş, ben acaba dokunsam mı dokunmasam mı diye karar vermeye çalışırken, “Neresine istersen dokunabilirsin,” diye fısıldamıştı. Sonra bir çekmeceyi açıp bana annesinin styenlerini göstermiş, onlardan birine de dokunabileceğimi söylemişti ama ben istemedim. Styenlere uzaktan bakıp hayranlık beslemekle yetinecek kadar küçük yaştaydım daha. Annesiyle babası pul alsın diye her hafta tamı tamına birer dolar verirlerdi ona; hatta Casa Loma Orkestrası New York’ta almayıp da tura çıktıysa eğer, Bay Axman başka başka şehirlerden hava postası pullarıyla bezeli mektuplar gönderirdi Earl’e. “Oahu, Honolulu”dan gönderilmiş bir pul bile vardı. Bir sigorta mümessilinin oğlu olarak, benim için babası ünlü bir *swing* grubunun saksafoncusu (annesiyse sahte sarışın bir şarkıcı) olan bir arkadaşa sahip olmak yeterince büyüleyici değilmiş gibi, babasını doğru dürüst göremese de ondan vnle söz eden Earl’n dediğine bakılırsa, Bay Axman davet edildiği “zel bir evde” Hawaii, Birleşik Devletler’e katılmadan tam kırk yedi yıl önce, 1851’de basılan iki sentlik Hawaii “Misyonerlik” pulunu görmüş ve temel tasarımı sadece 2 rakamından oluşan bu akıl almaz hazinenin değerı 100.000 dolarmış.

Aramızdaki en iyi pul koleksiyonu Earl’nkiydi. Küçük bir çocukken pullar hakkında öğrendiğim tatbiki ve btini her şeyi –pulların tarihini, yeni basımlarla kullanılmış pulların farkını, kâğıt, baskı, renk, zambk, sürşarj, filateli ve özel basım gibi teknik detayları, büyük sahtecilikleri ve tasarım hatalarını– ondan öğrenmiştim. Her şeyi bilen bir dâhi olarak, pul eğitimime bana “filateli” teriminin yaratıcısı Fransız koleksiyoncu Mösyö Herpin’i ve bu terimin iki Yunanca szkten türediğini anlatarak başlamıştı; dediğine göre, bu szklerden ikincisi, vergiden muaf olma anlamına gelen *ateleia* szgyd ki ben bu işe hiç anlam veremiyordum. Mutfak masasında pullarla uğraşmayı ve bana patronluk taslamayı bitirir bitirmez kıkırdayarak, “Hadi şimdi kötü bir şeyler yapalım,” derdi; annesinin i çamaşırlarını böyle zamanlarda görürdüm.

Rüyamda biri adımı seslenip peşimden koşmaya başladığında pul albümümü göğsüme bastırmış Earl'un evine doğru yürüyordum. Bir ara sokağa girip saklanmak ve yerinden kayıp düşen pul var mı diye albümü kontrol etmek için evlerden birinin garajına daldım, sonra peşimdekenden kaçarken ayağım takıldı ve albümü tam da kaldırımın "Savaş İlan Ediyorum" oyunu oynadığımız yerine düşürdüm. 1932 İki Yüzüncü Yıldönümü Washington pullarımın –yarım sentlik kahverengiden on sentlik sarıya tip tip değişen on iki pulun– olduğu sayfayı açtığımdaysa âdeta serseme döndüm. Pulların üstünde Washington yoktu artık. Her bir pulun tepesindeki –bir ya da iki satıra yayılacak şekilde, beyaz renkli Latin harfleriyle yazıldığını artık adım gibi bildiğim– efsanevi "Birleşik Devletler Posta Hizmetleri" yazısı yine oradaydı. Pulların renkleri de değişmemişti –iki sentlik kırmızı, beş sentlik mavi, sekiz sentlik zeytin yeşiliydi hâlâ– hepsi de aynı standart büyüklükteydi, portreleri çevreleyen çerçevelerin tasarımı tıpkı orijinal hâllerinde olduğu gibiydi ama on iki pulun her birinde Washington'ın farklı bir portresi yerine, hepsinde aynı portre vardı şimdi ve bu portre Washington'a değil, Hitler'e aitti. Her bir portrenin altındaki şeritte de "Washington" adı yazmıyordu artık. Bu şeritler, yarım ve altı sentlik pullarda olduğu gibi aşağı kıvrımlı da olsa; dört, beş, yedi ve on sentlik pullardaki gibi yukarı kıvrımlı da olsa; ya da bir, bir buçuk, iki, üç, sekiz ve dokuz sentlik pullarda olduğu gibi dümdüz ve uçları kalkık da olsa, hepsinde boydan boya yazan isim "Hitler" idi.

On pulluk 1934 Milli Parklar setime ne olduğunu ya da bir şey olup olmadığını görmek için albümün bir sonraki sayfasına baktığımdaysa, yataktan yere düşüp hem de bu kez çılgılık çılgılığa uyanırdım. Kaliforniya'daki Yosemite, Arizona'daki Grand Canyon, Colorado'daki Mesa Verde, Oregon'daki Krater Gölü, Maine'deki Acadia, Washington'daki Rainier Dağı, Wyoming'deki Yellowstone, Utah'taki Zion, Montana'daki Glacier, Tennessee'deki Great Smoky Mountains –her bir falezin, ormanın, nehrin, zirvenin, gayzerin, vadinin, granit kıyı şeridinin ardında, masmavi suların ve yüksekten akan şelalelerin ardında, Amerika'daki en mavi, en yeşil, en beyaz ve sonsuza dek oldukları yerde korunmaları gereken her şeyin ardında siyah bir gamalı haç vardı şimdi.

2

Kasım 1940–Haziran 1941 Zevzek Yahudi

Haziran 1941'te, Lindbergh'in göreve başlama töreninden yalnızca altı ay sonra, ailece arabaya atlayıp tarihî yerleri ve ünlü hükümet binalarını görmek için beş yüz kilometre uzaktaki Washington D. C.'ye gittik. Annem neredeyse iki yıldır olası seyahat harcamalarımızı karşılamak üzere aile bütçemizden haftada bir dolar ayırıp Howard Tasarruf Bankası'ndaki *Noel Kulübü* hesabında biriktiriyordu. Bu geziyi Roosevelt hâlâ başkanlığının ikinci döneminde ve her iki meclis de Demokratların kontrolündeyken planlamıştık ama şimdi iktidar da Cumhuriyetçiler varken ve o kalles herif Beyaz Saray'dayken ailece oturup bu ilk planı değiştirmeyi, başkent yerine kuzeye gidip Niagara Şelaleleri'ni görmeyi, St. Lawrence Nehri'ndeki Bin Adaları gemiyle gezmeyi, oradan da direksiyonu Kanada'ya kırıp Ottawa'ya geçmeyi düşündük. Yakın dostlarımız ve komşularımızın bir kısmı daha şimdiden, olur da Lindbergh yönetimi Yahudi düşmanlığını aleni bir hâle getirmeye kalkarsa ülkeyi terk edip Kanada'ya göç etmekten bahsetmeye başlamışlardı; yani gidip Kanada'yı görmek buradaki olası zulümden kaçıp sığınacağımız yere alışmamızı sağlayabilirdi. Kuzenim Alvin dediğini yapmış ve önceki şubatta Kanada silahlı kuvvetlerine katılıp Hitler'e karşı İngilizlerin yanında savaşmak için Kanada'ya gitmişti bile.

* * *

Alvin, savaşa gidinceye kadar neredeyse yedi yıldır annemle babamın vesayeti altındaydı. Merhum babası, babamın en büyük

ağabeyiydi; Alvin altı yaşındayken ölmüştü. Annemin ikinci dereceden kuzeni olan ve annemi babamla tanıştıran annesiye Alvin on üç yaşındayken ölmüştü; Alvin bu yüzden Weequahic Lisesi'ne gittiği dört yıl boyunca bizimle yaşamıştı. Kumar oynayan, hırsızlık yapan ama aslında cin gibi akıllı bir çocuktur; babam kendini onu kurtarmaya adanmıştı. Alvin 1940'ta yirmi bir yaşındaydı; Wright Sokağı'nda, hemen manavın köşesindeki lostra salonunun üst katında mobilyalı bir oda kiralamıştı. O zamanlar neredeyse iki yıldır şehrin en büyük iki Yahudi inşaat firmasından biri olan Steinheim & Sons'ta çalışıyordu –diğer firmanın sahibi ise Rachlin kardeşlerdi. Alvin bu işi, şirketin kurucusu ve aynı zamanda babamın sigorta müşterilerinden olan Steinheim'ların babaları aracılığıyla bulmuştu.

Ağır bir aksanla konuşan ve İngilizce okumayı bilmeyen ama babamın deyimiyle “çelik gibi adam” olan yaşlı Steinheim, dinî bayramlarda hâlâ bizim sinagogdaki törenlere katılırdı. Bu yaşlı adam birkaç sene önceki bir Yom Kippur'da sinagogun önünde babamın yanında duran kuzenim Alvin'i görünce onu ağabeyim sanmış, “Bu genç adam ne iş yapıyor? Gelsin de bizimle çalışsın,” demişti. Göçmen babasının ufacık inşaat şirketini milyon dolarlık bir holdinge çeviren –ama aile içinde çıkan büyük bir kavga sonucunda iki kardeşini kapının önüne koyuveren– Abe Steinheim, bizim kısa boylu ama gürbüz Alvin'i ve onun o kendinden emin havasını pek sevmiş, bu yüzden de Alvin'i posta odasına hapsedmek ya da büro elemanı yapmak yerine şahsi şoförü yapmıştı. Alvin adamın ayak işlerini görüyor, gelen mesajları iletiyor, taşeronlara (Abe onlara “tokatçı” derdi, oysa Alvin'in dediğine bakılırsa bütün o adamları tokatlayıp herkesten faydalanan bizzat Abe'in kendisiydi) göz kulak olsun diye onu şantiyelere getirip götürüyordu. Alvin yazın her cumartesi Freehold'a götürürdü onu; adamın oradaki eski pistte yarıştırdığı yarım düzine atı vardı, bu atlardan “hamburgerlerim” diye söz ederdi. “Bugün Freehold'da bizim hamburgerlerden biri koşuyor,” der ve her defasında gidip atın kaybedişini izlerdi. Bu yarışlardan hiç para kazanamazdı ama zaten amacı para kazanmak değildi. Cumartesi günleri, atları Weequahic Park'taki güzel yarış pistinde Yolcu Atları Birliği için yarıştırdı. Hatta gazetelere altın çağını geri bırakan Mount Holly'deki düz pisti tekrar kullanıma açmaktan söz etmişti. Abe Steinheim bu sayede New Jersey şehrinin yarış yetkilisi olmayı başarmış ve arabasına

onun kaldırırma kadar çıkmasına, siren çalmasına ve dilediği yere park etmesine izin veren plakalardan taktırmaya hak kazanmıştı. Böylece Monmouth Kasabası memurlarıyla dostluk kurmuş ve yavaş yavaş kıyıdaki atsever takımının arasına girmişti. Wall Township ve Spring Lake'teki *goyim* onu öğle yemeği için o havalı kulüplerine davet ederlerdi; hatta Abe, "Herkes dönüp bana bakıyor, tek yaptıkları kendi aralarında fısıldaşmak. 'Şu gelene bakın hele,' diye fısıldıyorlar birbirlerine ama ısmarladığım içkileri içmekte, verdiğim akşam yemeklerine katılmakta sakınca görmüyorlar, yani sonunda onların da işine geliyor," derdi Alvin'e. Derin deniz balıkçı teknesi Shark Nehri Körfezi'ne demirliydi; o adamları alıp tekneye götürür, bütün gün içirir ve onlar için kendi adamlarına balık tuttururdu. Bu sayede Long Branch'ten ta Point Pleasant'a kadar nereye yeni bir otel dikilecek olsa, orası Steinheim'ların yok pahasına aldıkları arsalardan biri olurdu -Abe'in, tıpkı babası gibi, her şeyi yalnızca indirimli almak gibi zekice bir huyu vardı.

Alvin, onu saçını sakalını kısalttırsın diye üç günde bir Broad Caddesi 744 numaradaki ofisinden dört blok ötedeki, Abe Steinheim'ın Trojan marka purolarıyla bir buçuk dolarlık sigaralarını satın aldığı standın hemen arkasındaki izbe berbere götürürdü. Broad Caddesi 744 numara, artık eyaletin en yüksek iki iş binasından biriydi. Bu binanın en üstteki yirmi katını National Newark & Essex Bank, geri kalanınıysa şehrin en prestijli avukatları ve finansörleri işgal ediyordu; yani o izbe berberin müdavimleri New Jersey'nin en büyük para babalarıydı. Yine de Alvin'in görevlerinden biri berbere önden gidip Abe'in geleceğini haber vermek ve berber koltuğunda her kim oturuyorsa onu yerinden kaldırıp dışarı atmaktı. Alvin'in bu işi kapıldığı akşam, babam yemek sofrasında Abe Steinheim'ın Newark'ın görüp görebileceği en renkli, en ilginç, en büyük inşaatçı olduğunu söylemişti. "Ve bir dâhi," diye de eklemişti. "Zaten dâhi olmasa bulunduğu yere gelebilir miydi hiç. Zeki mi zeki ve yakışıklı bir adam. Sarışın. İri yarı ama şişman değil. Her zaman şık görünür. Deve tüyü paltolar giyer. Siyah beyaz ayakkabılar. Şık gömlekler. İki dirhem bir çekirdek giyinir. Güzel de bir karısı var -şıkır şıkır, sosyetik bir kadın. Doğuştan bir *Freilich*, hem de New York'lu bir *Freilich*. Aileden zengin. Abe de uyanığın tekidir hani. Cesurdur da. Newark'ta istediğinize sorun. En riskli projeleri hep Steinheim üstlenir. Başka kimsenin göze

alamayacağı yerlere binalar diker. Alvin ondan çok şey öğrenecek. Zaten sahip olduğu imkânlar için gecesini gündüzüne katarak çalışmanın ne demek olduğunu anlayacak. Abe, Alvin için büyük bir ilham kaynağı olabilir.”

Alvin, daha çok babam gözünü onun üstünden ayırmasın, annem de sabah akşam sosisli sandviçle beslenmediğinden emin olsun diye ve haftada birkaç gün doğru dürüst bir kap yemek yiyebilmek için bizim eve geliyordu. İnanması güç olsa da, Alvin’in okuldan sonra çalıştığı Esso benzin istasyonunun kasasından para çalarken suçüstü yakalandığı zamanlarda ve babam bu parayı kendi cebinden ödeyip dükkânın sahibi Simkowitz’i şikâyetini geri almaya ikna edinceye kadar Rahway İslahevi’ne gönderilmeyi beklediği günlerde, babam her akşam sofrada dürüstlük, sorumluluk ve sıkı çalışma üzerine nutuklar atardı; ama artık Alvin onunla siyaset ve özellikle kapitalizm üzerine hararetle tartışmalara giriyordu. Babam, ona gazete okuma ve çıkan haberleri tartışma alışkanlığını aşıladığından beri, Alvin’in bunun kıvırdığı kapitalist sistemi, ıslah olmuş yeğenini sabırla ikna etmeye çalışarak, Sanayi Odası’nın bir üyesi gibi değilse de Roosevelt’in kurduğu yeni düzenin sıkı taraftarlarından biri olarak savunurdu. Alvin’i sık sık uyarırdı: “Bay Steinheim’a Karl Marx’tan bahsetmesen iyi edersin. Yoksa adam gözünü kırpmadan kışına tekme basar. Ondan bir şeyler kapmaya bak. Onun yanına bunun için gittin. Adamdan bir şeyler öğren, saygılı ol. Bu, hayatının fırsatı olabilir.”

Ama Alvin, Steinheim’a katlanamıyor, onu sürekli kötülüyordu –o adam sahtekârın, zorbanın, paragözün teki, sürekli bağırıp çağırıyor, üçkâğıtçı, dünya üzerinde tek bir dostu bile yok, insanlar onun yanında olmaya bile katlanamazken ben onu sürekli oradan oraya götürmek zorundayım, diyordu Alvin. Oğullarına merhamet göstermiyor, torunlarının yüzüne bile bakmıyor, ağzını açıp da onu kızdıracak tek laf etmeye cesaret edemeyen o sıska karısını canı her istediğinde küçük düşürüyor. Ailedeki herkes East Orange’daki Upsala College’in oradaki o kocaman meşe ve akçağaçlarıyla kaplı sokağa Abe’in bizzat diktiği lüks binadaki dairelerde yaşamak zorunda. Oğulları gün doğumundan gün batımına kadar Newark’ta onun yanında çalışıyorlar ama onlara sürekli bağırıp çağırıyor, sonra geceleri East Orange’daki eve gittiğinde bu kez telefonda bağırıp çağırmaya devam ediyor onlara. Para onun için her şey ama hep kara günler için sakladığından

neredeyse hiçbir şey satın almaz. Tek amacı bulunduğu konumu korumak, malını mülkünü garantiye almak ve istediği tüm arsaları ucuza getirmek –krizi de böyle fırsata çevirmiş işte. Para, para, para– yeter ki bütün kaosun ortasında, bütün işlerin içinde o olsun ve dünyadaki bütün paraları o kazansın.

“Adamın biri beş milyon dolar edinip kırk beş yaşında emekli olmuş. Bankada beş milyonu var, ne biçim para, düşünsenize. Peki, Abe buna ne diyor dersiniz?” Alvin bu soruyu on iki yaşındaki ağa-beyimle bana soruyor. Akşam yemeği bitmiş, o da bizim odaya gelmiş –hepimiz ayakkabılarımızı çıkarıp yatakların üstüne serilmişiz, Sandy kendi yatağında, Alvin benimkinde, bense Alvin’in yanında, onun güçlü koluyla geniş göğsünün arasındaki boşluktayım. Eşsiz bir mutluluk bu: insanın hasisliğine, para hırsına, hudutsuz gücü ve sarsıcı kibrine dair hikâyeler ve bu hikâyeleri anlatan, kendi de hudutsuz bir kuzen. Babamın onca çabasına rağmen duygusal anlamda hâlâ görüp görülebilecek en olgunlaşmamış delikanlı, daha yirmi bir yaşında, kaba sakallarını günde iki defa kesmezse orman kaçkınlıklarına benzese de cazibesiyle insanı avcunun içine aliveren bir kuzen. Bir zamanlar kadim ormanlarda yaşayan dev maymunların etçil torunlarının gün boyu yapraklarını kemirdikleri ağaçları terk edip Newark’a gelip şehrin göbeğinde çalışmaya başlama hikâyeleri.

“Bay Steinheim ne diyor?” diye soruyor Sandy.

“Diyor ki, ‘Adamın beş milyonu var. Tüm parası bu kadar. Hâlâ genç, hayatının baharında, günün birinde elli, altmış, hatta belki yüz milyon kazanabilir ama karşıma geçmiş diyor ki, Ben artık masadan kalkıyorum. Ben sen değilim, Abe. Kalp krizi geçirinceye kadar çalışıp didinmeyeceğim. Bu işe bir son verip hayatımın geri kalanını golf oynayarak geçirmeye yetecek kadar param var.’ Peki Abe ne dese beğenirsin? ‘Bu adam enayinin teki.’ Cuma günleri kereste, cam, tuğla falan için para almaya ofise gelen tüm taşeronlara, ‘Bakın, paralar suyunu çekti, elimden daha fazlası gelmiyor,’ diyerek yapması gereken ödemenin anca yarısını, üçte birini falan yapıyor –hatta mümkünse dörtte birini– bu adamların hayatlarını sürdürebilmek için paraya ihtiyaçları var ama Abe bu yöntemi babasından öğrenmiş. O kadar çok inşaat işi yapıyor ki bu ettikleri yanına kâr kalıyor, kimse onu öldürmeye kalkmıyor.”

Sandy, “Biri onu öldürür mü dersin?” diye soruyor.

“Evet,” diyor Alvin, “mesela ben.”

“Bize şu evlilik yıl dönümü hikâyesini anlatsana,” diyorum.

“Şu evlilik yıl dönümü,” diye tekrar ediyor. “Evet, elli tane şarkı söylemişti. Bir piyanist tutmuş,” diyerek ne zaman piyanonun başındaki Abe’in hikâyesini anlatmasını istesem anlattığı gibi başlıyor söze, “kimse ağzını açıp bir şey diyemedi, kimse ne olduğuna anlam veremedi, konukları bütün geceyi onun ikram ettiği yemekleri yiyerek geçirdiler, o ise üstünde smokiniyle piyanonun yanında durup şarkıları ardı ardına sıraladı, konuklar gittikten sonra bile o hâlâ piyanonun başında şarkılar söylüyordu, aklınıza gelebilecek bütün popüler şarkıları. Giderken kendisine hoşça kal diyenleri bile umursamadı.”

“Sana da bağırıp çağırıyor mı?” diye soruyorum Alvin’e.

“Sadece bana mı? Herkese. Nereye gitse herkese bağırıp çağırıyor. Onu pazar günleri Tabatchnick’in lokantasına götürüyorum. İnsanlar simit ve füme balık almak için kuyruğa girerler orada. Ama biz içeri girdiğimiz anda Abe bağırmaya başlıyor –sırada altı yüz kişi beklese de o, ‘Abe burada!’ diye bağırıyor ve onu hemen sıranın başına geçiriveriyorlar. Tabatchnick hemen dükkânın arkasından çıkıp geliyor, herkesi bir kenara itiyorlar. Abe belki beş bin dolarlık yemek siparişi ediyor. Sonra arabaya binip eve gidiyoruz. Olsa olsa kırk kilo ağırlığındaki Bayan Steinheim evde oluyor ama o ne zaman ayak altından çekileceğini iyi bilir. Abe oğullarının üçüne de telefon ediyor, adamlar beş dakikada evde bitiveriyorlar. Sonra dördü masaya geçip dört yüz kişiyi doyuracak kadar yemeği bir oturuşta yiyorlar. Para harcadığı tek şey yemek. Yemek ve puro. İster Tabatchnick, ister Kartzman olsun, içeride kim varmış, kaç kişi bekliyormuş umurunda olmaz –oraya gider, bütün dükkânı alır gelir. Pazar sabahları mersin balığı, ringa, karabalık, simit, turşu, ne varsa son kırıntısına kadar silip süpürürler; sonra onu dairelerinin ne kadarı boş, ne kadarı kiralanmış, ne kadarına müşteri bulunmuş görsün diye emlak ofisine götürürüm. Haftanın yedi günü. Hiç sekmez. Bir gün tatil yapmaz. Yarın yokmuş gibi –onun hayat sloganı bu. Tek bir dakikayı çalışmadan geçirirse aklını kaçıırır. Ertesi gün ona daha çok para kazandıracak iş anlaşmaları yapacağını öğrenmeden gözüne uyku girmez. İşte bütün bu iğrençlikler benim midemi bulandırıyor. Bu adam benim gözümde kapitalizm belasının ayaklı reklam panosundan başka bir şey değil.”

Babam Alvin'in bu yakınmalarını çocukça buluyor ve hele de Abe Alvin'i Rutgers'a göndermeye karar vermişken, ona işinin başında olduğu zamanlarda çenesini kapalı tutmasını öğütlüyordu. Abe, sen aptallık edemeyecek kadar zekisin, diyordu Alvin'e. Sonra babamın dahi hayal bile edemeyeceği bir şey oldu. Abe, Rutgers'ın rektörüne telefon açıp ona bile bağırıp çağırdı. "Bu çocuğu okula alacaksın, liseyi nerede bitirdiğinin önemi yok, bu çocuk yetim, dâhi olacak kadar da zeki, siz ona tam burs vereceksiniz, ben de size dünyadaki en güzel okul binasını dikeceğim –ama bu yetimi Rutgers'a tüm masraflarını karşılayıp kabul etmezseniz size bir kenef bile yapmam!" Sonra Alvin'e dönüp, "Ben hiçbir zaman resmî bir şoför tutmadım çünkü mankafanın teki şoförüm olsun istemedim. Ama senin gibi umut vadeden çocukları severim. Sen Rutgers Üniversitesi'ne gideceksin, sonra yazları evine dönüp yine benim şoförlüğümü yapacaksın, Phi Beta Kappa'dan mezun olduğunda da seninle karşılıklı oturup konuşacağız," dedi.

Ab'e kalırsa Alvin Eylül 1941'de New Brunswick'teki okula başlayacak, üniversitede geçireceği dört yıldan sonra dönüp onunla çalışacaktı ama Alvin bunun yerine şubat ayında Kanada'ya gitti. Babam öfkeden köpürmüştü. Alvin sonunda hiçbirimize haber vermeden Newark'taki Penn İstasyonu'ndan ekspres bir trene atlayıp doğruca Montreal'e gidene kadar haftalarca kavga ettiler. "Senin ahlak anlayışına anlam veremiyorum, Herman amca. Benim hırsız olmamı istemiyorsun ama bir hırsızın yanında çalışmamı sorun etmiyorsun." "Steinheim hırsız değil. Steinheim inşaatçı. O da herkesin yaptığını yapıyor," demişti babam, "hepsi aynı şeyi yapıyor, inşaat sektörü acımasız bir sektör çünkü. Yaptığı binalar çökmüyor, değil mi? Kanunları da çiğnemiyor, değil mi Alvin? Değil mi?" "Hayır, bulduğu her fırsatta işçilerinin anasını belliyor, o kadar. Bunun senin ahlak anlayışına uyduğunu bilmiyordum." "Benim ahlak anlayışına başlatma şimdi," demişti babam. "Bu şehirdeki herkes benim ahlakımı bilir. Ama mesele ben değilim. Mesele senin geleceğin. Üniversiteye gitmen. Bedavaya dört yıllık üniversite eğitimi alman." "Bütün dünyaya gözdağı verdiği gibi Rutgers'ın rektörüne de gözdağı verdi de ondan bedava." "Bırak da bunu Rutgers'ın rektörü düşünsün! Neyin var senin? Gerçekten karşıma oturmuş, dünyadaki gelmiş geçmiş en kötü insanın seni eğitimi biri hâline getirip sonra sana şirketinde iş

vermek isteyen adam olduğunu mu söylüyorsun yani?” “Hayır, hayır, dünyadaki gelmiş geçmiş en kötü insan Hitler ve doğrusunu istersen Steinheim gibi Yahudilerin yüz karası, lanet bir herifin yanında vaktimi harcamaktansa o orospu çocuğuyla savaşmayı yeğlerim.” “Öff, benimle çocuk gibi konuşma –şu küfürleri de duymamış olayım. Adamın kimsenin yüz karası falan olduğu yok. Bir İrlandalının yanında çalışsan daha iyi mi olurdu sanıyorsun? Dene bakalım –git Shanley’yle çalış da ne kadar sevimli bir adam olduğunu kendi gözünle gör. İtalyanlar ondan iyidir mi sanıyorsun? Steinheim’in çenesi makineli tüfek gibi çalışıyor olabilir ama o İtalyanlar gerçek tüfek kullanmaktan çekinmezler.” “Longy Zwillman silah kullanmıyor mu sanki?” “Bırak yahu, Longy’yi bana mı anlatıyorsun, ben onunla aynı sokakta büyüdüm. Hem bunların Rutgers’la ne alakası var?” “*Benimle* alakası var, Herman amca, hayatım boyunca Steinheim’a borçlu kalmamla alakası var. Kendi oğullarının hayatlarının içine etmesi yetmez mi? Her Yahudi bayramını, her Şükran Günü’nü, her Noel Arifesi’ni onunla geçirmek zorunda olmaları yetmez mi? Ben de onların yanında olayım, bana da mı bağırırsın? Hepsi aynı ofiste çalışıyor, aynı apartmanda yaşıyor ve aynı şeyi bekliyorlar –babaları ölse de bütün o malı mülkü paylaşsak diye. Emin ol, Herman amca, yasları çok uzun sürmeyecek.” “Yanılıyorsun. Hem de çok yanılıyorsun. Bu adamların tek derdi para değil.” “Asıl *sen* yanılıyorsun! Adam kendi oğullarını parayla elinde tutuyor! Steinheim kaçığın teki, oğulları da parayı kaybetme korkusuyla ona katlanıyorlar!” “Onlar aile oldukları için bir aradalar. Her aile zor zamanlardan geçer. Aile dediğin hem savaştır hem barış. Biz de şimdi küçük bir savaştan geçiyoruz. Anlıyorum. Farkındayım bunun. Ama imkânsızlıklar yüzünden kaçırдың üniversite fırsatını geri çevirmenin âlemi yok. Hele de iyice ölçüp tartmadan koşa koşa gidip Hitler’le savaşmak uğruna.” “Demek ki sen de içten içe soyutlama yanlısıymışsın,” dedi Alvin, sadece işverenin değil, onu koruyup kollayan amcasının da suçunu nihayet ortaya çıkarmışçasına. “Sen ve Bengelsdorf. Bengelsdorf ve Steinheim da iyi bir ikili oldu.” “Ne ikilisi?” diye sordu babam yüzünü ekşiterek. Sabrı iyiden iyiye tükenmişti artık. “Çakma Yahudiler ikilisi.” “Öyle mi?” dedi babam. “Artık Yahudilere de mi karşısın?” “Hepsine değil. Yahudiliğin yüz karası olan Yahudilere karşıyım –hem de sonuna kadar!”

Bu tartışma üst üste dört gece devam etti, sonra beşinci gün, cuma günü Alvin yemeğe gelmedi, oysa babamın amacı her akşam yemeğe gelmesini sağlayarak onu aklı başına gelene dek sıkıştırmaktı; ne de olsa babam onu tek başına, tüyü bitmemiş bir serseriden ailenin vicdanı hâline getiren kişiydi.

Ertesi sabah Billy Steinheim'dan –yani Steinheim'ın oğulları arasında Alvin'le en yakın ve cumartesi sabahı ilk iş bizi arayacak kadar düşünceli olanından– Alvin'in cuma günü maaş zarfını aldıktan sonra Cadillac'ın anahtarlarını Billy'nin babasının suratına fırlatıp çekip gittiğini öğrendik. Babam Alvin'in kaldığı yere gidip onunla konuşmak, hikâyeyi bir de ondan dinleyip gelecek planlarına ne kadar zarar verdiğini anlamak için hemen arabaya atladı. Aynı zamanda lostra salonunu da işleten ev sahibi, kiracısının kirayı ödeyip tüm eşyalarını topladığını ve dünyanın gelmiş geçmiş en kötü insanıyla savaşılmaya gittiğini söylemiş babama. Alvin'in içinde fokur fokur kaynayan nefretin ölçüsünü düşününce, bu iş için ondan daha iyisi olamazdı.

Kasım seçiminde alınan sonuçlar birbirine yakın bile değildi. Lindbergh halk oyunun yüzde elli yedisini almış ve oyları silip süpürerek kırk altı eyaleti kazanmış, yalnızca Roosevelt'in memleketi New York'u ve sadece iki bin oyla, federal büro çalışanlarından ezici bir çoğunluğun Roosevelt'e oy verdiği Maryland'i kaybetmişti. Başkan ise –Mason-Dixon hattının altında kalan hiçbir eyalette yapamadığı gibi– Demokratların ezeli güneyli seçmenlerinin ancak yarısının sadakatini koruyabilmişti. Seçimin ertesi sabahı çıkan sonuca başta anketçiler olmak üzere herkes inanmakta güçlük çekse de ondan sonraki gün herkes her şeye inanmış görünüyordu, hatta radyo yorumcuları ve köşe yazarları sanki Roosevelt'in mağlubiyeti önceden belliymiş gibi konuşmaya başlamışlardı. Bu sonucu, Amerikalıların George Washington tarafından konulan ve Roosevelt'ten önce hiçbir başkanın meydan okumaya cesaret edemediği iki dönem başkanlık geleneğini bozmak istememeleri olarak yorumluyorlardı. Ayrıca, bir çocuk felci kurbanı olan Roosevelt'in ciddi fiziksel engellerinin aksine Lindbergh'in nispeten daha genç ve atletik enerjisi, genç yaşlı herkesin Büyük Buhran'la zayıflayan güvenini tazelemişti. Ve tabii bir de havacılığın büyüğü ve vadettiği yeni yaşam tarzı vardı: uzun mesafe uçuşta zaten rekor sahibi bir uzman olan Lindbergh bir yandan o eski

moda, bağınaz tavırlarıyla vatandaşlarına modern mühendislik başarılarının geleneksel değerleri sarsmak zorunda olmadığını garanti ederken diğer yandan onları bütün bilgi birikimiyle havacılığın geleceğinin bilinmezliğine doğru sürüklüyordu. Uzmanların dediğine göre, on yılda bir yeni bir krizle karşılaşmaktan bıkan Amerikalılar normallığe hasret kalmıştı ve Charles A. Lindbergh'in temsil ettiği şey kahramanlık ölçüsünde bir normallikti; sorumluluk alma cesaretini, tarih yazma yürekliliğini ve elbette başına gelen trajediyi aşma gücünü tüm gezegene sergileyen; yüzünden dürüstlüğü, sesinden içimizden biri olduğu anlaşılan doğru düzgün bir adamdı o. Eğer Lindbergh savaş olmayacağına söz veriyorsa, savaş olmayacaktı –ülkenin büyük çoğunluğu için mesele bu kadar basitti işte.

Seçim zaferini ilan ettikten sonra, Amerika'nın yeni başkanının Adolf Hitler'le bizzat tanışmak için İzlanda'ya gittiği ve iki gün boyunca yaptıkları "samimi" görüşmelerin sonucunda Almanya ve Birleşik Devletler arasındaki barışçıl ilişkileri garantiye alan bir "mutabakat" imzaladığı haftalar, bizim için seçim sonucundan çok daha kötüydü. Birkaç Amerikan şehrinde İzlanda Mutakabati'ne karşı gösteriler yapıldı. Cumhuriyetçilerin ezici seçim zaferinden sağ çıkan Demokrat parlamento üyeleri hem meclis hem senato kürsüsünde, ölüm saçan faşist bir zorbaya kendi dengiymiş gibi muamele ettiği ve onunla Nazilerin çoktan fethettiği, demokratik monarşiye bağlı bir ada krallığında buluşmayı kabul ettiği için Lindbergh'i kınadıklarını ifade ettiler –ne de olsa Danimarka'nın fethi hem ülke halkı hem de kral için elim bir millî felaketken, Lindbergh'in Reykjavík ziyareti onu bu felakete zımnen göz yumuyormuş gibi gösteriyordu.

Başkan, Deniz Kuvvetleri'ne ait on büyük devriye uçağı eşliğinde, pilotluğunu bizzat yaptığı iki motorlu yeni Lockheed avcı uçağıyla İzlanda'dan Washington'a döndüğünde, ulusa yalnızca beş cümlelik bir konuşma ile seslendi. "Bu büyük memleketin Avrupa'daki savaşta yer almayacağı böylece garanti altına alınmış oldu." Tarihi konuşması bu cümleyle başlamış ve şu cümlelerle devam edip son bulmuştu: "Yeryüzünün hiçbir yerindeki hiçbir savaşa taraf olmayacağız. Öte yandan Amerika'yı silahlandırmaya ve ordudaki gençlerimizi en ileri askerî teknolojileri kullanabilecek şekilde eğitmeye devam edeceğiz. Dokunulmazlığımızın anahtarı Amerikan havacılığının, özellikle de roket teknolojisinin gelişimindedir. Bu, hem katı tarafsızlığımızı

sürdürmemizi hem de kıtasal sınırlarımızı dıştan gelecek olası saldırılara kapatmamızı sağlayacaktır.”

Başkan on gün sonra bu kez Japon imparatorluk hükümeti başbakanı Prens Fumimaro Konoye ve Dış İşleri Bakanı Matsuoka’yla Honolulu’da bir araya gelip Hawaii Mutabakatı’nı imzaladı. Japon ikili, İmparator Hirohito’nun elçisi olarak Eylül 1940’ta Berlin’de Almanlar ve İtalyanlarla üçlü bir ittifak imzalamışlardı zaten; Japonlar, İtalya ve Almanya önderliğinde kurulacak olan “Avrupa’daki yeni düzen”i desteklerken, İtalyanlar ve Almanlar ise karşılığında Japonya tarafından kurulacak olan “Büyük Doğu Asya’daki yeni düzen”e destek vereceklerdi. Bu üç ülke, ayrıca içlerinden herhangi biri Avrupa ya da Çin-Japon savaşına dâhil olmayan bir ülke tarafından saldırıya uğrarsa birbirlerine askerî anlamda destek olmaya da söz vermişlerdi. İzlanda Mutabakatı gibi, Hawaii Mutabakatı da Amerika’nın Doğu Asya’daki Japon egemenliğini tanımasını sağlayarak ve Birleşik Devletler’in Japonya’nın Hollanda Doğu Hint Adaları ve Fransız Çinhindi de dâhil olmak üzere, Asya kıtasındaki topraklarını genişletmesine karşı çıkmayacağını garanti altına alarak ABD’yi bir bakıma *Mihver Devletleri Üçlüsü* olarak anılan birliğin taraflarından biri hâline getiriyordu. Japonya ise bu mutabakatla ABD’nin kendi kıtasındaki egemenliğini tanımaya, Filipinlerdeki Amerikan milletler topluluğunun siyasi bağımsızlığına –1946’dan itibaren yürürlüğe girmek şartıyla– saygı duymaya ve Hawaii, Guam ve Midway’deki Amerikan bölgelerinin ABD’nin Pasifik’teki kalıcı toprakları olduğunu kabul etmeye söz veriyordu.

Bu mutabakatların ardından Amerikalılar her yerde seslerini yükseltmeye başladılar. Savaş olmayacaktı, gençler cephede çarpışıp ölmeyeceklerdi artık! Lindbergh, Hitler’le muhatap olabilir, diyorlardı; Hitler, Lindbergh’e saygı duyuyor çünkü o Lindbergh. Mussolini ve Hirohito da Lindbergh’e Lindbergh olduğu için saygı duyuyor. Ona karşı olan bir tek Yahudiler, diyorlardı. Bu, Amerika için doğrudu şüphesiz. Yahudilerin elinden gelen tek şey endişelenmektir. Büyüklerimiz sokaklarda bize neler yapacaklarını, bizi koruması için kime güveneceğimizi ve kendimizi nasıl koruyabileceğimizi konuşup duruyorlardı. Benim gibi küçüklerse okuldan eve korkmuş ve affalmış bir hâlde, hatta gözyaşları içinde dönüyorlardı çünkü okuldaki büyük çocuklar, İzlanda’da yemek yerken Lindbergh’in Hitler’e, Hitler’in de

Lindbergh'e bizler hakkında neler söylediğini anlatıyorlardı birbirlerine. Annemle babamın epeydir planladığımız Washington seyahatinden vazgeçmemelerinin bir sebebi de –kendileri buna inansalar da inanmasalar da– başkanlık koltuğunda oturanın Roosevelt olmaması dışında Washington'da hiçbir şeyin değişmediğine Sandy'yle beni ikna etmek istemeleriydi. Alvin ne derse desin Amerika faşist bir ülke değildi, olmayacaktı. Yeni bir başkan ve yeni bir meclis olabilirdi ama hepsi Anayasa'nın belirlediği kanunlara uymak zorundaydı. Onlar Cumhuriyetçiydi, soyutlama taraftarıydı ve evet, aralarında Yahudi karşıtları da vardı –aslına bakılırsa böylelerinden Roosevelt'in partisindeki güneylilerin arasında da vardı– ama bu, Nazi oldukları anlamına gelmiyordu. Hem zaten pazar akşamları Winchell'in radyoda yeni başkana ve “yakın dostu Joe Goebbels” a verip veriştiirmesini ve İç İşleri Bakanlığı'nın toplama kampları inşa etmeyi düşündüğü bölgeleri –bu bölgelerin çoğu, Lindbergh'in “ulusal birlik” savunucusu ve soyutlama yanlısı olan başkan yardımcısı Demokrat Burton K. Wheeler'in memleketi Montana'daydı– liste liste saymasını dinleyince, Winchell, Dorothy Thompson, Quentin Reynolds ve William L. Shirer gibi babamın en sevdiği habercilerin ve tabii ki *PM* gazetesi çalışanlarının gözlerinin yeni yönetimin üstünde olduğunu anlıyordunuz. Artık yalnızca *Barnaby* karikatürlerini okumak ya da resimli sayfalara göz atmak için değil, Amerikalılar olarak memleketteki konumumuzun inanılmaz bir hızla değişmesine rağmen hâlâ özgür bir ülkede yaşadığımızın somut bir kanıtına dokunmak istediğim için, babamın akşamları eve gelirken getirdiği *PM*'yi ben de elimden düşürmüyordum.

Lindbergh 20 Ocak 1941'de yemin edip göreve başlayınca Roosevelt ailesiyle birlikte New York, Hyde Park'taki evine döndü ve o günden sonra onu ne gören ne de duyan oldu. Anlatılanlara bakılırsa, pul toplamaya çocukken Hyde Park'taki bu evde, annesi kendi çocukluk albümlerini ona verdiği zaman başlamıştı; ben de onun artık bütün vaktini Beyaz Saray'da görev yaptığı sekiz yıl boyunca biriktirdiği yüzlerce pulla ilgilenerek geçirdiğini hayal ediyordum. Her pul koleksiyoncusunun bildiği üzere, ondan önceki hiçbir başkan posta müdürüne bu kadar çok pul bastırmamış, Posta Hizmetleri Bakanlığı'yla onun kadar yakından ilgilenen bir Amerikan başkanı daha olmamıştı. Pul koleksiyonu albümümü aldığımda ilk hedefim, ka-

dınlara oy hakkı tanınmasının on altıncı yıl dönümü anısına 1936'da bastırılan üç sentlik Susan B. Anthony pulu ve Amerika'da doğan ilk İngiliz bebeğin üç yüz elli yıl önce Roanoke'de doğmasının anısına 1937'de bastırılan beş sentlik Virginia Dare pulundan başlamak üzere Roosevelt'in, tasarımlarıyla bizzat ilgilendiği ya da şahsen önerdiği bütün pulları toplamaktı. Annem pul koleksiyonuma devam etmemi desteklemek için, 1934'te basılan ve Roosevelt'in kendi tasarımı olan –sol tarafında efsanevi “Amerika'nın Annelerinin Onuru ve Anısına” sözleri, sağda ise ressam Whistler'in kendi annesini resmettiği ünlü portre yer alıyordu– üç sentlik Anneler Günü pullarından oluşan dördü seti hediye etmişti bana. Hatta annem, basımını Roosevelt'in başkanlığının ilk yılında onayladığı, benimse özellikle içlerinden beş tanesinin üstünde doğduğum yıl olan “1933” yazdığı için sahip olmayı istediğim yedi hatıra pulunu almam için de katkıda bulunmuştu.

Washington'a gitmeden önce, seyahate çıkarken pul koleksiyonumu da yanımda götürmek için izin istedim. Albümü kaybedersem arkasından çok üzülürüm diye korktuğu için annem başta izin vermedi ama sonra ben hiç olmazsa başkanlık pullarımı –George Washington'dan başlayıp Calvin Coolidge'a kadar sırayla ilerleyen 1938 basımı setten sahip olduğum on altı tanesini– yanıma almam gerektiğinde ısrar edince yenilgiyi kabul etti. 1922 Arlington Ulusal Mezarlığı pulunun ve 1923 Lincoln Anıtı ve Kongre Binası pullarının fiyatı bütçemin çok üzerindeydi ama yine de ben bu durumu koleksiyonumu yanımda götürmem için bir başka sebep olarak ileri sürmüştüm, ne de olsa albümde kendilerine ayrılan sayfada bu üç ünlü yerin de siyah beyaz resimleri vardı. İşin doğrusu, gördüğüm bir kâbus yüzünden koleksiyon albümümü boş evimizde tek başına bırakmaktan korkuyordum; koleksiyonumdaki on sentlik Lindbergh hava postası pulunu oradan çıkarıp atmadığım için ya da Sandy annemle babama yalan söyleyip Lindbergh çizimlerini hâlâ olduğu gibi yatağının altında sakladığı için –ya da bunun gibi, bir evlada yakışmayacak türden bir başka ihanetimiz yüzünden– ben yokken koleksiyonumun başına kötü bir şey geleceğinden, savunmasız Washingtonlarımın Hitler'e dönüşeceğinden, Millî Park resimlerimin üstünde gamalı haçlar belireceğinden korkuyordum.

Washington sınırlarına girer girmez yoğun trafiğin içinde yanlış yöne döndük ve annem kara yolu haritasını çözüp babamı otelimize doğru yönlendirmeye çalışırken, hayatımda gördüğüm en büyük beyaz şey önümüzde beliriverdi. Caddenin sonundaki yokuşun tepesinde ABD Kongre Binası dikiliyordu; geniş basamaklar yükselerek sıralı sütunlara çıkıyor ve sütunların tepesindeki üç sıralı ve gösterişli kubbeye ulaşıyordu. Farkında bile olmadan kendimizi Amerikan tarihinin tam göbeğinde buluvermiştik; hakkında çok şey bilsek de bilmesek de, bizi Lindbergh'e karşı koruyacağına bel bağladığımız Amerikan tarihi en ilham verici hâliyle duruyordu karşımızda.

"Bakın!" dedi annem, arka koltukta oturan Sandy'yle bana dönerrek. "Nefes kesici değil mi?"

Bu sorunun cevabı evetti elbette ama anlaşılan Sandy vatanseverliğin büyüyle sus pus olmuştu, bu yüzden ben de onu örnek alıp şaşkınlığımı sessizlikle ifade etmeyi yeğledim.

Tam o sırada motosikletli bir polis gelip yanımda durdu. Arabanın açık camından bakıp, "Ne haber, Jerseyli?" dedi.

"Otelimizi arıyorduk da," diye cevap verdi babam. "Adı neydi, Bess?"

Daha bir saniye önce Kongre Binası'nın insana kendini küçücük hissettiren heybetiyle büyülenen annemin ansızın beti benzi atıvermişti; konuşmak için ağzını açtığı anda sesi öyle zayıf çıktı ki trafiğin gürültüsünde duyulmadı bile.

"Sizi buradan çıkarmam lazım," diye bağırdı polis. "Biraz yüksek sesle konuşun, bayan."

"The Douglas Hotel!" Ona coşkulu bir sesle cevap veren ağabeyimdi, bir yandan da polis motorunu daha iyi görmeye çalışıyordu. "K Caddesi'ndeymiş, memur bey."

Polis, "Aferin evlat," dedi, elini havaya kaldırarak arkamızdaki arabaları durdurdu ve onu takip etmemiz için işaret edip bir U dönüşü yaparak Pennsylvania Bulvarı'nda tam zıt tarafa yöneldi.

Babam gülererek, "Bakın, kraliyet ailesi gibi eskortla gidiyoruz," dedi.

"Bizi nereye götürdüğünü nereden biliyorsun?" diye sordu annem. "Herman, neler oluyor?"

Polis önde, biz arkada, büyük devlet binaları birbiri ardına geçerken Sandy heyecanla hemen solumuzda uzanan dalgalı çayırı gösterip,

“Şuraya bakın!” diye bağırdı. “Beyaz Saray!” dediği sırada annem ağlamaya başladı.

Otelimize varıp da polis bize el sallayıp gürültüyle uzaklaşmadan hemen önce, annem, “Artık normal bir ülkede yaşıyormuşuz gibi gelmiyor,” diyerek açıklamaya girişti. “Çok üzgünüm, çocuklar –beni affedin.” Ama sonra yine ağlamaya başladı.

Douglas Hotel’in arka cephesindeki küçük odamızda annemle babamın yatacağı çift kişilik bir yatak ve ağabeyimle benim için birer portatif karyola vardı. Babam bizim için kapıyı açıp bavullarımızı odaya bırakan komiye bahşiş verdikten biraz sonra, bavullardaki eşyalarımızı çekmecelere yerleştirmeye koyulan ve çekmecelerin içindeki kaplama kâğıtlarının yeni değiştirilmiş olduğunu minnettarlıkla dile getiren annem her zamanki hâline dönmüştü bile, ya da dönmüş gibi yapıyordu.

Sabahın dördünde evden çıktığımızdan beri yoldaydık; dışarıya ancak öğlen birde, yemek yiyecek bir yer bulmak için çıktık. Arabayı otelin hemen karşısına park etmiştik ve şimdi arabanın yanında gri kruvaze ceketli, keskin yüz hatları olan ufak tefek bir adam duruyordu. Bizi görünce şapkasını çıkarıp, “Arkadaşlar, benim adım Taylor,” dedi. “Ülkemizin başkentinde profesyonel rehberlik yapıyorum. Eğer vaktinizi boşa harcamak istemiyorsanız benim gibi bir rehber tutabilirsiniz. Kaybolmayasınız diye şoförlüğünüzü yaparım, sizi mutlaka görülmesi gereken yerlere götürürüm, bilmeniz gereken her şeyi anlatırım, vakit geçirmek istediğiniz yerlerde durup sizi bekler, sonra almaya gelirim, yemeklerinizi uygun fiyatlı ve lezzetli mekânlarda yemenizi sağlarım ve bütün bu hizmetler, kendi aracınızı kullanmak şartıyla, günde yalnızca dokuz dolar. İşte, bu da ruhsatım.” Elindeki birkaç sayfalık kâğıdı babama uzattı. “Ticaret Odası onaylı,” diye açıkladı. “Bendeniz Verlin M. Taylor, beyefendi, 1937’den beri resmi Washington rehberiyim. Tam tarih vermem gerekirse, 5 Ocak 1937’den, yani tam da yetmiş beşinci ABD meclisinin toplandığı günden beri.”

Babamın elini sıktı, babam adamın uzattığı kâğıtlara yılların sigortacısı olarak ciddiyetle göz attıktan sonra adama geri uzattı. “İyi güzel de,” dedi babam, “günlük dokuz dolar bana pek mümkün görünmedi, Bay Taylor, en azından bizim ailenin imkânları dâhilinde değil.”

“Sizi çok iyi anlıyorum. Ama kendi başınıza dolaşırsanız, beyefendi, arabayı siz kullanacaksınız ve buraları tanımıyorsunuz zaten, bir de şehirde park yeri bulmaya çalışacaksınız, yani benimle gezerseniz görebileceklerinizin yarısını bile göremeyecek, doyasıya eğlenemeyeceksiniz. Ama ben sizi güzel bir öğle yemeği yiyebileceğiniz bir yere götürebilir, arabada sizi bekleyebilirim, sonra doğruca Washington Anıtı’na gideriz. Oradan da Lincoln Anıtı’na geçeriz. Washington ve Lincoln. Gezilere bu iki büyük başkanımızla başlamayı severim. Başkan Washington, Washington’da hiç yaşamamıştı, biliyorsunuz. Başkentin yerini Başkan Washington seçti, burayı hükümetin kalıcı merkezi yapan yasa tasarısını imzaladı ama 1800 yılında Beyaz Saray’a ilk taşınan başkan, kendisinden sonra gelen John Adams oldu. Tam tarih vermem gerekirse, 1 Kasım 1800’de. Eşi Abigail de iki hafta sonra ona katıldı. Beyaz Saray’daki ilgi çekici pek çok antikadan biri de John ve Abigail Adams’ın sahip olduğu kristal kadehtir.”

“Evet, doğrusu bunu bilmiyordum,” diye karşılık verdi babam, “ama bu işi önce eşimle konuşmam lazım.” Sonra anneme dönüp alçak sesle sordu. “Paramız yeter mi? Adamın işin ehli olduğu belli.”

Annem de fısıltıyla karşılık verdi. “İyi de kim gönderdi şimdi bu adamı? Niye bizim arabayı seçti?”

“Bu onun işi, Bess –turistleri bulacak tabii. Adam böyle para kazanıyor.” Ağabeyimle bense bu sırada onların hemen arkasında birbirimize sokulmuş, annemizin lafı daha fazla uzatmayıp susmasını ve bu sivri suratlı, kısa bacaklı çenebaz rehberin bize eşlik etmesini umuyorduk.

“Siz ne dersiniz?” diye sordu babam, Sandy’yle bana dönerek.

“Şey, eğer çok tutacaksa...” dedi Sandy.

“Ne kadar tutacağını boş verin siz,” dedi babam. “Bu adamı sevdimiz mi, sevmediniz mi?”

“İlginç bir tip, baba,” diye fısıldadı Sandy. “Çığırtdan kuşlara benziyor. ‘Tam tarih vermem gerekirse’ deyişine bayıldım.”

“Bess,” dedi babam, “adam hakiki bir Washington D.C. rehberi. Yüzünün gülmemesine aldırma sen; uyanık bir adam, kibar da hem. Dur bakayım yedi dolara ikna edebilecek miyim.” Bunu söyledikten sonra yanımdan uzaklaşıp rehberin yanına gitti, birkaç dakika ciddiyetle konuşup tartıştıktan sonra anlaşıp el sıkıştılar ve babam bize

dönüp, “Tamamdır, haydi yemeğe!” dedi. Yapacak hiçbir şey yokken bile her zaman enerji doluydu.

Hangisinin daha inanılmaz olduğunu söylemek gücü: hayatımda ilk kez New Jersey’den çıkmış olmam mı, evden beş yüz kilometre uzakta, başkentte olmam mı yoksa kucağımda duran albümde, mavi renkli on bir sentlik Polk ile yeşil renkli on üç sentlik Fillmore’un tam arasında duran on iki sentlik şarap kırmızısı pulun üstünü profiliyle süsleyen, ABD’nin on ikinci başkanıyla aynı soyadı taşıyan bir yabancının şoförlüğünde geziyor olmamız mı?

“Washington,” diye anlatıyordu Bay Taylor, “dört bölgeye ayrılmıştır: kuzeybatı, kuzeydoğu, güneydoğu ve güneybatı. Birkaç istisna dışında, kuzey ve güney yönlerine giden sokaklar sayılarla, doğu ve batı yönlerine giden sokaklar ise harflerle isimlendirilmiştir. Günümüz batı dünyasındaki bütün başkentlerin içinde bir tek bu şehir, yalnızca ve yalnızca ulusal hükümete ev sahipliği yapmak üzere kurulmuştur. Burayı yalnızca Londra ve Paris’ten değil değil, New York ve Chicago gibi kendi büyük şehirlerimizden de ayıran en büyük özellik budur.”

Babam omzunun üzerinden dönüp, “Duydunuz mu?” dedi Sandy’yle bana. “Bay Taylor’ın dediklerini sen de duydun mu Bess, Washington neden bu kadar özelmış?”

“Evet, duydum,” dedi annem ve beni her şeyin güzel olacağına inandırarak kendini de buna inandırabilmek istercesine, elimi ellerinin arasına alıp sıktı. Ama benim Washington’a girdiğimiz andan, buradan çıkacağımız âna kadar tek derdim vardı –pul koleksiyonuma gözüm gibi bakmak.

Bay Taylor’ın bizi önünde bıraktığı kafeterya temiz ve ucuzdu, yemekleri de söylediği gibi lezzetliydi ve yemeğimizi bitirip kapıdan çıktığımız anda arabamızla kafeteryanın önündeki park yerine gelip durdu. Babam, “Müthiş zamanlama!” dedi şaşkınlıkla.

“Yılların tecrübesi, bir ailenin öğle yemeğini ne kadar zamanda bitireceğini öğretiyor insana,” dedi Bay Taylor. “Yemekler iyi miydi, Bayan Roth?” diye sordu anneme. “Damak tadınıza uydu mu?”

“Gayet iyiydi, teşekkürler.”

“O hâlde Washington Anıtı’na hazırız demektir,” dedi ve yola koyulduk. “Bu anıtın kimin anısına dikildiğini biliyorsunuzdur elbette –ilk başkanımız anısına; hatta çoğu kimse Lincoln’la ikisinin ülkenin en iyi başkanları olduğunu düşünür.”

“Aslına bakarsanız, ben o listeye Franklin D. Roosevelt’i de eklerdim. Bu ülkenin halkı böylesine harika bir adamı koltuğundan indir-di,” dedi babam. “Şimdi bakın ne hâle geldik.”

Bay Taylor babamın sözlerini kibarca dinledi ama karşılık vermedi. “Washington Anıtı’nın pek çok resmini görmüşünüzdür,” diye devam etti. “Ama o resimler bu anıtın gerçekte ne kadar etkileyici olduğunu yansıtamazlar. Yüz altmış dokuz metre otuz beş santim uzunluğuyla, dünyanın en uzun taş yapısıdır. Yeni eklenen elektrikli asansör sizi yalnızca bir dakika on beş saniyede en tepeye çıkaracak. Ya da isterseniz sekiz yüz doksan üç basamaklık döner merdivenleri de tırmanabilirsiniz. En tepeye çıkınca yaklaşık yirmi beş otuz kilometre çapında bir manzara karşınızda olacak. Kesinlikle görmeye değer. Bakın –görüyor musunuz?” dedi. “Tam karşıda.”

Bay Taylor birkaç dakika içinde hemen anıtın oralarda bir yerde bir park yeri buluverdi. Arabadan indiğimizde o da çarpık bacaklarıyla yanımızda yürüyor ve anlatmayı sürdürüyordu. “Anıt, tarihinde ilk defa, daha birkaç yıl önce temizlendi. Bunun nasıl bir temizlik işi olduğunu düşünün, Bayan Roth. Kumla karışık su ve çelik kılı fırçalar kullandılar. Bu iş tam beş ay sürdü ve yüz bin dolara mal oldu.”

Babam, “Roosevelt başkanken mi yani?” diye sordu.

“Sanıyorum öyleydi, evet.”

“Peki insanlar bunu biliyor mu?” dedi babam. “İnsanların umurunda mı? Hayır. Onlar ülkeyi Roosevelt yerine bir hava postası pilotunun yönetmesini istiyorlar. Bu kadarla kalsa yine iyi.”

Biz anıta girerken Bay Taylor dışarıda kaldı. Yine elimi sıkı sıkı tutan annem asansöre binince babamın yanına sokulup, “Böyle konuşmamalısın,” diye fısıldadı.

“Nasıl?”

“Lindbergh hakkında.”

“Ha, onu mu diyorsun? Ben sadece kendi fikrimi söylüyorum.”

“Ama bu adamın *kim* olduğunu biliyorsun.”

“Biliyorum tabii. Elinde belgeleri de olan ruhsatlı bir rehber. Şu anda Washington Anıtı’ndayız, Bess, sense kalkmış sanki Washington Anıtı Berlin’deymiş gibi rengimi belli etmememi söylüyorsunuz.”

Onun böyle dobra dobra konuşması annemin huzursuzluğunu daha da artırıyordu, hele de asansörde bekleyen diğer insanlar da konuşmalarımızı duyabiliyorken. Babam bu defa kendi karısıyla iki

çocuğunun yanında duran diğer babalardan birine dönüp, “Siz neresisiniz? Biz New Jersey’den geliyoruz,” dedi. “Maine’den,” diye cevap verdi adam. “Duydunuz mu?” dedi babam, ağabeyimle bana. Asansöre binen toplam yirmi kadar çocuk ve yetişkin, kabinin neredeyse yarısını doldurmuştu. Asansör demir sütunların arasında yükselirken babam en tepeye çıkmak için gereken bir dakika on beş saniyelik süreyi diğer ailelere nereli olduklarını sorarak geçirdi.

Anıtın içindeki gezintiyi bitirdiğimizde Bay Taylor dışarıda bizi bekliyordu. Sandy’yle bana yüz elli metre yukarıdaki pencerelerden neler gördüğümüzü sordu, ardından anıtın inşasının bölük pörçük tarihini anlatarak çevresinde kısa bir tur attırdı. Sonra Brownie model fotoğraf makinemizle ailece resimlerimizi çekti; hatta babam, adamın itirazlarına aldırmadan, Bay Taylor’ın arka fonda Washington Anıtı olacak şekilde annem, Sandy ve benimle bir fotoğrafını çekmekte ısrar etti. Fotoğraf faslından sonra arabamıza bindik, Bay Taylor yine direksiyon başına geçti ve Mall Milli Parkı üzerinden Lincoln Anıtı’na doğru yola koyulduk.

Bu defa, Bay Taylor arabayı park ederken Lincoln Anıtı’nın dünyadaki hiçbir mabede benzemediği ve kendimizi fazlasıyla etkilenmeye hazırlamamız gerektiği konusunda uyardı bizi. Sonra park yerinden o kocaman sütunlu binaya çıkan geniş, mermer basamaklara kadar bize eşlik etti. Bu merdivenler bizi o sütunların arasından binanın içine ve o geniş mi geniş tahtların tahtında oturan Lincoln heykeline kadar götürdü; Lincoln’ın mermerden oyulmuş yüzü, olup olabilecek en kutsal bileşim gibi görünmüştü bana –Tanrı’nın yüzüyle Amerika’nın yüzü bir arada.

Babam ciddi bir ifadeyle, “Bu adamı da vurdular, pis köpekler,” dedi.

Dördümüz, Abraham Lincoln’a dair her şey muazzam görünecek şekilde aydınlatılmış heykelin tam ayak ucunda dikiliyorduk. Normalde muhteşem kabul edilen her şey solup gidivermişti; bu vakur mübalağa havasına karşı ne bir yetişkini ne de bir çocuğu koruyabilecek bir şey kalmıştı geride.

“Bu ülkenin en büyük başkanlarına yaptıklarını düşününce...”

“Herman,” diye rica etti annem, “yine başlama.”

“Bir şeye başladığım yok. Bu büyük bir trajediydi. Öyle değil mi çocuklar? Lincoln suikastından söz ediyorum?”

Bay Taylor yanımıza geldi ve usulca, “Yarın, Lincoln’ın vurulduğu Ford’s Tiyatrosu’na ve hemen karşısında, hayatını kaybettiği yer olan Peterson House’a gideceğiz,” dedi.

“Ben de onu diyordum, Bay Taylor. Bu, bu ülkenin büyük liderlerine yaptığı en korkunç şey.”

“Tanrı’ya şükürler olsun ki artık Başkan Lindbergh var,” dedi birkaç metre ileride bir kadın sesi. Yaşlıca bir kadındı, elinde bir seyahat rehberiyle az ötede tek başına duruyordu; bu cümleyi kimseye hitaben söylememişti ama belli ki babamın sözlerine kulak misafiri olunca ağzından çıkıvermişti.

Babam, “Lincoln’la Lindbergh’i kıyaslamak mı? Yok artık,” diye sızlandı.

Anlaşılan o yaşlı kadın yalnız değil, bir turist grubuyla beraberdi ve yine aynı grubun içinde babam yaşlarında, belki de kadının oğlu olan bir adam vardı.

Adam asabi bir tavırla bize doğru gelip, “Sizi rahatsız eden bir şey mi var?” diye sordu babama.

“Hayır, yok,” dedi babam.

“Hanımefendinin söyledikleri sizi rahatsız mı etti?”

“Hayır, bayım. Burası özgür bir ülke.”

Bu hiç tanımadığımız adam babama uzun uzun baktı; sonra bakışlarını anneme, Sandy’ye ve bana çevirdi. Ne görmüştü acaba? Bir yetmiş beş boyunda, yakışıklı sayılabilecek, geniş omuzlu, hafiften kaslı, temiz giyimli bir adam; yumuşak gri-yeşil gözleri ve kulaklarını biraz gülünç bir şekilde ortaya çıkaracak kadar kısacık kesilmiş, koyu renkli, seyrek saçları var. Kadın minyon ama güçlü, düzgün giyinmiş, alnına koyu renkli saçlarından bir tutam düşmüş ve dolgun sayılabilecek yanakları hafiften kızarmış; kemerli bir burnu, tombul kolları, düzgün bacakları ve zayıf kalçaları var, gözleriyse kendisinin yarı yaşında bir genç kıza ait sanki. Adamda da kadında da ihtiyatlı bir hava, coşkun bir enerji seziliyor; çocuksu tombulluklarını hâlâ yitirmemiş olan iki oğlanın ise genç ebeveynlerin minik evlatları olduğu belli, sağlıklılar, ilgiyle etraflı izliyorlar ve iflah olmaz derecede iyimserler.

Bu yabancı adam, gözlemlerinden çıkardığı sonucu başının alaycı bir hareketiyle gösterdi. Sonra, hakkımızda düşündükleri kimseyi yanıltmasın istercesine yüksek sesle homurdanarak yaşlı kadının ve turist grubunun yanına döndü; arkadan bakınca geniş sırtının

görüntüsüyle birleşen ağır yürüyüşü belli ki bir nevi uyarıydı. Kendisini bekleyen grubun yanına gidince babamdan “zevzek Yahudi” diye söz ettiğini, buna karşılık yanındaki yaşlı kadının da, “suratına bir tokat patlatmak için neler vermezdim,” dediğini duyduk.

Bay Taylor aceleyle bizi ana salonun hemen dışındaki daha küçük odalardan birine götürdü, bu odada üstüne Gettysburg Konuşması kazanmış bir tablet ve Özgürlük temalı bir duvar resmi vardı.

“Böyle bir yerde bu sözleri duymak,” diyordu babam, boğuk çıkan sesi öfkeden çatlıyordu. “Böylesine bir mabette!”

Bu sırada Bay Taylor duvar resmini göstererek, “Görüyor musunuz? Doğruluk meleği, bir köleyi özgürleştiriyor,” diyordu.

Ama babamın gözü hiçbir şey görmüyordu. “Roosevelt başkan olsa burada böyle sözler duyar mıydınız sizce? Roosevelt zamanında kimse böyle bir şeye cüret edemez, böyle bir şeyi hayal bile edemezdi...” diyordu babam. “Ama artık en büyük müttefikimiz Adolf Hitler olunca, Amerika Birleşik Devletleri başkanının en yakın dostu Adolf Hitler olunca, tabii, ne yapsalar yanlarına kâr kalacak sanıyorlar. Rezalet. Bu iş Beyaz Saray’dan başlıyor zaten...”

Bu sözleri benden başka dinleyen var mıydı? Ağabeyim Bay Taylor’ın peşine takılmış, ona duvar resmiyle ilgili sorular soruyordu; anemse bir şey dememek ya da bir şey yapmamak için kendini tutmaya, önceki gün arabada yenik düştüğü duygulara karşı koymaya çalışıyordu –ki o zaman böyle hissetmek için bu kadar gerekçesi yoktu.

“Oku şunu,” dedi babam, Gettysburg Konuşması’nın olduğu tableti işaret ederek. “Okusana. Bak ne diyor: ‘Tüm insanlar eşit yaratılmıştır.’”

“Herman,” dedi annem derin bir nefes çekerek. “Ben daha fazla devam edemeyeceğim.”

Dışarıya, gün ışığına çıkıp merdivenlerin en üst basamağında toplandık. Washington Anıtı’nın uzun gövdesi yaklaşık bir kilometre ileride, Lincoln Anıtı’nın taraçalı girişindeki ışıltılı havuzun diğer ucunda duruyordu. Parkın dört bir yanına karaağaçlar dikilmişti. Gördüğüm en güzel manzaraydı bu; bir vatanseverlik cenneti, Amerika’nın cennet bahçesi önümüzde uzanıyordu. Bizse orada bir araya toplanmış dikiliyorduk, sürgün edilmiş aile.

“Beni dinleyin,” dedi babam, ağabeyimle beni yanına çekerek. “Bence gidip biraz kestirmenin vakti geldi. Hepimiz için uzun ve

yorucu bir gün oldu. Artık otelimize dönüp bir iki saat dinlenelim diyorum. Siz ne dersiniz, Bay Taylor?”

“Siz bilirsiniz, Bay Roth. Akşam yemeğinden sonra ailecek Washington’da bir araba turu atmak hoşunuza gider diye düşünmüştüm, gece olunca bütün bu ünlü abideler ıslıl ıslıl oluyor.”

“İşte bu,” dedi babam. “Sen ne dersin, Bess?” Ama annemi neşelendirmek Sandy’yle beni neşelendirmek kadar kolay değildi. “Hayatım, bir kuş beyinliye denk geldik,” dedi babam ona. “Hatta iki kuş beyinliye. Kanada’ya gitmiş olsaydık yine böyle tiplerle karşılaşabilirdik. Bu olayın gezimizi mahvetmesine izin vermeyeceğiz. Şimdi gidip güzelce dinlenelim, Bay Taylor bizi beklesin, sonra gezmeye devam ederiz. Bakın,” dedi sonra, kolunu uzatıp etrafı göstererek. “Bunu her Amerikalı görmeli. Arkanızı dönün, çocuklar. Abraham Lincoln’a son bir defa daha bakın.”

Babamın dediğini yaptık, ama beni altüst eden o vatanseverlik coşkusu duymam imkânsızdı artık. Mermer basamaklardan inerken, arka tarafımızdaki bir çocuğun ebeveynlerine, “Bu gerçekten o mu? O şeylerin altına mı gömülmüş?” diye sorduğunu duydum. Merdivenlerden inerken annem hemen arkamdaydı, içini müthiş bir panik dalgası sarmamış gibi davranmaya çalışıyordu; o anda onu kendine getirmenin bana düştüğünü, bizzat Lincoln’ın sahip olduğu türden özelliklere sahip, cesur mu cesur, bambaşka bir mahluka dönüşmem gerektiğini hissettim. Oysa bana elini uzattığında tek yapabildiğim, o eli henüz olgunlaşmamış bir varlık, dünyaya dair sahip olduğu bilginin onda dokuzu pul koleksiyonu sayesinde öğrendiklerinden ibaret olan küçük bir çocuk olarak sımsıkı tutmaktı.

Arabaya bindiğimizde Bay Taylor günün geri kalanının planladı. Şimdi otele geri dönüp biraz kestirecektik, sonra altıya çeyrek kala o gelip bizi alacak ve akşam yemeğine götürecekti. Öğle yemeğini yediğimiz, Union İstasyonu’nun oradaki kafeteryaya tekrar gidebilirdik ya da kalitesine kefil olabileceği, ortalama fiyatlı başka birkaç restoran daha önerebilirdi. Yemekten sonra ise bizi Washington’da bir gece turuna çıkaracaktı.

“Sizin canınızı hiçbir şey sıkmaz, değil mi, Bay Taylor?” dedi babam.

Bay Taylor buna karşılık belli bir cevap vermeksizin başını sallamakla yetindi.

Babam bu kez, “Siz nerelisiniz?” diye sordu.

“İndianalıyım, Bay Roth.”

“İndiana demek. Duydunuz mu, çocuklar? Peki orada hangi şehirdeydiniz?”

“Belirli bir şehirde değildim. Babam tamircidir. Tarım makinelerini tamir ederdi. Bu yüzden sürekli taşınırdık.”

“Ne güzel. Size şapka çıkarıyorum, bayım. Kendinizle gurur duymalısınız,” dedi babam, Bay Taylor’ın anlaması imkânsız sebeplerle.

Bay Taylor yine başını sallamakla yetindi: jilet gibi bir takım elbise giymiş, saçmalıktan hazzetmeyen bir adamdı; hâl ve hareketleri askerî bir disiplini çağırıyordu –kapalı bir kutuydu sanki, oysa saklanacak hiçbir şey yoktu, hakkındaki gayrişahsi her şey apaçık ortaydı. Washington D.C.’den söz ederken çenesi düşüyor, başka konulardaysa ağzını bıçak açmıyordu.

Otele dönünce Bay Taylor arabayı park etti; sanki yalnızca rehberimiz değil, refakatçimizmiş gibi davranıyordu. İyi ki de öyle yapıyordu zira gelirken getirdiğimiz dört bavul, kaldığımız küçük otelin lobisindeki resepsiyon masasının hemen yanında duruyordu.

Masanın başında duran, daha önce görmediğimiz adam kendini otel müdürü olarak tanıttı.

Babam bavullarımızın orada ne aradığını sorunca, müdür, “Dostlarım, sizden özür diliyorum. Bunları sizin için toplamak zorunda kaldık. Gündüz mesaisindeki resepsiyonistimiz bir yanlışlık yapmış. Size verdiği odayı başka bir aile tutmuştu. Buyrun, depozitonuz,” dedikten sonra babama içinde on dolarlık bir banknot olan zarfı uzattı.

“Ama karım size yazmıştı. Siz de cevap verdiniz. Bu rezervasyonu aylar önce yaptırıldık. Size depozitoyu o yüzden gönderdik zaten. Bess, o yazışmalar nerede?”

Annem bavulları işaret etti.

“Beyefendi,” dedi müdür, “o oda dolu ve başka boş odamız yok. Bugün odayı kullandığınız sürenin ve kaybolan bir kalıp sabunun ücretini de almayacağız.”

“Kaybolan derken?” Tam da babamı çileden çıkaracak sözcüktü bu. “Onu *çaldığımızı* mı ima ediyorsunuz?”

“Hayır, beyefendi, öyle bir şey ima etmiyorum. Belki çocuklardan biri hatıra olarak almıştır. Ziyarı yok. Böyle küçük bir şey için tartışmaya girip ceplerinde sabun arayacak hâlimiz yok.”

Babam, “Sen ne demek istiyorsun!” diye bağırdı ve yumruğunu masaya, otel müdürünün tam burnunun dibine indirdi.

“Bay Roth, eğer burada olay çıkaracaksanız...”

“Evet,” dedi babam, “o odaya ne olduğunu öğreninceye kadar burada olay çıkaracağım!”

“Peki,” diye yanıtladı müdür, “o hâlde polis çağırmaktan başka çarem kalmadı.”

Ağabeyimle beni omuzlarımızdan tutmuş, resepsiyon masasından yeterince uzak bir mesafede bize kalkan olan annem, bu noktada babama seslendi, onun daha ileri gitmesini önlemeye çalışıyordu. Ama bunun için artık çok geçti. Hem de ta başından beri. Babam, otel müdürünün onu düşürmeye çalıştığı konuma sessizce razı olacak değildi.

“Hep o kahrolasica Lindbergh yüzünden!” dedi babam. “Dizginler sizin gibi küçük faşistlerin eline geçti bir kere!”

“Bölge polisini çağırayım mı, yoksa bavullarınızı ve ailenizi alıp burayı derhâl terk edecek misiniz?”

“Polis çağır,” dedi babam. “Hadi çağır bakalım.”

Lobide bizden başka beş altı müşteri daha vardı. Tartışma başladıktan sonra gelmişlerdi ve işin nereye varacağını görmek için oyalanıyorlardı.

Tam o sırada Bay Taylor babamın yanına gidip, “Bay Roth, siz tamamen haklısınız ama polis çağırmak yanlış bir çözüm olur,” dedi.

“Hayır, *doğru* çözüm bu. Polis çağır hadi,” dedi babam müdüre bir kez daha. “Bu ülkede senin gibilere karşı yasalar var.”

Müdür telefonun ahizesini kaldırdı, o numarayı çevirirken Bay Taylor bavullarımızın yanına gidip iki eline ikişer bavulu aldı ve otelden dışarıya çıkardı.

Annem, “Herman, hadi artık,” dedi. “Bay Taylor bavulları götürdü bile.”

“Hayır, Bess,” dedi babam sertçe. “Bu saçmalık yetti artık. Polisle konuşmak istiyorum.”

Bay Taylor koşarak lobiye geri döndü ve doğruca müdürün hâlâ telefonda konuşmakta olduğu resepsiyon masasına yöneldi. Sesini alçaltmış, babamla konuşuyordu. “Bildğim iyi bir otel var, çok uzak sayılmaz. Dışarıdaki ankesörlü telefondan orayı aradım. Size uygun bir odaları varmış. Güzel bir caddede, güzel bir oda. Hadi şimdi oraya gidip kaydınızı yaptıralım.”

“Teşekkür ederim, Bay Taylor. Ama şu anda polislerin gelmesini bekliyoruz. Onların gelip bu adama daha bugün okuduğum Gettysburg Konuşması’ndaki sözleri hatırlatmasını istiyorum.”

Babam Gettysburg Konuşması’ndan söz edince orada durmuş, olanları izleyen herkes gülümseyerek birbirine baktı.

Ağabeyime dönüp, “Ne oldu?” diye sordum fısıldayarak.

O da yine fısıltıyla, “Yahudi düşmanlığı,” diye cevap verdi.

Durduğumuz yerden, otele gelen iki motosikletli polisi görebiliyorduk. Motosikletlerini durdurup otele girdiler. Bir tanesi içerideki herkese göz kulak olabilmek için hemen kapının iç tarafında durdu, diğeri resepsiyona yaklaşıp müdürü yanına çağırdı, onunla özel olarak konuşmak istiyordu.

“Memur Bey–” dedi babam.

Polis memuru arkasını dönüp, “Aynı anda yalnızca taraflardan birini dinleyebilirim, bayım,” dedi ve elini düşünceli bir ifadeyle çenesine koyup otel müdürüyle konuşmaya devam etti.

Babam bize döndü. “Önce bu işi halletmemiz gerek, çocuklar.” Sonra anneme, “Endişelenecek bir şey yok,” dedi.

Müdürle konuşmayı bitiren polis memuru bu kez babamla konuşmak için onun yanına gelmişti. Müdürün anlattıklarını dinlerken ara sıra yaptığı gibi gülümsemiyordu bu kez ama herhangi bir öfke emaresi göstermeden, başta gayet dostane gelen bir ses tonuyla konuşuyordu. “Sorun nedir, Roth?”

“Bu otelde üç gecelik oda tutmak için depozito göndermiştik. Rezervasyonu onaylayan bir mektup da aldık. Karım bütün yazışmaları bavulumuza koymuş zaten. Bugün buraya geldik, kaydımızı yaptır-dık, odaya gidip eşyalarımızı yerleştirdik ve etrafı gezmeye çıktık, sonra otele geri döndüğümüzde başkasına ayırdıklarını söyledikleri için odamızdan atıldık.”

“Peki sorun ne?” diye sordu polis.

“Biz dört kişilik bir aileyiz, Memur Bey. Buraya ta New Jersey’den geldik. Bizi böyle sokağa atamazsınız.”

“İyi de,” dedi polis, “odayı başkası rezerve ettiyse–”

“Ama başkası falan yok ortada! Hem zaten olsa bile odadan atılan neden biz oluyoruz?”

“Ama müdür depozitonuzu geri vermiş. Hatta sizin için eşyalarınızı bile toplamış.”

“Memur Bey, beni anlamıyorsunuz. Rezervasyonu iptal edilen neden biz oluyoruz? Ailemle Lincoln Anıtı’ndaydım bugün. Duvarda Gettysburg Konuşması asılıydı. Orada ne yazdığını biliyor musunuz? ‘Tüm insanlar eşit yaratılmıştır.’”

“Ama bu tüm otel rezervasyonlarının da eşit yaratıldığı anlamına gelmiyor.”

Polisin sesi lobideki seyircilere kadar ulaşıyordu, aralarından bazıları artık kendilerini tutamayıp yüksek sesle gülmeye başlamıştı.

Annem, babamla polisin yanına gidip araya girmek için yanımdan ayrıldı ve Sandy’yle beni yalnız bıraktı. İşleri daha kötü bir hâle getirmeyeceği bir ânı kolluyordu ve soluk alıp veriş hızlanmış olsa da, belli ki doğru ânın bu olduğuna karar vermişti. “Canım, gidelim hadi,” diye rica etti babamdan. “Bay Taylor bize yakınlarda bir oda buldu bile.”

“Hayır!” diye bağırды babam, annemin onun koluna girmeye çalışan elinden sıyrılarak. “Bu polis odadan *neden* atıldığımızı biliyor. O biliyor, müdür biliyor, bu lobideki herkes biliyor.”

“Bence karınızı dinleseniz iyi olacak,” dedi polis. “Karınızın söylediğini yapsanız iyi olacak, Roth. Binayı terk edin.” Başıyla kapıyı işaret ederek, “Sabrımı tüketmek üzeresiniz,” diye ekledi.

Babam daha fazla direnebilirdi, ama sağduyusu hâlâ yerindeydi ve kendisi dışında herkesin bu münakaşaya ilgisini yitirdiğinin farkındaydı. Herkesin gözleri önünde otelden ayrıldık. Bu sırada konuşan tek kişi diğer polis oldu. Otelin girişindeki büyük saksılı bitkinin hemen yanında durduğu yerden dostane bir tavırla kafasını sallıyordu. Ona doğru yaklaşınca elini uzatıp saçımı karıştırdı. “N’aber, delikanlı?” “İyidir,” diye cevap verdim. “Elindeki neymiş bakayım?” “Pullarım,” dedim ama polis memuru koleksiyonumu görmek istediğini söylemeye fırsat bulamadan ve ben de tutuklanmamak için albümümü ona göstermek zorunda kalmadan yürümeye devam ettim.

Bay Taylor dışarıda, kaldırımında bekliyordu. Babam ona, “Böyle bir şey daha önce hiç başıma gelmemişti. Ben sürekli insanlarla iç içeyim, her kesimden, her türden insanla bir aradayım ve bugüne kadar hiç...” dedi.

“Douglas Hotel el değiştirdi,” dedi Bay Taylor. “Yeni bir sahibi var artık.”

“Ama arkadaşlarımız burada konaklamış ve yüzde yüz memnun kalmışlar,” dedi annem.

“Diyorum ya, Bayan Roth, otel el değıştirdi. Ama ben size Evergreen’de bir oda tuttum, orada her şey yolunda gidecek.”

Tam o sırada Washington üzerinde alçaktan uçan bir uçağın gürültüsü duyuldu. Sokakta yürüyen insanlar durup baktılar, hatta adamlardan biri sanki haziran ayında kar yağmışçasına kollarını havaya kaldırdı.

Havada uçan her şeyi gölgesinden bile tanıyabilen Sandy, bizim akıllı Sandy, parmağıyla havayı gösterip, “Lockheed avcı uçağı bu!” diye bağırırdı.

“Başkan Lindbergh,” diye açıkladı Bay Taylor. “Her öğleden sonra Potomac üzerinde küçük bir tur atar. Allegheny Dağları’na kadar uçar, sonra Blue Ridge Dağları üzerinden Chesapeake Körfezi’ne iner. Washington halkı bu anı iple çekiyor.”

“Dünyanın en hızlı uçağı bu,” dedi ağabeyim. “Almanların Messerschmitt 110’u saatte beş yüz doksan kilometre hız yapıyor, bu avcı uçağıysa tam sekiz yüz kilometre hızla uçuyor. Dünyadaki bütün savaş uçaklarını solda sıfır bırakır.”

Başkanın Hitler’le buluşmak için İzlanda’ya gidip geldiğı bu uçağı duyduğı hayranlığı gizleyemeyen Sandy’yle birlikte hepimiz durup seyrettik. Uçak muazzam bir güçle gökyüzünde dimdik tırmandıktan sonra gözden kayboldu. Sokaktaki insanlar alkışlamaya başladı, hatta içlerinden biri, “Yaşasın Lindy!” diye bağırırdı, sonra herkes yoluna devam etti.

Evergreen’de annemle babam tek kişilik bir yatakta, Sandy’yle ben de diğerk tek kişilik yatakta birlikte yattık. Bay Taylor bu kadar kısa sürede ancak tek kişilik iki yataklı bir oda bulabilmişti ama zaten Douglas’ta olanlardan sonra hiçbirimiz ne bu durumdan ne yatakların yatıp dinlenmeye pek uygun olmadığından ne odanın ilk tuttuğumuz odadan bile daha küçük olduğundan ne de kibrit kutusu büyüklüğündeki banyonun dezenfektana bulanmış olmasına rağmen bir tuhaf koktuğundan şikâyet ettik. Hele de otele girdiğimizde resepsiyondaki güler yüzlü kadın bizi cana yakın bir şekilde karşılamışken ve bu kadının Edward B. diye seslendiğı, komi üniformalı, sırık gibi uzun boylu yaşlı bir zenci bavullarımızı tekerlekli taşıyıcıya yüklemiş ve zemin kata, ta havalandırma boşluğunun dibindeki odamızın kapısını açtıktan sonra, “Evergreen Hotel adına Roth ailesine başkentimize hoş geldiniz demek isterim!” diyerek, sanki girdiğimiz

bu loş mahzen Ritz'in kral dairesiymiş gibi bize içeriye kadar eşlik etmişken. Ağabeyim bavullarımızı aldığı andan itibaren Edward B.'den gözlerini alamamıştı, ertesi gün daha kimsecikler uyanmadan sessizce giyindi ve eskiz defterini kapıldığı gibi adamı çizmek için lobiye koştu. Ne var ki bu defa görev başında başka bir zenci vardı, Edward B. kadar resmedilmeye uygun bir tip olmasa da sanatsal açıdan hiç de fena bir nesne değildi –bu adam da Sandy'nin *National Geographic*'in eski bir sayısındaki fotoğraf dışında, daha önce hiç görüp çizme fırsatı bulamadığı güçlü Afrikalı yüz hatlarına ve oldukça koyu bir ten rengine sahipti.

Sabahın büyük bir kısmını Bay Taylor'la önce Hükümet ve Kongre, sonra da Yargıtay ve Kongre Kütüphanesi binalarını gezerek geçirdik. Bay Taylor girdiğimiz bütün devlet binalarındaki her kubbenin yüksekliğini, her lobinin boyutlarını, bütün mermer döşemelerin coğrafi menşeyini, her tablo ve duvar resminde ele anılan konu ve olayları biliyordu. “Siz acayip bir adamsınız,” diyordu babam ona. “İndianalı küçük bir köylü çocuğu. Radyodaki *Information Please* programına çıkarmalılar sizi.”

Öğle yemeğinden sonra Mount Vernon'ı gezmek için Potomac Nehri üzerinden güneydeki Virginia'ya gittik. “Tabii biliyorsunuz, Virginia eyaletinin başkenti olan Richmond,” diye anlatmaya başladı Bay Taylor, “Amerika Konfedere Devletleri'ni kurmak için Birlik'ten ayrılan on bir güney eyaletinin başkentiydi. İç Savaş'ın büyük çatışmalarından pek çoğu Virginia'da yaşanmıştır. Otuz kilometre kadar batımızda Manassas Millî Muharebe Parkı var. Bu parkta Konfederasyon askerlerinin önce Temmuz 1861'de General P.G.T. Beauregard ve General J. E. Johnston, sonra Ağustos 1862'de General Robert E. Lee ve General Stonewall Jackson komutasında Birlik güçlerini Bull Run çayı yakınlarına sürdükleri yerde geçen iki muharebe sahası bulunmaktadır. Ülkemizin tarihini hatırlarsanız General Lee, Virginia Ordusu'nun başındaydı, Konfederasyon'u başkent Richmond'dan yöneten başkan ise Jefferson Davis idi. Buradan iki yüz kilometre güneybatıda ise Virginia, Appomattox var. Nisan 1865'te oradaki adliye neler olduğunu biliyorsunuz. Tam tarih vermem gerekirse, 9 Nisan'da. General Lee, General U. S. Grant'e teslim olarak İç Savaş'ı sonlandırmış oldu. Bundan altı gün sonra Lincoln'ın başına geleni de hepimiz biliyoruz: vuruldu.”

“Pis köpekler,” dedi babam bir kez daha.

“İşte karşınızda,” dedi Bay Taylor, Washington’ın evi görüş alanımıza girmişti.

“Ah, ne kadar güzel,” dedi annem. “Şu verandaya bakın. Upuzun pencerelere bakın. Çocuklar, bu ev taklit falan değil, George Washington’ın yaşadığı gerçek ev.”

Bay Taylor, “Karısı Martha ve başkomutanın üstlerine titredığı iki üvey çocuğuyla birlikte,” diye ekledi.

“Öyle mi?” diye sordu annem. “Ben bunu bilmiyordum. Küçük oğlumda Martha Washington’ın bir pulu var,” dedi. “Bay Taylor’a o pulu göstereceğim.” 1938 basımı bir buçuk sentlik kahverengi pulu hemen buldum; üstünde ilk başkanın karısının profilden bir resmi vardı, annemin pulu ilk aldığımda söylediğine bakılırsa kadının saçları boneyle saç fileleri arası bir şeyle toplanmış hâlde duruyordu.

“Aynen, bu o,” dedi Bay Taylor. “Eminim biliyorsunuzdur ama bunun dışında bin dokuz yüz yirmi üç basımı bir adet dört sentlik ve bin dokuz yüz iki basımı bir adet sekiz sentlik pulun üstünde de onun resmi vardır. Hatta o bin dokuz yüz iki basımı pul, Amerikalı bir kadının resminin kullanıldığı ilk puldur, Bayan Roth.”

“Sen bunu biliyor muydun?” diye sordu annem bana dönüp.

“Evet,” dedim ve o anda Yahudi bir aile olarak Lindbergh’in Washington’ında çektiğimiz bütün sıkıntılar bir anda ortadan kaybolmuş, okuldaki anma programlarının başında ayağa fırlayıp var gücümüzle millî marşı söylediğimiz zamanlarda hissettiğim duyguyla dolmuştu içim.

“Başkomutan Washington’a her zaman büyük yoldaşlık etmişti,” dedi Bay Taylor. “Evlenmeden önceki adı Martha Dandridge idi. Miralay Daniel Parke Custis’in dul kalmış eşi idi. Patsy ve John Parke Custis adında iki çocukları vardı. Washington’la evlenerek ona Virginia’nın en büyük servetlerinden birini kazandırmıştı.”

“Ben de oğullarıma hep bunu öğütlerim,” dedi babam gülerek, bütün gün hiç böyle güldüğünü duymamıştık. “Başkan Washington’ın gibi bir evlilik yapın. Gönlünüzü fakirin birine kaptıracağınıza zengin birine verin gitsin.”

Mount Vernon’a yaptığımız gezi, bütün seyahatimiz boyunca en mutlu olduğumuz zamandı. Bunun nedeni belki Potomac’e bakan bir kayalığın tepesinde, her yere hâkim konumlandırılmış bu evin,

bahçelerin ve ağaçların güzelliği, belki de evin içindeki mobilyaların, dekorasyonun, duvar kâğıdının –Bay Taylor’un hakkında milyonlarca şey anlattığı o duvar kâğıdının– görmeye alışkın olduklarımıza hiç benzememesiydi; belki Washington’ın uyuduğu sayvanlı karyolayı, yazı yazdığı masayı, kuşandığı kılıçları, sahip olduğu ve okuduğu kitapları birkaç adımlık mesafeden görebilmemizdi, belki de sadece Washington, D.C’den, her şeye Lindbergh’in ruhunun sirayet ettiği şehir merkezinden yirmi beş kilometre de olsa uzakta olmamızı.

Mount Vernon saat dört buçuğa kadar açıktı, bu sayede evin bütün odalarını, müstemilatları ve bahçeleri doyasıya gezip görme ve sonra da hediyelik eşya dükkânına gitme fırsatı bulduk; orada gördüğüm, Bağımsızlık Savaşı’ndan kalma bir tüfekte süngüsünün kurşun ve kalay alaşımı, on santim boyunda bir replikası olan mektup açacağını alma isteğime karşı koyamadım. Ertesi gün Baskı ve Oymacılık Dairesi’nin pul şubesine yapacağımız ziyaret için sakladığım on beş sentin on ikisiyle onu satın aldım; Sandy ise kendi biriktirdiği parayla Washington’ın hayatını anlatan resimli bir kitap aldı, bu kitaptaki resimleri kullanarak yatağının altında sakladığı portfolyodaki vatansever portrelerine yenilerini ekleyebilecekti.

Artık akşam olmak üzereydi, kafeteryada bir şeyler içmeye gidiyorduk ki ta uzaklarda alçak uçuş yapan bir uçak bize yaklaşmaya başladı. Uçağın gürültüsü artarken insanlar, “Başkan geliyor! Lindy bu!” diye bağıırıyordu. Kadın, erkek, çocuk demeden herkes evin önündeki geniş çimenliğe koşup Potomac Nehri üzerinde uçarken yan yatarak yaklaşan uçağa el sallamaya başladılar. “Yaşasın!” diye bağıırıyordu insanlar. “Yaşasın Lindy!” Önceki gün şehrin üstünde uçarken gördüğümüz Lockheed avcı uçağıydı bu; Potomac’ın kuzeyine doğru ilerlemeden önce iyice yana yatıp George Washington’ın evinin üzerinden geçerken biz de mecburen diğer bütün vatanseverler gibi orada durup izlemek zorunda kaldık.

“Uçaktaki o değil –karısıydı!” Kokpiti görebildiğini iddia eden biri, avcı uçağının pilotunun başkanın karısı olduğu bilgisini etrafa yaymaya başladı. Bu doğru olabilirdi. Lindbergh henüz yeni evliyken uçak kullanmayı öğretmişti genç karısına. Karısı uçak yolculuklarında sık sık ona eşlik ederdi zaten; böylece insanlar çocuklarına Mount Vernon üzerinde uçarken gördükleri kişinin Anne Morrow Lindbergh olduğunu anlatmaya başladılar, asla unutamayacakları tarihî bir

olaydı bu. Zaten o zamanlar en gelişmiş Amerikan uçağının pilotluğunu yaparak gösterdiği yüreklilik, ayrıcalıklı sınıftan bir anneyle babanın iyi yetişmiş kızı olarak sahip olduğu mütevazı tavrı ve lirik şiirlerden oluşan, yayımlanmış iki kitabın yazarı olarak gösterdiği edebî yetenekle birleşerek, onu tüm anketlerde ülkenin en çok hayranlık uyandıran kadını hâline getirmişti bile.

İşte böylece o mükemmel gezintimiz mahvolmuş oldu –ki bunun sebebi Lindbergh’lerden biri ya da diğerinin pilotluğunu yaptığı uçağın üst üste ikinci defa tesadüfen tam da bizim tepemizde dolanıyor olması değil, babamın deyişle bu akrobasi gösterisinin bizim dışımızdaki bütün o insanların içinde uyandırdıklarıydı. “Durumun kötü olduğunu biliyorduk ama bu kadarını tahmin bile edemezdik,” dedi babam eve gelir gelmez telefonun başına oturup aradığı arkadaşlarına. “Nasıl olduğunu anlamanız için orada olmanız gerek. Onlar bir rüyanın içinde yaşıyorlar, bizse kâbusu yaşıyoruz.”

Bu, babamın ağzından çıktığını duyduğum en dokunaklı sözlerdi ve muhtemelen Lindbergh’in karısının yazıp yazabileceği her şeyden çok daha kıymetliydi.

Bay Taylor elimizi yüzümüzü yıkayıp biraz dinlenelim diye bizi Evergreen’e geri götürdü, sonra saat tam beş kırk beşte, tren istasyonunun oradaki uygun fiyatlı kafeteryaya götürmek için geri geldi; önceki gün yapamadığımız gece turuna çıkmak için yemekten sonra tekrar buluşacağımızı söyledi.

“Bu akşam siz de bizimle gelsenize,” dedi babam ona. “Sürekli tek başına yemek yenmez ki.”

“Ailece yemek yiyeceksiniz, ben hiç rahatsız etmeyeyim, Bay Roth.”

“Olur mu öyle şey, siz harika bir rehbersiniz, sizinle yemek yemek bizim hoşumuza gider. Biz ısmarlıyoruz.”

Kafeterya akşamları, gündüz olduğundan çok daha popülerdi, bütün masalar doluydu ve müşteriler sıraya girmiş, servis yapmaktan durup alınlarındaki teri silmeye bile vakit bulamayan beyaz önlüklü, beyaz başlıklı üç adamın, seçtikleri yemekleri vermelerini bekliyorlardı. Masalardan birine oturduğumuzda annem her zamanki anaç sofraya rolüne bürünmüştü –“Tatlım, yemeğinden lokma alırken çeneni tabağın içine o kadar sokmamaya çalış”– ve Douglas Hotel’den atılma maceramız kadar ilgi çekici olmasa da, Bay Taylor’ın bir akra-

bamız ya da aile dostlarımızdan biriymişçesine bizimle aynı masada oturması İndiana'da büyümüş birinin nasıl yemek yediğini izleme imkânı sunmuştu bize. Aramızda orada yemek yiyen diğer insanlarla ilgilenen tek kişi babamdı; diğer herkes güler, sigara içer ve kafeteryanın Fransızlaştırılmış akşam spesiyalini –rozbif *au jus* ve pekan cevizli *à la mode* turta– yemeye koyulurken babam parmağını dalgın dalgın su bardağının ağzında gezdiriyor ve bütün bu insanların hayatlarındaki sıkıntıların kendisinininkilerden nasıl bu kadar farklı olduğunu anlamaya çalışıyordu.

Aklından geçen –ve yemeğin önüne geçmeyi sürdüren– düşünceleri ifade etmek istediğinde, bunu bize değil, tatlı olarak seçtiği Amerikan peyniriyle süslenmiş turtasından ilk lokmayı almak üzere olan Bay Taylor'a anlatmayı seçti. “Biz Yahudi bir aileyiz, Bay Taylor. Bunu zaten anlamışsınızdır ama ben yine de söylemiş olayım. Dün otelden atılmamızın sebebi buydu. Bizim için büyük bir şok oldu,” dedi. “Böyle bir şeyi hazmetmek çok zor. Bu şok edici olay, bu adam başkan olmasaydı da başımıza gelebilirdi belki ama ülkenin başkanı o ve Yahudi dostu olmadığı belli. Adolf Hitler'in dostu o.”

“Herman,” dedi annem fısıltıyla, “ufaklığı korkutacaksın.”

“Ufaklık her şeyin farkında zaten,” dedi babam ve Bay Taylor'a hitaben konuşmayı sürdürdü. “Winchell'ı dinler misiniz hiç? Walter Winchell'in bir konuşmasından alıntı yapayım size: ‘Bu diplomatik mutabakatın başka bir yüzü, konuştukları, anlaştıkları başka şeyler var mıydı? Amerikalı Yahudilerle ilgili bir mutabakata vardılar mı –eğer vardılarsa, bu mutakabatın aslı nedir?’ Winchell bunları sorabilecek kadar cesur bir adamdır işte. Bu sözleri bütün ülkenin karşısında söyleme cesaretine sahiptir.”

Adamın biri oturduğumuz masaya âdeta üstümüze abanırcasına yaklaşınca afalladık –aklındaki şeyi söylemek için yanıp tutuştuğu belli olan, beyaz kâğıt peçetesini kemerine sıkıştırmış, bıyıklı, tıknaz, yaşlıca bir adamdı bu. Daha az önce yakınlardaki bir masada yemeğini yiyordu; şimdiyse masadaki arkadaşlarının hepsi kafalarını bizim olduğumuz tarafa çevirmiş, neler olacağını duymak için sabırsızlanıyorlardı.

“Hey, n'oluyor arkadaşım?” dedi babam. “Biraz geri çekil bakalım.”

Adam, “Winchell denen Yahudi, İngiliz hükümetinin paralı masasıdır,” diye bildirdi.

Bunun üzerine babamın elleri çatalıyla bıçağını tepesinde dikilen hiç tanımadığı adamın o koca göbeğine saplayıverecekmiş gibi ansızın sertçe havaya kalktı. O anda duyduğu nefreti daha iyi ifade edemezdi ama bıyıklı adam yerinden bile kıpırdamadı. Hitler'in kısacık kesilmiş küçük siyah dikkörtgen bıyığına değilse de 1938 basımı elli sentlik açık kırmızı pulun üstündeki Başkan Taft'inkine benzeyen, ona çok kurnaz olmasa da komik bir hava katan beyaz mors bıyığı oldukça çarpıcı görünüyordu.

"Böyle zevzek bir Yahudi'ye bu kadar güç ve nüfuz verilir mi hiç-" dedi adam.

Bay Taylor birden ayağa fırlayarak, "Yeter artık!" diye bağırdı ve -o ufak tefek hâliyle- tepemize dikilen iri yarı adamla, o adamın gü-lünç cüssesiyle köşeye sıkıştırdığı öfkeli babamın arasına girdi.

Zevzek Yahudi. Hem de kırk sekiz saatten az bir süre içinde ikinci defa.

Tezgâhın arkasında servis yapan önlüklü adamlardan ikisi hemen yanımıza gelip masamıza resmen saldıran adamı iki kolundan tuttular. "Burası sizin çöplüğünüz değil," dedi bir tanesi o adama, "bunu sakın unutmayın, bayım." Adamı itip kakarak yerine oturttular, sonra onu resmen azarlayan önlüklü adam yanımıza gelip, "Lütfen kahve fincanlarınızı dilediğiniz kadar doldurun," dedi. "Çocuklara biraz daha dondurma getireyim. Sizler de lütfen rahat rahat oturup yemenizi bitirin. Ben bu lokantanın sahibiyim, adım Wilbur, istediğiniz bütün tatlılar ikramımızdır. Bu arada buzlu suyunuzu da tazeleyelim."

"Teşekkürler," dedi babam, makine gibi ruhsuz bir sesle konuşuyordu. "Teşekkürler," diye tekrar etti yine. "Teşekkürler."

"Herman, lütfen," diye fısıldadı annem, "gidelim hadi."

"Hayatta olmaz. Hayır. Yemeğimizi bitireceğiz." Konuşmaya devam edebilmek için boğazını temizledi. "Washington'da gece turu atacağız. Washington'da gece turu atmadan eve dönmeyeceğiz."

Bu, bir başka deyişle, o akşamı korkutulup kaçırılmadan sonuna dek yaşayıp göreceğimiz anlamına geliyordu. Sandy'yle benim içinse tezgâhın başındaki adamlardan birinin masamıza kadar getirdiği iki koca kâse dondurmayı yiyelemek demektir.

Her zamanki akşam yemeği curcunasına dönüşmese de, birkaç dakika sonra sandalye gıcırtiları, çatal bıçak sesleri ve tabak tıkırtısıyla kafeterya yeniden canlanmaya başladı.

Babam, “Biraz daha kahve ister misin?” diye sordu anneme. “Mekân sahibini duydu, bize kahve ikram etmek istiyor.”

“Hayır,” dedi annem homurdanarak, “başka istemem.”

“Ya siz, Bay Taylor? Kahve?”

“Hayır, teşekkür ederim.”

“Eee,” dedi babam tekrar Bay Taylor’a dönüp –içinde dalga dalga yükselen bütün o korkunç hisleri zar zor da olsa bastırmaya başlamıştı. “Bundan önce ne işle meşguldünüz? Yoksa oldum olası Washington rehberliği mi yapıyorsunuz?”

Tam o anda, daha önce Benedict Arnold’ın yaptığı gibi Walter Winchell’in da ruhunu İngilizlere sattığını ta yanımıza kadar gelip bildiren adamın sesi tekrar duyuldu. “Neyse, siz hiç merak etmeyin,” diye teskin ediyordu arkadaşlarını. “Yahudiler çok yakında hak ettiklerini bulacaklar.”

Ortamdaki sessizliğin içinde, adamın söylediklerini yanlış anlamak imkânsızdı, zaten kendince alay ederken sesini alçaltma zahmetine bile girmemişti. Müşterilerin yarısı hiçbir şey duymamış gibi yapıp kafalarını yemeklerinden kaldırmadı ama diğerleri bu rencide edici sözlerin hedeflerine dönüp bakmayı ihmal etmediler.

İnsanları katranla tüye buladıklarını sadece bir kovboy filminde görmüştüm daha önce ama, “Bizi katranla tüye bulayacaklar,” diye geçirdim içimden ve tenimizin, asla kurtulamayacağımız kalın ve yapışkan bir pislikle kaplandığında duyacağımız utançı gözümde canlandırmaya çalıştım.

Babam bir an için donakaldı, bir kez daha olayı kontrol altına almaya çalışmakla yenilgiyi kabullenmek arasında seçim yapmak zorunda kalmıştı. “Ben de Bay Taylor’a rehber olmadan önce ne iş yaptığını soruyordum,” dedi birden annemin ellerini kendi ellerinin arasında alarak. O hâliyle karşısındakinin iradesini kontrol altına alma ve kendi kafasına göre hareket etmesine engel olma beceresine sahipmiş, sanki ona büyü yapıyormuş gibi görünüyordu.

“Evet,” dedi annem, “duydum.” Ve sonra ızdırabından gözleri bir kez daha yaşlarla dolsa da sırtını dikleştirip kendini toparlayarak Bay Taylor’a döndü, “Evet, anlatın lütfen.”

Babam uzanıp kollarımızdan tutarak gözlerinin ta içine bakmamızı sağladı ve, “Siz de dondurmalarınızı yemeye devam edin çocuklar,” dedi. “Sevdiniz mi?”

“Evet,” dedik.

“İyi bakalım, o zaman hiç acele etmeden yemeye devam edin.” Bizi gülümsetmek için gülümsedi, sonra yine Bay Taylor’a döndü, “Bundan önceki işiniz, yani eski işiniz neydi sizin?”

“Bir üniversitede hocaydım, Bay Roth.”

“Öyle mi?” dedi babam. “Duydunuz mu, çocuklar? Bir üniversite hocasıyla aynı masada yemek yiyorsunuz.”

“Üniversitede çalışan bir tarih hocasıydım,” diye ekledi tam doğrusunu söylemiş olmak için.

Babam da, “Tahmin etmeliydim,” dedi.

“Kuzeybatı İndiana’da küçük bir üniversiteydi,” dedi Bay Taylor dördümüze tek tek bakarak. “1932’de okulun yarısını kapattıklarında benim de işim bitti.”

Babam, “Peki ondan sonra ne yaptınız?” diye sordu.

“Yani, tahmin edersiniz. Bütün o işsizliğin ve grevlerin arasında ne iş bulduysam yaptım. İndiana’nın bataklıklı tarlalarında nane hasatı yaptım. Hammond’daki mezbahada et paketledim. Doğu Chica-go’daki Cudahy fabrikasında sabun paketledim. Bir yıl boyunca İndianapolis’teki Real Silk Hosiery Mills’te ipek dokuma işinde çalıştım. Hatta Logansport’ta, oradaki akıl hastanesinde bile çalıştım, akıl hastalıklarından muzdarip insanlardan sorumlu bir hizmetliydim. O zor zamanlar beni buraya kadar getirdi.”

Babam, “Peki öğretmenlik yaptığınız okulun adı neydi?” diye sordu.

“Wabash.”

“Wabash mı?” dedi babam, sanki okulun adını söylemek bile onu rahatlatmışçasına. “İyi de, orayı herkes duymuştur.”

“Dört yüz yirmi altı öğrencili bir okulu mu? Pek sanmıyorum doğrusu. Herkesin duyduğu, seçkin mezunlarımızdan birinin ağzından çıkmış bir iki sözdür ancak, ki onun Wabash mezunu olduğunu da pek bilmezler. İnsanlar onu 1912–1920 yılları arasındaki ABD Başkan Yardımcısı olarak tanırlar. İki dönem başkan yardımcılığı görevini üstlenen Thomas Riley Marshall’dan söz ediyorum.”

“Tabii ya,” dedi babam. “Başkan Yardımcısı Marshall, İndiana’nın Demokrat valisi. Başka bir demokrat olan Woodrow Wilson’ın yardımcılığını yapmıştı. Başkan Wilson da çok onurlu bir adamdı.” Bay Taylor’la geçirdiği iki günün ardından her söylediğini açıklığa ka-

vuşturma alışkanlığını kapmış olacak, “Louis D. Brandeis’i Yargıtay’a atama yürekliliğini gösteren Başkan Wilson’dı,” dedi. “Brandeis, Yargıtay’ın ilk Yahudi üyesidir. Bunu biliyor muydunuz, çocuklar?”

Biliyorduk –bunu bize ilk söyleyişi değildi. Ama Washington, D. C.’deki böyle bir lokantada gürül gürül bir sesle ilk söyleyişiydi.

Bay Taylor da sohbeti sürdürerek, “Başkan yardımcısının sözlerini ta o zamandan beri ülkenin her yerindeki herkes bilir. Bir gün ABD Senatosu’nda, senatodaki bir görüşmeye başkanlık ederken karşısındaki senatörlere, ‘Bu ülkeye lazım olan şey, beş sentlik iyi kalite bir puro,’ demiş.”

Babam güldü –bu gerçekten de onların neslinin kalbini çalmış olan ve defalarca kez anlattığı için Sandy’yle benim bile bildiğimiz, halktan geldiğini gösteren bir gözlem. Bu yüzden babamın kahkahaları içtendi, hatta sonra yalnızca kendi ailesini değil, belki de daha az önce bir Yahudi’yi Yargıtay’a atadığı için Woodrow Wilson’a saydığı övgüleri duyan lokantadaki diğer herkesi de bir kez daha hayrete düşürmek isteyerek, “Bu ülkeye asıl yeni bir başkan lazım,” diye ele güne duyurdu.

Hiçbir patırtı çıkmadı. Doğrusu, bu işin peşini bırakmayarak günü neredeyse kurtarmış bile sayılabilirdi.

Sonra Bay Taylor’a, “Bir de Wabash Nehri yok muydu?” diye sordu.

“Ohio’nun en uzun akarsuyu. Eyaletin doğusundan batısına tam yedi yüz elli kilometre boyunca kesintisiz akar.”

“Bir şarkısı da vardı hatta,” diye hatırladı babam, yüzünde neredeyse hülyalı bir ifadeyle.

“Haklısınız,” dedi Bay Taylor. “Çok ünlü bir şarkıdır. En az ‘Yankee Doodle’ kadar meşhurdur o da. 1897’de Paul Dresser tarafından yazılmıştır. ‘On the Banks of the Wabash, Far Away.’⁴”

Babam, “Tabii ya!” diye bağırdı.

“1898’deki İspanyol-Amerikan Savaşı’na giden askerlerimizin en sevdiği şarkıdır ve 1913’te Indiana’nın eyalet şarkısı kabul edilmiştir. Tam tarih vermem gerekirse, 4 Mart’ta.”

“Tabii, tabii, biliyorum,” dedi babam.

“Her Amerikalınının bilmesi gerekir bence,” dedi Bay Taylor.

Sonra bir anda babam o şarkıyı canlı bir tempoyla ve kafeterya-

4 ‘Çok uzaklarda, Wabash Kıyılarında’ -çn

daki herkesin duyabileceği kadar yüksek bir sesle söylemeye başladı.
“*Through the sycamores the candlelights are gleaming...*”⁵”

“Güzel,” dedi rehberimiz hayranlıkla, “çok güzel.” Babamın bariton sesiyle yaptığı bu gösteriden etkilendiği apaçık anlaşılan bizim küçük, ağırbaşlı, ayaklı ansiklopedimizin yüzünde nihayet bir gülümseme belirmişti.

“Kocamın sesi çok güzeldir,” dedi gözlerinin yaşı artık kurumuş olan annem.

“Öyleymiş hakikaten,” dedi Bay Taylor. Yemek tezgâhının başındaki yerine geri dönmüş olan Wilbur dışında kimse alkışlamadıysa da, bu küçük zaferimizi fazla uzatıp gülünç bıyıklı adamın yeniden tepesini attırmadan apar topar kalkıp oradan çıktık.

5 ‘Çınarların arasından mum ışıkları parlıyor...’ -çn

3

Haziran 1941–Aralık 1941 Hristiyanların Peşinde

İki yıl önce, iki diktatörün Polonya'yı işgal edip bölmelerine yalnızca günler kala imzaladıkları Hitler-Stalin Saldırmazlık Paktı, kıta Avrupa'sını çoktan istila etmiş olan Hitler, 22 Haziran 1941'de Polonya'dan başlayıp Asya üzerinden ta Pasifike kadar uzanan o devasa kara kütlesini fethetme cüretini gösterip doğudaki Stalin kuvvetlerine müthiş bir saldırıda bulununca birdenbire bozuluverdi. Başkan Lindbergh o akşam Beyaz Saray'da yaptığı konuşmada Hitler'in savaşı böylesine geniş topraklara yaymasına değindi ve Almanların Führer'ine düzdüğü samimi övgülerle babamı bile şaşkınlık içinde bıraktı. "Adolf Hitler," diye konuştu Başkan, "bu hareketiyle kendisini Komünizmin şerrine ve yayılmasına karşı dünyanın en büyük muhafızı hâline getirmiştir. Bu, Japon İmparatorluğu'nun çabalarını küçümsemiş anlamına gelmiyor. Japonya, Çan Kay Şek'in yozlaşmış feodal Çin'ini çağdaşlaştırmaya kendini adanmıştır ve Japonlar, amaçları o uçsuz bucaksız ülkenin kontrolünü ele geçirip tıpkı Rusya'daki Bolşevikler gibi Çin'i Komünist bir esir kampına çevirmek olan fanatik Çinli Komünist azınlığın kökünü kazımak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Ama bu gece, Sovyetler Birliği'ni vurduğu için bütün dünyanın minnettar olması gereken kişi Hitler'dir. Alman ordusu Sovyet Bolşevizmine karşı mücadelesinde başarılı olursa –ki öyle olacağına inancım tam– Amerika, kendi habis sistemini dünyanın geri kalanına da dayatan bu açgözlü Komünist ülkenin yarattığı tehlikeyle asla karşı karşıya kalmayacaktır. Umarım hâlen Birleşik Devletler Meclisi'nde görev yapan enternasyonalistler şunun farkındadırlar: ülkemizin Büyük Britanya ve Fransa'nın yanında bu savaşa sürüklen-

mesine izin verseydik, şimdi büyük demokrasimiz o korkunç SSCB rejimiyle ittifak yapmış olacaktı. Görünüşe bakılırsa Alman ordusu bu gece aksi hâlde Amerikan güçlerinin savaşmak zorunda kalacağı bir mücadeleye başlamıştır.”

Ancak başkanın vatandaşlarına hatırlattığı üzere, kendisinin talebiyle hazırlanıp meclisten geçirilen barış zamanı askerlik çağırısı yüzünden askerî birliklerimiz yine de hazır durumdaydı ve uzunca bir süre öyle olacaktı; buna göre, on sekiz yaşındaki gençler yirmi dört aylık zorunlu askerî eğitim aldıktan sonra sekiz yıl boyunca sefer görev emri için yedekte bekleyerek Lindbergh’in “Amerika’yı başkalarının savaşlarından, başkalarının savaşlarını da Amerika’dan uzak tutma” hedefini büyük ölçüde gerçekleştireceklerdi. “Amerika’nın bağımsız kaderi” –Lindbergh, ulusa sesleniş konuşmasında belki on beş defa tekrarladığı bu sözü, 22 Haziran gecesi yaptığı konuşmanın kapanışında da yinelemişti. Babama bu sözlerin ne anlama geldiğini sorduğumda –bütün o gazete manşetlerini görüp kendi endişelerimle bunaldıkça her şeyin ne anlama geldiğini daha bir sorgular olmuştum– kaşlarını çatıp, “Dostlarımıza sırt çevirmek demek,” demişti. “Onların düşmanıyla dost olmak demek. Bu ne anlama geliyor biliyor musun, evlat? Amerika’nın temsil ettiği her şeyi yok etmek anlamına geliyor.”

Ağabeyim 1941 Haziran’ının son günü –Lindbergh’in yeni oluşturduğu Amerikanlığı Özümseme Bürosu’nun “şehir gençliğine ülkenin göbeğindeki geleneksel yaşayış şekillerini tanıtmayı amaçlayan bir gönüllü çalışma programı” olarak tanıttığı– *Biz Bize* kapsamında, yaz tatili boyunca Kentuckyli bir tütün üreticisinin yanında “çıraklık” yapmaya gitti. Sandy daha önce hiç evden uzakta kalmadığı için, ailemiz daha önce hiç böylesi bir belirsizlik içinde yaşamadığı için, babam bu yeni büronun varlığının ülkenin vatandaşları olarak bizi düşürdüğü duruma var gücüyle karşı çıktığı için ve bir de Kanada ordusuna katılmak üzere çekip giden Alvin hakkında sürekli endişelendiğimiz için Sandy’nin gidişi fazlasıyla duygusal bir vedaya dönüştü. Annemle babam *Biz Bize* programına katılmasına karşı çıktığında Sandy’ye direnme gücünü veren –ve zaten daha en başında bu fikri onun aklına sokan– annemin hayat dolu kız kardeşi Evelyn’den aldığı destekti; Evelyn teyze, yeni yönetimin New Jersey eyaletindeki AÖB

ofisinin başkanlığına atanan Haham Lionel Bengelsdorf'un yardımcılığı yapıyordu. AÖB'nin ilan edilen amacı, "Amerika'nın dinî ve millî azınlıklarını toplumun geri kalanına dâhil olmaya teşvik edecek" programlar yürütmek olsa da 1941 ilkbaharında AÖB'nin büyük bir ilgi gösterdiği tek azınlık bizlerdik. *Biz Bize*'nin niyeti, on iki ila on sekiz yaşlarındaki yüzlerce Yahudi oğlanı yaşadıkları ve okula gittikleri şehirlerden ayırıp sekiz hafta boyunca evlerinden yüzlerce kilometre uzaktaki çiftçi ailelerin yanında tarla işçisi ve gündelikçi olarak çalıştırmaktı. Chancellor'daki ve yine bizim okul gibi tamamen Yahudi nüfusuna sahip olan hemen yanıımızdaki Weequahic Lisesi'ndeki duyuru panolarına bu yeni yaz tatili programını yere göğe sığdıramayan ilanlar asılmıştı. Nisan ayında bir gün, New Jersey AÖB'sinden bir temsilci gelip on iki yaş ve üstündeki gençlere programın amacını anlattı; aynı akşam Sandy yemek masasına geldiğinde, elinde ebeveynlerinin imzasını gerektiren boş bir başvuru formu vardı.

Babam, "Bu programın asıl amacını anlamıyor musun?" diye sordu Sandy'ye. "Lindbergh'in senin gibi çocukları ailelerinden ayırıp neden o dağ başına göndermek istediğini anlamıyor musun? Bütün bunların ardında yatan şey hakkında bir fikrin var mı senin?"

"İyi de bunun Yahudi karşıtlığıyla hiçbir ilgisi yok, eğer düşündüğün buysa. Sen kafayı buna takmışsın bir kere. Bu program harika bir fırsat, hepsi bu."

"Ne fırsatıymış o?"

"Bir çiftlikte yaşama fırsatı. Kentucky'ye gitme fırsatı. Orada göreceğim her şeyi çizme fırsatı. Traktörler. Ahırlar. Hayvanlar. Hem de türlü türlü hayvanlar."

"Ama seni oraya hayvanları çizesin diye göndermiyorlar," dedi babam. "Seni oraya hayvan dışkılarını toplamaya yolluyorlar, toprak gübrelemeye yolluyorlar. Günün sonunda öyle bir pestilin çıkacak ki, bırak hayvan resmi çizmeyi, ayakta duracak hâlin kalmayacak."

"Ya ellerin?" dedi annem. "Çiftliklerde dikenli teller olur, keskin bıçaklı makineler olur. Ellerini sakatlayabilirsin, o zaman ne olacak? Bir daha asla resim yapamayacaksın. Bu yaz Sanat Okulu'nda ders alacaksın sanıyordum. Bay Leonard'dan çizim dersi alacaktın hani?"

"Onu her zaman yapabilirim –ben Amerika'yı görmekten söz ediyorum!"

Ertesi akşam Evelyn teyze yemeğe geldi; annem onu Sandy'nin

ödev yapmak için bir arkadaşına gideceği saatte çağırmıştı, bu sayede *Biz Bize* konusunda Evelyn teyzeyle babam arasında alevleneceği kesin olan ve gerçekten de Evelyn teyze daha eve adımını attığı anda, Sandy'nin başvurusu ofise ulaşır ulaşmaz onu işleme alacağını duyurunca patlak veren kavgaya tanık olmayacaktı. "Bize iyilik yapmaya falan kalkma," dedi babam tüm ciddiyetiyle.

"Gitmesine izin vermeyeceğini mi söylüyorsun yani?"

"Neden izin verecekmişim? Neden izin vereyim?" diye sordu babam.

"Sen de o kendi gölgesinden bile korkan Yahudilerden değilsen, neden izin vermeyesin ki?" diye cevap verdi Evelyn teyze.

Aralarındaki anlaşmazlık yemek sırasında daha da şiddetlendi; babam *Biz Bize*'nin Lindbergh'in Yahudi çocuklarını ailelerinden ayırma ve Yahudilerin aile birliğinin kökünü kazıma planının ilk adımı olduğunu savunurken Evelyn teyze de hiç altta kalmıyor, eniştesi gibi Yahudilerin en büyük korkusunun çocuklarının tıpkı kendileri gibi bağınaz ve ödlele olmaktan kaçınmaları olduğunu ima ediyordu.

Alvin baba tarafındaki firariydi, Evelyn ise anne tarafındaki serkeş; Newark'ta bir ilkokulda vekil öğretmenlik yapan Evelyn teyze, daha birkaç yıl önce ekseriyetle Yahudilerden oluşan sol görüşlü Newark Öğretmenler Sendikası'nın kurulmasında aktif rol oynamıştı –birkaç yüz üyelik bu sendika, sözleşme görüşmelerinde daha ciddi ve apolitik bir öğretmenler birliğiyle yarışıyordu. Evelyn 1941'de henüz otuz yaşındaydı; anneannemin on yıl boyunca koroner yetmezlik çektikten sonra kalp krizinden öldüğü iki yıl öncesine kadar, vekil öğretmenlik yaptığı Hawthorne Bulvarı İlkokulu'na pek uzak olmayan Dewey Sokağı'nda birlikte yaşadıkları, iki buçuk ailelik bir apartmanın en üst katındaki minicik dairede annesine bakmıştı. Komşulardan birinin arada bir uğrayıp anneannemize göz kulak olamadığı günlerde annem bizi de yanına alıp otobüsle Dewey Sokağı'na gider, Evelyn işten gelinceye kadar annesiyle ilgilenirdi; Evelyn cumartesi akşamları entelektüel dostlarıyla bir tiyatro oyunu izlemek için New York'a gittiğindeyse ya babam arabayla gidip anneannemi bizim eve getirirdi ya da annem ona bakmak için Dewey Sokağı'ndaki eve giderdi. Evelyn teyze, gece yarısı olmadan döneceğini söylediği zamanlarda bile, New York'a gittiği çoğu gece eve dönmezdi; bu durumda annem geceyi kocasından ve çocuklarından ayrı geçirmek zorunda

kalırdı. Evelyn'in bazı günler dersler bittikten sonra da saatlerce eve dönmediği olurdu, çünkü Kuzey Newark'tan başka bir vekil öğretmenle çoktandır bir dargın bir barışık devam eden bir ilişkisi vardı; bu adam da onun gibi etkin bir sendika savunucusuydu ama onun aksine evli, İtalyan ve üç çocuk babasıydı.

Annem her zaman Evelyn'in onca yıl evde kalıp hasta annesine bakmak mecburiyetinde olmasa öğretmenlik sertifikasını aldıktan sonra bir yuva kurabileceğini ve şimdiki gibi evli barklı iş arkadaşlarıyla "ahlaksız" ilişkiler yaşayıp durmayacağını savunurdu ısrarla. İri burnu insanların Evelyn teyzeyi "göz alıcı" bulmasına engel olmuyordu ve annemin de bizzat gözlemlediğine bakılırsa, bizim ufak tefek Evelyn -minyatür ölçülerde de olsa mükemmel derecede kadınsı bir silüete, kedi gibi çekik ve iri gözlere sahipti ve göz kamaştırıcı kırmızı rujunu sürmeyi hiç ihmal etmezdi- bir odaya girdi mi kadın erkek herkes dönüp ona bakardı. Saçlarını spreyleyip geriye doğru tarar ve sımsıkı bir topuz bir yapardı; kaşları etkileyici bir şekil verilerek alınmıştı ve vekil öğretmenlik yapmaya gittiği zamanlarda pastel renkli yarı transparan bluzunun altına parlak renkli bir etek ve onunla uyumlu yüksek topuklu ayakkabılar giyer, beline geniş, beyaz bir kemer takardı. Babam onun bu kıyafetlerini bir öğretmene hiç yakıştıramazdı; Hawthorne'un müdürü de aynı fikirdeydi ama Evelyn'in annelerine bakmak için "gençliğini feda etmesinden" haklı ya da haksız bir suçluluk duyan annem, kardeşinin cüretkârlığını kötüye yoramazdı hiç. Hatta Evelyn öğretmenlikten istifa edip sendikayı bıraktığında ve tüm siyasi inançlarını terk ederek belli ki en ufak vicdan azabı çekmeden Lindbergh'in AÖB'sinde Haham Bengelsdorf'la çalışmaya başladığında bile onun hakkında kötü düşünmedi.

Annemle babamın Evelyn teyzenin hahamın metresi olduğunu ve bu ilişkinin, hahamın Newark Öğretmenler Sendikası'nda "Amerikan İdeallerinin Sınıflardaki Gelişimi" üzerine yaptığı konuşmanın ardından verilen resepsiyonda onunla tanıştığı günden beri sürdüğünü anlamaları birkaç ay aldı; zaten onu da, altmış üç yaşındaki haham, New Jersey'deki büroyu bırakıp AÖB'nin Washington'daki ulusal merkezinin başına geçmeden önce Newark gazetelerine asistanlığını yapan otuz bir yaşındaki ateş parçasıyla nişanlandıklarını haber verdiğinde öğrenmişlerdi.

Hitler'le savaşmak için evden kaçıp giderken, Alvin'e göre eyleme geçmenin en hızlı yolu Büyük Britanya'ya erzak taşıyan ticaret gemilerini koruyan Kanadalı *destroyer*lerden birine binmekti. Gazetelerde sık sık Alman denizaltılarının Kuzey Atlantik'te, hatta bazen Newfoundland kıyısındaki balık suları gibi ana karaya yakın yerlerde Kanada gemilerini batırdığı haberleri çıkıyordu; bu, İngilizler için oldukça kaygı verici bir durumdu zira Lindbergh yönetimi Roosevelt Meclisi'nin yürürlüğe koyduğu yardım yasasını kaldırdığından beri tek silah, gıda, ilaç ve teçhizat kaynakları Kanada olmuştu. Alvin'in Montreal'de tanıştığı genç Amerikalı sığınmacı ise ona deniz kuvvetlerini unutmamasını söyledi –savaşın tam ortasında mücadele edenler, Nazilerin işgal ettiği kıtaya gece baskınları düzenleyenler, Almanların en önemli tesislerini sabote edenler, mühimmat depolarını havaya uçuran ve İngiliz komandolarla birlikte Avrupa'daki yeraltı direniş hareketleriyle iş birliği yapıp batı Avrupa kıyılarındaki tersaneleri boydan boya yerle bir edenler Kanadalı komandolardı. Alvin'e, komandolara pek çok farklı şekilde nasıl adam öldürüleceğinin öğretildiğinden söz ettiğinde Alvin kafasındaki ilk plandan hemen vazgeçip komandolara katılmaya gitti. Kanada silahlı kuvvetlerinin geri kalanı gibi, komandolar da kalifiye Amerikan vatandaşlarını saflarına katmaya hevesliydi, böylece on altı haftalık bir eğitimden sonra Alvin aktif bir komando birliğinde görevlendirildi ve Britanya Adaları'ndaki gizli bir toplanma bölgesine gönderildi. Ondan nihayet, o zaman yolladığı, "Ben savaşıma gidiyorum. Çok yakında görüşürüz," yazan altı kelimelik mektupla haber alabildik.

Sandy gece treniyle bir başına Kentucky'ye doğru yola çıktıktan yalnızca birkaç gün sonra annemle babam bir mektup daha aldı, bu defaki Alvin'den değil, Ottawa'daki Savunma Bakanlığı'ndandı; Alvin'in birinci dereceden akrabası olduğunu belirledikleri için, babama yeğeninin savaşta yaralandığını ve İngiltere, Dorset'te bir nekahethanede olduğunu haber veriyorlardı. Akşam yemeği bulaşıkları yıkayıp kaldırıldıktan sonra annem bir dolma kalem ve önemli yazışmalar için ayrılan monogramlı mektup kâğıtlarının durduğu kutuyu alıp mutfak masasına oturdu. Babam da hemen onun karşısındaki sandalyeye geçti; bense annemin omzunun üstünden, sekreterlik yaparken öğrendiği ve Sandy'yle bana da öğrettiği yazma teknikleri sayesinde bitişik el yazısının kâğıdın üstünde kayarcasına akmasını izliyordum

-bu tekniğe göre üçüncü ve dördüncü parmaklar eli destekleyecek şekilde yerleştiriliyor, işaret parmağıysa başparmağa değil, kalem ucuna yakın duruyordu. Babam herhangi bir şey eklemek ya da çıkarmak isterse diye, annem yazmadan önce her cümleyi yüksek sesle okuyordu.

Çok sevgili Alvin,

Bu sabah Kanada hükümetinden savaşta yaralandığını ve İngiltere'deki bir hastanede olduğunu bildiren bir mektup aldık. Mektupta sana yazabileceğimiz bir adresten başka doğru dürüst bilgi yoktu.

Şu anda Herman amcan, Philip ve Bess yengen, mutfak masasında oturduk; sana bu satırları yazıyoruz. Hepimiz durumunu çok merak ediyoruz. Sandy bir yaz programına katıldığı için evden uzakta ama ona da hemen yazıp haber vereceğiz.

Kanada'ya geri gönderilme ihtimalin var mı? Eğer varsa arabaya atlayıp seni görmeye gelebiliriz. O zamana kadar sana en içten sevgilerimizi yolluyor ve bize İngiltere'den bir mektup yazacağını umuyoruz. Lütfen bir şeyler yaz ya da birinden senin için yazmasını rica et. Ne yapmamızı istersen onu yapacağız.

Seni seviyor ve özlüyoruz.

Bu satırların sonuna üçümüzün de imzasını ekledik. Mektubu-muza yanıt almamız neredeyse bir ayı buldu.

Sevgili Bay ve Bayan Roth:

5 Temmuz tarihli mektubunuz Onbaşı Alvin Roth'a ulaşmıştır. Ben kendisinin kaldığı birimin başhemşiresiyim; kimden geldiğini ve içinde yazanları anladığından emin olmak için mektubunuzu ona defalarca kez okudum.

Onbaşı Roth şu anda iletişim kurabilecek durumda değil. Sol bacağının dizden aşağısını kaybetti ve sağ ayağından da ciddi şekilde yaralandı. Sağ ayağı iyileşiyor, bu yaranın onu kötürüm bırakacağını sanmıyorum. Sol ayağı hazır olduğundaya kendisine bir protez takılacak ve bu protezle nasıl yürüyeceği öğretilcek.

Onbaşı Roth zor bir dönemden geçiyor ancak sivil hayatına çok büyük fiziksel sıkıntılar çekmeden devam edebileceği konusunda size güvence verebilirim. Bu hastane yalnızca uzuv kaybı ve yanık vakalarına özel bir hastanedir. Onbaşı Roth'la benzer psikolojik sıkıntılar çeken pek çok kişi gördüm burada ve çoğu bu zor zamanları atlattı, Onbaşı Roth'un da atlatacağına yürekten inanıyorum.

Saygılarımla,
Teğ. A. F. Cooper

Sandy haftada bir iyi olduğunu bildiren ve Kentucky'nin ne kadar sıcak olduğunu anlatan bir mektup gönderiyordu; bu mektuplar hep çiftlikteki hayatı anlatan, "Bu yılki böğürtlen mahsulü pek bereketli," "Danalar sinekler yüzünden deliye dönüyor," "Bugün kaba yonca biçecekler," ya da artık her ne demekse, "Tepe kırmaya başladık," gibi bir cümleyle bitiyordu.

Sonra, imzasının hemen altına –belki de bütün gün çiftlikte çalıştıktan sonra bile resim çalışmalarına devam edecek gücü olduğunu babasına kanıtlamak istercesine– bir domuz ("Bu domuz tam yüz kırk kilo ağırlığında!"), köpek ("Bu Suzie, Orin'in köpeği –uzmanlık alanı yılanları korkutmak"), kuzu ("Bay Mawhinney dün ağıla 30 kuzu getirdi") ya da ahır (Burayı kreozotla boyadılar. Öğgk!") resmi çiziyordu. Yaptığı bu çizimler genellikle yazdıklarından çok daha fazla yer kaplıyordu ve ona giysiye, ilaca ya da paraya ihtiyacı olup olmadığını soran haftalık mektuplarındaki bu sorularının nadiren cevaplandığını görmek annemi tasalandırıyordu. Annemin çocuklarını eşit derecede sevgi göstererek büyüttüğünü biliyordum elbette, ama o Kentucky'ye gidinceye kadar annemin gözünde Sandy'nin küçük kardeşi olmak dışında ne ifade ettiğini fark etmemiştim hiç. Artık on üç yaşına gelmiş oğlundan sekiz hafta ayrı kaldığı için üzüntüden yataklara düştüğü yoktu ama yaz boyunca jest ve mimiklerinde gözle görülür bir hüznün seziliyordu, özellikle de mutfak masasındaki dördüncü sandalyenin boş kaldığı akşam yemeklerinde.

Ağustos sonunda bir cumartesi günü Newark'a geri dönen Sandy'yi Penn İstasyonu'ndan almaya giderken Evelyn teyze de bizimle geldi. Babamın peşimize takılmasını en son isteyeceği kişi oydu ama tıpkı baştaki itirazlarına rağmen sonunda Sandy'nin *Biz Bize* programına

başvurup Kentucky'deki o işi kabul etmesine müsaade ettiği gibi, oğluyla ilişkisini sonradan yaratabileceği tehlikeleri öngöremediği daha zor bir vaziyete sokmaktan kaçındığı için, baldızının, oğlu üzerinde sahip olduğu etkiye boyun eğmişti yine.

İstasyonda trenden platforma indiği zaman Sandy'yi ilk gören Evelyn teyze oldu; Sandy evden ayrıldığı zamanki kilosuna beş kilo eklemiş gibi görünüyordu, kahverengi saçları yaz güneşinin altında tarlalarda çalışmaktan sararmıştı. Boyu da neredeyse yarım karış uzamıştı sanki, pantolonunun paçaları bileklerinin üstüne kadar çıkmıştı; bütün bunlar, ağabeyim kılık değiştirmiş gibi bir izlenim bırakmıştı bende.

"Hey, çiftçi," diye seslendi Evelyn teyze, "buradayız!" Sandy iki elinde tuttuğu iki çantayı sallaya sallaya uzun adımlarla bize doğru yürümeye başladı; yürüyüşü yeni fiziğine uyacak şekilde değişmiş, daha sportif bir havaya bürünmüştü.

"Evine hoş geldin, yabancı," dedi annem ve genç bir kız havasıyla kollarını oğlunun boynuna dolayıp kulağına bir şeyler fısıldadı ("Sen bu kadar yakışıklı mıydın yahu?"); Sandy'nin bu sözler üzerine, "Anne! Kes şunu!" diye sızlanmasıysa ailenin geri kalanını kahkahlara boğdu. Hepimiz ona sarıldık; ta bin iki yüz kilometre uzaktan binip geldiği trenin yanında dikilirken kollarını büküp bana pazularını göstermeyi ihmal etmedi. Arabaya binip sorularımızı cevaplamaya başladığında sesinin nasıl çatallandığını ve artık daha genizden, sözcükleri ağır ağır uzatarak konuşmaya başladığını fark ettik.

Evelyn teyze zaferinin tadını çıkarıyordu. Sandy ise tarlada yaptığı son işi anlatıyordu -Mawhinney'lerin oğullarından biri olan Orin'le birlikte, hasat sırasında kırılan tütün yapraklarını toplamaya gitmişlerdi. Bu yapraklar genellikle bitkinin en altında kalırmış, öyle di-yordu Sandy, bu yapraklara "dorukaltı" denirmiş, en üst kalite tütün bunlarmış, piyasada en yüksek fiyata bunlar satılmış. Ama dediğine bakılırsa, on hektarlık bir tütün tarlasını biçen adamlar neredeyse toprağın üstünde kalan bu yapraklarla uğraşmazlarmış, ne de olsa hepsini iki hafta içinde kurutma hangarında toplamaları için günde üç bin sap kırmaları gerekirmiş. Evelyn teyze araya girip, "Bi' dakika, bi' dakika -şu 'sap' dediğin şey ne oluyor peki, tatlım?" diye sorunca, Sandy olup olabilecek en uzun açıklamaya girişti. Peki kurutma hangarı nedir, diye sordu bu defa, tepe kırma ne demek, filiz kırma ne

demek, kurtlanma nedir –Evelyn teyze soru sordukça Sandy daha da buyurgan bir havaya bürünüyordu, öyle ki Summit Bulvarı’na varıp babam arabayı bizim sokağa park ettiğinde, Sandy sanki arabadan iner inmez hemen arka bahçeye gidip çöp tenekelerinin oradaki yabancı otlarla kaplı arsayı Newark’ın ilk *burley* tütünü mahsulüne hazırlamamızı bekliyormuşçasına tütün yetiştiriciliği hakkında konuşmayı sürdürüyordu. “Lucky Strike”larda tatlandırılmış *burley* kullanılıyor,” diyerek bizi bilgilendirmeye devam ediyordu, “sigaraları böyle tatlandırıyorlar.” Bense o sırada pazularına bir kez daha dokunmak için yanıp tutuşuyordum, şişkin pazuları en az yeni kaptığı yöresel aksan kadar olağanüstü geliyordu bana –“yok ya” yerine “yok yea,” “unuttum” yerine “unuttuğm,” “ateş” yerine “ateğş,” “yine” yerine “yineğ,” “yürüyoruz” ve “konuşuyoruz,” yerine ise “yürüyoğz,” “konuşuyoğz,” diyordu. Bu uyduruk İngilizcenin adı her neyse, New Jersey yerlilerinin konuştuğu dil olmadığı kesindi.

Evelyn teyze zafer sarhoşuydu ama babam bozulmuştu, neredeyse tek kelime etmedi; Sandy o akşam yemek masasında Bay Mawhinney’nin ne kadar erdemli ve kusursuz olduğunu sayıp dökerken yüzü bilhassa asılmıştı. Her şeyden önce, Bay Mawhinney Kentucky Üniversitesi Ziraat Fakültesi’nden mezundu, oysa babam Dünya Savaşı’ndan önce doğmuş Newarklı pek çok yoksul çocuk gibi sekizinci sınıftan sonrasını okuyamamıştı. Bay Mawhinney’nin bir değil, ta Daniel Boone zamanlarına dayanan ailesinden kalma tam üç tane çiftlik arazisi vardı –en iyisini kendisine saklayıp diğer ikisini başkalarına kiraliyordu– babamınsa altı yaşındaki arabasından başka elle tutulur hiçbir malı mülkü yoktu. Bay Mawhinney ata eyer takabiliyor, traktör sürebiliyor, biçerdöver ve gübre makinesi kullanabiliyor, tarlayı ister öküzle isterse katırla olsun rahatlıkla sürebiliyordu; ekinleri dönüştümlü ekıyor, hem beyaz hem zenci işçiler çalıştırıyordu; alet edevatları tamir edebiliyor, saban uçlarını ve orakları bileyebiliyor, çit dikip dikenli tel çekebiliyor, tavuk yetiştirebiliyor, koyun ilaçlayabiliyor, sığır boynuzu sökebiliyor, domuz kesip etinden füme ve pastırma yapılabiliyordu –hatta Sandy’nin hayatında yediği en tatlı ve sulu karpuzlar onun yetiştirdikleriydi. Bay Mawhinney tütün, mısır ve patates ekip biçerek ekmeğini topraktan kazanıyor ve hatta pazar günleri (bir doksan boyundaki bu yüz kiloluk çiftçinin tek başına masadaki diğer herkesin toplamından daha fazla miktarda krema soslu kızarmış tavuk

yediği) akşam yemeklerinde sadece kendi yetiştirdiği yiyeceklerden yiyordu; babamın tek yapabildiğiyse sigorta poliçesi satmaktı. Bay Mawhinney'nin Bağımsızlık Savaşı'nda mücadele veren, ülkeyi kuran, bakir doğayı işgal eden, yerlilere boyun eğdiren, zencileri köleleştiren, ırkçılık yapan o baskın çoğunluğun bir üyesi olduğunu; sınırları çizen, toprağı süren, şehirleri kuran, eyaletleri yöneten, meclis sıralarında oturan, Beyaz Saray'daki koltuğı başkalarına kaptırmayan, zenginliği-ne zenginlik katan, toprağı elinde tutan, çelik fabrikaları, futbol takımları, demir yolları, bankalar sahibi olan, dili bile ele geçirip denetleyen o milyonlarca iyi, saf, çalışkan Hristiyan'dan biri olduğunu; Amerika'yı yöneten ve her zaman da yönetecek olan –bütün o generaller, büyük adamlar, fabrikatörler, kodamanlar gibi yasaları koyan, borusu öten ve canı istediğinde başkalarının kulağını çeken– kimsenin dil uzatamadığı kuzeyli ve Anglosakson Protestanlardan biri olduğunu söylemeye bile lüzum yoktu ama babam, tabii ki, basit bir Yahudi idi.

Sandy, Evelyn teyze kendi evine gider gitmez Alvin'le ilgili haberleri öğrendi. Babam akşam tahsilatlarını yapmak için dışarıya çıkmadan önce mutfak masasında oturmuş hesap defterlerini gözden geçiriyordu; annemse Sandy'yle birlikte bodruma inmiş, onun Kentucky'den geri getirdiği giysileri elden geçiriyor, yıkamak için çamaşır teknesine koymadan önce hangilerinin tamir edilip hangilerinin atılacağına karar veriyordu. Annem yapılması gerekeni vakit geçirmeden hemen yapardı, şimdi de yatmadan önce Sandy'nin kirli çamaşırlarını aradan çıkarmaya kararlıydı. Gözlerimi ağabeyimden bir an olsun ayıramadığım için ben de onlarla birlikte bodruma inmiştim. O her zaman benim bilmediğim her şeyi bilirdi zaten, Kentucky'den döndüğündeyse eskisinden de fazlasını biliyordu.

“Sana Alvin hakkında bir şey söylemem gerek,” dedi annem ona. “Mektupta yazmadım çünkü... şey, seni şoke etmek istemedim, tatlım.” Konuşurken ağlamayacağından emin olmak için bir süre kendini toplamayı bekledikten sonra alçak sesle, “Alvin yaralandı. İngiltere'de bir hastanede yatıyor. Orada yaralarının iyileşmesini bekliyor.”

Şaşkına dönen Sandy, “Onu kim yaraladı ki?” diye sordu, sanki annem insanların durmadan sakat bırakıldığı, yaralandığı ve öldürüldüğü Nazi işgali altındaki Avrupa'da değil de bizim mahallede yaşanan bir olayı anlatıyormuşçasına.

“Detayları bilmiyoruz,” dedi annem. “Ama basit bir yara değil. Şimdi sana çok üzücü bir şey söyleyeceğim, Sanford.” Cesaretimizi kırmamak için gösterdiği onca çabaya rağmen, “Alvin bacağına kaybetti,” derken sesinin titremesine engel olamadı.

“Bacağı mı?” “Bacak” sözcüğünün anlaşılmayacak hiçbir yanı yoktu, ama Sandy’nin idrak etmesi için biraz uğraşması gerekiyordu.

“Evet. Hemşirelerden birinin yolladığı mektupta yazdığına göre, sol bacağının dizden aşağısı.” Sanki bu onu bir şekilde teselli edebilmiş gibi, “Okumak istersen, mektup yukarıda,” diye ekledi.

“Ama –nasıl yürüyecek?”

“Takma bacak vereceklermiş.”

“Ama onu kimin yaraladığını anlamadım ben. Nasıl yaralanmış ki?”

“Eh, oraya Almanlarla savaşmaya gittiler,” dedi annem, “demek ki onlardan biri yapmış.”

Sandy idrak etmeye başladığı kadarını zihninden defetmek istercesine, “Hangi bacağıymış?” diye sordu.

Annem elinden geldiği kadar nazıkçe, “Sol,” dedi bir kez daha.

“Bütün bacağı mı? Hepsi mi?”

“Hayır, hayır,” dedi annem onu rahatlatmak için telaşla. “Söyledim ya, kuzum –dizden aşağısı.”

Sandy birden ağlamaya başladı; daha geçen ilkbahardaki hâline göre omuzları, göğsü ve beli o kadar büyüyüp genişlemiş, kolları artık bir çocuğunkiler gibi sıska değil, kocaman bir adaminkiler kadar adaleli bir hâle gelmişti ki güneşte yanıp kavruk bir renge dönmüş yüzünden süzülen yaşları görünce korkup ben de ağlamaya başladım.

“Canım, bu korkunç bir olay tabii ki,” dedi annem. “Ama Alvin ölmedi ki. Hâlâ hayatta, hem artık savaşmayacak hiç olmazsa.”

Sandy, “Ne?” diyerek birden patladı. “Bana ne söylediğini kulakların duyuyor mu?”

Annem, “Ne demek istiyorsun?” diye sordu.

“Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu? ‘Artık savaşmayacak hiç olmazsa,’ diyorsun.”

“Öyle ama. Orası kesin. Bu durumda başına daha kötü bir şey gelmeden eve dönebilecek.”

“İyi de o savaşta ne işi vardı ki zaten, anne?”

“Çünkü–”

“Babam yüzünden!” diye bağırdı Sandy.

Annem, “Tatlım, hayır, bu doğru değil,” dedikten sonra, bu affedilmez sözleri söyleyen sanki kendisiymiş gibi eliyle ağzını kapattı. “O iş öyle *değil*,” diyerek karşı çıktı Sandy’nin söylediklerine. “Alvin Kanada’ya bize haber bile vermeden gitti. Bir cuma gecesi kaçıp gitti. Ne kadar kötüydü hatırlasana. Alvin’in savaşa gitmesini kimse istemedi –o kendi başına karar verip çekti gitti.”

“Ama babam bütün ülkenin savaşa girmesini istiyor. Yalan mı, öyle değil mi? Roosevelt’e bu yüzden oy vermedi mi?”

“Alçak sesle konuşur musun lütfen?”

“Önce Tanrı’ya şükür Alvin artık savaşımayacak diyorsun–”

“*Sesini* alçalt!” Günün gerginliği artık annemi o kadar bunaltmıştı ki öfkeye kapılıp bütün yaz boyunca yolunu gözlediği oğlunu tersledi, “Sen ne dediğini bilmiyorsun!”

“Ama beni *dinlemiyorsun* ki,” diye bağırdı Sandy. “Başkan Lindbergh olmasaydı –”

Yine o isim! Bize bunca acılar çektiren o ismi bir kez daha duymaktansa bir bombanın patladığını duymayı tercih ederdim.

Tam o sırada bodruma inen merdivenlerin başındaki sahanlığın loş ışığında babam belirdi. Neyse ki, o derin çamaşır teknesinin başında durduğumuz yerden onun sadece pantolonunu ve ayakkabılarını görebiliyorduk.

Bütün o bağırış çağırışın nedenini açıklamak istercesine, “Alvin’in durumuna üzüldü de,” dedi annem. “Hata ettim.” Sonra Sandy’ye döndü, “Sana bunu bu gece anlatmamalıydım. Bir delikanlının böylesine büyük bir tecrübeden evine geri dönmesi kolay değil... bir yerden başka bir yere gitmek hiç kolay bir iş değil... hem zaten çok yorgunsun...” sonra, bu kez kendi bitkinliğine teslim oldu, “Siz ikiniz artık yukarıya çıkın, ben de şu çamaşırları yıkayayım.”

Yukarı çıkmak için merdivenlere doğru yöneldiğimizde neyse ki babamın sahanlıktan çoktan gittiğini, akşam tahsilatlarını yapmak için arabaya bindiğini gördük.

Bir saat sonra, yatakta. Evin bütün ışıkları sönmük. Fısıldaşıyoruz.

İyi vakit geçirdin mi cidden?

Harika vakit geçirdim.

Nesi harikaydı?

Çiftlikte olmak harika bir şey. Sabahları erkenden kalkıyorsun, bütün gün dışarıdasın, hem etrafta hayvanlar var. Bir sürü hayvan resmi çizdim, sana gösteririm. Her gece dondurma yedik. Bayan Mawhinney dondurmaları kendisi yapıyor. Orada sütler hep taptaze.

Bütün sütler tazedir.

Öyle değil, biz sütü doğrudan inekten alıyorduk. Hâlâ ılık oluyordu. Ocağın üstüne koyup kaynatıyor, sonra üstündeki kaymağı ayırıp sütü içiyorduk.

Hastalanmıyor muydunuz?

Hastalanmayalım diye kaynatıyorduk zaten.

Ama sütü öyle doğrudan inekten içemezsin ki.

Onu da bir kere denedim ama tadı hiç güzel değil. Krema gibi.

İnek sağdın mı hiç?

Orin nasıl yapılacağını gösterdi. Çok zor bir iş. Orin sütü sıçratınca kediler hemen etrafına toplanıp sıçrayan sütleri yakalamaya çalışıyorlardı.

Arkadaş edindin mi?

Dedim ya, Orin benim en iyi arkadaşım.

Orin Mawhinney mi?

Evet. Aynı yaştayız. Oradaki bir okula gidiyor. Çiftlikte de çalışıyor. Sabahları saat dörtte kalkıyor. Çiftlikteki işleri görüyor. Bizim

gibi değil o. Okula otobüsle gidiyor. Otobüsle bile kırk beş dakika sürüyormuş. Sonra akşam eve geliyor ve çiftliğin kalan işlerini tamamlıyor, ödevlerini yapıyor ve yatıp uyuyor. Ertesi sabah yine dörtte kalkıyor. Bir çiftçinin oğlu olmak zor iş.

Ama onlar zengin, değil mi?

Hem de çok zengin.

Neden artık böyle konuşuyorsun?

Neden konuşmayacaktım? Kentucky’de böyle konuşuyorlar. Sen asıl Bayan Mawhinney’yi duyacaktın. Georgialıymış. Her sabah kahvaltıda *pancake* yapar. Yanında da domuz pastırması. Bay Mawhinney pastırmayı kendisi tütüslüyor. Ufacık bir tütüsleme odasında. Nasıl yapılacağını biliyor.

Her sabah domuz pastırması mı yedin?

Her sabah. Öyle lezzetliydi ki. Pazar sabahları kalktığımızda *pancake*, pastırma ve yumurta yedik. Kendi tavuklarının yumurtasından. Yumurtaların ortası kırmızıydı neredeyse, taptazeydi. Gidip tavukların altından yumurtaları toplayıp getiriyor ve hemen yiyorsun.

Jambon yedin mi?

Haftada iki kere falan akşam yemeğinde jambon yiyorduk. Bay Mawhinney jambonunu da kendisi yapıyor. Aileden kalma bir tarifi varmış. Jambon asılıp bir yıl dinlendirilmediyse onu asla yemezmiş.

Sucuk yedin mi peki?

Tabii. Bay Mawhinney sucuk da yapıyor. Eti sucuk makinesinde incecik çekiyor. Bazen pastırma yerine sucuk yediğimiz olurdu. Çok lezzetliydi. Domuz pizolası da çok güzel. Hepsisi harika. Biz neden yemiyoruz hiç anlamıyorum.

Domuzdan yapıyorlar da ondan.

N'olmuş yani? Çiftçiler neden domuz yetiştiriyorlar madem? İnsanlar seyretsin diye mi? Yediğimiz diğer şeylerden farkı yok ki. Yiyorsun işte, tadı da gayet güzel.

Bundan sonra da yemeye devam edecek misin?

Tabii ki.

Orada hava çok sıcaktı ama di' mi?

Gündüzleri sıcaktı. Ama öğle vakti eve gelip domatesli ve mayonezli sandviç yedik. Yanında limonata içerdik –hem de bir sürü limonata. İçeride biraz dinlendikten sonra tarlaya dönüp işimize devam ederdik. Ot yolarıydık. Bütün gün yabancı otları temizlerdik. Mısırları çapalardık. Tütünleri çapalardık. Orin'le benim bir sebze bahçemiz vardı, orayı da çapalardık. İrgatlarla birlikte çalışırdık, aralarında zenciler de vardı, gündüzlü işçiler. Hatta Randolph adında bir kiracı vardı, ırgatlıktan yükselmiş. Bay Mawhinney'nin dediğine göre on numara çiftçiymiş.

Zencilerin konuşmasını anlayabiliyor musun?

Tabii ki.

Taklidini yapsana biraz.

Sigaraya “zıgara” diyorlardı. “Şunu yapıyorum,” “Bunu ediyim,” “Şuraya gidiyorum,” diyorlardı. Ama pek konuşmazlar zaten. Genellikle hep çalışırlar. Yabancı domuzu avlama zamanı, Bay Mawhinney domuzların içini Clete ve İhtiyar Henry'ye temizletir. Onların ikisi de zenci. Kardeşler. Çıkardıkları bağırsakları eve götürüp kızartıyorlar. Bumbarmış adı.

Ondan da yedin mi?

Zenciye benzer bir hâlim var mı benim? Bay Mawhinney diyor ki zenciler çiftlikten uzaklaşmaya başlamışlar, şehirde daha çok para kazanacaklarını sanıyorlarmış. İhtiyar Henry bazı cumartesi geceleri tutuklanırdı. İçki içmekten. Pazartesi günü çiftlikte ihtiyacı olduğu için Bay Mawhinney gidip hemen cezasını öder ve çıkarırdı onu.

Ayakkabıları var mı onların?

Bazılarının var. Ama çocuklar yalınayak dolaşıyorlar. Mawhinney'ler giymedikleri giysileri veriyorlar onlara. Ama hâllerinden memnunlar.

Yahudi karşılığı hakkında bir şey diyen oldu mu?

Bu konu akıllarının ucundan bile geçmiyor, Philip. Tanıştıkları ilk Yahudi bendim. Öyle dediler. Ama kötü bir laf etmediler hiç. Orası Kentucky. Oradakilerin hepsi çok iyi insanlar.

Peki, eve döndüğün için mutlu musun?

Eh işte. Bilmiyorum.

Seneye tekrar gidecek misin?

Tabii ki.

Ya annemle babam izin vermezse?

Yine de gideceğim.

Sandy'nin domuz pastırması, jambon, pirzola ve sosis yemiş olmasının doğrudan bir sonucu olsa gerek, hayatımızdaki dönüşümün ucu bucağı yoktu. Haham Bengelsdorf akşam yemeğine geliyordu. Evelyn teyze onu bize getiriyordu.

"Neden biz?" dedi babam, anneme dönüp. Akşam yemeğini yemiştik, Sandy yatağına uzanmış Orin Mawhinney'ye mektup yazıyordu, bense oturma odasında annemle babamın yanındaydım, etrafı-

mızdaki her şey aynı anda değişip dönüşmeye başlamışken babamın bu haberi nasıl karşılayacağını görmeye niyetliydim.

“O benim kardeşim,” dedi annem, birazcık kavgacı bir tavırla, “Bengelsdorf da onun patronu –ona hayır diyemem ki.”

“Ben derim,” dedi babam.

“Katiyen öyle bir şey yapmayacaksın.”

“O zaman bu müthiş onuru neye borçlu olduğumuzu bir kez daha açıkla mısın? O kodamanın buraya gelmekten daha önemli bir işi yok muymuş?”

“Evelyn onu oğlunla tanıştırmak istiyor.”

“Ben böyle saçmalık görmedim. Senin kardeşin hep saçma sapan işler yapar zaten. Benim oğlum Chancellor Bulvarı İlkokulu’nda sekizinci sınıfa gidiyor. Ama bütün yazı tarlada ot yolarak geçirdi. Saçmalığın daniskası.”

“Herman, perşembe akşamı geliyorlar, onlara güzel güzel ev sahipliği yapacağız. O adamdan nefret edebilirsin ama o önemsiz biri değil.”

“Biliyorum,” dedi babam ters ters. “Ondan *bu yüzden* nefret ediyorum ya zaten.”

Babam evde dolanırken ya gerektiği takdirde savaşa gitmeye hazırlanmışçasına rulo hâline getirilmiş bir silah gibi ya da yüksek sesle anneme okumak istediği bir şey varsa o sayfa çevrilmiş hâlde, elinde hep bir *PM* gazetesi oluyordu artık. Bu akşam özellikle Almanların Rusya’ya böyle kolaylıkla girip ilerlemeye nasıl devam edebildiğine şaşırırmıştı; elindeki gazeteyi buruşturup birden bağırmaya başladı: “Bu Ruslar neden *savaşmıyorlar*? Uçakları yok mu –neden kullanmıyorlar? Neden kimse onlara karşı koymuyor? Hitler elini kolunu sallaya sallaya ülkenin birine giriyor, sınırı geçiyor, dilediği gibi ilerliyor ve şipşak o ülkeyi alıveriyor,” diye sayıp döktü. “Koskoca Avrupada o köpeğe karşı çıkan tek ülke İngiltere. Adam İngiliz şehirlerini her gece vurup duruyor ama onlar yine de Kraliyet Hava Kuvvetleri’yle gidip onunla savaşmaya devam ediyorlar. Hava Kuvvetleri’nde savaşanlara şükürler olsun.”

“Hitler İngiltere’yi ne zaman işgal edecek?” diye sordum babama. “Neden şimdi işgal etmiyor?”

“Bay Lindbergh’in İzlanda’da yaptığı antlaşmanın bir parçası bu. Lindbergh insanlığın kurtarıcısı olmak istiyor,” diyerek açıklamaya

başladı babam, “savaşı sona erdirecek barış görüşmelerini yapan kişi olmak istiyor, bu yüzden Hitler Rusya’yı, sonra Orta Doğu’yu, sonra da canının istediği neresi varsa orayı aldıktan sonra Lindbergh düzmece bir barış konferansı düzenleyecek –tam da Almanların işine gelecek şekilde. Almanlar orada hazır bulunacak, dünya barışının ve Almanların Büyük Britanya’yı işgal etmemesinin bedeli, İngiltere’de faşist bir İngiliz hükümeti kurulması olacak. Downing Street’e faşist bir başbakan koyacaklar. İngilizler buna karşı çıktığındaysa Hitler ülkeyi işgal edecek –ve bütün bunlar bizim barışçıl başkanımızın rızasıyla gerçekleşecek.”

“Walter Winchell öyle mi diyor?” diye sordum, bana anlattıklarının babama göre fazla zekice şeyler olduğunu düşünerek.

“Ben öyle diyorum,” dedi babam, muhtemelen haklıydı da. Olup bitenlerin yarattığı baskı herkesin bilgi birikimini artırıyordu, benimki de dâhil. “Ama Allah Walter Winchell’dan razı olsun. O olmasa mahvolurduk. Radyoda bu pis köpeklerin aleyhine konuşan bir tek o kaldı. Mide bulandırıcı bir durum bu. Hatta çok daha kötü. Gitgide Hitler’in kıcını yalayan Lindbergh’in aleyhinde konuşan kimse kalmayacak Amerikâda.”

“Peki ya Demokratlar?” diye sordum.

“Oğlum, bana Demokratları sorma hiç. Bu konuda epey kızgınlım zaten.”

Annem perşembe akşamı yemek odasındaki masayı kurmasına yardım etmemi istedi, sonra beni üstüme düzgün giysiler giymem için odama gönderdi. Evelyn teyze ve Haham Bengelsdorf yedide, normalde mutfakta yediğimiz akşam yemeğimizin bitme saatinden kırk beş dakika sonra geleceklerdi, çünkü haham resmi görevlerinden ötürü evimize en erken saat yedide gelebiliyordu. Genellikle Yahudi din adamlarına karşı saygıda kusur etmeyen babamın, Madison Square Garden’da Lindbergh’in adına “yalanlarla dolu aptalca bir konuşma” yapmakla açık açık suçladığı, Alvin’e göre “Lindbergh’i *goyimin* gözünde koşerleştirerek” Roosevelt’in yenilgisini garantileyen vatan haininin ta kendisiydi bu adam; bu yüzden onu ağırlamak için giriştiğimiz bütün bu çabalar şaşırtıcı geliyordu bana. Banyodaki temiz havluları kullanmamam ve hahamın yemeğe geçmeden önce oturması için hazırlanan baba koltuğunun yanından bile geçmemem konusunda önceden tembihlenmişim mesela.

Başta elimizi kolumuzu nereye koyacağımızı bilemeden hep birlikte oturma odasında oturduk; babam hahama bir kadeh viski ya da dilerse bir duble *schnapps* ikram etti ama Bengelsdorf her ikisini de reddedip bir bardak musluk suyu istedi. “Newark dünyanın en iyi içme suyuna sahip,” dedi, bu sözleri her zaman olduğu gibi iyiden iyiye ölçüp tartarak, ağır ağır söylemişti. Daha geçen ekim ayında bu adamın Lindbergh’i öve öve bitiremeyen sözlerini duymak zorunda kalmamak için radyo dinlemekten kaçındığı günleri hâlâ dün gibi hatırladığım annemin bir altlıkla birlikte kendisine uzattığı bardağı zarıfça aldı. “Çok hoş bir eviniz var,” dedi anneme. “Her şey yerli yerinde ve mükemmel yerleştirilmiş. Şahsen benim de sahip olduğum tertip düzen aşkını çok iyi yansıtıyor. Yeşil renge özel bir ilgi duyduğunuzu görebiliyorum.”

“Orman yeşili,” dedi annem, gülümsemeye ve konuğunu hoş tutmaya çabalayarak; yine de sözcükler ağızından güçlkle çıkıyor, adamın yüzüne bakmakta zorlanıyordu.

“Güzel evinizle gurur duymalısınız. Konuğunuz olmaktan şeref duyuyorum.”

Haham oldukça uzun boyluydu, vücut yapısı Lindbergh’inkini andırıyordu; üç parçalı koyu renk bir takım elbiseyle gıcır gıcır siyah ayakkabılar giymiş, zayıf, kel kafalı bir adamdı; o dimdik duruşuyla insanlığın en yüce ideallerine bağlılığını ifade ediyormuş gibi geliyordu bana. Radyoda duyduğum yumuşacık güneyli aksanını düşününce böylesine sert görünüşlü biriyle karşılaşacağım hiç aklıma gelmemişti ama adamın sadece gözlükleri bile göz korkutucu geliyordu –belki Roosevelt’inkiler gibi, düşmeden dursun diye buruna kıştırılan, şu baykuş gözlerini andıran oval çerçevelerden taktığı için; belki de o gözlükleri takıyor olması ve o camların ardından karşısındakini mikroskopla inceliyormuşçasına hâlleri, onun sürüşmeye cüret edemeyeceğiniz bir adam olduğunu gösterdiği için. Oysa konuştuğu zaman ses tonu sıcak, samimi, hatta güvenilir geliyordu. Her an bizi aşağılamasını ya da emirler yağdırmasını bekliyordum ama o yalnızca (Sandy’ninkiyle uzaktan yakından alakası olmayan) o değişik aksanıyla konuşuyor, hatta bazen sesi öyle yumuşak bir hâl alıyordu ki onun ne kadar görgülü ve bilgili olduğunu duymak için nefesinizi tutup sözlerine kulak vermek zorunda kalıyordunuz.

“Hepimizin göğsünü kabartan delikanlı sen olmalısın,” dedi, Sandy’ye dönüp.

“Adım Sandy, efendim,” diye cevap verdi Sandy, yanakları alev alev kızarmıştı. Herkesçe kabul edilen mütevazılık standartlarına uymaya çalışan her akıllı çocuğun yapamayacağı kadar iyi bir karşılık vermişti bu soruya bence. Hayır, Sandy’yi hiçbir şey durduramazdı artık; o kaslar, güneşte rengi açılmış saçlar ve kimseden izin almadan mideye indirdiği onca domuz etinden sonra onun önünde kimse duramazdı.

“Peki, o kavurucu güneşin altında Kentucky tarlalarında çalışmak nasıldı?” diye sordu haham. “Kavurucu” yerine “kavugucu,” “tarlalarında” yerine “tağlalağında” diyordu, “Kentucky”yi ise yazıldığı şekilde telaffuz ediyordu; Sandy’nin yaptığı gibi, ilk üç harfi K-i-n’miş gibi değil.

“Çok şey öğrendim, efendim. Ülkem hakkında pek çok şey öğrendim.”

Evelyn teyze bu sözleri başını sallayarak onaylıyordu, ne de olsa önceki akşam telefon açıp bu tarz sorulara nasıl cevap vereceğini çalıştırmıştı ona. Kendini her zaman babama üstünlük taslamak zorunda hissettiği için, babamın burnunun dibinde büyük oğlunu hamur gibi şekillendirmekten daha çok zevk aldığı başka bir şey daha olamazdı herhâlde.

“Bir tütün çiftliğindeymişsin, Evelyn teyzen öyle söyledi.”

“Evet, efendim. White *burley* tütünü.”

“Tütünün İngilizlerin Amerika’da, yani Virginia’daki Jamestown’da kurduğu ilk kalıcı yerleşim yerinin ekonomik temelini oluşturduğunu biliyor muydun, Sandy?”

Sandy önce, “Bilmiyordum,” dedi, ama ilk şaşkınlığını atınca hemen, “Ama buna hiç şaşırmadım,” diye eklemekten edemedi.

“Aksilikler Jamestown’daki öncülerin yakasını bırakmadı,” dedi haham. “Ama onları aklıktan, köylerini ise yok olmaktan kurtaran şey tütün üretimi oldu. Düşünsene, tütün olmasa Yeni Dünya’daki ilk temsili hükümet 1619’da Jamestown’da toplanmayacaktı. Tütün olmasa, Jamestown sömürgesi çökecek, Virginia’nın sömürgeleştirilmesi gerçekleşemeyecekti ve zenginliklerini tütün tarlalarından kazanan Virginia’nın İlk Aileleri asla böyle güçlenip sivrilemeyeceklerdi. Virginia’nın İlk Ailelerinin ülkemizin kurucuları olan Virginialı devlet

adamlarının ataları olduğunu hatırlarsan, tütünün ölkemizin tarihinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu daha iyi anlayabilirsin.”

Sandy bu sözlere, “Evet, öyle,” diyerek karşılık verdi.

“Ben şahsen Amerika’nın güneyinde doğdum,” dedi haham. “İç Savaş trajedisinden on dört yıl sonra doğmuşum. Babam Konfederasyon için savaşan genç bir adammış. Babası 1850’de Almanya’dan gelip Güney Carolina’ya yerleşmiş. Seyyar satıcılık yapıyormuş. Bir at arabası varmış, sakallarını uzun tutarmış ve zenci beyaz ayırt etmeden herkese satış yaparmış. Judah Benjamin’i duydun mu hiç?” diye sordu Sandy’ye.

“Hayır, efendim.” Ama yine hemen kendini toparlayıp hiç vakit kaybetmeden, “Kim olduğunu sorabilir miyim acaba?” diye sordu.

“Eh, kendisi bir Yahudi’ydi ve Konfederasyon hükümetinin Jefferson Davis’ten sonra en önemli ikinci adamıydı. Davis’in yanında başsavcılık, harp bakanlığı ve dış işleri bakanlığı görevlerinde bulunan Yahudi bir avukattı. Güney’in federasyondan ayrılmasından önce, Güney Carolina’nın ABD Senatosu’ndaki iki senatöründen biri de oydu. Güney’in savaş açması ne kanuni ne de ahlakiydi bana sorsan, ama yine de Judah Benjamin’i her zaman takdir etmişimdir. O günlerin Amerika’sında bırak Güney’i, Kuzey’de bile bir Yahudi’nin böyle bir konuma gelmesi nadir görülen bir durumdu ama bu, sana o zamanlar Yahudi karşıtlığıyla mücadele edilmediğini düşündürmesin. Her şeye rağmen, Judah Benjamin, Konfederasyon hükümetinde siyasi başarının doruk noktasına çok yaklaşmıştır. Savaşı kaybedince ülkeyi terk edip gittiği İngiltere’de saygın bir avukat olmuştur.”

Bu noktada annem –sözüm ona yemeği kontrol etmek için– mutfağa çekildi, Evelyn teyze de Sandy’ye, “Bence çiftlikte yaptığın çizimleri hahama göstermenin tam zamanı,” dedi.

Sandy hemen yerinden kalkıp, yaz boyunca çizimlerle doldurduğu ve oturma odasında toplandığımız andan beri kucağında tuttuğu eskiz defterlerini hahama götürdü.

Haham defterlerden birini alıp sayfalarını yavaş yavaş çevirmeye başladı.

Evelyn teyze, “Hahama her resimle ilgili ufak tefek bilgiler verse-ne,” diye önerdi Sandy’ye.

“Şuradaki hangar,” dedi Sandy. “Tütünleri kırdıktan sonra kurusun diye buraya asıyorlar.”

“Evet, tam bir hangar olmuş hakikaten, hem de müthiş resmedilmiş bir hangar. Işık ve gölgenin dokusu çok hoşuma gitti. Çok yeteneklisin, Sanford.”

“Şu da büyümekte olan bir tütün bitkisi. Tıpkı böyle görünüyorlar. Bakın, şekli üçgen gibi. Epey de büyükler. Şuradakinin tepesinde çiçeği bile duruyor hâlâ. Kırmaya başlamadan önce böyle oluyorlar.”

“Bu tütün bitkisinin tepesinde kese kâğıdı var,” dedi haham, başka bir sayfayı çevirerek. “Böyle bir şeyi daha önce hiç görmemiştim.”

“Tohumları böyle topluyorlar. Tohum bitkisi bu. Çiçeğin üstünü bir kese kâğıdıyla örtüp sımsıkı bağlıyorlar. Bu sayede tomurcuk tam da istedikleri gibi kalıyor.”

“Güzel, çok güzel,” dedi haham. “Bir bitkiyi bu kadar doğru çizmek ve buna rağmen o resmi bir sanat eserine çevirmek hiç kolay bir iş değil. Yaprakların alt taraflarını gölgeleyişine bak. Gerçekten çok güzel.”

“Şuradaki de pulluk tabii ki,” dedi Sandy, “diğeri de çapa. Bir el çapası. Yabani otları bununla ayıklıyorsun. Gerçi dilersen sadece elle-rini de kullanabilirsin.”

“Ya sen, çok ot ayıkladın mı?” diye sordu haham Sandy’ye takılarak.

“Hem de nasıl,” dedi Sandy, bunun üzerine Haham Bengelsdorf gülümsedi, bu hâliyle hiç de korkutucu birine banzemiyordu. Sandy, “Şuradaki de köpek,” diyerek anlatmayı sürdürdü, “Orin’in köpeği. Uyuyor. Yanındaki de zencilerden biri, İhtiyar Henry, şunlar da onun eleri. Çok karakteristik göründüklerini düşündüm.”

“Peki şu kim?”

“İhtiyar Henry’nin kardeşi Clete.”

“Adamı resmediş şeklin çok hoşuma gitti. O iki büküm hâliyle nasıl da bitap görünüyor. Bu zencileri iyi tanırım –onlarla büyüdüm ben, onlara saygı duyuyorum. Ya şu? O ne acaba?” diye sordu haham. “Şuradaki, körüklü olan.”

“Şey, içeride biri var. Kurtlanmasın diye böyle ilaç sıkılıyorlar tütünlere. Bunu yapan kişinin yanmamak için baştan aşağı bu şekilde giyinip ellerine büyük eldivenler takması, bu ağır giysileri gırtlığına kadar iliklemesi gerek. Körüğün içindeki böcek ilacını fışkırtırken kendini de yakabilir çünkü. Yeşil renkli bir toz bu; işi bittiğinde adamın giysileri ilaca bulanmış oluyor. Burada o toz görüntüsünü

yakalamaya çalıştım, tozlanan kısımları daha açık renkli yaptım ama pek beceremedim sanırım.”

“Eh, toz çizmenin zor olduğundan eminim,” dedi haham ve defterin kalan sayfalarını biraz daha hızlıca geçmeye başladıktan kısa süre sonra en son sayfaya ulaşip defteri kapattı. “Kentucky deneyimi senin için vakit kaybı değildi, öyle değil mi delikanlı?”

Sandy bu soruya, “Oraya bayıldım,” diye cevap verince, en sevdiği koltuğunu hahama bıraktığından beri oturduğu yerden kalkmayan ve çıtını bile çıkarmayan babam ayağa fırlayıp, “Ben gidip Bess’e yardım edeyim,” dedi ama o hâliyle daha çok, “Şimdi kendimi pencereden atıp canıma kıyacağım,” der gibiydi.

“Amerika’daki Yahudiler dünya tarihindeki Yahudi toplumlarının hiçbirine benzemezler,” dedi haham yemeğe oturduğumuzda. “Modern zamanda insanlarımıza bahşedilen en büyük olanağa sahipler. Amerikalı Yahudiler ülkelerinin millî hayatına tamamıyla dâhil olabiliyorlar. Artık diğerlerinden uzakta, ayrı yaşayan, dışlanmış bir toplum değiller. Bunun için gereken tek şey oğlunuz Sandy’nin, yaz tatilini hiç bilmediği Kentucky’deki hiç tanımadığı bir çiftlikte çalışmayı seçerek gösterdiği cesareti göstermek. Sandy ve *Biz Bize* programı kapsamında onun yaptığını yapan diğer Yahudi çocukları, sadece bu ülkede yaşayan bütün Yahudi çocuklarına değil, yetişkin Yahudilere de örnek teşkil etmeli. Bu yalnızca benim değil, Başkan Lindbergh’in de hayali.”

Girdiğimiz zorlu sınav bir anda olabilecek en kötü dönemece girmişti. Babamın Washington’dayken o otel müdürüne ve kabadayılık taslayan polise nasıl karşı koyduğunu unutmamıştım; şimdi Lindbergh’in adı, hem de kendi evinde, böyle hürmetle anılınca babamın bu kez de Bengelsdorf’a karşı koyma vaktinin geldiğini düşündüm.

Ama sonuçta adam bir hahamdı, babam ağzını açıp tek laf etmedi.

Annemle Evelyn teyze yemek servisine başladılar; üç çeşit yemeğin üstüne tatlı olarak öğleden sonra fırında taze taze pişirilen mermer kek vardı. Yemekleri “en iyi” gümüş çatal bıçak takımıyla, “en iyi” tabaklardan yiyorduk –hem de en güzel halımızın, en iyi mobilyalarımızın ve en şık örtülerimizin durduğu, yalnızca özel günlerde kullandığımız yemek odasında. Masanın benim oturduğum tarafından bakınca, âdeta bir mabet olarak kullandığımız konsolun üstünde ailemizin merhum üyelerinin fotoğraflarını görebiliyordunuz.

Konsoldaki çerçevelerin içinde iki dedemizin, anneannemizin, bir teyze ve iki amcamızın fotoğrafları vardı; hatta bu iki amcadan biri Alvin'in babası, yani babamın çok sevdiği ağabeyi Jack amcaydı.

Haham Bengelsdorf'un Lindbergh'in adını anmasının ardından kafam hiç olmadığı kadar karışmıştı. Adam hahamdı, iyi güzel de bu esnada Hitler'le savaşıırken bir bacağına kaybeden Alvin, Montreal'deki bir Kanada ordu hastanesinde takma bacakla yürümeyi öğreniyordu, bense Hitler'in dostu olan başkanın seçilmesini sağlayan hahamı etkileyeceğim diye, en güzel giysilerimi giymemin hiç gerekmediği tek yer olan kendi evimde, boynuma bir kravat takıp sahip olduğum tek ceketini giyiyordum. Utancımızla övüncümüz birbirinin tıpatıp aynıken kafam nasıl karışmayacaktı ki? Çok temel bir şeyler tahrip edilip yok olmuştu, olduğumuz Amerikalıdan başka bir şey olmaya zorlanıyorduk, ama yine de kristal avizenin ışığının altında, o ağır, koyu renkli yemek odası mobilyalarının arasında, evimize teşrif eden en ünlü konuğumuzla birlikte annemin etli güvecini yiyorduk.

Beni daha da şaşkına çevirmek ve düşüncelerimin bedelini ödetmek istercesine, Bengelsdorf birdenbire Evelyn teyzeden öğrendiği kadarıyla Alvin'den söz etmeye başladı. "Başınıza gelen felakete çok üzüldüm. Acınızı bütün kalbimle paylaşıyorum. Evelyn, yeğeninizin hastaneden taburcu edildikten sonra nekahet dönemini sizin yanınızda geçireceğini söyledi. Böylesi bir yaranın hayatının baharındaki bir gençte yaratacağı ruhsal acıların farkındasınızdır eminim. Onu hayatına devam edebileceği bir hâle getirmek için tüm gücünüzü ve sabrınızı vakfetmeniz gerekecek. Yeğeninizin hikâyesi bilhassa trajik çünkü Kanada'ya geçip orduya katılması için hiç mi hiç sebep yoktu. Alvin Roth, doğma büyüme bir Birleşik Devletler vatandaşı, Birleşik Devletler'in ise kimseyle savaştığı yok, kimseyle savaşa girmeye niyeti de yok, yani bu ülkenin gençlerinin tek birinin bile kolunu ya da bacağına feda etmesini gerektirecek bir durum yok ortada. Bazılarımız bunu sağlamak için canlarını dişine taktı. 1940 seçiminde Lindbergh kampanyasına destek verdiğim için Yahudi cemaati üyelerinin büyük düşmanlığıyla karşılaştım. Ancak savaşa duyduğum nefret hâlâ baki. Gencecik Alvin'in Avrupa kıtasında, Amerika'nın güvenliği ve Amerikalıların refahıyla hiçbir alakası olmayan bir savaşta bacağına kaybetmesi yeterince korkunç bir durum..."

Bu minvalde konuştu da konuştu, Madison Square Garden'da Amerika'nın tarafsız kalmasını desteklemek adına söylediklerini tekrarladı durdu ama benim dikkatim yalnızca Alvin meselesindeydi artık. Gelip bizimle kalacaktı demek? Anneme baktım. Bize bu konuda hiçbir şey söylememiştii. Ne zaman gelecekti acaba? Nerede yatacaktı? Annemin Washington'dayken dediğı gibi, normal bir ülkede yaşamıyor olmak yeterince kötüydü zaten, bundan sonra normal bir evde de yaşayamayacaktık artık. Çok daha fazla ızdırapla dolu bir hayat şekilleniyordu etrafımda ve avazım çıktığı kadar bağırarak istiyordum: "Hayır! Alvin burada kalamaz -onun sadece bir tane bacağı var!"

O kadar allak bullak olmuştum ki yemek odasındaki nezaket havasının sona erdiğini ve babamın artık bir kenara itilmeye müsade etmediğini fark etmem biraz zaman aldı. Nasıl olduysa, Bengelsdorf'un konumunun ve kendi yetersizliklerinin yarattığı engelleri yıkmayı başarmıştı nihayet; hahamın haşmetiyle sindirilmekten vazgeçmiş, kendini durdurulamaz bir biçimde dört nala yaklaşan felakete teslim etmiş ve bir de hahamın gösterdiği lütuftan son derece rahatsız olmuştu -adamin o kelebek gözlüklerini ağzına tıkmaya kararlıydı.

"Hitler," dediğini duydum, "Hitler meselesi sıradan bir durum değil, Haham! Bu hasta herif bin yıl öncekiler gibi savaşıyor. Bu adamınki dünyada hiç kimsenin daha önce görmediğı türden bir savaş. Avrupa'yı ele geçirdi. Rusya'yla savaşıyor. Her gece Londra'yı bombalayıp taş taş üstünde bırakmıyor, yüzlerce masum İngiliz vatandaşını öldürüyor. Bu adam tarihteki en korkunç Yahudi karşıtı. Ama onun biricik dostu olan başkanımız, Hitler'in aralarında bir 'mutabakat' olduğu sözüne hemen inanıyor. Hitler Ruslarla da mutabakata varmıştı. Ona uydu mu peki? Chamberlain'le de mutabakata varmıştı. Ona uydu mu? Hitler'in amacı dünyayı ele geçirmek ve bu, Amerika Birleşik Devletleri'ni de kapsıyor. Gittiğı her yerdeki Yahudileri vurduğu düşünülürse, vakti geldiğinde gelip buradaki Yahudileri de vuracak demektir. Peki, başkanımız o zaman ne yapacak? Bizi koruyacak mı? Bizi savunacak mı? Başkanımız kılını bile kıpırdatmayacak. İzlanda'da vardıkları mutabakat *bu* işte, aksini düşünen varsa aklını yitirmiş demektir."

Haham Bengelsdorf duyduklarının en azından bir kısmını anlıyormuşçasına, hiçbir sabırsızlık göstermeden saygıyla babamı dinledi.

Duygularına hâkim olmakta güçlük çeken tek kişi Sandy idi. Babam Lindbergh'den alaycı bir tavırla "başkanımız" diye söz edince, Sandy yüzünde tuhaf bir ifadeyle dönüp bana baktı; sırf yüzündeki o ifade bile sıradan bir Amerikalı gibi yeni yönetime ayak uydurarak ailemizin yö-rüngesinden ne denli kaydığını gösteriyordu. Annem, babamın hemen sağında oturuyordu; babam konuşmayı bitirdiğinde babamın elini tuttu, bunu onunla gurur duyduğunu mu yoksa sakinleşmesi gerektiğini mi ifade etmek için yaptığı anlaşılmıyordu. Evelyn teyze ise hahamdan feyzalarak, sığ eniştesi kendi kıt sözcük dağarcığıyla utanmadan tam on dilde konuşabilen bu âlime karşı çıkma cüretini gösterirken, kendi düşüncelerini şefkatli bir tahammül maskesi ardında gizlemeyi seçiyordu.

Bengelsdorf babama hemen karşılık vermedi; bunun yerine, duyduklarına sakince cevap vermeden önce ortamda meşum bir sessizlik yarattı. "Daha dün sabah Beyaz Saray'da başkanla görüştüm." Durup bardağından bir yudum su içti, sakinliğimizi geri kazanmamız için bize zaman veriyordu. "Otuzların sonlarında Almanya'ya gittiği zamanlardan kalma Yahudi şüphecilğini giderme adına katettiği yoldan ötürü onu tebrik ettim," diyerek konuşmayı sürdürdü. "Oysa o geziler ABD hükümeti lehine gizliden gizliye Alman hava kuvvetlerinin çapını anlamak içindi aslında. Cemaatimde seçimde Roosevelt'e oy vermiş olan çok sayıda kişinin artık kendisini desteklediğini, taraf-sızlığımızı koruyup ülkemizi bir başka dünya savaşının acılarından korumasından ötürü kendisine minnettar olduklarını söyledim ona. *Biz Bize* ve bunun gibi programların Amerikalı Yahudileri kendisinin onlara düşman olmadığına ikna etmeye başladığını anlattım. Başkan olmadan önce zaman zaman Yahudi karşıtı klişelere dayanan birtakım açıklamalar yaptığını inkâr edemeyiz. Ama o zamanlar tamamen bilgisizlikten öyle konuşuyordu, bunu bugün kendisi de itiraf ediyor zaten. Baş başa yaptığımız sadece iki üç görüşmeden sonra, başkanın yanlış kanılarından vazgeçmesini ve Amerikalı Yahudilerin hayatlarının çok katmanlı doğasını takdir etmesini sağladığımı söylemekten mutluluk duyuyorum. Kötü bir adam değil o, hem de hiç. Doğuştan müthiş bir zekâya sahip, son derece namuslu, gözü pekliğiyle haklı bir şöhret kazanmış bir adam; şimdi de Hristiyan'ı Yahudi'den, Yahudi'yi Hristiyan'dan ayırmayı sürdüren cehalet duvarlarını yıkmak için kendisine yardım etmemi istiyor. Çünkü Yahudilerin arasında da cehalet hüküm sürüyor ne yazık ki; Yahudilerin çoğu Başkan Lind-

bergh'i Amerikalı Hitler olarak görmekte ısrar ediyor, oysa herkes onun darbeyle başa gelen bir diktatör değil, adil ve özgür bir seçimde ezici bir çoğunluğun oyunu alarak koltuğa oturmuş, asla otoriter bir yönetim eğilimi sergilememiş demokratik bir lider olduğunu gayet iyi biliyor. Bireyin pahasına devleti yüceltmiyor, tam aksine, federal hükümetten bağımsız girişimci bireyselliği ve özgür teşebbüs sistemi destekliyor. Faşist devletçilik bunun neresinde? Faşist eşkıyalık bunun neresinde? Kahverengi Gömlekli Naziler, gizli polisler nerede? Hükümetimizden tek bir faşist, Yahudi karşıtı hareket gördünüz mü? Başkan Lindbergh'in Amerikanlığı Özümseme Bürosu'nu kurarak Amerikalı Yahudiler için yapmaya giriştiği şey, Hitler'in 1935'te Nürnberg Yasaları'yla Almanyadaki Yahudilere karşı işlediği suçların tam tersi. Nürnberg Yasaları Yahudileri medeni haklarından mahrum bıraktı ve onları ülkelerinin vatandaşı olmaktan çıkarmak için her şeyi yaptı. Benim Başkan Lindbergh'i yapmaya teşvik ettiğim şeyse Yahudileri ulusal yaşama diledikleri gibi katılmaya çağırarak programlar başlatmak oldu –bu ulusal yaşamın tadını çıkarmanın herkesinki kadar bizim de hakkımız olduğunu siz de takdir edersiniz.”

Böylesine bilgi dolu cümleler sağanağı ne yemek masamızda ne de bizim sokaktaki herhangi bir evde duyulmuştu daha önce; bunun üzerine bir de haham sözlerini kibarca ve hatta içtenlikle, “Söylese-ne, Herman, bu anlattıklarım korkularına bir nebze olsun seslendi mi?” diyerek noktaladığında babamın açık açık, “Hayır. Hayır. Hem de hiç,” demesi biraz şaşırtıcı oldu. Babam bunun üzerine hahamın hiç hoşuna gitmeyecek, üstüne üstlük adamın itibarını sarsıp onda kinci bir nefret uyandıracak laflar ediyor olabileceğine aldırış bile etmeden, “Sizin gibi birinin böyle şeyler söylediğini duymak –dürüst olmam gerekirse beni daha da telaşlandırdı,” diye ekledi.

Ertesi akşam Evelyn teyze telefon etti ve o yaz *Biz Bize* programının sponsorluğunda batıya giden New Jerseyli yüz çocuğun arasından Sandy'nin eyalet çapında “kabul görevlisi” olarak seçildiğini ve tecrübeli bir katılımcı olarak, uygun Yahudi gençlerle ailelerine AÖB programlarının sayısız yararlarını anlatıp onları başvurmaya teşvik edecek bir konuşma yapacağını sevinçle bildirdi. Haham intikamını böyle alıyordu demek. Babamın büyük oğlu, yeni yönetimin onur üyesi olmuştu artık.

Sandy'nin öğleden sonralarını Evelyn teyzenin şehir merkezindeki AÖB ofisinde geçirmeye başlamasının üstünden çok geçmeden, annem okul aile birliği toplantılarına başkanlık ederken ve seçim zamanlarında okulun bodrum katında seçim gözcülüğü yaparken giydiği terzi dikimi gri ceketıyla ince çizgili eteğini üstüne geçirip iş aramaya çıktı. Akşam yemeği masasında, şehir merkezindeki büyük Hahne's mağazasında iş bulduğunu, orada kadın giysileri satacağını açıkladı. Tatil sezonunda olduğumuzdan, haftanın altı günü ve çarşamba akşamları çalışması için hemen işe alıvermişlerdi onu ama annem tecrübeli bir büro sekreteri olduğu için, ilerleyen haftalarda mağazanın yönetici katında kendisine uygun bir pozisyon açılacağı ve Noel'den sonra kalıcı bir pozisyona alınacağı umudunu taşıyordu. Sandy'yle bana, alacağı maaşın Alvin'in dönüşüyle birlikte artacak olan fatura ve ödemelere katkıda bulunacağını söylediye de (kocası dışında herkesten sakladığı) asıl niyeti, olur da ülkeden kaçıp Kanada'da hayata sıfırdan başlamamız gerekirse diye, maaş çeklerini postayla Montreal'deki bir banka hesabına göndermekti.

Annem evden gitmişti, ağabeyim evden gitmişti, Alvin'in ise eli kulağındaydı, çok yakında eve dönecekti. Babam arabayla Montreal'deki ordu hastanesine gidip onu ziyaret etmişti. Bir cuma sabahı, Sandy'yle ben okula gitmek için uyanmadan saatler önce annem babama kahvaltı hazırlamış, termosunu doldurmuş, yanına yiyecek bir şeyler hazırlamış ve Sandy'nin gölgelendirme boyasıyla üstüne öğle yemeği için Ö, çerez için Ç, akşam yemeği için A yazdığı kese kâğıtlarına koymuştu; böylece babam beş yüz elli kilometre kuzeydeki ülke sınırına doğru yola çıkmıştı. Patronu yalnızca cuma günü için izin verdiğinden, cumartesi günü Alvin'i görebilmek için cuma günü bütün gün araba kullanacak, sonra tüm pazar gününü yolda geçirip pazartesi sabahı yapılacak personel toplantısına katılacaktı. Giderken bir, dönerken iki defa lastiği patlamıştı ve toplantıya yetişmek için eve hiç uğramadan otoyoldan doğrudan şehir merkezine geçmesi gerekmişti. Akşam yemeği masasında nihayet yüzünü görebildiğimizde bir günden uzun süredir uykusuzdu ve çok daha uzun süredir yıkanıp temizlenememişti. Anlattıklarına bakılırsa, Alvin ölü gibi görünüyordu, kilosu neredeyse kırk beşin altına düşmüştü. Bunu duyunca savaşta kaybettiği bacağına kaç kilo çektiğini merak ettim ve o gece, muvaffak olamasam da, banyodaki tartıda kendi bacağımyı tartmaya

çalıştım. “Hiç iştahı yok,” diyordu babam. “Önüne yemek koyduklarında tepsiyi itiveriyor. Gencecik çocuk, yaşamak istemiyor, orada beş karış suratla oturup kendi kendini yiyerek bir deri bir kemik kalmaktan başka bir şey istemiyor. Ona dedim ki, ‘Alvin, seni doğdundan beri tanıyorum. Sen tam bir savaşıcsın. Vazgeçmezsin. Babanın gücünü almışsın sen. O ne darbe alırsa alsın yıkılmadan yoluna devam ederdi. Annen de öyleydi.’ Sonra, ‘Baban ölünce kadıncağız kendini hemen toparlamak zorunda kaldı,’ dedim. ‘Başka çaresi yoktu, sana bakması gerekiyordu,’ dedim. Ama sözlerim etki etti mi bilmem. Umarım biraz olsun etmiştir,” dedi, sesi hafiften boğularak. “Çünkü orada, etrafımdaki yataklarda yatan bütün o hasta ve sakat delikanlıları görünce, yani Alvin’in hasta yatağının başında otururken-” konuşmayı ancak bu kadar sürdürebildi. Babamı ilk kez ağlarken görüyordum. Başka birinin gözyaşlarının insana kendininkilerden daha dayanılmaz geldiği o an, çocukluğun dönüm noktalarından biridir.

“Yorgunsun da ondan,” dedi annem. Babamı sakinleştirmek için yerinden kalkıp yanına gitti ve başını okşadı. “Yemeğini bitirir bitirmez hemen bir duş alıp yatarsın.”

Babam kafasını annemin avcuna yaslayarak bu kez hıçkırarak hıçkırarak ağlamaya başladı. “Çocuğun bacağını havaya uçurmuşlar,” dedi anneme, annem onu tek başına teselli etmek için Sandy’yle bana işaret edip bizi odamıza gönderdi.

Benim için yeni bir hayat başlamıştı. Babamın dağılıp yıkıldığını görmüştüm ya, çocukluğum eskisi gibi olmayacaktı artık. Ev hanımı annem artık bütün gün evden uzakta, Hahne’s mağazasında çalışıyordu; emre amade ağabeyim okuldan sonra gidip Lindbergh için çalışıyordu; Washington’daki kafeteryada acemi Yahudi düşmanlarının hepsinin karşısına dikilip ağızlarının payını veren babam ise beklenmedik şeylerin önüne geçemediği için terk edilmiş bir bebek ya da işkence gören bir adam gibi ağzını aça aça, avaz avaz ağlıyordu şimdi. Lindbergh’in galip çıktığı seçimin apaçık gösterdiği üzere, beklenmedik şeylerin ortaya çıkması önemliydi. Bir kez yanlış yöne sapınca, o amansız ve beklenmedik şeyler bizim gibi okul çağındaki çocukların “Tarih” diye okuduğu şeyler hâline geliyor, vakti zamanında beklenmedik görülen her şey, o zararsız tarih kitaplarının sayfalarına mahlumun ilanı olarak geçiyordu. Beklenmeyen yarattığı dehşet, tarih biliminin gizlediği, felaketi efsaneye çeviren şeydi.

Artık tek başıma kaldığım için, okuldan sonraki tüm vaktimi pul rehberim Earl Axman ile geçirmeye başlamıştım; birlikte yaptığımız tek şey büyüteçle Earl'ün pul koleksiyonunu incelemek değildi, annesinin çekmecesindeki şaşırtıcı iç çamaşırı koleksiyonunu da elden geçiriyorduk. Ödevlerimi hemen bitirdiğim ve yapmam gereken diğer tek şey akşam yemeği sofrasını kurmak olduğu için kendimi yaramazlığa vermeye tamamen müsaittim. Earl'ün annesi bütün günü ya güzellik salonunda geçiriyor ya da New York'a alışverişe gidiyordu, bu sayede Earl haylazlık etmemiz için tüm ortamı sağlayabiliyordu. Benden neredeyse iki yaş büyüktü ve o, göz kamaştırıcı ailesi boşanmış olduğu –ve tabii göz kamaştırıcı oldukları– için, örnek çocuk olmaya falan çalışmıyordu. Son zamanlarda tek başıma kalmak giderek daha çok canımı sıkmaya başlamıştı; yatakta uzandığım yerden kendi kendime, “Hadi kötü bir şeyler yapalım,” diye mırıldanıyordum –Earl de yaptığımız şeyden sıkıldığı zaman böyle deyip beni heyecanlandırır ya da gerim gerim gerirdi. Bu maceraperestlik sonuçlarını er ya da geç gösterecekti ama ülkemle birlikte ailemin de ellerimin arasından kayıp gittiği hissi gözümü kararttığı için, örnek gösterilen bir ailenin başına buyruk küçük oğlunun, çocuk masumluluğuyla herkesi memnun etmekten vazgeçip kendi kafasına göre gizli gizli hareket etmenin suçlu zevkini tattığı zaman neler yapabileceğini öğrenmeye hazırdım.

Earl'le yapmaya başladığımız şey, insanları takip etmektir. O bunu aylardır haftada birkaç kez yapıyordu zaten –okuldan sonra tek başına şehir merkezine gidip otobüs duraklarında işten eve giden insanları izliyordu. Gözünü kestirdiği kişi otobüse bindiğinde Earl de hemen aynı otobüse atlayıp gideceği yere kadar dikkat çekmeden onunla birlikte gidiyor, hatta hemen arkasından otobüsten inip belirli bir mesafeden evine kadar takip ediyordu. “Bunu neden yapıyorsun ki?” diye sorduğumda, “Nerede yaşadıklarını görmek için,” diye cevap verdi. “E bu mu yani? Bu kadicık mı?” “Daha ne olsun. Ta nerelere gidiyorum. Newark dışına bile çıktığım oldu. İstedğim her yere gidiyorum. İnsanlar başka başka yerlerde yaşıyorlar,” diye açıkladı Earl. “Annen gelmeden eve nasıl dönüyorsun?” “İşin sırrı da bu zaten –gidebildiğin yere kadar gidip annen gelmeden eve dönmek.” Otobüs bileti almak için gereken parayı annesinin çantalarından çaldığını hiç çekinmeden itiraf etti ve sonra, sanki kale mahzeninin ki-

lidini açıyormuş gibi, içinde çeşit çeşit çantaların üst üste durduğu yatak odası çekmecesini açtı. New York'taki babasının yanında kalmaya gittiği hafta sonlarında babasının dolabında asılı duran takım elbiselerin ceplerinden bir şeyler aşırıyormuş; hatta pazar günleri Casa Loma Orkestrası'ndan dört beş müzisyen babasının evine poker oynamaya geldiğinde hemen öne atılıp topladığı paltoları yatağın üstüne koyuyor, sonra bu paltoların ceplerini kurcalayıp tırtıkladığı paraları bavulunun dibindeki kirli bir çorabın içine saklıyormuş. Paraları aşırıdıktan sonra hiçbir şey olmamış gibi oturma odasına geçip bütün gün poker oyununu izliyor ve Paramount'ta, Essex House'da ve Glen Island Casino'da oynadıkları oyunlar hakkında anlatılan komik hikâyeleri dinliyormuş. Aynı ekip 1941'de bir filmde yer almak için gittikleri Hollywood'dan yeni dönmüş, bu yüzden el aralarında film yıldızlarından ve nasıl göründüklerinden konuşuyorlarmış; Earl'ün sonradan bana anlattığı bu bilgileri aktardığımda duyduklarından hiç etkilenmeyen Sandy, "Palavra," diyip beni Earl Axman'la takılmamam konusunda uyardı. "Senin o arkadaşın küçük bir çocuğa göre çok fazla şey biliyor," dedi. "Ama harika bir pul koleksiyonu var." "Evet, bir de önüne çıkan herkesle takılan bir annesi var," dedi Sandy. "Yaşça kendinden küçük adamlarla bile çıkıyor." "Sen nereden biliyorsun?" "Summit Bulvarı'ndaki herkes biliyor." "Ben bilmiyorum," dedim. "Eh," dedi Sandy, "bilmediğin tek şey bu değil." Oysa ben kendimden gayet memnun, "Belki senin bilmediğin şeyler de vardır," diye düşündüm ama öte yandan endişeyle en iyi dostumun annesinin büyük çocukların dediği gibi "orospu" olup olmadığını düşünmeden edemedim.

Annemle babamdan para çalmaya alışmak düşündüğümünden çok daha kolay olmuştu; insanları takip etmek de sandığımdan kolaydı, yine de ilk birkaç seferde şaşırmadığım tek bir an bile olmamıştı – en çok da öğlen saat üç buçukta başımda bir büyük olmadan şehir merkezinde olabilmeme şaşıyordum. Bazen peşine düşecek birini bulmak için Penn İstasyonu'na, bazen Broad ve Market caddelerine giderdik; bazen de Market Caddesi'nden ta adliyeye kadar çıkıp otobüs durağında dikilir ve avımızı orada beklerdik. Kadınları takip etmezdik hiç. Onlarla ilgilenmiyoruz, diyordu Earl. Yahudi olduğunu düşündüğümüz kimsenin peşine düşmüyorduk. Onlarla da ilgilenmiyorduk çünkü. Merakımız erkeklere, daha doğrusu bütün gün

Newark şehir merkezinde çalışan yetişkin Hristiyan erkeklere yönelikti. Eve gittiklerinde nereye gidiyorlardı?

Otobüse binip bilet ücretini ödediğimiz an kaygılarım doruk noktasına çıkıyordu. Bilet parası çalıntıydı, olmamamız gereken bir yerdeydik ve nereye gideceğimiz konusunda hiçbir fikrimiz yoktu – gideceğimiz yere vardığımızdaysa, hislerim başımı öylesine döndürmüş oluyordu ki Earl kulağıma eğilip geldiğimiz mahallenin adını söylediğinde, ne dediğini bile anlayamıyordum. Kayıptım, kayıp bir çocuktum ben –öyleymişim gibi davranıyordum. Ne yiyeceğim? Nerede uyuyacağım? Köpek saldırısına uğrayacak mıyım? Tutuklanıp hapse atılacak mıyım? Bir Hristiyan beni alıp evlat mı edinecek? Yoksa Lindbergh'in çocuğu gibi kaçırılacak mıyım? Ya hiç bilmediğim uzak bir yerde kaybolmuşum ya da Lindbergh'in göz yummasıyla Hitler Amerika'yı işgal etmiş de Nazilerden kaçırıyormuşum gibi yapıyordum.

Bir yandan kendimi korkularıma kaptırmışken diğer yandan gizli saklı köşeleri dönüp sokakları arşınıyor, takip ettiğimiz adamın evine ulaştığını ve kapıyı açıp içeri girdiğini gördüğümüz, heyecanın doruk noktasına çıktığı o âna dek gözden ırak olmak için ağaçların arkasına siniyordum. Sonra uzak bir mesafede durup kapısı kapanan eve bakarken Earl, "Bahçesi büyükmüş," ya da, "Yaz bitti –panjurları neden kapatmışlar ki?" veyahut, "Garajdakini gördün mü? Yeni Pontiac'lardan," gibi bir şeyler söylerdi. Fark edilmeden pencerelerden içeriye bakmaya çalışmak Earl Axman'ın Röntgenci Yahudiliğini bile aştığı için, Earl bizi Penn İstasyonu'na geri döneceğimiz otobüse götürürdü. O saatte genellikle herkes işten çıkıp evine gitmekle meşgul olduğundan şehir merkezine giden otobüslerde bizden başka pek kimse olmazdı, böylece otobüs şoförü sanki bizim özel şoförümüzmüş, belediye otobüsü kendi özel limuzinimizmiş, biz ikimizse yaşayan en cesur iki çocukmuşuz gibi gelirdi bize. Earl on yaşında, beyaz tenli ve son derece besili bir çocuktu, daha şimdiden fıçı gibi olmuştu; bebeklerinki gibi tombul yanakları ve uzun, simsiyah kirpikleri vardı, siyah bukleleri babasının kullandığı saç yağı gibi kokardı; eğer otobüs boşsa kasıntı bir havaya bürünür, en arkadaki uzun koltuğa paşa gibi yayılırdı, bense uzun ve sıska hâlim ve yüzümde bir yancının yarı utangaç gülümsemesiyle onun yanına oturdum.

Penn İstasyonu'na varınca bu kez bizim mahalleye giden 14 numaraya, yani günün dördüncü otobüsüne binerdik. Akşam yemeği masasında otururken düşünürdüm, "Bir Hristiyan'ı takip ettim, bundan kimsenin haberi yok. Kaçırılabilir dimi, bundan da kimsenin haberi yok. Eğer istesek, istesek, birleştirdiğimiz paraları kullanarak..." Böyle düşüncelere daldığım bazı zamanlarda keskin gözlü anneme yakalanırdım çünkü kendime engel olamayıp masanın altından (tıpkı Earl'ün bir şeyler tezgâhlarken yaptığı gibi) bacaklarımı titretip dururdum. Geceler boyu hayatımın sekizinci yaşında gün ışığına çıkardığım yeni ve büyük amacın heyecan verici büyüyle uykuya daldım: bu hayattan kaçmak. Okuldayken, sınıfın açık penceresinden Chancellor Bulvarı yokuşunu tırmanan bir otobüsün sesini duyduğumda, tek düşünebildiğim o otobüste olmaktı; dış dünya tamamen bir otobüse dönüşmüştü benim için, tıpkı Güney Dakotalı bir çocuğun tüm dünyasının bir midilli –onu kaçırsın göz yumulan sınırlarına taşıyan bir midilli– olması gibi.

Yalancı ve hırsız çırağı olarak Earl'e katılımım ekim sonlarında olmuştu ve bu gizli gezintilerimiz kasım ayında havalar soğurken bile öneminden hiçbir şey kaybetmeden devam etti; aralık ayında, şehir merkezini Noel süslemeleri bezemeye başladığında, önümüze çıkan her durakta peşine düşecek sayısız adam bulur olduk. Şehirdeki kaldırımlarda Noel ağaçları satılıyordu, daha önce böyle bir şey görmemiştim hiç; ağaçları parçası bir dolara satanlar, ıslahevinden yeni salıverilmiş yoksul ya da kabadayı tipli çocuklardı. Paranın böyle açık açık el değiştirmesi başta bana yasalara aykırı gibi gelmişti ama kimsenin bu alışverişi saklamaya çalıştığı da yoktu. Etrafta sürüsüne bereket polis vardı –kocaman lacivert paltolarını giymiş, ellerinde coplarıyla pat pat yürüyen polisler– ama onlar da mutlu ve kendilerini Noel sevincine kaptırmış gibi görünüyorlardı. Şükran Gününden hemen sonra haftada iki defa büyük kar fırtınaları çıkmaya başlamıştı, bu yüzden yeni temizlenmiş caddelerin iki yanında daha şimdiden araba yüksekliğinde kar yığınları birikmişti.

Öğleden sonra üşüşen kalabalığın ket vuramadığı satıcılar, ağaçlardan birini diğerlerinden ayırıyor, kalabalık kaldırıma taşıyor ve testereyle kesilmiş ucunu yere dayayıp müşteriye ağacın tam boyunu gösteriyorlardı. Şehirden kilometrelerce uzakta bir ormancının yetiştirdiği ağaçların yığınlar hâlinde şehrin en eski kiliselerinin önündeki

parmaklıklar boyunca dizildiğini, gösterişli banka ve sigorta şirketi binalarının cephesine yaslandığını görmek, şehrin sokaklarına yadıkları taşra kokusunu koklamak tuhaf geliyordu. Bizim mahallede ağaç satılmıyordu –çünkü onları satın alacak kimse yoktu– bu yüzden aralık ayında bizim oralar bir şey kokuyorsa eğer o koku ya tıslayan bir sokak kedisinin bahçelerden birinde devrilen çöp tenekesinden çekip çıkardığı çöpe, ya apartman dairelerinden birinin buharlanan mutfağı hava alsın diye aralanmış camdan sokağa taşan ocaktaki yemeğe, ya soba borularından püsküren zehirli kömür gazına ya da bodrumlardan toplanıp dışarıdaki buzlu kaldırımlara dökülen kül yığınlarına ait olurdu. Kuzey Jersey’nin nemli ilkbaharı, yapış yapış sıcak yazı ve dengesiz, kararsız sonbaharının kokularıyla kıyaslayınca soğuğu iliklere işleyen kış mevsiminin kokuları neredeyse fark edilmiyordu bile –ya da daha doğrusu, Earl’le birlikte şehir merkezine gidip, o ağaçları görüp, o havayı koklayıp diğer pek çok şeyle birlikte Hristiyanların aralık ayının bambaşka koktuğunu da keşfedinceye kadar ben öyle sanıyordum. İlahiler söyleyen gruplarla, insanları eğlendiren Kurtuluş Ordusu bandosuyla ve her köşe başında kahkalar atan bir Noel Baba’yla dolup taşan ve binlerce ampulle süslenen şehir merkezi başta olmak üzere, doğup büyüdüğüm bu şehrin tamamen ve yalnızca onlara ait olduğu aydı bu. Military Park’ta on iki metre uzunluğunda, süslü bir Noel ağacı vardı; belediye binasının cephesine ise *Newark News*’ün haberine göre yirmi beş metre uzunluğunda, ışıklarla bezeli kocaman metal bir Noel ağacı asılmıştı –benim boyum ise daha bir metre kırk santim bile değildi.

Earl’le son gezintimize Noel tatilinden birkaç gün önce çıkmış, Linden otobüsüne binip her iki elinde sezonun modası kırmızı ve yeşil renklerde, hediyelerle dolup taşan alışveriş poşetleri taşıyan bir adamın arkasına oturmuştuk. Bundan yalnızca on gün sonra bir gece yarısı Bayan Axman sinir krizi geçirip ambulansla hastaneye kaldırılacak ve çok geçmeden, 1942 yılbaşı günü, Earl’ün babası pul koleksiyonu ve diğer tüm eşyalarıyla birlikte onu alıp götürecekti. Ocak ayının sonlarına doğru bir taşımacı kamyonu gelip, Earl’ün annesinin iç çamaşırlarının durduğu şifonyer de dâhil olmak üzere, gözlerimizin önünde evdeki tüm mobilyaları götürdü ve Summit Bulvarı’nda Axman’ları bir daha gören olmadı.

Soğuk kış günlerinde hava hızla kararıverdiği için, otobüsten

inip evlerine kadar insanları takip etmek bizi çok daha fazla tatmin ediyordu; sanki diğer çocuklar saatlerdir uykudayken, gece yarısından çok sonra işe çıkıyormuşuz gibi hissediyorduk. Alışveriş poşetli adam Hillside sınırını geçtikten, ta Elizabeth'e kadar otobüste kaldıktan sonra, büyük mezarlığı geçince indi; burası annemin, babasına ait bakkal dükkânın üst katındaki evde büyüdüğü yere çok yakındı. Biz de adamın arkasından olabildiğince sessizce indik; kamuflaj rengi kapüşonlu kışlık oduncu ceketlerimiz, kalın yünlü eldivenlerimiz ve yarısı kapanmayan düğmeleriyle insanı deli eden lastik çizmelerimizle paçalarını tıktırdığımız biçimsiz fitilli kadife pantolonlarımızla, etraftaki binlerce okul çocuğundan farksız görünüyorduk. Giderek kararan hava yüzünden kendimizi olduğumuzdan çok daha gizlenmiş hissettiğimizden mi, yoksa maharetimiz zamanla gücünü kaybettiğinden mi bilmiyorum ama, bu adamı "Hristiyan takipçileri" olarak yapmaya alıştığımız gibi, yani Earl'ün övünerek, "yenilmez ikili" dediği kadar ustalıkla takip edememiştik.

Geçmemiz gereken iki uzun sokak vardı, bu sokakların her ikisi de Earl'ün fısıltıyla "milyonerlerin malikâneleri" dediği, Noel ışıltısıyla süslenmiş gösterişli tuğla evlerle doluydu. Daha sonra yürüdüğümüz nispeten kısa sayılabilecek iki sokaktaki evler ise geçtiğimiz yüzlerce sokaktaki mütevazı ahşap evlerden farksızdı; hepsinin kapılarında Noel çelenkleri asılıydı. Takip ettiğimiz adam bu sokakların ikincisinden sonra parke taşlı dar bir patıkaya döndü; bu patika, beyaz krema kaplı kocaman bir pastanın üstündeki yenebilir bir süs misali, kümelenmiş karların arasında göze çarpan alçak tavanlı bir eve açılıyordu. Ön kapının hemen yanındaki pencerelerin birinden içeride ıslıl ıslıl parlayan Noel ağacı görülüyordu. Adam anahtarını çıkarmak için elindeki poşetleri yere bırakırken biz de o bembeyaz kar yığınlarıyla kaplı bahçeye giderek yaklaşıyorduk, pencereden görünen ağaçta asılı süsleri birbirinden ayırt edebilecek kadar yaklaştık.

"Bak," diye fısıldadı Earl. "Tepedekini görüyor musun? Ağacın tam tepesinde -gördün mü? İsa bu!"

"Hayır, bir melek o."

"E sen İsa'yı ne sanıyorsun?"

Ben de fısıldayarak cevap verdim. "Onların tanrısı olduğunu sanıyordum."

"Meleklerin de başı -tam da oradaki gibi!"

Demek maceramızın vardığı nokta buydu –onların inancına göre her şey demek olan, benim inancıma göreyse her şeyin içine eden İsa Mesih: Çünkü eğer İsa olmasaydı Hristiyanlar da olmayacaktı, Hristiyanlar olmasaydı Yahudi karşıtlığı da olmayacaktı, Yahudi karşıtlığı olmasaydı Hitler de olmayacaktı, Hitler olmasaydı Lindbergh asla başkan olamayacaktı ve Lindbergh başkan olmasaydı...

Elinde alışveriş poşetleriyle evinin açık kapısının önünde dikilen takip ettiğimiz adam birdenbire dönüp, havaya dumandan bir halka üflermişçesine usulca, “Çocuklar,” diye seslendi.

Yakalandığımız için öyle afalladık ki, kendi adıma, iki hafta önce-sine kadar olduğum örnek çocuk hâlimle evin kapısına giden patika-ya doğru bir adım atıp adama kendimi tanıtarak vicdanımı rahatlat-mak için dayanılmaz bir arzu duydum. Ama Earl kolumu tutup beni zaptetti.

“Çocuklar, orada saklanmayın. Saklanmanıza gerek yok,” dedi adam.

“Şimdi ne yapacağız?” diye fısıldadım Earl’e.

“Şişşşt,” dedi Earl de fısıldayarak.

“Çocuklar, orada olduğunuzu biliyorum. Hava iyice karardı,” diye uyardı bizi dostane bir sesle. “Orada soğuktan donmuyor musunuz? Birer fincan sıcak çikolata içmek istemez misiniz? Haydi içeri girin, çocuklar, kar başlamadan girin içeri. Sıcak çikolatam var, çeşnili ke-kim var, haşhaşlı kekim var, tarçınlı kurabiyelerim var, rengârenk kremalarla kaplı hayvanlı krakerlerim var, marşmelovlarım var –do-laptaki marşmelovları şömine ateşinde eritip yiyebiliriz, çocuklar.”

Ne yapacağımızı sormak için bir kez daha Earl’e baktığımda, onun çoktan Newark’a doğru yola koyulduğunu gördüm. “Koşsana hadi,” diye bağırdı bana omzunun üstünden, “hemen kaçalım, Phil –adam ibne çıktı!”

4

Ocak 1942–Şubat 1942 Kopuk Bacak

Alvin, uzun bir rehabilitasyon dönemi boyunca kimseden yardım almadan takma bacağıyla yürüyebilmek için Kanadalı ordu hemşirelerinden, önce tekerlik sandalyeyle, sonra da koltuk değnekleriyle yürüme eğitimi aldıktan sonra, Ocak 1942’de taburcu oldu. Kanada devletinden aylık yüz yirmi beş dolar engelli maaşı alacaktı; bu para, babamın her ay Metropolitan’da çalışarak kazandığının yarısından biraz fazlaydı, ki buna bir de üç yüz dolarlık ordudan ayrılma ücreti eklenecekti. Kanada’da kalmayı seçtiği takdirde, engelli bir gazi olarak başka imtiyazlardan da yararlanabilirdi; gönüllü olarak Kanada silahlı kuvvetlerine katılan yabancılara, eğer isterlerse, ordudan ayrılır ayrılmaz vatandaşlık hakkı tanınıyordu. “Neden Kanadalı olmadı ki sanki?” diye soruyordu Monty amca. “Amerika’ya katlanamıyormuş madem, neden orada kalıp keyfine bakmayı seçmedi?”

Monty, amcalarım arasında en zorba olanıydı; bu durum, aynı zamanda en zengin amcam olmasını da açıklayabilirdi muhtemelen. Servetini demir yolu yakınlarında, Miller Caddesi’ndeki pazarda toptan meyve ve sebze satarak kazanmıştı. Bu işi kuran aslında Alvin’in babası Jack amcaydı, Monty’yi yanına o almıştı; Jack amca öldükten sonra bu defa Monty, en küçük kardeşi olan Herbie amcamı yanında çalıştırmaya başlamıştı. Annemle babamın beş kuruşu olmayan yeni evliler olduğu günlerde babama da birlikte çalışmayı teklif etmişti ama aynı evde büyürken ağabeyinin zorbalıklarına yeterince katlanmış olan babam bu teklifi reddetmişti. Babam, Monty’nin deliler gibi harcadığı enerjisine ayak uydurabilirdi, her türden zorluğa göğüs germe kapasitesi en az Monty’ninki kadar büyüktü ama

Küba'dan getirttiği kamyonlar dolusu yeşil domatesi Miller Caddesi'ndeki deposunun yıkık dökük ikinci katındaki özel ısıtmalı odalarda olgunlaştırarak kış vakti bile Newark'ta olgun domates yetiştirme kumarını oynayan bu öncüyle baş edemeyeceğini gençken yaşadıkları çatışmalardan ötürü gayet iyi biliyordu. O domatesler yemeye hazır hâle geldiklerinde Monty onları dörder dörder kutulara doldurup fahiş fiyatlara satmış ve o günden sonra Domates Kralı olarak anılmaya başlamıştı.

Biz Newark'taki bir apartmanın ikinci katında yer alan beş odalı daireye kira ödemeyi sürdürürken toptan sebze meyve işindeki amcalarımız Maplewood banliyösünün Yahudi bölgesinde yaşıyorlardı ve her birinin yemyeşil bahçeli, kolonyal tarzda, kocaman, bembeyaz, panjurlu evleri ve garajlarında pırıl pırıl birer Cadillac'ları vardı. Öyle ya da böyle, bu ülkeye sonradan gelen toy ana babaların çocukları olmanın kendilerini içine soktuğu zor durumu gerçek Amerikalı rolünü oynayarak tersine çevirmeye çalışan, tanıdığımız en faal Yahudilerin, yani Abe Steinheim, Monty amca ya da Haham Bengelsdorf'un o abartılı egoizmi babamın hamurunda yoktu; babamın herhangi bir anlamda üstünlük sahibi olma arzusu da olmamıştı hiç. Bu yüzden, izzetinefsi itici bir güç olsa bile, öbür çocukların pis Yahudi diye ötediği yoksul geçmişinden kalma acılar tıpkı diğerlerinininki gibi onun metaneti ve savaşçılığını da körüklemiş olsa bile, (her şeyde değil) bir şeyde başarılı olmak ve bunu yaparken etrafındakilere zarar vermemek babam için yeterliydi. Benim babam mücadele etmek için olduğu kadar koruyup kollamak için de doğmuştu; hasmına zarar vermek, ağabeyleri gibi (iş dünyasındaki diğer acımasız *kodamanlardan* söz etmiyorum bile) neşelendirmiyordu onu. Bir tarafta patronlar vardı, diğer tarafta patronluk edilenler ve bu patronların patron olmalarının da bir sebebi vardı –ki zaten en başta iş hayatına girme nedenleri buydu, bu iş ister inşaat ister sebze meyve ister hahamlık isterse üçkâğıtçılık olsun. Yahudilerin yüzde doksan dokuzunu kendi egemen şirketlerinde gıklarını çıkarmalarına izin vermeden çalıştıran Protestan hiyerarşinin dayattığı ayrımcılıkların karşısında tam ve bütün kalabilmek ve –kendi nazarlarında– aşağılanmamak için yaptıkları en iyi şey buydu.

“Jack hayatta olsaydı bu çocuk kapının önüne bile çıkamazdı,” diyordu Monty. “Gitmesine müsaade etmemeliydin, Herm. Savaş

kahramanı olacağım diye kalkıp Kanada'ya gitti ve başına bunlar geldi, Allah kahretsin, bak şimdi hayatının sonuna kadar öyle topal kalacak.” Alvin’in döneceği cumartesiden bir önceki pazar günüydü; pazarda çalışırken giydiği lekeli rüzgârlık, eskimiş pantolon ve pislikten rengi dönmüş bez şapkanın yerine tertemiz giysiler giymiş olan Monty amca, dudaklarının ucunda bir sigarayla sırtını mutfak lavabomuza dayamış, ayakta duruyordu. Annem etrafta yoktu. Monty geldiğinde çoğunlukla yaptığı gibi müsaade isteyip odasına çekilmişti ama ben küçük bir çocuktum ve amcamın o hâllerinden büyüleniyordum, annemin onun kabalıklarından bıkip usandığında arkasından goril demesi gibi, amcam sanki gerçek bir gorildi benim gözümde.

“Alvin şu sizin başkana tahammül edemiyor,” diye karşılık verdi babam. “Kanada'ya bu yüzden gitti zaten. Yakın zamana kadar sen de tahammül edemiyordun o adama. Ama şimdi o Yahudi düşmanı senin de dostun olmuş. Siz bütün zengin Yahudiler diyorsunuz ki, Buh-ran geçti, ama Roosevelt'in değil, Bay Lindbergh'in sayesinde. Borsa yükseldi, kârlar arttı, işler açıldı –peki neden? Çünkü Roosevelt'in savaşı yerine, Lindbergh'in barışını seçtik. Çünkü sizler için paradan başka neyin önemi, anlamı var ki?” “Sen de tıpkı Alvin gibi konuşuyorsun, Herman. Çocuk gibi konuşuyorsun. Paradan başka neyin mi önemi var? İki oğlunun. Günün birinde Sandy'nin de eve Alvin gibi dönmesini mi istiyorsun? Günün birinde Phil'in de,” dedi, mutfak masasında oturduğum yere dönüp bakarak, “eve Alvin gibi dönmesini mi istiyorsun? Biz savaşın dışındayız, savaşın dışında kalacağız. Gördüğüm kadarıyla Lindbergh'in bana hiçbir zararı dokunmadı.” Babamın buna karşılık, “Bekle de gör,” demesini bekliyordum ama ben yanlarında olduğum ve zaten bu olasılıktan yeterince korktuğu için olsa gerek, hiçbir şey demedi.

Monty gider gitmez babam bana döndü, “Amcan kafasını hiç kullanmıyor. Eve Alvin gibi dönecekmişsiniz –öyle bir şey olmayacak.” “Ama ya Roosevelt yeniden başkan olursa? O zaman savaş olur,” dedim. “Belki olur, belki olmaz,” dedi babam, “bunu kimse şimdiden bilemez.” “Ama eğer savaş olursa,” dedim, “ve eğer Sandy'nin yaşı tutarsa, o zaman onu askere alıp savaşa gönderirler. Eğer savaşmaya giderse Alvin'in başına gelen onun da başına gelebilir.” “Oğlum, herkesin başına her şey gelebilir,” dedi babam, “ama çoğu zaman korktuklarımız

gerçekleşmez.” “Ama ya olursa,” dedim içimden, yine de bunu yüksek sesle dile getirmeye cesaret edemedim çünkü sorduğum sorular babamı yeterince üzmüştü, daha fazlasını sorarsam bu sorulara nasıl cevap vereceğini bilemeyebilirdi. Monty amcanın babama Lindbergh’le ilgili söyledikleri tam da Haham Bengelsdorf’un söylediği –ve hatta Sandy’nin bana gizlice fısıldadığı– şeyler olduğu için, babamın ne dediğinin farkında olduğundan şüphe duymaya başlamıştım.

Lindbergh’in göreve gelmesinin üstünden neredeyse bir yıl geçmişken, Alvin Montreal’den kalkan bir gece treniyle Newark’a geri döndü, yanında Kanadalı bir Kızıl Haç hemşiresi ve kopan bacağıının yerini alan takma bacak vardı. Önceki yaz Sandy’yi karşılamaya gittiğimiz zamanki gibi, hep birlikte Penn İstasyonu’na onu karşılamaya gittik ama bu defa Sandy de bizimle birlikteydi. Birkaç hafta önce, ailemizin birliği adına, Evelyn teyze ve Sandy ile birlikte toplantıya gitmeme izin vermişlerdi; Sandy, çocuklarını *Biz Bize* programına kaydettirsinler diye, Kentucky macerasını anlatıp çizimlerini sergileyerek Newark’ın altmış beş kilometre güneyindeki New Brunswick’ta yer alan bir sinagogun cemaatini kendine hayran bırakırken ben de izleyicilerin arasında oturup onu dinlemiştim. Annemle babam, Sandy’nin *Biz Bize* programı için yaptıklarından Alvin’e söz etmem gerekmediğini üstüne basa basa tembihlemişlerdi; ona her şeyi kendileri anlatacaklardı ama Alvin eve alışmaya ve Kanada’ya gittiğinden beri Amerika’nın ne kadar değiştiğini daha iyi anlamaya başladıktan sonra. Bu, Alvin’den bir şeyler saklama ya da ona yalan söyleme değil, onu iyileşmesini engelleyecek her şeyden koruma meselesiydi.

Montreal treni o sabah geç kalmıştı; babam zaman geçsin diye –ve siyasi durumlar bir an olsun aklından çıkmadığı için– *Daily News* gazetesinden satın aldı. Babam Penn İstasyonu’ndaki banklardan birine oturup hiç sektirmeden her defasında “paçavra” olarak nitelediği bu sağcı New York bulvar gazetesini okurken diğerlerimiz platformda volta atıp yeni hayatımızın bir sonraki safhasının başlamasını endişeyle bekliyorduk. Montreal treninin beklenenden daha da fazla gecikeceği anons edilince annem Sandy’yle ikimizin koluna girdi ve hep birlikte bekleyelim diye bizi babamın oturduğu banka geri götürdü. Babam o arada *Daily News*’ün katlanabildiği kadarını okuyup gazete-yi çöpe atmıştı bile. Bizim evde bir kuruşun bile hesabı yapıldığı için,

babamın gazeteyi aldıktan yalnızca birkaç dakika sonra çöpe attığını görmek, gidip o gazeteyi satın aldığını görmekten daha çok şaşırtmıştı beni. “Bu insanlara inanabiliyor musunuz?” dedi. “O faşist köpek, kahramanları olmaya *hâlâ* devam ediyor.” Açıkça söylemediği şey aslında şuydu: o faşist köpek, seçim kampanyasında verdiği, Amerika’yı dünya savaşından uzak tutma sözünü yerine getirerek *PM* hariç ülkedeki neredeyse bütün gazetelerin kahramanı hâline gelmişti.

“İşte,” dedi annem, tren nihayet istasyona girip yavaşlamaya başlarken, “kuzeniniz geliyor.”

Bizi ayağa kaldırıp hep birlikte platformun kenarına götüren an-neme döndüm, “Şimdi ne yapmamız lazım?” diye sordum.

“Merhaba de. Bildiğin Alvin işte. Evine hoş geldin dersin.”

“Peki ya bacağı?” dedim fısıldayarak.

“N’olmuş bacağına, tatlım?”

Omuzlarımı silktim.

Bu noktada babam beni omuzlarımdan tuttu. “Korkma,” dedi. “Alvin’den korkma, onun bacağından korkma. Bırak da senin ne kadar büyüdüğünü görsün.”

Sandy yanımdan ayrılıp elli altmış metre ileride duran bir vagona doğru koştu. Kızıl Haç üniformalı bir kadın tekerlekli sandalyedeki Alvin’i iterek trenden indirmeye çalışırken adını seslenip koşarak onun yanına gitmek için tek çabalayan, diğer tarafa geçeni-mizdi. Ağabeyime nasıl akıl erdireceğimi bilmiyordum artık, gerçi ben kendime nasıl akıl erdireceğimi de bilmiyordum; bir yandan herkesin saklanması gereken sırlarını aklımda tutmaya mecburdum, diğer yandan korkularımı bastırmaya uğraşıyor ve hem babama hem Demokratlara hem Roosevelt’e hem de beni Başkan Lindbergh hayranı olan ülkenin geri kalanıyla aynı safa geçmekten alıkoyan diğer herkese inanmaktan vazgeçmemek için direniyordum.

“Geri döndün!” diye bağıırıyordu Sandy. “Evine döndün!” Az sonra, on dört yaşına daha yeni basmasına rağmen şimdiden yirmi yaşında güçlü kuvvetli bir delikanlı gibi görünen ağabeyimin, kollarını Alvin’in boynuna daha rahat dolayabilmek için platformun beton zeminine diz çökmesini izledim. Bunun üzerine annem ağlamaya başladı, babam ise ya beni de kendimi kaybetmekten alıkoymak ya da kendini duyduğu karmaşık duygulardan korumak için, hemen uzanıp elimi sıkı sıkı tuttu.

Alvin'e doğru koşma sırasının artık bana geldiğini düşündüm, bu yüzden annemle babamın yanından ayrılıp ben de tekerlekli sandalyeye doğru koştum, yanına vardığımdaysa Sandy'nin yaptığını taklit ederek kollarımı Alvin'in boynuna doladım ve daha ilk anda onun ne kadar kötü koktuğunu fark ettim. Başta bu kötü kokunun bacağından geldiğini sanmıştım ama ağzından geliyordu. Nefesimi tutup gözlerimi kapattım ve ancak babamın elini sıkmak için sandalyede öne doğru eğildiğini hissedince Alvin'e sarılmayı bıraktım. Sonra gözüm tekerlekli sandalyenin bir tarafına tutturulmuş tahta koltuk değneklerine ilişti ve o anda ilk defa ona doğrudan bakmaya cesaret edebildim. Daha önce böylesine iskelet gibi, böylesine kederli görünen kimseyi görmemiştim. Ama gözlerinde korkunun ya da üzüntünün izi yoktu; o gözler, bakımına muhtaç olan çocuğı sakat bırakacak kadar affedilmez bir hata yapan oymuş gibi, canavarca bir öfkeyle babama bakıyordu.

Sadece, "Herman," dedi, hepsi o kadar.

"Artık buradasın," dedi babam, "evindeyin. Seni eve götüreceğiz." Sonra annem uzanıp onu öptü.

"Bess yenge," dedi Alvin.

Sol pantolon paçası dizinden aşağı dümdüz dökölüyordu; bu yetişkinler için tanıdık bir görüntü olabilirdi, ama daha önce iki bacağı da olmayan, vücudu kalçasından başladığı için bir ağaç kütüğünden farksız görünen bir adam görmüş olmama rağmen beni ürkütmüştü. O adamı babamın şehir merkezindeki ofisinin önündeki kaldırımda dilenirken görmüştüm, bu muazzam ucubelik beni şaşkına çevirmiş olsa da üstünde pek durmamıştım, ne de olsa o adamın gelip bizim evde yaşaması gibi bir tehlike söz konusu değildi. Dilencilik işi en çok beyzbol sezonunda açılıyordu çünkü akşamüstü iş çıkış saatinde tuhaf derecede boğuk ve coşkulu sesiyle günün skorlarını sayıp dökütüğünde binadan çıkanların her biri eski bir çamaşır kovaşından yaptığı dilenci kutusuna birkaç bozukluk atmayı ihmal etmiyordu. Altına paten tekerlekleri monte edilmiş küçük bir tahta parçasının üstünde oraya buraya gidebiliyor –hatta görünüşe bakılırsa o tahta parçasının üstünde yaşıyordu. Ulaşım aracı olarak kullandığı ellerini korumak için yılın her mevsiminde hiç çıkarmadan giydiğı o kalın, yıpranmış işçi eldivenlerinden başka, kılık kıyafetine dair hiçbir şey hatırlamıyorum çünkü ona aval aval bakmaktan duyduğum korku,

onunla ilgileniyor olmanın dehşetiyle birleşip, adamın ne giydiğini görece kadar uzun bakmama engel olmuştu hep. Maç skorlarını hatırlamayı bırak, çişini, kakasını yapması ve hatta giyinebilmesi bile başlı başına bir mucizeydi. Cumartesi sabahları –babam haftalık postalarla ilgilenirken döner sandalyesinde fır fır dönmek için– onunla ne zaman boş sigorta şirketine gitsem, babamla o kütük adam dostane bir tavırla başlarını eğerek birbirlerini selamlarlardı. Adamın resmen yarıya bölünmüş olması zaten ürkütücü bir haksızlıkken ve bunu idrak etmesi bile çok zorken, böyle dehşet verici bir olayın gayet sıradan ve tıpkı benimki gibi altı harfli bir erkek ismine sahip olan birinin başına gelmiş olduğunu o zaman öğrenmiştim. “N’aber, Küçük Robert?” derdi babam, birlikte binaya girerken. “Senden n’aber, Herman?” diye cevap verirdi Küçük Robert. Bir gün dayanamayıp, “Onun bir soyadı var mı?” diye sormuştum babama, babamsa, “Senin var mı?” diyerek soruma soruyla karşılık vermişti. “Evet.” “E, o zaman onun da vardır.” “Ne peki? Küçük Robert ne?” diye sormuştum. Babam bir süre düşündükten sonra gülmüştü. “Doğrusunu istersen, bunu bilmiyorum oğlum.”

Alvin’in Newark’a dönüp nekahet dönemini bizim evde geçireceğini öğrendiğim andan itibaren, ne zaman karanlık odamdaki yatağımda kaskatı kesilip kendimi uyumaya zorlasam, elimde olmadan tahta parçasının üstündeki işçi eldivenli Robert geliyordu gözlerimin önüne: Önce pullarımın gamalı haçlarla kaplandığını görmüştüm, şimdiyse Küçük Robert’ı, yani o yaşayan kütüğü görüyordum.

Babamın Alvin’e, “Verdikleri bacakla yürüyorsundur diye düşünmüştüm. Seni başka türlü taburcu etmezler sanmıştım,” dediğini duydum. “Ne oldu?”

Alvin ise babamın suratına bile bakmadan, sertçe, “Bacağıma arıza çıkardı,” dedi.

“O ne demek öyle?” diye sordu babam.

“Hiç. Sen takma kafana.”

Babam bu kez hemşireye, “Bavulu var mı?” diye sordu.

Ama kadın cevap vermeye fırsat bulamadan Alvin araya girdi, “Tabii ki bavulum var. Bacağıma nereye koydum sanıyorsun?”

Sandy’yle ben, Alvin ve hemşiresiyle birlikte ana terminaldeki bagaj gişesine doğru ilerlerken babam Raymond Bulvarı’na park ettiği

arabayı getirmeye koşuyordu; son anda onunla birlikte gitmeye karar veren annem de ona eşlik ediyordu, muhtemelen Alvin'in ruhsal durumuyla ilgili öngöremedikleri şeyleri konuşacaklardı. Hemşire daha platformdayken bir hamal çağırmıştı, ikisi birlikte Alvin'in ayakta durur pozisyona gelmesine yardım ettikten sonra hamal tekerlekli sandalyeyi kucağına almış, hemşireyse tek ayak üzerinde zıplaya zıplaya yürüyen merdivenlere doğru giden Alvin'in yanında yürüyordu. Hemşire kadın canlı kalkan olarak yerini almış, Alvin ise onun hemen arkasından yürüyen merdivenlere zıplamıştı, merdivenlerle birlikte aşağıya doğru inen korkuluklara sıkı sıkı tutunuyordu. Sandy ve ben, Alvin'in arkasında duruyorduk, nihayet kötü kokan nefesinin menzili dışına çıkabilmiştik; Sandy içgüdüsel olarak Alvin dengesini kaybedecek olursa onu tutabileceği bir konuma yerleştirmişti kendisini. Koltuk değnekleri hâlâ yan tarafına tutturulmuş şekilde duran tekerlekli sandalyeyi başaşağı tutup tepesinde taşıyan hamal ise yürüyen merdivenlerin hemen yanındaki normal merdivenlerden iniyordu; Alvin zıplayarak kendini ileri atıp biz de arkasından indiğimizde, hamal çoktan merdivenlerin dibine varmıştı. Tekerlekli sandalyeyi düzgün bir biçimde ana terminalin zeminine yerleştirdi ve Alvin'in oturabileceği bir hâle getirdi ama Alvin tek ayağı üstünde zıplayarak arkasını döndü ve yine hızla zıplaya zıplaya ilerlemeye koyuldu; ne bir teşekkür ne de veda ettiği hemşiresi, zemini mermer kaplı kalabalık terminalden hızla bagaj salonuna doğru giden Alvin'in arkasından bakakalmıştı.

Sandy kadına dönüp, "Düşmez mi böyle?" diye sordu. "Çok hızlı gidiyor. Ya ayağı kayıp da düşerse?"

"O mu?" dedi hemşire. "O delikanlı zıplayarak her yere gidebilir. O delikanlı çok uzun mesafeler boyunca zıplayabilir. Düşmez. Dünya zıplama şampiyonu o. Buraya trenle gelmesine yardım etmemdense Montreal'den tek başına zıplaya zıplaya gelmeyi yeğlerdi." Sonra bize, yani kaybetmenin açısından bihaber, üstüne titrenen bu iki çocuğa içini döktü, "Öfkelendiklerini daha önce de gördüm," dedi. "Ne kolu ne bacağı kalmış olanların öfkesini de gördüm ama onun kadar öfkeli rastlamamıştım."

"Neye öfkeli peki?" diye sordu Sandy.

Bu iri yarı, yapılı kadının gri gözleri sert sert bakıyordu ve gri renkli Kızıl Haç şapkasının altındaki saçları asker tıraşı kesilmişti

ama Sandy'nin sorusuna sanki kendi askerlerinden biriymişçesine anaç, yumuşak, sevecen bir ses tonuyla cevap vermesi, günün bir diğ er sürprizi oldu: "İnsanlar neye öfkelenirlerse ona -işlerin bu hâle gelmiş olmasına."

Annemle ben eve gitmek için otobüse binmek zorunda kaldık çünkü Studebaker marka küçük aile arabamızda yer yoktu. Alvin'in tekerlekli sandalyesi bagaja girdi ama şu eski, hantal, katlanmayan sandalyelerden olduğu için, yerinde dursun diye bagaj kapağının kalın bir sicimle bağlanması gerekti. Alvin'in (içinde bir yerde takma bacağının durduğu) valizi o kadar şişkindi ki Sandy onu benim yardımımıla bile yerinden kaldıramadı, mecburen terminal boyunca yerde sürüyerek kapıdan geçirip sokağa çıkarmak zorunda kaldık, orada görevi babama devrettik, sonra babamla Sandy bavulu arka koltuğa yatırdılar. Sandy resmen iki büklüm olup eve gidinceye kadar yol boyunca kucağında Alvin'in koltuk değnekleriyle birlikte bavulun üstüne tünedi. Değneklerin plastik başlıklı uçları yan pencerelerin birinden dışarıya taşığ ından, babam diğ er sürücüler i uyarmak için cebindeki mendili değneklerin dışarıda kalan uçlarına tutturdu. Babamla Alvin ön koltuklardaydılar, ben de mutsuz bir şekilde ikisinin arasına, vites kolunun hemen sağına sıkışmaya hazırlanıyordum ki annem otobüsle eve giderken ona eşlik etmemi söyledi. Asıl niyetinin beni bu ızdıraba daha fazla tanıklık etmekten alıkoymak olduğu sonradan anlaşıldı.

"Sorun değı l," dedi, insanların 14 numaralı otobüs için kuyruğ a girdiğı alt geçite dönen köşeye doğı ru ilerlerken. "Üzölmen çok doğı l. Hepimiz üzğ ünüz."

Üzölntümü inkâr etsem de otobüs durağ ında peşine düşecek birini ararken buldum kendimi. Penn İstasyonu'ndaki bu tek duraktan neredeyse on farklı otobüs hattı kalkıyordu; şansıma tam da 14 numarayı beklemek için alt geçitteki kaldırıma vardığımız anda, Kuzey Newark'ın dışından geçen bir Vailsburg otobüsü yolcu almaya başladı. Bense takip etmek için çok uygun bir adam bulmuştum; evrak çantalı bir iş adamıydı bu ve Earl kadar ustalıklı yapmayı beceremesem de kusurlu sezgilerimle anlayabildiğ im kadarıyla Yahudi değildi. Ancak otobüsün kapısı kapanınca, hemen yakınlarındaki bir koltuğ a oturup onu gözetlemek yerine arkasından özl emle bakakaldım.

Kendi otobüsümüze binip yeniden baş başa kaldığımızda annem, “Canını sıkın şeyi anlat bana,” dedi.

Ben bir şey söylemeyince, Alvin’in istasyondaki davranışlarını açıklamaya koyuldu. “Alvin utanıyor. Onu tekerlekli sandalyede gördüğümüz için bizden utanıyor. Buradan giderken güçlü kuvvetliydi, özgürdü. Şimdiyse bir köşeye sinip çığlıklar atmak istiyor, öfkesini dışarı vurmak istiyor, başına gelen korkunç bir şey. Senin gibi bir çocuğun büyük kuzenini bu hâlde görmesi de korkunç bir şey. Ama bunların hepsi değişecek. Görünüşünde ya da başına gelenlerde utanılacak hiçbir şey olmadığını anladığı anda kaybettiği kiloları geri alacak, her yere takma bacağıyla yürümeye başlayacak ve tıpkı onu hatırladığın gibi, Kanada’ya gitmeden önce olduğu gibi görünecek... Bu dediklerim seni rahatlatmış mı? Biraz olsun teselli etti mi bari?”

“Benim teselliye ihtiyacım yok,” dedim ama aslında sormak istediğim şuydu: “Takma bacağının bozulması ne anlama geliyor? O şeye bakmak zorunda mıyım? Ona dokunmak zorunda mıyım? Onu nasıl düzelteceker?”

Birkaç hafta önce bir cumartesi günü annemle birlikte bodruma inmiş ve babamın, Alvin Kanada ordusuna katılmak için çekip gittikten sonra Wright Caddesi’ndeki evinin odasından topladığı, içleri Alvin’in eşyalarıyla dolu olan kolileri boşaltmasına yardım etmiştim. Annem yıkanabilecek her şeyi, birinde sabunlayıp diğerinde duruladığı bölmeli çamaşır teknesine koyup çitileye çitileye yıkadı; sonra yıkadığı her parçayı birer birer merdaneye yerleştirdi, bense durulama suyunu sıkmak için merdanenin kolunu çevirdim. O merdaneden nefret ediyordum, her bir çamaşır parçası merdanenin iki silindirisinin arasından sanki üstünden kamyon geçmişçesine dümdüz çıkıyordu; ne zaman herhangi bir sebeple bodruma insem o şeye arkamı dönmeye bile korkardım. Ama şimdi tüm cesaretimi toplamış, merdaneden çıkan, nemli ve ezilip şekli bozulmuş her çamaşırı sepete koymaya ve doldurduğum sepeti annem arka bahçedeki çamaşır ipine asıp kurutabilsin diye yukarıya çıkarmaya kararlıydim. Annem çamaşırları asmak için pencereden dışarıya uzanırken ona mandalları uzattım; annem o akşam yemekten sonra, kurudukları zaman toplamasına yardım ettiğim gömlekleri ve pijamaları mutfakta ütülerken ben de masaya oturup Alvin’in iç çamaşırlarını katladım ve her çift çorabını birer top hâline getirdim çünkü hayal edilebilecek en iyi evlat ola-

rak her şeyin yolunda gitmesini sağlamaya kararlıyım; Sandy'den ve hatta kendimden bile çok, çok daha iyi bir evlat olacaktım.

Ertesi gün okuldan sonra Alvin'in düzgün giysilerinin hepsini köşedeki, kuru temizleme işlerimizi yapan terziye götürmek için tam iki tur yapmam gerekti. Birkaç gün sonra gidip o giysileri aldım ve eve gelip her birini –palto, takım elbise, mont ve iki çift pantolon– kendi gardırobumun ona ayırdığım yarısındaki tahta askılara astım, kıyafetlerin kalan yarısınıysa önceden Sandy'ye ait olan üstteki iki çekmeceye yerleştirdim. Alvin banyoya kolayca ulaşabilsin diye bizim odamızda kalacağı için Sandy kendi eşyalarını yemek odasındaki konsola, keten masa örtüsüyle peçetelerin hemen yanına yerleştirerek bol güneş alan ön odaya taşınmıştı bile. Alvin'in planlanan geri dönüşünden birkaç gün önce bir akşamüstü, her tekini cilalamanın gerekli olup olmadığına dair kafamda uyanan soruları elimden geldiğince göz ardı etmeye çalışarak, onun kahverengi ve siyah ayakkabılarını cilalamıştım. O ayakkabıları parlatmak, düzgün giysilerini temizletmek, yeni yıkanmış çamaşırlarını düzgünce çekmecelere dizmek –bütün bunlar düpedüz duaydı; bu mütevazı beş odalı evimizi ve içindekileri yitik bir bacağın kinci öfkesinden korusunlar diye ev tanrılarına yakaran doğaçlama bir dua.

Otobüs camının ardında gördüklerime bakarak Summit Bulvarı'na varmamıza ve kaderimi değiştirebilmem için artık çok geç olmasına ne kadar kaldığını hesaplamaya çalışıyordum. Clinton Bulvarı'ndaydık, tam da Riviera Hotel'in önünden geçiyorduk; annemle babam düğün gecelerini burada geçirmişler, bunu hiç unutmazdım. Şehir merkezinden çıkmıştık artık, eve giden yolu yarılamıştık, tam karşımızda B'nai Abraham vardı; şehrin zengin Yahudilerine hizmet etmek için yapılmış o büyük, oval kale –yerinde Vatikan olsa bana ancak bu kadar yabancı gelebilirdi herhâlde.

“Eğer seni rahatsız eden şey buysa, yatağına ben geçebilirim,” dedi annem. “Bir süreliğine, herkes birbirine yeniden alışıncaya kadar Alvin'in yatağının yanında, yani senin yatağında ben yatabilirim, sen de babanla birlikte bizim yatağımızda uyursun. Öyle daha iyi olmaz mı?”

Kendi yatağımda tek başıma yatmayı tercih edeceğimi söyledim.

Annem, “Sandy'nin kendi yatağına geri dönmesine ne dersin?” diyerek başka bir çözüm önerdi. “Bu durumda Alvin senin yatağında

yatar, sen de Sandy'nin yatacağı yerde, ön odadaki çekyatta uyursun? Ön odada yatarsan kendini yalnız hissedip korkar mısın, yoksa bu daha mı çok hoşuna gider?”

Hoşuma gitmek mi? Buna bayılırdım. Ama Lindbergh için çalışmaya başlayan Sandy, Lindbergh'in Nazi dostlarına karşı savaşırken bacağına kaybeden biriyle aynı odayı nasıl paylaşırdı?

Clinton Bulvarı durağından Clinton Meydanı'na dönüyorduk; buralar tanıdık yerlerdi, Sandy Evelyn teyze için beni ekmeden önce, cumartesi günleri hemen bir blok ötedeki siyah beyaz tabelalı Roosevelt Sineması'ndaki *iki film birden* gösterimlerine giderdik. Otobüs birazdan Clinton Meydanı boyunca uzanan iki buçuk ailelik evlerin ve bizimkine çok benzese de kalkan duvarlı kiremit kaplı verandaları bizimkinin uyandırdığı o en temel çocukluk hislerini uyandırmayan daracık ara sokakların yanından geçip gittikten sonra, son dönemeci de dönüp Chancellor Bulvarı'na girecekti. O zaman otobüsü âdeta ağlatacak bir yokuşu çıkmaya başlayacak, önce yeni yapılan gıcır gıcır lisenin o şık, yivli sütunlarının, sonra benim gittiğim ilkokulun önündeki dimdik bayrak direğinin önünden geçecek, yokuşun tepesine varırken üçüncü sınıf öğretmenimizin yemekleri sıcak taşların üzerinde pişirip çömlleklerin üstüne desenler çizen bir grup Lenni Lenape'in yaşadığını söylediği mahalleyi dolaşacaktık. Bizim ineceğimiz durak, dantellerle süslenmiş vitrinlerinde yeni yapılmış çikolatalarla dolu tepsilerin insanı kıskırtırcasına sergilendiği Anna Mae'in dükkânının tam çaprazında kalan Summit Bulvarı durağıydı; zamanında kızılderili çadırlarının yerine açılan bu çikolatacından yayılan baştan çıkarıcı koku, yürüyerek iki dakika bile sürmeyen evimize giden havayı tatlandırırdı.

Bir başka deyişle, ön odaya geçme önerisine evet demem için kalan süre kısıtlıydı ve sinemaların, şekerli dükkânlarının, verandaların önünden birer birer geçip giderken sona ermek üzereydi, buna karşın verebildiğim tek yanıt hayır, hayır, ben hâlimden memnunum demek oldu, artık annemin de beni teselli etmek adına söyleyebileceği bir şey kalmamış gibiydi ve kendine rağmen içine düştüğü o meşum, karanlık sessizliği saklayamıyordu; geçirdiğimiz bu olaylı sabah beni olduğu gibi nihayet onu da etkisine almıştı belli ki. Bense bu arada eksik bacağı, boş kalan pantolon paçası, korkunç kokusu, tekerlekli sandalyesi, koltuk değnekleri ve konuşurken yüzümüze bile bakmaması

yüzünden Alvin'e katlanamadığımı saklamaya ne kadar daha devam edebileceğimi bilmediğimden, otobüste Yahudi'ye benzemeyen birini bulmuş da onu izliyormuşum gibi davranmaya başlamıştım. Tam da o anda –Earl'den edindiğim tüm o kriterleri uyguladıktan sonra– annemin tam bir Yahudi'ye benzediğini fark ettim. Saçları, burnu, gözleriyle annem, şüpheye mahal vermeksizin, tam bir Yahudi'ye benziyordu. E o zaman, anneme çok benzediğime göre, ben de öyleydim. O âna kadar bunun farkında bile değildim.

Alvin'in o kadar kötü kokmasının sebebi ağzının içindeki bir dolu çürüktü. Dr. Lieberfarb elindeki küçük aynayla ağzının içini inceleyip, tam on dokuz defa, "Eyvah eyvah," dedikten sonra, "İnsan büyük sıkıntılar yaşayınca dişlerini de kaybeder," diyerek durumu açıklamaya çalıştı ve hemen o gün işe koyuldu. Alvin'in bütün dişlerini hiç para almadan yapacaktı çünkü Alvin faşistlerle savaşmaya gönüllü olmuştu, çünkü Lindbergh'in Amerika'sında kendilerini güvende hissederek babamı hayretler içinde bırakan "zengin Yahudiler" in aksine, Lieberfarb "dünyadaki sayısız Hitler'in" bizim için hazırladıkları sürprizleri kuşkuyla bekleyenlerdendi. On dokuz tane altın dolu az şey değildi ama belli ki Monty amca, Evelyn teyze, Sandy ve an itibarıyla yurttaşlarının sevgisine mazhar olan bütün Cumhuriyetçilerin aksine, Dr. Lieberfarb, babam, annem ve benim gibilerle dayanışma içinde olmayı seçiyordu. On dokuz tane dolu çok uzun zaman alıyordu; özellikle de gündüzleri Newark Limanı'nda nakliye kasalarını taşıyıp gece okulunda eğitim görmüş ve eli hiç de çabuk olmayan bir dişçi için. Lieberfarb dolu işlemlerine aylarca devam etti ama neyse ki ilk birkaç hafta içinde çürüklerin önemli bir bölümünden kurtulduğu için Alvin'in ağzına yakın bir mesafede yatmak büyük bir çile olmaktan çıkmıştı. Bacağı ise bambaşka bir meseleydi. "Arıza çıkardı" derken, bacağının kopuk ucunun kötüleşmesinden bahsediyordu: Bacağın ucundaki yara yarılmış, açılmış ve iltihap kapmıştı. Üstünde çibanlar, hatta başka yaralar çıkmış, ödem yapmıştı; bu durumda protez bacağın üstünde yürüyemediği için, kendi bacağı daha da kötüleşmesin diye iltihap geçinceye kadar koltuk değneklerine mecbur kalmıştı. Kabahat takma bacağın kendi bacağına oturduğu yerdeydi. Doktorlar Alvin'e, "Geçme aparatını kaybetmişsin," diyordu, ama Alvin'in dediğine göre o aparatı kaybettiği falan yoktu çünkü ona öyle

bir şey verilmemişti, asıl sorun protezi yapan adamın ta en başta doğru düzgün ölçü almamış olmasıydı.

Bana bacağın “arıza çıkarmasının” ne anlama geldiğini nihayet açıkladığında, “Peki, iyileşmesi ne kadar sürecek?” diye sordum. Sandy evin ön odasındaki yatağında, annemle babam kendi yatak odalarında saatlerdir uyuyorlardı; Alvin’le ben de yatıyorduk ki, Alvin birden yatakta doğrulup gözleri fal taşı gibiaçılmış bir hâlde, nefes nefese, “Dans et! Dans et!” diye bağırmaya başladı. Gece lambasının düğmesine basıp da onu öyle ter içinde görünce hemen ayağa fırlayıp odanın kapısını açtım; durumu haber vermek için annemle babamın odasına gitmek yerine, o anda soğuk terler dökmeye başlamama aldırmadan, parmak uçlarıma basa basa antreyi geçip Alvin’e havlu götürmek için banyoya girdim. Alvin götürdüğüm havluyla yüzünü ve boynunu kuruladı, sonra pijama üstünü yukarı sıvayıp göğsünü ve koltuk altlarını sildi, böylece alt kısmının havaya uçurulmasından bu yana vücudunun üst kısmının ne hâle geldiğini görmüş oldum. Ne bir sıyrık ne bir dikiş ne bir yara izi vardı ama gücü kuvveti de yoktu; bir deri bir kemiğe dönmüş hastalıklı bir delikanlının solgun teni kalmıştı geride.

Birlikte geçirdiğimiz dördüncü geceydi bu. İlk üç gece Alvin pijamasını banyoda giymeye dikkat etmişti, üstünü orada değiştirdikten sonra zıplaya zıplaya odaya dönüp giysilerini dolaba asıyordu, sabahları da yine banyoda giyindiği için kopan bacağı görmek zorunda kalmamıştım hiç, orada öyle bir şey yokmuş gibi davranabiliyordum. Geceleri yüzümü duvara dönüyor, endişelerimle boğuşmaktan yorgun düşmüş bir hâlde hemen uykuya dalıyor ve sabahın erken saatlerinde Alvin yatağından kalkıp, zıplaya zıplaya banyoya gidip sonra yatağına geri dönünceye kadar da uyuyordum. Alvin bütün bunları ışığı yakmadan yapıyordu, bense yattığım yerden onun bir şeye çarpıp düşürmesinden korkuyordum. Geceleri her hareket edişinde oradan koşarak kaçıp uzaklaşasım geliyordu, ki bunun tek sebebi kopmuş bacağı değildi. Alvin dördüncü gece havluyla terini kurutmayı bitirdiğinde, üstü çıplak bir hâlde yatağında uzanırken bacağına bakmak için pijamasının sol bacağına yukarıya sıyırdı. Bunu –hiç olmazsa benim yanımda giderek daha az tedirgin olmaya başlamasını– ümit vadeden bir gelişme olarak yorumladıysam da onun olduğu tarafa bakmak istemiyordum... Sonra yattığım yerden bir göz attım,

kılımı bile kıpırdatmamaya çalışıyordum. Diz eklemimin ucundan on on beş santim uzunluğunda, şekilsiz bir hayvanın uzamış kafasını andıran bir şey sarktığını gördüm; Sandy doğru yerlere yapacağı birkaç dokunuşla o şeye bir çift göz, bir ağız, dişler ve kulaklar çizip onu kolaylıkla bir sıçana benzetebilirdi. Gördüğüm şey “güçük” kalmış o bacağın tam bir tasviriydi: bir zamanlar orada olan ve oraya ait olan bütünden geride kalan parça. O tüysüz derinin, kopuk uçta sanki bir dizi tıbbi ampütasyonun değil de doğanın işiymişçesine nasıl düzgün bir şekilde yuvarlandığına bakınca, normal bir bacağın neye benzediğini bilmeseniz, gördüğünüz şeyi normal sanabilirdiniz.

“İyileşti mi?” diye sordum.

“Daha değil.”

“Ne kadar sürecek?”

“Ebediyen,” diye cevap verdi.

Afallamıştım. Demek bu durum sonsuza dek sürecek! diye düşündüm.

“Çok can sıkıcı,” dedi Alvin. “Senin için yaptıkları bacakla ayağa kalkıyorsun, sonra kopmuş bacağın arıza çıkarıyor. Koltuk değnekleriyle yürümeye çalışıyorsun, bu sefer de şişmeye başlıyor. Bu kesik bacak ne yaparsan yap kötüleşiyor. Çekmeceden bandajlarımı versene.”

Dediğini yapmak için kalktım. Takma bacağı çıkardığı zamanlarda bacağının kesik kısmının şişmesini engellemek için kullandığı bej renkli elastik sargılara dokunmak zorunda kalacaktım. Çekmecenin bir köşesinde, çoraplarının hemen yanında dertop edilmiş bir hâlde duruyorlardı. Her biri yedi sekiz santim genişliğindeydi ve açılmasını önlemek için uçlarına büyük birer çengelli iğne tutturulmuştu. Bodruma inip elimi çamaşır makinesinin merdanesine sokmayı ne kadar istemiyorsam o çekmeceye daldırmayı da o kadar istemiyordum ama yaptım; iki elime birer tane aldığım bandajları yatağına götürdüğümde Alvin sanki bir köpekmişim gibi başımı okşayıp, “Aferin oğluma,” diyerek beni güldürmeyi başardı.

Bundan sonra olacakları görmekten korksam da yatağımın üstüne oturup izledim.

Alvin, “Şişmesini önlemek için bu bandajları takıyorsun,” diye açıkladı. Bir eliyle kesik bacağının ucunu tuttu, diğer eliyle çengelli iğneyi açıp bandaj toplarından birini diz eklemimin birkaç santim

üstüne çıkacak şekilde bacağına çaprazlama sarmaya başladı. “Şişmesini önlemek için böyle bandajlıyorsun” –aynı sözleri bıkkınlıkla, abartılı bir sabırla tekrarlıyordu– “ama bandajın arızalı bölgenin üstünü örtmemesi gerek, yoksa iyileşmesine engel olursun. Bu yüzden kafayı yiyinceye kadar bir o tarafa bir bu tarafa sarar, uğraşır durursun.” Bandajı sarmayı bitirip ucunu tutturmak için çengelli iğneyi taktıktan sonra, ortaya çıkan sonucu bana gösterdi. “Böyle sımsıkı sarmak gerek, görüyor musun?” Bu defa ikinci bandaja geçip aynı rutine baştan başladı. İşi bittiğinde kesik bacağı bana yine küçük bir hayvanı andırmıştı ama bu defaki, keskin dişlerini kendisini esir alan insanın eline geçirivermesin diye kafasına binbir dikkatle kocaman bir ağızlık geçirilmiş bir hayvana benziyordu.

“Bunu yapmayı nereden öğrendin?” diye sordum ona.

“Öğrenmene gerek yok. Öyle sarıyorsun işte. Gerçi,” dedi sonra birdenbire, “bu Allah’ın cezası çok sıkı oldu. Belki de öğrenmek gerekiyordur bu işi. Allah’ın cezası orospu çocuğu! Ya çok bol ya çok sıkı olur bu lanet olasıca şey. Adamı deli eder –Allah’ın belası.” İkinci bandajı tuttururken çengelli iğneyi açtı, sonra en baştan sarmak için bandajların ikisini de çıkardı. “Görüyorsun değil mi? İnsanın eli nasıl da alışıyormuş,” dedi bana, bütün bu gereksiz işlerden duyduğu tiksintiyi bastırmaya çalışıyordu. Sonra tekrar sarmaya başladı; bu iş de, tıpkı iyileşme süreci gibi, bu odada sonsuza dek sürecekmış gibi görünüyordu.

Ertesi gün okuldan sonra doğrudan boş olduğunu bildiğim eve koştum –Alvin dişçideydi, Sandy yine Evelyn teyze ile birlikte bir yerlere gitmişti, o ikisi esrarengiz bir biçimde Lindbergh’in amaçlarına ulaşmasına yardım ediyorlardı; annemle babamsa işten eve ancak yemek vaktinde dönüyorlardı. İltihaplanan bacağı hava alıp iyileşsin diye gündüz saatlerini bandajsız geçirip şişmesin diye geceleri bandajlamaya başladığından, Alvin’in bacağı için kullandığı iki bandajı sabah çıkarıp bıraktığı çekmecede elimle koymuş gibi buldum. Yatağımın kenarına iliştim, pantolonumun sol paçasını yukarıya sıyırdım ve Alvin’in bacağından geriye kalan kısmın kendi bacağımdan çok da büyük olmadığını görmemin şaşkınlığıyla bacağıma bandajlamaya koyuldum. Okuldayken bütün gün önceki gece Alvin’i yaparken izlediklerimi zihnimde tekrarlayıp durmuştum ama saat üçü yirmi geçte eve gelip daha ilk bandajı kendi hayali kesik bacağıma sarma-

ya başlamıştım ki, dizimin altına değdiğini hissettiğim şeyin Alvin'in bacağından sarkan o iltihaplı et parçasından kopmuş bir yara kabuğu olduğunu fark ettim. Bu kabuk gece yatarken kopmuş olmalıydı –Alvin ya fark etmemiş ya da aldırış bile etmemişti– şimdi benim bacağıma yapışmıştı; kaldırabileceğimden çok daha fazlasına bulaşmıştım. Öğürmeye daha odadayken başladıysam da kendimi tuttum, koşarak arka kapıdan çıkıp merdivenlerden bodruma indim ve kusmaya başlamadan önce oradaki ikili çamaşır teknesine ulaşmayı başardım.

Kendimi bodrumun rutubetli karanlığında tek başına bulmak her koşulda işkence sayılırdı zaten, ki bunun tek sebebi çamaşır makinesinin merdanesi değildi. Kireç badanalı çatlak duvarları boyunca yer yer görülen küf ve rutubet izleriyle, her renk ve desende dışkı lekeleri ve bir cesetten akmış gibi görünen leş kokulu sızıntılarıyla binanın altını tamamen kaplayan bu bodrum kat, ara sokağın beton zeminıyla yabani otlarla kaplı ön bahçeye bakan bir parmak toz kaplı pencerelelerinden hiç ışık almadığı için bambaşka, ürkütücü mü ürkütücü bir âleme aitti sanki. Beton zeminin tam ortasındaki hafif meyilli çukurun dibinde çay tabağı büyüklüğünde birkaç su gideri vardı. Her birinin ağzı, bozuk para büyüklüğündeki delikleri iç içe geçmiş ağır ve kapkara demir parçalarıyla kapatılmıştı; toprağın içinden buhar olup yükselen yaratıkların o deliklerden döne döne çıkıp hayatıma sinsice, kolayca sızdığını hayal edebiliyordum. Bu bodrum yalnızca güneş giren bir pencereden değil, insani her şeyden yoksun bir yerdi; lise birinci sınıfa geçince Yunan ve Roma mitolojisi ders kitabında Hades, Kerberos ve Styx Nehri hakkında okuduklarım aklıma yine bizim bodrumu getirecekti. İçine kustuğum çamaşır teknesinin üstünde 30 vatlık bir ampul asılıydı; bir ampul de yeraltı dünyamızın üç kişilikli Plüton'u misali, olanca cüssesiyle alev alev yanan kömür fırınlarının orada, genellikle patlak olan bir başka ampul ise depolama bölmelerindeki elektrik kordonunun ucunda asılıydı.

Kışları her sabah ilk iş sobaya kömür atma, gece yatmadan önce ateşi harlama ve günde bir kez bir kova dolusu soğuk külü arka bahçedeki çöp tenekesine atma görevinin bana geçeceği gerçeğini asla kabullenemiyordum. Sandy bu işi babamdan devralacak kadar büyüyüp güçlenmişti artık ve birkaç yıl sonra, on sekiz yaşına basan her Amerikan genci gibi Başkan Lindbergh'in yeni yurttaş ordusunda yirmi dört aylık askeri eğitim almaya gittiği zaman soba görevi bana

gececekti ve bu görevden ancak ben de askere çağrıldığım zaman kurtulabilecektim. Daha dokuz yaşındayken, bodruma inip tek başıma sobayı yakacağım yakın geleceği hayal etmek, her gece yatağımda bana işkenceler çektiren ölümün kaçınılmazlığı üzerine düşünmek kadar üzüntü vericiydi benim için.

Fakat bu bodrumdan korkmamın asıl nedeni çoktan ölmüş olanlardı –yani iki dedem, anneannem ve bir zamanlar Alvin’in ana babası olan amcamla yengem. Naaşları Newark-Elizabeth arasında uzanan 1. Otoyol üzerindeki mezarlığa defnedilmiş olabiliirdi ama hayaletleri bizim neler yaptığımızı görmek, nelerle uğraştığımızı denetlemek için evimizin iki kat altında ikamet ediyordu. Ben altı yaşındayken ölen anneannem dışındakileri hiç görmemiştim, gördüysem de hatırlamıyordum; yine de bodruma ne zaman tek başıma inecek olsam hiç üşenmeden sırayla her birine seslenir, oraya gitmekte olduğumu haber verir ve yanlarına gittiğim zaman benden uzak dursunlar, bana ilişmesinler diye onlara yalvarırdım. Sandy benim yaşımdayken, bodrum katın merdivenlerinden indiği zamanlar korkusunu bastırabilmek için, “Kötü adamlar, orada olduğunuzu biliyorum –elimde silah var,” diye bağırır ama basamakları indikçe, “Yaptığım yaramazlıklar için çok özür dilerim,” diye fısıldamayı ihmal etmezmiş.

Merdane, su giderleri ve ölümler oradaydılar –annemle birlikte Alvin’in giysilerini yıkadığımız çamaşır teknesine eğilmiş kusarken hayaletleri durmuş beni izliyor, yargılıyor ve kınıyorlardı–dışarıya açılan arka kapı aralık kaldığında içeri girip ortadan kaybolan, sonra sindikleri karanlık köşelerden ulurcasına miyavlayan sokak kedileri de oradaydı, alt kat komşumuz Bay Wishnow’nın ciğerleri kör bir testereyle parçalanıyormuş gibi gelen acıklı öksürük sesleri de. Eskiden Bay Wishnow da babam gibi Metropolitan’da sigorta mümessili olarak çalışıyordu ama ağız ve gırtlak kanseri yüzünden evden çıkamadığı ve çalışmadığı için bir yılı aşkın süredir maluliyet maaşı alıyordu; uykuda olmadığı ya da kontrolsüzce öksürmediği zamanlarda radyodaki gündüz kuşağı arkası yarınları dinliyordu. Evden çalışmanın nimetlerinden faydalanan karısı onun işlerini devralmış ve Newark tarihindeki ilk kadın sigortacı olmuştu; tahsilat yapmak için akşam yemeğinden sonra işe geri dönmek zorunda kalan ve sigorta tekliflerini sunacağı aile reislerini evde bulabileceği tek zaman dilimi hafta sonları olduğu için neredeyse her hafta sonunu muhtemel müşteri

adaylarıyla görüşmeler yaparak geçiren babam gibi Bayan Wishnow da artık uzun saatler boyunca çalışıyordu. Annem Hahne's mağazasında çalışmaya başlamadan önce Bay Wishnow'ın nasıl olduğuna bakmak için günde birkaç kez alt kata inerdi; şimdiyse Bayan Wishnow arayıp yemeğe yetişemeyeceğini haber verdiğinde annem bizim akşam yemeğini biraz fazla yapar, sonra Sandy ile ben masaya oturup kendi yemeğimizi yemeden önce, elimizde biri Bay Wishnow, diğeri Wishnow'ların biricik oğlu Seldon için sıcak yemeklerle dolu iki tepsiyle alt kata inerdik. Bize kapıyı Seldon açardı; elimizdeki tepsileri dengede tutmaya çalışarak antreden geçip mutfığa girerdik, acilen beslenmesi gerekiyor olsa da kendi karnını doyurmaktan aciz görünen Bay Wishnow'ın, pijamasının yakasına bir kâğıt peçete sıkıştırıp oturduğu ve yolumuzu gözlediği masaya tepsileri bırakırken hiçbir şeyi dökmek için azami özen gösterirdik. "İyi misiniz çocuklar?" diye sorardı, zar zor çıkarabildiği kulak tırmalayıcı sesiyle. "Bana şaka yapmayacak mısın, Phillie? Biraz gülmek çok iyi gelirdi," derdi dayanamayıp, ama sesinde öfke ya da üzüntü yoktu, görünürde hiçbir sebep olmamasına rağmen hâlâ hayata tutunmaya çalışan birinin kendini koruma adına geliştirdiği o saf neşeyi yansıtıyordu. Seldon babasına okuldaki çocukları güldürdüğümü söylemiş olmalıydı ama babasının yakınlarındayken komik bir şaka yapmak bir yana, konuşma kabiliyetimi bile kaybediyordum. Elimden gelen tek şey, ölmekte olduğunu bildiğim –hatta daha da beteri, ölüme *boyun eğmiş*– birine, bodrumumuzdaki bütün diğer ölülerin gittiği hayaletler dünyasına geçme yolunda yaşadığı bedensel acıların tüyler ürpertici kanıtlarını benim gözlerimden okumasına izin vermeden bakmaya çalışmaktı. Bazen, Bay Wishnow'ın ilaçlarını yenilemek için eczaneye gitmesi gerektiğinde, Seldon hemen üst kata çıkar ve onunla gitmek isteyip istemeyeceğini sorardı; arkadaş edinmek için bu denli yanıp tutuşan biriyle arkadaşlık etmekten hiç hoşlanmasam da bu teklifi reddetme gücünü kendimde bulamazdım çünkü annemle babamdan Seldon'ın babasının ölmek üzere olduğunu öğrenmişim ve Seldon bu konuda hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranıyordu. Seldon, kendi yalnızlığının egemenliği altında ezildiği, hayatının haksız yere bunca kederle dolup taşıdığı ve dudaklarına kalıcı bir gülümseme kondurabilmek için gereğinden fazla uğraştığı yüzünden okunan bir çocuktü; hani elindeki topu kız gibi fırlatıp herkesi utandıran ama aynı zamanda

sınıfın en zeki çocuğu, okulun matematik dehası olan şu sıska, silik ama sevimli çocuklar vardır ya, işte onlardan biriydi Seldon. Tuhaftır, beden derslerinde spor salonunun yüksek tavanından sarkan halatlarda bir aşağı bir yukarı tırmanmada sınıfın en iyisi Seldon'dı –öğretmenlerimizden birinin dediğine göre– havadaki bu çevikliği, rakamlardaki su götürmez hüneriyle doğrudan ilişkiliydi. Nasıl oynanacağını babasından öğrendiği satrançta şimdiden ufak bir şampiyonluk kazanmıştı bile, ne zaman eczaneye giderken ona eşlik etsem dönüşte kendimi ailesinin karartılmış oturma odasındaki satranç tahtasının başında bulacağımı adım gibi biliyordum –bu odayı hem elektrikten tasarruf etmek hem de komşuların hastalık derecesinde meraklı gözlerini Seldon'ın adım adım babasızlığa gidişini izlemekten alıkoymak için daima karanlık tutuyorlardı. İnatla direnç göstermeme aldırma-yan (kendi annesinin bir gece vakti geçirdiği ruhsal çöküntü bir başka şaşırtıcı aile faciasına dönüşen Earl Axman'ın taktığı isimle) Kimsesiz Seldon, bana milyonuncu kez taşları nasıl hareket ettireceğimi, nasıl oynayacağımı öğretmeye çalışırken babası evin arka tarafındaki yatak odası kapısının ardında öyle sık ve öyle kötü öksürüyordu ki içeride öksürmekten ölmek üzere olan bir değil, dört, beş, hatta altı tane baba varmış gibi geliyordu.

Daha bir hafta geçmeden Alvin'in bacağını kendisi değil, artık ben bandajlıyordum; kendi üstümde –tekrar öğürüp kusmadan– o kadar pratik yapmıştım ki, Alvin bandajların çok sıkı ya da çok bol olduğundan şikâyet etmemişti hiç. Bacağındaki yara iyileşip düzenli olarak takma bacağının üstünde yürümeye başladıktan sonra bile, bacağı tekrar şişmesin diye bu işi her gece yapmayı sürdürüyordum. Bacağının iyileşme sürecinde, bu takma bacak giysi dolabının arka tarafında, yerdeki ayakkabıların ve askıdaki pantolonların ardında, gözden olabildiğince uzakta duruyordu. Yine de onu fark etmemek için epey uğraşmak gerekiyordu ama ben bakmamakta kararlıydım, böylece Alvin'in onu takmak için oradan çıkardığı güne kadar hangi malzemedен yapılmış olduğunu bile öğrenmedim. Gerçek bir bacağın alt yarısına ürkütücü derecede benzeyen şekli dışında, o takma bacakla ilgili her şey korkunçtu ama korkunç olduğu kadar insanda merak da uyandırıyordu –en çok da Alvin'in koşumlarım dediği şey: Kalçanın hemen altından diz kapağının üstüne kadar uzanıp önden

bağlanan ve dizin iki tarafındaki çelik geçme aparatıyla proteze tutturulan, koyu renkli deriden bir üst bacak korsesi. Üstüne uzun, beyaz, yünlü bir çorap geçirdiği kesik bacağı, hayal ettiğim gibi çizgi romanlardan fırlamış bir polis copunu andıran, kauçuktan yapılmış uzun ve siyah bir sopadan değil de orasına burasına hava delikleri açılmış oyuklu bir tahtadan yapılmış protezin üst kısmındaki yastıklı oyuğa rahatça oturuyordu. Bu protezin ucunda, yalnızca birkaç derece esneyebilen ve sünger bir tabanla desteklenen takma bir ayak vardı. Protez bacağına hiçbir aksamı görünmeden sabitlenmişti ve beş ayrı parmağı olan canlı bir ayaktan çok tahta bir ayakkabıyı andırırsa da, Alvin annemin yıkadığı çoraplarla benim parlattığım ayakkabıları üstüne geçirdiği zaman iki bacağın da ona ait olduğunu sanır-dınız.

Alvin takma bacağına tekrar kullanmaya başladığı ilk gün, ara sokakta, bahçenin uzak ucundaki garajdan minicik ön bahçeyi çevreleyen derme çatma çitlere kadar bir ileri bir geri yürüyerek, ama sokaktan geçenlerin kendisini görebileceği tarafa bir adım bile yaklaşmadan, egzersiz yaptı. İkinci günün sabahında yine tek başına egzersiz yapmıştı ama ben okuldan eve dönünce bir tur daha atmak için beni de dışarı çıkardı, bu defa yalnızca yürüyüşüne odaklanmıyor, bacağının sağlığını ve protezin sağlığını –ve tek bacaklı bir adam olarak önünde uzanan uzun geleceğini– hiç kafaya takmıyormuş gibi davranmaya çalışıyordu. Alvin ertesi hafta bacağı evin içinde de bütün gün takmaya başlamıştı; ondan sonraki hafta ise bana, “Git de futbol topunu getir,” dedi. Ama bizim futbol topumuz yoktu –bir futbol topuna sahip olmak, kramponlara veya omuz yastıklarına sahip olmak kadar büyük bir şeydi, dolayısıyla “zengin” olmayan hiçbir çocuğun topu yoktu. Orada kullanmadığımız sürece gidip okulun arka tarafındaki oyun bahçesinde duran toplardan birini alamazdım, bu yüzden de –annemle babamın ceplerindeki bozuklukları aşırarak dışında hayatında tek bir şey bile çalmamış olan ben– bir an bile tereddüt etmeden doğruca hem ön hem arka bahçeleri hem de geniş garaj yolları olan müstakil evlerin sıralandığı Keer Bulvarı’na gittim ve çok geçmeden aradığım şeyi buldum: çalabileceğim bir futbol topu –bir zengin çocuğunun kaldırımında öylece unutuverdiği, dikişleri aşınmış, üstündeki delikten tekrar şişirilebilen, gerçek deriden Wilson marka bir top. Topu koltuğumun altına sıkıştırdım ve yürüdüm gittim; san-

ki Notre Dame Stadi'nda başlama vuruşunu ben yapacaktım gibi, oradan ta Summit Bulvarı'na çıkan dik yolu koşa koşa çıktım.

O öğleden sonra ara sokakta neredeyse bir saat boyunca o topa pas attık; geceleyin odamızın kapısını kapatıp birlikte bacağına incelediğimizde hiçbir arıza belirtisine rastlamadık, hem de sola falsolu vuruşlarını yaparken resmen tüm ağırlığını takma bacağına vermiş olmasına rağmen. O gün Keer Bulvarı'nda o topu alırken yakalanmış olsaydım eğer, kendimi korumak için yapacağım savunma, "Başka çarem yoktu," olacaktı. Kuzenim Alvin benden bir futbol topu istemişti, Sayın Yargıç. Hitler'e karşı savaşırken bacağına kaybetti, şimdi de eve döndü ve benden bir futbol topu istedi. Elimden başka ne gelirdi ki?

Penn İstasyonu'ndaki korkunç karşılama töreninin üstünden bir ay geçmişti; öyle çok bayılmasam da, sabahları ayakkabılarımı almak için dolabı açtığımda Alvin'in protezini de durduğu yerden alıyor ve altında kısa donuyla yatağının üstünde oturmuş banyo sırasını bekleyen Alvin'e hiçbir tiksinti duymadan uzatıyordum artık. O gaddar halleri giderek azalıyordu, öğün aralarında buzdolabında ne bulursa avuç avuç tıktığı için kilo almaya da başlamıştı; gözleri öyle pörtlek pörtlek durmuyordu artık, cilalanmış gibi pasparlak görünen siyah, dalgalı saçları yeniden gürleşmişti. Kopuk bacağıyla yarı aciz bir hâlde yatağında oturduğu her sabah, ona âdeta tapınan çocuğu bekleyen çok daha fazla şey vardı ve bu acınası duruma katlanmak imkânsız olmaktan gitgide çıkıyordu.

Alvin çok geçmeden kendini ara sokağa hapsedmekten vazgeçti. Artık onu insan içine çıkmaya utandıran koltuk değneklerine ya da bastonuna yaslanmak zorunda kalmadan takma bacağıyla her yere gidiyor, annemin yerine kasaba, manava, fırına gidip alışveriş yapıyor, köşedeki büfeden kendine bir sosisli alıyor, otobüse binip sadece Clinton Bulvarı'ndaki dışçıye değil, ta Market Caddesi'ne kadar gidip Larkey's mağazasından kendine yeni bir gömlek seçiyordu –hatta, benim bundan henüz haberim olmasa da, gazilik maaşını cebine koyup poker ya da barbut oynamak isteyen birilerini bulmak için lise binasının arkasındaki parkın oralarda takılıyordu. Bir gün okuldan sonra birlikte bodruma inip tekerlekli sandalyesi için depoda yer açtık; o akşam yemekten sonra dayanamayıp okuldayken aklıma gelen şeyi anneme anlattım. Nerede ve ne yapıyor olursam olayım, Alvin'i ve ona protez kullandığını nasıl unutturabileceğimi düşünürken bu-

luyordum kendimi; bu yüzden anneme, “Alvin’in pantolonunun yan tarafında bir fermuar olsa, protezi takılıyken pantolonunu giyip çıkarması çok daha kolay olmaz mıydı?” diye sordum. Annem ertesi sabah işe giderken Alvin’in asker pantolonlarından birini, kendi evinden çalışan mahalle terzisine bıraktı. Terzi kadın, pantolonun yan dikişini açıp, manşetini söktüğü sol paçanın on beş santim yukarisına kadar uzanan bir fermuar dikmeyi başarmıştı. O gece, fermuarı açıp pantolonu yukarı çektiğinde pantolonun paçası protezden kolayca geçiverince, Alvin’in sırf giyinip soyunurken zorlandığı için dünya üzerindeki herkese ana avrat dümdüz gitmesi gerekmemişti. Fermuarı çektiği zaman takma bacağı hiç görünmüyordu. “İçinde protez olduğu anlaşılmıyor bile!” diye sevinçle bağırdım. Sabah Alvin’in diğer pantolonlarını da toplayıp bir kese kâğıdına doldurduk ve terziye götürmesi için anneme verdik. O gece uyumak için odaya gittiğimizde Alvin, “Sen olmasan yaşayamazdım,” dedi bana. “Sen olmasan pantolonumu bile giyemezdim,” diye ekledi ve Kanada devleti tarafından “olağanüstü şartlarda gösterdiği başarı”dan ötürü kendisine takılan madalyayı ömür boyu saklamam için bana verdi. Yusuvarlak, gümüş bir madalyaydı bu; bir tarafında Kral VI. George’un profilden bir resmi, diğer tarafındaysa bir ejderha cesedinin üstünde zaferle dikilen aslan figürü vardı. Bu madalyaya çok değer veriyordum elbette ve sürekli takmaya başlamıştım, ama kimse görmesin ve Birleşik Devletler’e olan bağlılığımı sorgulamasın diye ucunda sallandığı incecik yeşil kurdelesıyla fanilama iğneliyordum. Üstümüzü okulda değiştirmemiz gerektiği için, beden dersi olan günlerde evdeki çekmecemde saklıyordum onu.

Peki bu süreçte Sandy ne âlemdeydi? Kendisi AÖB’yle meşgul olduğu için, madalyasını çıkarıp bana veren bir Kanada savaş kahramanının uşağına dönüştüğümü başta pek fark etmemiş gibiydi ama bunu fark ettiğinde ve aynı odada kaldığımız için Alvin’le aramızda kaçınılmaz olarak kurulan yakın ilişkiden değilse de Alvin’in ona karşı kasten takındığı soğuk tavırdan ötürü üzüntü duymaya başladığında, Sandy’nin küçük kardeşi olarak yıllardır sürdürdüğüm başarısız kariyerimin aksine, bir bakıma üstlenmek zorunda bırakıldığım ancak kıymeti fazlasıyla bilinen bu yardımcı oyuncu rolünü (ve bu rolün getirdiği mide bulandırıcı vazifeleri) elimden alabilmesi için artık çok geçti.

Bütün bunları, Sandy'nin Evelyn teyze ve Haham Bengelsdorf aracılığıyla mevcut menfur hükümetimizle yakınlaştığından Alvin'e hiç söz etmememe rağmen başarmıştım. Lindbergh'in muazzam rağbet gören soyutlama yanlısı politikalarının artık pek çok Yahudi'den bile destek almaya başladığını –ve Sandy'nin yaşındaki bir Yahudi çocuğunun *Biz Bize*'nin sunduğu heyecana kapılmasının görüldüğü kadar haince bir hareket olmadığını– anlayınca kadar, ağabeyim de dâhil olmak üzere evdeki herkes, Alvin'in yanında AÖB'den ve *Biz Bize* programından söz etmekten kaçınıyordu çünkü aramızdaki en fedakâr ve en sadık Lindbergh düşmanının öfkesini dindirecek hiçbir şey olamayacağını düşünüyorlardı. Ama görünüşe bakılırsa Alvin, Sandy'nin onu yüzüstü bıraktığının farkındaydı ve huyu kurusun, hislerini saklamaya tenezzül bile etmiyordu. Ben hiçbir şey söylememiştim, annemle babam hiçbir şey söylememişti ve tabii ki Sandy de Alvin'in gözünde kendisini suçlu çıkaracak hiçbir şey söylememişti ama Alvin, nasıl olduysa, onu tren istasyonunda ilk karşılayan kişinin aynı zamanda faşistlerin tarafına katılan ilk kişi olduğunu biliyordu (ya da biliyormuş gibi yapıyordu).

Alvin'in bundan sonra ne yapacağını kimse bilmiyordu. İş bulmakta sorun yaşayacaktı çünkü ya sakat ya vatan haini ya da her ikisi birden olarak görülen birini kimse işe almazdı. Ancak, annemle babama göre, Alvin'in aldığı gazi maaşıyla kıt kanaat da olsa geçinebileceğine güvenerek hayatının sonuna kadar hiçbir şey yapmadan bütün gün surat asıp kendine acımasına engel olmaları şarttı. Annem, Alvin'in aldığı maaşı üniversite eğitimine harcamasından yanaydı. Sormuş soruşturmuş ve Newark Akademisi'nde bir yıl okuyup Weequahic Lisesi'ndeyken D ve F aldığı dersleri B yaparsa, ertesi yıl Newark Üniversitesi'ne rahatlıkla girebileceğini öğrenmişti. Ama babam, şehir merkezinde özel bir okulda da olsa, Alvin'in on ikinci sınıfı tekrar etmeye razı olacağını düşünmüyordu; artık yirmi iki yaşına girmişken ve onca şey yaşamışken mümkün olan en kısa sürede gelecek vadeden bir iş bulması gerekiyordu, bu yüzden babam Alvin'e Billy Steinheim'la görüşmesini önermişti. Billy, Alvin'in Abe'e şoförlük yaparken arkadaşlık kurduğu oğluydu; Billy babasını Alvin'e ikinci bir şans vermeye ikna etmeyi kabul ederse belki ona şirkette bir iş bulurlardı ve bu geçici iş, düşük kademedede bile olsa, Alvin'in

Abe Steinheim'in gözünde kendini aklamasını sağlayabilirdi. Gerek-
tiği takdirde, sadece ve sadece çok gerektiği takdirde, Alvin, yeğenine
sebze meyve halinde iş vermeyi çoktan teklif etmiş olan Monty am-
casının yanında çalışmaya başlayabilirdi; Monty amca bu teklifi, Al-
vin'in kesik bacağının fena hâlde iltihaplandığı, çoğu zaman yataktan
hiç çıkmadığı ve bir zamanlar bütün olarak içinde yer aldığı küçük
dünyayı göz ucuyla dahi olsa görmekten korktuğu için odamızın per-
delerini bile açtırmadığı o ilk, kötü günlerde yapmıştı. Alvin, babam
ve Sandy ile birlikte Penn İstasyonu'ndan arabayla eve giderken, ya-
şadığı bütün o fiziksel işkenceleri çekmeden çok önce, dilediği her
şeyin peşinden koşma gücüne sahip bir gençken kapısından sayısız
kez çıkıp gittiği lisenin önünden geçtikleri zaman o binayı görmeye
dayanamayıp gözlerini kapatmıştı.

Monty amcanın ziyaretinden bir önceki gün, kara tahtaları temiz-
lemek için dersten sonra okulda kalma sırası bana geldiğinden eve
dönmekte biraz gecikmiştim; döndüğümde Alvin'in evde olmadığını
gördüm. Onu yatağında, banyoda ya da evin herhangi bir yerinde bu-
lamayınca hemen dışarıya koşup arka bahçeye baktım, sonra şaşkına
dönmüş bir hâlde yine koşarak eve geri döndüm. Merdiven boşluğu-
na vardığımda aşağıdan inleme sesleri geldiğini duydum –hayalet-
lerin sesiydi bu, Alvin'in ızdırap içindeki annesiyle babasının haya-
letlerinin sesi! Acaba onların seslerini duymakla kalmayıp yüzlerini
de görebilir miyim diye merak ederek basamakları usulca indiğimde
amcamla yengemin hayaletleri yerine gördüğüm şey, bodrumun ön
duvarına çıkmış, Summit Bulvarı'na bakan sokak seviyesindeki ca-
mın aralığından dışarıyı gözleyen Alvin oldu. Üstünde sabahlığı var-
dı, bir eliyle daracık pencere pervazına tutunmuş, dengede durmaya
çalışıyordu. Diğer eliniyse göremiyordum. O elini, henüz ne yaptığını
bilemeyecek kadar küçük olduğum şeyi yapmak için kullanıyordu.
Camın kirini pasını silip temizlediği aralıktan, Keer Bulvarı'ndaki
evlerine giderken bizim sokaktan geçen Weequahic Lise'li kızları gö-
zetliyordu. Durduğu yerden görebilme ihtimali olan tek şey, ön çit-
lerin oradan geçen kızların bacaklarıydı ama belli ki, artık üstünde
yürüyelebileceği iki bacağı olmamasından ötürü duyduğu acıdan kay-
naklandığını sandığım inleme seslerini çıkarması için bu kadarı bile
yeterliydi. Geldiğim gibi sessizce merdivenleri tırmanıp arka kapıdan
dışarı çıktım ve garajımızın en dip köşesine sinip New York'a, Earl

Axman'ın yanına kaçma planları kurmaya başladım. Sonra hava karmaya başladığı ve yapacak bir sürü ödevim olduğu için eve geri döndüm ama içeri girmeden önce Alvin'in hâlâ orada olup olmadığına bakmak için bodruma şöyle bir göz atmayı ihmal etmedim. Orada değildi, bu yüzden cesaretimi toplayıp merdivenleri indim, çamaşır merdanesinin yanından koşarak geçtim, su giderlerinin etrafından dolandım; Alvin'in dışarıya baktığı cama çıkıp parmak uçlarımda üstünde yükseldiğim anda –tek niyetim onun yaptığı gibi camdan dışarıya bakmaktı– camın altındaki kireç badanalı duvara şurup gibi, yapış yapış bir şey bulaştığını fark ettim. Mastürbasyonun ne olduğunu bilmediğim için, boşalmanın ne olduğundan da habersizdim tabii. Gördüğüm şeyi irin sandım. Balgam sandım. Ne düşüneceğimi bilmiyordum, ama korkunç bir şeyler döndüğü kesindi. Gözümün önündeki o insan atdığı benim için henüz tam bir muamma olduğundan, o şeyin insanın bedeninde irin gibi biriktiğini, sonra tam da kederden yanıp kül olduğu anda ağzından dışarıya fışkırdığını zannettim.

Monty amca, Alvin'i görmek için bize uğradığı akşam, şehir merkezindeki Miller Caddesi'ne gidiyordu; on dört yaşından beri, akşam beşte gidip ertesi sabah dokuza kadar bütün gece oradaki pazarda çalışıyor, sabah evine döndüğündeyse karnını tika basa doyurup tüm günü uyuyarak geçiriyordu. Ailemizin en zengin üyesinin yaşadığı hayat buydu. İki çocuğu ise ondan çok daha iyi bir hayat sürüyorlardı. Sandy'den yalnızca birkaç yaş büyük olan ve genç kızlığın acınası utangaçlığıyla, gaddar babalarının etrafında parmak uçlarında dolaşan Linda ve Annette'in bir sürü giysileri vardı ve Maplewood'daki Columbia Lisesi'ne gidiyorlardı; bu okulda tıpkı onlar gibi bir sürü giysileri olan, babaları tıpkı Monty gibi birer Cadillac'a binen, evlerinin garajında evin annesi ya da yetişkin çocukları kullanabilsin diye ikinci bir araba bekleyen daha pek çok Yahudi çocuğu okuyordu. Babaannem Maplewood'daki kocaman evlerinde onlarla birlikte yaşıyordu, onun da bir sürü giysisi vardı, ona bunların hepsini en başarılı oğlu almıştı ama Monty'nin ailece yemeğe çıkarken onu şık şıkırdım giyinmeye zorladığı dinî bayramlar ve pazar günleri dışındayken, o şatafatlı giysilerin hiçbirini üstüne geçirmiyordu. Gittikleri restoranlar babaannemin standartlarına göre yeterince *koşer* olmadığı

için, bir hapishane mahkûmu misali, sadece ekmek ve su istiyordu, ki zaten bir restoranda nasıl davranması gerektiğini bildiği de yoktu. Bir keresinde bir komiyi elinde kirli tabaklarla zar zor mutfağa gitmeye çalışırken görünce, hemen ayağa fırlayıp ona yardım etmeye kalkmış. Monty amca arkasından, “Anne! Hayır! *Loz im tsu ru!* Rahat bırak çocuğu!” diye bağırarak, babaannem oğlunu eline vurarak savuşturmaya çalıştınca da onu gülünç derecede pullu elbisesinin kolundan çekiştirerek masaya geri getirmek zorunda kalmışlar. Haftanın iki günü Newark’tan otobüse binip evlerini temizlemeye giden, “bizim kız” diye çağırdıkları siyahi bir kadın vardı ama onun varlığı, babaannemi kimse evde yokken dizlerinin üstüne çöküp mutfağın ve banyonun yerlerini fırçalamaktan alıkoyamıyor, Monty’nin özenle dayayıp döşediği bodrum kata koyduğu 99 dolar değerindeki Bendix marka gıcır gıcır çamaşır makinesine rağmen kendi çamaşırlarını leğende yıkamasına engel olamıyordu. Monty’nin karısı Tillie yenge, kocasının bütün gün uyuyup geceleri hiç evde olmamasından yakınırdı hep, oysa ailedeki herkes bu durumun –yengem sürsün diye alınan Oldsmobile’den bile– büyük bir şans olduğunu düşünüyordu.

Monty’nin onu ilk kez görmeye geldiği ocak ayındaki o gün, öğleden sonra saat dört olmasına rağmen Alvin hâlâ üstünde pijamalarıyla yatakta yatıyordu; onun bu hâlini gören Monty, cevabını hiçbirimizin bilmediği o soruyu sorma cüretini göstermişti – “Bacağını kaybetmeyi nasıl becerdin yahu?” O zamanlar Alvin son derece suratsız olduğu ve okuldan eve döndüğümde onu neşelendirme çabalarımın bile nefret dolu bir homurtuyla karşılık verdiği için, akrabalarımızın en sevimlisi olan amcama herhangi bir yanıt vermesini beklemiyordum.

Fakat dudağının kenarından hiç düşürmediği sigara izmaritiyle Monty amcanın varlığı öylesine göz korkutucuydu ki, Alvin eve döndüğü ilk günlerdeki o huysuz hâliyle bile, ona çenesini kapatıp defolmasını söyleyememişti. O öğleden sonra, bir ampüte olarak evine geri döndüğü ilk gün Penn İstasyonu terminalini baştan başa zıplayarak geçmesini sağlayan o küstah ve isyankâr ruh hâlini takınamamıştı.

Bu büyük soruya, boğuk bir sesle, “Fransa,” diye cevap verdi.

“Dünyanın en berbat ülkesi,” dedi Monty, kendinden gayet emin. Monty de 1918 yazında, daha yirmi bir yaşında bir delikanlıyken, Fransa’da Almanlara karşı önce kanlı 2. Marne Muharebesi’nde,

sonra İtilaf Devletlerinin Almanların batı cephesini aştıkları Argoñ-ne Ormanı'nda savaşırmıştı; yani Fransa hakkında her şeyi biliyordu.

“Ben sana nerede oldu diye sormuyorum,” dedi Monty. “Nasıl oldu diye soruyorum.”

Alvin de, “Nasıl mı?” diye tekrarladı.

“Söyle de kurtul be oğlum. Sana da iyi gelecek.”

Bunu da biliyordu –Alvin'e neyin iyi geleceğini de biliyordu.

“Vurulduğunda neredeydin?” diye sordu. “Bana şimdi kalkıp ‘yanlış yerdeydim’ falan demeye kalkma. Sen hayatın boyunca hep yanlış yerdeydin zaten.”

“Bizi oradan alacak olan gemiyi bekliyorduk.”

Bu noktada, sanki bir daha asla açmak istemiyormuşçasına, gözlerini sımsıkı yumdu. Ama içimden ettiğim duaların aksine, lafı orada kesmek yerine, “Bir Alman'ı vurdum,” dedi birden.

“Ee?” dedi Monty.

“Orada gece boyu çığlık çığlığa bağırıyordu.”

“Ee? Yani? Devam etsene. Çığlık çığlığa bağırıyordu da n'oldu?”

“Sonra gün ağarmasına yakın, gemi daha kıyıya yanaşmadan sürüne sürüne onun olduğu yere gittim. Elli metre falan uzaktaydı. Çoktan ölmüştü. Ama sürüne sürüne yanına gittim ve onu tam alnından iki defa daha vurdum. Sonra o orospu çocuğunun suratına tükürdüm. Tam o anda bir el bombası attılar. İki bacağıma birden isabet etti. Ayaklarımdan biri ters döndü. Resmen kırılıp ters döndü. Ama onu onarabildiler. Ameliyat edip düzelttiler. Alçıya aldılar. İyileştirdiler. Diğeriyse gitmişti. Başımı eğip baktığımda bir bacağımın ayağını ters dönmüş, diğer bacağımı kopmuş sallanırken gördüm. Sol bacağım neredeyse kendiliğinden kopup ayrılmıştı zaten.”

Demek böyle olmuştu, yaşadıklarının benim sığ beynimle hayal ettiğim o destansı gerçeklikle hiç alakası yoktu.

“O sahipsiz topraklarda bir başınayken kendi askerlerinden biri tarafından bile vurulabilirdin,” dedi Monty ona. “Hava daha aydınlanmamıştır, alaca karanlıktır, adamlardan biri bir silah sesi duyar, panikler –ve pat, bombanın pimini çekiverir.”

Alvin'in bu sözler üzerine diyecek hiçbir şeyi yoktu.

Başka biri olsa, sırf alnında boncuk boncuk toplanan, gırtlığındaki oyukta biriken terden ve gözlerini hâlâ açmamış olmasından ne hâlde olduğunu anlayıp Alvin'e merhamet ederdi. Ama amcam o

insanlardan değildi –o anlar ama merhamet *etmezdi*. “Nasıl oldu da seni orada öylece bırakmadılar? O saçma hamleyi yaptıktan sonra nasıl oldu da seni orada ölüme terk etmediler?”

“Her yer çamurluydu,” diye anlamsızca konuşuyordu Alvin. “Toprak çamurluydu. Tek hatırladığım şey her yerin çamurlu olduğu.”

“Seni oradan kim kurtardı, uyumsuz herif?”

“Beni aldılar. Kendimi kaybetmiş olmalıyım. Gelip beni aldılar.”

“Kafanın içinden geçenleri anlamaya çalışıyorum, Alvin, ama anlayamıyorum. Tükürdün, ha. Cesedin suratına tükürdün. Demek bacağına kaybetmenin öyküsü bu.”

“Bazı şeyleri neden yaptığını bilmeden yaparsın.” Bu konuşan bendim. İyi de, ben bunu nereden bilecektim ki? Ama amcama, “Sa-dece yaparsın işte, Monty amca. Yapmamazlık edemezsin,” dedim.

“Sen de profesyonel bir uyumsuz olduğunda yapmamazlık etmez-sin o zaman, Phillie,” dedi ve tekrar Alvin’e döndü. “Peki şimdi ne olacak? Yattığın yerden maluliyet maaşını mı yiyeceksin? Kara bah-tının ekmeğini yiyen bir tokatçı gibi mi yaşayacaksın? Yoksa biz di-ğer ölümlülerin yaptığı gibi alnının teriyle kendi paranı kazanmayı düşünüyor musun? Yataktan kalkmaya karar verdiğinde pazardaki işin hazır. En alttan başlayacaksın, hortumla yerleri yıkayacak, doma-tesleri ayıracaksın; el arabalarıyla, çekçeklerle uğraşacak, çalışmaya en alttan başlayacaksın ama orada benim için çalışacak ve her hafta maaş çekini alacaksın. Esso benzin istasyonunda çalışırken hasılatın yarısını cebine indirmiştin, unutmadım, ama ben her şeye rağmen senin yanındayım çünkü sen hâlâ Jack’in oğlusun ve ben kardeşim Jack için her şeyi yaparım. Jack olmasa şu anda olduğum yerde ola-mazdım. Sebze meyve işlerini bana Jack öğretti, sonra da öldü gitti. Tıpkı Steinheim’ın sana inşaat işlerini öğretmeye çalıştığı gibi. Ama tabii, sana kimse hiçbir şey öğretemez, uyumsuz herif. Steinheim’ın suratına anahtarları fırlatırsın. Abe Steinheim’a bile büyüklük taslar-sın. Alvin Roth, Hitler’den başka kimseyi dişine göre bulmaz.”

Annem, içini doldurduğu Şükran Günü hindisini dikmek için kullandığı uzun ve kalın iğneyi mutfakta, nihalelerin ve fırın termo-metresinin durduğu çekmecede saklardı. Çamaşır merdanesi dışın-da, aklıma gelen sahip olduğumuz tek işkence aleti oydu ve şimdi içeri gidip onu almak ve amcamın ağzına saplamak için yanıp tutu-yuyordum.

Monty pazara gitmek için evden çıkmadan önce odanın kapısında durup geri döndü ve bir özet geçti. Onun gibi zorbalar özet geçmeye bayılırlar. Lüzumsuz bir özet geçip son bir kez paylamanın tadıyla, eski usul kırbaç cezası dışında hiçbir şey boy ölçüşemez. “Arkadaşların seni kurtarmak için her şeyi riske atmışlar. Yanına gelip seni ateş altında kalmaktan kurtarmışlar. Öyle değil mi? Peki ne uğruna? Hayatının geri kalanını Margulis’le barbut atarak geçiresin diye mi? Okul bahçesinde kâğıt oynayasın diye mi? Benzinliğe dönüp pompacılık yapasın, Simkowitz’i soyup soğana çeviresin diye mi? Senin yemediğin halt kalmadı. Yaptığın her şeyi eline yüzüne buluşturdın. Almanları vururken bile işin içine ettin. Neden peki? Neden millete anahtar fırlatıyorsun sen? Neden adamın suratına tükürüyorsun? Hem, çoktan ölmüş bir adamın suratına tükürmek ne demek? Neden yani? Hayat, Roth’ların geri kalanının aksine bir tek senin önüne gümüş tepside sunulmadı da ondan mı? Jack’in hatrı olmasa burada hiç boşuna nefes tüketmezdim, Alvin. Bu yaşına kadar kazandığın hiçbir şey olmadı. Önce bu konuyu bir netleştirelim. Hiçbir şey. Yirmi iki yıldır ayaklı bir felaketsin. Ben bu iyiliği babanın hatrına yapıyorum, evlat, senin için değil. Bu iyiliği babaannenin hatırına yapıyorum. ‘Şu çocuğa bir el uzat,’ dedi bana, işte sana bu yüzden el uzatıyorum. Hayatını nasıl kazanmak istediğine karar verdiğinde tahta bacağını takıp gel de konuşalım.”

Alvin ağlamadı, küfretmedi, bağırıp çağırmadı; hem de Monty arka kapıdan dışarı çıkıp arabasına bindikten sonra, içindeki tüm kötülükleri rahatça kusabileceği zaman bile. Öfkeden kükreyemeyecek ya da katıla katıla ağlayamayacak kadar dağılmıştı o gün. Ama ben ağladım; ona yalvardığım hâlde gözlerini açıp bana bakmayı reddettiği zaman, tek başıma, yaşayanlardan ve onların yapmamazlık edemeyeceği her şeyden uzaklaşmak için gidebileceğimi bildiğim tek yere inip katıla katıla ağladım.

5

Mart 1942–Haziran 1942 Daha Önce Hiç

Alvin, Sandy'den öcünü şöyle aldı.

Annem, Alvin'in evdeki ilk pazartesi gününün sabahı, onu evde yalnız bırakırken bizden biri gelinceye kadar evin içinde dolaştığı müddetçe koltuk değneklerini kullanması için söz verdirmişti ona. Ama Alvin koltuk değneklerini kullanmayı öyle küçümsüyordu ki değneklerin sağladığı rahatlığa yalnız başınayken bile teslim olmak istemiyordu. Geceleri yataklarımıza yatıp ışıkları söndürdüğümüzde Alvin değneklerle hareket etmenin neden annemin sandığı kadar kolay bir iş olmadığını anlatarak beni güldürdü. “Banyoya girersin, değnekler sürekli düşer,” diyordu Alvin. “Tangır tungur eder. Sürekli gürültü patırtı çıkarır şerefsizler. Kolunda değneklerle banyoya gidersen, çüküne uzanmaya çalışırsın ama ulaşamazsın çünkü değneklerin buna engel olur. Değneklerden kurtulman gerekir. Ama o zaman da tek bacağının üstünde kalırsın. Bu da pek iyi bir seçenek sayılmaz. Ya sağa ya sola dayanmak zorunda kalır, her tarafa sıçratırsın. Baban oturarak işememi söylüyor ya hani, ona ne diyesim geliyor biliyor musun? ‘Sen oturursan, ben de otururum, Hermancığım.’ Sıçığımın değnekleri. Tek bacağının üstünde dur. Sikini çıkar. Allah aşkına. İşemek zaten yeterince zor değilmiş gibi.” O bunları söylerken ben dayanamayıp kahkahalarla gülüyordum; sadece karanlık odamızda fısıltıyla anlattıkları komik olduğu için değil, daha önce hiç kimse kendini bana onun kadar açmadığı, yasaklı kelimeleri rahatça kullanıp böyle açık açık tuvalet şakaları yapmadığı için de gülmekten katılıyordum. “Hadi ama,” diyordu

Alvin, “itiraf et, ufaklık –işemek hiç de görüldüğü kadar kolay bir iş değil.”

Meğer evde tek başına kaldığı o ilk pazartesi sabahı, ampütasyonu hâlâ ona sonsuza dek ayak bağı olup hayatını işkenceye çevirecek büyük bir kayıp olarak gördüğü o ilk günlerde, ailede benden başka kimsenin bilmediği bir iş gelmiş başına. Su içmek için koltuk değneklerinden yardım almadan sekerek gidip mutfak lavabosuna dayanmış. Odaya geri gitmek için arkasını döndüğünde (kim bilir hangi makul sebeple) tek bir bacağı olduğunu unutmuş ve zıplamak yerine evdeki diğer herkesin yaptığını yapmış –yani yürümeye çalışmış ve tabii ki yere devrilmiş. Kesik bacağının kalça kısmından yayılan ağrı, bacağın kopuk kısmındaki ağrıdan bile betermiş; ki onu hemen yanındaki yatakta bütün o acılara yenik düşmüş hâlde ilk gördüğüm gün, geride ağrıya sebep olacak bir uzvu kalmamasına rağmen, çektiği ağrının “adamı bir yakaladı mı bir daha bırakmadığını” söylemişti bana. “Olduğu yer de ağrıyor, olmadığı yer de,” demişti, komik bir lafla beni teskin etme sırası geldiğinde. “Böyle bir şey nasıl olur, aklım ermiyor.”

İngiliz hastanesi, ampütelere ağrıları kontrol altına almak için morfin veriyormuş. “Sürekli çağırıp istiyorsun,” demişti Alvin. “Ne zaman istersen gelip veriyorlar. Bir düğmeye basıp hemşireyi çağırıyorsun, hemşire yanına gelince, ‘Morfin, morfin,’ diyorsun, sonra ağrıların diniveriyor.” “Hastanedeyken canın ne kadar yanıyordu?” diye sormuştum. “Şakası yoktu be ufaklık.” “Hayatında çektiğin en kötü acı mıydı?” Alvin bu sorumu, “Hayatımın en kötü acısını, altı yaşındayken babam arabanın kapısını elimin üstüne kapattığında çekmiştim,” diyerek cevapladı. Sonra güldü, o gülünce ben de güldüm. “Babam –beni o bacak kadar sümüklü hâlimle avaz avaz ağlarken görünce– dedi ki, ‘Ağlamayı bırak, ağlamanın bir faydası yok.’” Bunları anlattıktan sonra Alvin yine sessizce güler ekledi. “Galiba çektiğim en kötü acı oydu. Babama dair son hatıram da. Aynı gün ilerleyen saatlerde yere yığıldı ve öldü.”

Alvin mutfak döşemesinin üstünde acıdan kıvranırken, bir doz morfin şöyle dursun, yardım isteyebileceği tek bir kişi bile yokmuş; herkes ya okulda ya da işteymiş, bu yüzden elleriyle sürüne sürüne mutfaktan çıkıp antreyi geçmesi ve yatağına tek başına gitmesi gerekmiş. Sonra tam da yerden kalkıp yatağa çıkmak için uğraşırken

Sandy'nin resim çantası gözüne çarpmış. Sandy, aralarına aydinger kâğıtları koyarak koruduğu büyük kara kalem ve kömür kalem çizimlerini saklamak ve resimlerini bir yerlere götürmesi gerektiği zamanlarda yanında taşımak için hâlâ aynı çantayı kullanıyordu. Bu çanta ön odada saklayamayacağı kadar büyüktü, bu yüzden onu bizim odada bırakmıştı. Alvin, sırf meraktan, uzanıp yatağın altında duran o çantayı kurcalamak istemiş ama bunu neden yaptığına anlam veremediği ve aslında yapmak istediği tek şey yorganın altına girip uyumak olduğu için tam bu işten vazgeçecekmiş ki, çantanın iki yarısını bir arada tutan kurdeleyi fark etmiş. Kendi varlığı bu kadar kıymetsiz, hayatı bu kadar dayanılmaz gelirken ve mutfaktaki kaza yüzünden canı hâlâ yanarken, bundan daha meşakkatli bir işi yapacak gücü kendinde bulamadığı için, çantanın kurdelesini çekip fiyongunu açmış.

Alvin o resim çantasının içinde Sandy'nin Charles A. Lindbergh'i daha bir havacıyken çizdiği ve iki yıl önce annemle babama yırtıp attığını söylediği üç portreyle birlikte, Lindbergh başkan olduktan sonra Evelyn teyzenin ısrarıyla çizdiği yeni resimleri de bulmuş. Ben bile, Evelyn teyze, *Biz Bize*'ye yeni üye alımı için bir sinagogun bodrum katında düzenlenen toplantıda Sandy'nin yapacağı konuşmayı dinlemem için beni de yanında götürdüğü zaman görmüştüm bu yeni resimleri. "Bu resimde, Başkan Lindbergh, gençlerimize ülkemizi korumak ve savunmak için gereken becerileri öğreterek Amerika'yı barış içinde tutmak için tasarlanan Zorunlu Askerlik Yasası'nı imzalıyor. Burada, başkan teknik resim masasının başında, ülkemizin en yeni avcı-bombardıman uçağının dizaynına kendi önerilerini ekliyor. Buradaysa Başkan Lindbergh'i aile köpeğiyle birlikte Beyaz Saray'da dinlenirken resmettim."

Alvin, odanın zeminine oturup Sandy'nin New Brunswick'te yaptığı konuşmanın başında sergilediği bu yeni Lindbergh portrelerinin her birini incelemiş. Sonra, Sandy'nin yeteneğini bu eşsiz tasvirlerin her birinde nasıl da titizlikle harcadığını görünce, içinde uyanan paramparça etme isteğine rağmen, o çizimleri tekrar aydinger yapraklarının arasına yerleştirip resim çantasını yatağın altına itivermiş.

Alvin dışarı çıkıp mahallede dolaşmaya başladığında, kendisi Fransa'da mühimmat depolarına baskın düzenlerken Roosevelt'in

Cumhuriyetçi halefinin Yahudilerin güvenini tamamen kazanamadıysa da, başlarda ondan en az babam kadar nefret eden komşularımızın gözünde bile tahammül edilebilir biri hâline geldiğini anlaması için Sandy'nin çizdiği Lindbergh resimlerine ihtiyacı kalmamıştı. Walter Winchell, pazar geceleri yaptığı radyo programında başkana sayıp sövmeyi sürdürüyordu; bizim sokaktaki herkes hâlâ sadakatle programı takip ediyor ve onu dinlerken başkanın politikalarına dair yaptığı endişe verici uyarılara itimat ediyordu ancak yemin töreninden bu yana, korktukları hiçbir şey gerçekleşmediği için komşularımız gün geçtikçe Winchell'ın ürkütücü kehanetlerindense Haham Bengelsdorf'un iyimser sözlerine daha çok güvenmeye başlıyorlardı. Hem sadece bizim komşular değil, ülkenin dört bir yanındaki Yahudi liderleri de artık Newarklı Lionel Bengelsdorf'un 1940 seçiminde Lindy'yi destekleyerek kendilerine ihanet ettiğini düşünmüyorlardı. Aksine, Bengelsdorf'un ülkenin gidişatını sezebilecek kadar öngörülü olduğundan dem vuruyorlar; Amerikanlığı Özümseme Bürosu'nun başına getirilmesinin –ve tabii Yahudi meselelerinde hükümetin başkanışmanı hâline gelmesinin– ta en başında akıllılık edip Lindbergh'in ilk destekçilerinden biri olmasından ve bu sayede onun güvenini kazanmasından kaynaklandığını açık açık dillendiriyorlardı. Başkanın Yahudi karşıtlığı bir şekilde azalacak (ya da, daha da iyisi, tamamen ortadan kalkacak) olsa, Yahudiler bu mucizeyi çok yakında –yine mucizevi bir şekilde– eniştemiz olacak olan bu muhterem hahama bağlamaya dünden hazırlardı.

Martın başlarında bir gün, davet edilmemişken, ılık ve yağışsız havalarda Alvin'in gidip barbut ya da poker oynadığı, okul bahçesinin arkasındaki çıkmaz sokağa uğradım. Artık okuldan eve döndüğümde Alvin nadiren evde oluyordu; genellikle akşam yemeği için saat beş buçuktan önce eve dönse de, tatlıdan sonra çıkıp bizim evden bir blok ötedeki sosisli büfesinin orada liseden kalma arkadaşlarıyla buluşmaya gidiyordu. Hatta bu arkadaşların birkaçı Simkowitz'in sahibi olduğu Esso benzin istasyonunda Alvin'le birlikte çalışmış ve patrondan para çaldıkları için yine onunla birlikte işten kovulmuşlardı. Alvin gece eve döndüğünde ben uyuyor oluyordum ancak odaya gelip bacasını çıkardığında ve zıplaya zıplaya banyoya gidip gelmeye başladığında gözlerimi aralayıp tekrar uyuyakalmadan önce

adını hafifçe mırıldanıyordum. Hemen yanımdaki yatağa taşınmasının üstünden yedi hafta kadar geçtikten sonra onun için vazgeçilmez olmaktan çıkmıştım artık ve benden uzaklaşıp Evelyn teyzenin kurguladığı starlığa geçiş yapan Sandy'nin yerine koyduğum bu yeni ve aklımı başımdan alan dosttan mahrum kalivermiştim. Gözüme, babam da dâhil olmak üzere, tanıdığım bütün adamlardan daha büyük görünmeye başlayan, verdiği tutkulu mücadeleyi kendi mücadelem gibi benimsediğim, sınıfta öğretmenimi dinlemek yerine onun geleceğini dert edindiğim, toplum dışına itilmiş, sakat ve acılı kuzenim, onu daha on altı yaşındayken hırsızlığa iten beş para etmez tiplerle arkadaşlık etmeye başlamıştı. Belli ki savaşta yitirdiği tek şey bacağı değildi, annemle babamın vesayeti altında yaşarken edindiği tüm iyi alışkanlıkları da kaybetmişti. Daha iki sene önce katılmasına kimsenin engel olamadığı faşizme karşı verilen savaş da umurunda değildi artık. Aslına bakılırsa, her gece takma bacağıyla birlikte evden sıvışmasının en büyük sebebi, en azından başlarda, babam gazetedeki savaş haberlerini yüksek sesle okurken oturma odasında oturmak zorunda kalmamaktı.

Mihver güçlerine karşı yürütülen ve babamın haberdar olmadığı hiçbir harekât yoktu, özellikle de Sovyetler Birliği ve Büyük Britanya için işler böylesine kötü giderken ve Lindbergh'in Cumhuriyetçi meclisinin ambargo koyduğu ABD silahlarına bu kadar acil ihtiyaçları varken. Babam, İngiliz, Avustralyalı ve Hollandalıların –Güneydoğu Asya'ya yayılırken o malum üstün ırkının haklı çıkarmaya çalıştığı zulmün aynısını sergileyen– Japonların batıda Hindistan'a, güneyde ise Yeni Zelanda ve Avustralya'ya kadar ilerlemesini neden engellemeleri gerektiği konusunda nutuk atarken bir savaş stratejisti-nin terminolojisini kullanabiliyordu artık. 1942'nin ilk aylarında bize okuduğu Pasifik savaş haberleri hep kötü oluyordu: Japonlar başarıyla Burma'ya girmişler, Japonlar Malaya'yı ele geçirmişler, Japonlar Yeni Gine'yi ve bombalamışlar ve hem deniz hem de havadan yaptıkları yıkıcı saldırılardan ve karada on binlerce İngiliz ve Hollandalı askeri ele geçirdikten sonra Singapur, Borneo, Sumatra ve Java'yı düşürmüşlerdi. Ama babamı asıl üzen, Rus harekâtının ilerleyişiydi. Önceki sene, Almanlar, Sovyetler Birliği'nin batı yarısındaki (annemin dedelerinin 1890'larda Amerika'ya göç etmeden önce civarında yaşadıkları Kiev de dâhil olmak üzere) bütün büyük şehirleri istila

etmek üzereyken Petrozavodsk, Novgorod, Dnepropetrovsk ve Taganrog gibi daha küçük Rus şehirlerinin adları bile Amerika'nın kırk sekiz eyaletinin başkentleri kadar tanındık gelmeye başlamıştı. Ruslar, 1941-42 kışında Leningrad, Moskova ve Stalingrad kuşatmalarını kıran, imkânsıza yakın karşı ataklar sergilemişlerdi ama mart ayına gelindiğinde Almanlar kışın yaşadıkları faciayı atlatmışlar ve -Newark News'de harita üzerinde gösterilen birlik hareketlerinde gördüğümüz kadarıyla- Kafkasları fethetmek için bir ilkbahar taarruzuna hazırlanıyorlardı. Babam, Rusya'nın olası çöküşünün korkunç bir şey olmasını, böyle bir sonucun Alman savaş makinesinin yenilmezliğini tüm dünyaya göstereceği gerçeğiyle açıklıyordu. Sovyetler Birliği'nin engin doğal kaynakları Almanların eline geçecek ve Ruslar, Üçüncü İmparatorluk'a biat etmeye zorlanacaklardı. "Bizim için" en kötüsüyse Almanya'nın doğuya doğru ilerlemesi durumunda milyonlarca Rus Yahudisi'nin kendini mesih sanan Hitler'in insanlığı Yahudilerin elinden kurtarmayı hedefleyen programını uygulamaya koymak için gereken her şeyle donatılmış işgalci bir ordunun kontrolü altına girecek olmasıydı.

Babama göre, demokrasi karşıtı militarizmin vahşi zaferi hemen hemen her yerde gerçekleşmek üzereydi, annemin akrabaları da dâhil olmak üzere Rus Yahudilerine yapılacak katliamları eli kulağındaydı ve bütün bunlar Alvin'in umurunda bile değildi. Kendi dertlerinden başka kimsenin derdiyle uğraşacak durumda değildi artık.

Alvin'i elinde zarlar, yanında uçmasınlar diye kırık bir beton parçasıyla sağlama aldığı bir yığın banknotla, gerçek bacağına sağlam dizi üstüne çökmüş buldum. Protez bacağına öne doğru uzatmış o hâliyle, yere çökülen şu çılgın Slav danslarından birini yapan Rus bir dansçıyı andırıyordu. Etrafında toplanmış altı kumarbaz daha vardı; üçü, kalan mangırlarını ellerinde sıkı sıkı tutarak oynamayı sürdürüyordu, eski Weequahic Lisesi serserilerinden olduklarını tahmin ettiğim, yirmili yaşlarda görünen diğer ikisinin paraları suyunu çektiği için onlar boş boş oyunu izliyorlardı. Alvin'in tepesinde dikilen uzun bacaklı herif ise belli ki "ortağı" Shushy Margulis'di; fiyakalı takım elbiseler giyen bu sıska ama güçlü kuvvetli otlakçı, ta Alvin'in benzincide çalıştığı günlerden beri babamın en sevmediği tipti. Biz çocuklar Shushy'yi Pinball Kralı olarak tanırdık, çünkü öve öve bitire-

mediği vurguncu amcası bir pinball kralıydı –aynı zamanda, hüküm sürdüğü Philadelphia’daki tüm yasa dışı kumarhanelerin de kralıydı. Shushy’nin bu lakabı edinmesinin bir diğer nedeni de mahallenin şekerci dükkânlarında, oynadığı oyun ya vurduğu darbeler yüzünden ekranda renkli ışıklarla “Hata” yazısının yanıp sönmesiyle ya da dükkân sahibinin onu kovalamasıyla bitinceye kadar, makineleri itip kakarak ve küfürler ederek saatlerce pinball makinelerinin başından kalkmamasıydı. Shushy, lisenin tam karşısındaki yeşil renkli büyük posta kutularından içeri yanan kibritler atarak hayranlarını eğlendiren; hatta bir defasında, sırf iddia uğruna, canlı bir peygamberdevesi yiyen ve kısa süreli akademik hayatı boyunca Chancellor Bulvarı’nı akan trafiği durdurmak için bir elini havaya kaldırıp topallaya topallaya –hem de hiçbir şeyi olmamasına rağmen– geçerek sosisli büfesinin orada takılan kalabalığı güldüren, kendi çapında ünlü bir komedyendi. Çoktan otuzlarına gelmesine karşın, Wainwright Sokağı’ndaki sinagogun hemen yanındaki iki buçuk ailelik evin en üst katındaki küçük dairelerden birinde, terzi annesiyle birlikte yaşıyordu hâlâ. Annemin Alvin’in pantolonlarına fermuar diktirmek için gittiği terzi, Shushy’nin herkesin acıyarak “zavallı Bayan Margulis” diye andığı annesiydi –ona zavallı Bayan Margulis demelerinin tek nedeni Down Neck’teki bir giysi imalatçısı için üç kuruşa parça başı iş yaparak hayatta kalmaya çalışan bir dul olması değil, tokatçı oğlunun, evlerinin bulunduğu sokağın köşesindeki bılardo salonunun önünde ve Lyons Bulvarı’ndaki Katolik yetimhanesinin olduğu sokakta çalışan bahişçinin simsarlığını yapmak dışında başka bir işte dikiş tutturamamasıydı.

Yetimhane, günahlarından arınması imkânsız mahallemizin tam göbeğindeki üç blokluk alanı tuhaf bir biçimde tekeli altına alan bölge kilisesi St.Peter’s’in etrafı çitlerle çevrili arazisinde yer alıyordu. Kilise binasının tepesinde upuzun bir çan kulesi ve olanca kutsallığıyla, boyu telefon kablolarını bile aşan uzun bir haçla süslenmiş külahlı bir kule vardı. Lyons Bulvarı yokuşundan inip sadece benim değil, tanıdığım diğer bütün çocukların doğduğu ve daha sekiz günlükken ibadethanesinde törenle sünnet edildiği Beth Israel Hastanesi’ne gitmediğiniz sürece, bizim çevrede bu kiliseden daha yüksek başka bir bina yoktu. Kilisenin iki yanında, taşlarına Hristiyan azizlerinin suretlerinin oyulduğu söylenen ve kilisenin yüksek ve dar vitrayları

bilmek istemediğim hikâyeler anlattığı için dönüp bakma zahmetine bile girmedim nispeten alçak iki kule daha vardı. Kilise binasının yakınlarında küçük bir papaz konutu yer alıyordu; bu yabancı dünyanın siyah, demir parmaklıklarının arasında konumlandırılmış diğer her şey gibi bu konut da önceki yüzyılın son yarısında, bizim evler dikilmeden ve Weequahic Mahallesi'nin batı yakası Newark'ın Yahudi sınırı hâlini almadan çok önce inşa edilmişti. Kilisenin arkasında, yetimlerin –aşağı yukarı yüz çocuk– ve çevredeki bir avuç Katolik çocuğun gittiği ilkokul vardı. Hatırladığım kadarıyla bu okulun ve yetimhanenin başında rahibeler, hatta Alman rahibeler vardı. Benimki gibi hoşgörülü ailelerde yetişen Yahudi çocukları bile, nadiren de olsa onları cadıları andıran giysilerinin içinde eteklerini sürüye sürüye görünce yollarını değiştirdi; hatta aile içinde anlatılagelen bir hikâyeye bakılırsa, ağabeyim daha çocukken bir gün evin önündeki basamaklarda oturuyormuş, iki rahibenin Chancellor Bulvarı tarafından yaklaştığını görünce heyecanla anneme dönüp, “Anne, bak –çatlak rahibeler,” demiş.

Yetimhane binasının yanında bir manastır vardı. Her ikisi de kırmızı tuğladan yapılma binalardı; yaz mevsiminde akşamüstleri yetimleri –yaşları altı ila on dört arasında değişen kızlı erkekli beyaz çocukları– dışarıdaki yangın merdivenlerinde otururken görebilirdiniz. O yetimleri başka bir yerde öyle bir arada gördüğümü hatırlamıyorum; hele de bizim yaptığımız gibi sokaklarda özgürce koşup oynarken görmemiştim hiç. Onları öyle sürü hâlinde görsem tıpkı rahibelerin huzursuz edici görüntüsünü gördüğümdeki gibi rahatsız olurdum kesin; sadece yetimler diye değil, “ihmal edilmiş” ve “ilgiye muhtaç” oldukları söylendiği için de.

Yetimhane binasının arkasında, eyaletin gelişmemiş kırsal kesimlerindeki aile çiftliklerinin ufak da olsa kâr getirebildiği zamanlarda New Jersey'ye “Garden State” (Yeşil Eyalet) unvanını kazandırmış olan, ama artık ne bizim oralarda ne de nüfusu neredeyse yarım milyona ulaşmış bu sanayi şehrinin başka herhangi bir yerinde görebileceğiniz türden bir bostan vardı. St. Peter's kilisesi arazisinde yetiştirilen yiyecekler orada kalan yetimleri, bir düzine kadar rahibeyi, görev başındaki yaşlı monsenyörü ve yardımcısı olan genç rahibi besliyordu. Yanlış hatırlamıyorsam, bu bostanı –yetimlerin de yardımıyla– Thimmes adındaki yatılı Alman çiftçi ekip biçiyordu ve

St Peter's kilisesini yıllardır idare eden monsenyörün adı da onun-kiyle aynıydı.

Oradan bir kilometre kadar uzakta kalan okulumuzda, yetimlere ders veren rahibelerin aptal çocukların ellerine tahta cetvellerle vurdukları ve çocuklar hoşgörülemez kadar büyük bir kabahat işlediğinde çağırılan monsenyör yardımcısının, ilkbahar ekimi sırasında saban çekmekten sırtları kamburlaşmış hantal beygirlerin üzerinde kullandığı kırbaçla çocukları kışlarına vura vura dövdüğü dedikoduları dolaşıyordu. O beygirleri hepimiz çok iyi biliyor ve tanıyorduk çünkü ara sıra bostandan çıkıp St. Peter's arazisinin güney sınırındaki çayıra gider ve kafalarını merakla Goldsmith Bulvarı'na bakan kapıdan dışarı çıkarırlardı –işte Alvin'i tam da bu bulvarda barbut oynarken yakalamıştım.

Goldsmith Bulvarı'nın bize yakın tarafındaki oyun parkının kenarında iki metre yüksekliğinde, tel örgü bir çit vardı, diğer uçtaki bostanın ağaçlı sınırıysa demir çitlerle çevriliydi; yakınlarda dikilen hiçbir ev olmadığı ve buralarda doğru dürüst araba ya da insan trafiği görülmediği için, bu park mahallenin, sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen serserilerine diledikleri kötülükleri yapma imkânı veriyor, âdeta bir orman tenhalığı sağlıyordu. Daha önce böyle fena tiplere sadece parkta oyun oynarken kaçan topun peşinden koştuğumda rastlamış, çitin hemen diğer tarafında bir araya toplanıp birbirlerine lanetler okurken zarlara methiyeler düzdüklerini işitmiştim.

Doğrusu, ben de barbut düşmanı bir ahlak timsali sayılmazdım; Alvin'in hâlâ koltuk değnekleriyle dolaştığı zamanlarda, bir gün anem dişçi randevusuna giderken ona eşlik etmemi ve bilet parasını kutuya atarak veya otobüsün arka kapısından caddeye ondan önce atlayıp inerken değneklerini tutarak ona yardım etmemi tembihlemişti –işte o gün, bana da barbut oynamayı öğretsin diye Alvin'e resmen yalvarmıştım. O gece herkes yattıktan ve yataklarımızın arasında duran sehpanın üstündeki masa lambasını söndürdükten sonra, el fenerimin ışığında, "Hadi yavrum kemik," diye fısıldayarak zarları çarşafımın üstüne attığımda üst üste üçüncü kez yediyi denk getirirken Alvin yüzünde bir gülümsemeyle beni izliyordu. Yine de, şimdi onu bu adi heriflerin yanında görüp ailemin onun Shushy'nin bir kopyası hâline dönmesini engellemek için feda ettiği her

şeyi düşününce, onunla oda arkadaşı olduğumdan beri öğrendiğim bütün o küfürler zihnime üşüşüyordu. Babamın, annemin, özellikle de kasten dışladığı ağabeyimin adına küfürler yağdırıyordum ona –Alvin’in Sandy’ye karşı takındığı nahoş tavırlara bunun için mi katlanıyorduk? Bunun için mi evden kaçıp savaşa katılmıştı? “O boktan madalyanı al da götüne sok, adi şerefsiz!” diyordum içimden. Keşke maluliyet maaşını son kuruşuna kadar kaybedip dersini alsaydı ama işin doğrusu, tekrar herkesin kahramanı olabilme arzusuna engel olamadığı gibi, her seferinde kazanmasına da engel olamıyordu. Daha şimdiden bir tomar parayı cukkalamıştı; zarları ağzıma tutup arkadaşlarına komiklik olsun diye değiştirdiği kısık sesiyle, “Üfle bakalım, bebek,” diye emretti. Üfledim, zarları attı ve yine kazandı. “Altı ve bir –kaç eder?” diye sordu. “Yedi,” diye kuzu kuzu cevapladım, “hem de en zorundan.”

Shushy uzanıp saçlarımı karıştırdı, bana Alvin’in maskotu diyor-du; sanki “maskot” sözcüğü, eve döndüğünden bu yana Alvin için olmaya çalıştığım her şeyi kapsayabilirmiş, sanki bu kadar sığ ve çocuksu bir sözcük, Alvin’in Kral George madalyasını benim fanilama iğnelemesini izah edebilirmiş gibi. Shushy’nin üstünde askılı bir pantolon ve vatkalı, geniş omuzlu, kruvaze yakası oldukça gösterişli, çikolata rengi gabardin bir ceket vardı; o küçücük çatı katı dairesinde yaşayan annesi faturaları ödeyebilmek için günde yüz tane elbise dikerken kendisi en sevdiği giysilerini kuşanır ve parmaklarını şıklata şıklata mahallede dolaşırdı –ya da annemin deyişiyle, “hayatını boşa harcardı.”

Alvin, şansı ters gitmeye başlayınca, kazandığı paraları bir araya topladı ve o bir tomar banknotu etrafındakilere caka satarak cebine koydu –lisenin arkasındaki sokakta voliyi vuran adam olmuştu. Sonra tel örgülere tutunarak zar zor ayağa kalktı. Önceki gece bacağında kocaman bir çiban çıktığını ve o gün aslında pek de formunda olmadığını gayet iyi biliyordum –bunu anlamak için, yürümeye çalışırken ne kadar zorlandığını görmeme gerek yoktu. Ama artık ailesi dışında kimse onu koltuk değnekleriyle görsün istemediği için o şerefsiz Shushy’yle buluşmaya –ve bir gününü daha sakat kalmasına neden olan ideallerini hiçbir şekilde umursamadan geçirmeye– gitmeden önce, canının ne kadar yandığına aldırış etmeden protezin kayışlarını bacağına takmıştı.

Yanıma gelip elini omzuma koyarken yalnızca, “Allah şu protezi yapanın cezasını versin,” diyerek yakındı.

“Ben artık eve gidebilir miyim?” diye fısıldadım.

“Tabii, neden olmasın?” dedikten sonra, cebinden iki tane on dolarlık banknot çıkardı ve babamın haftalık maaşının neredeyse yarısı kadar olan bu parayı avucumun içine sıkıştırdı. Para, daha önce hiç bu kadar canlı bir şeymiş gibi görünmemişti gözüme.

Oyun parkından geçmek yerine, yetimhanedeki atlara yakından bakabilmek için Goldsmith Bulvarı yokuşundan Hobson Caddesi’ne doğru ilerleyerek eve daha uzun bir yoldan yürümeye koyuldum. Elimi uzatıp onlara dokunmaya daha önce hiç cesaret edememiştim ve o günden önce diğer çocukların yaptığı gibi, o çamur lekeli, ağızlarından salyalar akan bu zavallı hayvanlara dalga geçercesine zamanın en büyük Kentucky Derbisi şampiyonları olan “Omaha” ve “Whirlaway”in adlarıyla seslenerek konuşmamıştım hiç onlarla.

Yetimhane çitlerinin üstünden dışarıya bakan, upuzun kirpiklerinin arasından kale gibi korunan St. Peter’s kilisesini hudutlarının dışında kalan çevredeki Yahudilerden ayıran sahipsiz toprakları sakın sakın izleyen, o kapkara parlayan patlak gözlerden belirli bir mesafede duruyordum. Zincir takılı değildi, kapıdan aşağıya sarkıyordu. Tek yapmam gereken mandalını çekip kapıyı açıvermekti, böylece atlar özgür kalıp dörtnala koşabilirlerdi. İçim büyük bir istekle doluydu –ve büyük bir kinle.

“Amına kodumunun Lindbergh’i,” dedim o atlara. “Amına kodumunun Nazi piçi Lindbergh!” Sonra ya kapıyı gerçekten çekip açtıysam ve atlar özgürce koşup uzaklaşmak yerine o kocaman dişleriyle beni kaptıkları gibi yetimhaneye çekiverirlerse diye korkup koşarak sokağı geçtim, Hobson’a döndüm, sıra sıra dizilmiş dört ailelik büyük evlerin önünden hızla koşup Chancellor Bulvarı’nın köşesine çıktım; burada ev hanımları bakkala, fırına, kasaba girip çıkıyor, adlarını bildiğim büyük çocuklar bisiklet sürüyor, mahalle terzisinin oğlu her iki omzuna yeni ütülenmiş giysileri yüklenmiş gidiyor, radyosu her zaman WEVD istasyonuna –adının EVD kısmı büyük zulüm gören sosyalist kahraman Eugene V. Debs’ten geliyordu– ayarlı olan ayakkabıcının kapısından sokağa İtalyan şarkıları

taşıyordu ve ben burada Alvin'den, Shushy'den, o atlardan, yetimlerden, rahiplerden, rahibelerden ve kilise okulunun kırbacından uzaktaydım artık.

Eve giden yokuşu tırmanmaya koyulduğumda, çok şık takım elbiseli bir adam adımlarını benimkilere uydurup yanımda yürümeye başladı. Mahalledeki erkeklerin iş çıkışı saati gelmemişti henüz, bu yüzden bu durumdan kuşku duymam gerektiğini hemen anladım.

"Küçük Bey?" dedi yüzünde kocaman bir gülümsemeyle. "Rad-yodaki *Çete Avcıları* programını dinledin mi hiç, Philip Bey? J. Edgar Hoover ve FBI hakkında hani?"

"Evet."

"Güzel, ben Bay Hoover'ın yanında çalışıyorum. Kendisi benim patronumdur. Ben bir FBI ajanıyım yani. Bak," dedi, ceketinin cebinden bir cüzdan çıkarıp açtı ve bana rozetini gösterdi. "Eğer sakıncası yoksa sana birkaç soru sormak istiyordum."

"Sakıncası yok ama ben eve gidiyordum. Eve gitmem gerek."

Aklıma ilk gelen şey cebimdeki on dolarlık iki banknot oldu. Üstümü ararsa, elinde üstümü aramak için bir arama emri varsa bütün o paraları bulup onları çaldığımı düşünmez miydi? Kim olsa öyle düşünmez miydi? On dakika öncesine kadar, hayatım boyunca ceplerim bomboş dolaşmışım hep, sokağa hep beş parasız çıkmışım! Beş sentlik haftalığımı, Sandy'nin izci çakısındaki konserve açacağıyla kapağında yarık açtığı bir reçel kavanozunda biriktirirdim. Şimdiyse banka soyguncusu gibi dolaşıyordum ortalıkta.

"Korkma. Sakin ol, Philip Bey. *Çete Avcıları*'nı biliyorsun. Biz seninle aynı taraftayız. Seni koruyacağız. Kuzenin Alvin'le ilgili birkaç soru soracaktım sadece. Durumu nasıl?"

"İyi."

"Bacağı nasıl?"

"İyi."

"Rahat yürüyebiliyor mu?"

"Evet."

"Sen az önce onun yanında değil miydin? Oyun parkının arkasındaki Alvin değil miydi? Oradaki kaldırımında Shushy Margulis'in yanında duran Alvin değil miydi?"

Ben bu sorulara cevap vermeyince, "Barbut oynamaları sorun değil," dedi. "Sonuçta bu bir suç değil, büyük bir adam olmanın bir par-

çası sadece. Alvin Montreal'deki askerî hastanedeyken bol bol barbut atmıştır eminim.”

Ben yine hiçbir şey söylemeyince, bu kez, “O delikanlılar ne konuşuyorlardı?” diye sordu.

“Hiçbir şey.”

“Bütün gün oradalardı, hiçbir şey konuşmadılar mı yani?”

“Ne kadar para kaybettiklerinden bahsediyorlardı.”

“Başka bir şey demediler mi? Başkan hakkında falan? Başkanın kim olduğunu biliyorsun, değil mi?”

“Charles A. Lindbergh.”

“Başkan Lindbergh’le ilgili bir şey demediler mi, Philip Bey?”

“Ben bir şey duymadım,” dedim dürüstçe.

Peki ama *benim* atlara ne söylediğimi duymuş olabilir miydi? İmkânsız –yine de Alvin savaştan döndüğünden ve madalyasını bana verdiğinden beri attığım her adımı bildiğinden emindim. Madalyayı benim taktığımı bildiğinden de hiç şüphem yoktu. Yoksa beni neden tepeden tırnağa süzüp dursundu ki?

“Kanada’dan bahsettiler mi hiç?” diye sordu. “Kanada’ya gitmekten falan?”

“Hayır, bayım.”

“Bana Don de, olmaz mı? Ben de sana Phil diyeyim. Faşist ne demek biliyorsun, değil mi, Phil?”

“Sanırım.”

“Herhangi birine faşist dediklerini hatırlıyor musun hiç?”

“Hayır.”

“Acele etme. Cevap vermek için acele etme hiç. Biraz düşün bakalım. Hatırlamaya çalış. Bu önemli çünkü. Birinden faşist diye bahsettiler mi? Hitler hakkında bir şey söylediler mi? Hitler’in kim olduğunu biliyorsundur.”

“Herkes biliyor.”

“Kötü bir adam, değil mi?”

“Evet,” dedim.

“Yahudilere düşman, değil mi?”

“Evet.”

“Yahudilere düşman olan başka kim var?”

“Alman-Amerikan Derneği.”

“Başka?” diye sordu.

Lindbergh şöyle dursun, Henry Ford'un, *Önce Amerika'nın*, güneyli Demokratların ya da soyutlama yanlısı Cumhuriyetçilerin bile adını anmamam gerektiğini gayet iyi biliyordum. Evde son birkaç yıldır duyduğum, Yahudilerden nefret eden önemli Amerikalılar listesi çok daha uzundu aslında ve sonra bir de sıradan Amerikalılar vardı, hem de on binlercesi, hatta belki milyonlarcası, yanlarında yaşamamak için Union'a taşınmadığımız ayyaşlar gibi, Washington'daki otelin sahibi gibi, Union İstasyonu'nun oradaki kafeteryada bize hakaretler eden bıyıklı adam gibi. "Tek kelime bile etme," dedim kendi kendime, sanki ana babasının üstüne titrediği dokuz yaşındaki bir çocuk olarak suçlularla ilişkideymişim, saklayacak bir şeylerim varmış gibi. Ama zaten çoktandır sırf Yahudi'yim diye kendimi bir suçluymuşum gibi hissetmeye başlamıştım bile.

"Eee, başka kim var?" diye tekrarladı. "Bay Hoover başka kim varsa bilmek istiyor. Doğruyu söyle, Phil."

"Söylüyorum zaten," diye direndim.

"Evelyn teyzen nasıl peki?"

"İyi."

"Evleniyormuş. Bu doğru değil mi, evleniyor yani? Hiç olmazsa buna cevap verebilirsin."

"Evet."

"Peki kiminle evleneceğini biliyor musun?"

"Evet."

"Sen akıllı bir çocuksun. Bence bundan daha fazlasını biliyorsun –çok daha fazlasını. Ama bildiklerini bana anlatmayacak kadar da zekisin, yanılıyor muyum?"

"Haham Bengelsdorf'la evlenecek," dedim. "AÖB'nin başkanıyla."

Bu dediğim onu güldürdü. "Pekâlâ," dedi, "sen evine git hadi. Evine git de o *mats*larından ye. Sen bu yüzden bu kadar akıllısın değil mi? *Mats*ıyla beslendiğin için?"

Chancellor ve Summit bulvarlarının kesiştiği noktadaydık şimdi, olduğum yerden caddenin en sonundaki evimizin sundurmasını görebiliyordum. "Hoşça kalın!" diye bağırdım ve tuzağına düşmeden önce –tabii o tuzağa çoktan düşmediysem– yeşil ışığın yanmasını bile beklemeden eve doğru koşmaya başladım.

Evimizin önünde park hâlinde üç polis arabası vardı, ara sokağı bir ambulans kapatmıştı ve iki polis sundurmada durmuş bir şeyler konuşurken bir başkası arka kapının önünde dikiliyordu. Bizim sokakta oturan kadınlar, çoğu üstünde hâlâ mutfak önlükleriyle, evlerinin kapısına çıkmış neler olduğunu anlamaya çalışıyorlardı; çocuklarsa bizim evin karşısındaki kaldırımda toplanmış, park hâlindeki arabaların arasından merakla polislere ve ambulansa bakıyorlardı. Onları bir böyle araya gelmiş, sessiz ve kaygılı görmemiştim hiç.

Alt kat komşumuz ölmüştü. Bay Wishnow intihar etmişti. Hemen kapımızın önünde aklımın ucundan bile geçmeyecek şeylerin gerçekleşmesinin nedeni buydu. Ağırlığı kırk kilo bile etmeyen Bay Wishnow, oturma odasındaki perdelerin kordonunu arka antrede duran portmantodaki tahta sopadan geçirip kordonu kendi boynuna doladıktan sonra portmantonun içine koyduğu ve üstüne oturduğu sandalyeyi yere devirerek kendini boğmayı başarmıştı. Okuldan eve dönen Seldon paltosunu asmaya gittiğinde babasını üstünden pijamalarıyla portmantonun dibindeki plastik eldiven ve galoşların arasında yüzüstü asılı bulmuş. Bütün bunları duyduğumda aklıma gelen ilk şey, ne zaman tek başıma bodruma insem ya da ne zaman yatağымda uymaya çalışsam birinci katta ölümü bekleyen adamın öksürük seslerini duymaktan artık korkmam gerekmediğı oldu. Ama sonra, Bay Wishnow'ın hayaletinin de bodrumda ikamet eden diğer hayaletlere katılacağını ve ölüm haberi yüreğıme su serptiğı için bundan sonra hayatımın sonuna kadar bana musallat olacağını anlamam uzun sürmedi.

Ne yapacağımı bilemediğim için, önce ben de park hâlindeki arabaların yanına çöküp diğer çocuklarla birlikte oraya gizlendim. Wishnow'ların ocağına nasıl bir ateş düştüğüne dair benim gibi onların da hiçbir fikri yoktu ama Bay Wishnow'ın nasıl öldüğüne ve nasıl bulunduğuna dair parçaları, onların fısıldaşmalarından duyduklarım sayesinde birleştirmiş ve Seldon'la annesinin polislerden biri ve sağlık ekibiyle birlikte içeride olduğunu öğrenmiştim. Ve bir de ceset. Çocukların görmeyi beklediğı şey o cesetti. Bay Wishnow'ı merdivenlerden aşağı taşırlarken arka kapıdan dolaşıp binaya girmek yerine ben de onlarla birlikte bekledim. Eve gidip annem, babam ya da Sandy gelinceye kadar tek başıma oturmaya hiç niyetim yoktu. Alvin'e gelince, bundan böyle ne bir daha yüzünü görmek ne de onun hakkında sorgulanmak istiyordum.

Sağlık ekibiyle birlikte binadan dışarıya çıkan kadın Bayan Wis-hnow değil, annemdi. Bu saatte işten eve neden gelmiş olabileceğine anlam vermeye çalışırken kafama dank etti –sedyenin üstünde taşıdıkları ölü baba benimkiydi. Evet, tabii ya, intihar eden *benim* babamdı. Artık o Lindbergh'e, Lindbergh'in Nazilerin Rus Yahudilerine yapmalarına göz yumduğu şeylere ve Lindbergh'in daha şuracıkta bizim ailemize yaptıklarına daha fazla katlanamamış ve kendini asmıştı –*bizim* portmantoya.

Ona dair yüzlerce anı yoktu o zamanlar zihnimde, sadece bir tane vardı, o da hatırlamaya değecek kadar önemli bir anı gibi gelmiyordu. Alvin'in babasına dair son anısı, oğlunun ufacak parmağını arabanın kapısına sıkıştırmasıydı –benimkiyse her gün iş yerinin önündeki kaldırımda dilenen o bacağı olmayan güdük adamla selamlaşmasıydı. Babam, “N’aber, Küçük Robert?” deyince, o güdük adam, “Senden n’aber, Herman?” diye karşılık verirdi.

Tam o anda dip dibe park etmiş arabaların arasından çıkıp sokağa fırladım. Babamın yüzünü ve vücudunu örten o örtünün altında nefes almasının imkânsız olduğunu görünce, feryat figan ağlamaya başladım.

“Sakin ol, ağlama canım,” dedi annem. “Korkacak bir şey yok.” Kollarını kafama dolayıp beni göğsüne bastırdı ve tekrarladı, “Korkacak bir şey yok. Adamcağız hastaydı, çok acı çekiyordu ve öldü. Artık acı çekmeyecek.”

“Portmantodaymış,” dedim.

“Hayır, değildi. Yatağındaydı. Yatağında öldü. Adam hastaydı, çok hastaydı. Bunu biliyorsun. Bu yüzden durmadan öksürüyordu ya.”

Bu sırada sedyeyi almak için ambulansın kapılarını açmışlardı. Sağlık görevlileri sedyeyi dikkatli bir manevrayla içeri koyup kapıları arkalarından kapattılar. Annem sokakta hemen yanımda duruyor, elimi sıkı sıkı tutuyordu ve beni hayrete düşürecek kadar sakindi. Ancak ben elinden kurtulup ambulansın peşinden koşmaya yeltenince, ancak, “Nefes alamıyor!” diye bağırmaya başlayınca farkına vardı bana neyin böyle işkence ettiğinin.

“O giden Bay Wishnow’dı –ölen Bay Wishnow’dı.” Beni sarstı, beni kendime getirmek için hafifçe şöyle bir sarstı. “Seldon’ın babası o, bir tanem, hastaydı ya zaten, bu öğlen ölmüş.”

Daha da histerik bir hâle gelmemi engellemek için yalan mı söylüyordu, yoksa harikulade gerçeği mi söylüyordu emin olamıyordum.

“Seldon onu portmantoda bulmuş?”

“Hayır. Sana söyledim ya –hayır. Seldon babasını yatağında bulmuş. Annesi evde olmadığı için polisleri aramış. Ben de kalkıp geldim çünkü Bayan Wishnow mağazayı arayıp ona yardımcı olmam için beni buraya çağırdı. Anlıyor musun? Baban işte. Baban çalışıyor. Ah, ah, neler geçiyordu aklından kim bilir? Baban birazdan akşam yemeği için eve gelecek. Sandy de gelecek. Korkacak hiçbir şey yok. Herkes evde olacak, herkes eve gelecek, oturup yemeğimizi yiyeceğiz ve her şey yoluna girecek,” diyerek beni yatıştırmaya çalıştı.

Ama hiçbir şey “yolunda” değildi. Beni Chancellor Bulvarı’nda durdurup Alvin’le ilgili sıkıştıran o FBI ajanı, benden önce Hahne’s mağazasına gidip annemi sorguya çekmiş, sonra da Metropolitan’ın Newark ofisine uğrayıp babamı sorgulamıştı ve Sandy eve gelmek için Evelyn teyzenin bürosundan çıkıp otobüse binerken o da hemen aynı otobüse atlayıp ağabeyimin yanındaki koltuğa oturmuş ve onu da sorguya çekmişti. Alvin akşam yemeğine gelmediği için bütün bu olup bitenleri duymadı; tam yemeğe oturmak üzereyken arayıp anneme onun için yemek ayırmamasını söylemişti. Ne zaman poker ya da barbutta voliyi vursa Shushy’yi şehir merkezine götürüp ona Hickory Grill’de mangalda biftek ısmarlardı. “Alvin’in suç ortağı,” diyordu babam Shushy’ye. O akşam ise Alvin’den nankör, aptal, umursamaz, cahil ve asla adam olmaz diye bahsediyordu.

“Ve çok öfkeli,” dedi annem üzülererek. “Bacağı yüzünden çok öfkeli.”

“Aman, bıktım usandım artık onun bacağından,” dedi babam. “Savaş gitti. Onu oraya kim gönderdi? Ben göndermedim. Sen göndermedin. Abe Steinheim göndermedi. Abe Steinheim onu üniversiteye göndermek istedi. O kendi kafasına göre kalkıp savaşa gitti, ölmediğine şükretsin. Kaybettiği şeyin sadece bacağı olduğuna şükretsin. Yetti artık, Bess. O çocuk canıma yetti artık. FBI’n benim çocuklarımı sorguya çekmesi ne demek? Gelip seninle beni taciz etmeleri yeterince kötüyken –hem de iş yerimde, dikkatini çekerim, patronumun önünde! Hayır!” dedi anneme. “Artık bu duruma bir dur demek gerek. Burası bir ev. Biz bir aileyiz. O şehre inip Shushy’yle yemek mi yiyormuş? O zaman gitsin Shushy’nin yanında yaşasın.”

“Bir okula gidebilseydi,” diyordu annem. “Bir işe girebilseydi.”

“İşi var onun,” diye karşılık verdi babam. “Serserilik.”

Yemeğimiz bittikten sonra annem Seldon ve Bayan Wishnow için de bir şeyler hazırladı, babam annemin tabakları alt kata taşımasına yardım ederken biz de Sandy’yle birlikte akşam yemeği bulaşıklarını yıkamaya koyulduk. Çoğu akşam yaptığımız gibi hemen lavabonun başına geçtik ama bu akşam çenemi bir türlü kapatamıyordum. Sandy’ye barbut oyununu anlattım. FBI ajanını anlattım. Bay Wishnow’ı anlattım. “Yatağında falan ölmedi,” dedim. “Annem bize doğruyu söylemiyor. Bay Wishnow intihar etmiş ama annem bunu söylemek istemiyor. Seldon okuldan eve gelince portmantonun içinde bulmuş onu. Adam kendini asmış. Polisler de o yüzden gelmiş zaten.”

“Rengi değişmiş miydi?” diye sordu ağabeyim.

“Ben gördüğümde örtünün altındaydı. Belki de değişmiştir rengi –bilmiyorum ki. Bilmek *istemiyorum*. Sedye sallandığında onu hareket ediyormuş gibi görmek bana yetti.” Ya yüksek sesle dile getirince gerçeğe dönerse diye korktuğumdan, örtünün altındakini başta babam sandığımı söylemedim. Babamın canlı olmasının, hem de –Alvin’e öfke duyan ve onu evden atmakla tehdit eden o hâliyle– fazlasıyla kanlı canlı olmasının zihnimdeki düşünceler üzerinde hiçbir etkisi olmamıştı.

Sandy, “Portmantoda olduğunu sen nereden biliyorsun?” diye sordu.

“Bütün çocuklar öyle konuşuyordu.”

“Sen de onlara inandın mı yani?” Şöhreti yüzünden, ne zaman benden ya da arkadaşlarımdan söz etse o olağanüstü öz güveni gidecek muazzam bir kibre dönüşen, anlaşması çok zor bir delikanlı olup çıkıyordu.

“İyi de o zaman polislerin ne işi vardı burada? Sırf öldü diye mi geldiler yani? İnsanlar hep ölürler,” dedim, bu dediğime inanmayı hiç istemesem de. “Kendini öldürdü. Öldürmek zorunda kaldı.”

“Kendini öldürmek kanunlara aykırı mı yani?” diye sordu ağabeyim. “Ne yapacaklardı peki, kendini öldürdü diye onu hapse mi atacaklardı?”

Bilmiyordum. Kanunların ne olduğunu bilmiyordum artık, neyin o kanunlara aykırı olup olmadığını bilmiyordum. Daha az önce annemle birlikte alt kata inen babam gerçekten hayatta mı yoksa ha-

yattaymış gibi mi yapıyor yoksa ölmüş de o ambulansın arkasında oradan oraya mı dolaşıyor, onu bile bilmiyordum anlaşılan. Hiçbir şey bilmiyordum. Alvin'in neden iyileşmek yerine kötüleşmeye başladığını bilmiyordum. Chancellor Bulvarı'nda bir FBI ajanı tarafından sorgulandığımı rüyamda mı görmüştüm, bilmiyordum. Rüya falan olmalıydı ama diğerleri de sorgulandıklarını söylediğine göre rüya olamazdı. Tabii asıl rüya bu değilse. Başım dönüyor, bayılacakmışım gibi geliyordu. Daha önce filmler dışında bayılan kimseyi görmemiştim, kendim de bayılmamıştım hiç. Daha önce sokağın karşısında sindiğim bir köşeden kendi evime bakıp keşke başkasının evi olsaydı dememiştim hiç. Daha önce cebimde yirmi dolarım da olmamıştı. Babasını kendini portmantoya asmış hâlde bulan kimseyi tanımamıştım. Daha önce böyle bir süratle büyümek zorunda kalmamıştım hiç.

Daha önce hiç... o korkunç 1942'den önce hiç...

"Annemi çağırırsan iyi olacak," dedim ağabeyime. "Annemi çağır -ona hemen eve gelmesini söyle!" Ama Sandy daha koşa koşa Wishnowlara inmek için arka kapıya ulaşmadan ben dayanamayıp elimde kurulama beziyle kusmaya başladım ve sonra yere yığıldım çünkü bacağım havaya uçurulmuştu, her yer kan revan içinde kalmıştı.

Sonraki altı gün boyunca yataktan hiç çıkamadım, o kadar zayıf, öylesine ölü gibiydim ki aile doktoru her akşamüstü eve uğrayıp hastalığının ilerleyişini kontrol ediyordu -bu neden-her-şey-eskisi-gibi-değil hastalığı hiç de olağan dışı bir çocukluk çağı hastalığı sayılmazdı.

Benim için ertesi gün pazardı. Öğleden sonraydı, Monty amca bize gelmişti. Alvin de vardı; yattığım yerden mutfakta konuşulanları duyabildiğim kadarıyla, Bay Wishnow'ın intihar ettiği ve kendisinin de cebinde beşlikler, onluklar ve yirmiliklerle barbut oyunundan kalktığı o cuma gününden beri ortalıkta görünmemişti. Ama o cuma günkü akşam yemeğinden beri ben de kendimde değildim, atlarla ve toynaklarıyla çekip gitmiştim, dört bir yanımda yetimhane beygirlerinin dünyanın kıyısına kadar peşimden koşturduğu kaleydoskopik halüsinasyonlarla sarılıydı.

Şimdiyse yine Monty amca gelmişti, Alvin'e sayıp sövüyordu yine, hem de bizim evde, annemin yanında söylendiğine inanmadığım

laflarla. Fakat öte yandan Monty amca, babamın bir türlü beceremediğinin aksine, Alvin'i nasıl hizaya getireceğini çok iyi biliyordu.

Hava kararıp gece olurken bütün o bağırış çağrışlar merhum amcam Jack'e yakılan ağıtlara dönüştükten ve Monty'nin gümbür gümbür sesi kısılmaya başladıktan sonra, Alvin, Monty ilk teklif ettiğinde üstünde düşünmeyi bile reddettiği şu pazardaki işi bu kez kabul etti. O Kanadalı izbandut gibi hemşireyle birlikte Penn İstasyonu'na vardığı sabah o kötürüm hâliyle kendini nasıl kimsesiz hissettiyse, tekerlekli sandalyesinde otururken gözlerimizin içine bile bakamadığı zamanlarda bu yenilgiye nasıl teslim olduysa, Alvin şimdi de Shushy'yle olan ortaklığını sonlandırıp mahallenin sokaklarında kumar oynamaktan vazgeçmeyi kabul etti. Birilerine itaat etmekten olduğu kadar ağlamaktan da nefret eden biri olarak, suçluluk gözyaşlarına boğularak, af dileyerek ve ağabeyime kötü davranmayı, annemle babama nankörlük etmeyi ve bana kötü örnek olmayı bırakacağına ve hepimize olması gerektiği gibi minnettarlıkla yaklaşacağına söz vererek herkesi şaşırttı. Monty amca eğer sözünde durmaz ve Herman'ın ev yaşantısını sabote etmeye devam ederse, Roth'ların bir daha yüzüne bile bakmayacağı konusunda Alvin'i uyardı.

Alvin ilk işindeki bütün o vasıfsız ayak işlerinde bile başarılı olmak için büyük çaba gösterdiyse de, pazarda yerleri süpürme ve getir götür yapma dışında tek bir adım ilerleyemedi. Pazarda çalışmaya başlayalı daha bir hafta ya olmuş ya olmamıştı ki bir gün FBI oraya gidip insanları onunla ilgili sorguladı; yine aynı ajan aynı tehditkâr tavırla aileme ve bana sorduğu aynı sözüm ona masum soruları sordu ama bu defa diğer pazarcılara Alvin'in kendisi gibi Amerika karşıtı birtakım hoşnutsuz tiplerle Başkan Lindbergh'e suikastta bulunmak için dolaplar çeviren bir hain olduğunu ima etmeyi ihmal etmemişti. Bütün bu suçlamalar deli saçmasıydı ama Alvin bütün o hafta boyunca her ne kadar tam da olmaya yemin ettiği ve olmak için kendini adadığı gibi yumuşak başlı davrandıysa da hemen o anda işten kovuldu ve oradan ayrılırken pazardaki sersemlerden biri Alvin'e bir daha oranın yakınından bile geçmemesini emretti. Babam neler olduğunu öğrenmek için kardeşine telefon ettiğinde Monty başka çaresi olmadığını, Longy'nin oğullarının ona yeğenini defetmesini söylediğini anlattı. Tıpkı babam ve kardeşleri gibi eski ve varoş Yahudi mahallelerinde göçmen çocuğu olarak büyüyen Newarklı Longy Zwillman,

o zamanlar Jersey bölgesini eline geçirmişti; bahisçilik ve grev kırıcılığından, Belmont Roth gibi tüccarlara kakaladığı kamyonculuk ve hamallık işlerine kadar her şeyi yapan gaddar kodamanın tekiydi. Federallerin etrafta dolaşması Longy'nin isteyeceği son şey olduğu için Alvin işinden oldu ve daha üstünden yirmi dört saat geçmeden bizim evden pılsını pırtısını toplayıp şehri terk etti ama bu defa uluslararası sınırdan Montreal'e geçip Kanadalı komandalara katılmak yerine, Delaware üzerinden Philadelphia'ya gidip Shushy'nin kumar makinesi kralı amcasının yanında işe girdi –belli ki bu yeni patron, Kuzey Jersey'deki benzersiz muadiline kıyasla vatan hainlerine karşı daha hoşgörülü bir düzenbazdı.

1942 ilkbaharında, Beyaz Saray'da İzlanda Mutabakatı'nın başarısını kutlamak ve Cumhuriyetçi Parti 1940'taki kurultayında Lindbergh'i aday göstermeden çok önce onu Almanya'nın ideal Amerikan başkan adayı olarak Nazi meslektaşlarına öve öve bitiremeyen Dış İşleri Bakanı Joachim von Ribbentrop'u onurlandırmak için, Başkan ve Bayan Lindbergh tarafından resmî bir yemek daveti verildi. Von Ribbentrop, İzlanda'daki görüşmeler boyunca Hitler'in yanında oturan arabulucu ve neredeyse on yıl önce faşistler iktidara geldiğinden beri herhangi bir devlet görevlisi ya da kurumu tarafından Amerika'ya davet edilen ilk Nazi lideriydi. Von Ribbentrop için düzenlenen yemek daveti duyurulur duyurulmaz liberal basın tarafından sert eleştiriler yapıldı ve ülkenin dört bir yanında Beyaz Saray'ın bu kararını protesto eden mitingler ve gösteriler düzenlendi. Eski başkan Roosevelt, görevden ayrıldığından beri ilk defa sessizliğini bozup Hyde Park'tan tüm ulusa seslenen bir konuşma yaptı ve bu konuşmada Başkan Lindbergh'i "özgürlüğüne düşkün tüm Amerikalıların, özellikle de atalarının memleketleri Nazilerin yıkıcı boyunduruğu altında yaşamak zorunda kalan Avrupa kökenli milyonlarca Amerikalının hatırına" bu daveti geri çekmeye çağırdı.

Başkan Yardımcısı Wheeler, Roosevelt'i derhâl görev başındaki başkanın dış işlerini yürütme biçimi üzerinden "siyaset yapmakla" suçladı. Başkan Yardımcısı, ülkeyi Yeni Düzen Demokratları yönetirken yaptıkları diğer şeyler yetmiyormuş gibi, Amerika'yı bir de o kanlı Avrupa savaşına sürükleyen aynı tehlikeli politikayı savunmasının yalnızca gülünç değil, aynı zamanda son derece sorumsuz bir

hareket olduğunu söylüyordu. Montanalı Wheeler'ın kendisi de bir Demokrattı, daha önce üç dönem senatörlük yapmıştı ve Lincoln 1864'te Andrew Johnson'ı ikinci döneminde yanına aday olarak seçtiğinden beri, bir başkan adayıyla ortak aday listesine seçilen ilk ve tek muhalefet üyesiydi. Wheeler siyasi kariyerinin başlarında öylesine sol görüşlüydü ki Butte'nin radikal işçi liderlerinin sesi, Montana'yı âdeta bir satış mağazası gibi işleten maden şirketi Anaconda Copper'ın düşmanı olmuş ve Roosevelt'in ilk destekçilerinden biri olarak 1932'de onun başkan yardımcısı olması önerilmişti. Demokratik Parti'yi ilk olarak 1924'te, sendika destekli İlerlemeci Parti'nin başkanlık seçimi listesinde Wisconsinlu reformist senatör Robert La Follette'le iş birliği yapmak için terk etmiş, bunun ardından, La Follette ve destekçilerini Komünizm-karşıtı Amerikan solunda yalnız bıraktıktan sonra ise Önce Amerika'nın kurulmasına yardım etmek için Lindbergh ve sağcı soyutlama yanlılarına katılıp başkana, yaptığı eleştirilere "benim jenerasyonumda kamusal yaşamda dile getirilmiş en asılsız, en kallesçe ve en hamiyetsiz şey" dedirtecek kadar aşırıya kaçan savaş karşıtı sözlerle Roosevelt'e saldırmaya başlamıştı. Wheeler'ın Cumhuriyetçiler tarafından Lindbergh'le yan yana konulmasının sebebi kısmen Wheeler'ın Montana'daki parti örgütünün otuzların ikinci yarısında Cumhuriyetçiler'in Kongre'ye seçilmesini sağlaması olsa da, daha çok Amerikan halkını soyutlama politikasının iki partiden de güçlü destek gördüğüne ikna etmeyi ve listede tek işi her fırsatta kendi siyasi partisini yerip kötülemek olan kavgacı, Lindbergh'e hiç benzemeyen bir aday olmasını istemeleriydi –ki Wheeler, başkan yardımcısı makamında yaptığı açıklamada, eğer Roosevelt'in Hyde Park'ta yaptığı o düşüncesiz "savaş yanlısı" konuşma Demokratların önümüzdeki seçimlerde sürdürmeyi düşündüğü kampanyanın izlerini taşıyorsa, Cumhuriyetçilerin 1940'taki seçim galibiyetindekinden çok daha büyük bir kayıp yaşayacağını öngörürken bizzat bunu yapıyordu.

Hemen ertesi hafta sonu, Alman-Amerikan Derneği Madison Square'i hıncahınç doldurdu; Başkan Lindbergh'in Alman Dış İşleri Bakanı'na yaptığı daveti desteklemek ve Demokratların bu yeni "savaş çığırkanlıkları"nı kınamak için yirmi beş bin kadar insan toplanmıştı. Roosevelt'in ikinci dönemi süresince FBI ve derneğin faaliyetlerini araştıran kongre komiteleri bu derneğin Nazi yanlısı olduğunu tayin

edip yüksek mevkilerindeki liderleri hakkında yasal işlem başlatarak derneği âdetâ felce uğratmıştı. Ama Lindbergh yönetiminde, hükümetin dernek üyelerini yıldırma ya da sindirme teşebbüsleri durmuştu ve kendilerini yalnızca Amerika'nın başkalarının savaşına müdahale etmesine karşı çıkan Alman asıllı Amerikan yurtseverler olarak değil, Sovyetler Birliği'nin sağlam düşmanları olarak da tanımlayan bu insanlar yeniden güçlenmeye başlamışlardı. Alman-Amerikan Derneği'ni birleştiren o koyu faşist paydaşlık şimdi dünya çapında Komünist bir devrim tehlikesine karşı yüksek sesle atılan vatansever nutukların ardına gizleniyordu.

Nazi yanlısından ziyade Komünist karşıtı bir örgüt olan dernek en az eskisi kadar Yahudi karşıtıydı, propaganda ilanlarında Yahudi-liği açıkça Bolşevizmle eş tutuyor, Roosevelt'in sırdaşları olan Maliye Bakanı Morgenthau ve finansör Bernard Baruch gibi "savaş yanlısı" Yahudilerin sayısını dillerinden düşürmüyor ve elbette 1936'daki kuruluşunda resmî olarak beyan ettikleri amaçlara sıkı sıkı tutunuyorlardı: "Kızıl dünya tehlikesinin ve onun Yahudi koli basili taşıyıcılarının Moskova güdümlü çılgınlığıyla mücadele etmek" ve "Yahudi olmayanlar tarafından yönetilen özgür Birleşik Devletler'i" desteklemek. Fakat 20 Şubat 1939'da, derneğin "George Washington Günü Doğum Günü Törenleri" olarak duyurduğu ilk mitingde göze çarpan Nazi bayrakları, gamalı haçlı kolluklar, Hitler selamları, gestapo üniformaları ve Führer'in kocaman bir resmi gibi şeyler 1942'de Madison Square Garden'da yapılan mitingde yer almadı. "Amerika Uyan – Yahudi Komünistleri Parçala!" yazan duvar afişleri, konuşmacıların Franklin D. Roosevelt'in adını Yahudi isimlerine benzeterek "Franklin D. Rosenfeld" diye telaffuz ettiği konuşmalar ve dernek üyelerine yakalarına taksınlar diye dağıtılan beyaz üstüne siyah yazıyla "AMERİKA'YI YAHUDİ SAVAŞINDAN UZAK TUTUN" yazan kocaman rozetler de yoktu bu mitingde.

Bu arada Walter Winchell bu derneğin üyelerinden "eşkıyalar" diye bahsediyordu; romancı Sinclair Lewis'in karısı ve önemli bir gazeteci olan, kendi deyimiyle "halka açık bir salonda yapılan deli saçması konuşmalara gülme hakkını kullandığı" için Alman-Amerikan Derneği 1939 mitinginden kovulan Dorothy Thompson, üç yıl önceki mitingden, "Saçmalık, saçmalık! *Mein Kampf*, kelimesi kelimesine!" diye bağırarak çıkarken gösterdiği aynı inançla derneğin

propagandalarını yerden yere vurmaya sürdürüyordu. Winchell dernek mitinginden sonraki ilk radyo programında o her zamanki kendinden emin hâliyle, von Ribbentrop onuruna düzenlenecek olan resmî davetin yarattığı artan nefretin Amerika'nın Charles A. Lindbergh ile balayını sonlandıracağını iddia ediyordu. "Yüz yılın başkanlık rezaleti," diyordu Winchell buna. "Faşist-sevici başkanımızın gerici Cumhuriyetçi yandaşlarının bedelini kasımdaki seçimde siyasi hayatlarıyla ödeyecekleri rezaletin daniskası."

Lindbergh'in neredeyse dünya çapında ilahlaştırılmasına alışkın olan Beyaz Saray, muhalefetin kendisine karşı bu kadar kısa bir sürede toplamayı başardığı güçlü itirazla afallamış görünüyordu ve yönetim, derneğin New York mitingine belirli bir mesafede durmaya çalışsa da Lindbergh'i bu örgütün yüz kızartıcı şöhretiyle ilişkilendirmeye kararlı olan Demokratlar, Madison Square Garden'da kendi mitinglerini düzenlediler. Birbiri ardına tüm konuşmacılar iğneli sözlerle "Lindbergh'in Eşkıyaları" nı kınadılar, derken herkesin şaşkın bir sevinçle karşıladığı Roosevelt kürsüye çıktı. Eski başkan konuşmaya başlayıp bütün o patırtıyı bastırmaya çalışmasa, onu gören kalabalığın kopardığı, on dakika süren alkış tufanı daha da uzayacaktı. Roosevelt'in, "Amerikalı yurttaşlarım, Amerikalı yurttaşlarım –hem Bay Lindbergh'e hem de Bay Hitler'e bir çağrım var. Olup bitenler açık yüreklilikle şunu söylememi gerektiriyor: Amerika'nın kaderini yönetecek olanlar onlar değil, bizleriz, bunu sakın yanlış anlamasınlar," sözleri öylesine coşkulu ve dramatikti ki o kalabalıktaki (ve bizim oturma odamız da dâhil olmak üzere sokağımızdaki baştan sona tüm oturma odalarındaki) her insan evladı, ülkenin kurtuluşunun bizim elimizde olduğuna inandıran sevindirici bir yanılsamaya kapılmadan edemedi.

Roosevelt, bir ilk açılış konuşmasında söylenmiş o en ünlü dört sözcüğü hatırlatırcasına, "Korkmamız gereken tek şey," dedi karşıındaki kalabalığa, "Charles A. Lindbergh'in yaltaklanmak için Nazi dostlarına teslim olmasıdır; dünyanın en büyük demokrasisinin başkanı olan adamın, sayısız suçun ve vahşetin sorumlusu bir despota, insanoğlunun gelmiş geçmiş bütün kötülüklerinin bile yaptıklarıyla yarışamayacağı zalim ve vahşi bir zorbaya utanmadan dalkavukluk etmesidir. Ama biz Amerikalılar, Hitler'in boyunduruğuna girmiş bir Amerika'yı kabul etmeyeceğiz. Biz Amerikalılar, Hitler'in boyundu-

ruğuna girmiş bir dünyayı kabul etmeyeceğiz. Bugün bütün dünya insan köleliğiyle insan özgürlüğü arasında bölünmüş durumda. Ve biz –özgürlüğü– seçiyoruz! Biz yalnızca kendini özgürlüğe adanmış bir Amerika'yı kabul ediyoruz. Bizzat kendi ülkemizdeki demokrasi karşıtı güçler ya da gözünü güç ve iktidar hırsı bürümüş yabancı ülkeler burayı faşist bir Amerika'ya dönüştürecek ihanet tasarılarına yardım ve yataklık ederek, Haklar Bildirgesi'ni temel dayanağı olarak alan insani özgürlüklerdeki müthiş gelişmemizi bastırmak için, Amerikan demokrasisinin yerine Avrupa'nın ele geçirilen halklarını köleleştiren despot bir rejimin mutlak otoritesini getirmek için arkamızdan oyunlar çeviriyorsa eğer, bu gizliden gizliye özgürlüklerimizin altını oyma cüretini gösterenler, Amerikalıların hangi tehdit ya da tehlike altında olursa olsun, atalarımızın Birleşik Devletler Anayasası'nda bize sağladıkları özgürlüğün güvencesinden asla feragat etmeyeceklerini anlasınlar.”

Lindbergh'in yanıtı birkaç gün sonra geldi –Amerikan halkıyla yüz yüze buluşup tüm kararlarının tamamen onların güvenliğini artırmak ve refahını sağlamak adına alındığı konusunda güvenlerini tazelemek için bir sabah erken saatlerde Yalnız Kartal uçuş giysilerini kuşanıp iki motorlu Lockheed avcı uçağıyla Washington'dan havalandı. Ufukta en ufak bir kriz belirdiğinde yaptığı şey buydu, uçağına atlayıp ülkenin dört bir yanındaki şehirlere giderdi, ki artık avcı uçağının olağanüstü hızı sayesinde tek bir günde dört beş şehre bile gidebiliyordu, uçağının indiği her yerde radyo mikrofونlarının yanı sıra şehrin kodamanları, haber ajansı muhabirleri, şehrin muhabirleri ve genç başkanlarını meşhur pilot montu ve deri şapkasıyla görmek için toplanmış binlerce vatandaş onu bekliyor olurdu. Lindbergh ülkeyi bir uçtan bir uca Gizli Servis ya da Hava Kuvvetleri'nin koruması olmadan tek başına uçtuğunu her defasında üstüne basa basa söylerdi. Amerikan hava sahasının bu kadar güvenli olduğunu düşünüyordu işte; kendi yönetimi daha bir yılda tüm savaş tehditlerini bertaraf ettiğinden *ülke* bu kadar güvenli bir hâle gelmişti artık. Göreve geldiğinden beri tek bir Amerikalı gencin hayatının bile tehlikeye atılmadığını ve o görevde kaldığı müddetçe de atılmayacağını, karşısındaki kitleye bir kez daha hatırlatıyordu. Amerikalılar onun liderliğine inanıp güvenmişlerdi ve o da onlara verdiği bütün sözleri tutmuştu.

Tüm söylediği ve söyleyeceği buydu. Von Ribbentrop'un ya da Roosevelt'in adını bile anmıyor, Alman-Amerikan Derneği'nden veya İzlanda Mutabakatı'ndan hiç söz etmiyordu. Nazileri destekleyen, Nazi lideri ve hedeflerine duyduğu yakınlığı gösterecek hiçbir şey söylemiyor, Alman ordusunun kışın verdiği kayıpları toplarladığından ve Sovyet Komünistlerinin Rus cephesi boyunca daha da doğuya ve nihai yenilgiye doğru itildiklerinden övgüyle bahsetmiyordu. Ama sonuçta, başkanın ve baskın sağ görüşlü partisinin Komünizm'in Avrupa'yı aşip Asya ve Orta Doğu'ya ve hatta bizim yarımküreye kadar yayılmasını engelleyecek olan şeyin Stalin'in Sovyetler Birliği'nin Üçüncü İmparatorluk'un askerî dehası tarafından tamamen yok edilmesi olduğuna sarsılmaz bir inanç duyduklarını Amerika'daki herkes biliyordu.

Lindbergh o ılımlı, sakın, sevimli tavrıyla, uçak pistini dolduran kalabalığa ve radyo başındaki dinleyicilere kim olduğunu ve o âna dek neler yaptığını anlatıyordu; bir sonraki durağına doğru havalanmak için tekrar uçağına bindiğinde von Ribbentrop onuruna verilecek olan Beyaz Saray davetinin ardından First Lady'nin Adolf Hitler ve kız arkadaşını Dört Temmuz kutlamalarını Beyaz Saray'daki Lincoln odasında geçirmeye davet edeceğini bile duyurmuş olsa yine de halkı tarafından demokrasinin kurtarıcısı olarak coşkuyla alkışlanırdı.

Babamın çocukluk arkadaşı Shepsie Tirschwell, 1935'te şehrin sadece haber gösterimi yapan ilk sinema salonu olarak açılışından bu yana, Broad Caddesi'ndeki Haber Sineması'nın birkaç makinist-editöründen biriydi. Bu sinemada gösterilen bir saatlik program haber kliplerinden, kısa filmlerden ve zamanın meşhur belgesel serisi "The March of Time"dan oluşuyor ve her gün sabahın erken saatlerinden gece yarısına kadar devam ediyordu. Bay Tirschwell ve diğer üç editör her perşembe, Pathé ve Paramount gibi şirketlerin sağladığı yüzlerce metre uzunluğundaki film şeritlerinden görüntüler seçip en güncel programı bir araya getirirlerdi ve bu sayede -Clinton Bulvarı'ndaki iş yeri sadece birkaç blok uzakta olan- babam gibi devamlı müşterileri ulusal haberleri, dünya çapında olup bitenleri ve radyo devrinde sinema dışında hiçbir yerde görülemeyecek şampiyonluk maçlarından heyecanlı dakikaları takip edebilirlerdi. Babam her hafta bir saatini ayırıp bütün bir programı izlerdi ve izledikten sonra, neyi ve kimi

gördüğünü akşam yemeğinde bize de aktarırdı. Tojo. Pétain. Batista. De Valera. Arias. Quezon. Camacho. Litvinov. Zhukov. Hull. Welles. Harriman. Dies. Heydrich. Blum. Quisling. Gandhi. Rommel. Mountbatten. Kral George. La Guardia. Franco. Papa Pius. Bütün bunlar babamın bize anlattığı ve günün birinde kendi çocuklarımızı aktarmaya değer tarihî dönüm noktaları olarak hatırlayacağımız olaylar ön plana çıkan önemli haber figürleriydi.

Öğretmen tavrına büründüğü o bitmek bilmez akşam yemeklerinden birinde, “Çünkü tarih nedir?” diyerek cevabını almayı beklediği bir soru sordu. “Tarih her yerde olup biten her şeydir. Burada, Newark’ta bile. Burada, Summit Bulvarı’nda bile. Hatta sıradan bir insanın kendi evinde başına gelenler bile –bunlar bile tarih olacak bir gün.”

Bay Tirschwell’in çalıştığı hafta sonları babam biraz daha eğitilelim diye Sandy’yle beni de Haber Sineması’na götürürdü. Bay Tirschwell gişeye bizim için ücretsiz giriş kartları bırakırdı ve program bitince babam bizi her seferinde projeksiyon odasına götürüp aynı yurttaşlık dersini verirdi. Bir demokraside, güncel olaylardan haberdar olmanın bir vatandaşın en önemli görevi olduğunu ve haberleri görüp öğrenmeye başlamak için asla çok erken olmadığını anlatırdı. Film projektörünün yanına giderdik, bize aletin her bir kısmının adını söylerdi, sonra sinemanın Newark’ın ilk ve tek Yahudi belediye başkanı Meyer Ellenstein’in lobideki kırmızı kurdeleyi kestiği ve Bay Tirschwell’in söylediğine göre aralarında Birleşik Devletler’in eski İspanya büyükelçisinin ve Bamberger’s mağazasının kurucusunun da bulunduğu ünlü konukları karşıladığı açılış gecesinde çekilmiş, duvarlardaki çerçeveli fotoğraflara bakardık.

Haber Sineması’nın en sevdiğim yanı koltukların aradan birileiri geçerken bir yetişkinin bile ayağa kalkması gerekmeyecek şekilde yerleştirilmiş olması, dediklerine göre projeksiyon odasının ses geçirmez olması ve lobideki halının üstünde içeri girip çıkarken üstüne basabileceğin film makarası desenleri olmasıydı. Geriye dönüp baktığımda, Sandy’nin on dört, benimse dokuz yaşında olduğumuz ve babamın bizi peş peşe bir hafta Alman-Amerikan Derneği’nin mitingini, ertesi hafta Roosevelt’in Ribbentrop karşıtı sözler ettiği mitingi izlemeye götürdüğü 1942 yılındaki o iki cumartesi günü dışında, siyasi haberlerin birçoğunu sunan Lowell Thomas’ın ve spor

haberlerini heyecanla veren Bill Stern'in sesleri dışında pek bir şey hatırlamıyorum. Dernek mitingini sanki Amerika'nın şimdiki başkanı oymuşçasına von Ribbentrop'un adına tezahüratlar eden bütün o insanların içime ektiği nefret tohumları yüzünden, Roosevelt'in konuşmasını ise toplanan Ribbentrop karşıtı kalabalığa, "Korkmamız gereken tek şey Charles A. Lindbergh'in Nazi dostlarına utanmazca boyun eğmesidir," dediğinde sinemadaki izleyicilerin neredeyse yarısının bu sözleri yuhalarken babamın da aralarında olduğu geri kalanının var güçleriyle alkış tutması yüzünden ya şimdi, güpegündüz, hemen burada, Broad Caddesi'nde savaş çıkarsa ve bu karanlık sinema salonundan çıktığımız zaman Newark şehir merkezini yangınlar ve dumanı tüten yıkıntılar hâlinde bulursak diye korktuğum için bilhassa unutamıyorum.

Haber Sineması'nda oturup o iki cumartesi günü gösterilen programları izlemek Sandy için hiç kolay değildi ve kolay olmayacağını önceden anladığı için babamın davetini başta reddetmişti ama gelmesi emredilince o da bizimle birlikte gelmek zorunda kaldı. 1942 ilkbaharında, Sandy birkaç ay sonra liseye başlayacak olan, kılık kıyafeti düzgün, saçları taranmış, gerek otururken gerekse ayaktaayken duruşu West Point askerî okulu öğrencilerinininki gibi dimdik, uzun boylu, yakışıklı, sıırım gibi bir delikanlıydı. *Biz Bize* programının genç sözcüsü olarak edindiği tecrübe, ona bu kadar genç birinde nadiren görülen otoriter bir hava katmıştı. Sandy'nin yetişkinlikleri etkilemekte son derece becerikli olduğunu kanıtlaması ve ona imrenip Amerikanlığı Özümseme Bürosu'nun yaz programına katılmaya heveslenen küçük komşu çocuklarının arasında kendisine saygı duyan hayranlar edinmesi annemle babamı şaşırtmış ve eskiden herkesin insanların resmini çizmekte yetenekli, cana yakın ve gayet sıradan bir çocuk olarak gördüğü büyük oğullarını evde giderek daha çekilmez biri hâline getirmişti. Sandy benden büyük olduğu için gözümde her zaman yüce bir konumda olmuştu zaten, şimdiyse hiç olmadığı kadar yücelmişti ve Alvin'in fırsatçılık olarak tanımladığı şey yüzünden ona yüz çevirsem de ona duyduğum hayranlık daha da artmıştı –hatta bu fırsatçılık (eğer Alvin haklıysa ve onu tanımlayan doğru kelime buy-sa) bile bir başka fevkalade marifet, dünyaya bilinçle ayak uyduran sakın ve ne olduğunu bilen bir olgunluğun simgesi gibi görünüyordu gözüme.

Tabii daha dokuz yaşında olduğumdan, fırsatçılık kavramına pek aşına değildim ama yine de Alvin'in âdeta tiksintiyle ifade ettiği suçlamaları ve abartılı sözleri bu kavramın ahlaki bakımdan pek hoş bir şey olmadığını anlatmaya yetiyordu. O zamanlar hastaneden daha yeni çıkmıştı ve çenesini tutamayacak kadar acınası bir durumdaydı.

"Ağabeyinin gözümdeki değeri sıfır," demişti bir gece yatakları-mızda yatarken. "Hatta sıfırdan da az." Sandy'yi işte o gece fırsatçı olarak etiketlemişti.

"Öyle mi? Neden peki?"

"Çünkü insanlar böyledir, sadece kendi çıkarlarını düşünür, başka hiçbir şeyi umursamazlar. Sandy pis bir fırsatçının teki. Senin o koca memeli orospu teyzen de öyle. O yüce haham da. Bess yengeyle Herman amca dürüst insanlar. Ama Sandy'nin ruhunu o piçlere böyle hemen sativermesi? Daha bu yaşta? Resim yeteneğiyle bir de? Senin o ağabeyin var ya, inanılmaz bir pislik."

Ruhunu satmak. Kullandığı bu dil benim için fazlasıyla yeniydi yeni olmasına ama "fırsatçı"nın ne demek olduğunu anlamak kadar zor gelmiyordu.

"Birkaç resim yaptı o kadar," diyerek açıklamaya çalıştım.

Ama Alvin, hele de Sandy'nin Lindbergh'in *Biz Bize* programıyla olan ilişkisini her nasılsa öğrenmişken, o resimlerin varlığını azım-sama çabamı mazur görecektir durumda değildi. Ona asla söylemeyi düşünmediğim bu durumu nasıl öğrendiğini sormaya cesaret edemedim ama tahminimce yatağın altındaki resimleri tesadüfen bulduktan sonra, Sandy'nin okul defterlerini ve yazı kâğıtlarını koyduğu yemek odasındaki büfenin çekmecelerini kurcalamış ve Sandy'den ömür boyu nefret etmesine yetecek tüm kanıtları bulmuştu.

"Senin zannettiğin gibi değil," dedim ve bunu dediğim anda başka ne *olabilir* ki diye düşünmek zorunda kaldım. "Bunu bizi korumak için yapıyor," dedim yine de. "Başımız belaya girmesin diye."

"Benim yüzümden," dedi Alvin.

"Hayır!" diye karşı çıktım.

"Ama sana öyle demedi mi? Alvin yüzünden ailemizin başı belaya girmesin diye. Yediği boku böyle haklı çıkarmaya çalışıyor."

"Ama bunu başka neden yapıyor *olabilir* ki?" Bunu tam bir çocuk saflığı ve çocuk kurnazlığıyla sormuştum, ağabeyimi koruyayım diye aptalca yalan söyleyerek daha da kızıştırdığım bu kavgadan kendimi

nasıl sıyracağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. “Eğer bize yardım etmeye çalışıyorsa yaptıklarında ne kötülük olabilir?”

Alvin bu sözlerime sadece, “Ben sana inanmıyorum, dostum,” diyerek karşılık verdi, ben de Alvin’in dengi olmadığımından, kendime inanmaya çalışmaktan vazgeçtim. Yine keşke Sandy bana neden böyle ikili oynadığını söyleseydi! Keşke sırf bizi korumak için bu korkunç durumdan çıkar sağlıyor ve Lindbergh taraftarıymış gibi yapıyor olsaydı! Ama New Brunswick’teki sinagogun alt katında karşısındaki yetişkin Yahudilere çektiği nutku gördüğümünden, söylediklerine ne kadar inandığını ve bu sayede çektiği ilgiden ne kadar memnun olduğunu gayet iyi biliyordum. Ağabeyim nadir bulunan “birisi olma” yeteneğini keşfetmişti içinde; işte bu yüzden, Başkan Lindbergh’i öven konuşmalar yaparken, onu çizdiği resimleri sergilerken, sekiz hafta boyunca Yahudilikle hiç alakası olmayan bir yerde Yahudi bir çiftlik ırgatı olarak çalışmanın müthiş yararlarını herkesin önünde (Evelyn teyzenin kaleme aldığı sözcüklerle) anlata anlata bitiremezken ve doğrusunu söylemek gerekirse benim de yapmakta sakınca görme-yeceğim, Amerika’nın dört bir yanında gayet normal ve vatanseverce görülürken sadece ve sadece kendi evinde anormal ve garip karşılanan şeyleri yaparken, hayatının en güzel zamanlarını yaşıyordu.

Derken tarihin bir sonraki gereksiz cilvesi yaşandı: Haham Lionel Bengelsdorf ve Bayan Evelyn Finkel’i 4 Nisan 1942 Cumartesi akşamı Alman Dış İşleri Bakanı’nın onuruna verilecek olan yemeğe katılmaya davet eden Başkan Charles A. Lindbergh ve Eşi imzalı bir davetiye. Ülkeyi boydan boya dolaştığı otuz şehirlik solo uçak turu, Lindbergh’in saçmalıklara mahal vermeyen bir realist ve derdini lafı dolandırmadan anlatan bir halk adamı olarak şöhretini perçinledi ve bu şöhret Winchell onun von Ribbentrop onuruna vereceği daveti “yüz yılın siyasi hatası” olarak yaftalamadan öncekinden de çok artırmıştı. Çok geçmeden ülkenin ekseriyetle Cumhuriyetçi basınının editoryal sayfaları, önemli bir yabancı temsilci için verilen dostane bir Beyaz Saray yemeğinden daha fazlası olmayan bir şeyi kasten kötü niyetli bir komplo olarak göstermeye çalışmakla asıl hatayı Roosevelt ve Demokratların yaptığını yazmaya başlayacaktı.

Annemle babam bu daveti öğrendiklerinde her ne kadar şaşırırsalar da, bu konuda yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Büyük yanılgıya

düşüp iktidardakilerin emir erine dönüşen bir avuç Yahudi'den biri hâline geldiği için duydukları hayal kırıklığını ta aylar önce Evelyn'e iletmişlerdi. Onu bütün bunlara iten şeyin sendika günlerinde olduğu gibi ideolojik görüşleri ya da doymak bilmez politik hırsları değil, Dewey Sokağı'ndaki bir dairenin çatı katında yaşayan vekil öğretmen hayatından kurtulup mucizevi bir şekilde şaşaalı bir Sindirella hayatı yaşamaya başlaması olduğunu bildikleri için, Haham Bengelsdorf'un Birleşik Devletler başkanıyla tamamen profesyonel sebeplerden kaynaklanan uzak bağlantısını bir kez daha sorgulamanın bir anlamı yoktu. Fakat bir akşam hiç beklenmedik bir anda annemi arayıp hahamla ikisinin, ağabeyimin de onlarla birlikte von Ribbentrop yemeğine katılması için gerekli ayarlamaları yaptığını haber verince... doğrusu, başta kimsenin ona inanası gelmedi. Evelyn'in bile bir gecede küçük çevremizdeki herhangi birinden "March of Time" belgeselinde görebileceğimiz bir ünlüye dönüşüvermesini kabul etmek dahi pek mümkün değilken, şimdi bir de Sandy işe karışmıştı? Sinagog bodrumlarında Lindbergh vaazları vermesi yeterince akıl almaz değilmiş gibi? Kesinlikle böyle bir şey olamazdı, babam bu konuda kararlıydı –böyle bir şey olmamalı demek istiyordu aslında, akıl almaz bir öneri olması bir yana, tiksindiriciydi de. "Böylece teyzenin kafayı yediği kanıtlanmış oldu," dedi ağabeyime.

Belki gerçekten de öyleydi –varlığını yeni keşfettiği değerini bir şey sanıp geçici bir süre için kafayı üşütmüştü. Yoksa on dört yaşındaki yeğenini böylesine büyük bir etkinliğe götürmek için davetiye arama cüretini nasıl gösterebilirdi? Sınıf atlamaya çalışan bencil bir aptalın inatçı azmiyle tutturup Haham Bengelsdorf'u Beyaz Saray'dan böylesine tuhaf bir ricada bulunmaya zorlamayı nasıl başarabilirdi? Babam telefonda elinden geldiğince sakın bir şekilde konuştu onunla. "Bu saçmalık yetti artık, Evelyn. Biz önemli insanlar değiliz. Bizi rahat bırak, lütfen. Bunlar sıradan bir insanın katlanabileceğinden çok fazla." Ama teyzemin olağanüstü yetenekli yeğenini (tıpkı kendisi gibi dünyada öncü bir rol üstlenebilsin diye) cahil ve silik eniştesinin elinden kurtarma azmi artık su götürmezdi. Sandy bu yemeğe *Biz Bize*'nin başarısının göstergesi olarak katılacaktı, *Biz Bize*'nin ülke çapındaki temsilcisi olarak katılacaktı ve onun kenar mahallede yaşayan Yahudi babası buna –ve ona– engel olamazdı. Arabasına bindi ve on beş dakika sonra fırtına gibi evimize geldi.

Babam telefonu kapattıktan sonra öfkesini saklamak için hiçbir çaba göstermedi ve sesi tıpkı Monty amcanınki gibi yükseldi de yükseldi. “Hitler Almanya’da Yahudileri Nazi Partisi’nden menetme inceliğini gösteriyor hiç olmazsa. Bütün o kolluklarla, toplama kamplarıyla falan pis Yahudileri istemediğini açık açık gösteriyor. Ama buradaki Naziler Yahudileri aralarına alıyormuş gibi yapıyorlar. Neden peki? Onları ayakta uyutmak için. Onları Amerika’daki her şeyin güllük gülistanlık olduğu rüyasıyla ayakta uyutmak için. Ama *bu?*” diye bağırdı birden. “*Bu?* Onları bir Nazi canisinin kanlı elini sıkmaya davet etmek? İnanılmaz! Yalanları ve entrikaları bir an olsun durmuyor! En efendi, en yetenekli, en çalışkan, en olgun çocuğu buluyorlar... Hayır! Sandy’ye yaptırdıklarıyla bizimle yeterince dalga geçtiler! O hiçbir yere gitmiyor! Ülkemi çaldılar –oğlumu benden çalamayacaklar!”

“Ama kimsenin *kimseyle* dalga geçtiği falan yok,” diye bağırdı Sandy. “Bu harika bir *fırsat*.” “Senin gibi bir fırsatçı için,” dedim içimden, ama ağzımı kapalı tuttum.

“Otur oturduğun yerde,” dedi babam ona, o kadar; o duvar gibi sessiz hâli Sandy’nin hayatının en kötü saatini geçirmek üzere olduğunu anlamasında öfkeli bağrışlardan çok daha etkiliydi.

Evelyn teyze kapıyı çalınca annem kalkıp açmaya gitti. Babam onun arkasından, “Bu kadın *şimdi* ne yapıyor?” diye bağırdı. “Bizi rahat bırakmasını söyle ona –kalkmış bir de buraya geliyor, deli midir nedir!”

Annem de bu konuda babamdan farklı düşünmüyordu ama yine de mutfaktan çıkarken ona sakinleşmesini rica edercesine bakmıştı, Evelyn hiçbir şeyi umursadan Sandy’yi heveslendirme aptallığını yaparak ne kadar az merhamet görmeyi hak etmiş olursa olsun ona biraz olsun anlayış göstermesini umuyordu.

Annemle babamın Beyaz Saray’a davet edilmenin Sandy’nin yaşında bir çocuk için ne anlama geldiğini, Beyaz Saray’a yemeğe davet edilmenin onun geleceği için ne anlama geldiğini anlayamamaları Evelyn teyzeyi hayrete düşürmüştü (ya da öyleymiş gibi davranıyordu). Belki on beşinci defa Beyaz Saray dedikten sonra onu susturmak için yumruğunu masaya vurup, “*Beyaz Saray* benim umurumda bile değil!” diye bağırdı babam. “Ben sadece orada kimin oturduğunu umursuyorum. Ve orada oturan kişi bir Nazi.” “Değil!” dedi Evelyn teyze ısrarla. “Bana o Herr von Ribbentrop’un da Nazi olmadığını mı

söylemek istiyorsun?” Evelyn teyze buna cevaben babama korkak, köylü, kültürsüz, dar kafalı dedi; babamsa ona düşüncesiz, ahmak, sonradan görme... ve bu kavga masanın iki yanından yükseldi de yükseldi, her ikisi de diğerini daha da öfkeliendirmek için ağızlarına geleni söylediler, ta ki Evelyn teyze’nin ettiği bir laf –Haham Bengelsdorf’un Sandy için ne kadar çok torpil yaptırdığına dair, diğer ağır ithamlara kıyasla nispeten daha hafif bir şey –fazla ağır gelince babam ayağa fırlayıp Evelyn teyzeyi evden kovuncaya kadar saydırdı. Babam mutfaktan çıktı, arka antreye gidip merdivenlere çıkan kapıyı açtı ve olduğu yerden, “Defol. Git buradan. Bir daha da geri dönme. Seni bir daha bu evde görmek istemiyorum,” diye bağırdı.

Evelyn teyze de tıpkı bizim gibi bu olanlara inanamıyordu. Bütün bunlar şaka gibi geliyordu bana, bir Abbott ve Costello filminden alınmış bir replikti sanki. Defol buradan, Costello. Eğer böyle yapmaya devam edersen, bu evi terk et, bir daha da geri dönme.

Annem de üçünün önlerinde birer fincan çayla oturdukları masadan kalktı ve babamın peşinden gitti.

“Bu kadın aptal, Bess,” diyordu babam ona. “Çocuk gibi, kafası hiçbir şeye basmayan aptalın teki. Hem de *tehlikeli* bir aptal.”

“Kapıyı kapat, lütfen,” dedi annem.

Babamsa, “Evelyn,” diye seslendi. “Haydi. Hemen çık git.”

“Bunu yapma,” diye fısıldıyordu annem.

Babam, “Kardeşinin evimden defolup gitmesini bekliyorum,” diye karşılık verdi.

“Bizim evimiz,” dedi annem ve mutfığa geri geldi. “Ev, git hadi,” dedi, yumuşak bir sesle, “ortalık sakinleşinceye kadar.” Evelyn teyze yüzünü masanın üstündeki ellerinin arasına gömmüştü. Annem onu kolundan tutup ayağa kaldırdı ve arka kapıya doğru götürüp evden çıkardı; bizim o iddialı, neşeli teyzemiz kör bir kurşunla vurulmuş da ölmeye götürülüyormuş gibi görünüyordu. Sonra babamın kapıyı çarparak kapattığını duyduk.

Savaşın akıbetini görmek için antreye çıktığımızda, “Kadın bunu *eğlence* sanıyor,” dedi Sandy’yle bana. “Bunu *oyun* sanıyor. Haber Sineması’na siz de gittiniz. Sizi oraya götürdüm. Orada gördüklerinizi biliyorsunuz.”

“Evet,” dedim. Bir şey söylemem gerekiyormuş gibi hissediyordum çünkü ağabeyim tek kelime etmiyordu. Alvin’in kendisini acımasızca

aforoz etmesine sabırla katlanmıştı, Haber Sineması'na sabırla katlanmıştı ve şimdi de en sevdiği teyzesinin kovulmasına sabırla katlanıyordu –on dört yaşında, daha şimdiden ailenin dik başlı erkekleriyle bozuşmamak için her yaptıklarına dayanmaya kararlıydı.

“Bu bir oyun *değil*,” dedi babam, “Bir savaş. Bunu unutmayın: bu bir savaş!”

Ben yine evet dedim.

“Dışarıdaki dünyada...” dedi ve durdu. Annem geri dönmemişti. Dokuz yaşındaydım ve annemin bir daha asla geri dönmeyeceğini sandım. Galiba kırk bir yaşındaki babam da aynı şeyi düşünüyordu: Hiçbir dertten, sıkıntıdan korkmayan babam, sevgili karısını kaybetmekten korkuyordu. Hepimiz için felaketin eli kulağındaydı; babam, Bayan Axman'ın sinir krizi geçirdiği gece Earl Axman'ın annesiz kaldığı gibi, bir anda annesiz kalmışız gibi bakıyordu çocuklarına. Babam ön camlardan dışarıya bakmak için oturma odasına gidince, Sandy'yle ben de hemen peşinden gittik. Evelyn teyzenin arabası kaldırımın kenarında yoktu. Annem de kaldırımda, sundurmada, yan sokakta ya da sokağın karşı tarafında yoktu –babam koşarak bodruma inip adını seslendiğinde bodrumda da olmadığını anladık. Seldon'la annesinin yanında da değildi. Babam kapılarını çalıp da üçümüzü içeri buyur ettiklerinde mutfakta yemek yapıyorlardı.

Babam, Bayan Wishnow'a, “Bess'i gördün mü?” diye sordu.

Bayan Wishnow iri yarı bir kadındı, uzun boylu ve kaba sabaydı, yumruklarını sıkıp etrafta öyle dolaşırdı ve şaşırtıcı ama, babamın onu ve ailesini Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Third Ward taraflarında yaşarken tanıdığı zamanlarda güler yüzlü ve neşeli bir kızmış. Artık hem anne hem eve ekmek getiren aile reisi rolü ona düştüğünden, annemle babam onun Seldon uğruna gösterdiği sonsuz gayreti anlata anlata bitiremiyorlardı. Hayatının mücadeleye geçtiği şüphe götürmezdi: Bunun için yumruklarına bakmanız yeterdi.

Bayan Wishnow, “N'oldu?” diye sordu.

“Bess burada değil mi?”

Seldon bize selam vermek için mutfak masasından kalkıp yanımıza geldi. Babasının intiharından beri ona duyduğum nefret daha da artmıştı, günün sonunda eve birlikte yürüyelim diye beklediğini gördüğüm zamanlarda okulun arka tarafına saklanıyordum. Evimiz okuldan sadece bir blok uzakta olsa da, sabahları okula giderken ev-

den on beş dakika daha erken çıkıyor ve ona görünmeden kapıdan çıkabilmek için merdivenlerden parmak uçlarıma basarak iniyordum. Ama sonra akşamüstü onunla burun buruna geliyordum, hem de Chancellor Bulvarı yokuşunun diğer ucundan çıksam bile. Bir ev işini halletmeye çıkıyordum ve Seldon hemen dibimde bitiveriyor, sanki tesadüfen karşılaşmışız gibi yapıyordu. Ne zaman bana satranç öğretmeye çalışmak için bize gelse, evde değilmiş gibi yapıp kapıyı açmıyordum. Eğer annem evdeyse bana tam da unutmak istediğim şeyi hatırlatarak beni onunla oynamaya ikna etmeye çalışıyordu. “Babası satrançta çok iyiydi. Yıllar önce satranç şampiyonu bile olmuş. Seldon’a da oynamayı o öğretmiş ama şimdi Seldon’ın satranç oynayacak kimsesi olmadığı için seninle oynamak istiyor.” Anneme satranç oynamayı sevmediğimi, satrancı anlamadığımı ya da nasıl oynanacağını bilmediğimi söyledim ama nihayetinde seçme şansım olmazdı ve Seldon elinde satranç tahtası ve taşlarıyla çıkıp gelir, mutfak masasında karşısına oturduğum anda babasının o tahtayı nasıl yaptığını ve taşlarını nasıl bulduğunu anlatmaya başlardı hemen. “Ta New York’a gitmiş, nereye gideceğini çok iyi biliyormuş ve tam da en uygun parçaları bulmuş –çok güzel değiller mi? Özel bir ahşaptan yapılmışlar. Tahtayı da babam kendi elleriyle yaptı. Ahşabını buldu ve kesti –renkleri ne kadar farklı, görüyor musun?” Onun durmadan korkunç bir biçimde ölen babasından bahsetmesine engel olmanın tek yolu, okulda öğrendiğim en son tuvalet şakalarını birbiri ardına sıralamaktı.

Merdivenlerden yukarıya, evimize çıkarken babamın artık Bayan Wishnow’la evleneceğini, çok yakında bir akşam üçümüzün eşyalarımızı merdivenlerden aşağıya taşıyıp Seldon’la annesinin yanına taşınacağımızı ve hem okula giderken hem eve dönerken Seldon’dan ve onun durmadan bana yamanmasından kaçma şansım olmayacağını düşündüm. Okuldan eve döndüğümde paltomu çıkarıp Seldon’ın babasının kendini astığı portmantoya kaldırmam gerekecekti. Sandy, Alvin bizimle yaşarken yaptığı gibi, bu kez Wishnow’ların ön salonunda yatacaktı, ben arka odada Seldon’ın yanında yatacaktım, babamsa yatak odasında eskiden Seldon’ın babasının yattığı yerde, Seldon’ın annesinin ve onun sıkılı yumruklarının yanında yatacaktı.

Sokağın köşesinden bir otobüse binip ortadan kaybolasım vardı. Alvin’in yirmi doları hâlâ dolabımın dibindeki ayakkabılarımdan

birinin ucunda saklıydı. O parayı alıp bir otobüse biner, sonra Penn İstasyonu'na gidip Philadelphia trenine tek yönlü bir bilet alırdım. Orada Alvin'i bulur ve bir daha ailemin yanına dönmezdim hiç. Bunun yerine Alvin'le kalır, onun kopuk bacağına bakardım.

Annem, Evelyn teyzeyi yatırdıktan sonra eve telefon etti. Haham Bengelsdorf Washington'daydı ama Evelyn'le telefonda konuşmuştu, hatta sonra annemle de konuşmuş, neyin Yahudilerin lehine, neyin aleyhine olduğunu onun gerzek kocasından çok daha iyi bildiğini söylemeyi de ihmal etmemişti. Herman'ın Evelyn'e yaptığı saygısızlık unutulmayacaktı, öyle demişti, hele de Evelyn'in ricasını kırmamak adına yeğeni için bizzat yaptıklarından sonra. Haham, annemle yaptığı konuşmayı, zamanı geldiğinde gerekenin yapılacağını söyleyerek bitirmişti.

Babam saat ona doğru annemi almaya gitti. Annem odaya geldiğinde ve yatağıma oturup elimi tuttuğunda Sandy'yle ben çoktan pijamalarımızı giymiştik. Annemi hiç bu kadar yorgun görmemiştim; Bayan Wishnow gibi tamamen tükenmiş görünmüyordu belki ama sadece ve sadece kocasının haftada elli dolar bile etmeyen maaşıyla evi nasıl geçindireceklerini dert edindiği günlerdeki o yorulmak bilmeyen, enerjik ve hâlimden memnun anne değildi artık. Şehirde bir iş, çekip çevrilecek bir ev, kavgacı bir kardeş, inatçı bir koca, biri on dört yaşında ve dikbaşı, diğeri dokuz yaşında ve evhamlı iki oğul –üstüne bir de Lindbergh derdi eklenmeseydi eğer, bütün bu dertler tüm zorluklarıyla aynı anda hücum etse bile onun gibi becerikli bir kadına vız gelirdi.

“Sandy, ne yapalım?” dedi annem. “Babanın neden oraya gitmemen gerektiğini düşündüğünü sana ben anlatayım mı? Bunu ikimiz sessizce halledebilir miyiz? Bir noktada her şeyi konuşup çözmemiz gerek. Sadece sen ve ben. Bazen babanın şalterleri atıverir ama ben öyle değilim, bunu biliyorsun. Seni dinleyeceğime güvenebilirsiniz. Ama olup bitenleri konuşup üstüne düşünmemiz lazım. Çünkü böyle bir şeyin içine daha fazla çekilmen senin için pek de iyi olmayacaktır belki. Evelyn teyzen hata yapıyordur belki. O fazla heyecanlı bir kızdır, bir tanem. Çocukluğundan beri hep öyle olmuştur. Gayet sıradan bir şey olsa bile o birden kendini kaybediverir. Aslında baban... Devam edeyim mi, yoksa uyuyacak mısın, tatlım?”

“Ne istiyorsan onu yap,” dedi Sandy gayet soğuk bir sesle.

“Devam et,” dedim bense.

Annem bana gülümsedi “Neden? Neyi bilmek istiyorsun?”

“Herkesin neden bağıştığını.”

“Herkes her şeyi farklı görüyor da ondan.” İyi geceler dileyip beni öperken ekledi: “Herkesin kafasında binbir dert var da ondan.” Ama Sandy’yi öpmek için yatağına doğru eğildiğinde, Sandy yüzünü çevirip yastığına gömdü.

Babam genellikle Sandy’yle ben uyanmadan işe gitmiş olurdu, annem de onunla birlikte kahvaltı etmek, bizim öğle yemeğinde yiyeceğimiz sandviçleri hazırlayıp paketlemek ve buzdolabına koymak için erkenden kalkar, bizim okula hazır olduğumuzdan emin olduktan sonra kendisi de işe giderdi. Fakat o korkunç gecenin ertesi sabahı babam Sandy’nin neden Beyaz Saray’a gitmeyeceğini ve neden artık AÖB sponsorluğundaki programlara katılmayacağını ona açık açık izah edinceye kadar işe gitmek istememişti.

“Bu von Ribbentrop’un dostları, bizim dostumuz değil,” diye tane tane anlatmaya başladı Sandy’ye. “Hitler’in Avrupa’da yutturduğu bütün kirli oyunlar, diğer ülkelere söylediği bütün pis yalanlar hep bu Bay von Ribbentrop’un ağzından çıktı. Bir gün Münih’te yaşananları ders kitaplarında okuyacaksınız. Bay von Ribbentrop’un Bay Chamberlain’i değeri yazıldığı kâğıt kadar bile etmeyen o anlaşmayı imzalaması için kandırmaktaki rolünü kitaplarda okuyacaksınız. Bu adamın kim olduğunu bilmek istiyorsan *PM*’yi oku, Winchell’i dinle. Dış İşleri Bakanı von Ribbenzuppe diyor Winchell ona. Savaştan önce ne işle meşguldü, biliyor musun sen? Şampanya satıyordu. Yani içki tüccarıydı, Sandy. Bir şarlatandı –bir plutokrat, bir hırsız ve bir şarlatan. Adındaki o ‘von’ bile sahte. Ama sen bunların hiçbirini bilmiyorsun. Von Ribbentrop hakkında, Göring hakkında, Goebbels, Himmler ve Hess hakkında hiçbir şey bilmiyorsun sen –ama *ben* biliyorum. Herr von Ribbentrop’un diğer Nazi canileriyle birlikte yiyip içtiği Avusturya’daki o kaleyi duydun mu hiç? Orayı nasıl elde ettiğini biliyor musun? Çaldı. O kalenin sahibi olan asilzadeyi Himmler toplama kampına attı ve şimdi orası bu içki tüccarının mülkü oluverdi! Danzig şehri nerede, oraya ne oldu, biliyor musun, Sandy? Versay Antlaşması nedir biliyor musun? *Mein Kampf*’ı duydun mu hiç? Bay von Ribbentrop’a sor, sana anlatsın. Ben de anlatırım ama Nazi bakış açısıyla

değil. Ben her şeyi takip ediyorum, her şeyi okuyorum ve bu canilerin kim olduğunu biliyorum, oğlum. Ve senin onların yakınında olmana müsaade etmiyorum.”

“Bunun için seni hiç affetmeyeceğim,” dedi Sandy.

“Ama affedeceksin,” dedi annem ona. “Bir gün babanın sadece ve sadece senin iyiliğini istediğini anlayacaksın. Baban haklı, bir tanem, inan bana –böyle insanlarla işin olmaz senin. Onlar seni maşa olarak kullanıyorlar sadece.”

“Evelyn teyze de mi?” diye sordu Sandy. “Evelyn teyze de mi beni ‘maşa’ olarak kullanıyor? Beni Beyaz Saray’a davet ettirmesi ‘maşa’ olarak kullanmak mı oluyor?”

“Evet,” dedi annem üzüntüyle.

“Hayır! Bu doğru değil!” dedi Sandy. “Kusura bakmayın ama Evelyn teyzeyi yüzüstü bırakamam ben.”

“Asıl senin o Evelyn teyzen *bizi* yüzüstü bıraktı,” dedi babam. “*Biz Bize*’ymiş,” dedi sonra yüzünü buruşturarak. “Bu sözüm ona *Biz Bize*’nin tek amacı Yahudi çocuklarını beşinci kola çevirip ana-babalara düşman etmek.”

“Saçmalık!” dedi Sandy.

“Kes şunu!” dedi annem. “Kes şunu artık. Bizim sokakta böyle şeyler yaşayan tek aile biziz, bunun farkında mısın sen? Hatta bütün mahalledeki tek aile biziz. Diğer herkes hayatını seçimden önce olduğu gibi yaşayıp başkanın kim olduğunu unutmanın bir yolunu bulmayı öğrendi artık. Biz de bunu yapmaya çalışıyoruz. Kötü şeyler yaşandı ama artık hepsi geçti gitti. Alvin gitti, şimdi Evelyn teyzen de gitti, artık her şey normale dönecek.”

“Peki senin mağdur kompleksin yüzünden Kanada’ya ne zaman taşınıyoruz?”

Babam parmağını Sandy’ye doğru sallayarak, “O aptal teyzenin ağzıyla konuşma. Bir daha büyüklerine karşılık vereyim deme sakın.”

“Sen bir diktatörsün,” dedi Sandy. “Hitler’den de *beter* bir diktatörsün hem de.”

Annem de babam da göçmen babaların çocuklarını cezalandırırken geleneksel yöntemleri kullanmaktan çekinmediği evlerde büyüdükleri için, Sandy’ye ya da bana bir fiske bile vurmamışlardı hiç ve herhangi birinin dayakla cezalandırılmasına karşılardı. Dolayısıyla, kendi evladının ağzından Hitler’den de *beter* olduğunu işittiğinde,

babamın tek yaptığı öfkeyle arkasını dönüp işe gitmek oldu. Ama babam daha arkasından kapıyı kapattığı anda annem beni hayrete düşürerek elini havaya kaldırıp Sandy'nin suratına tokatı indirdi. "Baban senin için ne yaptı bunun farkında mısın?" diye bağırdı ona. "Kendini ne hâlâ soktuğunu anlamıyor musun hâlâ? Kahvaltını bitirip okula git. Okul biter bitmez de dön. Kuralları baban koyar, sen de onlara uysan iyi edersin."

Annem ona vurduğunda Sandy gözünü bile kırpmamıştı, şim-diye tüm metanetiyle kendince kahramanlığını yüceltmeye çalışıp," Evelyn teyzeyle Beyaz Saray'a gideceğim. Siz kenar mahalle Yahudileri istesenez de istemesenez de," dedi yüzüstüce.

Annemin öz evladının bu saygısızlığına karşılık attığı ikinci tokat sabah sabah yaşanan bütün çirkinlikleri, yaşadığımız bu inanması güç sinir bozucu kargaşayı daha da artırmakla kalmayıp bu defa Sandy'yi gözyaşlarına boğdu. Eğer ağlamasaydı, bizim sağduyulu annemiz o hoşgörülü ve narin anne elini oğluna üçüncü, dördüncü hatta beşinci tokatı atmak için de kullanabilirdi. "Annem ne yaptığını bilmiyor," diye düşündüm. "Başka biri oldu o -herkes başka biri oldu." Kitaplarımı kaptığım gibi arka merdivenlerden sokak arasına indim ve koşarak caddeye çıktım; sanki gün yeterince korkunç değilmiş gibi, Seldon evin önünde oturmuş, okula birlikte gidelim diye beni bekliyordu.

Babam birkaç hafta sonra işten eve dönerken von Ribbentrop davetinden görüntüleri izlemek için Haber Sineması'na uğradı. Gösterimden sonra odasına uğradığında çocukluk arkadaşı Shepsie Tirschwell'in 1 Haziran günü karısı, üç çocuğu, annesi ve karısının ihtiyar anne babasıyla birlikte Winnipeg'e taşınacağını öğrendi. Winnipeg'in küçük Yahudi cemiyetinden temsilciler, Bay Tirschwell'in yakınlardaki bir sinemada makinist olarak iş bulmasını sağlamışlar ve bizimkine çok benzeyen mütevazı bir Yahudi mahallesinde bütün aile için apartman daireleri bulmuşlardı. Kanadalılar Tirschwell'lerin Amerika'dan taşınma ücretini ödeyecek ve Bayan Tirschwell annesiyle babasının masraflarını karşılamak için Winnipeg'te bir iş buluncaya kadar kaynanasıyla kayınpederini desteklemelerini sağlayacak düşük faizli bir kredi bile ayarlamışlardı. Bay Tirschwell babama doğup büyüdüğü şehirden ve çok sevdiği eski dostlarından ayrılmanın

hiç hoşuna gitmediğini ve Newark'ın en önemli sinemasındaki kolay kolay bulunamayacak işini bırakmaktan tabii ki üzüntü duyduğunu söylemiş. Geride bırakacak ve kaybedecek çok şey vardı, ama son birkaç yıldır dünyanın dört bir yanında çalışan habercilerden gelen editlenmemiş ham görüntülerden anladığı kadarıyla 1941 yılında İzlanda'da Lindbergh ve Hitler arasında imzalanan antlaşmanın gizli kısmında Hitler'in önce Sovyetler Birliği'ni yeneceğine, sonra İngiltere'yi işgal edip ele geçireceğine ve ondan sonra da (Japonların Çin, Hindistan ve Avustralya'yı fethederek "Büyük Doğu Asya'da Yeni Düzen"i kurma işini tamamlamasıyla) Amerika başkanının Hitler'in örnek olduğu modelde totaliter bir diktatörlük olan "Amerikan Faşist Yeni Düzeni"'ni kuracağına ve bunun sonucunda yaşanacak olan son ve büyük kıtalar arası mücadeleyle Güney Amerika'nın Alman istilas ve fethiyle Nazileştirilmesine karar verildiğine artık ikna olmuştu. İki yıl içerisinde Hitler'in gamalı haçı Londra'daki parlamento binalarının tepesinde, Japonya'nın Doğan Güneş bayrağı Sidney, Yeni Delhi ve Pekin semalarında dalgalanmaya başladığında ve Lindbergh dört yıllığına daha başkan seçildiğinde, ABD'nin Kanada'yla olan sınırı kapatılacak, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler sertleşecek ve Amerikalılar anayasal haklarının kısıtlanmasını gerektiren ciddi iç tehditlere odaklansın diye dört buçuk milyon Amerikalı Yahudi'ye karşı toplu bir saldırıya başlanacaktı.

Von Ribbentrop'un Washington ziyaretinin -ve Lindbergh'in en tehlikeli Amerikalı destekçileri için temsil ettiği zaferin- ardından, Bay Tirschwell'in öngörüsü buydu ve bu öngörü babamın tahmin ettiklerinden çok daha kötümser olduğu için o akşam sinemadan eve erken döndüğünde duyduklarını bize aktarmamaya ve bu haberin beni korkutacağını, Sandy'yi kızdıracığını, annemin eline biz de hemen çekip gidelim diye yaygara koparması için bir koz daha vereceğini bildiğinden, Tirschwell'lerin yakında göç edeceklerini bize söylememeye karar vermişti. Lindbergh'in bir buçuk yıl önce başkanlık yemini etmesinden bu yana Kanada limanına sığınıp daimi oturma izni alan yalnızca iki ya da üç yüz kadar Yahudi ailesi olduğu tahmin ediliyordu; Tirschwell'ler ise babamın şahsen tanıdığı ilk mültecilerdi ve onların aldığı bu kararı babamı epey sarsmıştı.

Tabii bir de Nazi von Ribbentrop ve karısının Beyaz Saray'ın re-vakında başkan ve Bayan Lindbergh tarafından sıcak bir şekilde kar-

şılandığını görmenin şoku vardı. Limuzinlerinden inen ve von Ribbentrop eşliğinde yemek yiyip dans etme beklentisiyle gülümseyen bütün o seçkin davetlileri ve onların arasında bu mide bulandırıcı etkinlikten en az diğer konuklar kadar heyecan duyan Haham Lionel Bengelsdorf ve Bayan Evelyn Finkel'i görmek de ayrı bir şoktu. "Gözlerime inanamadım," diyordu babam. "Evelyn'in ağzı kulaklarına varıyordu. Ya o müstakbel kocasına ne demeli? Sanki davet onun onuruna veriliyormuş havalarında. Adamı görmeliydiniz –sanki gerçekten önemli biriymiş gibi kafasını sallayarak herkesi selamlıyor!" "Neden gittin ki sanki?" diye sordu annem. "Sinirlerinin bozulacağı belliydi." "Gittim çünkü her gün kendime aynı soruyu soruyorum: Bütün bunlar Amerika'da nasıl yaşanıyor olabilir? Böyle insanlar nasıl ülkeyi yönetiyor olabilir? Kendi gözlerimle görmüş olmasam, halüsinasyon olduğunu sanırdım," dedi babam.

Yemeğe daha yeni başlamıştık ama Sandy çatal bıçağını elinden bırakıp, "Ama Amerika'da hiçbir şey olduğu yok, *hiçbir şey*," diye homurdandı ve masadan kalktı; annemin ona tokat attığı sabahtan bu yana bunu ilk yapışı değildi. Artık yemek masasında güncel haberlere en ufak atıfta bulunulsa Sandy hiçbir açıklama yapmadan, özür bile dilemeden kalkıp odamıza gidiyor, kapıyı arkasından kapatıyordu. İlk birkaç sefer annem de kalkıp onun arkasından gitmiş ve onunla konuşup masaya geri dönmeye davet etmişti ama Sandy annem onu yalnız bırakıncaya kadar onun yüzüne bile bakmadan masasında oturup kurşun kalemelerini sivriltilmiş ya da eskiz defterine bir şeyler çiziktirmişti. Sırf yalnız kaldığım için, ona ne zamana kadar böyle davranmayı sürdüreceğini sorma cesaretini gösterdiğimde ağabeyim benimle de konuşmadı. Acaba eşyalarını toplayıp evi terk eder mi, Evelyn teyzenin yanına değil de Kentucky'deki çiftliğin sahibi Mawhinney'lere gider mi diye merak etmeye başlamıştım. Adını Sandy Mawhinney olarak değiştirir, biz de bir daha onun yüzünü hiç göremezdik, tıpkı Alvin'i bir daha hiç görmeyeceğimiz gibi. Hem onu kimsenin kaçırıp götürmesine gerek yoktu –Sandy bunu kendiliğinden yapardı, Yahudilerle hiçbir ilgisi kalmasın diye gidip kendini Hristiyanların eline teslim ederdi. Onu kimsenin kaçırıp götürmesine gerek yoktu çünkü Lindbergh onu çoktan kaçırmıştı, diğer herkesle birlikte!

Sandy'nin tavrı beni o kadar tedirgin ediyordu ki akşamları ödevlerimi ondan uzakta, mutfak masasında yapmaya başlamıştım. Sandy

kibrini de yanına alıp evin arka tarafında inzivaya çekilmişken, annemle birlikte oturma odasında oturmuş akşam gazetesini okuyam babamın yaşadığımız bu aile içi kargaşanın tam da Lindbergh'in Yahudi karşıtlarının *Biz Bize* gibi programlarla Yahudi aileler ve çocukları arasında kışkırtmayı hedefledikleri türden bir ihtilaf olduğunu söylediğine kulak misafiri oldum. Ama dediğine göre bunu anlamak onun pılını pırtısını toplayıp Shepsie Tirschwell'in peşinden gitmeme kararını daha da güçlendirmişti.

"Sen neden bahsediyorsun?" dedi annem. "Tirschwell'lerin Kanada'ya gideceğini mi söylüyorsun?" "Evet, hazıranda," diye cevap verdi babam. "Neden? Neden hazıranda? Hazıranda ne olacakmış ki? Sen ne zaman öğrendin? Neden hiçbir şey söylemedin?" "Çünkü seni huzursuz edeceğini biliyordum." "Etti de zaten, nasıl etmesin? Neden?" diye soruyordu annem ısrarla, "Herman, neden hazıranda gidiyorlar?" "Çünkü Shepsie'ye göre artık vakti gelmiş. Hadi bu konuyu kapatalım," dedi alçak sesle. "Ufaklık mutfakta, yeterince korkuyor zaten. Shepsie gitme vaktinin geldiğini düşünüyorsa, o ve ailesi için kendi kararı bu, şansı bol olsun. Shepsie saatlerce oturup en son haberleri izliyor. Haberler Shepsie'nin hayatı resmen, hepsi de korkunç şeyler anlatıyor, dolayısıyla Shepsie'nin düşüncelerini etkiliyor, bu yüzden böyle bir karara varmıştır." "Adam bu kararı almış çünkü bir *bildiği* var," dedi annem. "Benim de bir bildiğim var," dedi babam sertçe. "Ben de ondan azını biliyor değilim ama ben farklı bir sonuca vardım. Bu Yahudi karşıtı piç kurularının bizim kaçıp gitmemizi istediklerini anlamıyor musun? Yahudiler bütün bu olup bitenden bıksın, usansın ve çekip gitsin istiyorlar, o zaman bu güzelim ülke tamamen *goyime* kalacak. Benimse daha iyi bir fikrim var. Neden *onlar* gitmiyorlar? Neden hepsi birden toplanıp Nazi Almanyası'ndaki Führerlerinin kanatları altında yaşamaya gitmiyorlar? O zaman bu ülke harika bir yer olmaz mı! Bak, Shepsie neyin doğru olduğunu düşünüyorsa onu yapsın ama biz hiçbir yere gitmiyoruz. Bu ülkede Anayasa Mahkemesi var hâlâ. Franklin Roosevelt sayesinde liberal bir Anayasa Mahkemesi'ne sahibiz, o mahkeme haklarımızı korumak için orada. Yargıç Douglas var. Yargıç Frankfurter var. Yargıç Murphy ve Yargıç Black var. Bu insanlar kanunları uygulamak için oradalar. Bu ülkede iyi insanlar var hâlâ. Roosevelt var, Ickes var, Belediye Başkanı La Guardia var. Kasımda kongre seçimi yapılacak. Oy sandıkları

hâlâ var ve insanlar kimsenin lafını dinlemeden gidip oylarını verebiliyorlar.” Annem, “Peki o insanlar kime oy verecekler?” diye sordu ve kendi sorusunu hemen kendisi cevapladı: “Amerikan halkı oyunu verecek ve Cumhuriyetçiler daha da güçlenecek.” “Sessiz ol. Sesini alçalt, olmaz mı? Kasım ayı geldiğinde seçim sonuçlarına bakarız, ne yapacağımıza karar vermek için vaktimiz olacak hâlâ.” “Ya vaktimiz olmazsa?” “Olacak. Lütfen, Bess,” dedi babam. “Her akşam aynı şeyi konuşmayalım.” Bu, babamın son sözü oldu ama muhtemelen bunun tek sebebi mutfakta ödevlerimi yapmakta olduğum için annemin konuyu daha fazla uzatmak istememesiydi.

Ertesi gün okuldan hemen sonra, Chancellor Bulvarı’ndan geçip Clinton Meydanı’ndan dolaştım ve sonra birilerinin beni tanıma olasılığının az olduğunu düşündüğüm, şehir merkezindeki Haber Sineması’nın oradan geçen bir otobüse binmek için lisenin az ilerisindeki durağa gidip bekledim. Önceki akşam gazeteden bakıp saatleri kontrol etmiştim. Dörde beş kala başlayan, bir saat uzunluğunda bir program vardı, bu da sinemanın hemen karşısındaki Broad Caddesi durağına gidip saat beşteki 14 numaralı otobüsü yakalayabileceğim ve von Ribbentrop’un programın neresine konulduğuna bağlı olarak tam yemek vaktinde, hatta belki daha da önce evde olabileceğim anlamına geliyordu. Öyle ya da böyle, gidip Evelyn teyzeyi Beyaz Saray’da görmeliydim; bunu annemle babam gibi teyzemin yaptıklarını yanlış bulduğum ya da ona kızdığım için değil, onun oraya gitmiş olmasının –Alvin’in başına gelenlerden sonra– bizim ailemizden birinin başına gelebilecek en olağanüstü şey olduğunu düşündüğüm için yapmak istiyordum.

NAZİLERİN ÖNDE GELEN İSMİ BEYAZ SARAY’IN KONUĞU –sinemanın iki yanına asılmış afişlerde kocaman siyah harflerle böyle yazıyordu; yanımda ağabeyim, Earl Axman ya da annemle babam olmadan şehir merkezine inmiş olmamın etkisiyle, gişeye gidip bilet isterken kendimi büyük bir kabahat işliyormuş gibi hissettim.

“Yanınızda bir yetişkin yok mu? Olmaz, bayım,” dedi bilet satan kadın. “Ben bir yetimim,” dedim kadına. “Lyons Bulvarı’ndaki yetimhanede yaşıyorum. Başkan Lindbergh hakkında hazırlayacağım ödev için rahibe beni buraya gönderdi.” “Yazılı iznin nerede?” Otobüste gelirken defterimden kopardığım boş bir kâğıda özenle yazdığım izni kadına uzattım. İzin yazısını annemin okul gezilerine katılmam için

yazdığı notlara benzetmiş, ama “Rahibe Mary Catherine, St. Peter’s Yetimhanesi” diye imzalamıştım. Kadın yazıyı okumadan kâğıda şöyle bir baktı, sonra elimdeki parayı uzatmamı işaret etti. Alvin’in onluklarından birini ona verdim –bırak St. Peter’slı bir yetimi, benim tipimde bir çocuk için bile çok büyük miktarda bir paraydı bu– ama kadın meşguldü, hiçbir sıkıntı çıkarmadan dokuz dolar elli sent para üstünü verip benim için bir bilet kesti. Ama izin kâğıdını geri vermedi. “O bana lazımdı,” dedim. “Hadi gir içeri, evlat,” dedi arkamda uzayan kuyruktaki insanları daha fazla bekletmemem için eliyle sabırsızca kışkışlayarak.

Tam da ışıklar sönüp savaş şarkısı çalar ve film dönmeye başlar-ken içeriye girdim. Görünüşe bakılırsa Newark’taki bütün erkekler (sinema çok az sayıda kadına hitap ediyordu) bu hiç ihtimal vermedikleri Beyaz Saray konuğunu görmek istedikleri için olsa gerek bu cuma akşamüstü seansında salon tıklım tıklım doluydu, balkonun uzak ucunda bir koltuk zor bulabilmiştim, benden sonra birileri gelirse eğer orkestranın son sırasının arkasında ayakta durmak zorunda kalacaktı. İçim tuhaf bir coşkuyla doldu; sadece benden hiç beklenmeyecek bir iş çevirdiğim için değil, etrafım içilen yüzlerce sigaranın dumanı ve beş sentlik puroların abartılı kokusuyla dolup taşarken, büyük adamların arasında büyük adammış gibi yapan bir çocuğun hissettiği büyülu heyecanı duyuyordum.

İngilizler Fransız deniz üssünü ele geçirmek için Madagaskar’a çıkarma yaptı.

Vichy Fransız hükümetinin başkanı Pierre Laval, İngilizlerin bu hamlesini “bir saldırı eylemi” olarak tanımlayıp kınadı.

Kraliyet Hava Kuvvetleri üst üste üçüncü gece Stuttgart’ı bombaladı.

İngiliz savaş uçakları Malta üzerinde acımasız bir hava savaşına girişti.

Alman ordusu Kerç Yarımadası’nda SSCB’ye saldırılarını sürdürüyor.

Burma’daki Mandalay, Japon ordusunun eline geçti.

Japon ordusu Yeni Gine cangıllarına yeni bir çıkartma yaptı.

Japon ordusu Burma’dan Çin’in Yünnan şehrine doğru ilerliyor.

Çinli gerillalar Kanton şehrine baskın düzenleyip beş yüz kişilik Japon birliğini öldürdü.

Bir dolu miğfer, üniforma, silah, bina, liman, sahil, flora, fauna –her ırktan insan suretleri– ama bunun dışında tekrar tekrar hep aynı cehennem, dehşetinden bütün ulusların içinde bir tek Birleşik Devletler’in esirgendiği, aşılması imkânsız bir canavar. Birbiri ardına bitmek bilmeyen sefalet resimleri: patlayan havan topları, iki büküm olmuş koşmaya çalışan piyade erleri, tüfeklerini doğrultmuş kıyıya doğru yaklaşan bahriyeliler, bombalar atan uçaklar, infilak edip döne döne yere çakılan uçaklar, toplu mezarlar, diz çökmüş papazlar, el yordamıyla yapılmış kilise haçları, batan gemiler, boğulan denizciler, alevler içinde bir deniz, paramparça köprüler, tank bombardımanları, yerle bir edilmiş hastaneler, bombalanmış petrol tanklarından göğe yükselen alevler, bir çamur denizinde bir araya toplanmış mahkûmlar, yaşayan insan gövdelerini taşıyan sedyeler, süngülenmiş siviller, ölü bebekler, başlarının kesildiği yerden köpük köpük kanlar fışkıran cesetler...

Ve sonra Beyaz Saray. Alaca karanlık bir bahar akşamı. Geniş bir çayıra düşen gölgeler. Filizlenen çalılıklar. Çiçeklenen ağaçlar. Özel üniformalı şoförlerin sürdüğü limuzinler ve içlerinden inen resmi giysili insanlar. Sütunlu girişin açık kapılarının ardındaki mermer salonda, Wagner’ın *Tristan ve Isolde* operasının şarkıları arasından, geçen yılın bir numara hit şarkısı hâline gelen “Intermezzo”yu çalan bir yaylılar topluluğu. Zarif gülümsemeler. Sessiz kahkahalar. Uzun boylu, sevilen, yakışıklı başkan. Hemen yanında, öldürülen çocuğun annesi –yetenekli şair, gözü pek kadın pilot ve sosyetik sima. Kır saçlı, pek konuşkan onur konuğu. Uzun, saten elbisesinin içinde çok şık görünen Nazi eşi. Karşılama konuşmaları, şakalaşmalar, smokinin içinde muazzam görünen ve kraliyete özgü teatral bir havayla First Lady’nin elini öpen o Eski Dünya kahramanı.

Führer’in Dış İşleri Bakanı’na hediye ettiği ve göğüs cebindeki mükemmel bir biçimde katlanmış ipek mendilinin birkaç santim altını süsleyen o Demir Haç olmasa, insan zekâsının kurgulayabileceği en inandırıcı ve medeni görünüşlü sahtekâr.

Ve işte! Evelyn teyze, Haham Bengelsdorf –bahriyeli muhafızların yanından geçip kapıdan içeri giriyor ve gözden kayboluyorlar!

Ekranada belki üç saniye bile görünmediler ama yine de ulusal haberlerin ve kapanışta gösterilen spor görüntülerinin geri kalanı benim için tamamen anlaşılmaz bir hâl aldı ve filmin geriye sarıp

teyzemin üstünde hahamın merhum karısına ait olan mücevherlerle ışıltı ışıltı ekranda beliriverdiği o ânı tekrar görmeyi umutla bekledim. Kameraların inkâr edilemez bir şekilde gerçek kıldığı bütün o olası- lıksız şeylerin içinde, benim için en gerçek dışı olanı Evelyn teyzenin bu yüz kızartıcı zaferi olmuştu.

Program bitip de ışıklar yanınca üniformalı bir sinema görevlisi benim oturduğum sıranın başında durmuş, elindeki el feneriyle işa- ret ediyordu. “Sen,” dedi. “Gel benimle.”

Beni lobiye akın eden kalabalığın arasından geçirdi ve anahtarla bir kapıyı açtı, sonra Sandy’yle birlikte Madison Square Garden’da- ki von Ribbentrop mitinglerini izlemeye getirildiğimiz zamanlardan hatırladığım dar merdivenlerden çıktık. “Kaç yaşındasın sen?” diye sordu bana.

“On altı.”

“İyiymiş. Aynen böyle devam et, evlat. Başını daha da büyük der- de sok.”

“Benim eve gitmem lazım,” dedim. “Otobüsümü kaçıracacağım.”

“Çok daha fazlasını kaçıracaksın.”

Sinemanın projeksiyon odasının o meşhur ses geçirmez kapısını sertçe tıklattı ve Bay Tirschwell bizi içeriye aldı.

Rahibe Mary Catherine’in izin kâğıdı elindeydi.

“Bunu annenle babana göstermekten başka bir çare bulamıyo- rum,” dedi bana.

“Küçük bir şakaydı,” dedim.

“Baban seni almaya geliyor. İş yerini arayıp burada olduğunu ha- ber verdim.”

“Teşekkür ederim,” dedim, bana öğretildiği gibi kibar bir şekilde.

“Otur lütfen.”

“Ama şakaydı,” diye tekrarladım.

Bay Tirschwell yeni programın görüntülerini ayarlıyordu. Etra- fıma şöyle bir bakınca sinemanın şöhretli müşterilerinin imzalı fo- toğraflarının duvarlardan kaldırıldığını gördüm ve Bay Tirschwell’in Winnipeg’e götüreceği hatıraları toplamaya başladığını anladım. Ve böylesine ciddi bir işin, bana olan davranışlarındaki sertliği tek ba- şına açıklamaya yeteceğini de anladım. Öte yandan, kendini onu hiç ilgilendirmeyen meselelere karışacak kadar sorumluluk sahibi hisse- den yetişkinlerden biri olduğunu da fark etmiştim. Konuşmalarına ya

da tipine bakınca, babamla birlikte Newark'ın gecekondu bölgesinde büyüdüğünü söylemek zordu. Büyük ölçüde uyanık, planlı programlı ve çalışkan olması sayesinde kendisini ana babasının göçmen yoksulluğundan kurtaran, az eğitilmiş bir gecekondu çocuğu olan babamın daha ölçülü ve bir nebze daha mağrur ve gururlu versiyonuydu. Gayret, böyle adamların hayatlarını sürdürmeleri için sahip oldukları tek şeydi. Yahudi olmayanların genellikle ısrarcılık olarak gördükleri şey de buydu –gayret etmek onlar için her şeydi.

“Dışarı çıkmama izin verirsiniz otobüse binip akşam yemeğinden önce eve varabilirim.”

“Olduğun yerde kal lütfen.”

“Ama ben ne kötülük ettim? Sadece teyzemi görmek istemiştim. Haksızlık bu,” dedim, dokunsalar ağlayacak hâldeydim. “Teyzemi Beyaz Saray'da görmek istedim, hepsi bu.”

“Teyzen,” dedi ve daha fazlasını söylememek için dişlerini sıktı.

Onca şeyin arasında gözyaşlarına boğulmamı tetikleyen şey, Evelyn teyzeye duyduğu nefret oldu. O zaman Bay Tirschwell'in de sabrı taştı. “Acı mı çekiyorsun?” diye sordu alaycı bir tavırla. “Ne oldu, neyin acısını çekiyorsun? Dünyanın dört bir yanında insanların neler yaşadıklarını biliyor musun sen? Az önce izlediklerinden hiçbir şey anlamadın mı? Tek umudum ileride ağlamamı gerektirecek hiçbir sebebin olmaması. Tek umudum ve duam önümüzdeki günlerde ailenle–” Birdenbire durdu, hiç hoş olmayan yersiz bir duygu patlaması yaşamaya alışkın olmadığı belliydi, hele de ufacak bir çocuğun önünde. Asıl kavgasının benimle değil, başka bir şeyle olduğunu ben bile anlayabiliyordum ama bu, yaşadığım şoku hafifletmeye yetmiyordu.

“Haziranda ne olacak?” diye sordum ona. Annemin önceki gece babama sorduğu ama cevabını alamadığını duyduğum soruydu bu.

Bay Tirschwell, zekâmın ne kadar kıt olduğuna karar vermeye çalışıyormuşçasına dikkatle yüzümü inceliyordu. “Kendini toparla,” dedi en sonunda. “Al,” diyerek bana kendi mendilini verdi. “Gözlerini kurula.”

Bana söylediğini yaptım ama sonra tekrar, “Ne olacak? Neden Kanada'ya gidiyorsunuz?” diye sorunca sesindeki öfke birdenbire kayboluverdi ve yerini hem daha güçlü hem de daha yumuşak bir şey aldı –zekâ.

“Orada yeni bir iş buldum,” diye cevap verdi.

Benden bir şeyler saklaması beni korkuttu ve yeniden gözyaşlarına boğuldum.

Babam yirmi dakika kadar sonra geldi. Bay Tirschwell sinemaya girmek için yazdığım izin kâğıdığını ona uzattı ama babam beni kolumdan tutup sinemadan dışarıya, sokağa çıkarıncaya kadar o kâğıda açıp bakmadı bile. Sonra bana vurdu. Önce annem ağabeyime vurmuştu, şimdiyse babam Rahibe Mary Catherine'in sözlerini okumuş ve ilk kez, hiç sakınmadan, suratıma tokatı indirmişti. Sinirlerim zaten fazlasıyla gergin olduğu –ve zaten hiçbir zaman Sandy kadar metanetli olmadığım– için, kendimi tutamayıp bilet gişesinin orada, şehir merkezindeki ofislerinden çıkmış, Lindbergh'in barış içindeki Amerika'sında, dünyanın savaş meydanlarından okyanuslarca ötede-ki, bizden başka kimsenin tehlikede olmadığı bu özerk kalede, bütün dertlerden uzak bir hafta sonu geçirmek için hızla evlerine doğru yola koyulan, Yahudi olmayan bütün o insanların karşısında hıçkıra hıçkıra ağladım.

6

Mayıs 1942–Haziran 1942 Onların Ülkesi

22 Mayıs 1942

Sevgili Bay Roth,

ABD İç İşleri Bakanlığı, Amerikanlığı Özümseme Bürosu, *Homestead 42* projesinden gelen talep gereğince, şirketimiz, AÖB'nin yurt çapında başlattığı yeni girişime dâhil olmaya yeterli görülen, sizin gibi kıdemli çalışanlarına tayin fırsatları sunmaktadır.

1862 *Homestead* Yasası, ABD Kongresi'nden tam seksen yıl önce geçmiştir; Amerika'ya has bu meşhur yasa uyarınca, malını mülkünü toplayıp ülkenin yeni gelişmeye başlayan batısına yerleşmek isteyen çiftçilere 65 hektar kadar sahipsiz kamu arazisi tamamen bedelsiz olarak hibe edilmiştir. O zamandan bu yana maceraperest Amerikalılara ufuklarını genişletmek ve ülkelerini güçlendirmek için böylesine heyecan verici yeni fırsatlar sunan başka hiçbir girişim görülmemiştir.

Şirketimiz Amerikan ailelerine tamamen devlet desteğiyle Amerika'nın daha önce belki gidip görme imkânı bile bulamadıkları bir bölgesine taşınıp kök salma fırsatını sunan bu yeni *Homestead* programına dâhil edilen başlıca Amerikan şirketleri ve finans kuruluşlarından biri olmaya layık görüldüğü için gurur duyuyoruz. *Homestead 42*, ülkemizin en eski yerleşim yerlerinde, ebeveynlerin ve çocukların Amerikanlıklarını nesiller boyunca geliştirip zenginleştirebilecekleri yeniliklerle dolu bir ortam sağlayacaktır.

Bu bildiri elinize geçer geçmez derhâl Madison Bulvarı ofisimizin *Homestead* 42 temsilcisi Bay Wilfred Kurth ile iletişime geçiniz. Kendisi tüm sorularınızı bizzat yanıtlayacak ve ekibi size her konuda seve seve yardımcı olacaktır.

Metropolitan Life şirketindeki sayısız aday arasından şirketimizin 1942'nin ilk ve öncü ailelerinden biri olarak seçildiğiniz için sizi ve ailenizi tebrik ederim.

Saygılarımla,
Homer L. Kasson
Personel İşleri Müdür Yardımcısı

Babamın bu şirket mektubunu anneme gösterecek ve 1 Eylül 1942 itibarıyla Metropolitan'ın Newark bölgesi ofisinden Kentucky, Danville'de açılacak olan bölge ofisine tayin edildiği haberini verecek metaneti toplayabilmesi için birkaç gün geçmesi gerekmişti. Bay Kurth'ün kendisine verdiği *Homestead* 42 paketinin içinden çıkan Kentucky haritasında bize Danville'in yerini gösterdi. Sonra Ticaret Odası'nın hazırladığı *Salkımotu Eyaleti* başlıklı broşürün bir sayfasını yüksek sesle okumaya başladı. “Danville, Boyle kırsal bölgesinin ilçe merkezidir. Louisville'den sonra eyaletin en büyük ikinci şehri olan Lexington'ın yüz kilometre güneyinde, nefis Kentucky kırsalında yer alır.” İşlerin böyle beklenmedik bir hâl almasının yarattığı anlamsızlığı bir şekilde azaltacağını umduğu daha ilginç bilgiler bulup bize okumak için broşürün sayfalarını çeviriyordu. “Daniel Boone'un açılmasına öncülük ettiği “Wilderness Road” tarihi yolu Kentucky yerleşiminin de yolunu açmış oldu... Kentucky 1792'de Apalaş Dağları'nın batısında Federasyon'a katılan ilk eyalet oldu... Kentucky nüfusu 1940'ta 2.845.627 idi. Danville'in nüfusu kaçmış, dur bir de ona bakayım –hah, Danville'in nüfusu 6.700 imiş.”

“Peki Danville'deki o altı bin yedi yüz kişinin kaç Yahudi'ymiş?” diye sordu annem. “Eyaletin tümünde toplam kaç Yahudi varmış?”

“Bunu zaten biliyorsun, Bess. Çok az. Sana söyleyebileceğim tek şey, çok daha kötüsü olabilirdi. Geller'ların gideceği Montana'ya da gidiyor olabilirdik. Schwartz'ların gideceği Kansas'a ya da Brody'lerin gideceği Oklahoma'ya. Bizim ofisten yedi kişi tayin edildi, en şanslıları benim, inan bana. Kentucky güzel bir yer, iklimi de güzel. Dün-

yanın öbür ucunda da değil. Burada nasıl yaşıyorsak gidip orada da öyle yaşayacağız. Her şeyin daha ucuz ve ikliminin güzel olduğunu düşünürsek belki daha bile iyi yaşayacağız. Çocukların okulu, benim işim, senin de evin olacak. Bakarsın çocukların ayrı odalarda kalabileceği, çıkıp bahçesinde oynayabilecekleri bir ev almaya paramız yeter orada.”

Annem, “Peki insanlara bunu yapma cesaretini nereden buluyorlar?” diye sordu. “Şaştım kaldım Herman. Ailelerimiz burada. Ömürlük dostlarımız burada. Çocuklarımızın arkadaşları burada. Hayatımız boyunca huzur içinde yaşadık. Newark’ın en iyi ilkokulundan sadece bir blok uzaktayız. New Jersey’nin en iyi lisesinden sadece bir blok uzaktayız. Çocuklarımız Yahudilerin arasında büyüdü. Diğer Yahudi çocuklarla birlikte okuyorlar. Aralarında hiçbir sürtüşme yok. Alay etmeler, kavga dövüşler yok. Benim çocukken yaşadığım gibi kendilerini dışlanmış ve yalnız hissetmediler hiç. Şirketin sana böyle bir şey yaptığına inanmıyorum. Bu insanlar için gösterdiğin onca çabanın, harcadığın onca saatin karşılığı bu mu olacaktı?” dedi öfkeyle.

“Çocuklar,” dedi babam, “bana bilmek istediğiniz her şeyi sorun. Anneniz haklı. Bu hepimiz için büyük bir sürpriz oldu. Hepimiz şaşkınsınız. Bu yüzden aklınızda ne varsa sorun. Kimsenin kafası karışsın, allak bullak olsun istemiyorum.”

Ama Sandy’nin allak bullak olduğu falan yoktu, hiç şaşırmışa da benzemiyordu. Sandy heyecanlanmıştı, sevincini zar zor saklayabiliyordu zira o Kentucky, Danville’i haritanın tam neresinde bulacağını çok iyi biliyordu –Mawhinney’lerin tütün çiftliğinden yirmi kilometre uzakta. Oraya taşınacağımızı geri kalanımızdan çok daha önce haber almış olabilirdi. Annemle babam bunu dile getirmedi fakat tam da hiç kimse dile getirmediği için, babamın ofisinin yedi Yahudi “öncü”sünden biri olarak seçilmesinin, şirketin yeni Danville ofisine tayin edilmesi gibi hiç de tesadüfi olmadığını ben bile anlayabiliyordum. Evin kapısını açıp Evelyn teyzeye defolup gitmesini, bir daha asla geri dönmemesini söyledikten sonra kaderimizin bambaşka bir yöne doğru savrulacağı belliydi.

Akşam yemeğini yemiş, oturma odasında oturuyorduk. Her şey yolundaymış gibi hiç istifini bozmayan Sandy bir şeyler çiziyordu ve soracağı hiçbir şey yoktu; bense kafamı açık camdaki sinekliğe daya-

miş dışarıya bakıyordum ve benim de soracağım bir şey yoktu. Bozguna uğratıldığını gayet iyi bilen babam derin düşüncelere dalmış, odanın içinde volta atıyor, koltukta oturan annemse alçak sesle bir şeyler fısıldıyor, bizi bekleyen kadere teslim olmayı reddediyordu. Bu gerçeklerle yüzleşme dramasında, bilip bilmediğimiz onca şeyle mücadele ânımızda, her birimiz Washington'taki otelin lobisinde bir diğerinin oynadığı role takmıştık kafayı. İşlerin nerelere vardığını ve korkunç derece karmaşık bir hâl aldığını fark ediyor, belanın bir geldi mi art arda geldiğini anlıyordum.

Saat üçten beri durmaksızın şakır şakır yağmur yağıyordu, ama o rüzgârla karışık sağanak birdenbire bıçak gibi kesildi ve sanki saatler ileriye alınmış da ertesi sabah bu akşam altıda başlayıp güneş batıdan doğmaya programlanmış gibi, pırıl pırıl parlamaya başladı. Bizimki gibi mütevazı bir sokak, sırf yağmurla ıslıl ıslıl oldu diye nasıl böyle sevince neden olabiliyordu? Kaldırımdaki üstü yapraklarla örtülmüş aşılmaz gölcükler ve yağmur oluklarından suların akın akın taşıdığı yemyeşil bahçeler nasıl böyle kendimi tropik bir yağmur ormanında doğmuşum gibi hissetmemi neden olan bir koku salabiliyordu? Fırtına sonrası gün ışığına boğulan Summit Bulvarı tıpkı evcil bir hayvan gibi hayat doluydu, şakır şakır yağmur sularıyla yıkanıp tertemiz olmuş, şimdiyse mutlu mesut boylu boyunca uzanan, bana ait, pırıl pırıl, hayat dolu bir hayvan.

Hiçbir şey beni buradan ayıramazdı.

Annem, "Peki çocuklar kiminle oynayacaklar?" diye sordu.

Babamsa, "Kentucky'de oynayabilecekleri bir sürü çocuk vardır," diyerek onu ikna etmeye çalıştı.

"Peki ben kiminle konuşacağım?" diye sordu annem bu defa. "Burada hayatım boyunca sahip olduğum dostlarım gibisini nereden bulacağım?"

"Orada kadınlar da var."

"Yahudi olmayan kadınlar," dedi annem. Normalde alaydan güç alan biri değildi ama şimdi alaycı bir tavırla konuşuyordu, demek bu kadar afallamış ve bu kadar tehlikede hissediyordu kendini. "İyi yürekli Hristiyan kadınlar kendimi evimdeymiş gibi hissetmem için birbirleriyle yarışacaklar," dedi. Sonra, "Bunu yapmaya hakları yok!" diye isyan etti.

"Bess, yapma lütfen, büyük şirkette çalışmak böyle bir şey. Büyük

şirketler insanları oradan oraya tayin ederler. Bunu yaptıklarında sen de eşyalarını toplayıp gidersin.”

“Ben hükümetten bahsediyorum,” dedi annem. “*Hükümet* bunu yapamaz. İnsanları eşyalarını toplayıp gitmeye zorlayamaz –bildiğim hiçbir yasada böyle bir şey yazmıyor.”

“Bizi kimse zorlamıyor.”

“O zaman neden gidiyoruz?” diye sordu annem. “Tabii ki zorluyorlar. Bu yaptıkları *yasa dışı*. Yahudileri sırf Yahudiler diye alıp canının istediği yerde yaşamaya zorlayamazsın. Bir şehri alıp onunla canın ne istiyorsa yapamazsın. Yahudilerin diğer herkes gibi yaşadıkları Newark’ın bu hâlini değiştirmeye çalışmıyorlar mı? Bu onların işi değil de ne? Bu yaptıkları yasalara aykırı. Öyle olduğunu herkes biliyor.”

“Tabii ya,” dedi Sandy kafasını resim defterinden kaldırma zahmetine bile girmeden. “Neden Amerika Birleşik Devletleri’ne dava açmıyoruz?”

“Açabilirsin ki,” dedim. “Anayasa mahkemesinde.”

“Onu yok say,” dedi annem bana dönüp. “Ağabeyin terbiyeli olmayı öğreninceye kadar onu yok saymaya devam edeceğiz.”

Bunun üzerine Sandy ayağa kalkıp resim malzemelerini topladı ve odamıza gitti. Babamın savunmasızlığıyla annemin ızdırabının karşılıklı tiyatrosunu izlemeye daha fazla dayanamadığım için ben de ön kapının kilidini açıp koşa koşa merdivenlerden indim ve sokağa fırladım; akşam yemeklerini yiyen çocuklar buzlu dondurmalarının çubuklarını su oluklarından içeri atmışlar ve o çubukların fırtınanın akasyalardan silktiği doğal döküntüler ve şeker paketleri, böcekler, şişe kapakları, solucanlar, sigara izmaritleri ve esrarengiz, açıklanamaz, tahmin edilemez biçimde tek bir yapış yapış lastik parçasıyla birlikte demir parmaklıkların arasından gürül gürül çağlayan lağım kanalına dökülmesini izliyorlardı. Herkes yatmak için eve gitmeden önce son bir kez eğlenmenin peşindeydi ve hepsi hâlâ eğlenebiliyordu çünkü hiçbirinin ebeveynleri *Homestead* 42’yle iş birliği yapan kuruluşlardan birinde çalışmıyordu. Onların babaları ya tek başlarına ya da kardeşleri veya kayınbiraderleriyle ortak olup kendi iş yerlerinde çalışıyorlardı, bu yüzden de hiçbir yere gitmek zorunda değillerdi. Ama ben de hiçbir yere gitmeyecektim. Su oluklarından yaşam iksiri taşan bu sokaktan, sırf ABD hükümeti öyle istiyor diye gidecek hâlim yoktu.

Alvin Philadelphia'nın kenar mahallelerindeydi, Sandy kendi evimizde sürgün hayatı yaşıyordu, babamın aile reisi olarak otoritesi yerle bir olmadıysa da fena hâlde sarsılmıştı. İki sene önce yaşamayı seçtiğimiz hayatı koruyabilmek adına tüm gücünü toplayıp şirketin merkez ofisine gitmiş, büyük patronla yüz yüze görüşmüş ve sırf Alman-Amerikan Derneği üyelerinin ağırlıkta olduğu New Jersey'ye taşınmak zorunda kalmayalım diye hem kariyerini geliştirecek hem de kazancını artıracak olan terfiyi geri çevirmişti. Şimdiyse en az onun kadar tehlikeli bu hamleye karşı koyacak gücü yoktu çünkü mücadele etmenin boşuna olduğunu ve kaderimizin çoktan ellerimizden kayıp gittiğini anlamıştı. İnanması güç olsa da, şirketinin güce boyun eğip iktidarla el sıkışması babamı güçsüz kılmıştı. Artık bizi koruyacak kimse kalmamıştı –ben hariç.

Ertesi gün okuldan sonra yine gizlice şehir merkezine giden otobüslerin durduğu durağa koştum ama bu defa Summit Bulvarı'nın bir kilometre kadar uzağından, yetimhane arazisinin ekip biçilen tarafından ve St. Peter's Kilisesi'nin Lyons Bulvarı'yla kesiştiği sokağın oradan geçen 7 numaralı hatta binecektim, kilisenin gölgesinde kalan bu rotada herhangi bir komşu, sınıf arkadaşı ya da aile dostu tarafından görülme ihtimalim 14 numaraya binmek için liseyi geçip Clinton Meydanı'na gittiğim zamanlarda olduğundan bile daha azdı.

Kilisenin önündeki otobüs durağında birbirinin aynısı siyah elbiselere bürünmüş iki rahibenin yanında bekledim, onların ağır kumaştan yapılma o kaba giysilerini daha önce hiç o güne kadar inceleme şansım olmamıştı. O zamanlar rahibe elbiseleri ta yere kadar uzanırdı; bu uzun etekler, yüz hatlarını sıkı sıkı çevreleyen ve iki yana bakmalarını tamamen engelleyen o kar gibi beyaz, kolalı başlık –kafatasını, kulakları, çeneyi ve boynu saklayan o sert kumaşlı, ikiye katlanmış kocaman, bembeyaz baş örtüsü– geleneksel giyimli Katolik rahibeleri hayatımda gördüğüm en arkaik görünümlü varlıklar hâline getiriyordu, onları bizim oralarda görmek o tuhaf, cenaze levazımatçısı kılıklı papazlardan bile daha ürkütücü geliyordu. Görünürde hiçbir düğme ya da cep yoktu, bu yüzden de kalın perdeye benzeyen o kocaman perlerinin nasıl askıya asıldığını, nasıl çıkarıldığını, hatta çıkarılıp çıkarılmadığını bile anlamak imkânsızdı –hele de o kat kat kumaşın üstünde bir de ucundan büyük, metal bir haç sarkan uzun bir kolyenin, siyah

deri kemere tutturulmuş, en havalı bilyeler kadar büyük ve parlak boncuklardan yapılma uzun bir tespihin ve başörtüsünün üstünden omuzlara düşen ve ta bele kadar uzanan siyah bir duvağın da olduğunu düşününce. Çıplak kalan tek yer, örtülerle sarıp sarmalanmış, süsten püsten uzak, uykusuz, hissiz ve donuk suratlarıydı.

Onların yetimlerin hayatlarına nezaret eden ve kilise okulunda ders veren rahibelerden olduklarını tahmin ediyordum. İkisi de dönüp bir kez olsun bana bakmamıştı, ben de yanımda Earl Axman gibi hazırcevap bir yandaş yokken arada bir kaçamak bakışlar atmak dışında onlara bakmaya cesaret edemiyordum; yine de başımı eğip kendi ayaklarıma bakarken bile, zeki bir çocuğun sahip olması beklenen otosansür yetisinden mahrumdum ve kadın bedeni ve onun en açık seçik işlevleriyle ilgili sorular, ahlaksızlığa varan meraklarla dolan zihnim kimi esrarengiz hislerle mücadele ediyordu. Kendi kendime üstlendiğim gizli görevin ve onun sonucunda yaşanabilecek her şeyin ciddiyetine rağmen, Yahudi beynimin içindeki pek de saf ve temiz olmayan niyetlere aklım kaymadan, ikisi şöyle dursun, tek bir rahibeyle yan yana durmayı bile başaramıyordum.

Arka taraftaki koltukların çoğu boş olmasına rağmen, rahibeler şoförün hemen arkasındaki koltuklara oturdular, bense koridorun diğer tarafına, turnikeyle bilet kutusunun hemen arkasındaki koltuğa, yani o ikisinin tam karşısına oturdum. Aslında oraya oturmaya hiç niyetim yoktu, neden böyle yaptığıma anlam veremiyordum, ama pervasız merakımın hâkimiyetinden uzak olacağım bir yere geçmek yerine, defterimi açtım ve ödev yapıyormuş gibi yapmaya başladım; hem Katolik bir şeyler söylemelerini umuyordum hem de bundan ödüm kopuyordu. Yazık ki çok sessizlerdi, dua ediyorlar herhâlde diye düşündüm, bir otobüste yapılacak daha büyüleyici başka bir şey aklıma gelmiyordu.

Şehir merkezine beş dakika kala, High Caddesi'yle Clinton Bulvarı'nın kesiştiği kavşakta otobüsten inmek için ayağa kalktıklarında tespih boncukları melodik bir sesle cınladı. Bu yol ağzının bir tarafında bir araba galerisi, diğer tarafında Hotel Riviera vardı. Yanımdan geçerlerken rahibelerden daha uzun olanı başını eğip bana baktı ve sesinde anlaşılmaz bir kederle belki de Mesih ben farkına bile varmadan gelip gitmişti—yanındaki arkadaşına, "Tertemiz yıkanmış, ne tatlı bir çocuk," dedi.

Aklımdan geçenleri okuyabiliyordu sanki. Gerçekten de okumuştur belki.

Birkaç dakika sonra, otobüs Penn İstasyonu'nun önündeki son durağına gelmeden önce Broad Caddesi'ne son dönüşünü yapıp Raymond Bulvarı'nda durunca ben de indim ve Washington Caddesi'ndeki Federal Ofis Binası'na doğru konuşmaya başladım –Evelyn teyzenin bürosu buradaydı. Lobideki asansör görevlisi AÖB'nin en üst katta olduğunu söyledi, oraya çıkınca Evelyn Finkel'i sordum. “Sandy'nin kardeşisin sen,” dedi resepsiyonist heyecanla. “Onun küçük ikizisin resmen,” dedi sevinçle. “Sandy benden beş yaş büyük,” dedim. “Sandy çok ama çok harika bir çocuk, burada hepimiz ona bayılırdık,” dedi ve Evelyn teyzenin odasını aradı. “Yeğeniniz Philip burada, Bayan F.,” diye bildirdi ve üstünden daha saniyeler geçmeden Evelyn teyze yanıma geldi ve beni daktilolarının başında çalışan on kadar kadın ve erkeğin masalarının yanından geçirip halk kütüphanesiyle Newark Müzesi'ne bakan odasına götürdü. Beni öpüyor, bana sarılıyor ve beni ne kadar özlediğini söylüyordu; bense –başta aforoz edilmiş teyzemle görüştüğümü annemle babamın öğrenmesinden duyduğum korku olmak üzere– kafamdaki kuruntulara aldırmadan, tam da planladığım gibi, onu Beyaz Saray'da görebilmek için tek başıma gizlice Haber Sineması'na gittiğim sırrını paylaştım onunla. Masasının –babamın az ileride, Clinton Caddesi'ndeki masasının iki katı büyüklüğündeydi– hemen yanındaki sandalyeye oturdum ve ona başkan ve Bayan Lindbergh'le yemek yemenin nasıl bir şey olduğunu sordum. Sorumu en ince detaylarına kadar –ihanetinin büyüklüğünün farkında olan küçük bir çocuğun anlam veremeyeceği bir hevesle– yanıtlamaya başlayınca, oraya sırf bunun için gittiğimi sansın diye onu ne kadar kolay kandırabildiğime inanamadım.

Masasının arkasındaki duvarda asılı duran kocaman mantar panoya renkli raptiyelerle tutturulmuş iki tane kocaman harita vardı. Daha büyük olan harita kırk sekiz eyaleti, küçük olanıysa okulda komşusu Pennsylvania ile arasındaki doğal nehir sınırının yukarıdaki Phillipsburg'un kaşları, aşağıdaki Stockton'ın burun deliklerini ve Trenton dolaylarındaki ucunun boyna doğru daralan çeneyi oluşturduğu bir kıvrılmalı şefinin çehresine benzediğini öğrendiğimiz New Jersey'yi gösteriyordu. Eyaletin Jersey City, Newark, Passaic ve Paterson'ı kapsayan yoğun nüfuslu en doğu köşesi ve kuzeyde, New York

eyaletinin en güneydeki ilçeleriyle arasında cetvelle çizilmiş benzeren dümdüz sınır, kızılderilinin tüylü başlığının tepesini simgeliyordu. Bunu o zamanlar da öyle görürdüm, hâlâ da öyle görüyorum; eski günlerdeki o çocuk hâlim beş duyumun yanı sıra altıncı bir hisse de sahipti, coğrafi bir hisse, nerede yaşadığına, etrafını neyin ve kimin sardığına dair keskin bir hisse.

Evelyn teyzenin geniş mi geniş masasının üstünde, rahmetli annem ve Haham Bengelsdorf'un çerçevesi fotoğraflarının yanında Başkan ve Bayan Lindbergh'in yan yana durduğu kocaman imzalı bir fotoğrafla Evelyn teyzenin üstünde gece elbisesiyle başkanın elini sıktığı daha küçük bir fotoğraf duruyordu. "Bu fotoğraf karşılama sırasında çekildi," diyerek küçük olanı açıkladı. "Resmî yemek odasına girerken konukların her biri tek sıra hâlinde başkanın, First Lady'nin ve onur konuğunun önünden geçiyor. O sırada isminle onlara tanıtılıyorsunuz, fotoğrafın çekiliyor ve sonra Beyaz Saray o fotoğrafı sana gönderiyor."

"Başkan sana bir şey dedi mi?" diye sordum.

"Sizi burada görmek ne güzel," dedi.

"Ona karşılık vermene izin veriliyor mu?" diye sordum.

"Benim için onurdur, Sayın Başkan," dedim. Bu diyalogun kendisi için, hatta belki Birleşik Devletler başkanı için de ne kadar önemli olduğunu gizlemek için hiçbir çaba göstermiyordu. Her zaman olduğu gibi, Evelyn teyzenin coşkusunda galibiyetini gösteren bir şey vardı; ailemin içinde bulunduğu kargaşaya rağmen, o coşkunun şeytani yanı da gözümünden kaçmadı. Daha önce hayatımda hiçbir yetişkini –ne annemle babamı, hatta ne Alvin'i ya da Monty amcamı– böyle acımasızca yargılamamış, su katılmamış aptalların arsız kibrinin başka insanların kaderini böyle derinden etkileyebileceğini o âna kadar hiç fark etmemiştim.

"Bay von Ribbentrop'la tanıştın mı?"

Âdeta bir genç kız mahcubiyetiyle, "Bay von Ribbentrop'la dans bile ettim," dedi.

"Nerede?"

"Yemekten sonra Beyaz Saray'ın bahçesindeki büyük çadırdaki dans edildi. Çok güzel bir geceydi. Orkestra vardı, herkes dans ediyordu, sonra Lionel'le beni dış işleri bakanı ve karısıyla tanıştırdılar, biraz sohbet ettik, Bay von Ribbentrop birden reverans yapıp beni dansa

davet etti. Mükemmel bir dansçı olduğunu duymuştum, doğruymuş, gerçekten öyleydi, büyümlü bir dansçı. İngilizcesi de kusursuz. Londra Üniversitesi'nde okumuş, sonra gençken dört yıl Kanada'da yaşamış. Müthiş bir gençlik macerasıydı diyor. Bana göre, oldukça çekici ve son derece zeki bir beyefendi."

"Ne dedi ki?" diye sordum.

"Şey, başkan hakkında, AÖB hakkında, hayatlarımız hakkında, yani her şey hakkında konuştuk. Kendisi keman çalıyor, biliyorsun. Tıpkı Lionel gibi, her şey hakkında bilgi sahibi olan ve her şeyi konuşabilen görmüş geçirmiş bir adam. Şuna bir baksana, tatlım -ne giydiğime bir bak. Çantamı görüyor musun? Altın işlemeli. Şunu görüyor musun? Şuradaki taşları? Altın, fildişi ve turkuaz bok böceği."

"Ne ki o?"

"Bir tür kutsal böcek. Böceğe benzeyecek şekilde kesilmiş değerli bir taş. Hem de tam burada, Newark'ta, rahmetli Bayan Bengelsdorf'un ailesi tarafından işlenmiş. Kuyumcu atölyeleri dünyaca ünlüymüş. Avrupa'daki krallar ve kraliçelere, Amerika'nın en zenginlerine mücevherler yaparlarmış. Nişan yüzüğüme baksana," dedi, parfüm kokulu zarif elini yüzüme öyle bir soktu ki birden kendimi köpek sanıp elini yalayasım geldi. "Taşını görüyor musun? Buna zümrüt derler, benim biriciğim."

"Gerçek mi?"

Beni öptü. "Gerçek tabii! Bak, şu fotoğraftaki de zincir bileklik. Bu altın bileklik safirler ve incilerle bezeli. Hem de gerçek!" dedi, beni tekrar öperek. "Dış işleri bakanı bile daha önce bunun kadar güzel bir bileklik görmediğini söyledi. Peki, şu boynumdaki nedir sence?"

"Kolye mi?"

"Feston bir kolye."

"Feston' ne demek?"

"Çiçek zinciri, çiçek çelengi demek. Festival sözcüğüyle aynı kökten geliyor, şenlik, bayram, eğlence gibi yani. Bak, şuradaki iki broşu görüyor musun? Onlar da safir, bir tanem -altınla işlenmiş Montana safirleri. Peki, onları kimin taktığını görüyor musun? Kim? Kimmiş o? Evelyn teyzeymiş! Dewey Sokağı'nda büyüyen Evelyn Finkel! Be-yaz Saray'da! İnanılmaz değil mi bu?"

"Sanırım öyle," dedim.

"Ah, tatlım benim," dedi, bu defa beni kendine doğru çekip yü-

zümün her tarafını öptü. “Bence de öyle. Beni görmeye gelmene çok sevindim. Seni çok özlemiştim,” dedi. Ceplerim çalıntı altınlarla dolu mu diye kontrol edermiş gibi okşadı beni. Evelyn teyzenin hayatının Lionel Bengelsdorf ayarında biri tarafından hızla değiştirilivermesinin ardında teyzemin ellerini böyle maharetle kullanışının yatıyor olabileceğini yıllar sonra anlayacaktım. Haham her ne kadar zeki ve bilgili olursa olsun, egoizmde bile herkesten üstün olursa olsun, Evelyn teyze onunla baş etmenin bir yolunu biliyor olmalıydı.

Bunu izleyen sarılıp sarmalanmaların bana yaşattığı cennetin adını koymam o zamanlar imkânsızdı tabii. Ellerimi nereye koysam onun yumuşak vücuduna değiyor, yüzümü nereye çevirsem onun yoğun kokusunu duyuyordum. Nereye baksam onun giysilerini görüyordum; üstündeki baharlık giysiler öyle ince ve hafifti ki külot izini saklamaya bile yetmiyordu. Ve bambaşka birinin gözleriydi karşımdaki, daha önce hiç görmemişim gibi. Şehvet çağına daha girmemişim, “teyze” kelimesi gözlerime perde gibi iniyordu tabii ki ama yine de minicik penisimin durup dururken biraz sertleşivermesi şimdi olduğu gibi anlam veremediğim bir rahatsızlık veriyordu bana, işte bu yüzden annemin otuz bir yaşındaki kardeşinin, âdeta yusyuvarlak tepeciklerle elmalar model alınarak yapılmış, bu hiçbir şeyden çekinmeyen ufak tefek, hayat dolu Parmak Kız’ın kıvrımlı vücuduna sokulmanın verdiği zevk, paha biçilmez olduğunu bildiğim, hazine değerindeki yanlış basılmış nadir bir pul, sıradan bir mektubun üstünde tesadüfen Summit Bulvarı’ndaki posta kutumuza atılıvermiş gibi sönük bir coşkudan başka bir şey uyandırmıyordu içimde.

“Evelyn teyze?”

“Canım.”

“Kentucky’ye taşınacağımızdan haberin var mı?”

“Hı hı.”

“Ben oraya gitmek istemiyorum, Evelyn teyze. Ben okulumda kalmak istiyorum.”

Birdenbire kendini geriye çekti ve o nazlı âşık hâlimden bir anda çıkıp, “Seni buraya kim gönderdi, Philip?” diye sordu.

“Kim mi gönderdi? Hiç kimse.”

“Beni görmeye kim gönderdi seni? Doğruyu söyle.”

“Doğruyu söylüyorum zaten. Hiç kimse.”

Tekrar masanın arkasındaki sandalyesine geçti, gözlerindeki ifadenin karşısında oradan kaçıp gitmemek için elimden geleni yapıyordum. Ama istediğim şeyi kaçıp gitmeyecek kadar çok istiyordum.

“Kentucky’de korkacak bir şey yok,” dedi.

“Korkmuyorum ki. Taşınmak zorunda olmak istemiyorum sadece.”

Sessizliği bile insanı öyle bir etkisi altına alıyordu ki, gerçekten yalan söylüyor olsaydım, ağzımdan istediği itirafı kolaylıkla alabilirdi. Zavallı kadın, tüm hayatı sonsuz bir yoğunluk hâlinde ibaretti.

“Bizim yerimize Seldon’la annesi gidemez mi?” diye sordum.

“Seldon da kim?”

“Alt kattaki, babası ölen çocuk. Onun annesi de Metropolitan’da çalışıyor artık. Neden onların değil de bizim gitmemiz gerekiyor?”

“Sana bunu yapmanı baban mı söyledi, bir tanem?”

“Hayır. Hayır. Burada olduğumdan kimsenin haberi yok ki.”

Ama bana hâlâ inanmadığını görebiliyordum; babama duyduğu nefret, bariz hakikati kabullenmesinin önüne geçiyordu.

“Seldon da seninle birlikte Kentucky’ye mi gitmek istiyor?” diye sordu.

“Sormadım ki. Bilmiyorum. Bizim yerimize onlar gidebilir mi diye sana sorayım dedim.”

“Benim güzel çocuğum, şu New Jersey haritasını görüyor musun? Haritadaki raptiyeleri görüyor musun? Her biri tayin için seçilen bir aileyi temsil ediyor. Bir de bütün ülkeyi gösteren haritaya bak. Oradaki raptiyeleri görüyor musun? Onlar da her New Jerseyli ailenin tayin edildiği yeri gösteriyor. Bütün bu ayarlamaları yapmak hem bu büroda hem Washington’daki merkezde hem de her ailenin taşınacağı eyalette bir sürü, bir sürü insanın iş birliği yapmasını gerektiriyor. New Jersey’deki en büyük ve en önemli kuruluşlar *Homestead* 42 ile yaptıkları ortaklık uyarınca çalışanlarını başka yerlere tayin ediyorlar, yani bütün bunlar için düşündüğünden çok ama çok daha fazla planlama yapılıyor. Ve tabii ki hiçbir karar tek bir kişi tarafından alınmıyor. Ki öyle olsaydı, o kişi ben olsaydım ve seni okulunda, arkadaşlarının yanında tutmak için elimden bir şey gelseydi bile, ana babasının kendi kenar mahallesinden çıkamayacağı kadar gözünü korkuttuğu Yahudi çocuklardan biri değil de bambaşka biri hâline gelmenin en çok senin yararına olacağını düşünmeye devam ederdim. Ailenin

Sandy'ye yaptığına bir bak. O akşam ağabeyinin New Brunswick'teki hâlini gördün. Onca insanın karşısında tütün çiftliğindeki macerasını nasıl anlattığını gördün. O geceyi hatırlıyorsun değil mi?" diye sordu. "Onunla gurur duymadın mı?"

"Duydum."

"Peki, Kentucky'de yaşamak çok korkutucuymuş ve Sandy bir an için bile olsa korku duymuş gibi geldi mi sana?"

"Hayır."

Bu noktada önce bir şey almak için masasına uzandı, sonra ayağa kalkıp tekrar benim yanıma geldi. Ağır makyajlı ve keskin hatlara sahip güzel yüzü birden çok absürt göründü yüzüme; anneme sorarsanız duygusal kardeşinin çaresizce ağına düştüğü doymak bilmez bir cinnet hâlinin şehvani yüzüydü bu. Şüphesiz, 14. Louis hükümdarlığında büyüyen bir çocuk için böyle bir akrabanın hırsları ve zevkleri Evelyn teyzenin bende yarattığı türden ürkütücü bir tesir yaratmazdı ve aynı şekilde, annemle babam sarayın birinde marki ve markiz olarak yetişmiş olsalardı Haham Bengelsdorf gibi bir din adamının dünyevi emellerini bu kadar rezilce bulmazlardı. Teselliği Lyons Bulvarı otobüsündeki iki rahibede aramaktan daha beterini yapamam herhâlde derken, insanların en küçük mevki için birbirleriyle yarıştıkları her yerde tomurcuklanıveren o alelade, küçük ahlaksızlıklardan zevk alan birinin kollarına düşmüştüm.

"Cesur ol, bir tanem. Cesur bir çocuk ol. Hayatının sonuna kadar Summit Bulvarı'ndaki evin önünde oturmak mı istersin, yoksa Sandy gibi dünyaya açılıp senin de herkes kadar iyi olduğunu kanıtlamak mı istersin? Baban gibi insanların onun hakkında söyledikleri şeyler, ettikleri küfürler yüzünden Beyaz Saray'a gitmekten ve başkanla tanışmaktan korktuğumu düşünsene. Ona küfür ediyorlar diye dış işleri bakanıyla tanışmaktan korktuğumu düşünsene. Alışkın olmadığın her şeyden korkarak yaşayamazsın. Annenle baban gibi korku içinde büyüemezsin. Öyle olmayacağına söz ver."

"Söz veriyorum."

"Al bakalım, sana küçük bir hediyem var," dedi ve elinde tuttuğu iki küçük karton kutudan birini bana uzattı. "Bunu Beyaz Saray'dan senin için aldım. Seni seviyorum, bir tanem ve bunu almanı istiyorum."

"Nedir bu?"

“Yemek sonrası yenen bir okolata. Altın renkli kâğıda sarılı. Ve okolatanın üstünde ne var biliyor musun? Başkanlık mührü. Bir tanesi senin, Sandy’ninkini de versem benim için ona götürür müsün?”

“Olur.”

“Beyaz Saray’da yemeğın sonunda masada bunlar vardı. Gümüş tepsi içinde okolatalar. Onları gördüğüm anda dünyada en çok mutlu etmek istediğım iki çocuk geldi aklıma.”

Elimde okolatalarla ayağā kalktım, Evelyn teyze kolunu omzuma koydu ve beni yanından çalışan bütün o insanların yanından geçirip koridora çıkardı ve asansörün düğmesine bastı.

“Seldon’ın soyadı ne?” diye sordu.

“Wishnow.”

“Demek o senin en iyi arkadaşın.”

Seldon’a katlanamadığımı nasıl anlatabilirdim ki? Bu yüzden sonunda yalan söyleyip, “Evet, öyle,” dedim ve teyzem beni gerçekten sevdiği ve seni mutlu etmek istiyorum derken yalan söylemediği için, sadece birkaç gün sonra, etrafta kimseler kalmayınca kadar bekleyip Beyaz Saray okolatalarını yetimhanenin çitlerinin üstünden fırlatıp atmamın hemen ardından, Bayan Wishnow, Metropolitan’den, onun ve ailesinin de Kentucky’ye tayin edilen şanslı ailelerden biri olarak seçildiğini bildiren bir mektup aldı.

Mayıs sonunda bir pazar günü öğleden sonra, bizim evin oturma odasında, tıpkı babam gibi Homestead 42 himayesinde Metropolitan’in Newark ofisinden tayin edilen Yahudi sigorta mümessilleri için gizli bir toplantı düzenlendi. Çocukları evde bırakmanın daha iyi olacağına karar verdiklerinden, hepsi yalnızca karılarını alıp gelmişti. Daha erken saatlerde Sandy’yle ben, Seldon Wishnow ile birlikte, bu toplantı için Wishnow’ların evinden aldığımız katlanır sandalyeleri de taşıyıp oturacak yerleri düzenlemiştik. Sonra Bayan Wishnow üçümüzü arabayla Hillside’daki Mayfair Sineması’na bıraktı, burada iki film birden izleyecektik, toplantı bitince babam gelip bizi oradan alacaktı.

Konuklar arasında ailecek Winnipeg’e taşınmalarına sadece birkaç gün kalan Shepsie ve Estelle Tirschwell ve babamın diğer ağabeyi, yani Sandy’yle bana yeni okul giysilerimizi “maliyetine” veren amcamız Lenny’nin konfeksiyon dükkânının hemen üst katında bir hukuk

bürosu açan uzaktan kuzenimiz Monroe Silverman da vardı. Annem –hürmet edilmesi öğretilen her şeye sebatla hürmet etmeyi sürdürmesinden– mahalle hahamı Hyman Resnick’i de toplantıya çağırma-yı önerdiğinde, toplantıyı organize etmek adına önceki hafta bizim evin mutfağında toplananların hiçbiri bu fikri heyecanla karşılamadı ve yine de anneme olan saygılarından meseleyi birkaç dakika tartı-şıp (babam bu sırada Haham Resnick’ten ne zaman söz açılrsa gayet diplomatik bir şekilde dediği gibi yine diplomatik bir şekilde, “Ada-mı severim, karısını da severim, işini iyi yaptığından da hiç şüphem yok, ama adamcağız pek de keskin zekâlı sayılmaz hani,” demişti) bu öneriyi rafa kaldırdılar. Ailemizin bu çok yakın dostları *The Fred Allen Show*’daki karakterler gibi birbirlerinden çok farklı ve ahenkli seslerle konuşsalar ve hepsi –yüz ve vücutları daha genç görünecek şekilde çizme sevdası başlamadan çok önce, ince ve nükteli esprilerin el üstünde tutulduğu zamanlardı o zamanlar– akşam gazetesindeki karikatür figürleri gibi çok başka görünseler de temelde birbirlerine çok benziyorlardı: çocuklarını büyütüyor, bütçeyi tutturmaya çalışı-yor, ihtiyar ana babalarına bakıyor, birbirine benzer mütevazı evle-riyle ilgileniyor ve neredeyse bütün kamusal meselelerle olduğu gibi seçimlerde de aynı oyu veriyorlardı. Haham Resnick, herkesin Roş Aşana ve Yom Kippur bayramları için yılın üç günü en iyi giysile-rini giyip gittikleri, bunun haricindeyse ölenler için belirli bir süre boyunca edilmesi gereken günlük duaları etmeye gitmek dışında kimsenin pek uğramadığı, mahallenin uzak ucundaki sarı tuğlalı gösterişsiz sinagogu idare ediyordu. Haham, düğünleri, cenazeleri ve erkek çocuklarının *bar mitzvah* ayinlerini yönetir, hastanedeki has-taları ziyaret eder ve şiva süresince matem tutanları avuturdu; bu-nun dışında gündelik hayatlarımızda önemli bir rol oynamıyordu, ki zaten –hürmetkâr annem de dâhil– hiç kimse ondan böyle bir şey beklemiyordu ve bunun tek sebebi Resnick’in pek de keskin zekâlı olmaması değildi. Onların Yahudiliği hahamlardan, sinagogdan ya da az sayıdaki dinî vecibelerinden ileri gelmiyordu, ama yıllardır sırf belki haftada bir kez yemeğe gelen ana babalarının hatrına da olsa, bizim ev de dâhil olmak üzere evlerin pek çoğu *koşer*di. Hatta onların Yahudiliği yukarıdakinden ileri gelmiyordu. Annem her cuma günü gün batımında ayinsel bir havayla (ve çocukken annesinden edindiği dokunaklı ibadet alışkanlığıyla) sebt mumlarını yaktığı zamanlarda

Tanrı'yı İbranice adıyla anardı ama bunun haricinde hiç kimse "Adonay"dan söz etmezdi. Bunlar Yahudi olmak için öyle büyük tanımlara, hiçbir inanç ya da dinî öğreti rehberine ihtiyaç duymayan Yahudilerdi; hele de başka bir dile hiç ihtiyaçları yoktu –tüm yerel ağız ve deyişlerini rahatlıkla anladıkları ve ister oyun masasında isterse pazarlık esnasında olsun, en az yerli nüfus kadar kolayca kullanabildikleri bir dilleri, yani ana dilleri vardı zaten. Yahudilikleri bir aksilik, bir talihsizlik ya da "övinç" duyulacak bir başarı da değildi onlar için. Oldukları şey, bertaraf edemedikleri şeydi –bertaraf etmeyi akıllarından bile geçirmeyecekleri şeydi. Onların Yahudiliği kendileri olmalarından ileri geliyordu, tıpkı Amerikanlıkları gibi. Doğal hâliyle, tamamen olduğu gibiydi, ete kemiğe sahip olmak kadar temel bir şeydi ve sonuçları her ne olursa olsun onu değiştirmeye ya da inkâr etmeye dair en ufak bir istek bile duymamışlardı.

Bu insanları kendimi bildim bileli tanıyordum. Kadınlar, sırlarını ve yemek tariflerini paylaşan, telefonda bile olsa birbirinin derdine ortak olan, birbirlerinin çocuklarına bakan ve doğum günlerini hep birlikte yirmi kilometre ötedeki Manhattan'a gidip bir Broadway şovu izleyerek kutlayan yakın ve güvenilir dostlardı. Erkeklerse sadece yıllardır aynı bölge ofisinde çalışmıyor, ayda iki akşam kadınlar mikado oynarken onlar da bezik oynamak için toplanıyordu ve arada sırada pazar sabahları oğullarını yanlarına alıp Mercer Caddesi'ndeki tarihi kaplıcalara gidiyorlardı –bu grubun çocukları nasıl olduysa yaşları Sandy'ninkilerle benimki arasında değişen erkek çocuklarından ibaretti hep. Anma Günü'nde, Dört Temmuz'da ve İşçi Bayramı'nda bizim oralardan on beş kilometre kadar uzaktaki South Mountain Doğal Yaşam Parkı'na ailece pikniğe gidilirdi, bu pikniklerde babalarla oğulları toplanıp nal atma oyunları oynar, softbol oynamak için takımlara ayrılır ve bizim dünyamızın en büyüleyici teknolojik aleti olan portatif radyodan bol parazitli maçları dinlerlerdi. Çocuklar birbirlerinin en iyi arkadaşları sayılmazdı ama bizler de babalarımızın yakınlığı yüzünden birbirimize bağlılık duyuyorduk. Aramızda en az kuvvetlimiz, en az öz güvenimiz ve en acısı, en az şansımız Seldon'dı ve yine de çocukluğumuzun geri kalanı hatta belki daha da uzun yıllar boyunca kendimi bir nevi yanına hapsetmeye başardığım da yine Seldon olmuştu. Annesinin de tayin edildiğini öğrendiğinden bu yana daha da büyük bir azimle gölge gibi takip etmeye başlamıştı

beni; Danville ilkokul sistemindeki tek Yahudi öğrenciler biz olacağımız için gerek ebeveynlerimizin gerekse Danville'in Yahudi olmayan nüfusunun ikimizin yakın arkadaş ve can dostu olmamızı bekleyeceğini adım gibi biliyordum. Seldon'ın varlığı Kentucky'de beni bekleyen en kötü şey olmayabilirdi ama dokuz yaşında bir çocuğun gözünde dayanılmaz bir çile ve başkaldırmak için bir başka sebep daha anlamına geliyordu.

Peki nasıl başkaldıracaktım? Henüz bilmiyordum. Şu âna kadar bir tek, içimdeki isyanın giderek büyüdüğünü hissediyordum ve bu konuda yapabildiğim tek şey bodrumdaki depomuzda kullanılabilir durumdaki bavulların altında unutulmuş, su lekeli, küçük, tahta bavulu bulmak ve içini dışını küften iyice arındırdıktan sonra, annemin beni aksi bir satranç öğrencisi olarak çilemi çekmem için zorla alt kata gönderdiği zamanlarda Seldon'ın odasından hiç çaktırmadan birer birer aşırđım giysileri içine koymak olmuştı. Bavula kendi giysilerimi de koyardım ama annemin giysilerin eksildiğini hemen fark edeceğini ve çok geçmeden bir açıklama bulmak zorunda kalacağımı biliyordum. Hafta sonları çamaşırları hâlâ o yıkıyor ve cumartesileri terzi dükkânına kuru temizlemeye verip sonra geri aldığıım giysilerle birlikte tüm çamaşırları kurutup dolaplara yerleştiriyordu, yani herkesin gardırobunda en son çift çoraba kadar neyin olup olmadığını ezbere biliyordu. Öte yandan, Seldon'ın giysilerini çalmak çok kolay ve -bana kene gibi yapıştığı için- ona duyduğum hınç yüzünden karşı konulmazdı. İç çamaşırlarını ve çorapları fanilamın içine sokuşturup Wishnow'ların evinden çıkarmak ve bodrumda sakladığım bavulun içine koymak hiç de zor değildi. Pantolonlarından ve gömleklerinden birini ve bir çift ayakkabısını çalıp saklamak ise çok daha zor bir sorundu, ama Seldon'ın aklının bu hırsızlığın, en azından bir süre için, farkına bile varamayacak kadar havada olduğunu söylemeliyim.

Eşyalarının arasından ihtiyacım olan her şeyi aldıktan sonra ne yapmayı planladığımı söyleyemezdim. Onunla aşağı yukarı aynı bedendeydik; depoya gizlenmeye ve kendi giysilerimi çıkarıp Seldon'inkileri giymeye cesaret edebildiğim bir gün tek yapabildiğim orada öylece durup, "Merhaba. Benim adım Seldon Wishnow," diye fısıldamak ve kendimi tam bir ucube gibi hissetmek oldu, hem de sadece Seldon gözümde tam bir ucubeye dönüştüğü ve ben de şimdi ona dönüştüğüm için değil, Newark'ta suçlu suçlu dola ve bu karanlık

bodrumda tek başıma kostüm partisi düzenleyişimden anlaşılaçağı üzere ondan daha büyük bir ucube hâline geldiğim için. Kendine ilmek ilmek çeyiz düzmüş bir ucube hem de.

Alvin'in verdiği 20 dolardan kalan 19,50 dolar da bavulun içinde, giysilerin altındaki yerini aldı. Sonra çabucak üstümü değıştirip kendi giysilerimi giydim, tahta bavulu diğler bavulların altına itirdim ve Seldon'ın babasının öfkeli hayaleti beni bir idam ipiyle boğup öldürmeden önce koşarak sokağa fırladım. Sonraki birkaç gün boyunca oraya sakladığım şeyi ve onun hizmet edeceği şimdilik belirsiz amacı unutmayı başardım. Bu son küçük macerayı, Earl'le birlikte Hristiyanların peşine düşmemiz gibi hiç de öyle sapkınca olmayan, tamamen zararsız bir eğlence olarak bile varsayabiliyordum –ta ki bir akşam annem alelacele alt kata inip Bayan Wishnow'ın elini tutmak, ona bir fincan çay yapıp yatağına yatırmak zorunda kalıncaya dek; Seldon'ın hayatlarına devam edebilmeleri için kendini parlayan annesi, oğlunun anlaşılmaz biçimde “giysilerini kaybetmesi” yüzünden çıldırıp perişan hâle düşmüştü.

Bu sırada Seldon'ı birlikte ödev yapalım diye bizim eve göndermişlerdi. O da oldukça perişan bir hâldeydi. “Onları ben kaybetmedim ki,” dedi gözyaşları içinde. “Bir çift ayakkabıyı nasıl kaybedeyim? Pantolonumu nasıl kaybedeyim?”

“Yakında unuttur,” dedim.

“Yo, asla, annem asla unutmaz. ‘Senin yüzünden düşkünler evine düşeceğiz,’ diyor bana. Anneme göre her şey ‘bardağı taşıran son damla’ zaten.”

“Belki beden dersinde soyunma odasında bırakmışsındır,” dedim.

“Nasıl olacak o? Soyunma odasından üstümde giysilerim olmadan nasıl çıkmış olabilirim?”

“Seldon, onları bir yerde bırakmış olmalısın. Biraz düşün.”

Annem ertesi sabah ben okula, kendisi işe gitmeden önce Seldon'ın kaybolan giysilerinin yerine kendi giysilerimden hediye etmemi teklif etti. “Hiç giymediğin yeşil bir gömleğin var –Lenny amcandan almıştık hani, çok yeşil diye beğenmemiştin. Bir de Sandy'den kalma kadife pantolon olacak, şu kahverengi fitilli pantolon, sana olmamıştı, ama Seldon'a cuk oturacağından eminim. Bayan Wishnow kendini kaybetmiş durumda, böyle düşünceli bir hareket ona iyi gelecek,” dedi.

“Ya iç çamaşırı? Ona iç çamaşırı vermemi de istiyor musun? Üstündekini çıkarıp vereyim mi, anne?”

“Gerek yok,” dedi annem, öfkemi dindirmek için gülümseyerek. “Ama yeşil gömleği, kahverengi kadife pantolonu ve kullanmadığın eski kemerlerinden birini ver derim ben. Tamamen sana kalmış ama Bayan Wishnow buna çok sevinir, Seldon da havalara uçar. Seldon sana tapıyor zaten. Bunu biliyorsun.”

“Annem biliyor. Ne yaptığımı biliyor. Her şeyi biliyor,” diye düşündüm birdenbire.

“Ama dışarıda benim giysilerimle dolaşmasını istemiyorum,” dedim. “Kentucky’deki herkese, ‘Bana bakın, Roth’un giysilerini giyiyorum,’” demesini istemiyorum.

“Kentucky’yi Kentucky’ye gittiğimiz zaman, eğer Kentucky’ye gidersek düşünürsün.”

“Ama burada okula giderken de giyecek, anne.”

“Neyin var senin?” dedi annem. “Ne oluyor sana böyle? Sen de tıpkı-”

“Sensin o!” dedim ve kitaplarımı kaptığım gibi fırlayıp okula gittim. Öğle yemeği için eve geldiğimde nefret ettiğim yeşil gömleği ve üstüme hiç olmayan kahverengi kadife pantolonu gardıroptan aldım ve alt kattaki Seldon’a götürdüm; mutfakta annesinin hazırlayıp bıraktığı sandviçi yiyor ve kendi kendine satranç oynuyordu.

“Al,” dedim, giysileri masasının üstüne fırlatıp. “Bunları sana veriyorum.” Sonra hayatlarımızın yönünü değiştireceği umuduyla ekledim: “Yeter ki peşimden dolaşmayı bırak!”

Sandy ve Seldon’la birlikte sinemadan döndüğümüzde akşam yemeği yerine toplantıdan kalan, şarküteriden alınma sandviçler vardı. Yemeklerini toplantıdan sonra oturma odasına yiyen büyükler çoktan evlerine gitmişlerdi; her Allah’ın günü onu ve babasız kalan oğlunu ezip geçmeye çalışan her şeyle boğuşan, her engelle savaşıyor yumruklarıyla mutfak masasında oturan Bayan Wishnow hariç. O da üçümüzle birlikte pazar gecesi komedi şovlarını dinliyor ve biz sandviçlerimizi yerken bir hayvanın yaklaşan sinsi bir tehlikenin kokusunu aldığı zaman yavrusuna baktığı gibi Seldon’a bakıyordu. Bayan Wishnow tabakları yıkayıp kurulamış ve kilerdeki dolaba kaldırmıştı, annem oturma odasındaki kilimi gırgırla süpürüyordu, babam da çöpleri toplayıp

atmış, sonra da Wishnow'ların katlanır sandalyelerini alt kata götürüp Bay Wishnow'ın kendini öldürdüğü dolabın içine geri koymuştu. Bütün camlar ardına kadar açılmış, küller ve izmaritler tuvalete dökülüp sifon çekilmiş ve cam küllükler temizlenip (Amerika'da doğan o ilk çalışan neslin pek çoğunun evinde olağan kabul edilen alkolden kaçınma alışkanlığına uygun olarak, içinden ne tek bir şişenin eksildiği ne de konuklardan birinin bir yudum rica ettiği) içki dolabına kaldırılmış olmasına rağmen bütün eve leş gibi sigara kokusu sinmişti.

O an için hayatlarımız tam ve eksiksizdi, evlerimiz yerli yerindeydi ve her zamanki alışkanlıklarımızı sürdürmenin konforu bir çocuğun sonsuz, sınırsız bir huzur yanılmasına kapılmasına neden olacak kadar güçlüydü neredeyse. Radyoda en sevdiğimiz programı açmıştık, akşam yemeği olarak bol biftekli sandviç ve tatlı olarak da kahveli kek yemiştik, aklımızda bir tek bizi bekleyen okul haftası ve az önce izlediğimiz iki film vardı. Fakat anne babalarımızın gelecek hakkında ne karara vardıklarını bilmediğimiz için -Shepsie Tirschwell onları Kanada'ya göç etmeye mi ikna etti, yoksa kuzen Monroe bu tayin planından kimseyi işten kovdurmadan kurtulmak için hukuki bir manevra mı keşfetti, yoksa devletin emrettiği bu yer değiştirmeyi ellerinden geldiğince işin içine duygularını katmadan en ufak detayına kadar konuştuktan sonra artık tüm vatandaşlık haklarından faydalanamayacaklarını kabul etmekten başka çareleri olmadığını mı anladılar, belli olmadığı için-pazar geceleri sürmeye alışkın olduğumuz keyfi her zaman olduğu gibi sürmemiz mümkün değildi.

Seldon iştahla sandviçine saldırınca yüzünün her yerini hardala bulamıştı, annesinin uzanıp kâğıt mendille onun ağzını sildiğini görünce şaşırdım. Onun buna izin vermesi beni daha da çok şaşırtmıştı. "Babası olmadığı için böyle," diye düşündüm, şimdiye kadar onunla ilgili her konuda aynı şeyi düşünmüş olsam da galiba bu defa haklıydım. "Kentucky'e gidince hep böyle olacak," dedim içimden. Roth ailesi dünyaya karşı, Seldon ve annesi de sonsuza dek her akşam yemeğinde onlarla birlikte.

Hepimizin protesto sesi olan kavgacı Walter Winchell'in programı saat dokuzda başladı. Birkaç pazardır herkes ondan Winchell'in Homestead 42 programına değinmesini bekliyordu, ama bu meseleye değinilmedikçe, babam bu gerginlikten kurtulmak için oturup Roosevelt dışında Amerika'nın son umudu olarak gördüğü ikinci ada-

ma bir mektup yazmaya kalkıyordu. “Bu bir deneme, Bay Winchell. Hitler de böyle yaptı. Nazi canileri hep böyle küçük başlar, yaptıkları yanlarına kâr kalınca, sizin gibi kimseler sesini çıkarmadıkça...” yazıyor ama devamında gelen korkularını sıralamaya geçemiyordu çünkü annem bu mektubun FBI ajanlarının eline geçeceğinden emindi. “Sen onu Walter Winchell’a postalarsın, ama Walter Winchell’in eline asla geçmez,” diyerek babamı vazgeçirmeye çalışıyordu. Mektup postaneye varır varmaz FBI’a yönlendirilir, orada da “Roth, Herman” etiketli bir dosyaya yerleştirilip, “Roth, Alvin” etiketli diğer bir dosyanın hemen yanına konurdu.

Babam, “Olmaz. ABD posta hizmetleri öyle bir şey yapmaz,” diye iddia ediyordu ama annemin sağduyulu cevabı babamın içinde kalan son güven kırıntısını da hemen oracıkta silip süpürüyordu. “Burada oturmuş Winchell’a yazıyorsun,” diyordu annem, “bu insanların yanlarına kâr kalacağını anladıkları anda artık hiçbir şeyden çekinmeyeceklerini söylüyorsun. Ve şimdi de karşıma geçmiş posta sisteminde de istedikleri gibi at koşturamayacaklarını mı söylüyorsun bana? Bırak Walter Winchell’a başkası yazsın. Bizim çocuklarımız FBI tarafından sorgulandı bir kere. Alvin’in yaptıkları yüzünden FBI gözünü üstümüzden ayırmıyor zaten.” “Ama ben de ona *bu yüzden* yazıyorum ya,” diyordu babam. “Başka ne yapayım? Daha ne yapabilirim? Sen bir şey biliyorsan söyle bana. Oturup en kötüsünün olmasını mı bekleyeyim?”

Babamın şaşkın çaresizliğindeki fırsatı gören annem katı yürekli olduğundan değil, bizzat kendisi de çaresiz olduğundan bu fırsatı kaçırmayıp babamın hevesini biraz daha kırdı. “Shepsie’yi mektup yazarken ya da oturmuş en kötüsünü beklerken görmüyoruz ama,” dedi. “Yo, bana Kanada deme!” dedi babam, sanki Kanada bizi sin-sice güçten düşüren hastalığın adımımışçasına. “Bunu duymak bile istemiyorum,” dedi sertçe. “Kanada çözüm değil.” Annem, “Hayır, tek çözüm,” diye ısrar edince babam herkesi şaşırtarak, “Ben hiçbir yere kaçmıyorum!” diye bağırdı. “Burası bizim ülkemiz!” “Hayır,” dedi annem üzüntüyle, “artık değil. Burası Lindbergh’in, *goyimin* ülkesi. Onların ülkesi,” dedi. Annemin çatlayan sesi, şaşırtıcı sözleri ve bu son hızla yaklaşan kâbusun acımasız gerçekliği, erkekliğinin en iyi zamanlarını yaşayan zinde, kararlı ve kırk bir yaşındaki birinin olabileceği kadar göz korkutucu bir adam olan babamı kendisini utanç verici bir netlikle görmeye zorladı: Muazzam bir kudrete sahip bu fe-

dakâr baba, ailesini kötülüklerden korumakta kendini portmantoya asan Bay Wishnow'dan daha becerikli değildi.

Vaktinden önce keşfettiği itibarının haksızca elinden alınmasına hâlen öfke duyan Sandy için bütün bu konuşulanlar saçmalıktan başka bir şey değildi ve benimle yalnız kaldığı zamanlarda annemle babamın arkasından Evelyn teyzeden öğrendiği lafları söylemekten hiç çekinmiyordu. "Kenar mahalle Yahudileri," diyordu Sandy, "korkak, paranoyak, *getto* Yahudileri." Evde annemle babamın söylediği her şeye dudak büküyordu, onun öfkesinden şüphe duyduğumu hissettiğinde bana da dudak büküyordu. Galiba her şeye dudak bükmekten cidden zevk almaya başlamıştı artık; normal bir zaman olsa annemle babam huysuz bir ergenin küçümseyici alaylarına ellerinden geldiğince tahammül etmeye zorlayabilirlerdi kendilerini ama 1942'de onun bu tavırlarını daha da çileden çıkarıcı bir hâle getiren şey, onları göz göre göre hor görmeye devam edeceği bu belirsiz sürecin giderek daha da tehditkâr bir açmaza dönüşmesiydi.

"Paranoyak' ne demek?" diye sordum ona.

"Kendi gölgesinden bile korkan biri demek. Bütün dünyanın kendisine karşı olduğunu sanan biri demek. Kentucky'nin Almanyada, ABD başkanının ise gestapo olduğunu zanneden biri demek. Bu insanlar gibi," dedi, her şeyde bir kusur bulan teyzemin kendini Yahudi guruhundan ayrı tuttuğu zamanlarda yaptığı gibi tepeden bakarak. "Taşınma masraflarını karşılamayı teklif edersen, çocukları için tüm kapıları ardına kadar açarsın... Paranoyak ne demek biliyor musun?" dedi Sandy. "Paranoyak, deli demek. Bu ikisi de kafayı üşütmüşler - delirmişler. Onları neyin delirttiğini biliyor musun peki?"

Bunun cevabı Lindbergh idi, ama bunu söylemeye cesaret edemedim. "Neymiş?" diye sordum.

"Boktan bir kenar mahallede ahmaklar gibi yaşamak. Evelyn teyzenin anlattıklarına bakılırsa Haham Bengelsdorf buna ne diyormuş biliyor musun?"

"Neye ne diyormuş?"

"Bu insanların yaşayış şekline. 'Yahudilikte eziyetin kaçınılmaz olduğu inancından vazgeçememek' diyormuş."

"Ne demek yani bu? Anlamadım. Bana tercüme etsene. 'Eziyet' dediği ne?"

"Eziyet dediği mi? Eziyet, siz Yahudilerin *tsuris* dediği şey."

Wishnow'lar alt kattaki evlerine dönmüştü, evin ön tarafındaki odada oturan annemle babam radyoda Walter Winchell'in programını açınca Sandy ödevlerini bitirmek için mutfığa geçti. Bense odamın ışığını söndürüp yatağıma uzandım: Kimsenin ağzından Lindbergh, von Ribbentrop ya da Danville, Kentucky isimlerini duyup paniğe kapılmak istemiyordum; Seldon'la dip dibe geçecek geleceğimi düşünmek istemiyordum. Tek isteğim uykuya dalıp her şeyi unutmak ve sabah olunca bambaşka bir yerde uyanmaktı. Ama gece epey sıcak ve pencereler ardına kadar açık olduğu için, saat dokuzu vurduğu anda Winchell'in o meşhur radyo alametifarikası mahallenin dört bir köşesinden etrafımı kuşatıverdi –(Sandy'nin bana öğrettiği) Mors koduyla gönderilen ve hiçbir anlama gelmeyen uzunlu kısıtlı tik tak sinyal sesleri. Sonra giderek azalan bu tik tak seslerinin üstünden Winchell'in sokaktaki bütün evleri dolduran ateşli sesi yükseldi. "İyi akşamlar, Amerikalı Baylar ve Bayanlar..." girişinin ardından uzun süredir beklenen yaylın ateşi başladı –nihayet Winchell'in içindeki tüm nefreti kusacağı program her şeyi değiştirecekti. Normal zamanlarda, annemle babamın bir şeyleri yoluna koyma ve anlaşılmaz olanı makul ve anlaşılır hâle getirebilecek açıklamaları yapma kudretine sahip olduğu zamanlarda işler böyle değildi ama şu sıralar yaşanan tüm bu deliliğin arasında, Winchell benim gözümde bile tam bir tanrıya dönüşmüş ve Adonay'dan bile daha önemli bir hâle gelmişti.

"İyi akşamlar, Amerikalı Baylar ve Bayanlar ve denizlerdeki tüm gemiler. Hemen haberlere geçelim! Sıçan suratlı Joe Goebbels ve patronu Berlin Kasabı'nı neşeye boğacak bir gelişmeyle, Lindberg faşistlerinin Amerikalı Yahudilere karşı planları resmî olarak başladı. Özgürlükler ülkesindeki örgütlü Yahudi zulmünün birinci adımına verilen takma isim 'Homestead 42.' Homestead 42 Amerika'nın en saygıdeğer soyguncu baronları tarafından desteklenip teşvik ediliyor –ama siz hiç merak etmeyin, Lindbergh'in Cumhuriyetçi yandaşlarının bir sonraki nefret yanlısı kongresinde vergi muafiyetiyle ödüllendirilecekler.

"Madde 1: Homestead 42 Yahudilerinin kendilerini Hitler'in Buchenwald'ı tarzı toplama kamplarında bulup bulmayacaklarına Lindbergh'in Svastikalı soysuzları Başkan Yardımcısı Wheeler ve İç

İşleri Bakanı Henry Ford karar verecekler. Bulup bulmayacaklarına mı dedim ben? Almancamı maruz görün. Ne zaman bulacaklarına diyecektim.

“Madde 2: Aile ve arkadaşlarından binlerce kilometre uzağa postalanmaları için daha şimdiden iki yüz yirmi beş Yahudi ailesine Amerika’nın kuzeydoğu şehirlerini boşaltmaları emredildi. Bu ilk posta, vatandaşların dikkatini çekmesin diye stratejik olarak bilhassa küçük tutuldu. Neden mi? Bu hamle Yahudi asıllı dört buçuk milyon Amerikan vatandaşı için sonun başlangıcı anlamına geliyor da ondan. Yahudiler, Hitler hayranı *Önce Amerikacıların* büyüyüp geliştiği her yere rastgele dağıtılacaklar. Bu yerlerdeki sağ görüşlü demokrasi sabotajcıları –sözüm ona vatanseverler ve sözüm ona Hristiyanlar– göz açıp kapayıncaya dek bu tecrit edilmiş Yahudilere sırt çevirebilecekler.

“Peki, Amerikalı Baylar ve Bayanlar, Haklar Bildirgesi ülkenin kanunu olmaktan çıktığına ve nefret dolu ırkçılar ipleri ele aldığına göre sıradaki kim sizce? Wheeler-Ford’un devlet destekli katliam planının bir sonraki hedefi kim? Çilekeş zenciler mi? Gayretkeş İtalyanlar mı? Son Mohikanlar mı? Adolf Lindbergh’in Aryan Amerika’sında istenmeyenler kimler?

“Özel haber! Bendeniz, Homestead 42’nin 20 Ocak 1941’de, yani Amerikan Faşist Yeni Düzeni kendi çetesini Beyaz Saray’a soktuğu gün geliştirilmeye başlandığını ve Amerikan Führer’i ile Nazi suç ortağı arasında İzlanda Satışı sırasında imzalandığını öğrendim.

“Özel haber! Bendeniz, Hitler’in ancak ve ancak Amerikalı Yahudilerin Lindbergh’in Aryanlarınca yerlerinin adım adım değiştirilmesi ve nihai olarak ise kitleler hâlinde hapsedilmesi karşılığında Britanya Adaları’nın Manş Denizi’ndeki büyük silahlı işgalin dışında bırakılmasını kabul ettiğini öğrendim. Bu iki pek sevgili Führer İzlanda’dayken, çok gerekmedikçe mavi gözlü, sarı saçlı hakiki Aryanları katletmenin anlamsız olduğuna karar vermişler. Tabii Oswald Mosley’nin İngiliz faşist partisi, 1944’ten önce Downing Sokağı 10 Numara’nın dikta kontrolünü ele geçirmeyi başaramazsa Hitler’in bunu yapmaya mecbur kalması hiç de şaşırtıcı olmaz zira üstün ırk, bu tarihte üç yüz milyon Rus’un Nazi esaretine geçirilmesini ve Svas-tikalı bayrağın Moskova’daki Kremlin’de dalgalanmaya başlamasını planlıyor.

“Peki, Amerikalılar seçilmiş başkanlarının yaptığı bu kallesliğe daha ne kadar tahammül edecek? Kıymetli anayasaları, Svastikalı bayrağın gölgesinde yürüyen Cumhuriyetçi sağın faşist beşinci kolu tarafından paramparça edilirken Amerikalılar uyumaya daha ne kadar devam edecek? Lindbergh’in hain yalanlarına dair bir sonraki bombamı duymak için benimle, New York muhabiriniz Walter Winchell’la kalın.

“Flaş bir haberle flaş gibi karşınızda olacağım!”

Aynı anda üç şey birden oldu: Reklam sunucusu Ben Grauer’in rahatlatıcı sesi, program sponsoru firmanın el kremini ballandıra ballandıra anlatmaya başladı; akşamın dokuzundan sonra hiç beklenmedik şekilde kapımın hemen ardındaki koridorda telefon çalmaya başladı ve Sandy patladı. “Seni pis yalancı! Seni yalancı şerefsiz!” diye bağırmaya başladı (hedefi sadece radyo olsa da öyle hararetli bağırıyordu ki babam içeride oturduğu koltuktan fırladı).

“Yoo,” dedi babam, koşarak mutfığa gidip. “Olmaz. Bu evde böyle küfredemezsin. Yeter artık.”

“Ama bu saçmalığı nasıl *dinleyebiliyorsunuz? Ne toplama kampı ya? Toplama kampı falan yok! Her kelimesi yalan, saçmalık! En saçması da sizin gibilerin oturup bunları dinlemesi! Winchell’in üşütüğün teki olduğunu bütün memleket biliyor –sizin gibiler hariç.”*

Babamın, “Bizim gibiler dediğin kimlermiş söylesene?” dediğini duydum.

“Ben Kentucky’de yaşadım! Kentucky kırk sekiz eyaletten biri! Her yerde olduğu gibi orada da insanlar yaşıyor! Toplama kampı değil orası! Bu adam o boktan el kremini satarak milyonlar kazanıyor, *sizin* gibiler de ona inanıyor!”

“Seni küfür etmemen konusunda daha az önce uyardım, şimdi de şu ‘sizin gibiler’ için uyarıyorum. Bir kez daha ‘sizin gibiler’ dersin, oğlum, senden bu evi terk etmeni isteyeceğim. Eğer burası yerine Kentucky’de yaşamak istiyorsan seni kendi elimle Penn İstasyonu’na götürürüm, oradan ilk trene binersin. Çünkü o ‘sizin gibiler’in ne anlama geldiğini biliyorum ben. Sen de çok iyi biliyorsun. Herkes de öyle. Bir daha o iki kelimeyi kullanayım deme.”

“İyi, bence Walter Winchell delinin teki.”

“Peki,” dedi babam. “Bu senin fikrin, sadece seni ilgilendirir. Ama diğer Amerikalılar farklı düşünüyorlar. Ne hikmetse, her pazar gecesi

milyonlarca Amerikalı Walter Winchell'ı dinliyor; hem de sadece senin ve o çokbilmiş teyzenin 'sizin gibiler' dediği insanlar değil. Bu program radyodaki en sevilen haber programı hâlâ. Franklin Roosevelt başka hiçbir gazeteciye anlatmadığı şeyleri Walter Winchell'la paylaşıyor. Ve beni dinle, olur mu –bunların hepsi *gerçek*.”

“Ama seni *dinleyemiyorum* ki. Bana ‘milyonlarca’ insandan bahsederken seni nasıl dinleyebilirim? O milyonlarca insan geri zekâlıdan başka bir şey değil!”

Bu arada holde çalan telefona annem bakmıştı, yattığım yerden onun konuşmalarını da duyabiliyordum. Evet, diyordu, tabii ki Winchell'ı dinliyorlardı. Evet, durum korkunçtu, düşündüklerinden daha da korkunçtu ama hiç olmazsa ortaya dökülmüştü artık. Evet, Winchell'ın programı biter bitmez Herman hemen arayacaktı.

Aynı konuşmayı üst üste tam dört kez yaptı ama telefon beşinci defa çalınca açmak için yerinden fırlamadı, hem de arayan çok büyük ihtimalle Winchell'ın birbiri ardına ifşa ettikleriyle sarsılan dostlarından biri olmasına rağmen telefona bakmadı çünkü reklamlar bitmişti ve babamla ikisi oturma odasındaki radyonun başına geri dönmüşlerdi. Sandy de benim uyuyor numarası yaptığım odaya gelmişti artık, gece lambasının ışığında yatmaya hazırlanıyordu; bu tulumba kollu küçük lambayı bir atölye dersinde kendi elleriyle yapmıştı –o zamanlar sadece ve sadece maharetli ellerinin yapabildikleriyle ilgilenirdi ve henüz ideolojik çekişmelerle kirletilmemişti.

Telefonumuz anneannemin birkaç sene önce öldüğü geceden bu yana hiç bu kadar çok çalmamıştı. Babamın bütün aramalara geri dönmesi neredeyse on biri bulmuştu, annemle babamın sessiz sessiz bir şeyler konuştukları mutfaktan çıkıp yatmaları bir saat daha almıştı. Onların mışıl mışıl uyuduklarına ve hemen yanımdaki yatakta yatan ağabeyimin artık öfkeli gözlerle tavanı izlemeyi bırakıp uykuya daldığına, kimse fark etmeden kalkıp arka kapıya gidebileceğime, kapının kilidini açıp evden çıkabileceğime ve merdivenlerden bodrum kata inip karanlığın içinde yalın ayak rutubetli zemine basarak eşya depomuzu bulabileceğime kendimi ikna etmem iki saat daha aldı.

Beni harekete geçiren fevri ya da histerik hiçbir sebep yoktu, kararımın öyle aşırı duygusal bir tarafı yoktu, üstünde düşünülmemiş hiçbir yanı yoktu. İnsanlar dışarıdan bakınca uslu ve iyi huylu bir dör-

düncü sınıf öğrencisi olarak görünen benim aslında şaşırtıcı derecede sorumsuz, hayal âleminde yaşayan bir çocuk olduğumu hiç tahmin etmediklerini söylediler sonradan. Ama bu basit bir hayal değildi. Kendini kandırmaca oyunu oynamıyordum, sırf yaramazlık olsun diye yaramazlık etmiyordum. Görünüşe bakılırsa Earl Axman'la yaptığım yaramazlıklar benim için iyi bir eğitim olmuştu ama tamamen farklı bir amaca hizmet ediyordu. Hatta o karanlık depoda pijamalarımı çıkarıp üstüme Seldon'ın pantolonunu geçirirken, bir yandan da zihnimi babasının hayaletinden uzak tutup Alvin'in boş tekerlekli sandalyesinden ürkmemeye çalıştığımda bile bir cinnet hâline bodoslama dalıyormuşum gibi gelmiyordu kesinlikle. Ailemizin ve dostlarımızın daha fazla kaçamayacağı ve muhtemelen elinden kurtulamayacağı bir felakete direnme çabası beni yiyip bitiriyordu. Annemle babam, “Ne yaptığını bilmiyordu,” dediler sonradan; resmî açıklama “uyurgezerlik” oldu. Ama ben tamamen uyanıktım ve hedefim gayet netti. Net olmayan tek şey başarılı olup olamayacağımdı. Öğretmenlerimden biri, Iç Savaş'tan önce kölelerin kuzeydeki özgürlüğe ulaşmalarını sağlamak için örgütlenen Yeraltı Demiryolu hakkında okulda öğrendiklerimden ilham alıp böyle “büyük hezeyanlara” kapıldığımı söylüyordu. Hiç de değil. Büyük çapta işler başarıp adını tarihe yazdıran bir çocuk olma arzusuyla fırsat kovalayan Sandy'yle hiç alakam yoktu benim. Tarihle falan işim yoktu. Ben mümkün olan en küçük çapta sıradan bir çocuk olmak istiyordum. Bir yetim olmak istiyordum.

Geride bırakamayacağım tek bir şey vardı –pul koleksiyonum. Belki de, ben gittikten sonra ona çok iyi bakılacağından emin olabilseydim eğer, odadan çıkmak üzereyken son anda durup şifonyerin çekmecesini açmaz ve çıt çıkarmadan çoraplarımla iç çamaşırlarımın altında sakladığım yerden almazdım onu. Ama koleksiyonumun zarar gördüğünü, çöpe atıldığını ya da daha beteri sapasağlam bir hâlde başka bir çocuğa verildiğini düşünmek dayanılmazdı benim için; bu yüzden onu koltuk altına sıkıştırdım, Mount Vernon'da satın aldığım misket tüfeği biçimindeki mektup açacağına da almayı ihmal etmedim; doğum günü kartları dışında adıma gönderilen tek postayı, yani dünyanın en büyük pul firması H. E. Harris & Co.'nun Boston 17, Massachusetts adresinden düzenli olarak gönderilen “sipariş” paketlerini o mektup açacağının süngüsüyle açıyordum.

Evden usulca sıvışıp bomboş sokaklarda yetimhane arazisine doğru koşmaya başladığım an ile ertesi gün gözlerimi açıp yatağımın ayak ucunda annemle babamın üzgün suratlarını gördüğüm, burnumdaki boru gibi şeyi çıkarmaya uğraşan doktorun bana Beth Israel Hastanesi'nde olduğumu ve başımdaki korkunç ağrıya rağmen iyileşeceğimi söylediği an arasında geçen hiçbir şeyi hatırlamıyordum. Başım çatlayacak gibi ağrıyordu ama bunun sebebi bir kan pıhtısının beyne baskı yapmasından –beni bilinçsiz bir hâlde kanlar içinde bulunca korktukları olasılıklardan biri buymuş– ya da herhangi bir beyin hasarından kaynaklanmıyordu. Çekilen röntgenler kafatasında kırık olasılığını ortadan kaldırmış, nörolojik muayene ise herhangi bir sinir hasarı olmadığını göstermiş. Hemen ertesi hafta alınan tam on sekiz dikiş gerektiren yedi buçuk santim uzunluğundaki yırtıktan ve darbeye dair hiçbir şey hatırlamıyor oluşumdan başka ciddi bir şeyim yoktu. Normal bir beyin sarsıntısıydı, doktorun dediğine göre, hem ağrıya hem de amneziye sebep olan şey buydu. Muhtemelen ne atın bana çifte attığını ne de o darbeye kadar gelişen olaylar dizisini hatırlayacaktım ama doktor bunun da normal olduğunu söyledi. Bu olay dışında hafızam gayet yerindeydi. Çok şükür. Bu sözcüğü o kadar çok kullanıyordu ki bir süre sonra ağrıyan kafamla alay ediyormuş gibi gelmeye başlamıştı.

Beni o gün ve gece boyunca müşahede altında tuttular, bilincimi tekrar yitirmedikten emin olmak için saat başı uyandırdılar ve ertesi sabah birkaç hafta fiziksel aktivitelerden uzak durmam tembihlenerek taburcu edildim. Annem hastanede yanımda olmak için işten izin almıştı, otobüsle eve dönerken de yanımda o vardı. Başımdaki ağrı on gün boyunca geçmediği ve geçirmek için yapacak hiçbir şey olmadığı için beni okula göndermediler ama dediklerine göre bunun dışında gayet iyiydim ve iyi olmamı benim hatırlayamadığım neredeyse her şeye uzaktan tanık olan Seldon'a borçluydum. Seldon arka merdivenlerden indiğimi duyunca yatağından çıkmasaydı, karanlık Summit Bulvarı boyunca, oradan lisenin oyun sahasını geçip yetimhanenin Goldsmith Bulvarı tarafına, oradan da yetimhane arazisinin kilitli kapısından koruluğa kadar geçip peşimden gelmeseydi, orada onun giysilerinin içinde, bilincimi yitirmiş bir hâlde kan kaybından ölüp gidecekmişim muhtemelen. Seldon koşa koşa bütün yolup geri tepip bizim eve gitmiş, annemle babamı uyandırmış, onlar da yar-

dım istemek için santrali aramışlar, sonra Seldon bizimkilerle birlikte arabaya atlamış ve onları benim olduğum yere götürmüş. O sırada saat çoktan sabahın üçü olmuş bile, ortalık zifirî karanlıkmiş; annem hemen baş ucumda nemli toprağa diz çöküp kanamayı durdurmak için yanında getirdiği havluyu kafama bastırmış, babamsa arabanın bagajında duran eski piknik battaniyesini üstüme sarıp ambulans gelinceye kadar beni sıcak tutmaya çalışmış. İmdadıma annemle babam yetiştirse de hayatımı Seldon Wishnow kurtarmış.

Anlaşılan koruluğun çiftliğe açıldığı karanlıkta yolumu şaşırıp düşe kalka ilerlerken arazideki iki atı ürkütmüşüm, atlardan kaçmaya ve koruluğa girdiğim sokağa geri dönmeye çalışırken ayağım takılıp düşmüşüm, o sırada canını kurtarmaya çalışan atlardan biri ise tam ense köküne çiftesini indirmiş. Seldon gecenin bir vakti evden kaçıp kimsesiz bir çocuk olarak rahibelere sığınma teşebbüsümün her detayını bana (ve tabii ki bütün okula) heyecanla tekrar tekrar anlattı; bu hikâyeyi anlatırken bilhassa atlarla yaşadığım talihsizliği ve yetimhanenin koruluğuyla bizim ev arasındaki uzun ve zorlu araziye gece vakti, üstünde pijamalarıyla ve yalın ayak tam iki defa katettiği gerçeğini anlata anlata bitiremiyordu.

Annesinin ve bizimkilerin aksine, Seldon giysilerini esrarengiz bir biçimde “kaybeden”in o olmadığını, onları kaçarken kullanmak için benim çaldığımı öğrenmenin heyecanını bir türlü üzerinden atamıyordu. Bunun müthiş olanaksızlığı, varlığında daha önceleri dikkatinden kaçan bir değeri keşfetmesini sağlamıştı. Bu hikâyeyi hem bir kurtarıcı hem de iş birlikçi havasıyla anlatmak ve bakan herkese çizik içindeki ayaklarını göstermek Seldon’ı nihayet kendi gözünde bile önemli bir hâle, hayatında ilk kez bir kahramanın dikkatini cezbetmiş gözü kara bir çocuk hâline getirmişti onu; bense mahvolmuştum, baş ağrısından çok daha uzun süren ve çok daha katlanmaz olan utanç yüzünden değil sadece, pul koleksiyonum, onsuz yaşayamayacağım en büyük hazinem kaybolduğu için de. Onu da yanımda götürdüğüm aklıma bile gelmemişti, ta ki hastaneden eve dönmemin ertesi günü sabah uyanınca giyinmek için çekmecemi açtığımda çoraplarımın ve iç çamaşırlarımın altındaki yerinde olmadığını görünceye kadar. Onu orada saklamamın asıl nedeni okula gitmek için hazırlanırken her sabah ilk iş onu görmek istememdi. Ve şimdi evdeki ilk sabahımda gördüğüm ilk şey hayatta sahip olduğum tek ve en büyük şeyin

gitmiş olduğuydu. Yitip gitmiş, yeri asla doldurulamaz. Tıpkı bacağı-
nı kaybetmek gibi –ya da kesinlikle değil.

“Anne!” diye bağırdım. “Anne! Korkunç bir şey olmuş!”

“Ne oldu?” diye haykırdı ve hemen mutfaktan odama koştu. “Ne-
yin var?”

Dikişlerimin kanamaya başladığını, bayılmak üzere olduğumu ya
da baş ağrımın dayanılmaz bir hâle geldiğini falan düşünmüştü her-
hâlde.

“Pullarım!” Tek söyleyebildiğim bu oldu, gerisini anladı zaten.

Hemen onları aramaya gitti. Tek başına yetimhanenin koruluğu-
na girip beni buldukları yeri aramış ama koleksiyonumu hiçbir yerde
bulamamıştı, hatta tek bir pulu bile bulamamıştı.

“Yanına aldığından emin misin?” diye sordu eve dönünce.

“Evet! Evet! Oradalar! Orada olmak zorundalar! Pullarımı kay-
bedemem!”

“Ama her yere baktım. Her tarafı aradım.”

“Ama onları kim almış olabilir? Nerede olabilirler? Onlar benim!
Onları bulmak zorundayız! Onlar benim pullarım!”

Teselli edilemez hâldeydim. Koleksiyonumu koruluğun içinde
bulup pis elleriyle paramparça eden bir yetimler sürüsü canlanıyor-
du gözümde. Pullarımı kopardıklarını, yediklerini, üstlerinde tepin-
diklerini, avuç avuç pulu leş gibi banyolarındaki tuvalete atıp üstüne
sifon çektiklerini görebiliyordum. O koleksiyondan nefret ediyorlar-
dı çünkü onların değildi –o koleksiyondan nefret ediyorlardı çünkü
hiçbir şey onların değildi.

Pullarımın ve Seldon’ın pantolonunun cebindeki paranın başına
ne geldiğini babama da ağabeyime de söylememesini rica ettim an-
nemden. “Seni bulduğumuzda cebinde on dokuz dolar elli sent vardı.
Bu paranın nereden geldiğini bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. O
serüven artık geçti gitti. Howard Tasarruf Bankası’nda senin adına bir
tasarruf hesabı açtım. Parayı da geleceğin için oraya yatırdım.” Sonra
bana içinde adım, siyah damgalı sayfasındaki ilk ve tek satırda ise
“19,50\$” yazan küçük bir hesap cüzdanı uzattı. “Teşekkür ederim,”
dedim. Bunun üzerine annem ikinci çocuğuna dair, ta mezara kadar
götürdüğünü düşündüğüm bir yargıda bulundu. “Sen gördüğüm en
acayip çocuksun,” dedi bana. “Hiç bilmiyordum,” dedi. “Farkında bile
değildim.” Sonra da mektup açacağımı, Mount Vernon’ndan aldığım

minyatür misket tüfeğimi uzattı. Dipçiğı kirlenmiş ve çizilmiş, süngüsü biraz yamulmuştu. Kayıplara karışan pul koleksiyonumdan geriye en ufacık bir şey kaldı mı diye yetimhane koruluğunu aynı gün, benim haberim bile yokken, öğle arasında işten çıkıp ikinci defa didik didik etmeye gittiğı zaman bulmuş onu.

7

Haziran 1942–Ekim 1942 Winchell İsyanları

Pullarımın kaybolduğunu anlamamdan bir gün önce, babamın işten ayrılmaya karar verdiğini öğrenmiştim. Salı sabahı annemle bizim hastaneden eve döndükten sadece birkaç dakika sonra, Miller Caddesi pazarındaki ilk iş gecesini bitiren babam da Monty amcanın yanları suntalarla kaplı kamyonetiyle bizim evin sokağına geldi ve kamyoneti Bay Wishnow'ın arabasının hemen arkasına park etti. O günden itibaren, pazar gecesinden cuma sabahına kadar, eve sabahın dokuzunda onunda geliyor, yıkanıp kocaman bir yemek yiyor, saat on bir gibi yatağa giriyordu; okuldan eve döndüğümde arka kapıyı çarpıp onu uyandırmamak için çok dikkatli olmam gerekiyordu. Akşamüzeri saat beşe doğru uyanıp evden çıkıyordu çünkü saat altı yedi gibi, çiftçiler ürünleriyle birlikte pazara gelmeye başlıyorlardı, gece saat onla sabah dört arasında ise restoran sahipleri, otel işletmecileri, şehrin kalan son at arabalı işportacılarıyla perakendeciler alışverişe geliyorlardı. Babam bu uzun geceleri annemin işe götürmesi için hazırladığı kahve termosu ve sandviçlerle atlatıyordu. Pazar sabahları ya Monty amcaların evinde yaşayan annesini ziyarete gidiyordu ya da Monty onu bizi görmeye getiriyordu, pazar gününün geri kalanınıysa uyuyarak geçiriyordu, yani yine onu rahatsız etmemek için sessiz olmak zorundaydık. Zor bir hayattı bu, hele de zaman zaman Monty amcaya daha ucuza gelsin diye, hava bile ağarmadan kalkıp Passaic ve Union kasabalarındaki çiftçilerin ayağına gittiği ve ürünleri bizzat almak zorunda kaldığı günlerde.

Hayatının zor olduğunu biliyordum çünkü sabahları eve geldiğinde içki içiyordu. Normalde bizim evde bir şişe Four Roses yıllar-

ca dayanırdı. Ağzına içki sürmeyen annem sek viskinin kokusunu almak şöyle dursun, bir bardak biranın köpüğüne bakmaya bile dayanamazdı; hele babam, evlilik yıl dönümleri ya da patronu yemeğe gelip de ona buzlu bir kadeh Four Roses ikram ettiği zamanlar dışında ne zaman oturup içki içmişti? Ama artık pazardan eve geliyor ve daha kirli giysilerini çıkarıp duşa bile girmeden önce bir shot bardağına viski dolduruyor, kafasını geriye atarak bir dikişte hepsini içiyor ve o anda suratında sanki ampul ısırmış gibi bir ifade beliri-veriyordu. “Güzel!” diyordu yüksek sesle. “Güzel!” Ancak bundan sonra hazımsızlık çekmeden koca bir tabak yemek yiyecek kadar gevşeyebiliyordu.

Şaşkındım ve bunun tek nedeni babamın mesleki konumundaki ani düşüş değildi; yan sokağa park ettiği kamyonet ve daha kısa zaman önce işe takım elbise, kravat ve cilalanmış siyah ayakkabılarla giden adamın ayağında gördüğüm kalın tabanlı ayakkabılar değildi; viskisini bir yudumda dikişindeki ya da akşam yemeğini sabahın onunda tek başına yiyişindeki akıl almazlık değildi –ağabeyime, ondaki beklenmedik değişime de şaşıırıyordum.

Sandy öfkeli değildi artık. Kibirli değildi. Hiçbir şekilde üstünlük taslamıyordu. Sanki o da kafasına bir darbe almıştı ama bu darbe onda amneziye sebep olmak yerine kafası karşıt fikirlerle dolu, büyümüş de küçülmüş çok önemli bir kimse olmaktansa onu sağlam adımlarla geleceğe taşıyan ve benim gözümde kendi yaşındaki çocuklardan gerçek anlamda üstün kılan kendi iç dünyasıyla mutlu olmayı bilen o sakin, vicdanlı delikanlıyı yeniden canlandırmıştı. Ya da kavga etme kapasitesi gibi, yıldız olma tutkusu da tükenmişti belki; bunun için gereken egoizme zaten hiçbir zaman sahip olmamıştı ve insanların önünde etkileyici konuşmalar yapmak zorunda olmamak içten içe rahatlatmıştı onu. Belki de tanıtıp yayması beklenen şeye asla inanmamıştı. Ya da ben hayati risk taşıyan bir hematoma olasılığıyla bilinçsiz bir hâlde hastanede yatarken babam onu artık silkeleyip kendine gelsin diye bir güzel haşlamıştı. Ya da benim sebebiyet verdiğim krizden sonra, o harikulade benliğini bizim eski Sandy’nin maskesinin ardına gizliyor, hesap kitap yapıyor, sinsice saklanıp bekliyordu belki de, ta ki... ta ki, bir sonraki felaket, artık ner neyse, bizi buluncaya kadar. Ne olursa olsun, koşulların yarattığı şok, ağabeyimi aile ocağıma geri getirmişti.

Bu arada annem de çalışan bir kadın değildi artık. Montreal'daki tasarruf hesabında umduğu kadar para toplanmamıştı daha ama apar topar kaçıp gitmemiz gerekirse bizi sınırdan geçirip Kanada'da yeni bir başlangıç yapmamızı sağlayacak kadar paramız vardı. Hükümetin bizi Kentucky'ye gönderme planlarını suya düşürmek ve bizi Winc-hell gibi kendisinin de gayet iyi farkına vardığı Homestead 42 dala-veresinden korumak adına babamın Metropolitan'daki on iki yıllık iş güvencesini çöpe atması gibi, annem de Hahne's mağazasındaki işini tek kalemde bırakıvermişti. Tam zamanlı olarak evi çekip çevirmeye geri dönmüştü, öğle yemeği için eve geldiğimizde ya da okul çıkışında eve döndüğümüzde yine hep orada olacaktı, yaz tatilinde de denetim eksikliği yüzünden yine zıvanadan çıkmayalım diye gözünü Sandy'yle benim üstümünden ayırmayacaktı.

Şekil değiştirmiş bir baba, eski hâline dönmüş bir ağabey, geri kazanılmış bir anne, siyah iplikle kafama atılmış tam on sekiz dikiş ve geri dönmek üzere yitirilmiş en büyük hazinem; hepsi de fevkalade bir masal hızıyla olup bitmiş. Bir gecede hem sınıfından olan hem de köklerini tekrar salan bu aile artık ne sürgün edilme ne de kovulma tehlikesiyle karşı karşıyaydı, Summit Bulvarı'ndaki yerini sağlamlaştırmıştı; öte yandan üç ay kadar kısa bir süre sonra, Seldon -beni üstümde onun giysileriyle kan kaybından ölmekten kurtarmasının keyfiyle ortalıkta dolaştıkça çaresizce bağlanmak zorunda kaldığım Seldon- gidiyordu. 1 Eylül itibarıyla Seldon annesiyle birlikte buradan gidecek, Kentucky, Danville'deki tek Yahudi çocuk olacaktı.

Benim şu "uyurgezerliğim" yakın çevremizde çok daha utanç verici bir skandal yaratabilirdi - Walter Winchell evden kaçtığım pazar gecesi programını bitirdikten saatler sonra Jergens Kremleri tarafından kovulmasaydı şayet. Bu hiç kimsenin bir türlü inanmadığı ve Winchell'in da tüm ülkeye unutturmamaya kararlı görüldüğü şok edici bir haberdirdi. Amerika'nın bir numaralı radyo sunucusu olarak geçirdiği on yılın ardından, hemen ertesi pazar günü, Manhattan'ın göbeğindeki bir otelin teras katındaki havalı yemek salonunda dans parçaları çalan bir grubun canlı performansı almıştı yerini. Jergens'in ona karşı yaptığı ilk suçlama ülke çapında haftada yirmi beş milyondan fazla dinleyicisi olan bir radyo spikerinin resmen "infial yaratması"ydı; ikincisiyse Birleşik Devletler Başkanı'na "ancak ölçüsüz bir

hizipçinin kitlelerin tepkisini çekmek için kullanmaya cüret edebileceği” kötü niyetli iftiralar atmış olmasıydı.

İlimli *New York Times* bile, Yahudiler tarafından kurulan ve Yahudilerin sahibi olduğu, babamın da bu yüzden son derece saygı duyduğu ve hatta Lindbergh’in Hitler Almanya’sına ilişkin politikalarını eleştirmekten hiç çekinmeyen o gazete bile, “Mesleki Bir Rezalet” başlıklı başmakalesinde Jergens Kremleri’nin aldığı karara üstü kapalı destek vermişti. “Lindbergh karşıtları arasında bir süredir Lindbergh yönetiminin amaçlarına dair en acımasız suçlamaları kimin üretebileceğine dair bir yarış var âdetâ,” diyordu *New York Times*,

Walter Winchell son abartılı hamlesiyle sürünün başına geçti. Bay Winchell’in sınırlarda dolaşan ahlakı ve tartışmaya açık üslûbu, artık dokunduğu yeri yakan, affedilmez ve etik dışı bir feverana dönüştü. Winchell, doğma büyüme bir Demokrat’ın bile başkana umulmadık bir sempati beslemesine neden olabilecek denli zorlama suçlamalarla kendisini telafisi mümkün olmayan bir biçimde rezil etti. Onu mikrofondan uzaklaştırma kararlarının hızından ötürü Jergens Kremleri de övgüyü hak ediyor. Bu ülkede Walter Winchell gibilerin yaptığı gazetecilik, kültürlü ve aydın vatandaşlarımıza olduğu kadar Bay Winchell’in, onun alaycı bulvar gazetesi yardakçılarının ve onların paragöz yayımcılarının burun kıvırdığı doğruluk, eşitlik ve sorumluluk gibi gazetecilik standartlarına da hakarettir.

Lindbergh yönetimi adına yazılan ve editoryal kadronun aldığı mektupların ilk ve en uzununu olduğunu belirterek *Times*’da yayımladıkları bir sonraki darbede, saygın bir kimse, bu başmakaleye minnetle atıfta bulunup Winchell’in Haklar Bildirgesi’ni göz göre göre suistimal etmesinin örnekleriyle argümanlarını destekledikten sonra, mektubunu şöyle bitiriyordu: “Yahudi kardeşlerini tahrik edip korkutma çabası da en az gazetenizin hararetle kınadığı nezaketsizlikleri kadar nefret uyandırıcı. Zulme uğramış bir halkın tarihsel korkularından faydalanmaktan daha çirkin hiçbir şey olamaz, hele de söz konusu yönetimin Amerikanlığı Özümseme Bürosu’nun çabalarıyla bu topluluk için yapmaya çalıştıkları tam da zulümden uzak, açık bir topluma tam katılımı sağlamak iken. Walter Winchell’in, Amerika’nın

şerefli Yahudi vatandaşlarının ulusal hayata katılımını genişletmek ve artırmak için düzenlenen Homestead 42 programını Yahudileri tecrit etmek ve onları ulusal hayattan dışlamak için kurgulanan faşizan bir strateji olarak yaftalaması pervasız gazeteciliğin doruk noktası ve günümüz dünyasında demokratik özgürlüğün en büyük tehdidi olan Kuyruklu Yalan tekniğinin bir örneğidir.”

Bu mektup, “Haham Lionel Bengelsdorf, Amerikanlığı Özümseme Bürosu Başkanı, İç İşleri Bakanlığı, Washington, D.C.” şeklinde imzalanmıştı.

Winchell bütün bunlara, kendisinin de bağlı olduğu ve milyonlarca kişi tarafından okunan otuz kadar sağ görüşlü gazetenin, yarım düzine popüler derginin ve *Kings Features* şirketler zincirinin sahibi olan, Amerika’nın en zengin yayımcısı William Randolph Hearst’e ait New York gazetesi *Daily Mirror*’da yazdığı köşeden cevap verdi. Hearst, Winchell’in siyasi ideolojisinden, özellikle de Roosevelt’i yere göğe koymamasından hiç hoşlanmıyordu ve *Mirror*’ın paralarını almakta *Daily News*’le yarıştığı New York’lular, Winchell’in ona buna çamur atan kavgacı tavrını ve kabak tadı veren yurtseverliğini karşı konulmaz buluyor olmasalardı, onu şimdiye kadar çoktan kovmuş olurdu. Winchell’a göre, Hearst’ün onu nihayet kovmasının sebebi yayımcısıyla arasındaki ezeli husumetten ziyade Beyaz Saray’dan yapılan, Hearst gibi güçlü ve amansız bir medya patronunun bile doğacak sonuçları göze alamayıp direnmekten korktuğu baskılardı.

“Lindbergh faşistleri” –diye başlıyordu Winchell’in radyodaki işini kaybettikten birkaç gün sonra yayımlanan her zamanki küstah ve utanmaz köşe yazısı– “ifade özgürlüğüne karşı Nazi saldırılarına alenen başladılar. Bugün susturulması gereken düşman Winchell... ‘savaş çığırtkanı,’ ‘yalancı,’ ‘tahrikçi,’ ‘komünist,’ ‘pis yahudi’ Winchell. Bugün bendeniz, yarın Amerikan demokrasisini yok edecek faşist plan hakkında doğruları söyleme cesaretini gösteren bütün gazeteci ve haberciler. Kuduz haham, yalancıbaşı Lionel B. ve yüreksiz *New York Times* gazetesinin kibirli Park Bulvarı sakinleri gibi fahri Aryan’lar, Winchell misali savaşmak için fazla kibar oldukları için Yahudi karşıtı bir efendinin ayaklarına kapanan ilk aşırı medeni Yahudi hainleri değiller... sonuncu da olmayacaklar. Jergens’deki hıyarlar da hâlihazırda ülkeyi yöneten yalan makinesi diktatörle iş birliği yapan ilk kurumsal ödlekler değiller... sonuncu da olmayacaklar.”

Ama bu köşe yazısı, devamında Amerika'nın önde gelen faşist iş birlikçileri olmakla yaftaladığı on beş tane daha şahsi düşmanını sıraladığı bu yazı, *onun* sonuncusu olacaktı.

Winchell üç gün sonra, Roosevelt'in siyasi emekliliğinden vazgeçip üçüncü dönem başkanlık için yarışmayacağından emin olmak için Hyde Park'a yaptığı ziyaretin ardından, bir sonraki genel seçimde ABD başkanlığına aday olacağını açıkladı. O zamana kadar adaylık için adı geçenler Roosevelt kabinesinin Dış İşleri Bakanı Cordell Hull, eski Tarım Bakanı ve 1940 listesinin Başkan Yardımcısı adayı Henry Wallace, Roosevelt dönemi Posta Bakanı ve Demokratik Parti Genel Başkanı James Farley, Anayasa Mahkemesi Yargıcı William O. Douglas; ikisi de Yeni Düzençi olmayan ılımlı Demokratlar, eski Indiana Valisi Paul V. McNutt ve Illinoislu Senatör Scott W. Lucas idi. Hatta (doğrulanmamış raporları yayarak yılda 800.000 dolar kazandığı zamanlarda muhtemelen bizzat Winchell tarafından çıkarılan ve kulaktan kulağa yayılan) doğrulanmamış bir rapora göre, kurultay çıkmaza girerse, ki böylesine heyecansız bir aday listesiyle böyle bir şeyin olması gayet mümkündü, kocasının başkanlık yaptığı iki dönem boyunca etkili bir politik ve diplomatik varlık gösteren ve açık sözlülüğüyle aristokratik duruşu partinin liberal seçmenleri arasında büyük taraftar kazanırken sağ görüşlü basında alaycı düşmanlar edinen popüler bir figür olan Eleanor Roosevelt, tıpkı Lindbergh'in 1940 Cumhuriyetçi Parti kurultayında yaptığı gibi kürsüye çıkacak ve tezahüratlar eşliğinde adaylığını açıklayacaktı. Ama Walter Winchell yarışa giren ilk Demokratik Parti adayı olunca, bunu 1944 seçiminden neredeyse otuz ay önce, dönem arasındaki kongre seçiminden bile önce açıklayınca ve bunu (adaylığını açıklarken düşmanları ve onların taktikleri için kullandığı ifadeyle) "Beyaz Saray'daki faşist çetenin zor kullanma taktikleri" sonucunda işinden "tasfiye edilmesi"nin kopardığı patirtinin hemen ardından yapınca, bir zamanların dedikodu yazarı, adını herkesin bildiği ve sevdiği Lindy'ye gaddarca saldıracak kadar gözü pek tek Demokrat, yani hedefteki adam oluvermişti.

Cumhuriyetçi liderler, bu zapt edilmez şovmenin ya sayıları bir elin parmağını geçmeyen zengin ve iflah olmaz Demokratlardan bağış koparmak için kendini ön plana çıkaran küçük bir gösteri yaptığını ya da Roosevelt (veya belki de onun hırslı karısı) adına, anketlerin

Lindbergh'in Yahudiler hariç her sınıf ve kategorideki seçmenlerin yüzde seksen ila doksanının desteğini almaya devam ettiğini gösterdiği bir ülkede altta yatan Lindbergh karşıtı duyguları bir an önce tartma ve kışkırtma görevini üstlenen göstermelik bir kukla olduğunu düşünerek Winchell'i ciddiye almaya tenezzül etmediler. Kısacası, Winchell Yahudilerin adayydı, hatta kendisi de en yontulmamışından bir Yahudi'ydi ve Roosevelt'in varlıklı dostu Bernard Baruch, New York valisi ve banker Herbert Lehman ya da yeni emekli olan Anayasa Mahkemesi Yargıcı Louis Brandeis gibi asil ve saygın Yahudi Demokratlara hiçbir açıdan benzemiyordu. Yahudilerin Amerikan toplumunun sosyal yaşamdan ve iş katmanlarından dışlanmasına neden olan bütün bayağı özelliklerin vücut bulmuş hâli olan görgüsüz bir Yahudi olması, New York City'nin yoğun Yahudi nüfusuna sahip seçim bölgeleri dışındaki bütün siyaset sahnelerinde yersiz bir küstah olarak görülmesi için yetip artarken bir de uzun bacaklı dansçılara düşkün, eşini aldatmaktan çekinmeyen bir zampara olarak ünü ve günün her saati New York'taki Stork Club'da içip eğlenen Hollywood ve Broadway ünlüleri arasında geçirdiği gece hayatı onu mazbut çoğunluğun gözünde nefret edilen adam hâline getiriyordu. Winchell'in adaylığı kötü bir şakaydı, Cumhuriyetçiler de bunu ciddiye bile almıyorlardı.

Ama Winchell'in kovulmasının ve hemen sonrasında başkan adayı olarak yeniden dirilişinin ardından, o hafta bizim sokakta komşularımızın kendi aralarında konuştuğu neredeyse tek şey bu iki önemli olaydı. En kötüsünün olacağına inansalar mı inanmasalar mı bilmeden, bir yandan gündelik hayatlarının gerektirdiklerine odaklanmaya çalışırken diğer yandan hükümetin onlar için hazırladıklarına dair duydukları her dedikoduya ister istemez kulak kabartarak, inkâr edilemez gerçeği panikle mi yoksa sakinlikle mi karşılayacaklarını kestiremeden geçen neredeyse iki yılın ve onca tereddüdün ardından hayallere kapılmaya öylesine hazırlardı ki, akşamları taburelerini alıp sokak aralarında sohbet etmeye çıktıklarında her seferinde, hiç şaşmadan başlayan tahmin oyunu hiç durmadan saatlerce sürüyordu: Winchell'in listesinde başkan yardımcısı kim olacaktı? Kabinesine kimleri atayacaktı? Anayasa Mahkemesi'nde kimleri görevlendirecekti? Acaba hangisi daha iyi bir lider olacaktı, Roosevelt mi yoksa Winchell mi? Büyükler kurdukları binbir fantaziye bodoslama

dalarken küçücük çocuklar bile kendilerini havaya kaptırıyor, “Baş-kan Win-çel... Baş-kan Win-çel...” tezahüratlarıyla hoplayıp zıplayarak koşuşturuyorlardı. Elbette hiçbir Yahudi’nin –hele de Winchell gibi çenesini asla tutamayan bir Yahudi’nin– başkan seçilemeyeceğini, sanki Birleşik Devletler anayasasında binlerce sözcükle yazılarak yasaklanmışçasına, benim yaşımdaki bir çocuk bile gayet iyi biliyordu. Yine de bu kesinlik bile büyüklerimizi sağduyularını yitirip bir iki gece için de olsa çoluk çocuk Cennet’in doğma büyüme yerlileri olduklarını hayal etmekten alıkoyamadı.

Haham Bengelsdorf ve Evelyn teyzenin düğünü haziranın ortasında bir pazar günü gerçekleşti. Annemle babam davetli değildi, davet edilmeyi beklemiyor ve istemiyorlardı zaten ama yine de annemin üzüntüsünü dindirmek için elimizden hiçbir şey gelmiyordu. Sık sık rastladığım ya da hoşuma giden bir durum olmasa da, özellikle Lindbergh yönetiminin oluşturduğu tehdidin boyutunu anlamaya ve Yahudi bir ailenin yapması gereken en makul hamleyi belirlemeye çalışarak geçirdikleri aylarda, onu yatak odasının kapısının ardında ağlarken duymuştum daha önce ama bu kadar teselli edilemez bir hâlde olduğunu görmemiştim hiç. “Bu da olmak zorunda mıydı şimdi?” diye sordu babama. “Evleniyorlar sadece,” dedi babam. “Dünyanın sonu değil ya.” “Ama babamı düşünmeden edemiyorum,” dedi annem. “Baban öldü,” dedi babam. “Benim babam da öldü. Genç değillerdi sonuçta, hastalanıp öldüler.” Bundan daha anlayışlı bir tavır takınabilirdi tabii ama annemin üzüntüsü öyle büyüktü ki babamın sesi ne kadar yumuşaksa annem o kadar acı çekiyordu. “Annemi düşünüyorum bir de,” diyordu annem. “Anacığım olsa bunlara ne anlam vereceğini şaşırdı.” “Hayatım, her şey çok daha kötü olabilirdi, bunu biliyorsun.” “Olacak da zaten,” dedi annem. “Belli olmaz, belli olmaz. Belki her şey değişmeye başlıyordur. Winchell–” “Aman, yapma lütfen, Walter Winchell hayatta–” “Şışşt, şışşt,” dedi babam, “ufaklık yanımızda.”

Ve böylece Walter Winchell’in aslında Yahudilerin aday olmadığını anladım; Yahudi çocuklarının adayıydı o, tutunacak bir dal olsun diye önümüze konmuştu sadece, tıpkı daha üç beş sene öncesine kadar annelerimizin memesi sırf bizi beslemek için değil, bebeklik korkularımızı dindirmek için de ağzımıza verildiği gibi.

Nikâh töreni hahamın sinagogunda düzenlenmiş, kutlama ise nikâhtan hemen sonra Newark'ın en lüks oteli Essex House'un balo salonunda yapılmıştı. Her birine karısının ya da kocasının eşlik ettiği kıymetli misafirler *Newark Sunday Call* gazetesindeki düğün haberinden ayrı bir yerde, gelin ve damadın fotoğraflarının hemen yanına eklenen bir kutucuğun içinde sıralanmışlardı. Bu liste şaşırtıcı derecede uzun ve çarpıcıydı; annemle babamın ve Metropolitan'da çalışan arkadaşlarının Haham Bengelsdorf ayarında önemli birinin idare ettiği devlet destekli o program yüzünden başlarına her şeyin gelebileceğini düşünürken gerçeklikten çok da uzak olmadıklarını anlamamı sağladığı için listeyi buraya ekliyorum.

Öncelikle, düğün töreninde aralarında aile, arkadaş, Haham Bengelsdorf'un sinagogunun cemaati, New Jersey çevresindeki hayranları ve meslektaşları ve hatta ülkenin dört bir yanından gelenlerin bulunduğu pek çok Yahudi vardı. Epey bir Hristiyan da vardı tabii. Ve *Sunday Call* gazetesindeki –o günkü iki sosyete sayfasının bir buçukunu kaplayan– habere göre, törene katılamayan, ancak en iyi dileklerini Western Union aracılığıyla gönderen davetliler arasında hahamın yakın arkadaşı, “aynı kültürel ve entelektüel ilgi alanlarını” paylaştığı ve “öğle çayı eşliğinde felsefe, edebiyat, din ve ahlak konularında başbaşa sohbet etmek için” Beyaz Saray'da sık sık buluştuğu “New Jersey’li hemşehrisi ve şair dostu,” başkanın kıymetli eşi First Lady Anne Morrow Lindbergh de vardı.

Şehrimizi temsilen Newark yönetiminde en yüksek makama gelmiş iki kişi olan, iki dönem belediye başkanlığı yapmış Meyer Ellenstein ile belediye meclisi başkanı Harry S. Reichenstein'in yanı sıra şu sıralar şehrin önde gelen İrlandalı sakinlerinden beşi, Kamu Güvenliği bürosu müdürü, Maliye bürosu müdürü, Parklar ve Kamu Malları müdürü, şehrin başmühendisi ve şirket danışmanı da törende hazır bulunmuştu. Newark'ın federal posta müdürü, Newark Halk Kütüphanesi'nin başkütüphanecisi ve kütüphanenin yönetim kurulu başkanını da oradaydı. Düğüne katılan seçkin eğitimciler arasında Newark Üniversitesi rektörü, Newark Mühendislik Okulu rektörü, eğitim müfettişleri ve St. Benedict's Hazırlık Okulu müdürü vardı. Seçkin –Protestan, Katolik ve Yahudi– din adamları da yine oradaydı. Şehrin en büyük zenci cemaatine sahip First Baptist Peddie Memorial Kilisesi'nden Rahip George E. Dawkins; Trinity Katedrali'nden Ra-

hip Arthur Dumper; Grace Episcopal Kilisesi'nden Rahip Charles L. Gomph; High Caddesi'ndeki St. Nicholas Yunan Ortodoks Kilisesi'nden Rahip George E. Spyridakis ve St. Patrick's Katedrali'nin biricik rahibi John Delaney.

Ancak Haham Bengelsdorf'un hasmı ve Newark hahamlarının en önemlisi olan B'nai Abraham cemaatinden Joachim Prinz'in orada olmaması gazetedeki haberde hiç sözü edilmese de annemle babamı sevindirmişti. Haham Bengelsdorf ülke çapında şöhrete kavuşmadan önce, Haham Prinz'in şehrin Yahudileri, diğer Yahudi çevreleri ve her dinden âlim ve ilahiyatçıların arasındaki nüfuzu yaşlı meslektaşınınkini katbekat aşırıyordu; şehrin en varlıklı üç cemaatinin liderleri arasında Lindbergh'e karşı duruşunu bir nebze olsun değiştirmeyen tek muhafazakâr haham da oydu. Diğer ikisi, yani Oheb Şalom Hahamı Charles I. Hoffman ile B'nai Jeshurun Hahamı Solomon Foster törendeki yerlerini almışlardı ve nikâhı Haham Foster kıymıştı.

Newark'ın dört büyük bankasının müdürleri, en büyük iki sigorta şirketinin yöneticileri, en büyük mimarlık firmasının müdürü, en prestijli hukuk bürosunun iki kurucu ortağı, Newark Spor Kulübü'nün başkanı, şehir merkezindeki üç büyük sinemanın sahibi, Ticaret Odası başkanı, New Jersey Bell Telephone şirketinin müdürü, günlük iki gazetenin başeditörleri ve Newark'ın en ünlü bira fabrikası P. Ballantine'in müdürü de oradaydı. Essex Kasabası yönetiminden Mülk Sahipleri Kurulu yöneticisiyle üç kurul üyesi ve New Jersey adliyesinden Temyiz Mahkemesi başyargıç yardımcısıyla eyalet Yüksek Mahkemesi'nden bir mahkeme üyesi oradaydı. Eyalet Meclisi'nden basın sözcüsüyle Essex Kasabası'nın üç meclis üyesi ve Eyalet Senatosu'ndan Essex Kasabası temsilcisi oradaydı. Törendeki en rütbeli devlet görevlisi, Bruno Hauptmann davasını başarıyla yöneten Başsavcı David T. Wilentz bir Yahudi'ydi ama katılımı beni en çok şaşırtan devlet görevlisi yine bir Yahudi olan ama daha da önemlisi New Jersey'nin boks temsilcisi Abe J. Greene oldu. Jersey'nin iki ABD senatöründen biri, Cumhuriyetçi W. Warren Barbour ile parlamento üyesi Robert W. Kean de oradaydılar. Birleşik Devletler Yerel Mahkemeleleri'nin New Jersey Mahkemesi'nden bir bölge hâkimi, iki bölge yargıcı ve (adına Çete Avcıları programından aşına olduğum) bölge savcısı John J. Quinn de oradaydı.

Hahamın AÖB genel merkezinden yakın iş arkadaşları ve İç İşleri Bakanlığı'nı temsilen birkaç memur Washington'dan kalkıp gelmişti; federal hükümetin en yüksek kademelerinden hiç kimse düğün törenine katılmadıysa da bizzat başkanın kendisi kadar önemli bir şahsiyetin etkileyici sözleri onları yalnız bırakmamıştı: First Lady'nin gönderdiği telgraf kutlama töreni sırasında Haham Foster tarafından yüksek sesle okunmuş, sonrasında davetliler aynı anda ayağa fırlayıp First Lady'nin duygusal sözlerini alkışlamaya başlamışlar ve ardından da damadın ayakta kalma ve millî marşı söylerken kendisiyle gelin hanıma eşlik etme çağrısına katılmışlardı.

Tamamı *Sunday Call* sayfalarında yerini alan telgraf şöyle diyor-
du:

Pek değerli Haham Bengelsdorf ve Evelyn,

Kocam ve ben sizlere en içten dileklerimizi gönderiyor ve ömür boyu mutlu olmanızı diliyoruz.

Alman Dış İşleri Bakanı onuruna düzenlenen yemek davetinde Evelyn ile tanışma fırsatı bulmuş olmaktan mutluluk duyuyoruz. Evelyn büyüleyici ve enerjik bir genç kadın, çok saygıdeğer ve dürüst biri olduğu da belli; Lionel Bengelsdorf gibi olağanüstü bir adamın sevgisini kazanmasına neden olan eşsiz kişiliğini ve zekâsını görmem için onunla sohbet edebildiğim birkaç dakika bile yetti.

O akşam Evelyn ile tanıştığımda aklıma gelen muhteşem şiirin veciz satırları hâlâ aklımda. Söz konusu şairin adı Elizabeth Barrett Browning ve *Portekizceden Soneler*'inin on dördüncüsünün ilk satırları Evelyn'in o çarpıcı güzellikteki kara gözlerinden fışkırdığını gördüğüm kadını zekâyı sözcüklere döküyor. "Beni seveceksen eğer," diyor Bayan Browning, "Aşk-tan başka hiçbir şey için/ Sevmeyesin sakın..."

Haham Bengelsdorf, Amerikanlığı Özümseme Bürosu'nun kuruluş töreninde burada, Beyaz Saray'da tanıştığımızdan beri benim için dosttan da öte bir yere sahip oldunuz; AÖB başkanı olmak için Washington'a taşındığınızdan bu yana paha biçilmez bir akıl hocası oldunuz. İlgi çekici sohbetlerimiz ve cömertlik edip okumam için verdiğiniz o müthiş kitaplar bana

sadece Yahudi inancı hakkında değil, Yahudilerin çektiği sıkıntılar ve üç bin yıldır hayatta kalmalarının esas sebebi olan o müthiş ruhani güçlerinin kaynağı hakkında da çok şey öğretti. Sizin aracılığınızla kendi dinî inancımın köklerinin sizinkine derinden bağlı olduğunu öğrenmek beni daha da zenginleştirdi.

Amerikalılar olarak en büyük emelimiz, bir araya gelmiş insanlar olarak uyum ve kardeşlik içinde yaşamaktır. AÖB için yaptıklarınızdan bu kıymetli amaca ulaşmamıza yardım etmeye her ikinizin de kendinizi nasıl adadığınızı çok iyi biliyorum. Tanrı'nın ulusumuza bahsettiği nimetlerden en değerlisi, kadim çağlardan bu yana sahip oldukları adalet ve özgürlük anlayışları 1776'dan beri Amerikan demokrasimizi ayakta tutan yılmaz bir ırkın sizler gibi mağrur ve önemli temsilcilerinin vatandaşlarımız arasında yer almasıdır.

En iyi dileklerle,
Anne Morrow Lindbergh

FBI'nın hayatımıza ikinci defa girmesi, bu kez babamın gözlem altında tutulmasıyla oldu. Bay Wishnow'ın kendini astığı gün beni durdurup Alvin hakkında sorular soran (Sandy'yi otobüste, annemi mağazada, babamı ise ofiste sorgulayan) aynı ajan bu kez sebze meyve halinde ortaya çıkmış ve orada çalışan insanların gecenin bir vakti bir şeyler yiyip kahve içtikleri lokantada takılmaya, tıpkı Alvin Monty amcanın yanında çalışmaya başladığı zaman yaptığı gibi, etraftakilere Alvin'in amcası Herman'ı ve onun Amerika ve başkanımız hakkında neler söylediğini sormaya başlamıştı. Bu durum Longy Zwillman'ın adamlarından biri aracılığıyla Monty amcanın kulağına gelmişti; aynı adam Ajan McCorkle'in kendisine söylediklerini de –yani, babamın yabancı bir ülke için savaşan bir vatan hainini evine alıp besledikten sonra şimdi de Amerikan halkını bir araya getirip güçlendirmek için tasarlanan bir devlet projesinde yer almaktansa Metropolitan Life şirketindeki işinden ayrılmayı seçtiğini–Monty amcaya iletmmişti. Monty amca Longy'nin adamına kardeşinin karısına ve iki çocuğuna bakması gereken beş parasız ve eğitimsiz bir ahmak olduğunu ve haftanın altı gecesini sebze kasası çekerek Amerika'ya hiçbir zararının dokun-

mayacağını söylemişti. Bütün hikâyeyi bir cumartesi günü, evimizin mutfağında, evimizin hiçbir nezaket kuralına uymadan bize anlatan Monty amcanın dediğine göre Longy'nin adamı onu güzel güzel dinlemiş – “ama yine de, ‘Kardeşin buradan gidecek,’ diyor adam bana. Ben de ona, ‘Bunların hepsi saçmalık. Longy’ye söyle, bunların hepsi Yahudilere karşı yapılan saçmalıkların bir parçası,’ dedim. Bu adam da Yahudi aslında, adı Niggy Apfelbaum, ama söylediklerim hiçbir şeye yaramadı. Niggy, Longy’ye gitmiş, ‘Roth ona söyleneni yapmıyor,’ demiş. Sonra ne oldu dersin? Bizim Longy üstünde ipekli kumaştan el yapımı takım elbisesiyle bizzat çıkıp benim leş kokulu ofisi-me geldi. Uzun boylu, tatlı dilli, jilet gibi giyinmiş –o film yıldızlarını nasıl düşürdüğünü anlıyor insan. ‘Ben seni ta ilkokuldan tanıyorum, Longy,’ dedim ona. ‘Daha o zamandan iyi yerlere geleceğini biliyordum,’ dedim. ‘Ben de seni tanıyorum. Daha o zamandan senden bir bok olmayacağını biliyordum,’ dedi bana. Sonra gülüştük, ‘Kardeşimin işe ihtiyacı var, Longy,’ dedim. ‘Kendi kardeşime iş veremeyecek miyim ben?’ ‘Ben de etrafta dolanan FBI ajanlarından kurtulamayacak mıyım?’ dedi. ‘Seni çok iyi anlıyorum,’ dedim ona, ‘FBI yüzünden yeğenim Alvin’i hemen sepetlemedim mi? Ama şimdi kardeşim söz konusu, aynı şey değil yani, değil mi? Bak şimdi,’ dedim, ‘bana yirmi dört saat ver, her şeyi yoluna koyacağım. Eğer yapamazsam Herman gider.’ Sonra ertesi sabah dükkânı kapatıncaya kadar bekledim ve Sammy Eagle’ın lokantasına gittim, baktım bizim şerefsiz İrlandalı FBI ajanı barda oturuyor. ‘Sana bir kahvaltı ısmarlayayım,’ diyip ona bir kokteyl söyledim, sonra da yanına oturdum, ‘Yahudilere karşı ne garzin var, McCorkle?’ diye sordum. ‘Hiç,’ dedi. ‘O zaman neden kardeşimin peşindesin? Onun kime ne zararı dokunmuş?’ diye sordum. ‘Bak,’ dedi, ‘eğer Yahudilere karşı bir garzim olsaydı şimdi burada oturuyor olur muydum, Sammy Eagle’la arkadaş olur muydum?’ Sonra Eagle’a seslenip yanımıza çağırdı. ‘Yahudilere karşı bir garzim var mı benim, söylesene şuna,’ dedi. ‘Bildiğim kadarıyla yok,’ dedi Eagle. ‘Senin oğlanın bar mitzvahına gelip ona bir kravat iğnesi hediye etmedim mi?’ ‘Bizimki onu hâlâ takıyor,’ dedi Eagle. Bunun üzerine McCorkle, ‘Gördün mü?’ dedi bana. ‘Ben sadece işimi yapıyorum, tıpkı Sammy gibi, senin gibi.’ ‘Aynen, benim kardeşim de sadece işini yapıyor,’ dedim ona. ‘İyi. Güzel. O zaman Yahudilere garzin mi var deme bir daha bana,’ dedi. ‘Hata ettim, kusuruma bak-

ma, dedim. Bu sırada ona bir de zarf uzattım. Küçük, kahverengi bir zarf. Oldu bitti.”

Bu noktada amcam durup bana döndü, “Senin de at hırsız oldu-ğunu duydum,” dedi. “Duyduğuma göre kiliseden bir at çalmışsın. Akıllı çocuk seni. Bakayım şuna.” Başımı eğip atın çiftesinin kafamda açtığı yarayı gösterdim ona. Parmağını yara izi boyunca ve tıraşlanan bölgede yeni yeni çıkmaya başlayan saçlarımın üstünde gezdirirken güldü. “Dahasını da görürsün inşallah,” dedi bana ve sonra kendimi bildim bileli hep yaptığı gibi, ata biner gibi üstünde durayım diye beni kolumdan tuttuğu gibi dizinin üstüne oturttu. “Sen *bris* nedir biliyorsun, di’ mi?” diye sordu ve bacağını kaldırıp indirerek beni dizinde sallamaya başladı. “*Bris*’te bebekleri sünnet ediyorlar hani, orada ne yaptıklarını biliyorsun, değil mi?” “Sünnet derisini kesiyorlar,” dedim. “Peki, o derileri ne yapıyorlar? Kesip aldıktan sonra o derileri n’apıyorlar biliyor musun?” “Hayır,” dedim. “Ben sana söyleyeyim,” dedi Monty amca. “Onları biriktiriyorlar, sonra ellerinde yeterince deri birikince, onlardan ajan yapsınlar diye FBI’a veriyorlar.” Kendimi tutamadım ve bunu yapmamam gerektiğini bildiğim hâlde dayanamayıp güldüm –bu şakayı bana en son yaptığında, “Onlardan papaz yapsınlar diye İrlanda’ya gönderiyorlar,” demişti. “Zarfın içinde ne vardı?” diye sordum ona. “Tahmin et bakalım,” dedi. “Bilmem. Para mı?” “Para tabii. Sen çok akıllı bir at hırsızısın. Para bütün dertleri ortadan kaldırır.”

Daha sonra, annemle babamın yatak odasındaki konuşmalarına kulak misafiri olan ağabeyimden, McCorkle’a ödenen rüşvetin tamamının babamın zaten üç kuruşluk maaşından önümüzdeki altı ay boyunca haftada onar dolar kesilerek Monty amcaya geri ödeneceğini öğrendim. Babamın bu konuda yapabileceği hiçbir şey yoktu. Yaptığı işin zahmeti hakkında, ağabeyinin hizmetinde çalışmanın çilesi hakkında söylediği tek şey, “Monty on yaşından beri böyle, öldüğü güne kadar da böyle olacak,” oldu.

O yaz, cumartesi günleri ve pazar sabahları dışında babamı pek görmüyorduk. Diğer taraftan annem sürekli etrafımızdaydı artık, Sandy’yle ben öğlenleri öğle yemeği için, öğleden sonraları ise kendimizi göstermek için eve gitmek zorunda olduğumuzdan öyle çok uzaklara gidemiyorduk, zaten akşamları evden bir blok uzaklıktaki

okul bahçesinden daha ileriye gitmemiz yasaktı. Annem ya kendini tutup duygularına ket vuruyordu ya da geçici bir süreliğine de olsa dertleriyle barışmayı başarmıştı çünkü babamın maaşında büyük bir kesinti yapılmasına ve ev bütçesini ayarlamak daha çok zorlaşmasına rağmen, geçtiğimiz yıl olduğu gibi elini kolunu bağlayan imkânsızlıklarla boğuşuyormuş gibi görünmüyordu hiç. Bu direnci, yapmaktan utanmadığı ama asıl meşgaleleriyle kıyaslayınca ona anlamsız gelen elbise satma işinden çok daha önemli getirileri olduğuna inandığı annelik işine geri dönmesinden ileri geliyor olmalıydı. Endişelerinin onu hâlâ ne kadar tedirgin ettiğini ancak Estelle Tirschwell'den ailesinin Winnipeg'deki durumunu anlatan bir mektup aldığı zaman anlayacaktım. Her gün öğle yemeği için eve çıkmadan önce bina girişindeki posta kutumuza bırakılmış postaları alırdım; aralarında Kanada pulu taşıyan bir zarf varsa eğer, annem hemen mutfak masasına oturur, Sandy'yle ben sandviçlerimizi yerken o da mektubu içinden iki kez okurdu, ardından kâğıdı katlayıp önlüğünün cebine koyar, o mektubu bütün gün yanında taşıyıp en az on defa daha okuduktan sonra, pazara gitmek için uykudan uyanan babama iletirdi –mektubu babama, Kanada pullarını ise yeni bir koleksiyona başlamam için bana verirdi.

Sandy birden kendi yaşlarındaki kızlarla arkadaş olmaya başladı; okuldan tanıdığı ama daha önceleri böyle hevesle bakmadığı kızlarla. Sabahtan akşama kadar yaz etkinliklerinin düzenlendiği oyun parkında buluyordu onları. Ben de oraya gidiyordum, artık her seferinde yanımda Seldon da oluyordu. Sanki ağabeyim profesyonel bir yankesici ya da kumarbaz olmuşçasına dehşet ve sevinçle karışık bir hisle izliyordum Sandy'yi. Kızların etrafında toplandığı pinpon masasının oradaki banka yerleşiyor ve eskiz defterini çıkarıp çevredeki en güzel kızın kara kalem resmini çizmeye başlıyordu; kızlar her defasında onun ne çizdiğini görmek istiyorlardı ve büyük ihtimalle daha akşam olmadan o hülyalı kızlardan biriyle el ele parktan ayrılıyordu. Bir şeylere delicesine hayranlık duyma eğilimindeki Sandy'yi *Biz Bize* programının propagandasını yapmak ya da Mawhinney'lerin çiftliğinde tütün toplamak değil, bu kızlar cezbediyordu artık. Ya arzularının coşkusu vakti zamanında Kentucky'nin yaptığı gibi varoluşunu inanılmaz bir hızla değiştirip onu on dört buçuk yaşında bir hormon patlamasıyla bambaşka birine dönüştürmüştü ya da bence,

onun gücünün her şeyi yapmaya yeteceğine duyduğum inançtan olsa gerek, kızlarla böyle yakınlıklar kurmak zevkli bir zaman geçirme taktığından, oyalanma şeklinden başka bir şey değildi, ta ki... Sandy söz konusu olunca, işin içinde görünenden çok daha fazlası olduğunu varsayardım hep, oysa aslında o kendinden emin, yakışıklı çocuk havalarına rağmen zokayı nasıl yuttuğuna kendisi de anlam veremiyordu. Lindbergh'in Yahudi tütün rençberi, memeleri keşfetmiş ve birdenbire sıradan bir ergene dönüşüvermişti işte.

Annemle babam onun bu kız düşkünlüğünü saygısızlığına, "is-yankârlığı"na, Lindbergh'in davasından ayrılmaya zorlanmasının ardından bağımsızlığını gösterme çabalarına yoruyor ve bu durumu nispeten daha zararsız görüyorlardı. Ancak belli ki kızlardan birinin annesi aksini düşünüyordu ve bunu söylemek için eve telefon etti. Babam işten eve gelince önce annemle babam, ardından babamla ağabeyim yatak odasına çekilip uzun uzun konuştular ve o haftanın geri kalanında Sandy'nin evin civarından uzaklaşmasına izin verilmedi. Ama onu bütün bir yaz boyunca Summit Bulvarı'na kapatamazlardı tabii, çok geçmeden hiçbir şey olmamış gibi oyun bahçesinde güzel kızların resimlerini çizmeye ve baş başa bir köşeye çekildiklerinde elleriyle onlara ne yapmasına izin veriyorlarsa onu yapmaya devam etti –ki o yıllarda o yaştakiler seks konusunda epey cahil olduklarından, daha sekizinci sınıfa giden çocuklar pek de bir şey yapıyor olamazlardı. Kızlar eve gidip yaptıklarını ebeveynlerine yetiştirmede için, annem ve babam onca derdin arasında bir de kız ana babalarının endişeli telefonlarıyla uğraşmak zorunda kalmadılar.

Seldon. *Benim* yazım Seldon'dan ibaretti. Seldon'ın köpek yavrusu gibi dibimden ayrılmayan surati, doğduğum günden beri tanıdığım çocukların bana bakıp gülmeleri ve arkamdan Uykucu diye seslenmeleri, kollarını önlerinde havaya kaldırıp zombi adımlarıyla ağır ağır yürüyerek sözüm ona uykumda yetimhaneye gidişimin taklidini yapmaları ve maç yaparken ne zaman topa vuracak olsam sahadaki bütün takımın hep bir ağızdan, "Yürü be Uykucu!" diye bağışmaları.

Annemle babamın Metropolitan'da çalışan arkadaşları, okul yılı başlamadan önce ülkenin dört bir köşesindeki yeni evlerine taşınıp yerleşmek için daha eylül gelmeden eşlerini ve oğullarını alıp Newark'ı terk ettiklerinden, İşçi Bayramı tatilinde South Mountain

Doğal Yaşam Parkı'nda her zamanki büyük yaz sonu pikniği yapılmayacaktı. Yaz boyunca her cumartesi ailelerden biri son kez ziyaretimize gelip bize veda etti. Metropolitan bölge ofisindeki Homestead 42 uyarınca tayin edilen ekipten, olduğu yerde kalmayı seçen tek çift olan annemle babam çok üzüldüler. Gidenler onların en yakın dostlarıydı; gözü yaşlı büyükler sokakta sarılıp vedalaşırken çocukların üzgün suratlarla ne yapacaklarını şaşırıldığı o sıcak cumartesi günleri, geride kalan bizler kaldırımda durmuş el sallarken annemin gidenlerin arkasından, "Mektup yazmayı unutmayın!" diye bağırdığı o günler, şimdiye dek yaşadığımız en yürek parçalayıcı anlardı; savunmasızlığımız kafama o zaman dank etti, dünyamızın başımıza yıkılmaya başladığını o anda idrak ettim. Ve bütün o erkeklerin arasında en inatçı olanın, kendi sezgilerine ve bu sezgilerin gerektirdiklerine çaresizce boyun eğenin babam olduğunu o zaman anladım. Sadece diğerleri gibi tayin edilmeyi kabul edersek gelecekte bizi nelerin beklediğinden korktuğu için değil, yozlaştığına inandığı üstün güçler kendisini sindirmeye çalıştığında, öyle ya da böyle, asla boyun eğmeyen bir yaradılışa sahip olduğunun ancak o zaman farkına vardım –annemin ısrarlarına boyun eğip Kanada'ya kaçmaya direniyordu, devletin haksızlığı aşikâr talimatlarına uymaya da. Dünyada iki çeşit güçlü erkek vardı: Monty amca ve Abe Steinheim gibi para kazanmak söz konusu olunca hiçbir şeyden korkmayanlar ve babam gibi kendi kafalarındaki adalete amansızca riayet edenler.

Tayin edilen altı aileden sonuncusunun da hayatımızdan sonsuza dek çıkıp gittiği cumartesi günü bizi biraz neşelendirmeye çalışarak, "Hadi kalkın," dedi babam. "Kalkın bakalım, çocuklar. Dondurma yemeye gidiyoruz." Dördümüz hep birlikte Chancellor'dan yürüdük, sahibi babamın en eski sigorta müşterilerinden olan ve güneş ışığı camlardan içeriye dolmasın diye açtıkları tentesi ve tepemizde ağır ağır, gıcırdaya gıcırdaya dönen tavan vantilatörüyle yazları içerisi dışarıdan çok daha güzel olan dükkâna girdik. Masalardan birine oturup dondurmalarımızı sipariş ettik; annem, babamın ısrarlarına rağmen ağzını açıp bir lokma yiyemese de yanaklarından dökülen gözyaşları nihayet durmuştu. Sonuçta sürgüne giden dostlarımız gibi bizi de bilinmez bir gelecek bekliyordu, bu yüzden serin dükkânın yarı karanlığında oturup dondurmalarımızı kaşıklarken hepimiz sessiz ve bitkindik; derken annem özenle minik minik parçaladığı kâğıt

peçeteden kafasını kaldırdı ve gözyaşlarını tüketen bir insanın yüzünde beliren o buruk gülümsemeyle babama baktı, “Eh, senin hoşuna gitse de gitmese de Lindbergh bize Yahudi olmanın ne demek olduğunu öğretiyor.” Sonra ekledi, “Biz yalnızca Amerikalı olduğumuzu zann ediyoruz.” “Saçma. Hiç de değil!” dedi babam. “Asıl *onlar* bizim yalnızca Amerikalı olduğumuzu zannettiğimizi sanıyorlar. Bu tartışmaya açık bir mesele değil, Bess. Pazarlığa açık bir mesele değil. Bu insanlar benim buna koşulsuz inandığımı anlamıyorlar, lanet olsun! Diğerleriymiş? Bize diğerleri demeye nasıl cüret ediyor? Diğeri o asıl. En Amerikalı görüneni var ya hani, en az Amerikalı olan o aslında! Yetersiz olan o. Orada olmamalı. O koltukta oturmamalı, mesele aslında bu kadar basit!”

Benim için dayanması en zor olan, Seldon’ın gidişiydi. Onun gitliğini gördüğüme seviniyordum tabii ki. Yaz boyunca bunun için gün saymıştım. Yine de Wishnow’lar ağustosun son haftası bir sabah erken saatlerde, yatakları arabanın üstüne bağlanmış (önceki gece babamla Sandy onları bir muşambaya sarıp oraya bağlamışlardı), giysileri eski Plymouth’larının arka koltuğuna tıkıştırılmış (aralarında bana ait birkaç kıyafetin de olduğu, evden taşınmasına annemle birlikte yardım ettiğimiz yığınla giysi) bir hâlde çekip gittiklerinde, ilginçtir ama, ağlamayı bir türlü kesemeyen bu kez ben oldum. Seldon’la ikimizin daha altı yaşında olduğumuz, hâlâ hayatta olan Bay Wishnow’ın her gün sapasağlam Metropolitan’daki işine gidip geldiği, Bayan Wishnow’ın ise hâlâ annem gibi ev hanımı olduğu, ailesinin gündelik işleriyle uğraştığı ve hatta annemin okul aile birliği toplantılarına gitmek zorunda kaldığı, Sandy’nin ise evde olmadığı günlerden birinde evde tek başıma kalmayayım diye okuldan sonra benimle ilgilendiği bir öğleden sonrayı hatırlıyordum. Banyoda kapalı kalıp bir türlü dışarı çıkamadığım o öğleden sonra fazlasıyla hissettiğim ve aynısını annemde de gördüğüm o kadınlara has annelik duygusunu, doğal olarak tadını doyasıya çıkardığım o kucak açan sıcaklığını hatırlıyordum. Ben kapıyı açmayı defalarca kez deneyip her defasında başarısız olurken bana ne kadar sevecen yaklaştığını, görüşüşlerimiz, mizaçlarımız ve koşullarımız ne kadar farklı olursa olsun, sanki dördümüz –Seldon ve Selma, Philip ve Bess– büsbütün aynıymışız gibi kendiliğinden benimle nasıl ilgilendiğini hatırlıyordum. Kafasındaki endişelerin annemin kafasındaki endişelerle aynı olduğu, başlıca

görevi sonraki nesil için evcil bir hayat kurmak olan mahalle annelerinin dikkatli üyelerinden biri olduğu zamanlardaki Bayan Wishnow'ı hatırlıyordum. Telaşsız zamanlardaki, yumruklarının sıkılı, yüzünün acı içinde olmadığı zamanlardaki Bayan Wishnow'ı hatırlıyordum.

Küçük bir banyoydu, tıpkı bizimki gibi tıktış tıktıştı, kapı klozetin yanında, klozet lavabonun hemen dibinde, küvet ise onun arkasındaydı. Kapıyı çekmiştim ama açılmıyordu. Evde olsam kapıyı kapatmakla yetinirdim ama Wishnow'ların evinde olduğum için kilitlemiştim –hem de hayatımda ilk defa. Kapıyı kilitledim, işedim, sifonu çektim, ellerimi yıkadım ve onların havlusuna dokunmak istemediğim için ellerimi kadife pantolonumun arkasına silerek kuruladım. Her şey yolundaydı, sonra banyodan çıkmak isterken kapı topuzunun üstündeki kilidi açamadım. Diğer tarafa doğru biraz zorlayabildim ama o zaman da sıkışıp kaldı. Kapıya vurmadım, kapı topuzunu kurcalamadım, sadece olabildiğince sessiz bir şekilde kilidi döndürmeye çalıştım durdum. Ama açılmıyordu, bu yüzden klozetin üstüne oturup belki kendiliğinden düzeler diye biraz bekledim. Bir süre öyle oturdum ama sonra kendimi yalnız hissettim ve kalkıp kilidi biraz daha zorladım. Hâlâ açılmayınca kapıyı hafifçe tıklatmaya başladım, Bayan Wishnow hemen geldi, “Ah, kapının kilidi böyle yapıyor bazen. Şöyle döndürmen gerek,” diyip nasıl yapılacağını anlattı ama ben kilidi hâlâ açamıyordum, bu yüzden gayet sakin bir sesle, “Hayır, Philip, kilidi çevirirken *geriye* doğru çekmen gerek,” dedi ama ne kadar uğraşırsam uğraşayım işe yaramıyordu. “Bak canım,” dedi, “aynı anda hem çevirip hem de geriye doğru çekeceksin –ikisi aynı anda.” “Geri dediğin neresi oluyor?” diye sordum. “Geri işte, duvara doğru.” “Ha, duvar. Tamam,” dedim ama ne yaparsam yapayım beceremiyordum. “Olmuyor,” dedim, terlemeye başlamıştım, sonra Seldon'ın sesini duydum. “Philip? Ben Seldon. Kapıyı mı kilitledin? İçeri girmezdik zaten.” “İçeri girerdiniz mi dedim,” dedim. “O zaman neden kilitledin?” “Bilmem,” dedim. “İtfaiyeyi mi arasak acaba, anne? Onu oradan merdivenle çıkarabilirler.” “Hayır, hayır,” diyordu Bayan Wishnow. “Hadisene Philip,” dedi sonra Seldon, “o kadar zor değil.” “Zor işte. Sıkışmış.” “Oradan nasıl çıkacak, anne?” “Seldon, rahat dur. Philip?” “Evet.” “İyi misin?” “Şey, burası sıcak. Çok sıcak oldu.” “Bir bardak soğuk iç hadi, tatlım. Ecza dolabında bir bardak olacak. Bardağa su koyup yavaş yavaş iç, iyi gelecek.” “Tamam.” Ama bardağın

dibinde yapış yapış bir şey vardı, o şeyi çıkarmama rağmen bardaktan içiyormuş gibi yaptım ama aslında avucumla içtim. “Anne,” dedi Seldon, “neyi beceremiyor? Philip, neyi beceremiyorsun?” “Ben nereden bileyim?” dedim. “Bayan Wishnow? Bayan Wishnow?” “Efendim, canım.” “Burası çok sıcak oldu. Terlemeye başladım ben.” “O zaman pencereyi aç. Düşün içindeki küçük pencereyi aç. Boyun yetecek mi?” “Yeter herhâlde.” Ayakkabılarımı çıkarıp çoraplarımla duşa girdim, parmak uçlarımda dikilince yan sokağa bakan buzlu camlı küçük pencereye ulaşabiliyordum ama sıkıştığı için onu da açamadım. “Açılmıyor,” dedim. “Biraz vurman gerek, canım. Çerçevesinin alt kısmına vur, ama çok sert değil, o zaman açılacak.” Bana söylediği gibi yaptım ama pencereyi yerinden kımıldatamadım bile. Gömleğim ter içinde kalmıştı, pencerenin kolunu var gücümle itebileyim diye durduğum açığı değiştirdim ama bunu yaparken dirseğimin altındaki duş başlığına çarpmış olmalıydım çünkü birden sular fışkırmaya başladı. “Ya, hayır!” dedim, kafamdan aşağıya ve gömleğimden içeriye buz gibi sular dökülüyordu, hemen duştan çıkıp fayanslı zemine kaçtım. “Ne oldu, tatlım?” “Duş açıldı.” “Nasıl?” diye sordu Seldon. “Duş nasıl açılabilir ki?” “Ne bileyim ben!” “Çok ıslandın mı?” diye sordu annesi. “Biraz.” “Hemen bir havlu al,” dedi bana. “Dolaptan bir havlu al. Havlular dolapta.” Bizim üst kattaki banyo dolabı da Wishnow’ların banyo dolabının durduğu aynı yerde duruyordu ve biz de havlularımızı o dolaba koyuyorduk ama onların dolabını açmaya çalıştığımda açamadım – kapısı sıkışmıştı. Çektim, çektim ama açılmadı. “Yine ne oldu, Philip?” “Hiç.” Ona söyleyemezdim. “Havluyu aldın mı?” “Evet.” “O zaman güzelce kurulan. Ve sakın ol. Korkacak hiçbir şey yok.” “Sakinim zaten.” “Otur hadi. Otur da kurulan.” Sırılsıklamdım, yerleri de ıslatıyordum ama klozetin üstüne oturdum ve oturduğum anda banyonun aslında ne olduğu –kanalizasyonun en yukarıdaki ucu– kafama dank etti ve gözlerim dolmaya başladı. “Merak etme,” diye sesleniyordu Seldon, “annenle baban birazdan eve gelir.” “İyi de dışarı nasıl çıkacağım ki?” Derken bir anda kapı açılıverdi –Seldon ve annesi karşımdaydı. “Bunu nasıl yaptınız?” diye sordum. “Kapıyı ben açtım,” dedi Seldon. “Ama nasıl?” Omuzlarını silkti. “İttim. Sadece ittim. Açılmış ki zaten.” Bunu duyunca hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım, Bayan Wishnow beni kollarına aldı, “Yok bir şey. Böyle şeyler olur. Herkesin başına gelebilir,” dedi. “Ama kapı

açıkmiş, anne,” diyordu Seldon. “Şişşt,” diyerek susturdu onu. “Şişşt. Hiç önemli değil.” Sonra banyoya girip hâlâ düşün içine akan soğuk suyu kapattı ve hiçbir zorluk çekmeden dolabı açıp temiz bir havlu çıkardı. O havluyla saçlarını, yüzünü ve boynunu kurularken bir yandan da yumuşak bir sesle bunların hiçbir önemi olmadığını, her an herkesin başına böyle şeyler gelebileceğini söylüyordu.

Ama bütün bunlar her şeyin yerle bir olmasından çok önceydi.

Seçim kampanyası İşçi Bayramı’ndan sonraki salı günü sabah saat sekizde, Walter Winchell’in Broadway ve 42. Cadde’nin kesiştiği, yine aynı kürsünün üstünde başkanlığa aday olduğunu açıkladığı meşhur kavşakta başladı; parlak gün ışığında tıpkı pazar geceleri NBC stüdyosunda program yaparken çekilmiş fotoğraflarındaki gibi görünüyordu: Ceketini çıkarmış, gömleğinin kollarını kıvrıp kravatını gevşetmiş ve başındaki yıpranmış haberci şapkasını geriye doğru itmiş. Birkaç dakika içerisinde yarım düzine kadar New York City atlı polisinin onu canlı canlı görüp dinlemek için sokaklara fırlayan coşkulu insan kalabalığı yüzünden trafiğin yönünü değiştirmesi gerekmişti. Elindeki megafonla konuşma yapan kişinin günahkâr Amerika’ya onu bekleyen felaketleri haber veren sıradan bir İncil sevdalısı değil, kısa zaman öncesine kadar ülkenin en etkili radyo yayımcısı ve şehrin en leş magazin gazetecisi olan Stork Club müdavimi olduğu kulaktan kulağa yayıldığı anda, toplanan seyircilerin sayısı yüzlerden binlere yükselivermişti – gazetelerin yazdığına göre, bu başıboş ve ölçsüz taze politikacı metrodan çıkan ve otobüslerden inen on bin kadar insanı etrafına toplamıştı.

“Beyaz Saray’dan Lindbergh çetesi tarafından kontrol edilen o ödle yayımcılar ve gazete sahibi milyarder eşkıyalar, Winchell’in ateşli sözleriyle ortalığı velveleye verdiği için sepetlendiğini söylüyorlar,” diyordu. “New York’lu Baylar ve Bayanlar, sözlerim ateşli değildi. Winchell ‘faşizm’ diye bağırıyordu, hâlâ da öyle bağırıyor. Faşizm! Faşizm! Herr Lindbergh’in Hitler yanlısı vatan haini partisi seçim günü kongreden sürülünceye kadar, bulduğum her Amerikalıya ‘faşizm’ diye bağırmaya devam edeceğim. Hitler taraftarları radyo mikrofonomu elimden alabilirler, biliyorsunuz, yaptılar da. Gazetedeki köşemi elimden alabilirler, biliyorsunuz, yaptılar da. Ve Allah muhafaza, Amerika faşizme teslim olduğunda, Lindbergh’in gestapoları

beni susturmak için toplama kampına atabilirler, biliyorsunuz, bunu da yapacaklar. Susturmak için *sizi* bile toplama kampına atabilirler. Umarım artık bunu siz de anlamışsınızdır. Ama memleketimizin Hitler sevdalılarının elimizden alamayacakları tek şey, Amerika sevgimizdir. Demokrasi sevgimizdir. Özgürlük sevgimizdir. Elimizden alamayacakları tek şey –tabii bizim avanak, sersem ve korkak bazı insanlarımız onları bir kez daha Washington’a gönderecek kadar zekâlı değillerse eğer– seçim sandığının gücüdür. Hitlercilerin Amerika’ya oynadığı oyun durdurulmalıdır –hem de sizler tarafından durdurulmalıdır! Sizler tarafından, New York’lu Bay ve Bayanlar! 3 Kasım bin dokuz yüz kırk ikide bu müthiş şehrin özgürlüğüne düşkün insanların oy hakkı tarafından durdurulmalıdır!”

Winchell o gün –8 Eylül 1942– gün boyunca, büyük ölçüde görmezden geldiği Wall Street’ten bağıra çağıra susturulduğu Little Italy’ye, dalgaya alındığı Greenwich Village’den arada bir alkışlandığı Garment District’e ve Rooseveltçi Yahudiler tarafından kurtarıcı gibi karşılandığı Upper West Side’den ta kuzeye, bir kısmı gülen, pek azı alkışlayan ama sanki ancak çok başka şeyler söylesen ona olan anti-patilerinden kurtulabilecekleri için saygısızlık etmeseler de hoşnutsuz görünen birkaç yüz zencinin akşamüstü onu dinlemek için Lenox Bulvarı’yla 125. Caddenin köşesinde toplandığı Harlem’a kadar, Manhattan’ın her mahallesini dolaşıp o kürsünün üstüne çıktı.

Winchell’in o gün seçmenler üzerinde nasıl bir etki yarattığını kestirmek güçtü. Winchell’in eski gazetesi, Hearst’ün sahibi olduğu *Daily Mirror*’a göre, ülke çapında Cumhuriyetçi Parti’yi kongreden uzaklaştırmak için bu göstermelik tabandan destek alma çabası, tahmin edilebileceği gibi, ilgi odağında olmamaya katlanamayan işsiz bir dedikodu yazarının çevirdiği egomanyak reklam kampanyasından başka bir şey değildi; özellikle de seçime Manhattan’dan katılacak olan tek bir Demokratik Parti adayının bile Winchell’in megafonunun sesini duyabilecekleri kadar yaklaşmak istemediği düşünülünce. Seçim kampanyasına başlamış adaylar varsa bile, kahramanlıklarına bütün dünyanın hâlâ tapındığı, başarılarına Führer’in bile saygı duyduğu ve halkının büyük bir çoğunluğunun ülkenin tanrısal barış ve refah sembolü olarak görüp hayranlık duyduğu Amerika başkasının adını durmaksızın Adolf Hitler’le birlikte anmaya kararlı olan Winchell’dan ve onun siyasi gaflarından uzak duruyorlardı. *New York*

Times “Yine, Yeniden” başlıklı kısa ve alaycı başmakalesinde, Winchell’in “kendinden başka kimseye hizmet etmeyen” bu son “saçmalıkları” hakkında tek bir sonuca varıyordu: “Walter Winchell’in kendinden başka hiçbir şeye yeteneği yok.”

Winchell şehrin diğer dört ilçesinin her birinde birer gün geçirdi ve ertesi hafta kuzeye, Connecticut’a gitti. Demokratik Parti’nin acele seçim kampanyasıyla tahrik edici nutuklarını birleştirmeye hevesli başka bir adayı bulunmadığından, Winchell kürsüsünü Bridgeport fabrikalarının kapılarının önüne ve New London’daki tersanelerin girişine kurmayı ve fötr şapkasını geriye doğru itip, kravatını bollaştırıp karşısındaki kalabalığa “Faşizm! Faşizm!” diye bağırmayı sürdürüyordu. Connecticut’ın sanayici kıyısından yine kuzeye, Providence’in işçi mahallelerine, sonra Rhode Island’dan Massachusetts’in güneydoğusundaki fabrika mahallelerine geçti ve Fall River, Brockton ve Quincy’deki ufak köşe başlarında toplananlara Times Meydanı’ndaki ilk konuşmasını aratmayan bir hararetle seslenmeye devam etti. Quincy’den Boston’a geçti; burada İrlandalıların hüküm sürdüğü Dorchester’ı, sonra Güney Boston’ı, en son da şehrin kuzey ucundaki İtalyan mahallelerini dolaşarak üç gün geçirmeyi planlıyordu. Fakat Güney Boston’ın işlek Perkins Meydanı’ndaki daha ilk gününde, yerlisi olduğu New York’tan ayrıldığından ve şehrin Lindbergh karşıtı Cumhuriyetçi Belediye Başkanı Fiorello La Guardia’nın sağladığı polis korumasını da ardında bıraktığından bu yana onu Yahudi bir olta yemi gibi kovalayan bir avuç alaycı kalabalık ortaya çıktı ve Madison Square Garden’daki Alman-Amerikan Derneği mitinglerine güzelleme yapan afiş ve ilanları anımsatan el yapımı pankartlarını havaya kaldırdı. Ve Winchell konuşmak için ağzını açtığı anda, elindeki yanan haçı sağa sola sallayan biri onu ateşe vermek için kürsüye yöneldi ve havaya iki el ateş atıldı; bu ya elebaşlarından isyancılara bir işaretti, ya mimlenmiş “Jew Yorklu”ya⁶ bir uyardı ya da her ikisi birdendi. Orada, küçük ailelerin işlettiği dükkânların, tramvayların, gölgelikli ağaçların ve televizyon öncesi dönemde her birinin tepesindeki kocaman bacalardan başka hiçbir şey yükselmeyen minik evlerin hüküm sürdüğü bu şehirde, Buhran’ın etkilerinin hâlâ görüldüğü Boston’da, vitrinleri ana caddeye bakan eczane, dondurmacı ve berberlerin ara-

6 “Jew Yorklu” kelime oyunuyla New York’lu Walter Winchell’in Yahudiliğine gönderme yapılmıştır. -çn

sından ve hemen yukarı taraftaki St. Augustine's Kilisesi'nin karanlık gölgesinin vurduğu sokaklardan çıkan eli sopalı serseriler, "Geber-telim şu herifi!" diye bağırarak etrafa yayıldılar; Winchell'in seçim kampanyası, New York'un beş ilçesindeki başlangıcından iki hafta sonra, tıpkı Winchell'in hayal ettiği gibi ilerliyordu. Lindbergh gerçeğini, Lindbergh'in o cana yakın, mülayim hallerinin altında yatanları tüm çığlığıyla su yüzüne çıkarmıştı nihayet.

Boston polisi isyancıları engellemek için hiçbir şey yapmasa da -iki el silah atıldıktan tam bir saat sonra olay mahalline sadece tek bir polis arabası gelmişti- gezi boyunca Winchell'in yanından ayrılmayan sivil giyimli ve silahlı profesyonel koruma görevlileri, aldığı birkaç yumruk darbesinin ardından onu kalabalığın ilk dalgasının elinden kurtardıktan sonra Winchell'in pantolon paçalarından birini yakan alevleri söndürmeyi ve onu kürsüden birkaç metre uzakta park hâlinde bekleyen arabaya taşıyıp yüzündeki yara berelerle hafif yakıkları tedavi ettirmek için Telegraph Hill'deki Carney Hastanesi'ne götürmeyi başarmışlardı.

Hastanedeki ilk ziyaretçisi Belediye Başkanı Maurice Tobin ya da Tobin'in alt ettiği rakibi, eski vali James M. Curley değildi (Tıpkı Tobin gibi, Curley de Walter Winchell'a bulaşmaya hiç niyeti olmayan Rooseveltçi Demokratlardandı). Knocko lakabıyla tanınan ve barmenlik yapan mahalle kabadayısı kardeşi de çevrede en az Demokratik Parti temsilcisi ağabeyi kadar nüfuza sahip olan parlamento üyesi John W. McCormack de değildi. Başta Winchell'in kendisi olmak üzere herkesi şaşırtan bu ilk ziyaretçi, New England'lı seçkin bir aileden gelen ve iki dönem Massachusetts valiliği yapan aristokrat Cumhuriyetçi Leverett Saltonstall idi. Vali Saltonstall, Winchell'in hastaneye kaldırıldığını öğrenir öğrenmez, kaygılarını bizzat (aslında şahsen nefret ettiği) Winchell'a iletme ve ölümle sonuçlanmaması tamamen şans eseri olan, bu önceden tasarlandığı belli olan planlı kargaşayı etraflica araştıracağına söz vermek için makamından derhâl ayrılıp hastaneye gitti. Hatta seçim kampanyasına Massachusetts'te devam ettiği sürece eyalet polislerini ve hatta gerekirse Ulusal Muhafızları kendisini korumakla görevlendireceğinin garantisini verdi. Vali hastaneden ayrılmadan önce, Winchell'in kapısında iki silahlı polisin beklediğinden emin oldu.

The Boston Herald gazetesi Saltonstall'ın bu müdahalesini, 1944 seçimlerinde, 1940 kampanyasında üstüne düşeni yapsa da talihsiz

demeçleri yüzünden pek çok Cumhuriyetçinin ikinci dönemde başkandan yüz bulamayacağını düşündüğü Demokratik Parti üyesi Başkan Yardımcısı Burton K. Wheeler'ın yerini almaya uygun, cesur, saygın ve adil bir muhafazakâr olduğunu gösterme amaçlı siyasi bir manevra olarak yorumladı. Winchell üstünde sabahlığıyla hastanede yaptığı basın toplantısında yüzünün yarısını kaplayan sargılar ve sol ayağına sarılan bandajlarla fotoğrafcıların karşısına çıktığında, Vali Saltonstall'ın teklifine teşekkür etse de, odasına doluşan iki düzine kadar radyo ve gazete muhabirine (böylesi elim bir saldırıya uğramışken her zamanki ateşli tavrına bürünmeyip tam bir devlet adamı gibi konuşarak) verdiği demeçle teklifi geri çevirdi. Bu demeç şöyle başlıyordu: “Bir ABD başkan adayının ifade özgürlüğü hakkını korumak için silahlı polis memurlarına ve Ulusal Muhafızlara ihtiyaç duyduğu gün, bu güzel ülke faşist barbarlığın eline geçmiş demektir. Beyaz Saray'dan yayılan dinî hoşgörüsüzlüğün, sıradan vatandaşların sırf kendisinininkinden farklı bir mezhep ya da inanca sahip diye diğer Amerika vatandaşlarına tüm saygısını yitirdiği bir noktaya vardığını kabul etmem imkânsız. Adolf Hitler ve Charles A. Lindbergh'in dinime duydukları nefretin daha şimdiden bu boyutlara ulaştığını kabul etmem imkânsız...”

O günden sonra, Yahudi karşıtı provokatörler Winchell'ı her köşe başında avladılar ancak bu çabaları, Saltonstall'ın Winchell'ın havalı demecini göz ardı ettiği ve verilen emirleri gönülsüzce de olsa uygulamak zorunda kalan güvenlik ekiplerini gerekirse güç kullanarak düzeni sağlamak ve şiddete başvuranları hapse tıkmakla görevlendirdiği Boston'da başarılı olamadı. Bu sırada ayağındaki yanıklar yüzünden bir bastondan destek almak zorunda kalan ve çenesiyle alnında hâlâ sargılar bulunan Winchell, Güney Boston'daki Gate of Heaven Kilisesi'nden Brighton'daki St. Gabriel's Manastırı'na kadar, aldığı yaraları inananların gözüne soktuğu her Hristiyan mahallesinde, “Pis komünist, evine dön!” diye bağırان öfkeli grupları üstüne çekmeyi sürdürüyordu. Massachusetts'in dışında, New York Eyaleti'nin yukarı kesimlerindeki, Pennsylvania'daki ve –Winchell'ın patlamaya hazır stratejisinin kaçınılmaz olarak yine kendisini işaret ettiği– bağnazlığıyla ünlü Orta Batı'daki yerleşim birimlerindeki yerel makamların çoğu, Saltonstall'ın sivil itaatsizliğe göz açtırmama inancını paylaşıyordu; bu yüzden de, sivil giyimli yakın korumalarının sayısı iki ka-

tına çıkmış olsa da, başkan adayı Winchell “Beyaz Saray’daki faşist”i suçlamak ve “Amerika sokaklarında yaşanan daha önce benzeri görülmemiş Nazi barbarlığı”nın müsebbibi olarak doğrudan başkanın “din nefreti”ni göstermek için kürsüye her çıktığında yine hırpalanıp dayak yemesine ramak kalıyordu.

En korkunç ve en büyük şiddet olayları Detroit’te yaşandı; bu Orta Batı şehri “Radyo Papazı” Peder Coughlin ve onun Yahudi düşmanı Hristiyan Cephesi’nin ve “Gerçek Amerikanizmin temeli Hristiyanlıktır” şeklinde vaazlar veren ve “Yahudi karşıtlarının başı” olarak tanınan şakşakçı Rahip Gerald L. K. Smith’in karargâhıydı. Ve tabii Detroit aynı zamanda Amerikan otomobil sanayisinin ana vatanı ve Lindbergh’in yaşı geçkin İç İşleri Bakanı Henry Ford’un memleketiydi. Ki aynı Henry Ford, 1920’lerde yayımlanan ve açıkça Yahudi düşmanı olan, *Beynelmilel Yahudi* başlığıyla toplamda neredeyse bin sayfayı bulan dört cilt hâline getirip tekrar bastığı ve Amerika temizlenirken “Anglosaksonların medeniyet dediği şeyin kasti düşmanları olan Beynelmilel Yahudi ve uydularının bağışlanmayacağını” söylediği “Yahudi Sorununun incelenmesi”ne ayrılmış *Dearborn Independent* gazetesinin de sahibiydi.

Amerikan Sivil Haklar Birliği gibi kuruluşlar ile John Gunther ve Dorothy Thompson gibi saygın liberal gazetecilerin Detroit isyanlarına öfkelenmeleri ve bu öfkelerini derhâl kamuya ilan etmeleri zaten beklenen bir durumdu; ancak pek çok sıradan orta sınıf Amerikalı bile, Walter Winchell’ı ve nutuklarını mide bulandırıcı bulsa ve resmen “belasını aradığını” düşünse de Winchell’ın ilk durağı (büyük ölçüde otomobil fabrikası işçileri ve ailelerinin yaşadığı ve Varşova’dan sonra dünyanın en büyük Polonyalı nüfusuna sahip olduğu söylenen) Hamtramck’ta başlayan isyanın şüpheli bir biçimde 12. Cadd’e, Linwood’a ve sonra da Dexter Bulvarı’na sadece dakikalar içerisinde nasıl yayıldığını anlatan görgü tanıklarının ifadesiyle dehşete düştü. Orada, şehrin en büyük Yahudi mahallelerinde dükkânlar yağmalandı, camlar kırıldı, sokakta sıkıştırılan Yahudiler tekme tokat dövüldü. Chicago Bulvarı boyunca sıralanan lüks evlerin bahçelerinde; badanacı, tesisatçı, kasap, fırıncı, hurdacı ve manav ailelerinin yaşadığı Webb ve Tuxedo caddelerindeki iki ailelik mütevazı evlerin önünde ve en yoksul Yahudilerin yaşadığı Pingry ve Euclid’deki evlerin pislik içindeki küçük bahçelerinde gaz yağına

bulanmış haçlar ateşe verildi. Öğle saatlerinde, okul bitmeden yalnızca dakikalar önce, öğrencilerinin yarısı Yahudi olan Winterhalter İlkokulu'nun ve öğrenci nüfusunun yüzde doksan beşi Yahudilerden oluşan Central Lisesi'nin giriş salonlarına birer yangın bombası atıldı; Coughlin'in gülünç şekilde komünist olmakla yaftaladığı bir kültürel faaliyet kuruluşu olan Sholem Aleichem Enstitüsü'nün camından içeriye ve Coughlin'in "Komünist" hedeflerinden bir diğeri olan Yahudi İşçi Birliği'nin önüne de yangın bombaları fırlatıldı. Sonraki saldırı ibadethanelere yapıldı. Şehrin otuz küsur Ortodoks sinagogunun neredeyse yarısının camlarını kırmakla ve duvarlarını tahrif etmekle yetinmeyip tam da akşam ayini başlarken Chicago Bulvarı'ndaki Shaarey Zedek Sinagogu'nun merdivenlerinde bomba patlattılar. Bu patlama Mimar Albert Kahn'ın Mağribi tarzı egzotik tasarımına –işçi sınıfından oluşan cemaatine hiç de Amerikan olmayan bir tarzı sergileyen üç devasa kemerli kapıya– büyük hasar verdi. Yakınlardan geçen ve şans eseri hiçbiri Yahudi olmayan beş kişi ön cepheden dökülen enkazla yaralandıysa da bundan başka kayda geçen bir zayıat olmadı.

Daha gece olmadan, şehrin otuz bin Yahudi'sinin birkaç yüzü Detroit Nehri'ni aşip Ontario, Windsor'a sığınmış ve Amerika'nın büyük ölçekli ilk katliamı tarihe geçmişti bile; Alman Yahudilerine karşı "kendiliğinden gelişen gösteriler" olduğu söylense de aslında vahşeti Naziler tarafından dört yıl önce planlanıp uygulamaya konan ve zamanında Peder Coughlin'in haftalık bulvar gazetesi *Social Justice*'de Almanların "Yahudilikten esinlenen Komünizm'e karşı tepkisi diyerek savunduğu "Kırık Camlar Gecesi," *Kristallnacht*'in örnek alındığı belliydi. Detroit'in *Kristallnacht*'ı da benzer şekilde, *Detroit Times*'in editoryal sayfalarında, gazetenin "başından beri tek amacı ihanet dolu kışkırtıcı sözleriyle vatansever Amerikalıların öfkesini fitillemek olan hizipçi Yahudi" olarak tanımladığı mütecavizin eylemlerine verilen talihsiz ama kaçınılmaz ve tamamıyla anlaşılır bir tepki olarak meşrulaştırıldı.

Detroitli Yahudilere karşı eylül ayında gerçekleşen –ve ne Michigan valisi ne de belediye başkanı tarafından herhangi bir şekilde sözü edilen– saldırıdan bir sonraki hafta, Cleveland, Cincinnati, Indianapolis ve St. Louis'teki Yahudi mahallelerindeki evlere, dükkânlara ve sinagoglara yeni saldırılar yapıldı; Winchell'in düşmanları bu saldırı-

ları Detroit'te körüklediği felaketin ardından kışkırtıcı gösterilerine kasten bu şehirlerde de devam etmesine, Indianapolis'te bir binanın çatısından fırlatılan ve onu ıskalayıp hemen yanındaki korumanın boynunu kıran kaldırım taşından zor kurtulan Winchell'in kendisi ise Beyaz Saray'dan yayılan "nefret iklimi"ne bağlıyordu.

Newark'ta yaşadığımız sokak Detroit'teki Dexter Bulvarı'ndan yüzlerce kilometre uzaktaydı, etrafımızdaki hiç kimse Detroit'e uğramamıştı bile ve 1942 Eylül'ünden önce bizim sokaktaki çocukların Detroit hakkında bütün bildiği, beyzbol ligindeki tek Yahudi oyuncusunun Tigers takımının birinci tutucusu Hank Greenberg olduğuydu. Ama sonra Winchell isyanları başladı ve birdenbire çocuklar bile şiddet eylemleriyle sarsılan Detroit mahallelerinin adlarını ezbere sayar oldu. Anne babalarından duyduklarını papağan gibi tekrarlayan çocuklar Walter Winchell cesur mu aptal mı, fedakâr mı çıkarıcı mı, Yahudilerin bu sıkıntıları kendilerinin arandığını söyleyen Yahudi karşıtlarının içlerini rahatlatmalarını sağlayarak Lindbergh'in ekmeğine yağ sürüyor mu sürmüyor mu diye çekişip duruyorlardı. Winchell ülke genelinde bir katliamı ateşlemeden önce kenara çekilip Yahudilerle diğer Amerikalı yurttaşlar arasında "normal" ilişkilerin kurulmasına izin verse mi daha iyi yoksa Amerika'nın bir ucundan diğer ucuna uzanan Yahudi düşmanlığı tehdidini açığa çıkararak, ülkenin hâinden memnun Yahudilerinin dikkatini çekmeye ve Hristiyanların vicdanlarını harekete geçirmeye devam etmesi uzun vadede daha mı hayrımıza olurdu diye tartışıyorlardı. Okul yolunda, okuldan sonra oyun parkında, ders aralarında okul koridorlarında, Sandy'nin yaşlarındaki ve bazıları da benden çok da büyük olmayan, okulun en zeki çocuklarının kafa kafaya vermiş, Walter Winchell'in elinde kürsüsüyle ülkeyi dolaşıp durmasının Alman-Amerikan Derneği destekçilerini, Coughlincileri, Ku Klux Klancıları, Gümüş Formalıları, Önce Amerikalıları, Kara Orducuları ve Amerikan Nazi Partisi yandaşlarını ortaya çıkarıp çıkarmayacağına; bu örgütlü Yahudi düşmanlarının ve onların görülmemiş binlerce sempatizanının ortaya çıkarılmasının, Amerika başkanının isyanların devam etmesini engellemek adına federal askerî birliklere çağrıda bulunmak şöyle dursun, bir olağanüstü hâl yaşandığını söylemeye bile tenezzül etmeyen bir yönetici, bir başkumandan olduğunun açığa vurulmasının Yahudilerin lehine mi, yoksa aleyhine mi olacağına kafa yorduklarını görebilirdiniz.

Detroit'ten sonra ya Winchell doğuya geri döndüğünde New Jersey'yi de mutlaka ziyaret edeceği ya da Newark gibi Yahudilerin İrlandalı, İtalyan, Alman ve Slav işçi aileleriyle dip dibe yaşadığı ve zaten pek çok bağınaz tipe ev sahipliği yapan şehirlere de bu isyanlar eninde sonunda yayılacağı için, yarım milyon nüfuslu bir şehirde sayıları elli bini bulan Newarklı Yahudiler kendilerini şehrin sokaklarında patlak verebilecek ciddi şiddet eylemlerine hazırlamaya başladılar. Detroit'teki isyanı başarıyla kurgulayan Nazi yanlısı komplonun sonucunda bütün o bağınaz tiplerin akılsız ve yıkıcı bir çeteye dönüşmesinin çok da çaba gerektirmeyeceğini tahmin ediyorlardı.

Haham Joachim Prinz, aralarında Meyer Ellenstein'in da bulunduğu diğer beş saygın Newarklı Yahudi'yle birlikte neredeyse bir gecede Newark Kaygılı Yahudi Vatandaşlar Komitesi'ni kurdu. Bu komite çok geçmeden yetkilileri en kötü olasılığa karşı hazırlıklı olmak adına acil durum planları hazırlamaya çağırarak cemaatlerinin güvenliğini sağlamaya kararlı olan, diğer büyük şehirlerdeki adı konmamış benzer Yahudi toplulukları için örnek teşkil etmeye başladı. Newark'taki komite belediye binasındaki ilk toplantısını, seçim galibiyetiyle Ellenstein'in sekiz yıllık görevine son veren yeni Belediye Başkanı Murphy'nin başkanlığında, önce Newark'ın emniyet müdürü, itfaiye şefi ve Kamu Güvenliği Bürosu müdürüyle yaptı. Komite hemen ertesi gün Trenton'daki hükümet binasında Demokratik parti üyesi Vali Charles Edison, New Jersey Eyalet Polisi Amiri ve New Jersey Ulusal Muhafız Komutanıyla görüştü. Altı komite üyesiyle de yakın ilişki içerisinde olan Başsavcı Wilentz de toplantılarda yer almıştı ve Newark komitesinin Jersey gazetelerine gönderdiği bildiride, Wilentz'in Haham Prinz'e Newarklı Yahudilere karşı yapılacak herhangi bir saldırının hukuki olarak en ağır şekilde cezalandırılacağına garantisini verdiği belirtildi. Komite daha sonra Haham Bengelsdorf'a bir telgraf gönderip Washington'da bir toplantı talebinde bulundu ama kendisinden bunun federal değil, yerel bir mesele olduğu ve kaygılarını zaten yapmakta oldukları gibi eyalet ve şehir yetkililerine iletmeleri gerektiği cevabını aldılar.

Haham Bengelsdorf taraftarları, hahamın kendini bu çirkin Walter Winchell meselesinden uzak tutarken aslında Beyaz Saray'da Bayan Lindbergh'le yaptığı özel sohbetlerde Amerikan vatandaşlarının ortada hiçbir sebep yokken toplumu felce uğratan o

en eski korkulara kapılmalarına neden olan bu alaycı provokatörün, bu haydut başkan adayının kanunsuz davranışlarının bedelini trajik bir biçimde ödediklerini söylediği, ülkenin dört bir yanındaki masum Yahudilere destek verilmesini istemesini yere göğe sığdıramıyorlardı. Bengelsdorf destekçileri, Alman Yahudi toplumunun fazlasıyla asimile edilmiş yüksek rütbelilerinin yer aldığı nüfuzlu bir zümreden oluşuyordu. Bunların pek çoğu varlıklı ailelerin çocuklarıydı, seçkin ortaokullara ve *Ivy League* üniversitelerine giden ilk Yahudilerdendiler, bu okullarda okurken sayıca epey azınlıkta oldukları için Yahudi olmayan diğerlerinin arasına karışmışlar, hayatlarının sonraki dönemlerinde de toplumsal, siyasal ve işle ilgili uğraşlarında nadiren de olsa kendilerine sanki denkleriymiş gibi davranan bu diğerleriyle ortaklıklar kurmuşlardı. Bu ayrıcalıklı Yahudiler için, Bengelsdorf'un bürosunun, yoksul ve eğitimsiz Yahudilerin ülkedeki Hristiyanlarla yakın bir uyum içerisinde yaşamayı öğrenmelerini sağlamak amacıyla düzenlediği bu programların şüphe uyandıran hiçbir yanı yoktu. Onlara göre asıl talihsizlik, bizim gibi Yahudilerin artık var olmayan tarihî baskıların neden olduğu yabancı korkusu yüzünden Newark gibi şehirlerde sürü gibi bir arada yaşamayı sürdürmesiydi. Ekonomik ve mesleki avantajlarının sağladığı konumları sayesinde, kendi saygınlıklarına sahip olmayanların toplumun büyük kısmınca dışlanmasının sebebinin Hristiyan çoğunluğun kendilerini açık açık ayrıcalıklı görmesi değil, tecrit edilmiş kabileler hâlinde yaşamaları olduğunu düşünüyor ve bizimki gibi mahallelerin ayrımcılığın sonucu değil, bizzat yeşerdiği yer olduğuna inanıyorlardı. Amerika'da içlerinde o zehirli Yahudi düşmanlığını hâlâ eskisi gibi taşıyan geri kafalı insanlar olduğunun farkındalardı elbette ama bu, AÖB başkanının, dışlanmış varoluşlarının sınırlarından çıkamayan Yahudileri hiç olmazsa çocuklarının anaakım Amerikanlıkla tanışmalarına ve düşmanlarımızın yaydığı o gülünç Yahudi resmiyle hiçbir alakaları olmadığını göstermelerine müsaade etmeye teşvik etmesi için bir başka sebepti. Bu varlıklı, görgülü, öz güvenli Yahudilerin kendini gülünç duruma düşüren Winchell'dan nefret etmesinin sebebi, Hristiyan meslektaşları ve dostlarına karşı gösterdikleri ibretlik davranışlarıyla ortadan kaldırdıklarına inandıkları o kin ve düşmanlığı bile bile güçlendirmesiydi.

Newark komitesinin Haham Prinz ve eski belediye başkanı Ellenstein dışındaki diğer dört üyesi, Newark okul sistemindeki göçmen çocuklarını Amerikanlaştırma programlarının başarısından sorumlu öncü ve tecrübeli lider ve aynı zamanda Beth Israel Hastanesi'nin başarılı cerrahının karısı olan Jenny Danzis; S. Plaut & Co. mağazalarının kurucusunun oğlu ve şirket yöneticisi olan, ve aynı zamanda Broad Caddesi Derneği'nin on dönemdir başkanlığını yapan Moses Plaut; ünlü şehir mülkü sahibi ve Newark Yahudi Hayır Kurumları Birliği'nin eski başkanı olan topluluk lideri Michael Stavitsky ve Beth Israel sağlık çalışanlarının şefi Dr. Eugene Parsonette idi. Muazzam nüfuzlu, varlıklı bir adam olmasına ve Walter Winchell tarafından kıskırtıldıkları bahanesiyle çoğu insanın Henry Ford'un "Yahudi Sorunu"nun çözümü için ilk adım olarak gördüğü saldırılara girişen Yahudi düşmanlarının yarattığı tehlikeden en az Haham Prinz kadar rahatsız olmasına rağmen Newark'ın başta gelen gansteri Longy Zwillman'ın bu saygın Yahudi topluluğunun arasına dâhil edilmemiş olması kimseyi şaşırtmadı.

Longy, Haham Prinz'e tam iş birliği sözü veren pek çok sivil otoriteden farklı olarak, Newark polisleri ve New Jersey eyalet polisleri tıpkı Boston ve Detroit kargaşalarında olduğu gibi saldırılara karşı koyamazsa veya koymazsa şehrimizin Yahudileri korumasız kalmasın diye kendi düzenini kurdu. Bütün şehrin Longy'nin başinfazcısı –ve Niggy Apfelbaum'un ağabeyi– olarak tanıdığı yakın dostu Bullet Apfelbaum'u Newark Kaygılı Yahudi Vatandaşlar Komitesi'nin çalışmalarını desteklemek adına, liseden mezun olamayan iflah olmaz Yahudi çocuklarını toplayıp onları Geçici Newark Polisi adı altında alelacele bir araya getirdiği gönüllü gruplar hâlinde eğitmekle görevlendirdi. Bunlar kanun tanımazlıklarını daha beşinci sınıftayken okul tuvaletlerinde kondom şişirerek, 14 numaralı otobüste yumruk yumruğa kavgaya tutuşarak ve sinemanın önündeki beton kaldırımı kanlar içinde bırakıncaya kadar boğuşarak belli etmeye başlayan, okul yıllarında anne babaların çocuklarını onlara yaklaşmamaları konusunda uyardıkları, artık yirmili yaşlarında olsalar da yalnızca bahis yapmakla, bilardo oynamakla ya da mahallenin mezeci lokantalarından birinde ya da diğerinde bulaşık yıkamakla meşgul olan ve bizlere aşılana ideallerin hiçbirine sahip olmayan mahalle delikanlılarıydı. Çoğumuz onları sadece kendi yeraltı dünyalarında birbirlerine tak-

tıkları abartılı lakaplarıyla –Aslan Leo Nusbaum, Muştalı Kimmelman, Ayı Gerry Schwartz, Dungalak Breitbart, Demir Yumruk Duke Glick– ve iki haneli IQ skorlarıyla tanırđık.

Şimdiyse mahallemizin yüz karaları her sokak başını tutmuşlar, dışlerinin arasından ustalıkla su oluklarına tükürüyor ve parmaklarını ağızlarına sokarak birbirlerine sinyal çıkıyorlardı. İşte bu katı yürekli, vurdumduymaz, akli kıt Yahudiler karaya çıkınca kavga çıkarmadan duramayan denizciler misali sokakları arşınıyorlardı. İşte, korkutularak ve acıyarak büyütüldüğümüz bu beyinsizler, Taş Devri’nden kalma hödükler, az gelişmiş budalalar, ona buna dayılık taslayan, sinir bozucu halterciler Chancellor Bulvarı’nda benim gibi çocukların yakasına yapışıyor ve olur da gecenin bir yarısı sokaklara dökülmeye, akşamları etrafta dolaşmaya, pazarları top sahasına, hafta içi mahalledeki dükkânlara çağırılacak olursak diye beyzbol sopalarımızı hazır etmemizi tembihliyorlar, acil bir durumda her sokakta güvenebilecekleri toplam üç adamları olsun diye de mahallenin yetişkinlerinin arasından güçlü kuvvetli olanları aralarına katmaya çalışıyorlardı. Ebeveynlerimizin çocukluklarındaki meteliksizlikleri gibi Third Ward Mahallesi’nin geçekondularında bırakmayı umdukları kaba ve adi olan her şeyi bünyelerinde barındırıyorlardı ama yine de o en kötülerimiz çıkıp muhafızlığımıza soyunmuştu, her birinin belinde dolu birer tabanca, Bullet Apfelbaum’un koleksiyonundan ödünç alınmış bir silah vardı. Kendisinden on beş kilo daha zayıf, otuz santim daha kısa olan patronuna öykünerek de olsa, Bullet’ı kravatının rengine uygun ve özenle katlanmış ipekli bir mendille süslemeyi ihmal etmediği üç parçalı takım elbisesinden, insan doğasını acımasızca yargıladığını gösteren sert bakışlarının birkaç santim üstüne doğru eğerek taktığı Borsalino marka pahalı şapkasından başka bir şeyle görmek imkânsızdı; oysa onun tüm varlığını Longy’nin adına onu bunu korkutmaya, tehdit etmeye, dövmeye, işkence etmeye hatta patronu öyle yapmasını isterse, canlarını bile almaya adadığını herkes iyi bilirdi.

Walter Winchell’in ölümünün bir anda ülkenin gündemine oturmasının nedeni, yalnızca yaptığı alışılmışın dışındaki seçim kampanyasının son yüzyılın Nazi Almanyası dışındaki en korkunç Yahudi karşıtı isyanlarını çıkarmış olması değil, başkanlığa adaylığını koyan

tek kişinin böyle öldürülmesinin Amerika tarihinde daha önce görülmemiş olmasıydı. ABD başkanlarından Lincoln ve Garfield on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Mc Kinley ise yirminci yüzyılın başında öldürülmüş olsalar da, hatta Roosevelt 1933'te kendisinin yerine Demokratik Parti destekçisi Chicago Belediye Başkanı Cermak'ın canını alan suikast girişiminden kurtulduysa da, ikinci bir başkan adayı Winchell suikastından tam yirmi altı yıl sonra vurulacaktı -New York'lu Demokratik Parti senatörü Robert Kennedy, 4 Haziran 1968 Salı günü partisinin Kaliforniya ön seçimini kazandıktan hemen sonra başından vurularak öldürülecekti.

5 Ekim 1942 Pazartesi günü okuldan sonra evde tek başımaydım, oturma odamızdaki radyodan Cardinals ve Yankees arasındaki World Series beşinci maçının son vuruşlarını dinliyordum, 2-2 berabere giden maçta, liderlik serisini üç bir önde götüren Cardinals tam da son vuruşu yapacakken, canlı maç yayını tane tane konuşan kibar bir sesle kesildi -radyonun ilk zamanlarında böyle İngilizvari diksiyona sahip haber sunucuları çok sevilirdi: "Yayını önemli bir haberi iletmek için kesiyoruz. Başkan adayı Water Winchell vurularak öldürülmüştür. Tekrar ediyoruz: Walter Winchell hayatını kaybetti. Kentucky, Louisville'de, açık havada yaptığı seçim konuşması sırasında suikasta uğradı. Demokratik Parti başkan adayı Walter Winchell'in Louisville'de uğradığı suikasta dair şu an için tüm bildiklerimiz bunlar. Şimdi yayınıma devam ediyoruz."

Saat daha beş bile değildi. Babam daha biraz önce Monty amcanın kamyonetine atlayıp pazara gitmişti, annem az önce akşam yemeği için bir şeyler almaya Chancellor Bulvarı'na inmişti, akıllı bir karış havada olan ağabeyim okul çıkışında ona göğüslerini elleten kızlardan birini sıkıştırmak için uygun bir yer arama peşindeydi. Sokaktan bağrışlar duydum, sonra yakınlardaki evlerden birinden bir çığlık yükseldi ama maç tekrar başlamıştı ve heyecan doruktaydı: Red Ruffing topu Cardinals'ın çaylak üçüncü tutucusu Whitey Kurowski'ye attı, Cardinals'ın yakalayıcısı Walker Cooper beş maçtaki altıncı yakalayışıyla birinci kalede bekliyordu, seriyi almak için Cardinals'ın tek ihtiyacı olan şey bu galibiyetti. Rizzuto Yankees adına bir sayı aldı, soyadının hakkını veren Enos Slaughter, Cardinals için katliam gibi bir sayı kaydetti ve abartıyı seven küçük hayranların dediği gibi, Ruffing daha ilk vuruşunu yapmadan, Kurowski'nin ikinci sayıyı alacağını

ve Cardinals'a açılış günündeki malubiyetten sonra üst üste dördüncü galibiyeti kazandıracağını "adım gibi biliyordum." Dayanamayıp, "Biliyordum! Ben demiştim! Kurowski'nin yapacağı belliydi!" diye bağırarak sokağa fırladım. Ama Kurowski sayı yaptığında, maç bittiğinde, ben dışarı fırlayıp son hızla sokağa doğru koştuğumda Yahudi polisinin iki üyesini -Ayı Gerry ve Demir Yumruk Duke- sokağın bir o tarafına bir bu tarafına koşturarak bütün kapılara vurup apartman boşluklarına bağırdıklarını gördüm: "Winchell'ı vurdular! Winchell öldü!"

Bu sırada maçın heyecanıyla gaza gelip kendilerini evlerinden dışarıya atan başka çocuklar da vardı. Kurowski'nin adını bağırarak sokağa fırladıkları anda Ayı Gerry de onlara bağırmaya başladı. "Gidip sopalarınızı alın! Savaş başladı!" Almanya'ya karşı olan savaşı kastetmiyordu.

Akşam olduğunda bizim sokakta iki defa kilitledikleri kapılarının ardına saklanmayan tek bir Yahudi aile yoktu, son haberleri alabilmek için radyolar hep açık duruyordu, herkes birbirine telefon edip Winchell'ın Louisville kalabalığa hiç de tahrik edici şeyler söylemediğini, hatta konuşmasına gayet medeni bir saygı çağrısı yapma niyetiyle başladığını söylüyordu - "Kentucky, Louisville'li Baylar ve Bayanlar, dünyanın en büyük at yarışına ev sahipliği yapan ve ABD Anayasa Mahkemesi'nin ilk Yahudi yargıcının doğum yeri olan bu eşsiz Amerikan şehrinin şerefli vatandaşları..." ama o daha bu yargıcın, Louis D. Brandeis'nin adını anmaya bile fırsat bulamadan, ensesine yediği üç kurşunla yere yığılmıştı. Birkaç dakika sonra yayımlanan ikinci haberde, cinayetin gerçekleştiği yerin, caddeye bakan görkemli Thomas Jefferson heykeli ve uzun, geniş basamakların çıktığı muazzan sütunlu girişiyle, Kentucky'nin tamamında Yunan Uyanışı tarzında inşa edilmiş en zarif devlet binalarından biri olan Jefferson İlçe Adliyesi'nden sadece birkaç metre uzaklıkta olduğu bildirildi. Görünüşe bakılırsa Winchell'ı öldüren kurşunlar adliyenin büyük, sade ve iyi orantılı pencerelerinin birinden ateşlenmişti.

Annem alışverişten döndüğü anda hemen telefonun başına geçti. Eve gelir gelmez Walter Winchell'ın başına gelenleri anlatabileyim diye kapının dibinde onu beklemiştim ama o zaten şimdilik bilinen ne varsa öğrenmişti; önce kasabın, annemin siparişlerini hazırlarken bu flaş haberi iletmek için dükkânı arayan karısından, sonra da daha

şimdiden güvenli evlerine gitmek için koşuşturmaya başlamış sokak-taki insanların bariz şaşkınlığından. Kamyoneti henüz pazara varmamış olan babama ulaşamadığı gibi bu kez de ağabeyim için endişelenmeye başladı; Sandy'nin eve yine tam da ellerindeki pisliği yıkayıp, yüzündeki ruj lekelerini silip mutfak masasındaki yerini alması gereken vakte saniyeler kala geleceği belliydi. Bu en korkunç zamanda ikisi de dışarıdaydı ve tam olarak nerede olduklarını bilmiyorduk ama annem marketten aldıklarını yerlerine bile yerleştirmeden, kendini telaşa kaptırmamaya çalışarak bana döndü, "Bana haritayı getir," dedi. "Bana Amerika haritanı getir."

Okula başladığım sene kapı kapı dolaşan satıcıların birinden aldığımız ansiklopedi setinin birinci cildinin iç kapağındaki cepte, katlanmış kocaman bir Kuzey Amerika haritası duruyordu. Hemen ön salona koştum; bütün kütüphanemiz babamın Mount Vernon'dan alıp getirdiği pirinçten yapılmış George Washington kitap desteklerinin arasında duruyordu: Altı ciltlik ansiklopedi, Metropolitan Life şirketinin ödülü olan deri ciltli ABD Anayasası ve Evelyn teyzenin onuncu doğum gününde Sandy'ye hediye ettiği eksiksiz Webster's sözlüğü. Haritayı açıp mutfak masasının muşamba örtüsünün üstüne serdim; annem haritanın üstüne eğilip anısını asla unutmayacağım o yeri dolduramaz pul koleksiyonu albümümle birlikte yedinci yaş günümde hediye ettikleri büyüteci kullanarak, Kentucky'nin orta-kuzey kesiminde tek bir benek olarak gösterilen Danville şehrini arayıp buldu.

Saniyeler sonra annemle birlikte koridora koşup tepesinde babamın sigorta satışlarından ötürü aldığı bir diğer ödülün, bakır bir levha üzerindeki Bağımsızlık Bildirgesi gravürünün asılı durduğu telefon sehpasının başına geçtik yine. Essex Kasabası'ndaki yerel santral sistemi daha ancak on yaşındaydı ve Newark'ta yaşayanların neredeyse üçte birinin telefonu bile yoktu, olanların çoğu da bizim gibi paylaşımlı hat kullanıyordu; bu yüzden hem böyle pahalı aramalar yapmak bizim çapımızdaki bir aile için sıradan bir ev alışkanlığı olmadığından hem de ne kadar basit bir açıklaması olursa olsun böyle bir teknoloji bize hâlâ sihir gibi görüldüğü için, şehirler arası telefon görüşmesi yapmak harikulade bir hadiseydi.

Annem yanlış bir şey yapmadığından ve ekstra bir ücret kesilmediğinden emin olmak için santral görevlisiyle çok net konuşuyordu. "Santral, şehirler arası ihbarlı bir görüşme yapmak istiyorum. Kentu-

cky, Danville'e. Aramak istediğim kişi Bayan Selma Wishnow. Santral, üç dakikam dolduğunda beni uyarmayı unutmayın lütfen."

Santral görevlisi rehberden numarayı alırken uzun bir sessizlik oldu. Annem hattın nihayet bağlandığını duyunca kulağımı ahizeye dayamam ama sesimi çıkarmamam için bana işaret etti.

"Alo!" Telefonu heyecanla açan Seldon'dı.

Santral: "Şehirler arası aranıyorsunuz. Bayan Selma Wistful'a ihbarlı bir arama var."

Seldon, "Hı hı," diye mırıldanıyor.

"Bayan Wistful'la mı görüşüyorum?"

"Alo? Annem evde değil."

Santral: "Bayan Selma Wistful'u arıyorum--"

Annem dayanamayıp, "Wishnow," diye bağırıyor. "*Wish-now*."

"Kimsiniz?" diye soruyor Seldon. "Kim arıyor?"

Santral: "Küçük hanım, anneniz evde mi?"

"Ben erkeğim," diyor Seldon. Afalliyor. Bir darbe daha. Hiç bitmiyor. Ama sesi gerçekten de kız gibi çıkıyor, bizim alt katta yaşarken olduğundan çok daha tiz. "Annem işten gelmedi daha," diyor.

Santral: "Bayan Wishnow evde değilmiş, hanımefendi."

Annem bana bakıyor, "Ne olmuş olabilir? Çocuk evde yalnız. Selma nerede olabilir? Çocuk tek başına. Santral, evde kim varsa onunla konuşacağım."

Santral: "Buyrun, bayım."

"Kimsiniz?" diye soruyor Seldon.

"Seldon, ben Bayan Roth. Newark'tan."

"Bayan Roth?"

"Evet. Annenle konuşmak için aramıştım."

"Newark'tan mı?"

"Beni tanıdın, değil mi?"

"Sesiniz sanki bu sokaktaymışsınız gibi geliyor."

"Ama değilim. Şehirler arası arama bu. Seldon, annen nerede?"

"Ben bir şeyler atıştırıyorum. Annemin işten gelmesini bekliyorum. İncirli bisküvi yiyorum. Süt içiyorum."

"Seldon--"

"Annemin işten gelmesini bekliyorum --geç saatlere kadar çalışıyor. Hep geç geliyor. Ben evde oturuyorum. Bazen bir şey atıştırıyorum--"

“Seldon, dur biraz. Bir saniye beni dinle.”

“Sonra annem eve gelip yemek yapıyor. Ama her akşam geç geliyor.”

Bu noktada annem bana dönüp ahizeyi almamı işaret ediyor. “Konuş onunla. Ben konuşunca dinlemiyor.”

“Ne konuşacağım ki?” diyorum, ahizeyi elime almak istemiyorum.

“Philip orada mı?” diye soruyor Seldon.

“Bir saniye, Seldon,” diyor annem.

Seldon, “Philip orada mı?” diye tekrarlıyor.

Annem bana dönüp, “Al şu telefonu, lütfen,” diyor.

“Ama ona ne söyleyeceğim?” diye soruyorum.

“Tut şu telefonu, hadi,” diyen annem ahizeyi kulağıma dayıyor.

“Alo, Seldon?” diyorum.

Kulaklarına inanamayan, tereddütlü bir sesle, “Philip?” diyor.

“Evet. Merhaba, Seldon.”

“Şey, biliyor musun, okulda hiç arkadaşım yok.”

“Annenle konuşmak istiyoruz,” diyorum ona.

“Annem işte. Geç saatlere kadar çalışıyor her gün. Ben bir şeyler atıştırıyorum. İncirli bisküvi yiyip bir bardak süt içiyorum. Haftaya doğum günüm var, annem dedi ki parti verebilirmişim—”

“Seldon, dur bi’ dakika.”

“Ama hiç arkadaşım yok.”

“Seldon, anneme bir şey sormam lazım. Bekle biraz.” Alıcıyı elimle kapatıp anneme fısıldıyorum, “Ona ne söyleyeceğim?”

Annem de fısıldıyor. “Bugün Louisville’de neler olduğunu biliyor muymuş, sor bakalım.”

“Seldon, annem bugün Louisville’de neler olduğunu biliyor musun diye soruyor.”

“Ben Danville’de yaşıyorum. Kentucky, Danville’de yaşıyorum. Annemin eve gelmesini bekliyorum. Bir şeyler atıştırıyorum. Louisville’de bir şey mi olmuş?”

“Bi’ saniye, Seldon,” diyorum. “Şimdi ne diyeceğim?” diye soruyorum anneme.

“Sadece konuş onunla, lütfen. Konuşmaya devam et. Santral üç dakikanın dolduğunu söyleyince bana haber ver.”

“Siz neden aradınız?” diye soruyor Seldon. “Ziyaretimize mi geleceksiniz?”

“Hayır.”

“Hayatını kurtardığım zamanı hatırlıyor musun?” diyor.

“Evet, hatırlıyorum.”

“Hey, orada saat kaç? Newark’ta mısınız siz? Summit Bulvarı’nda mısınız?”

“Newark’tayız dedik ya. Evet.”

“Ses çok net, değil mi? Sanki hemen sokağın köşesindeymişsin gibi. Keşke buraya gelip benimle bir şeyler atıştırsan, sonra haftaya doğum günü partimde de burada olabilsen. Doğum gününe çağırarak hiç arkadaşım yok. Satranç oynayacak kimsem de yok. Şimdi oturdum açılış hamlemi çalışıyorum. Açılış hamlemi hatırlıyor musun? Şahın hemen önündeki piyonu hareket ettiriyorum. Sonra fîli öne sürüyorum, sonra atı oynatıyorum, sonra diğer atı –şahla kalelerden birinin arasında hiç taş kalmayınca yaptığım hamleyi hatırlıyor musun? Şahımı korumak için iki kare ileri oynatıyorum ya hani?”

“Seldon–”

Annem fısıldıyor, “Onu özlediğini söyle.”

“Anne ya!” diyorum ona.

“Söyle hadi, Philip.”

“Seni özledim, Seldon.”

“O zaman bir şeyler atıştırmaya gelsene? Şey, sesin –yoksa hemen bizim sokaktan mı arıyorsun?”

“Hayır, şehirler arası görüşme bu.”

“Orada saat kaç?”

“Şey, 111 –altıya on var.”

“Aaa, burada da altıya on var. Annemin beş gibi evde olması gerekiyordu. En geç beş buçukta. Bir akşam *dokuzda* geldi.”

“Seldon,” diyorum, “Walter Winchell’ın öldürüldüğünden haberin var mı?”

“O kim?” diye soruyor.

“Bi’ dur, beni dinle. Walter Winchell Kentucky, Louisville’de öldürüldü. Sizin eyalette. Bugün.”

“Bunu duyduğuma üzüldüm. Kim ki o?”

Santral: “Üç dakikanız doldu, efendim.”

“Amcan mıydı?” diye soruyor Seldon. “Sizi görmeye gelen amcan mı? O mu öldü?”

“Hayır, hayır,” diyorum ve ta Kentucky’de, evde tek başına otururken, kafasına darbe alan asıl *oymuş* gibi konuştuğunu düşünüyorum. Şaşkın bir hâli var. Alıklaşmış, *afallamış* bir hâli var. Oysa sınıfımızın en zeki çocuğuydu o.

Annem telefonu elimden alıyor. “Seldon, ben Bayan Roth. Bir şey yazmanı istiyorum senden.”

“Tamam. Gidip bir kâğıt bulayım. Bir de kalem.”

Bekliyoruz. Bekliyoruz. “Seldon?” diyor annem.

Biraz daha bekliyoruz. “Tamam,” diyor.

“Seldon, söyleyeceklerimi yaz. Telefon çok para yazıyor.”

“Özür dilerim, Bayan Roth. Evde kalem bulamadım. Mutfak masasında oturuyordum. Bir şeyler atıştırıyordum.”

“Seldon, yaz hadi, Bayan Roth–”

“Tamam.”

“–Newark’tan aradı.”

“Newark’tan. Vay canına. Keşke ben de Newark’ta olsaydım, sizin altta yaşasaydım. Biliyorsunuz, ben Philip’in hayatını kurtarmıştım.”

“Bayan Roth Newark’ta arayıp–”

“Bir saniye. Yazıyorum.”

“–her şeyin yolunda olup olmadığını sordu.”

“Yolunda olmayan bir şey mi var? Yani Philip iyi. Siz de iyisiniz. Bay Roth da iyi mi?”

“Evet, sorduğun için teşekkürler, Seldon. Annene neden aradığımı söyle. Burada endişelenecek bir şey yok.”

“Endişelenmem gereken bir şey mi var?”

“Hayır. Sen bisküvilerini ye hadi–”

“Bence artık yeterince incirli bisküvi yedim ama yine de teşekkür ederim.”

“Hoşça kal, Seldon.”

“İncirli bisküviyi severim gerçi.”

“Hoşça kal, Seldon.”

“Bayan Roth?”

“Evet?”

“Philip beni ziyarete gelecek mi? Haftaya doğum günüm var ama partime çağıracak kimsem yok. Danville’de hiç arkadaşım yok. Buradaki çocuklar bana Bön diyor. Altı yaşındaki bir çocukla satranç oynamak zorunda kalıyorum. Yan evde oturuyor. Satranç oynayabi-

leceğim tek kişi o. Ufaklık bir çocuk. Ona satranç öğrettim. Bazen yapmaması gereken hamleler yapıyor. Ya da vezirini oynatıyor, ona bunu yapmamasını söylemek zorunda kalıyorum. Hep ben kazanıyorum ama bu hiç eğlenceli değil. Ama oynayacak kimsem yok ki.”

“Seldon, işler herkes için zor. Artık herkes için çok zor. Hoşça kal, Seldon.” Ahizeyi yerine koydu ve hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı.

Daha birkaç gün önce, 1 Ekim’de, eylül ayında Homestead 42 kapsamında yerleri değiştirilenlerin boşalttığı iki daireye –biri hemen altımızdaki, diğeri sokağın karşısında, üç bina ilerideki– First Ward Mahallesi’nden gelen İtalyan aileleri yerleşmişti. Bu yeni yaşam alanlarına doğrudan devlet tebliğiyle atanmışlardı, gerçi beş yıl boyunca kiralarının yüzde on beşi (ya da aylık 42,50 dolarlık kiranın 6,37’si) kadar hoş bir indirimle mükâfatlandırılmışlardı; bu para kira sözleşmesinin ilk üç yılı süresince ve sözleşmenin yenilendiği ilk iki yılda İç İşleri Bakanlığı tarafından doğrudan ev sahibine ödenecekti. Bu gibi düzenlemeler Homestead programının, giderek artan sayılardaki Yahudi olmayan vatandaşların adım adım Yahudi ağırlıklı mahallelere yerleştirilmesi ve bu sayede söz konusu herkesin “Amerikanlık”larının “güçlendirilmesi” için tasarlanan İyi Komşu Projesi adlı, daha önce halka duyurulmamış bölümü uyarınca yapılıyordu. Fakat evlerimizde, hatta bazen okulda öğretmenlerimizden duyduğumuza göre, İyi Komşu Projesi’nin altında yatan amaç, tıpkı *Biz Bize*’nin amacı gibi, Yahudilerin toplumsal yapısındaki birlik beraberliği zayıflatmak ve diğer yandan da Yahudi toplumunun yerel ve kongre seçimlerinde sahip olabilecekleri seçmen gücünü azaltmaktı. Yahudi ailelerin yerlerinden edilmesi ve onlardan boşalan yerlere Yahudi olmayan ailelerin getirilmesi devletin temel planına göre işlerse eğer, Amerika’nın ağırlıklı olarak Yahudilerden oluşan yirmi bölgesinin en az yarısında, Lindbergh’in ikinci dönemi başlamadan önce Hristiyan çoğunluğun hâkimiyeti sağlanacak ve Amerika’nın Yahudi Sorunu’nun öyle ya da böyle çözümünü de an meselesi olacaktı.

Bizim alt kata yerleştirilen aile –bir anne, bir baba, bir oğul ve bir büyükanne– Cucuzza ailesiydi. Babam her ay müşterilerinin ödeyeceği ufaklık primleri toplamak için büyük ölçüde İtalyanlardan oluşan First Ward taraflarını yıllardır arşınladığı için yeni kiracıları tanıyor-du zaten, bu yüzden de gece bekçisi Bay Cucuzza’nın ailesinin Holy

Sepulchre Mezarlığı'ndan çok da uzak olmayan bir ara sokaktaki bir apartmanın musluklarından sıcak su akmayan dairesindeki eşyalarını bir kamyonu yükleyip getirmelerinin ertesi sabahı, babam işten eve dönerken önce alt katın kapısını çaldı ve üstünde ceketiyle kravatı olmadan, ellerindeki kire rağmen, kapıyı açan büyükannenin ölen kocasının gömülebilmesini sağlayan poliçeyi satan sigortacıyı tanıyıp tanımadığını anlamaya çalıştı.

“Diğer” Cucuzza’lar (“bizim” Cucuzza’ların, First Ward’daki sıcak suyu olmayan dairelerinden üç bina ötemize taşınan akrabaları) üç oğlan bir kız çocuğu, iki ebeveyn ve bir büyükbabayla çok daha büyük bir aileydi ve muhtemelen daha gürültücü, daha rahatsız edici komşulardı. Büyükbabaları ve babalarının, Newark’ın İtalyan mahallelerini elinde tutan ve Longy’nin yeraltı dünyasındaki tekelinin tek ciddi rakibi olan Kaçakçı lakaplı ganster Ritchie Boiardo ile yakın ilişkileri vardı. Anlaşılan babaları Tommy, tıpkı kendi emekli babası gibi, Boiardo’nun emrindeki adamlardan biriydi; Third Ward’un yoksul semtlerini gezip her gün inançla kumar oynamayı sürdüren Zencilerin ceplerindeki her kuruşa el koymak için mahalledeki bütün meyhaneleri, berber dükkânlarını, genelevleri, okul bahçelerini ve şekercileri dolaşmadığı zamanlarda Boiardo’nun sahibi olduğu ünlü restoran Vittorio Castle’da garsonluk yapıyordu. İnançları ne olursa olsun, bu diğer Cucuzza’lar, annemle babamın etkilenmeye fazlasıyla açık olan oğullarının yakınında görmeyi hiç istemeyecekleri türden bir aileydi. Babam, pazar sabahı kahvaltı masasında bizi rahatlatmak için o kumar maşası ve üç oğlundansa, bu gece bekçisi ve onun St. Peters’a kayıtlı, babamın dediğine göre o kabadayı kuzenleriyle hiçbir alakası olmayan, işitme sıkıntısı çeken iyi huylu oğlu Joey ile komşu olmanın çok daha iyi olacağını söyledi. First Ward’dayken Tommy Cucuzza’nın çocuklarının dördü de mahalledeki devlet okuluna giderken, bizim oraya taşınıncı zeki Yahudi çocuklarıyla dolup taşan bizimki gibi bir devlet okuluna gitmek yerine onlar da Joey gibi St. Peters’a kaydolmuşlardı.

Babam işten Winchell suikastından sadece birkaç saat sonra ayrılıp Monty amcanın öfkeli itirazlarına aldırmadan o gergin akşamın geri kalanını karısıyla çocuklarının yanında geçirmek üzere eve döndüğü için hepimiz mutfak masasında oturmuş radyoda yeni bir haber duymayı bekliyorduk ki Bay Cucuzza ve Joey arka merdivenlerden

çıkıp ziyaretimize geldiler. Kapıyı tıklattılar, sonra babam kapıdakilerin kim olduğundan emin oluncaya kadar bir süre sahanlıkta beklemek zorunda kaldılar.

Bay Cucuzza neredeyse iki metre boyunda, yüz on kilodan fazla, iri yarı, kel bir adamdı; işe gitmek için hazırlandığından üstünde lacivert bir gömlek, yeni ütülenmiş lacivert bir pantolon ve daha önce hiç elimi uzatsam dokunabileceğim kadar yakınında durmadığım birkaç kiloluk olağanüstü ekipmanı taşıyan geniş, siyah bir kemerden oluşan üniforması vardı. Pantolonunun iki yan cebinin üstünden sarkan, her biri birer el bombası büyüklüğünde iki tomar anahtar ve parlak kemer tokasına bir kayışla tutturulmuş, siyah kılıflı bir gece bekçisi saati vardı. İlk bakışta o saati bomba sanmıştım ama belinde takılı duran kılıfın içindekinin silah olduğu şüphe götürmezdi. Aynı zamanda cop işlevi de gören uzun el feneri arka cebine diklemesine sıkıştırılmıştı, kolalı iş gömleğinin kollarından birindeyse üstünde mavi harflerle “Özel Güvenlik” yazan üçgen şeklinde beyaz bir yama vardı.

Joey de epey iriydi, benden sadece iki yaş büyük olmasına rağmen kilosu benimkinin iki katıydı ve bana kalırsa onun üstündeki ekipman da en az babasınınkiler kadar ilgi çekiciydi. Sağ kulak deliğini dolduran ve çiğnenmiş bir sakız parçasına benzeyen ısıtma cihazı incecik bir kabloyla üstünde kadran olan ve gömlek cebine klipslenmiş siyah renkli yuvarlak kılıfa, diğer bir kabloyla da pantolon cebinde taşıdığı, çakmak büyüklüğündeki bataryaya bağlıydı. Elinde de annesinin anneme hediye olarak gönderdiği pasta vardı.

Joey’nin hediyesi o pasta, Bay Cucuzza’nınki ise bir tabancaydı. Onda iki tane vardı, birini işe giderken yanında götürüyordu, diğerini evde saklıyordu. Yedek olanı babama vermek için uğramıştı.

“Çok kibarsınız,” dedi babam, “ama ben ateş etmeyi bilmem.”

“Tetiğini çekicen.” Bay Cucuzza’nın cüssesine göre şaşırtıcı derecede yumuşak bir sesi vardı, öte yandan sanki bekçi olarak volta attığı saatlerde soğuk havaya fazla maruz kalmışçasına hafiften kulak tırmalıyordu. Aksanını dinlemek de o kadar komikti ki bazen yalnızken ben de onun gibi konuşuyordum. Kim bilir kaç defa onun gibi, “Tetiğini çekicen,” diyerek kendi kendimi eğlendirdim? Joey’nin Amerika’da doğup büyümüş annesi dışında bizim Cucuzzaların hepsinin acayip sesleri vardı, en acayibi de o bıyıklı büyükanneninkiydi, hatta Joey’nin sestən çok bir sesin bükümsüz yankısını andıran sesinden

bile acayıpti onunki. İster yanında başkaları varken (ben de dâhil) isterse tek başına olsun, arka merdivenlerden inerken ya da diz çökmüş arkadaki minicik bahçenin toprağına sebze ekerken ya da karanlık koridorda dikilmiş bir şeyler mırıldanırken sadece ve sadece İtalyanca konuştuğu için acayıp bulmuyordum onu. Sesi acayıpti çünkü bir erkek sesine benziyordu –kendisi de uzun, siyah bir elbise giymiş ufak tefek bir adama benziyordu, sesi de tıpkı bir erkek sesi gibi çıkıyordu, özellikle de emirler ve buyruklar yağdırırken ve Joey’nin uymamazlık edemediği uyarılarda bulunurken. Joey’nin şakacı yanı, rahibelerin ve rahiplerin kurtarabilecek kadar sık görmedikleri ruhu, ikimiz yalnızken resmen tek karşılaştığım hâliydi. Sağırlığına çok üzülmenin zor olmasının nedeni Joey’nin kornayı andıran kendine özgü acayıp kahkahasıyla neşeli, afacan, zihni anlaşılmasız şekilde oradan oraya sıçrayan meraklı, geveze ve son derece saftirik bir çocuk olmasıydı. Onun için üzölmek zordu ve ailesinin yanındayken Joey öyle uslu, öyle itaatkârdı ki sanki Shushy Margulis’in kanunsuz oyunlarını izliyormuşum gibi şaşırıyor ve anlamakta güçlük çekiyordum. İtalyanların Newark’ında ondan daha iyi bir evlat olamazdı, kendi annem de tam bu yüzden onu karşı konulmaz buluyordu; kusursuz evlat olmaya kendini adanmışlığı, o uzun ve simsiyah kirpikleri, büyüklerin yüzlerine saygıyla, ne yapması gerektiğini söylemelerini beklermişçesine bakması, anneme Yahudi olmayanlarla arasına koymaya alıştığı savunmacı ve tedirgin mesafeyi bir kenara bıraktırıyordu. Memleketinden bir türlü kopamamış büyükannesi ise hem annemin hem benim ödümü koparıyordu.

“Tabancayı doğrultucan,” Bay Cucuzza parmaklarını kullanarak babama ne yapması gerektiğini açıklıyordu, “ve vurucan. Doğrultucan ve vurucan, hepsi bu.”

“İhtiyacım yok,” dedi babam.

“Ama ya kapıya dayanırlarsa, nasıl korunucaksın?” dedi Bay Cucuzza.

“Cucuzza, ben bin dokuz yüz birde, Newark şehrinde doğdum,” dedi babam ona. “Hayatım boyunca kiramı vaktinde ödedim, vergilerimi vaktinde ödedim, faturalarımı vaktinde ödedim. Hiçbir işverenimi tek kuruş dolandırmaya çalışmadım. ABD hükümetini dolandırmaya çalışmadım. Bu ülkeye inanıyorum ben. Bu ülkeyi seviyorum.”

“Ben de öyle,” dedi, devasa yeni alt komşumuz, bende yarattığı büyümlü etkiye bakılırsa belindeki o geniş kemerle kim bilir kaç kelle asılmış olabilir. “Ben buraya on yaşında geldim. Her yerden daha iyi, en iyi ülke. Hiç değilse Mussolini yok burada.”

“Böyle düşünmenize sevindim, Cucuzza. İtalya için büyük trajedi, sizin gibi insanlar içinse büyük bir insanlık trajedisidir.”

“Mussolini, Hitler –midemi bulandırıyorlar.”

“Ben neyi severim biliyor musunuz, Cucuzza? Seçim gününü,” dedi babam. “Oy vermeyi severim. Yaşım geldiğinden beri tek bir seçimi kaçırmadım. 1924’te Bay Coolidge’e karşı Bay Davis’e oy verdim, Bay Coolidge kazandı. Bay Coolidge’in bu ülkenin yoksul insanlarına neler yaptığını hepimiz biliyoruz. 1928’de Bay Hoover’a karşı Bay Smith’e oy verdim, Bay Hoover kazandı. Onun da bu ülkenin yoksul insanlarına neler yaptığını hepimiz biliyoruz. 1932’de yine Bay Hoover’a karşı Bay Roosevelt’e ilk oyu verdim ve Tanrı’ya şükür, Bay Roosevelt kazandı ve Amerika’yı tekrar ayağa kaldırdı. Bu ülkeyi Buhran’dan çıkardı ve halka söz verdiği şeyi sağladı – yeni bir düzen. 1936’da Bay Landon’a karşı Bay Roosevelt’e oy verdim ve Bay Roosevelt yine kazandı –iki eyalet, Maine ve Vermont; Bay Landon sadece bu ikisini alabildi. Kansas’ı bile alamadı. Bay Roosevelt tüm başkanlık seçimlerinde alınmış en yüksek oyla ülkeyi kasıp kavurdu ve bir kez daha seçim kampanyasında çalışan insanlara verdiği vaatlerin hepsini gerçekleştirdi. Seçmenler bin dokuz yüz kırkta ne yaptılar peki? Onun yerine bir faşisti seçtiler. Coolidge gibi bir aptal, Hoover gibi bir ahmağı da değil üstelik, madalyalı tam bir faşisti. Bir faşisti Beyaz Saray’a soktular ve yanına da ortalığı karıştıran bir başka faşisti, Bay Wheeler’ı koydular; sadece en az Hitler kadar Yahudi düşmanı değil, işçilerini makineye çeviren bir köle taciri olan Bay Ford’u da kabineye soktular. Bayım, şimdi siz bana, benim evime kadar gelmiş, bana bir tabanca veriyorsunuz. Bin dokuz yüz kırk iki Amerika’sında daha hiç tanımadığım yepyeni komşum buraya gelip ailemi Bay Lindbergh’in Yahudi düşmanı çetesinden korumam için bana tabanca vermek zorunda hissediyor. Size minnettar olmadığımı sanmayın sakın, Cucuzza. Bu düşünceliğinizi asla unutmayacağım. Ama ben Amerika Birleşik Devletleri vatandaşıyım, karım da öyle, çocuklarım da,” dedi, sesi çatladı, “Bay Walter Winchell de öyleydi–”

Tam o anda radyoda Walter Winchell hakkında bir haber duyuldu. “Şişşt!” dedi babam. “Şişşt!” sanki mutfakta kendisinden başka nutuk atan varmış gibi. Hepimiz dinliyorduk –Joey bile dinliyor görünüyordu– kuşların sürüler hâlinde göç ettikleri ve balıkların suda yüzdükleri gibi.

O gün Kentucky, Louisville’deki mitingde Ku Klux Klan’la iş birliği içinde çalışan, Amerikan Nazi Partisi’nden şüpheli bir suikastçı tarafından katledilen Walter Winchell’in naaşı o gece trenle Louisvile’den New York City’deki Pennsylvania İstasyonu’na götürülecekti. Naaş belediye başkanı Fiorello La Guardia’nın emriyle ve New York City polisinin koruması altında, öğlene kadar tren istasyonunun ana salonunda kalacaktı. Yahudi geleneği uyarınca aynı gün öğlen ikide New York’un en büyük sinagogu olan Emanu-El Sinagogu’nda bir cenaze töreni düzenlenecekti. Cenaze sinagogdan Beşinci Cadde’de sayıları on binleri bulması beklenen kalabalığa doğru ilerleyene kadar tüm tören canlı yayımlanacaktı. Konuşmacılar arasında Belediye Başkanı La Guardia’nın yanı sıra Demokratik Parti Senatörü James Mead, New York’un Yahudi Valisi Herbert Lehman ve ABD Eski Başkanı Franklin D. Roosevelt de olacaktı.

“İşte!” diye bağırmaya başladı babam. “Dönüyor! Roosevelt dönüyor!”

“Ona fena hâlde ihtiyacımız var,” dedi Bay Cucuzza.

“Çocuklar, neler oluyor farkında mısınız?” diye sordu babam ve kollarımı Sandy’yle benim omuzlarımıza attı. “Amerika’daki faşizimin sonu geldi! Burada Mussolini olmayacak, Cucuzza –burada Mussolini olmayacak artık!”

Ekim 1942

Kötü Günler

Ertesi akşam Alvin bizim eve geldi, altında yepyeni, yeşil bir Buick, yanında da Minna Schapp adındaki nişanlısıyla. Çocukken ne zaman “nişanlı” kelimesinin kullanıldığını duysam bir tuhaf olurdum. O kız her kimse ona çok önemliymiş havası katıyordu –ama sonra kız çıkıp geldi, sıradan bir kızdı, bizimkilerle tanıştığında yanlış bir şey diyeceğim diye ödü kopuyordu. Belli ki önemli olan Alvin’in müstakbel karısı değil, müstakbel kayınpederiydi; Alvin’i –yükü taşıyan ve kendilerine yanlış yapanlardan kurtulan iki güçlü kuvvetli kabadayıyla birlikte yasa dışı makinelerin nakliyesini ve kurulumunu yaptığı– oyun makinesi işinden kurtarıp Hong Kong tarzı ipekli kumaştan özel dikim takım elbiseler ve monogramlı beyaz gömlekler giyen bir Atlantic City restorancısına dönüştürmeye hazır usta bir iş adamıydı. Bay Schapp’ın bizzat kendisi de yirmili yıllarda Pinball Billy Schapiro olarak başlamıştı, Güney Philly’nin en leş mahallelerinin en şiddet dolu sokaklarındaki en köhne evlerde, en kötü koşullarda yaşayan beş para etmez kumarbazlardan biriydi –bir diğeri de Shushy Margulis’in amcasıydı. 1942 yılına gelindiğinde bütün o pinball ve slot makinelerinin getirisi haftalık on beş bin dolara ulaşmıştı ve Pinball Billy, William F. Schapp II olarak yeniden doğmuştu, Green Valley Golf Kulübü’nün, (cumartesi geceleri kocaman mücevherler takan genç eşini Jackie Jacobs ve grubu Jolly Jazzers’in şarkılarıyla dans etmeye götürdüğü) Yahudi hayır cemiyeti Brith Achim’in ve (defin kurumu aracılığıyla sinagog mezarının en iyi manzaralı köşesinden bir aile mezarı satın aldığı) Har Zion Sinagogu’nun saygıdeğer bir üyesiydi, Merion banliyösündeki on sekiz odalı manzaralı konağın mihracesi

ve yoksul bir çocukken hayalini kurduğu gibi, Miami Sahili'ndeki Eden Roc adlı otelde her yıl kendisine ayrılan çatı katı süitinin müdavimiydi.

Yağlı ciltli, ürkek görünümlü bir kadın olan otuz bir yaşındaki Minna, Alvin'den sekiz yaş büyüktü, o çocuksu sesiyle konuşmaya cesaret edebildiğinde söylediği her sözcüğü sanki saati söylemeyi bile daha yeni öğrenmiş gibi telaffuz ediyordu. Baskıcı ebeveynlerin çocuğu olduğu her hâlden belliydi ama babası oyun makinesi işinin kamuya açık yüzü olan Intercity Nakliye Şirketi'nin yanı sıra insanların hafta sonları içeri girmek için sokağı iki tur dolanacak kadar uzun bir sıra oluşturdukları, Steel Rıhtımı'nın hemen karşısındaki devasa istakoz restoranının da sahibi olduğu için ve otuzlu yılların başlarında, içki yasağı bitip de Pinball Billy'nin kârlı bir ek iş olsun diye dâhil olduğu Waxey Gordon'ın eyaletler arası içki kaçakçılığı karteli birden sona erdiğinde Philadelphialıların Yahudi Güruhu dediği insanların arasında oldukça popüler olan et lokantası "Original Schapp's"i açtığı için, Pinball Billy, Alvin'in Minna'yla birlikte olup onun bir nevi korumalığını da yapmasına karar vermişti. "Anlaşmamız şöyle," demişti Schapp, Alvin'e kızına nişan yüzüğü alması için gereken parayı uzatırken. "Minna senin bacağıyla ilgilenecek, sen Minna'yla ilgileneceksin, ben de seninle ilgileneceğim."

İşte, kuzenim özel dikim takım elbiseleri kuşanmaya ve müthiş bir sorumluluk üstlenip Jersey City'nin sahtekâr Belediye Başkanı Frank Hague, New Jersey'nin hafif sıklet şampiyonu Gus Lesnevich ve yeraltı dünyası toplantısı için şehre gelen haraç baronları Clevelandli Moe Dalitz, Bostonlu King Solomon, Los Angeleslı Mickey Cohem ve hatta "Beyin" in ta kendisi Meyer Lansky gibi ünlü müşterilere yer göstermeye böyle başlamıştı. Ve düzenli olarak her eylül ayında yarışmadaki zaferinin hemen ardından o yılın yeni taç giymiş Miss Amerika'sı ile onun şaşkına dönmüş akrabalarını da ağırlıyorlardı. Herkes iltifatlara boğulduktan ve o aptal istakoz önlüklerini taktıktan sonra, parmağını şaklatarak garsona hesabı restoranın karşılayacağını işaret etmek Alvin'in en büyük zevkiydi.

Pinball Billy'nin tek bacaklı damadı çok geçmeden kendi lakabı Fiyakalı'yı edindi, hem de Alvin'in herkese anlata anlata bitiremediği gibi dünya hafif sıklet unvan şampiyonu aday Allie Stolz vermişti ona bu adı. Alvin, Minna'yla birlikte akşam yemeği için bize uğradık-

ları gün, Philly'den –tıpkı Gus Lesnevich gibi Newark çocuğu olan– Stolz'u ziyarete gelmişti. Stolz geçen mayıs ayında Madison Square Garden'daki maçta on beşinci raunt sonunda hakem kararıyla hafif sıklet şampiyonuna karşı kaybetmişti ve kazandığı takdirde Tippy Larkin'le dövüşme fırsatı yakalayabileceği, kasımdaki Beau Jack maçına hazırlanmak için o sonbaharı Marsillo'nun Market Caddesi'ndeki spor salonunda çalışarak geçirecekti. "Allie şu Beau Jack engelini bir geçti mi unvanla arasındaki tek engel Larkin olacak, o da pek formunda değil," diyordu Alvin.

Formunda değil. Saçmalığın daniskası. Leşini çıkarmak. Sağlam herif. Ne alıp veremediği var? Domuz gibi homurdanma. Dünyanın en eski üçkâğıdı. Alvin'in yepyeni bir sözcük dağarcığı vardı ve bu yeni gösterişçi konuşma şeklini duymanın annemle babamın canını sıktığı belliydi. Yine de, "Allie'nin harcadığı mangırın haddi hesabı yok," diyerek Stolz'un bonkörlüğünden hayranlıkla söz ettiğinde, okula gidince Alvin'in "para" sözcüğü yerine kullanmaya başladığı kapsamlı potpuriye bu havalı deyimi de ekleyerek sağlam bir herif gibi konuşmamak için kendimi zor tutuyordum.

Annem onu konuşturmaya uğraşsa da Minna yemek boyunca sessizdi, benim de utangaçlığım tutmuştu, babam ise önceki gece Cincinnati'de yaşanan bombalı sinagog saldırısından ve iki saat dilimine yayılan farklı Amerikan şehirlerindeki Yahudi dükkânlarının yağmalanmasından başka bir şey düşünemiyordu. Bu, ailesini Summit Bulvarı'nda yalnız bırakmaktansa Monty amcayı yüzüstü bırakmayı seçtiği üst üste ikinci geceydi ama böyle bir zamanda ağabeyinin gazabını düşünemezdi, akşam yemeği boyunca sürekli kalkıp oturma odasına gitti ve Winchell'in cenazesinin ardından çıkan haberleri dinlemek için radyonun başına geçti. Bu sırada Alvin, Allie'yi ve onun boks dünyasındaki başarısını dilinden düşürmüyordu, bu Newarklı hafif sıklet şampiyon adayı Alvin'in insan ırkına dair en derin hayallerinin vücut bulmuş hâliydi sanki. Yanımızdan ayrılışı, ona bacağına mal olan tüm ahlaki değerlerini de alıp götürmüş olabilir miydi? Bir zamanlar kendisiyle Shushy Margulis'in hevesleri arasında duran her ne varsa onları bertaraf etmişti –bizi bertaraf etmişti.

Minna'yla tanıştığım zaman, Alvin'in ona ampüte olduğunu söyleyip söylemediğini merak ettim. Minna'nın o baskı altına alınmış kişiliğinin onu Alvin'in kendi gerçeğini *anlatabileceği* ilk ve tek kadın

hâline getirdiği o zamanlar hiç aklıma gelmedi, Minna'nın Alvin'in kadınlar konusundaki başarısızlığının kanıtı olduğunu hiç tahmin edemedim. Aslında o kesik bacağı Alvin'in Minna'yla yakaladığı en büyük *başarısıydı*, özellikle de Schapp 1960'ta öldükten ve kumar makinelerinin başına Minna'nın beş para etmez ağabeyleri geçtikten sonra, Alvin'in restoranların başına geçip iki eyaletteki en göz kamaştırıcı fahişelerle gezip tozmakla yetindiği zamanlarda. Kesik bacağı ne zaman sıkıntı çıkarsa, ağrısı, kanasa ya da enfeksiyon kapsa –ki karıştırdığı işler yüzünden sık sık oluyordu bu– Minna hemen devreye girip protezini takmasını yasaklıyordu. Alvin, “İsa aşkına, takma kafana, iyiyim ben,” dese de Minna bir tek konuda galebe çalardı. “İyileşinceye kadar o bacağın üstüne ağırlık yükleyemezsin,” diyordu; daha dokuz yaşında bile değilken, ona annelik yapan Minna'nın yerinde benim olduğum zamanlarda, Alvin'den öğrendiğim kadarıyla takma bacağın yerine oturmadığı anlamına geliyordu bu. Alvin yaşlanıp da aldığı kilolar yüzünden bacağı sürekli arıza çıkarmaya başladığında, bacağı iyileşinceye kadar protezsiz dolaşmak zorunda kaldığında Minna onu yazları arabayla halk plajına götürür, o kocaman bir şemsiyenin altında baştan aşağı giyinik bir hâlde oturup onu izlerken Alvin her yarayı iyileştiren suların içinde saatlerce yüzer, dalgaların arasında oyunlar oynar, sırtüstü uzanıp ağzından havaya sular fışkırtır ve sonra plajı dolduran turistleri korkutmak için suların içinden “Köpek balığı! Köpek balığı!” diye çığlık atarak çıkıp korkuyla kesik bacağına gösterirdi.

Alvin, o sabah anneme telefon edip Kuzey Jersey'ye geleceğini ve komando birliğinden geri döndüğü ve hayatı herkese cehennem ettiği zamanlarda yaptıkları her şey için amcasıyla yengesine teşekkür etmeye gelmek istediğini söyledikten sonra Minna'yı da alıp yemeğe geldi. Onlara teşekkür edeceği çok şeyi olduğunu, onlarla barışmak, oğlanları görmek ve nişanlısını ailesiyle tanıştırmak istediğini söylemiş. Söyledikleri bunlardı, babamla ve babamın içgüdüsel olarak yaptıklarının hatırasıyla –aralarındaki geçmişten gelen nefretle, ta en başından beri var olan o farklı insanlar olmalarından kaynaklanan nefretle– karşı karşıya gelmeden kafasında olanlar da bunlardı muhtemelen, ki okuldan eve dönüp de geleceğini haber alır almaz çekmecemi kurcalayıp bana verdiği madalyayı bulmamın ve o Philly'ye gittiğinden beri ilk defa fanilama iliştiirmemin sebebi de buydu.

Ailenin kara koyununun gönöl alma amaçlı ziyareti için pek de ideal bir gün olmadığı kesindi. Newark'ta ya da diğer New Jersey şehirlerinde hiçbir Yahudi karşıtı eylem bildirilmemişti o gece ama Louisville ve Ohio Nehri'nden yüzlerce kilometre uzaktaki Cincinnati'de sinagoga atılan ve binayı yakıp kül eden yangın bombası ve (en büyük üçü St. Louis, Buffalo ve Pittsburgh olan) diğer sekiz şehirdeki Yahudi dükkânlarının dağıtılıp yağmalanması, Walter Winchell'in Hudson Nehri'nin diğer tarafındaki New York'ta Yahudi geleneklerine göre yapılacak olan cenaze töreninin –ve bu törenlerle çıkan gösterilerle onlara karşı yapılan diğer gösterilerin– evimizin çok yakınında da şiddet eylemlerinin patlak vermesine sebep olabileceğinden duyulan korkuyu azaltmaya hiç de yardımcı olmamıştı. Okulda sabah ilk iş, dördüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar bütün öğrenciler yarım saatlik özel bir toplantıya götürüldüler. Eğitim Kurulu'ndan bir temsilci, Belediye Başkanı Murphy'nin makamından bir vekil ve Okul Aile Birliği başkanıyla birlikte, okul müdürü gün içerisinde güvenliğimizin sağlanması için alınan önlemleri saydı ve bizi okula gelip giderken zarar görmekten koruyacak on kuralı sıraladı. Bullet Apfelbaum'un Yahudi polisinden, bütün gece sokaklarda dolaşan ve sabah da hâlâ orada olan, Sandy'yle ben okula giderken termoslara doldurdukları kahveleri içip Lehrhoff'un fırınının bağışladığı pudra şekerli donutları yiyen o heriflerden hiç söz edilmemişti ama belediye başkan vekilinden “normal koşullar sağlanıncaya kadar” mahallede devriye gezen daha fazla polis gücü olacağını öğrendik ve okulun kapılarında ve koridorlarında bekleyen üniformalı polisler görürsek telaşa kapılmamamız konusunda tembihlendik. Her öğrenciye ikişer teksir kâğıdı dağıtıldı, birinde sokaktayken uymamız gereken kurallar listelenmişti ve sınıflarımıza döndüğümüzde öğretmenlerimizle de bunların üstünden geçtik, diğerindeyse yeni güvenlik önlemleri konusunda ebeveynlerimizin bilmesi gerekenler yazıyordu. Eğer sormaları gereken bir şeyler olursa anne ve babalarımızın doğrudan Bayan Sisselman ile, annemin yerine geçen Okul Aile Birliği başkanıyla, görüşmesi gerekiyordu.

En son Evelyn teyzenin Haham Bengelsdorf'u bizimle tanıştırmaya getirdiği zaman oturduğumuz yemek odasında yemek yedik. Alvin'in aramasına cevap verip sesini duyduğu anda kendisine kin

tutamayacağını şıp diye anladığı annem, bu telefonda sonra onun seveceği yemekler yapmak için alışverişe gitti, hem de kapıyı kilitleyip sokağa çıkmak zorunda kaldığı her defasında içinde büyüyen kaygıya rağmen. Kaldırımları arşınlayan ve devriye araçlarıyla sokakları dolaşan silahlı Newark polisi de en az Bullet Apfelbaum'un Yahudi polisini görmek kadar güven veriyordu, bu yüzden kuşatma altındaki bir şehirde alışveriş yapan herhangi biri gibi Chancellor Bulvarı'nı âdeta koşarak dolaşıp ihtiyacı olan her şeyi bir çırpıda aldı. Sonra mutfağa girip hemen çikolata soslu çikolatalı pasta yapmaya, Alvin'in sevdiği gibi cevizleri kırıp doğramaya ve Alvin'in bütün tepsiyi tek başına silip süpürebileceği *latkelerden* yapmak için patatesleri soyup soğanları doğramaya başladı; Alvin yeni Buick'yle sokağa girdiğinde eve hâlâ bu davetsiz ziyaretten nasibini alan fırınlama, kızartma ve kaynatma işlemlerinin kokusu hâkimdi. Alvin arabasını eskiden onunla birlikte çaldığım futbol topuyla paslaştığımız yere, artık Bay Cucuzza'nın ek iş olarak insanların mobilyalarını taşımak için kullandığı, izin günlerinde uzun uzun uyuduğundan ve o gün de izin günü olduğundan ara sokağa park ettiğian Ford marka küçük kamyonetinin arkasına park etti.

Alvin üstünde köpek balığı derisinden, vatkalı, inci beyazı bir takım elbiseyle, ayağında iki renkli sivri burun ayakkabılarla ve kucağında hepimiz için hediyelerle geldi: Bess yengesine üstü kırmızı güllerle süslü beyaz bir önlük, Sandy'ye bir eskiz defteri, bana bir Phillies şapkası ve Herman amcasına dört kişilik ailesini Atlantic City'deki restoranda bedavaya ıstakoz yemeye götürebileceği bir yemek çeki getirmişti. Hepimize böyle hediyeler getirmesi, sırf Philadelphia'ya kaçtı diye, bacağına kaybetmeden önceki yıllarda evimizde yaşadığı bütün o güzel anıları unutmadığını gösterdi bana. Tabii o anda ve orada parçalanmış bir aileymişiz gibi ya da yemek bitip de Minna mutfakta annemden *latke* tarifi alırken babamla Alvin arasında büyük bir kavga çıkacakmış gibi görünmüyordu hiç. Belki Alvin buram buram Marsillo'nun salonunun yabani şehveti kokan ve akla hayale gelmez bir zenginliğe kavuşmak üzere olduğunu belli eden o gösterişli kıyafeti ve havalı arabasıyla çıkıp gelmeseydi... belki Winchell daha yirmi dört saat önce suikasta uğramamış olsaydı ve en kötü korkularımız Lindbergh'in göreve geldiği ilk andan bu yana hiç bu kadar yakın görünmeseydi... belki o zaman çocukluğumun

başrolündeki bu iki yetişkin adam birbirlerini öldürmeye bu kadar yaklaşmayacaktı hiç.

O gecedен önce, babamın etrafına zarar verebilecek ya da akli-selimden cinnete yıldırım hızıyla geçip içindeki dizginleyemediği yok etme dürtüsünü zapt edemeyecek bir hâle gelebileceği hiç aklı-ma gelmezdi. Monty amcanın aksine babam Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, İrlandalıların ellerinde taşlar, sopalar ve demir borularla yığınlar hâlinde viyadüğün altındaki geçitten geçerek Third Ward Mahallesi'ndeki İsa katili Yahudilerden öç almaya geldikleri Runyon Caddesi'nde yoksul bir Yahudi çocuğu olmanın çilesinden söz etmeyi sevmezdi; iyi bir maça bilet bulduğu zamanlarda Sandy'yle beni Springfield Bulvarı'ndaki Laurel Garden'a götürmeyi ne kadar seviyorsa boks ringinin dışında birbiriyle dövüşen adamları görmekten de o kadar nefret ederdi. Babam daha altı yaşındayken, kendisinden üç yaş büyük ve elli santim kadar uzun ağabeyi Monty amcanın yanında dururken çekilmiş, iki pasaklı çocuğun üstünde eski mi eski tulumları, kirli tişörtleri ve korkunç saç kesimlerini gösterecek şekilde geriye itilmiş şapkalarıyla poz verdiği fotoğrafın hemen yanında duran ve babamın çocukluğundan kalma iki resimden biri olduğu için annemin aile albümünde sakladığı, on sekiz yaşındayken çekilmiş fotoğrafından babamın her zaman kaslı bir fiziğe sahip olduğunu biliyordum zaten. On sekizindeyken çekilmiş o sepya fotoğrafta babam çocukluğunu çoktan geride bırakmış, New Jersey, Spring Lake'teki güneşli bir plajda izin günlerinin tadını çıkan hovarda otel garsonlarının yaptığı insan piramidinin en altında, üstünde mayosuyla kollarını göğsünde kavuşturmuş , tüm azametiyle duruyordu. 1919'da çekilmiş o fotoğrafın da kanıtladığı üzere, daha en başından beri göğsü hep güçlü kuvvetliydi ve kolluk takmışçasına şişkin omuzlarıyla kaslı kollarını Metropolitan Life'ta çalışırken kapı kapı dolaştığı yıllarda da koruyabilmişti, üstüne bir de eylül ayı boyunca haftanın altı günü ağır kasalar çekip elli kiloluk çuvalar taşıdıktan sonra hayatında daha önce hiç olmadığı kadar büyük ve patlamaya hazır bir güç birikmişti bedeninde.

O gecedен önce, onu en sevdiği ağabeyinin babasız kalmış oğlunu kanlar içinde bırakmak şöyle dursun, herhangi birini döverken hayal etmek bile en az onu annemin üstündeyken hayal etmek kadar imkânsızdı benim için, özellikle de bizim gibi yoksullaşmış Avrupalı

köklerden gelen ve Amerikan emellerine sıkı sıkıya bağlı Yahudilerin anlaşmazlıkları kavgayla çözmeye karşı çıkan, yazılı olmayan güçlü kuralları varken. O dönemlerde genel Yahudi eğilimi alkole olduğu kadar şiddete de karşı olmaktı; bu erdemin en büyük kusuru, diğer etnik grupların eğitiminin ilk kuralı olan ve şiddetten başka çözüm yolunun bulunmadığı ve kaçmanın mümkün olmadığı zamanlarda işe yararlığı su götürmeyen kavga etme becerisini benim jenerasyonumun gençlerinin edinmemesi idi. Mesela bizim okuldaki yaşları beş ile on dört arasında değişen, Allie Stolz gibi üst düzey bir boksör ya da Longy Zwillman gibi başarılı bir gangster olamayacağı genetik yapısından belli olan birkaç yüz çocuğun arasında, Newark'ın sanayi mahallelerindeki diğer okullardakine kıyasla çok daha az kavga çıkıyordu çünkü bizim orada bir çocuğun ahlaki yükümlülükleri daha farklı tanımlanıyordu ve bizim gibiler içlerindeki agresifliği onlar gibi gösteremiyordu.

Yani akla gelebilecek bütün sebeplerden ötürü oldukça kahredici bir geceydi. 1942'de bu olayın altında yatan bütün işaretleri anlayabilecek kapasiteye sahip değildim henüz ama sadece babamdan ve Alvin'den akan kanı görmek bile yeterince şok ediciydi. Taklit Şark halımız boydan boya kana bulanmıştı, paramparça olan sehparamızın kırık parçalarından kan damlıyordu, babamın alnında kanla işaretlenmiş gibi kırmızı bir leke vardı, kuzenimin burnundan kanlar fışkırıyordu ve ikisi yumruk yumruğa kavga etmemişti, güreşe tutuşmamıştı aslında, daha çok birbirlerini itip kakmışlardı, kemikleri ürkütücü seslerle birbirine çarpmıştı; mitolojiden çıkıp bizim evin oturma odasında belirivermiş, farklı türlerin birbirine geçtiği fantastik yaratıklar gibi şaha kalkıp şakaklarından çıkan boynuzları birbirine geçirmişler ve o devasa, kırık boynuzlarını birbirlerinin etine saplamışlardı. Evin içindeyken ölçülü davranırsınız, ölçülü bir hızla hareket edersiniz ama bizim oturma odasında her şeyin ölçüsü kaçmış, ürkütücü bir hâle gelmişti. Güney Boston isyanları, Detroit isyanları, Louisville suikastı, Cincinnati bombalaması, St. Louis, Pittsburgh, Buffalo, Akron, Youngstown, Peoria, Scranton ve Syracuse'daki kargaşalar... ve şimdi de bu: Normalde düşman dünyasının işgallerine karşı ailece hep birlikte saf tutulan bir ortak alan olan sıradan oturma odamızda sopalı kuşanıp delirmişçesine birbirimizi yok ederek Amerika'nın en kötü sorununa Yahudi düşmanlarının hoşlarına gidecek bir çözüm bulmak üzereydik.

Bu dehşet, Bay Cucuzza'nın üstünde (komedi filmleri dışında daha önce ne yetişkin bir adamı ne de bir erkek çocuğunu giyerken hiç görmediğim) erkek geceliği ve yatak takkesi, elinde doğrulttuğu tabancasıyla evimize dalmasıyla sona erdi. Joey'nin Gölgelelerin Kraliçesi misali merdivenlerin dibinde beliriveren Eski Dünyalı büyükannesinden öfkeli bir çığlık yükseldi –annem arka kapıyı paramparça ederek davetsizce evimize dalan o gecelikli adamın silahlı olduğunu gördüğü anda en az büyükanneninki kadar tüyler ürpertici bir çığlık da bizim evden yükseldi. Minna akşam yemeğinde yediği her şeyi avuçlarına kismaya başladı, ben de kendimi tutamayıp altıma işedim, Sandy ise neyse ki doğru sözcükleri ve onları söyleyecek sesi bulup “Vurma sakın! Alvin o!” diye bağırmayı başarabildi. Ama Bay Cucuzza profesyonel bir özel mülk korumasıydı ve önce eyleme geçip sonra düşünecek şekilde eğitilmişti, bu yüzden de durup “Alvin de kim?” demeden önce, bir kolunu babamın saldırganının boğazına dolayıp diğer eliyle tabancayı başına doğrulttu.

Alvin'in protezi ikiye ayrılmıştı, kesik bacağı kanlar içindeydi ve bileklerinden biri kırılmıştı. Babamın ön dişlerinden üçü kırılmıştı, iki kaburga kemiği çatlamıştı ve sağ elmacık kemiğinin üstünde açılan kesiğin kapanmasını için yetimhane atının kafamda açtığı yara için gerekenin iki katı kadar dikiş atılması gerekti, ayrıca boynu öyle kötü incinmişti ki sonrasında aylarca çelik bir boyunlukla gezmek zorunda kalacaktı. Annemin yıllarca para biriktirip Bam's mağazasından satın aldığı ve her akşam kenara çekilip bir saat mahalle eczanesinin küçük kiralık kütüphanesinden ödünç aldığı Pearl Buck ya da Fannie Hurst ya da Edna Ferber'ın yeni romanını okuduktan sonra kitabın kurdeleli ayracını kaldığı sayfanın arasına yerleştirip üstüne koyduğu üstü camlı maun ahşaptan sehpanın tahta parçaları bütün odaya dağılmış ve mikroskobik cam parçaları babamın ellerine batmıştı. Yerdeki halı, duvarlar ve mobilyalar tatlı eşliğinde biraz sohbet etmek için oturma odasına geçtiklerinde yedikleri çikolatalı pastanın kremasına ve kan lekelerine bulanmıştı ve bir de odaya o korkunç koku sinmişti, insanın midesini ağzına getiren o boğucu mezbaha kokusu.

Evde böyle bir vahşete tanık olmak yürek parçalayıcıydı –patlamanın ardından bir ağacın tepesinde giysiler görmek gibi. Ölüm görmeye hazırlıklısınızdır belki ama ağacın tepesindeki giysilere değil.

Bütün bunlar babamın Alvin'in gördüğü tüm o ders verici ve sindirici sevgiye rağmen ıslah edilebilir bir yaradılışa sahip olmadığını bir türlü anlayamamasının sonucuydu –onu aslında kaçınılmaz olan yaradılışından korumak için yanına almasının sonucuydu. Bütün bunlar babamın Alvine baktığında Alvin'in rahmetli babasının trajik biçimde kısa süren yaşamını hatırlaması ve büyük bir üzüntüyle kafasını sallayıp çaresizce şu sözleri etmesinin sonucuydu: “Gıcır gıcır bir Buick, dolandırıcı kıyafetleri, it kopuk takımından arkadaşlar –peki bu akşam bu ülkede neler olduğundan haberin var mı senin Alvin, olup bitenler umurunda mı, seni hiç rahatsız etmiyor mu? Yıllar önce ederdi, kahretsin. O zamanları daha dün gibi hatırlıyorum. Ama artık etmiyor. Artık kocaman purolar ve otomobiller ilgini çekiyor. Biz burada otururken Yahudilerin başına neler geliyor haberin var mı senin?”

Ve Alvin, nihayet talihi dönen, geleceği hiç olmadığı kadar umutlu görünen Alvin, vesayeti bir zamanlar onun için her şey demek olan vasisinin, kimse onu yanına almazken Weequahic'teki sevecen ailesi ve onların halim selim dertleriyle dolu küçük evinin kapılarını iki defa kendisine açan akrabasının ona beş para etmediğini söylemesine daha fazla katlanamadı, tahammül edemedi. Mağdur taraf olmanın acısından kısılmış sesiyle kesik kesik konuşarak, tamamen misilleme, çamur atma, kınama, tehdit ve saçma sapan blöflerden ibaret laflarını nefes bile almadan bağıra çağıra sayıp döktü. “*Yahudiler* mi? Ben *Yahudiler* uğruna *hayatımı* mahvettim! Ben *Yahudiler* uğruna şu siktiğimin *bacağını* kaybettim! Ben *senin* uğruna şu siktiğimin *bacağını* kaybettim! Yoksa Lindbergh denen herif benim umurumda olur muydu? Ama sen beni onunla savaşılmaya gönderdin, ben de aklını siktiğim aptal bir çocuk olduğum için kalktım *gittim*. Bak şimdi, bak bakalım, benim Sikik Facia Amcam –*benim bacağım yok!*”

Bu noktada, giydiği o fiyakalı inci beyazı pantolonunun kumaşını tuttuğu gibi yukarı kaldırdı ve gerçekten de et, kan, kas ve kemikten oluşan bacağının artık yerinde olmayan alt kısmını gösterdi. Sonra yine içindeki adam olamayan adama (ve beş para etmez çocuğa) hakaretler ve küfürler yağdırdı ve son kahraman dokunuşunu da ekleyerek babamın suratına tükürdü. Babam bir ailenin hem savaş hem de barış olduğunu söylerdi ama böylesi bir aile savaşını hayal bile edemezdim. O ölü Alman askerinin suratına tükürdüğü gibi tükürmüştü babamın suratına!

Keşke ıslah edilmeden, kendi leş kokulu yoluna devam etmesine izin verilseydi ama böyle olmayınca sonunda o patlamaya hazır bomba bizi felakete sürüklemiş, nefretle andığımız şiddet evimize kadar girmişti ve acının bir insanı nasıl körleştirip içindeki namussuzluğu ortaya çıkardığını görmüştüm.

Ve neden, neden savaşmaya gitmişti ki sanki? Neden savaşmış ve neden düşmüştü? Çünkü savaş vardı ve o, o yoldan gitmeyi seçti – sonra da o azgın, isyankâr içgüdülerin tuzağına düştü! Keşke farklı bir zamanda yaşıyor olsaydık, keşke kafası biraz çalışsaydı... Ama o savaşmak istedi. Tıpkı kurtulmaya çalıştığı atalarına benziyordu o da. Sorunun temeli de buydu zaten. Aynı anda hem sadık kalmaya çalışmak hem de sadık kaldığı şeyden kurtulmak. Ki benim anlayabildiğim kadarıyla en başta o savaşa gitmesinin nedeni de buydu zaten.

O gecenin ilerleyen saatlerinde, Alvin'in ahbablarından ikisi Pennsylvania plakalı bir Caddy'yle (biri Alvin'le Minna'yı Allie Stolz'un doktorunun Elizabeth Bulvarı'ndaki muayenehanesine, diğeriyse Alvin'in Buick'ini Philly'ye götürmek için) geldikten sonra; babam (ellerindeki cam kırıklarını çıkardıkları, yüzündeki kesiği diktikleri, boynuna röntgen çekip kaburgalarını sardıkları ve çıkarken de ağrıları için eline kodein tabletleri tutuşturdukları) Beth Israel acil servisinden eve döndükten ve babamı kamyonetiyle hastaneye yetiştiren Bay Cucuzza onu pis ve darmadağın bir savaş meydanına dönen evimize geri getirdikten sonra Chancellor Bulvarı'nda silah sesleri duyuldu. Silah sesleri, çığlıklar, bağrışlar, sirenler –katliam başlamıştı, Bay Cucuzza daha az önce indiği merdivenleri saniyeler sonra yine koşarak çıktı ve bu defa içeri dalmadan önce kırık arka kapımızı bir kez tıklattı.

Gözümden uyku akarken ağabeyim beni yatağımdan çekip çıkardı ama zapt edemediğim korkuyla bacaklarım tutmayıp her kaldırılışında yere yığılınca babamın beni kollarına alıp taşıması gerekti. Yatağa girip uyumak yerine önlüğünü ve lastik eldivenlerini takıp bir kova, bir süpürge ve yer beziyle evi pisliğinden arındırmaya girişen annem, oturma odasındaki enkazın arasında ağlaya ağlaya temizlik yapan titiz annem de koşarak kapıya geldi ve dördümüz birlikte Bay Cucuzza'nın peşinden merdivenlerden inip Wishnow'ların eski dairelerine sığındık.

Bu kez Bay Cucuzza tabancayı uzatınca babam kabul etti. Zavalı vücudunun her yanı yara bere içinde ve sargılıydı, ağzındaki dişler kırılmıştı ama yine de Cucuzza'ların penceresiz arka antresinde bizimle birlikte yerde oturuyor, sanki ellerinin arasında tuttuğu bir silah değil de kucağına verilen ilk evladından beri kendisine teslim edilen en ciddi şeymişçesine tüm dikkatini o tabancaya vermiş öyle duruyordu. Annem, Sandy'nin mahcup metanetiyle benim serseme dönmüş uyuşuk hâlim arasında dimdik oturuyordu, kollarıyla ikimize sımsıkı sarılmış, duyduğu korkuyu çocuklarına belli etmemek için geride kalan bir gıdım cesaretle elinden geleni yapıyordu. Bu sırada hayatımda gördüğüm en iri adam elinde tabancasıyla karartılmış evin içinde dolaşiyor, deneyimli bir gece bekçisinin keskin gözleriyle pencereden pencereye gidip eve yaklaşan eli baltalı, halatlı ya da gaz yağı şişeli herhangi biri var mı diye kontrol ediyordu.

Bay Cucuzza, Joey'ye, karısına ve annesine yataklarında kalmalarını emretmişti ama ihtiyar kadın bütün o kargaşanın ve dördümüzün içinde bulunduğu dramın cazibesine dayanamamıştı. Davetsiz misafirlerine iltifat etmediği anlaşılan sert İtalyanca sözler savurup arada bir bağırarak çoğu zaman sobanın yanındaki yatağında üstünde giysileriyle uyuduğu karanlık mutfağın kapısından bakıyor ve boynundaki gümüş haçla her şeye sebep olan Yahudi düşmanı koruyucu azize kendisiymiş gibi o deli bakışlı gözlerini (çünkü gerçekten deliydi) bize dikiyordu.

Silah sesleri bir saat kadar devam etti ama biz şafak sökene kadar üst kata çıkmadık ve Bay Cucuzza cesurca çıkıp Chancellor Bulvarı'nı kordona aldıkları yere gidinceye kadar da o silahlı çatışmanın şehir polisiyle Yahudi düşmanları arasında değil, şehir polisiyle Yahudi polisi arasında yaşandığından haberimiz olmadı. O gece Newark'ta katliam falan olmamıştı, sadece silahlı çatışma çıkmıştı, evimizden duyabileceğimiz kadar yakın bir mesafede gerçekleşmiş olması sıra dışı olsa da bunun dışında, karanlık çöktükten sonra herhangi bir büyük şehirde patlak verebilecek herhangi bir kargaşadan farksızdı. Üç Yahudi –Duke Glick, Ayı Gerry ve bizzat Bullet'ın kendisi– öldürülmüş olsa da, Yahudi oldukları için değil (Monty amca, "Zararı olmadı gerçi," diyordu), yeni belediye başkanının sokaklardan temizlemek istediği haydutlardan oldukları için, Longy'ye artık şehrin Komiserler Kurulu'nun onursal üyelerinden biri olmadığı (Meyer

Ellenstein'in düşmanlarının çıkardığı dedikodulara bakılırsa, Murphy'nin Yahudi sefelinin yönetiminde sahip olduğu söylenen konuma artık sahip olmadığı) mesajını vermek için öldürölmüşlerdi. Polis komiseri *Newark News*'e "bu yasa dışı kanun infazcıları"nın gece yarısından önce devriye gezen iki polise hiçbir provokasyon olmaksızın ateş açtıklarını açıkladığında kimse bu açıklamayı umursamadı, hatta mahalledeki komşularımız arasında kimsenin kendilerini korumalarını istemeye tenezzöl etmeyeceğı bu tehlikeli tiplerin bir tören bile yapılmadan toprağı gömölmlerine özölen dahi olmadı. Böyle azılı suçluların kanının mahalle çocuklarının her gün okula gidip gelirken geçtikleri kaldırımı kirletmesi kötüydü elbette ama hiç olmazsa o kan Klan'la, Gümüş Formalılar ya da Alman-Amerikan Derneğı'yle çatışırken dökölmemişti.

Katliam yoktu, yine de babam sabahın yedisinde telefonun başına geçip Winnipeg'deki Shepsie Tirschwell'i aradı ve Yahudilerin korku içinde olduklarını, Yahudi düşmanlarının iyice gaza geldiklerini ve – Haham Prinz'in nüfuzunun baştakiler üzerinde hâlâ etkili olması sayesinde hiçbir Yahudi ailesinin henüz şu yer değıştirme projesinden daha kötüsünü yaşamadığı– Newark'ta normal insanlar gibi yaşamının artık mümkün olmadığını kabul etti. Eninde sonunda doğrudan devlet eliyle bir zulmün başlatılıp başlatılmayacağından kimse emin olamıyordu ama bu zulüm korkusu öyle boyutlardaydı ki en makul adam bile işine gücüne bakamıyordu, mantığını kullanıp şüpheyi, endişeyi ve öfkeyi bir kenara bırakan bir adam bile bu dengeyi daha fazla tutturabileceğini hiç sanmıyordu.

Evet, o başından beri yanılıyordu, evet, Bess ve Tirschwell'ler haklıydı, babam kabul ediyordu –sonra elinden geldiğince silkinip yanlış yaptığı ve yanlış idare ettiğı her şeyden duyduğı utancı ve kahve seh-pamızla birlikte, aldığı sert terbiyeyle yetişkin ideallerinin arasında duran yıkılmaz namus duvarını da yerle bir eden o umulmadık şiddet olayını bile üstünden attı. "Yetti artık," dedi Shepsie Tirschwell'e. "Yarın ne olacağını bilmeden yaşamaya devam edemiyorum artık." Ve sonra telefonda göç olayını, bunun için atılacak adımları, yapılması gereken ayarlamaları konuşmaya geçtiler, böylece Sandy'yle ben okula gitmek için evden çıkarken kulaklarımıza inanamasak da karışımıza dikilen güçlerin artık galip geldiğini ve bizim de ölkeden kaçıp başka bir ölkede yabancılar olarak yaşayacağımızı anlamıştık. Okula

gidene kadar yol boyu ağladım. Benzersiz Amerikan çocukluğumuz sona ermişti. Yakında vatanım dediğim yer doğum yerimden başka bir şey ifade etmeyecekti. Kentucky'deki Seldon'ın durumu bile benden daha iyiydi.

Ama sonra bitti. Kâbus sona erdi. Lindbergh gitmişti ve biz güvendeydik ancak küçücük bir çocukken koruyup kollayıcı kocaman bir devletin ve son derece sağduyulu bir anne babanın içime ektiği o ilk, el değmemiş güvenlik duygusunu bir daha hiç canlandıramadım.

Newark Haber Sineması Arşivlerinden Alınmıştır

6 Ekim 1942, Salı

Walter Winchell'in bayrağa sarılı tabutunu görmek için otuz bin kişi Pennsylvania İstasyonu'nun büyük salonuna doluştu. Bu suikastı "Nazi şiddetinin Amerikalı kurbanları" için Roosevelt'in yapacağı cenaze konuşmasıyla sonuçlanacak şehir çapında bir yas gününe dönüştürme fikri kendisine ait olan New York Belediye Başkanı Fiorello La Guardia'nın beklentilerini bile aşan bir kalabalıktı bu. İstasyonun önünde (ve şehrin dört bir yanındaki pek çok yerde) matem giysilerine bürünmüş sessiz kadın ve erkeklere, üstünde beyaz harflerle "Lindbergh Nerede?" yazan yarım dolar büyüklüğünde siyah rozetler dağıttılar. Belediye Başkanı La Guardia öğlene doğru şehrin radyo istasyonunun stüdyosuna ulaştı ve kafasındaki (Arizona kırsalında bir ordu bandosunun şefi olarak geçen çocukluğundan yadigâr) geniş kenarlı siyah Stetson şapkayı çıkarıp İsa'nın duasını okudu; sonra şapkayı tekrar başına geçirip bu kez Yahudilerin ölenin arkasından ettikleri İbranice duayı okudu. Saat öğlen on ikiyi vurunca İl Meclisi'nin kararnamesiyle şehrin beş bölgesinde bir dakikalık saygı duruşunda bulunuldu. New York polisi her yerdeydi, öncelikle de daha çok Almanların baskın olduğu Yorkville'de toplanan sağ görüşlü grupların düzenlediği protesto gösterileri denetlemek için; Yorkville, Yukarı Doğu Yakası'nın kuzeyinde ve Harlem'in güneyinde kalan, Amerikan Nazi hareketinin ana merkezi kabul edilen ve başkanla başkanın politikalarını militanca destekleyen bir Manhatttan mahallesindeydi. Öğlen birde, kollarına siyah kolluklar takmış polislerin kullandığı motosikletlerden oluşan merasim kıtası, Penn İstas-

yonu'nun önünde toplanan belediye başkanının bindiği motosiklet sepetinden bizzat başı çektiği cenaze kortejine eşlik etti; kortej yavaş yavaş kuzeye doğru Sekizinci Cadde'ye, oradan doğuya doğru 57. Cadde'ye, sonra yine kuzeye, Beşinci Cadde üzerinden 65. Cadde'ye ve Emanu-El Sinagogu'na kadar ilerledi. La Guardia'nın son koltuğuna kadar doldurulmasını emrettiği sinagogda toplanan yüksek rütbelilerin arasında Roosevelt'in 1940 kabinesinin on üyesi, Roosevelt'in Anayasa Mahkemesi'ne atadığı dört isim, Sanayi Kuruluşları Kongresi Başkanı Philip Murray, Amerikan İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Willian Green, Birleşmiş Maden İşçileri Sendikası Başkanı John L. Lewis, Amerikan Sivil Haklar Sendikası'ndan Roger Baldwin ve aralarında 1928'de hezimet yaşayan Demokratların başkan adayı, eski New York Valisi Al Smith'in de bulunduğu hâlihazırdaki ve geçmişteki Demokratik Parti New York, New Jersey, Pennsylvania ve Connecticut valileri, senatörleri ve kongre üyeleri vardı. Belediye işçilerinin gece yarısı kurdukları ve şehrin dört bir yanındaki telefon direklerine, berber direklerine ve kapı lentolarına kablolarla bağladıkları hoparlörler, anma törenini Manhattan'ın tüm mahallelerindeki (Yorkville hariç) sokaklarda toplanan New York'lulara ve onların yanında yer almak için şehir dışından gelen binlerce kişiye –ilk radyo programından bu yana Walter Winchell'ı her hafta dinleyen ve ona saygılarını sunmak için memleketlerinden kalkıp gelen Amerikalı bay ve bayanlara– taşıdı. Kadın, erkek, çocuk demeden toplanan insanların neredeyse hepsi birlik ve beraberliklerini temsil eden o simgeyi, o siyah beyaz “Lindbergh Nerede?” rozetini takıyordu.

Fiorello H. La Guardia –şehrin işçi kesiminin aklı başında idolü; beş dönem boyunca yoksul İtalyanların ve Yahudilerin yaşadığı Doğu Harlem bölgesini canhıraş temsil eden, ta 1933'te Hitler'i “sapkın bir manyak” olarak tanımlayıp Alman mallarını boycota çağıran ateşli bir kongre üyesi; Buhran'ın o ilk, en karanlık yılında sendikaları, muhtaçları ve işsizleri savunmak için Hoover'ın etliye sütlüye karışmayan Cumhuriyetçi kongresine karşı âdeta tek başına mücadele eden ve kendi partisine karşı koyma pahasına zenginleri vergilendirme çağrısında bulunan azimli sözcü; ülkenin en kalabalık şehrinin, kuzey yarım küredeki en büyük Yahudi topluluğuna ev sahipliği yapan metropolün üç dönemdir Füzyon belediye başkanlığını yapan, Tammany karşıtı reformist ve liberal Cumhuriyetçi. Zamanında Avusturya'ya

ait olan Trieste şehrinden Yahudi bir annenin ve Amerika'ya bir gemi müzisyeni olarak gelen özgür düşünceli İtalyan bir babanın oğlu olan La Guardia, kendi parti üyeleri arasında Lindbergh'e ve hem Lindbergh'in hem de başkanlarına tapınan Amerikalı gürhün inançlarının temelinde de yattığını söylediği Nazilerin Aryan üstünlüğü dogmasına duyduğu nefreti açıkça gösteren tek kişiydi.

La Guardia tabutun hemen yanında duruyor ve New York gazete grevleri sırasında her pazar sabahı radyo istasyonundan şehrin çocuklarına en sevdikleri amcaları misali sabırla satır satır, balon balon Dick Tracy'den Küçük Yetim Annie'ye kadar tüm pazar karikatürlerini okuduğu o aynı coşkulu, tiz sesiyle bütün o devlet erkânına sesleniyordu.

"Samimiyetsiz lafları daha en başından bırakalım," dedi belediye başkanı. "Walter'ın çok da sevimli bir insan evladı olmadığını herkes biliyor. Walter her şeyi saklayan o güçlü, sessiz tiplerden değil; saklı olan her şeyden nefret eden, skandalları ortaya çıkaran bir gazeteci-ydi. Yazdığı köşeyi bir kez olsun okuyan herkesin söyleyebileceği gibi, Walter her zaman olması gerektiği kadar doğru değildi. Utangaç değildi, mütevazı değildi, terbiyeli, ketum, merhametli değildi, falan filan. Dostlarım, şimdi burada size Walter Winchell'in sahip olmadığı iyi olan her şeyi saymaya kalksam bir sonraki Yom Kippur'a kadar burada oluruz. Korkarım rahmetli Walter Winchell mükemmel olmayan insan türünün mükemmel örneklerinden biriydi. Birleşik Devletler başkanlığına adaylığını koyarken amacı beyaz sabun kadar saf ve temiz miydi? Walter Winchell'in amacı? Bu akılalmaz adaylık, onun kudurmuş egosundan sıyrılmış mıydı? Dostlarım, Amerikan başkanlığına aday olurken beyaz sabun kadar saf ve temiz amaçları olan tek kişi Charles A. Lindbergh'dir. Bir tek Charles A. Lindbergh terbiyeli, ketum, falan filandır –ha, bir de doğrudur tabii, birkaç ayda bir en sevdiği on basmakalıp cümleyle ulusa seslenirken her zaman doğruları konuşur. Bir tek Charles A. Lindbergh özverili bir yönetici ve güçlü, sessiz bir azizdir. Buna karşın Walter, Bay Dedikodu Yazarı'ydı. Buna karşın Walter, Bay Broadway'di: At yarışlarını severdi, gecenin geç saatlerini severdi, Sherman Billingsley'yi severdi –hatta duyduğuma göre kadınları da çok severdi. Ve Bay Herbert Hoover'ın deyimiyle, o 'onurlu deneyi' yürürlükten kaldırmak, o riyakâr, pahalı, aptal, uygulanması imkânsız On Sekizinci Yasa'yı yürürlükten kaldır-

mak alçaklıksa, bu yalnızca Walter Winchell'in değil, burada, New York'taki herkesin alçaklığıydı. Kısacası, Beyaz Saray'da ikamet eden o namus timsali test pilotunun her gün sergilediği pırıl pırıl meziyetlerin hiçbiri Walter'da yoktu.

"Ah, kusurlu Walter ile kusursuz Lindy arasında bahsetmeye değer başka farklar da var tabii. Bizim başkanımız bir faşist sempati-zanı, hatta büyük ihtimalle düpedüz bir faşistken Walter Winchell tam bir faşist düşmanıydı. Başkanımız hiçbir şekilde Yahudi dostu değilken ve sapına kadar Yahudi karşıtıyken, Walter Winchell bir Yahudi'ydi ve Yahudi karşıtlarının, sesini çıkarmaktan çekinmeyen, sarsılmaz düşmanıydı. Başkanımız Adolf Hitler'in hayranı ve büyük ihtimalle kendisi de bir Nazi'yken Walter Winchell Hitler'in ilk Amerikalı düşmanıydı, en korkunç Amerikalı düşmanıydı. İşte bizim kusurlu Walter tam da bu noktada yanılmazdı, tam da bu noktada önemliydi. Walter'ın sesi çok çıkar, Walter çok hızlı konuşur ama buna nazaran Walter'ın edepsizlikleri müthiş bir şeyken Lindbergh'in terbiyesi mide bulandırıcıdır. Walter Winchell, dostlarım, *her yerdeki* Nazilerin düşmanıydı, Führerlerine ABD Kongresinden hizmet eden Diese'leri, Bilbo'ları, Parnell Thomas'ları hariç tutmadan, *New York Journal-American* ve *New York Daily News*'e yazan Hitler hayranlarını hariç tutmadan, vatandaşların vergileriyle Amerika'nın Beyaz Saray'ında katil Nazilere krallara layık ziyafetler verenleri hariç tutmadan. Walter Winchell, Hitler'in düşmanı olduğu için, Nazilerin düşmanı olduğu için dün Louisville'in en tarihi ve en güzel meydanında, Thomas Jefferson'ın heykelinin gölgesi altında vurularak öldürüldü. Walter Winchell, Kentucky eyaletinde fikirlerini beyan ettiği için, o güçlü, sessiz, özverili başkanımız sayesinde, bugün bu güzel ülkede kol gezen Amerikan Nazilerinin suikastına kurban gitti. Burada böyle şeyler olmaz mı diyorsunuz? Dostlarım, burada da oluyor –peki Lindbergh nerede? *Lindbergh nerede?*"

Sokaklarda, hoparlörlerin etrafında toplanmış dinleyenler belediye başkanının çağrısını duydular ve tezahüratlarının sesi dalga dalga artarak bütün şehri doldurmaya başladı – "Lindbergh nere-de? Lindbergh nere-de?" – ve bu sırada sinagogdaki La Guardia da öfkeyle bu dört heceyi tekrarlayıp duruyor, teatral bir havayla konuyu vurgulamaya çalışan bir konuşmacı gibi değil, doğruları talep eden hiddetli bir vatandaş gibi kürsüyü yumrukluyordu. "Lindbergh

nerede?” Suratı kıpkırmızı kesilen La Guardia’nın, toplanan yaşlı insanları törenin en can alıcı ânında Franklin D. Roosevelt’in kürsüye çıkışına hazırlayan öfkeli söylevi böyle sona erdi. Roosevelt ise, Beyaz Saray’daki çevrenin megalomanlığından hiçbir zaman hazzetmediği ama başlarındaki için işe yarar bir sözcü olduğunu düşündükleri şehit başkan adayının tabutunun yanında başlarında şapkalarıyla duran en yakın siyasi dostlarını bile şaşırtarak, Winchell’in yerine başkan adayı olarak sadık seçmenlerinin sevgiyle Küçük Çiçek adını taktıkları o kurnaz, kibirli, asabi, dik kafalı, bir altmış boyundaki tombul adamı gösterdi. Demokratik Parti’nin paravan başkanı, Emanu-El Sinagogu’nun kürsüsünden Lindbergh’in ikinci dönem için yarışacağı 1944 seçimlerinde ona karşı “ulusal birlik” adayı olarak New York’un Cumhuriyetçi belediye başkanına destek verdiğini açıkladı.

7 Ekim 1942, Çarşamba

Pilotluğunu Başkan Lindbergh’in yaptığı *The Spirit of St. Louis*, 20 Mayıs 1927’deki solo transatlantik uçuşunun da kalkış noktası olan Long Island’daki pistten havalandı. Uçak hiçbir koruma eskortu olmaksızın New Jersey, Pennsylvania ve Ohio’nun bulutsuz sonbahar semalarını hızla geçip Kentucky’ye indi. Beyaz Saray, başkanın varış noktasını ancak tam gün ortasında Louisville’deki ticari havalimanına iniş yapmasından sadece bir saat önce öğrendi. Bu kötü zamanlama Louisville Belediye Başkanı Wilson Wyatt’a şehri ve şehirdeki vatandaşları başkanın gelişine zar zor hazırlayacak kadar vakit tanıtmıştı. Bir makine teknisyeni uçağın kontrollerini yapıp dönüş uçuşuna hazır hâle getirmek için pistte hazır bekliyordu.

Polisin tahminlerine göre Louisville’in 320.000’lik nüfusunun en az üçte biri şehirden havalimanına giden neredeyse on kilometrelik yolu tepmiş ve Bowman Field Havalimanı yakınlarındaki tüm tarla ve yolları doldurmuşken başkan uçağını piste indirdi ve kendisini bekleyen mahşerî kalabalığa seslenmesi için hazırlanan mikrofonlu kürsüye kadar yanaştırdı. Nihayet kalabalığın karşılama çığlıkları biraz olsun dinmeye ve Lindbergh sesini duyurabilmeye başladığında Walter Winchell’in lafını bile etmedi, iki gün önce yaşanan suikasta, evvelki gün gerçekleşen cenaze törenine ya da Franklin Roosevelt’in New York’taki bir sinagogda Winchell’in halefi olarak duyurduğu

Belediye Başkanı La Guardia'nın yaptığı konuşmaya hiç değinmedi. Buna gerek yoktu. La Guardia'nın da tıpkı kendisinden önceki Winchell gibi, daha önce hiç görülmemiş biçimde üçüncü başkanlık dönemini elde etmenin peşindeki Roosevelt'in göstermelik adayı olduğu, şimdi "başkanımıza iftira atan ahlaksız La Guardia"nın arkasında duranların 1940'ta Amerika'yı savaşa girmeye zorlayan aynı insanlar olduğu, Başkan Yardımcısı Wheeler'ın önceki akşam gerçekleşen bir cemiyet toplantısından önce Washington'da yaptığı hazırlıksız konuşmada enine boyuna açıklanmıştı.

Başkanın kalabalığa söylediği yalnızca şu oldu: "Ülkemiz barış içinde. Halkımız işinde gücünde. Çocuklarımız okullarında. Ben buraya sizlere bunu hatırlatmak için uçtum. Şimdi, her şey böyle devam etsin diye Washington'a geri dönüyorum." Kura kura etliye sütlüye karışmayan birkaç cümle kurmuştu ama tam iki gündür tüm ülkenin dikkatlerini üzerine çeken on binlerce Kentucky'li için onun bu sözleriyle sanki dünyadaki tüm zorluklar sona ermişti. Başkan şöyle bir el sallayıp geldiği gibi hızla uçağının kokpitine geri dönerken ve uçuş pistindeki teknisyen ona gülümseyerek her şeyin kontrol edildiğinin ve uçağın uçmaya hazır olduğunun işaretini verirken toplanan kalabalık yine alkış ve tezahüratları kopardı. Motor çalıştı, Yalnız Kartal son kez el sallayarak halkıyla vedalaştı ve *The Spirit of St. Louis* müt-hiş bir hız ve gürültüyle Daniel Boone'un el değmemiş bir doğaya sahip memleketinden santim santim, metre metre uzaklaştıktan sonra Lindy gençliğinde batının tarım köylerinin üzerinde uçarken yaptığı gibi hava dalışları yaparak, uçağı ters çevirerek kendisini izleyen coşkulu kalabalığı mest edip 58. Otoyol boyunca sıralanan telefon direklerinin tellerini kıl payı sıyrarak gözden kayboldu. Sıcak, yumuşak bir kuyruk rüzgârının peşinden adım adım yükselen havacılık tarihinin en ünlü küçük uçağı -Columbus'un *Santa María*'sının ve Pilgrimlerin *Mayflower*'ının modern zaman muadili- doğuya dönüp kayıplara karıştı, bir daha da onu gören olmadı.

8 Ekim 1942, Perşembe

Açık sonbahar havası yerel arama ekiplerinin Batı Virginia'nın kayalık dağlarının derinlerine dalmalarına ve Maryland'in hasat edilmiş tarlalarına rahatça yayılmalarına izin verse de, eyalet yetkilileri

gündüz saatlerinde Maryland ve Delaware kıyıları boyunca teknelerle devriye gezebilse de Louisville ve Washington arasındaki uçuş güzergâhında yapılan aramalarda enkazın izine rastlanmadı. Öğle saatlerinde aramalara ordu, Sahil Güvenlik ve Deniz Kuvvetleri'nin yanı sıra eyalet yöneticilerinin çağırısıyla Mississippi'nin doğusundaki eyaletlerin her kentinden gönüllü olarak Ulusal Muhafızlara yardımcı olmaya gelen yüzlerce genç yaşlı erkek de katıldı. Ama Washington'da akşam saatlerinde ne uçağa ne de enkazına dair bir iz vardı, bu yüzden akşam sekizde tüm kabine, başkan yardımcısının evinde acil bir toplantıya çağrıldı. Burton K. Wheeler burada First Lady'ye, meclisin ve senatonun çoğunluk liderlerine ve Anayasa Mahkemesi'nin başyargıcına danıştıktan sonra, ABD Anayasası'nın II. Maddesi'nin 1. Bendi uyarınca başkan vekili görevini üstlenmesinin ülkenin yararına olacağına karar verdiğini açıkladı.

Pek çok gazetenin akşam baskısı manşetleri Amerika'nın 1929'da borsanın çöküşünden bu yana hiç görmediği şekilde (ve Fiorello La Guardia'yı utandırmak niyetiyle) en kalın, en siyah harflerle soruyordu: LİNDBERGH NEREDE?

9 Ekim 1942, Cuma

Amerikalılar yeni güne uyandıklarında ABD ana karası ile sahip olduğu diğer bölge ve topraklarda sıkıyönetim ilan edilmişti. Başkan Vekili Wheeler öğle vakitlerinde askerî muhafızlar eşliğinde başkente gitti ve burada kapalı kapılar altında yapılan acil toplantıda Kongre'ye FBI'ın başkanın kaçırıldığı ve bilinmeyen kişilerce Kuzey Amerika'da bir yerde esir tutulduğuna dair bilgiler edindiğini duyurdu. Başkan Vekili başkanın salıverilmesini sağlamak ve olayın faillerini kanun önüne çıkarmak için gerekli bütün adımların atıldığı konusunda Kongre'ye güvence verdi. Bu esnada ülkenin Kanada ve Meksika sınırları mühürlenmiş, tüm havaalanları ve limanlar kapatılmıştı ve başkan vekilinin dediğine göre, kanun ve nizam Columbia Bölgesi'nde ABD silahlı kuvvetleri, diğer her yerde ise FBI ve yerel polis güçlerinin iş birliğiyle Ulusal Muhafızlar tarafından sağlanacaktı.

BİR KEZ DAHA!

diyordu ülkede Hearst'ün sahip olduğu bütün gazetelerin tek kelime-lik manşetleri ve altında da Lindbergh'lerin küçük bebeğinin 1932'de, daha yirmi aylıkken kaçırılmadan sadece birkaç gün önce çekilmiş fotoğrafları basılmıştı.

10 Ekim 1942, Cumartesi

Alman devlet radyosu, Birleşik Devletler otuz üçüncü başkanı ve Amerika'nın Nazi Almanyası ile yaptığı tarihi İzlanda Mutabakatı'nın altında imzası olan Charles A. Lindbergh'in kaçırılmasının "Yahudi çıkarlarına" yönelik bir komplo uyarınca gerçekleştiğinin ortaya çıkarıldığını açıkladı. Çok gizli Wehrmacht istihbarat bilgilerinin, bu komplonun arkasında savaş çığırtkanı Roosevelt'in olduğunu yazan devlet yönetiminin ilk raporlarını desteklediği söylendi; bu raporlara göre Roosevelt'i Beyaz Saray'a geri getirmeyi ve Yahudi olmayan dünyaya karşı topyekûn bir Yahudi savaşı başlatmayı amaçlayan bu komplo, uluslararası Yahudi tefeciler Warburg ve Rothschild tarafından finanse ediliyor ve Roosevelt'in melez uşağı ve Yahudi New York City'nin belediye başkanı yarı-Yahudi gangster La Guardia ve New York Eyaleti'nin güçlü Yahudi Valisi, Finansör Lehman tarafından yönetiliyordu. Washington'daki Alman büyükelçiliği tarafından FBI'a ulaştırılan istihbarata göre, Walter Winchell suikastı da aynı Roosevelt Yahudi grubu tarafından planlanıp gerçekleştirilmiş ve bu suçun sorumluluğu tahmin edileceği üzere Alman asıllı Amerikalıların üstüne atılmıştı; bunun amacı o çirkin "Lindbergh Nerede?" kampanyasını başlatıp başkanın haklı olarak örgütlü bir Yahudi misillemesinden korkan Kentucky, Louisville halkını teskin etmek için uçağına atlayıp suikastın gerçekleştiği yere gitmesini sağlamaktı. Wehrmacht raporlarına göre, başkan orada kalabalığa seslenirken Yahudi komplocuların rüşvet verdiği (kendisinin de ortadan kaybolmasına bakılırsa La Guardia'nın emriyle öldürüldüğüne inanılan) havalimanı teknisyeni uçağın telsizini çalışamaz hâle getirmişti. Başkan Washington'a gitmek için havalandığı andan itibaren yerle ya da diğer uçaklarla temas kurmayı başaramamış ve *The Spirit of St. Louis* yüksek irtifalarda İngiliz savaş uçakları tarafından kuşatıldığında mecburen teslim olup rotasından çıkmış ve birkaç saat sonra kontrolü Lehman'ın valisi olduğu New York'tan yönetilen uluslararası Yahudi

güçlerinin elinde olan, Kanada sınırının diğer tarafındaki bir uçuş pistine inmek zorunda kalmıştı.

Almanların iddiaları Amerika'da La Guardia'yı belediye muhabirlerine, "Bu saçmasapan Nazi yalanına inanan bir Amerikalı varsa olabilecek en aşağılık noktaya ulaşmış demektir," açıklamasını yapmak zorunda bıraktı. Yine de hem belediye başkanının hem de valinin FBI ajanları tarafından saatlerce sorgulandığı ve İç İşleri Bakanı Ford'un Kanada Başbakanı Mackenzie King'ten Başkan Lindbergh ve onu esir alan suçluları bulmak için Kanada topraklarında kapsamlı bir arama yapmasını talep ettiği söylendi. Başkan Vekili Wheeler'ın Beyaz Saray'daki yaverleriyle birlikte Almanların sağladığı belgeleri incelediği ama başkanın uçağının arama çalışmaları tamamlanıncaya kadar bu iddialar hakkında hiçbir açıklamada bulunmayacağı bildirildi. Sahil Güvenlik botlarıyla birlikte deniz kuvvetleri destroyerleri de kuzeyde New Jersey, Cape May'den güneyde Kuzey Carolina, Cape Hatteras'a kadar, uçak enkazının izini sürmeye devam ediyordu, diğer yandan karada da ordu, Deniz Kuvvetleri ve Ulusal Muhafızlar kayıp uçağın nerede olduğuna dair ipuçları bulmak için yirmi eyaleti aramayı sürdürüyordu.

Ülke çapında sokağa çıkma yasağı uygulayan Ulusal Muhafızların raporlarına göre başkanın kaybolmasından kaynaklanan hiçbir şiddet eylemi yaşanmadı. Ku Klux Klan'ın Büyük Büyücüsü ve Amerikan Nazi Partisi'nin lideri yaptıkları ortak açıklamada başkan vekilini "Amerika'yı Yahudilerin yapacağı bir darbeden korumak için olağanüstü önlemler almaya" çağırırsa da, sıkıyönetim altındaki Amerika sakinliğini koruyordu.

Bu esnada New York'lu Haham Stephen Wise'in liderliğindeki Amerikan Yahudi din adamları komitesi, First Lady'ye ailesinin bu zor zamanında en içten dileklerini ileten bir telgraf gönderdi. Bayan Lindbergh'in üçüncü gününe ulaşan bu sıkıntılı dönemde aileye ruhani rehberlik etmesini bizzat rica ettiği söylenen Haham Lionel Bengelsdorf akşamın erken saatlerinde Beyaz Saray'a girerken görüldü. Haham Bengelsdorf'un Beyaz Saray'a davet edilmesi, First Lady'nin kocasının ortadan kaybolmasının "Yahudi komplosu"yla ilgisi olduğunu kabul etmediğinin göstergesi olarak yorumlandı.

Ülkenin her yerindeki kilise ayinlerinde Lindbergh ailesi için dualar edildi. Üç büyük radyo şebekesi Washington'daki National Cathedral'de yapılan ve First Lady ile çocuklarının da hazır bulunduğu ayini yayımlamak için normal yayınlarını kesti ve günün geri kalanı ve akşam saatlerindeki programlar süresince sadece ilham veren müzikler yayımlandı. Başkan Vekili Wheeler akşam sekizde ulusa seslendi ve Amerikan vatandaşlarına aramaları bırakmaya hiç niyeti olmadığı konusunda güvence verdi. Kanada Başbakanı'nın davetiyle, Kanada Kraliyet Atlı Polisi'nin ABD-Kanada sınırının doğu yarısında ve doğudaki Kanada şehirlerinin güney ilçelerinde yaptığı çalışmalara Amerikan kolluk kuvvetlerinin de katılacağını bildirdi.

First Lady'nin resmî sözcülüğünü üstlenen Haham Lionel Bengelsdorf, Beyaz Saray'ın sütunlu girişinde bekleyen kalabalık muhabir topluluğuna verdiği demeçte, Bayan Lindbergh'in Amerikan halkını kocasının kaybolmasına ilişkin yabancı devletlerden yayılan spekülasyonlara aldırış etmemeye çağırdığını bildirdi. Haham'ın ilettiğine göre, Bayan Lindbergh kocasının 1926'da St. Louis-Chicago rotasında pilotluk yaptığı zamanlarda uçağını paramparça eden iki kazadan yara bile almadan kurtulduğunu ve eğer yine bir kaza söz konusuysa, First Lady'nin başkanın o kazadan da sağ kurtulduğunun çok yakında ortaya çıkacağından hiç şüphesi olmadığını hatırlatıyordu. Haham, First Lady'nin başkan vekilinin kaçırılmaya dair kendisine sunduğu kanıtlara inanmadığını da belirtti. Haham Bengelsdorf'a Bayan Lindbergh'in neden kendisinin konuşmadığı ve basının sorularını doğrudan ona yöneltmesinin neden engellendiği sorulduğunda haham buna, "Bunun Bayan Lindbergh'in otuz altı yıllık hayatında ilk kez en acı aile krizlerinden birini yaşarken bir de basının sorularıyla uğraşmak zorunda kalışı olmadığını unutmayınız. Ben şahsen Amerikan halkının First Lady'nin aramalar devam ettiği sürece kendisinin ve çocuklarının mahremiyetini korumak için alacağı bu gibi kararları peşinen kabul etmeye hazır olduğuna inanıyorum," şeklinde cevap verdi. Bayan Lindbergh'in kendi kararlarını alamayacak kadar sarsılmış bir durumda olduğu ve kararları onun yerine Lionel Bengelsdorf'un aldığı dedikodularında herhangi bir gerçeklik payı olup olmadığı sorusunu ise, "First Lady'nin bu sabah katedraldeki

hâlini gören herkes onun zihinsel olarak tamamen sağlıklı ve tüm akli melekelerinin yerinde olduğunu, içinde bulunduğu durumun ehemmiyetine rağmen ne mantığının ne de muhakeme gücünün hasar gördüğünü anlamıştır,” diyerek cevapladı.

Hahamın bu sözlerine rağmen, bütün haber ajanslarında –Bakan Ford olduğu düşünülün– “kıdemli bir devlet yetkilisi”nin dillendirdiği şüphelere bakılırsa, First Lady’nin “Haham Rasputin”in esiri hâline geldiğinden söz ediliyor, hahamın başkanın karısı üzerinde sahip olduğu nüfuzu Sibiryalı meczup bir köylünün sinsice Rus çarı ve çariçesinin zihnini kontrol etmeye başlayıp hükümdarlığı ancak vatansever Rus aristokratların komplosu sonucu öldürüldüğünde sona eren bu delinin Rus Devrimi’ne zemin hazırlayan günlerde imparatorluk sarayını yönetmesine benzetiliyordu.

12 Ekim 1942, Pazartesi

Londra gazetelerinin sabah baskıları İngiliz istihbaratının Başkan Lindbergh’in hayatta ve Berlin’de olduğuna dair hiç şüphe götürmeyen şifreli Alman haberleşmelerini FBI’a ilettiğini yazdı. İngiliz istihbaratının iddiasına göre, Hava Mareşali Hermann Göring’le uzun süre önce yaptıkları plan uyarınca Birleşik Devletler Başkanı 7 Ekim günü *The Spirit of St. Louis*’i Washington’un yaklaşık beş yüz kilometre doğusunda kalan önceden belirlenmiş koordinatlarda Atlantik’e indirmeyi başarmıştı. Orada kendisini bekleyen Alman denizaltısıyla buluştu ve denizaltının mürettebatı, onu Adriyatik Denizi’nde İtalyan işgali altındaki Karadağ’ın Kotor şehrine götürmek için Portekiz kıyısında bekleyen bir Alman donanma gemisine aktardı. Başkanın uçağının el konulan enkazı bir Alman askerî yük gemisine yüklendi ve parçalarına ayrılıp sandıklara doldurularak Bremen’deki bir Gestapo ambarına götürüldü. Başkan ise Hava Mareşali Göring ile birlikte kamuflajlı bir Luftwaffe uçağıyla Kotor’daki bir pistten Almanya’ya havalandı ve Luftwaffe hava üssüne iner inmez Führer’le görüşmek üzere Hitler’in Berchtesgaden’daki sığınağına götürüldü.

Yugoslavya’daki Sırp direniş örgütleri, iç işleri bakanlığının izniyle Kotor limanındaki deniz harekâtını yöneten General Milan Nediç’in emrinde çalıştığı Alman güdümlü Belgrad yönetimi içindeki

kaynakların sağladığı bilgilerden yola çıkarak İngiliz istihbaratının raporlarını teyit etti.

New York'ta ise belediye başkanı La Guardia muhabirlere, "Eğer başkanımızın kendi isteğiyle Nazi Almanyası'na kaçtığı doğruysa, yemin ettiğinden bu yana Beyaz Saray'da bir Nazi ajanı olarak çalıştığı doğruysa, tüm iç ve dış politikalarımızın başkanımıza bugün tüm Avrupa kıtasına zulmeden Nazi rejimi tarafından dikte ettirildiği doğruysa, o zaman insanlık tarihinde eşi benzeri görülmemiş bu ihaneti anlatabilecek hiçbir söz bulamıyorum," dedi.

Sıkıyönetim ve ülke çapında sokağa çıkma yasağı uygulanmasına rağmen, ağır silahlı Ulusal Muhafızların tüm büyük Amerikan şehirlerinin sokaklarında devriye gezmesine rağmen, gün batımının hemen ardından Alabama, Illinois, Indiana, Iowa, Kentucky, Missouri, Ohio, Güney Carolina, Tennessee, Kuzey Carolina ve Virginia'da Yahudi karşıtı isyanlar başladı ve bu isyanlar bütün gece ve sabahın erken saatlerine kadar sürdü. Başkan Vekili Wheeler'ın Ulusal Muhafız birliklerine destek vermek üzere görevlendirdiği federal birlikler bu karışıklıkları ancak sabah sekiz dolaylarında bastırıp isyancıların sebep olduğu korkunç yangınları kontrol altına alabildi. O zamana kadar yüz yirmi iki Amerikan vatandaşı hayatını kaybetti.

13 Ekim 1942, Salı

Öğle vakti radyodan ulusa seslenen Başkan Vekili Wheeler bu isyanların mesuliyetini "İngiliz hükümeti ve onların savaş yanlısı Amerikalı destekçilerine" yükledi.

"Bu insanlar Charles A. Lindbergh gibi bir vatansevere yöneltilebilecek en alçak suçlamaları böyle yalan yanlış yayarak, zaten çok sevdikleri liderlerinin ortadan kaybolmasının acısını yaşayan bir millettten ne bekliyorlardı? Bu insanlar kendi ekonomik ve ırksal çıkarlarını gözetmek uğruna kederli bir milletin vicdanının sınırlarını zorlamayı seçerek neyin olmasını bekliyorlardı?" dedi başkan vekili. "Güney ve Orta Batıdaki harabeye dönen şehirlerimizde düzenin yeniden sağlandığını söyleyebilirim ancak milletimizin itidalinin bu noktaya vardırılmasına değer miydi?"

Hemen akabinde başkanın karısı, Haham Lionel Bengelsdorf aracılığıyla bir açıklama yaptı. First Lady bir kez daha yurttaşlarından

kocasının ortadan kaybolmasına dair yabancı memleketlerden yayılan doğrulanması imkânsız varsayımlara itibar etmemelerini rica etti ve ABD hükümetinden kocasının uçağı için bir haftadır süren aramalara derhâl son verilmesini istedi. First Lady halkına Başkan Lindbergh'in izinden gidip 1932'de yaptığı solo uçuşla Atlantik'i geçen, ancak 1937'de solo uçuşla Pasifik'i geçmek isterken hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolan en büyük kadın havacının, Amelia Earhart'ın başına gelen trajik olayı hatırlatmak istiyordu. "Kendi çapında tecrübeli bir havacı olan First Lady, Amelia Earhart'ın başına ne gel-diye şimdi bir benzerinin başkanın başına geldiğini söylüyor," dedi Haham Bengelsdorf basın mensuplarına. "Hayat risklerle doludur ve elbette havacılık da öyle. Özellikle de cesaretleri ve yiğitlikleriyle içinde bulunduğumuz havacılık çağını başlatan Amelia Earhart ve Charles A. Lindbergh gibi solo havacılar için."

Basın mensuplarının görüşme ricalarının First Lady'nin resmî sözcüsü tarafından bir kez daha kibarca geri çevrilmesi üzerine, İç İşleri Bakanı Ford, Haham Rasputin'in tutuklanmasını talep etti.

14 Ekim 1942, Çarşamba

Belediye başkanı La Guardia akşamüstü "ülkenin akıl sağlığını tehdit eden katıksız deliliğin" üç alametine dikkat çekmek üzere bir basın toplantısı düzenledi.

İlk olarak, ilk sayfadan girilen Berlin kaynaklı *Chicago Tribune* makalesi, Başkan ve Bayan Lindbergh'in 1932'de New Jersey'de kaçırılıp öldürüldüğüne inanılsa da şimdi on iki yaşında olan oğullarının, kaybolduğu zamandan bu yana tutsak edildiği ve Yahudilerin Hamursuz Bayramı'nda yedikleri *matzoh*ların hazırlanmasında kullanılmak üzere her sene kanının alındığı, Polonya'nın Krakov şehrindeki Yahudi mahallesinden Naziler tarafından kurtarılmasının ardından, yıllar sonra Berchtesgaden'da babasıyla kavuştuğunu yazdı.

İkinci olarak, Cumhuriyetçiler, Başbakan King, Amerika'nın kayıp başkanının nerede olduğunu kırk sekiz saat içerisinde açıklamadığı takdirde Kanada'ya savaş ilan edilmesini gerektirecek bir tasarı teklif ettiler.

Üçüncü olarak ise, Güney ve Orta Batıdaki kolluk kuvvetleri 12 Ekim tarihli "sözde Yahudi karşıtı isyanları"nın "ülkenin maneviyatını

baltalamak niyetindeki kapsamlı Yahudi komplosunun” bir parçası olarak çalışan “yerel Yahudi unsurları”nın kışkırtmasıyla başlatıldığını bildirdi. İsyanlar sırasında öldürülen yüz yirmi iki kişiden doksan yedisi, dikkatleri kargaşanın asıl sorumlusu olan gruptan uzaklaştırmayı ve federal hükümetin kontrolünü ele geçirme niyetiyle komplo kurmayı amaçlayan “Yahudi provokatörler” olarak tanımlandı.

Belediye başkanı La Guardia şöyle söyledi: “Dönmekte olan bir komplo var, orası doğru, arkasındaki güçleri de seve seve sayabilirim size –histeri, cehalet, kin, aptallık, nefret ve korku. Ülkemiz nasıl rezil bir tiyatroya döndü! Yalancılık, zalimlik ve delilik her yerde; kaba kuvvet işimizi bitirmek için tetikte bekliyor. Chicago Tribune’de Polonya’daki akıllı Yahudi fırıncıların yıllardır Hamursuz bayramı *matzoh*larını yaparken Lindberghlerin kaçırılmış çocuğunun kanını kullandıklarını okuyoruz –beş yüz yıl önce Yahudi düşmanı manyakların ilk ortaya attığı zamanlardaki kadar deli işi bir haber bu. Führer ülkemizi bu çirkin saçmalıklarla zehirlediğini gördükçe kim bilir nasıl mutlu oluyordur. Yahudi çıkarları. Yahudi unsurları. Yahudi tefecileri. Yahudi misillemesi. Yahudi komploları. Dünyaya savaş açan Yahudiler. Amerika’yı bir hokus pokusla köleleştirmişler! Tek bir doğru söz söylemeden dünyanın en büyük ulusunun zihnini ele geçirmişler! Ah, dünyanın en kötü niyetli adamı bütün bunlardan nasıl zevk alıyordur kim bilir!”

15 Ekim 1942, Perşembe

Daha gün ağarmadan Haham Lionel Bengelsdorf “Amerika’ya oynanan Yahudi komplosunun elebaşlarından biri” olduğu şüphesiyle FBI tarafından gözaltına alındı. Bu esnada, “aşırı sinirsel tükenmişlik”ten muzdarip olduğu söylenen First Lady, ambulansla Beyaz Saray’dan Walter Reed Askerî Hastanesi’ne kaldırıldı. Sabahın erken saatlerinde tutuklanan diğer isimlerin arasında Vali Lehman, Bernard Baruch, Yargıç Frankfurter, Frankfurter himayesindeki Roosevelt yöneticisi David Lilienthal, Yeni Düzen danışmanları Adolf Berle ve Sam Rosenman, sendika liderleri David Dubinsky ve Sidney Hillman, ekonomist Isador Lubin, sol görüşlü gazeteciler I. F. Stone ve James Wechsler ve sosyalist Louis Waldman da vardı. Daha fazla tutuklamanın beklendiği söylene de FBI bu şüphelilerin tamamı

ya da herhangi birinin başkanı kaçırma komplosuyla suçlanıp suçlanmayacağını açıklamadı.

Ulusal Muhafızların sokaklardaki münferit hükümet karşıtı şiddet eylemlerini bastırmasına yardım etmek için ABD Ordusu'nun tank ve piyade birlikleri de New York'a girdi. Chicago, Philadelphia ve Boston'da FBI'a karşı kalkışılan -sıkıyönetim yasasını ihlal eden- protesto gösterileri ufak çaplı hasarlarla sonuçlansa da polis raporlarına geçen tutuklamalar yüzleri aştı.

Kongre'deki önde gelen Cumhuriyetçiler komplocuların oyununu bozdukları için FBI'ı öve öve bitiremedi. New York'ta düzenlediği basın toplantısında Belediye Başkanı La Guardia'ya Eleanor Roosevelt ve Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği'nden Roger Baldwin de eşlik etti. Vali Lehman ile iş birlikçileri olduğu iddia edilenlerin hepsinin derhâl salıverilmesini talep ettiler. Bunun üzerine La Guardia da belediye başkanlığı konutunda tutulandı.

Eski Başkan Roosevelt, New York yurttaşlar komitesinin acilen topladığı bir protesto gösterisinde konuşma yapmak üzere Hyde Park'taki evinden New York'a geçti; "kendisi güvenliği için" polis tarafından derhâl gözaltına alındı. ABD Ordusu sıkıyönetim uyarınca, ikinci bir emre kadar gece sokağa çıkma yasağının uygulanacağı New York'taki tüm gazete bürolarını ve radyo istasyonlarını kapattı. Tanklar şehre gelen tüm köprü ve tünellerden geçişi engelledi.

Buffalo Belediye Başkanı şehirdeki vatandaşlara gaz maskesi dağıtmak istediğini açıkladı; yakınlardaki Rochester'ın Belediye Başkanı ise "şehir sakinlerini sürpriz bir Kanada saldırısına karşı korumak için" bir bomba sığınağı programı başlattı. Kanada Devlet Radyosu, Maine ile New Brunswick arasındaki sınırda, Roosevelt'in Fundy Körfezi açıklarındaki Campobello Adası'ndaki yazlığının yakınlığında küçük çaplı bir silahlı çatışma yaşandığını bildirdi. Londra'da konuşan Başbakan Churchill, Almanya'nın sözüm ona Amerika'nın güney sınırını koruma amacıyla Meksika'yı işgal etmeye hazırladığı konusunda uyarıda bulunurken ABD, Kanada'nın kontrolünü İngilizlerin elinden almaya uğraşıyordu. Churchill, "Büyük Amerikan demokrasisinin bizi kurtarmak için askerî harekât yapması meselesi değil bu," dedi. "Asıl Amerikan halkının kendilerini korumak için sivil harekâta başlama vakti geldi. Amerikan ve İngiliz halkları için birbirinden kopuk iki tarihî faciadan söz edemeyiz, hiçbir zaman da

öyle olmadı. Tek bir çetin sınav var ortada, eskisi gibi şimdi de bu ortak sınavı birlikte göğüslüyoruz.”

16 Ekim 1942, Cuma

Başkentte bir yerlere gizlenmiş bir radyo vericisi, yetkililerin akıl hastası olduğu için ordu psikiyatrlarının bakımında olması gerektiğini iddia ederek ve deli gömleği giydirerek neredeyse yirmi dört saattir alıkoyduğu Walter Reed’den Gizli Servis’teki Lindberghçilerin yardımıyla kaçmayı başaran First Lady’nin konuşmasını yayımladı. Ses tonu oldukça yumuşaktı, sözlerinde hiçbir hakaret ya da haklı sitem sezilmiyordu; acılarını ve hayal kırıklıklarını kendini kaybetmeden sindirmeyi öğrenmiş birinin vakur sesiyle konuşuyordu. Patlamaya hazır bir bomba gibi değildi ve bu olağanüstü şartlara rağmen hiçbir korku emaresi göstermiyordu.

“Amerikalı yurttaşlarım, Amerika’nın kolluk kuvvetlerinin sergilediği hukuksuzluğun hüküm sürmesine izin verilemez, verilmeyecek de. Kocamın adına, tüm Ulusal Muhafız birliklerini silahsızlanıp lağvedilmeye ve muhafızlarımızı sivil hayata dönmeye çağırıyorum. ABD silahlı kuvvetlerinin tüm üyelerini yetkili kıdemli subaylarının komutasında şehirlerimizi terk edip ana üslerine dönmeye çağırıyorum. FBI’ı, kocama zarar vermek için komplo kurma suçlamasıyla tutukladıkları herkesi serbest bırakıp vatandaşlık haklarını geri vermeye çağırıyorum. Ülkenin her yerindeki emniyet yetkililerini aynı şeyi yerel ve eyalet hapishanelerinde tutulanlar için yapmaya çağırıyorum. Bu tutukluların herhangi birinin 7 Ekim 1942 Çarşamba günü veya sonrasında kocamın ve uçağının başına gelenlerden sorumlu olduğuna dair tek bir kanıt yoktur. New York City polisini devletin yasa dışı bir şekilde el koyduğu gazete, dergi ve radyo binalarını boşaltmaya ve bu kurumların anayasanın ilk maddesinin kendilerine sağladığı hakları kullanarak her zamanki etkinliklerini sürdürmeye çağırıyorum. ABD Kongresi’ni, hâlihazırda başkan vekilliği yapan şahsı görevden almaya ve başkan vekilliği makamının boş olduğu durumda başkanlık görevine dış işleri bakanının getirileceğini öngören 1886 tarihli vekâlet yasası uyarınca yeni bir başkan atamaya çağırıyorum. Aynı yasa, söz konusu koşullar altında Kongre’nin olağanüstü başkanlık seçimi kararı alabileceğini de söylemektedir, buna göre, kasım ayının

ilk pazartesiinden sonraki ilk salı günü yapılması planlanan kongre seçimiyle birlikte başkanlık seçiminin yapılması da sağlanmalıdır.”

First Lady'nin yasa dışı bir şekilde alıkonulup hastaneye kapatılmasından sorumlu tuttuğu başkan vekilini hiçe sayarak Beyaz Saray'daki çocuklarının yanına döneceğini açıkladığı bu sabah yayını, öğlene kadar her yarım saatte bir tekrarlandı. Amerikan demokrasisinin en saygı duyulan metnine de kasten atıfta bulunduğu konuşmasını şöyle bitirdi: “Fitneci bir yönetimin kanunsuz temsilcilerine teslim olmayacak, onlardan korkmayacağım; Amerikan halkından yalnızca beni örnek almalarından ve hükümetin mazur görülecek hiçbir yanı olmayan tutumlarını kabullenmeyi ve desteklemeyi reddetmelerinden başka bir şey istemiyorum. Tek amacı ülkenin üzerinde mutlak tahakküm kurmak olan şu anki yönetimin geçmişi sürekli tekrarlanan hasar ve gasp eylemleriyle dolu. Bu hükümet adaletin sesine kulaklarını tıkamış ve yetki sınırlarını affedilemez bir biçimde aşmıştır. Dolayısıyla, Virginia'lı Jefferson, Pennsylvania'lı Franklin ve Massachusetts Körfezi'nden Adams'ın 1776 Temmuz'unda sağladıkları devredilemez hakları savunarak, ABD'nin aynı saygıdeğer insanların verdiği yetkileri kullanarak, niyetimizin doğruluğundan şüphe edilmemesi için aynı yüce yargıya sığınarak, ben, Anne Morrow Lindbergh, New Jersey yerlisi, Columbia Bölgesi sakini ve ABD'nin otuz üçüncü başkanının karısı olarak bu onur kırıcı eylemlere son verildiğini ilan ediyorum. Düşmanlarımızın oyunu başarısız olmuş, özgürlük ve adalet yeniden sağlanmıştır; ABD Anayasası'nı çiğneyenler bundan sonra ülkemizin kanunları uyarınca devletin yargı organlarının karşısında hesap verecekler.”

Harold Ickes'in Bayan Lindbergh'e taktığı alaycı isimle “Beyaz Saray'ın Hanımı” o gün akşam saatlerinde başkanlık konutuna geri döndü ve şehit edilmiş bir bebeğin acılı annesi ve sırra kadem basan bir ilahın metanetli dul karısı olarak tüm hünerini ve gücünü kullanıp, anayasaya aykırı Wheeler yönetiminin kongresini ve mahkemelerini dağıttı; bu yönetimin görevde kaldığı sekiz gün içerisinde işlediği suçlar, Warren Harding'in Cumhuriyetçi yönetiminin yirmi yıl önce işlediği suçları katbekat aşmıştı.

Fitalini Bayan Lindbergh'in ateşlediği demokrasi araçlarının eski hâline getirilmesi süreci iki buçuk hafta sonra, 3 Kasım 1942 Çarşamba günü, Demokratların hem meclisi hem de senatoyu ele geçirmesi

ve Franklin Delano Roosevelt'in ezici bir zaferle üçüncü kez başkanlığa seçilmesiyle sonuçlandı.

Ertesi ay -Japonların Pearl Harbor'a yaptığı yıkıcı sürpriz saldırının ve bundan dört gün sonra Almanya ve İtalya'nın ABD'ye savaş ilan etmesinin ardından- üç sene önce Almanların Polonya'yı işgal etmesiyle başlayan ve o zamandan bu yana dünya nüfusunun üçte ikisini etkileyecek kadar yayılan küresel çatışmaya Amerika da dâhil oldu. Başkan vekiliyle birlikte çevirdikleri tezgâhlar yüzünden rezil olan ve seçimde uğradıkları muazzam yenilgiyle moral kaybeden Cumhuriyetçilerin kongrede yer alabilenleri de Demokrat başkana ve Mihver kuvvetlerinin işini bitirme mücadelesine desteklerini sundular. Hem meclis hem de senato iki taraftan da tek bir muhalif oy olmaksızın Amerika'nın savaşa girmesine onay verdi ve Başkan Roosevelt yemin töreninin ertesi günü "Burton Wheeler'i Affeden" 2568 No'lu Beyanname'yi yayımladı. Bir kısmı şöyledir:

Başkan Vekilliği makamından ihraç edilmesinden önce meydana gelen birtakım eylemlerin sonucunda, Burton K. Wheeler Birleşik Devletler'e karşı işlediği suçlar yüzünden birtakım suçlamalara ve yargılamalara maruz kalmıştır. Ülkemizi eski başkan vekilinin cezai kovuşturmalar geçirmesi gibi zorlu bir süreci yaşamaktan alıkoymak ve savaş zamanı böyle bir manzaranın sebep olacağı yıkıcı etkilerden korumak adına, ben, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, Franklin Delano Roosevelt, Anayasa'nın II. Maddesi'nin 2. Bendi uyarınca bana verilen özel af yetkisini kullanarak, Burton Wheeler'ın 8 Ekim 1942 ve 16 Ekim 1942 tarihleri arasında Birleşik Devletler'e karşı işlediği ve işlemiş ya da sebep olmuş olabileceği bütün suçları tam, teklifsiz ve mutlak aflatla bağışladığımı bu belgeyle beyan ediyorum.

Herkesin bildiği üzere, Başkan Lindbergh bulunamadı ve kendisinden bir daha haber alınamadı ancak hem savaş sürecinde hem de izleyen on yıl boyunca hakkında pek çok hikâye yayıldı; Juan Peron yönetimindeki Arjantin'e kaçarak müttefik ordularını atlattığı düşünülen ancak büyük ihtimalle Nazi Berlin'inin son günlerinde hayatını kaybeden, Hitler'in özel kalemi Martin Bormann ve Ruslar 1945'te

Budapeşte'ye girdiklerinde muhtemelen bir Sovyet hapishanesine düşüp ortadan kaybolduysa da dağıttığı İsveç pasaportları sayesinde yirmi bin Macar Yahudi'sinin hayatını kurtaran İsveçli diplomat Raoul Wallenberg gibi aynı çalkantılı dönemde kaybolan başka önemli isimler hakkında da pek çok dedikodu ortaya atılmıştı. Lindbergh komplo teorisyenlerinin sayısı giderek azalsa da Amerika'nın otuz üçüncü başkanının meçhul akıbetine dair spekülasyonlara adanmış bültenlerde çeşitli ipuçları ve görüntüler ara sıra da olsa çıkmaya devam etti.

Bu hikâyelerden en karmaşık olanını, en inanılmazı gibi gelse bile az da olsa ikna edicilik payı olanını, Haham Bengelsdorf'un tutuklanmasının ardından Evelyn teyzenin ağzından biz duymuştuk; dediğine bakılırsa, Anne Morrow Lindbergh bu olayın detaylarını Beyaz Saray'dan zorla çıkarılıp Walter Reed'in psikiyatri koğuşunda esir tutulmadan yalnızca birkaç gün önce hahama bizzat anlatmıştı.

Haham Bengelsdorf'un dediğine bakılırsa, Bayan Lindbergh her şeyin başlangıcını 1932'de oğlu Charles'ın kaçırılmasına bağlıyordu; bu olay Hitler iktidara gelmeden kısa süre önce Nazi Partisi tarafından gizlice planlanmış ve finanse edilmişti. First Lady'nin anlattıklarını aktaran hahama göre, Bruno Hauptmann bebeği saklaması için kendisi gibi Bronx'ta yaşayan ve aslında bir Nazi casusu olan Alman göçmeni bir arkadaşına götürmüştü; New Jersey, Hopewell'deki beşiğinden alınıp Hauptmann'ın kucağında derme çatma bir merdivenden aşağı indirilen Charles Jr. yalnızca birkaç saat sonra ülkeden kaçırılmış ve Almanya'ya doğru yola çıkmıştı bile. On hafta sonra bulunduğu Lindbergh'lerin çocuğu olduğu söylenen ceset ise sırf onların bebeğine benzediği için seçilip Nazilerce öldürülen başka bir çocuğa aitti ve Hauptmann'ın hüküm giyip idam edilmesini ve kaçırılma olayının içyüzünü Lindbergh'lerden başka kimsenin bilmemesini sağlamak için çocuğun çürümeye başlamış cesedi Lindbergh'lerin evinin yakınlarındaki ormana bırakılmıştı. New York'ta yabancı bir gazete muhabiri olarak çalışan bir Nazi casusu aracılığıyla Lindbergh çifti küçük Charles'ın Alman topraklarına sağ salim ulaştırıldığı ve Lindbergh'ler Berlin'le tam bir iş birliği yaptığı müddetçe özel olarak seçilmiş Nazi doktorları, hemşireleri, öğretmenleri ve askeri personelinin dünyanın en iyi havacısının biricik oğluna en iyi şekilde bakacakları konusunda bilgilendirilmişti.

Bu tehdidin sonucunda, sonraki on yıl boyunca Lindbergh'lerin ve kaçırılan oğullarının –ve günbegün Amerika Birleşik Devletleri'nin– yazgısı Adolf Hitler tarafından yazılmaya başlamıştı. Önce New York ve Washington'da, sonra Lindbergh'in Nazi Almanyası'nı sık sık ziyaret edebilmesi için aldığı talimatlar uyarınca Avrupa'ya "kaçan" ünlü çiftin Londra ve Paris'te de peşinden ayrılmayan casusların meziyet ve liyakati sayesinde, Naziler Lindbergh'in şöhretini Üçüncü İmparatorluk namına ve Amerika'nın zararına kullanmaya başlamıştı; çiftin nerede yaşayacağına, kiminle arkadaşlık edeceğine ve hepsinden öte, halkın huzurunda yaptıkları konuşmalar ve yayımladıkları yazılarda hangi fikirleri destekleyeceklerine onlar karar veriyordu. 1938'de, Berlin'de ünlü havacı onuruna verilen yemekte Hermann Göring'in verdiği prestijli madalyayı kibarca kabul etmesinin ödülü olarak ve Anne Morrow Lindbergh'in Führer'e gizlice gönderdiği sayısız rica mektubundan sonra, Lindbergh'lerin artık neredeyse sekiz yaşına basan ve Almanyaya getirildiği günden beri Hitler gençliğinin timsali olarak yetiştirilen sarı saçlı, sevimli oğullarını görmelerine izin verilmişti. Almancadan başka dil bilmeyen çocuğa okuduğu seçkin askerî akademideki geçit töreni provalarından sonra onunla ve sınıf arkadaşlarıyla tanıştırılan meşhur Amerikalıların aslında annesiyle babası olduğu söylenmemiş, Lindbergh'lerin onunla konuşmalarına ya da fotoğraflanmalarına da izin verilmemişti. Bu ziyaret tam da Anne Morrow Lindbergh'in Nazilerin kaçırılma hikâyesinin son derece acımasız bir oyun olduğunu ve Lindbergh'lerin kendilerini Adolf Hitler'den kurtarma vaktinin çoktan gelip geçtiğini nihayet anladığı bir zamanda gerçekleşmişti. Lindbergh'ler oğulları Charles'ı 1932'de ortadan kayboluşundan bu yana ilk defa gördükten sonra memleketlerinin en kötü düşmanının esirleri olarak Almanyayı bir daha geri dönmek üzere terk etmişlerdi.

Bu sürgüne son vermeleri ve Amerika'ya geri dönmeleri emredildikten sonra, Albay Lindbergh'e *Önce Amerika* davasına sahip çıkması söylenmişti. İngilizleri, Roosevelt'i ve Yahudileri suçlayan ve Avrupa'daki savaşta Amerika'nın tarafsızlığını destekleyen İngilizce yazılmış konuşmalar eline tutuşturulmuş, bu konuşmaların nerede ve ne zaman yapılacağına, hatta her bir toplantıda hangi giysileri giyeceğine kadar detaylı talimatlar verilmişti. Lindbergh Berlin kaynaklı tüm siyasi manevraları havacılıkta gösterdiği aynı

titiz mükemmeliyetçilikle sahneliyordu; üstünde pilot kıyafetleriyle Cumhuriyetçi Parti kurultayına gittiği ve başkan adaylığını Nazi propaganda bakanı Joseph Goebbels'in bu etkinlik için özel olarak kaleme aldığı konuşmayla kabul ettiği gece de diğerlerinden farklı değildi. Bu gecenin ardından seçim kampanyası süresince yapılan her manevrayı Naziler kurguladı ve Lindbergh seçimde Roosevelt'i alt ettiği andan itibaren aslında göreve gelen Hitler'in ta kendisiydi, amacı da ABD'de Almanya'nın savaş zamanı hedeflerine ve kafasındaki emperyal düzene en uygun dış politikayı oluşturmaktı; sırf bu amaç için, kendisinden sonra yerine geçeceği bilinen, Almanya'nın iç işlerini ve Alman ekonomisini yöneten Göring'le ve Gestapo'nun ve Charles Lindbergh Jr.'ı denetim altında tutan polis güçlerinin şefi olan Heinrich Himmler'le haftalık toplantılar yapıyordu.

Himmler çok geçmeden Gestapo şefi notlarında "Amerikalı Gau-leiter'ımız" diyerek dalga geçip küçümsediği Başkan Lindbergh'e dört buçuk milyonluk Amerikalı Yahudiler için sıkı önlemler alması konusunda baskılar yaparak ABD'nin iç işlerine doğrudan karışmaya başlamıştı; Bayan Lindbergh'in dediğine göre, o andan itibaren başta pasif olarak da olsa başkan bu emirlere direnç göstermeye başlamıştı. Lindbergh ilk olarak, *Biz Bize* ve *Homestead 42* gibi programlarla Himmler'in "Amerika'da yakın gelecekte tüm Yahudi zenginliğine el konulması ve Yahudi nüfusunun tüm mülkiyet haklarıyla birlikte tamamen ortadan kaldırılmasını sağlayacak sistematik bir ötekileştirme süreci başlatılması" talimatına uyuyormuş gibi görünürken aslında Yahudilere pek fazla zararı dokunmayacak olan önemsiz bir kurumun, Amerikanlığı Özümseme Bürosu'nun kurulmasını emretmişti.

Fakat Heinrich Himmler ne böyle açık bir aldatmacaya kanacak ne de Lindbergh kendini savunmaya kalkıştığında hayal kırıklığını saklamaya tenezzül edecek bir adamdı; Lindbergh yine de Himmler'in sözüm ona resmi bir devlet ziyareti sebebiyle, gerçekte ise başkanın çok daha sert Yahudi karşıtı önlemler almasına yardımcı olması amacıyla Washington'a gönderdiği, Hitler'in toplama kamplarının kumandanı von Ribbentrop'a, ABD Anayasası'nın sağladığı güvenceler ve Amerika'daki uzun süreli demokratik gelenek yüzünden, Amerika'nın Yahudi sorununa, bin yıllık geçmişi olan Yahudi düşmanlığının sıradan halkın köklerine kazındığı ve Nazi hükümdarlığının mutlak bir güce sahip olduğu Avrupa kıtasında olduğu kadar hızlı

ve kesin bir nihai çözüm getirmenin imkânsız olduğunu açıklamaya çalışmıştı. Von Ribbentrop'un onuruna verilen resmî yemek daveti sırasında, bu saygıdeğer onur konuğu başkanı bir kenara çekmiş ve ona kısa süre önce Alman büyükelçiliğinde deşifre edilen telgraf mesajını iletmişti; bu mesaj Himmler'in bütün bu açıklamalara verdiği yanıtı içeriyordu: "Bir daha böyle fasa fisolarla cevap vermeden önce çocuğunu düşün. Parlak bir Alman harp okulu öğrencisi olan genç ve cesur Charles daha on iki yaşında olmasına rağmen Führer'imizin, özellikle de parazitlerin hakları söz konusuysa, anayasal güvenceler ve demokratik geleneklere ne kadar önem verdiğini meşhur babasından çok daha iyi biliyor."

Himmler'in bir iç yazışmada Lindbergh'den bahsettiği isimle "tavşan yürekli Yalnız Kartal"ın kendisinden böyle bir fırça yemesi onun Üçüncü İmparatorluk için artık çok da işe yarar bir piyon olmadığı intibasını yaratmaya başlamıştı. Lindbergh, Roosevelt'i ve Roosevelt'in partisindeki Nazi düşmanı müdahalecileri yenerek, Alman ordusuna ABD'nin endüstriyel ve askerî gücüyle mücadele etmek zorunda kalmaksızın Sovyetler Birliği'nden gelen devamlı ve beklenmedik direnci bastırmak için zaman kazandırmıştı. Daha da önemlisi, Lindbergh'in başkanlığı, gizliden gizliye atom füzyonuyla çalışan emsalsiz bir patlama kuvvetine sahip bir bomba ve bu silahı Atlantik'in karşı tarafına gönderme gücüne sahip bir roket motoru geliştirmekte olan Alman sanayisi ve Alman bilimsel araştırma kurumuna, Hitler'in sonraki bin yılda sonuçlarının Batı medeniyetinin seyrini ve insanlığın gelişimini değiştirmesini beklediği Amerika'yla yapılacak olan kıyametvari savaşın hazırlıklarını tamamlaması için iki yıl daha sağlamıştı. Şayet Himmler alay edip dudak büktüğü Lindbergh'in "göstermelik bir Yahudi karşıtı" değil de, istihbarat raporlarının söylediği gibi öngörülü bir Yahudi düşmanı olduğunu düşünseymiş, o zaman belki başkanın görev süresini tamamlamasına ve emekli olup yönetimi Hitler'in daha şimdiden ilerleyen yaşına rağmen Lindbergh'in halefi olmasına karar verdiği Ford'a bırakmadan önce bir dört yıl daha görevde kalmasına izin verilebilirmiş. Şayet Himmler kusursuz bir Amerikalı siciline sahip olan Amerikan başkanının Amerika'nın Yahudi sorununa nihai bir çözüm getirebileceğine inansaymış, en başta planlandığı gibi Alman kaynakları ve personeli Kuzey Amerika'daki misyonunu çok daha sonra gerçekleştirecek, Lindbergh'in

uçacağı Berlin'in gerekli gördüğü üzere 7 Ekim 1942 Çarşamba günü gökyüzünden kaybolmayacak, Wheeler ertesi akşam başkan vekilliği görevine getirilmeyecek ve von Ribbentrop'un Lindbergh'in almasını istediği ve tam da Himmler'in tahmin ettiği gibi, karısının çocuğu ahlaki değerleri yüzünden Amerikalıların o büyük kahramanının almayı başaramadığı önlemleri derhâl olarak onu o güne kadar bir soytarıdan başka bir şey olarak görmeyenleri şaşırtıp sevindirecek şekilde gerçek bir lider olduğunu kanıtlamayacakmış.

Lindbergh'in ortadan kaybolmasının üstünden daha bir saat geçmeden, Alman büyükelçiliği Bayan Lindbergh'i evladının sağlığının mesuliyetinin artık yalnızca onun elinde olduğu, Beyaz Saray'ı terk etmek ve kamusal hayattan elini eteğini çekmek dışında başka bir adım attığı takdirde Charles Jr.'ın askerî okuldan alınıp kasım ayında Stalingrad'a yapılacak olan çıkarmada Rus cephesine gönderileceği ve Alman halkının onuru için savaş alanında kahramanca can verinceye kadar Üçüncü İmparatorluk'un en genç piyade eri olarak görev başında olacağı konusunda bilgilendirilmişti.

Haham Bengelsdorf'un FBI tarafından Washington'da kaldıkları otelden ellerinde kelepçelerle götürülmesinden saatler sonra evimizin kapısında belirindiğinde Evelyn teyzenin anneme özetini geçtiği hikâyeydi bu. Haham Bengelsdorf aynı hikâyeyi savaştan hemen sonra çıkardığı ve o zamanlar Lindbergh ailesinin sözcüsü tarafından yapılan basın açıklamasında "intikam ve hırs duygularıyla güdülenmiş benmerkezci sanrılarla salt ticari çıkarlar uğruna uydurulmuş, gerçeklerle hiçbir alakası olmayan ve Bayan Lindbergh'in bir kez daha adını anıp paye vermeye değer görmediği menfur bir iftira" diyerek kınadığı *Lindbergh'lerin Emrindeki Hayatım* adlı 550 sayfalık savunmasında da detaylarıyla anlatmıştı. Annem ilk duyduğunda bu hikâyenin Haham Bengelsdorf'un tutuklanmasına tanıklık etmenin şoku yüzünden kardeşinin geçici olarak aklını yitirdiğinin kesin kanıtı olduğunu düşünmüştü.

Evelyn teyzenin sürpriz ziyaretinin ertesi günü 16 Ekim 1942 Cuma'ydı; o gün Bayan Lindbergh Beyaz Saray'a dönmeden önce Washington'daki gizli bir konumdan radyo yayını yaptı ve yalnızca "ABD'nin otuz üçüncü başkanının eşi" olma yetkisini kullanarak başkan vekilinin yönetiminin uyguladığı "bu haksız zulmün" derhâl

“sona erdirilmesi” gerektiğini ilan etti. First Lady’nin bu cesaretinin sonucunda kaçırılan çocuğunun başına herhangi bir şey geldi mi; Charles Jr. Alman devletinin ayrıcalıklı esiri ve kıymetli rehinesi olarak geçirdiği çocukluk şöyle dursun, Himmler’in vadettiği korkunç kaderi yaşamak için daha bebekken gerçekten hayatta kalmış mıydı; Lindbergh’e *Önce Amerikacı* olarak siyasi itibar kazandırma ve Lindbergh’in yirmi iki aylık başkanlığı süresince ABD politikalarını şekillendirme, hatta Lindbergh’in esrarengiz bir biçimde ortadan kaybolmasını sağlama konusunda Himmler, Göring ve Hitler’in herhangi bir etkisi oldu mu –bütün bunlar elli yılı aşkın bir süre boyunca ihtilaf konusu olmayı sürdürdüyse de en çok *Lindbergh’lerin Emrindeki Hayatım*’ın (Amerika’nın Roosevelt’ten nefret eden sağcı gazetecilerinin önde gelen ismi Westbrook Pegler’in “mitomanisi kanıtlanmış bir kaçığın günlüğü” olarak tanımlamasına rağmen) önceki sene Nazi Almanyası’nın müttefiklere koşulsuzca teslim olarak İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinden yalnızca haftalar önce görev başında ölen Roosevelt’in iki biyografisiyle birlikte Amerika’nın çok satanlar listesinin tepesinden inmediği 1946 yılının otuz haftası boyunca coşku ve nefretle adından söz ettirdi.

Ekim 1942

Ebedî Korku

Seldon'ın telefonu annem, Sandy ve ben uyurken geldi. 12 Ekim Pazar günüydü; İngiliz istihbaratının Başkan Lindbergh'in uçağını denizden beş kilometre açıkta kasten kaybettiğini ve oradan da deniz ve hava kuvvetleri tarafından Hitler'le gizli randevusu için Nazi Almanyası'na götürüldüğünü bildiren açıklamasının ardından Orta Batı ve Güney'de patlak veren isyanlara dair haberleri dinlemiştik akşam yemeği masasında. Bu raporun fitilledığı isyanların detayları ancak ertesi günkü sabah gazetelerinde ortaya çıkacaktı ama bu haber bizim mutfak masamıza ulaştığı anda annem bu isyanların kimi ve neden hedeflediğini doğru şekilde tahmin etmişti bile. Kanada sınırı kapatılalı üç gün olmuştu; daha önce Amerika'dan gitme fikrine bile katlanamayan ben bile babamın annemi dinlemeyip bizi bu ülkeden kurtarmamasının hayatında yaptığı en büyük hata olduğunu düşünmeye başlamıştım. Babam pazardaki işine geri dönmüştü, annem her gün dışarı çıkıp market alışverişi yapıyordu –bir öğleden sonra Donkişotvari bir cesaretle kasım ayında seçimde müşahitlik yapacak olanlar için okulda düzenlenen toplantıya bile katılmıştı– Sandy'yle ben ise her sabah arkadaşlarımızla birlikte okula gidiyorduk ama yine de Başkan Vekili Wheeler yönetiminin daha ikinci haftasının başında, her yerde korku hüküm sürüyordu; hem de Bayan Lindbergh'in Amerikan halkına başkanın nerede olduğuna dair yabancı ülkelere yayılan haberleri ciddiye almamasını tavsiye etmesine rağmen; artık ailemizin bir üyesi olan, bir keresinde soframıza misafir olmuşsa da bize yardım etmek için elinden hiçbir şey gelmeyen, ki gelse bile babamla birbirlerine besledikleri nefret yüzünden kılını bile kıpırdat-

mayacak olan eniştemiz Haham Bengelsdorf'un nüfuzuna rağmen. Her yerde korku hüküm sürüyordu, her yerde, özellikle de koruyucularımızın gözlerinde, hep aynı bakış hüküm sürüyordu, hani kapıyı kapattıktan sonra anahtar almadığınızı fark ettiğiniz o kısacık anda yüzünüzde beliriveren o bakış. Büyüklerimizin böyle çaresizce hep aynı şeyleri düşündüklerine tanık olmamıştık hiç. Aralarındaki en güçlüleri bile bütün derterimizin çok yakında biteceğini, eski hayatımıza geri döneceğimizi söylerken sakın, cesur ve sağlam görünmek için çaba gösteriyordu ama radyoda haberleri açtıkları zaman, bütün o korkunç şeylerin gerçekleşme hızı onları da harap ediyordu.

Derken, On İki Ekim akşamı –yataklarımıza yattıysak da hiçbirimizi uyku tutmazken– telefon çaldı: Seldon, Kentucky'den ödemeli arıyordu. Saat gecenin onuydu, annesi eve hâlâ dönmemişti, bizim numaramızı ezbere bildiğinden (ve başka kimi arayacağını bilemediğinden) ahizeyi eline almış, santrale bağlanmış ve konuşacak gücü yitirmeden önce söylemesi gereken her şeyi alelacele söylemeye çalışarak, "Ödemeli lütfen. Newark, New Jersey. 81 Summit Bulvarı. Waverley 3–4827. Adım Seldon Wishnow. Bay veya Bayan Roth ile konuşmak istiyorum Ya da Philip'le. Ya da Sandy'yle. Fark etmez. Annem evde yok. On yaşındayım. Daha yemek yemedim, annem gelmedi. Santral, lütfen –Waverley 3–4827'i bağlayın! Kim açarsa açsın konuşurum!"

Bayan Wishnow o sabah şirketin talebi üzerine bölge denetçisine rapor vermek için arabasıyla Louisville'e, Metropolitan'ın bölge ofisine gitmişti. Louisville, Danville'den neredeyse iki yüz kilometre uzaktaydı ve yollar o kadar kötüydü ki oraya gidip geri dönmek insanın bir gününü alırdı. Bölge denetçisinin söyleyeceklerini iletmek için neden bir mektup yazmadığını ya da neden telefon açmadığını kimse anlayamadı, ki zaten kimse de bunu ona sormadı. Babamın tahminine göre şirketin niyeti onu o gün kovmaktı –tahsilatlarını el yazısıyla kayda geçtiği defterini bizzat ondan teslim alıp onu başlarından defedeceklerdi, memleketinden bin yüz kilometre uzakta, yeni işine başlayalı daha altı hafta olmuşken işsiz kalacaktı. Boyle Kasabası'nın kırsalındaki ilk haftalarında bahsetmeye değer pek bir iş yapamamış olmasının sebebi yeterince çaba göstermemesi değil, yapacak bir iş olmamasındandı. İşin aslı, Metropolitan'ın Homestead 42 himayesi altında yaptığı tayinlerin hepsi, daha önce Newark bölgesinde çalışan

tüm sigortacılar için felakete dönüşüyordu. Aileleriyle birlikte gönderildikleri uzak eyaletlerin ıssız köşelerinde New Jersey ofisindeyken almaya alıştıkları komisyonların dörtte birine bile ulaşamamıştı hiçbirisi; babam sırf bu yüzden bile o işten istifa edip Monty amcanın yanında çalışmaya başlayarak ne kadar ileri görüşlü olduğunu kanıtlamıştı. Bizi sınırlar kapatılmadan ve sıkıyönetim ilan edilmeden önce Kanada'ya götürme konusunda pek de ileri görüşlü olduğu söylenemezdi gerçi.

"Eğer hayatta olsaydı..." dedi Seldon anneme, annem ödemeli aramayı kabul ettiğinde, "eğer hayatta olsaydı..." Başta ağlamaktan pek konuşamadığı için söyleyebildiği tek şey bu oldu, ki bu üç kelime bile zar zor anlaşıyordu.

"Seldon, yeter artık. Kendini bu hâle sokma. Kendini böyle kaybetme. Annen hayatta tabii ki. Sadece eve geç kalmış o kadar -hepsi bu."

"Ama eğer hayatta olsaydı *arardı!*"

"Seldon, ya sadece trafiğe takıldıysa? Ya arabasına bir şey olduğu için kenara çekip onu tamir etmeye çalışıyorsa? Daha önce de öyle olmamış mıydı, siz burada, Newark'tayken? Hani bir gece yağmur yağıyordu, annenin lastiği patlamıştı, sen de yukarı çıkıp bizde kalmıştın, hatırlıyor musun? Muhtemelen yine tekerleği falan patlamıştır, bu yüzden lütfen sakın ol, tatlım. Ağlamayı da kes. Annen gayet iyi. Bu sözlerin seni üzmekten başka bir işe yaramıyor, çünkü söylediklerin doğru değil, lütfen, lütfen, şimdi biraz çaba göster ve sakinleşmeye çalış."

"Ama o öldü, Bayan Roth! Tıpkı babam gibi! Artık annem de babam da yok benim!" Ve tabii ki haklıydı. Seldon'ın Louisville'deki isyanlardan, Amerika'nın geri kalanında neler olup bittiğinden haberi bile yoktu. Artık Bayan Wishnow'ın hayatında oğlundan ve işinden başka hiçbir şeye yer kalmadığı için Danville'deki evlerine gazete falan da girmiyordu, Danville'de baş başa yemek masasına oturduklarında bizim Newark'ta yaptığımız gibi radyodan haberleri dinlemiyorlardı. Danville'deyken haberleri bile dinleyemeyecek kadar yoruluyordu büyük ihtimalle, kendi hayatındaki badirelerden başka şeylerle ilgilenemeyecek kadar hissizleşmişti artık.

Ama Seldon tamamen haklıydı: Bayan Wishnow ölmüştü ama ertesi gün annesinin kalıntılarını taşıyan küle dönmüş araba Lou-

isville'in güney kasabalarından birinde, bir patates tarlasının dibindeki drenaj çukurunda dumanlar içinde bulununcaya kadar bundan kimsenin haberi olmayacaktı. GrnŖe bakılırsa, o akŖam Louisville merkezinde Yahudi dükkânlarının olduğu caddeler ve Louisville'li bir avuç Yahudi'nin yaŖadıėı sokaklarla sınırlı kalmayan Ŗiddet olaylarının daha ilk dakikalarında dvlmŖ, soyulmuŖ ve arabası ateŖe verilmiŖti. Klan yeleri meŖalelerini yaktıkları ve halarını ateŖe verdikleri anda haŖerelerin kaçmaya alıŖacaėını biliyorlardı, bu yüzden de hem kuzeydeki Ohio'ya giden ana yolda hem de güneye giden dar köy yollarında hazır bekliyorlardı, iŖte Bayan Wishnow da önce merhum Walter Winchell'in, Ŗimdiyse Yahudi kontrolündeki propaganda makinesi BaŖbakan Churchill ve Kral VI. George'un Lindbergh'in namusuna leke sürmesinin cezasını bu köy yollarından birinde hayatıyla demiŖti.

Annem, "Seldon, bir Ŗeyler yemen gerek. Bir Ŗeyler yemek seni sakinleŖtirecek. Buzdolabına gidip yiyecek bir Ŗeyler bul," dedi Seldon'a. "İncirli bisküvilerin hepsini yedim. BaŖka kalmadı."

"Seldon, ben sana yemek ye diyorum. Annen birazdan eve gelir ama sen onun gelip senin karnını doyurmasını bekleyemezsin, kendi karnını kendin doyurmalısın, öyle biskviyle falan değil. Ŗimdi telefonu kenara koy, gidip buzdolabına bak, sonra da geri dönüp evde yiyecek ne olduğunu söyle bana."

"Ama Ŗehirler arası arama bu, çok tutar."

"Seldon, sen dediğimi yap."

Arka antrede hemen dibine sokulmuŖ Sandy'yle bana dönüp, "Annesi çok geç kalmıŖ, çocukcağız hiçbir Ŗey yememiŖ, evde tek baŖına, annesi aramamıŖ da, zavallı ocuk çılgına dnmŖ, açlıktan ölmek üzere," dedi annem.

"Bayan Roth?"

"Evet, Seldon."

"Süzme peynir var. EkŖimiŖ ama. Hiç iyi görünmüyor."

"BaŖka ne var?"

"Bir ksede pancar var. Dünden kalma. Soğuk."

"BaŖka bir Ŗey yok mu?"

"Tekrar bakayım, bir saniye."

Seldon bu defa ahizeyi kenara bıraktığında annem Sandy'ye, "Danville, Mawhinney'lerin evine ne kadar uzaklıkta?" diye sordu.

“Kamyonetle yirmi dakika falan sürer.”

“Git benim çekmecemi aç,” dedi ağabeyime. “En üst çekmecede, bozuk para çantamda numaraları var. Küçük kahverengi çantamın içinde, bir kâğıda yazılı olacak. Onu bana getir hadi.”

“Bayan Roth?” dedi Seldon.

“Evet. Buradayım.”

“Tereyağı var.”

“Hepsi bu kadar mı? Süt yok mu? Meyve suyu yok mu?”

“Ama onlar kahvaltı. Akşam yemeği değil.”

“Evde pirinç patlağı var mı, Seldon? Mısır gevreği falan var mı?”

“Hı hı,” dedi Seldon.

“O zaman hangisini daha çok seviyorsan onu seç.”

“Pirinç patlağı.”

“O zaman pirinç patlağını kâseye koy, üstüne süt dök, yanına da biraz meyve suyu koy. Kendine kahvaltı hazırlamanı istiyorum.”

“Şimdi mi?”

“Dediklerimi yap lütfen,” dedi annem. “Kahvaltı etmeni istiyorum.”

“Philip orada mı?”

“Evet, burada ama onunla konuşamazsın. Önce bir şeyler yiyeceksin. Yarım saat sonra, sen karnını doyurunca tekrar arayacağım. Saat onu on geçiyor, Seldon.”

“Newark’ta saat onu on mu geçiyor?”

“Hem Newark’ta hem de Danville’de. İki yerde de aynı. On bire çeyrek kala seni arayacağım.”

“O zaman Philip’le konuşabilir miyim?”

“Evet ama önce her şeyi hazırlayıp mutfak masasına oturmanı istiyorum. Kaşık, çatal, bıçak ve peçete kullanmanı istiyorum. Yavaş yavaş ye. Tabak ve kâse kullanmayı da unutma. Ekmek var mı?”

“Bir iki dilim var. Bayat ama.”

“Ekmek kızartma makineniz var mı?”

“Tabii ki. Buraya arabayla getirmiştik. Bütün eşyalarımızı arabaya doldurduğumuz sabahı hatırlıyor musunuz?”

“Beni dinle, Seldon. Konsantre ol. Pirinç patlağının yanına kendine biraz ekmek kızart. Biraz da tereyağı al. Ekmeğin üstüne sür. Kocaman bir bardak da süt iç. Güzel bir kahvaltı etmeni istiyorum, annen eve gelince de ona hemen bizi aramasını söyle. Ödemeli araya-

bilir. Söyle ona, ne kadar tutacağına takılmasın. Eve geldiğini haber vermesi çok önemli. Ama annen eve dönmüş olsa da olmasa da ben seni arayacağım, bu yüzden hiçbir yere gitme.”

“Dışarısı karanlık. Nereye gideceğim ki?”

“Seldon, sen kahvaltını et.”

“Tamam.”

“Hadi hoşça kal şimdilik,” dedi annem. “On bire çeyrek kala arayacağım. Hiçbir yere ayrıлма.”

Sonra hemen Mawhinney’leri aradı. Ağabeyim üstünde numaralarının yazdığı kâğıdı ona uzattı, annem operatörden aramayı yapmasını istedi ve telefonun ucunda birinin sesini duyduğu anda, “Bayan Mawhinney ile mi görüşüyorum?” dedi. “Ben Bayan Roth. Sandy Roth’un annesiyim. Sizi New Jersey, Newark’tan arıyorum, Bayan Mawhinney. Uyandırdıysam çok özür dilerim ama Danville’de bir başına kalan küçük bir çocuk için yardımınıza ihtiyacımız var. Efendim? Evet, tabii tabii.”

Bize döndü. “Kocasını çağırıyor.”

Ağabeyim, “Off, hayır,” diye homurdandı.

“Sanford, homurdanacak zaman değil. Yaptığım şey benim de hoşuma gitmiyor. Bu insanları tanımadığımın farkındayım. Bize hiç benzemediklerinin de farkındayım. Çiftçilerin erken yattıklarını ve çok çalıştıklarını biliyorum. Ama başka ne yapabilirim, sen söyle. O ufak çocuk biraz daha tek başına kalırsa aklını kaçırarak. Annesinin nerede olduğunu bilmiyor. Birilerinin onun yanına gitmesi lazım. Daha bu yaşta yeterince şok yaşadı zaten. Babasını kaybetti. Şimdi de annesi ortada yok. Dediklerimi anlayamıyor musun?”

“Anlayabiliyorum,” dedi ağabeyim dargın bir tavırla. “Anlayabiliyorum tabii ki.”

“İyi. O zaman birilerinin onun yanına gitmesi gerektiğini de anlıyorsundur. Birisi-” tam o anda Bay Mawhinney telefona gelmişti, annem ona neden aradığını anlattı ve adam annemin ricasını yerine getirmeyi hemen kabul etti. Annem telefonu kapattığı zaman, “Bu ülkede en azından bu kadarcık insanlık kalmış. *Bir yerlerde* en azından bu kadarcık insanlık kalmış,” dedi.

Ağabeyim, “Size söylemiştim,” diye mırıldandı.

Annem gözüme o gece olduğu kadar fevkalade görünmemişti hiç, ki bunun tek nedeni Kentucky’den gelen telefonlara cevap verirken ve

Kentucky'ye telefon ederken kendini kaybedişi değildi. Dahası, çok daha fazlası vardı. En başta, önceki hafta Alvin'in babama saldırışı vardı mesela. Babamın ona verdiği korkunç karşılık vardı. Oturma odamızın enkazı vardı. Babamın kırık dişleri, çatlak kaburga kemikleri, suratındaki dikişler ve boynundaki boyunluk vardı. Chancellor Bulvarı'ndaki çatışma vardı. O gürültüyü katliamın başlangıcı sanışımız vardı. Bütün gece çalan siren sesleri vardı. Bütün gece sokaklarda yükselen çığlıklar ve bağrışlar vardı. Cucuzza'ların antresinde saklanışımız, babamın kucağındaki dolu tabanca, Bay Cucuzza'nın elindeki dolu tabanca vardı – bunların hepsi daha geçen hafta olanlardı. Geçen ay, geçen sene, ondan önceki sene olanlar da vardı – Yahudileri korkutup sindirmeye yönelik bütün o darbeler, hakaretler, baskınlar vardı ve bunların hiçbirisi henüz annemin gücünü kırmayı başaramamıştı. Onun ta bin kilometre ötedeki Seldon'a kendisine yiyecek bir şeyler hazırlamasını ve oturup onları yemesini söylediğini kendi kulağımla duymadan önce; hayatında bir kez bile görmediği, kilise müdavimi Mawhinney'leri aradığını ve onları aklını kaçırmak üzere olan Seldon'ı kurtarmakla görevlendirdiğini kendi kulağımla duymadan önce; Bay Mawhinney'yle konuşmak istediğini ve sonra telefona gelince ona eğer Bayan Wishnow'ın başına kötü bir iş geldiyse Seldon'ın başlarına kalacağından korkmamasını, babamın hemen arabaya atlayıp Kentucky'ye gitmeye ve Seldon'ı Newark'a getirmeye hazır olduğunu söylediğini kendi kulağımla duymadan önce, onca yıldır onun hayat hikâyesine dair hiçbir şey anlamamıştım. Seldon'ın Kentucky'den ettiği o telaşlı telefona kadar, Lindbergh'in başkanlığının annemle babama nelere mal olduğunu anlamamıştım –o âna kadar, öyle büyük toplama işlemlerini yapamıyordum.

Annem saat on bire çeyrek kala Seldon'ı aradığı zaman, Mawhinney'lerle yaptıkları planı ona da anlattı. Seldon diş fırçasını, pijamalarını, iç çamaşırını ve bir çift temiz çorabını bir kese kâğıdının içine koyacak, sonra üstüne en kalın kazağıyla sıcak tutan paltosunu giyip başına yün şapkasını takacak ve evde oturup Bay Mawhinney'nin kamyonetiyle gelip onu almasını bekleyecekti. Bay Mawhinney çok iyi bir adamdı, annem öyle söylüyordu Seldon'a; Sandy'nin Mawhinney çiftliğinde kaldığı yaz tanıştığı, hoş bir karısı ve dört çocuğu olan, kibar ve cömert bir adamdı.

“Demek annem öldü!” diye bağırdı Seldon.

Yo, yo, yo, kesinlikle hayır –annesi ertesi sabah onu Mawhinney’lerden almaya gidecek ve oradan da okula bırakacaktı. Bay ve Bayan Mawhinney bütün bunların çaresine bakacaktı, onun hiçbir şey için endişelenmesine gerek yoktu. Ama bu esnada Seldon’ın yapması gerekenler de vardı: En düzgün yazısıyla annesine bir not yazıp mutfak masasına bırakacak, o gece Mawhinney’lerde kalacağını ve Mawhinney’lerin telefon numarasını yazacaktı. Aynı notta annesine eve gelir gelmez Newark’taki Bayan Roth’u ödemeli aramasını da söyleyecekti. Sonra gidip oturma odasında oturacak ve Bay Mawhinney’nin kapının önüne gelip korna çalmasını bekleyecekti, ondan sonra da evdeki tüm ışıkları söndürecekti...

Seldon’ı adım adım evden ayrılışına hazırladıktan sonra hesabını tutmak bile istemediğim telefon masraflarına aldırmandan ona yapmasını söylediklerini yapıncaya ve telefonun başına geri dönüp neler yaptığını anlatıncaya kadar hatta kalmayı sürdürdü, hatta Seldon en sonunda, “Geldi, Bayan Roth! Korna çalıyor!” deyinceye kadar da onu rahatlatmaya çalışıp durdu. Telefonu kapatmadan önce de uyarılarına devam ediyordu, “Tamam, çok güzel ama sakın ol, Seldon, sakince çantayı al, ışıkları söndür, kapıyı arkandan kapatıp kilitlemeyi ihmal etme, yarın sabah erkenden anneni göreceksin. Şimdi, bol şans, canım, koşma sakın, ha bir de –Seldon? Seldon, telefonu kapat!” Ama Seldon bunu yapmayı unutmuştu. O ürkütücü, yalnız, ana babasız evden alelacele kaçarken telefonu açık unutmuştu, gerçi hiçbir önemi yoktu. O ev yanıp kül olsa da hiçbir önemi yoktu artık çünkü Seldon oraya bir daha adımını bile atmayacaktı.

19 Ekim Pazar günü Summit Bulvarı’na geri döndü. Babam Sandy’yle birlikte Kentuck’ye onu almaya gitti. Bayan Wishnow’ın kalıntılarını taşıyan tabut ise onların arkasından trenle gelecekti. Onun arabasında tanınmayacak hâle gelinceye kadar yandığını biliyordum ama yine de o tabutun içinde bile yumruklarını sıkıldığını gözümde canlandırıyordum. Ve bir de onların banyosunda kilitli kaldığımda hemen dışarıdaki Bayan Wishnow’ın bana kapıyı nasıl açacağını söylediği zamanı düşünüyordum. Ne kadar sabırlıydı! Anneme ne kadar benziyordu! Şimdiyse bir tabutun içindeydi ve onu oraya koyan bendim.

Annemin tıpkı bir muharebe subayı gibi Seldon’a akşam yemeğini hazırlatıp evden gidişini ayarladığı ve onu sağ salım Mawhinney’lerin

eline teslim ettiđi gece benim tek dűşündűđűm Őey buydu. Bunu ben yapmıřtım. O zaman da, řimdi de tek dűőunebildiđim buydu. Bunu Seldon'a ben yapmıřtım, bunu annesine ben yapmıřtım. Haham Bengelsdorf payına dűőeni yapmıřtı, Evelyn teyze payını dűőeni yapmıřtı, ama her Őeyi bařlatan bendim –bu yıkıma ben sebep olmuřtum.

15 Ekim Perřembe gűnű –Wheeler darbesinin kanunsuzluđun doruklarına ulařtıđı gűn– sabah altıya çeyrek kala telefonumuz  alıdı. Annem, babamla Sandy'nin Kentucky'den kűtű haber vermek için aradıklarını ya da daha beteri, bařka birilerinin o ikisi hakkında kűtű haber vermek için aradıđını sandı ama řimdilik kűtű haber teyzem-dendi. Sadece dakikalar önce FBI ajanları Haham Bengelsdorf'un Washington'da kaldıđı otel odasının kapısını çalmıřtı. Evelyn teyze daha bir gűn önce Newark'tan gelmiřti, yani o gece tesadűfen o da oradaydı yoksa kocasının nasıl ortadan kaybolduđundan haberi bile olmayacaktı. Ajanlar içeridekilerin kapıyı açmalarını beklemeye bile tenezzűl etmemiřlerdi; otel műdűrűnűn ana anahtarı hemen yardımlarına yetiřip kapıyı onlar için a ıvermiřti. Haham Bengelsdorf'un tutuklama emrini gűsterip sessizce onun giyinmesini bekledikten sonra Evelyn teyzeye hiçbir açıklama yapmaksızın kocasının ellerine kelepçe takıp gűtűrműřlerdi; Evelyn teyze ise onların plakasız bir araçla otelden ayrıldıklarını gűrdűkten sonra yardım istemek için hemen annemi aramıřtı. Ancak aylardır gűrűőmediđi kardeřinin yardımına kořmak için trenle beř saat yol gideceđim diye beni bařkasına bırakmayı gűz alması için daha kűtű bir zaman olamazdı. Daha ű  gűn önce yűz yirmi iki Yahudi  ldűrűlműřtű –hatta aralarından birinin Bayan Wishnow olduđunu daha yeni öđrenmiřtik– babamla Sandy, Seldon'ı kurtarmak için tehlikeli bir yolculuđa çıkmıřlardı, ki Summit Bulvarı'nda, kendi evimizde bile bařımıza neler geleceđini kimse bilemiyordu. Mahalle serserilerinden ű nűn  lűműyle sonuçlanan polis  atıřması řimdilik Newark'ta yařananların en kűtűsűydű; yine de bűyle bir olayın hemen diđer kűőedeki Chancellor Bulvarı'nda yařanmıř olması bizim sokaktaki herkesin, daha önce ailelerini koruyan duvar yıkılıvermiř gibi hissetmesine neden olmuřtu; onları hiçbir Őeyden, özellikle de korkudan ve dıřlanmanın etkilerinden korunmayan getto duvarı deđildi bu, onları dıřarıda bırakmayı ya da içeri hapsedmeyi amaçlayan bir duvar deđildi, onlarla gettonun karıřıklıkları arasında duran yasal gűvencelerin korunaklı duvarıydı bu yıkılan.

Evelyn teyze o gün akşamüstü saat beşte, Haham Bengelsdorf'un tutuklanmasının ardından telefonda olduğundan çok daha deliye dönmüş bir hâlde kapımıza dayandı. Washington'daki hiç kimse kocasının nerede tutulduğunu ya da hayatta olup olmadığını ona söyleyemiyordu ya da söylemeye yanaşmamıştı; sonra Belediye Başkanı La Guardia, Vali Lehman ve Yargıç Frankfurter gibi dokunulmaz görünen isimlerin de tutuklandığını duyunca iyice paniğe kapılmış ve Washington'dan buraya gelen ilk trene atlamıştı. Hahamın Elizabeth Bulvarı'ndaki malikânesine tek başına dönmekten korktuğundan, gelmeden önce ararsa annemin ona sakın gelmeye kalkmamasını söylemesinden korktuğundan, yalvarıp yakarıp içeri girebilmek için Penn İstasyonu'ndan bir taksiye binip doğruca Summit Bulvarı'na gelmişti. Daha birkaç saat önce radyoda şok edici bir haber –Madison Square Garden'da yapılacak olan bir akşam mitingine katılmak üzere New York gelen Başkan Roosevelt'in New York polisi tarafından "alınkonulduğu" haberi– yayımlanmıştı; bu haberin etkisiyle annem 1938'de anaokuluna başladığım günden bu yana ilk defa evden çıkıp beni okuldan almaya gelmişti. Annem o zamana kadar bizim sokaktaki diğer herkes gibi Haham Prinz'in hayatımızı eskisi gibi sürdürüp güvenlik meselesini şehir komitesine bırakma talimatına uymayı seçmişti ama o gün artık bütün o olayların hahamın nüfuzunu da aştığına karar vermiş olacaktı ki, aynı şekilde düşünen diğer yüz kadar annemle birlikte son ders zili çalıp da çocuklar kapıdan dışarıya koşarken orada olmak için beni okuldan almaya gelmişti.

"Peşimdeler, Bess! Saklanmam lazım –beni saklaman lazım!"

Sanki bir hafta içerisinde kendi dünyamız da tepetaklak edilmiş gibi, şimdi bir de benim o hayat dolu, burnu büyük teyzem, şimdiye dek gördüğümüz en mühim şahsiyetin karısı (belki de artık dul karısı) olan teyzem çıkıp gelmişti –ufak tefek Evelyn teyze, makyajsız suratu ve darmadağın saçlarıyla tam bir cadiya dönmüş, hem yaşadığı felaketin hem de kendi abartılı jestlerinin etkisiyle hiç olmadığı kadar çirkin ve savunmasız görünüyordu. Karşındaysa kapımızı muhafız gibi koruyan ve hiç tahmin edemeyeceğim kadar öfkeli görünen annem vardı. Onu ne böylesine öfke içinde görmüş ne de tek bir küfür ettiğini duymuştum daha önce. Nasıl küfür edileceğini bile bildiğini sanmıyordum.

“Neden gidip von Ribbentrop’larda saklanmıyorsun?” dedi annem. “Neden gidip dostun Herr von Ribbentrop’a sığınmıyorsun? Aptal kız! *Benim* ailem ne olacak? Sen bizim de korkmadığımızı mı sanıyorsun? Bizim de tehlikede olmadığımızı mı sanıyorsun? Seni bencil küçük orospu –*hepimiz* korkuyoruz!”

“Ama beni tutuklayacaklar! Bana işkence edecekler, Bessie çünkü ben gerçeği biliyorum!”

“Burada kalamazsın! Söz konusu bile olamaz!” dedi annem. “Senin bir evin var, paran var, hizmetçilerin var –seni koruyacak her şeyin var. Bizimse hiçbir şeyimiz yok, hiçbir şeyimiz. Git buradan, Evelyn! Git! Çık git bu evden!”

Teyzem şaşırtıcı bir şekilde bu kez bana yalvarıp yakarmaya başladı. “Canım oğlum, bi’tanem –”

Annem, “Bu ne cüret!” diye bağırdı ve Evelyn teyzenin çaresizce bana doğru uzattığı elini âdeta yalayıp geçen kapıyı çarparak kapattı.

Annem kapıyı kapattıktan sonra bana öyle sıkı sarıldı ki alnımı dayadığım yerden kalp atışlarını hissedebiliyordum.

“Evine nasıl gidecek?” diye sordum.

“Otobüsle gider. Bizi hiç ilgilendirmiyor. O da herkes gibi otobüse binsin.”

“Ama gerçeği biliyorum derken ne demek istedi anne?”

“Hiç. Ne demek istediğini boş ver sen. Teyzen bizi hiç ilgilendirmiyor artık.”

Mutfağa gidince yüzünü ellerine gömdü ve birdenbire sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. O sağduyulu ebeveyn bilinci çekip gitmiş, giderken zaafılarını saklayıp kendine hâkim olmasını sağlayan tüm gücünü de beraberinde götürüvermişti.

“Selma Wishnow nasıl ölmüş olabilir?” diye sordu. “Başkan Roosevelt’i nasıl tutuklamış olabilirler? Bütün bunlar nasıl olabilir?”

“Lindbergh ortadan kayboldu diye mi?” diye sordum.

“Lindbergh *ortaya çıktı* diye,” dedi annem. “O aptal uçağının tepesindeki budala *goyisch*⁷ ta en başında ortaya çıktı diye! Off, onları Seldon’ı almaya hiç göndermemeliydim! Ağabeyin nerede? Baban nerede?” O bir zamanlar her şeye kadir olan tüm düzenin bekçisi nerede, diye soruyor gibiydi, dördümüzün bir arada olduğu o güzel, küçük aile birliğimiz nerede? “Nerede olduklarını bile bilmiyoruz,” dedi

7 Yahudi olmayanlara verilen bir ad. -çn

ama sanki asıl kaybolan kendisi gibiydi. “Onlar öyle yollayıverdim... Ne düşünüyordum ki? Onları ta ülkenin öbür ucuna gönderdim... hem de...”

Tam cümleinin bu noktasında kendini kasten durdurdu ama aklından geçenler belliydi: Hem de *goyim* Yahudileri sokak ortasında öldürüyorken.

Gözlerindeki yaşlar kuruyuncaya kadar ağlamasını izlemekten başka bir şey gelmiyordu elimden, bu sırada ona dair tüm fikirlerim şaşırtıcı şekilde değişivermişti: Annem de bizim gibi insandı. Bunun farkına varmak beni şaşkına çevirmişti ve aslında bunun aramızdaki en güçlü bağ olduğunu anlayamayacak kadar küçüktüm daha.

“Onu nasıl geri çevirebildim?” diyordu. “Ah be canım, ah, annen şu hâlimizi görse ne derdi?”

Izdırabı, tahmin edileceği gibi, vicdan azabına dönüşmüştü, kendini suçlu hissedip acımasızca kırbaçlamaya evrilmişti, sanki böyle tuhaf bir zamanda diğer herkesin açıkça görebildiği bir doğru ve bir yanlış yol olabilirilmiş gibi, sanki böyle bir açmazla karşılaşınca yapılacak en kolay şey aptallığın elinden tutmak değilmiş gibi. Ortada hiçbir şey için mantıklı bir açıklamanın olmadığı bir zamanda, şüphe etmek için hiçbir sebebi olmayan duygularının gazıyla aldığı hatalı kararlar yüzünden kendi kendini yiyip bitiriyordu. En kötüsü de feci bir hata yaptığına ikna olmasıydı, oysa içgüdülerinin peşinden gitmeseydi de yine yaptığına hayıflanıp duracaktı. Bu utanç verici ızdırabın içinde debelenişini izleyen (ve kendisi de korkudan tir tir titreyen) evladının bütün bunlardan tek çıkarımı, insanın aynı anda yanlış bir şey de yapmadan doğru bir şey yapamayacağıydı, hem de öyle yanlış bir şey ki kaosun hüküm sürdüğü ve her şeyin tehlikede olduğu bir yerde en iyisi hiçbir şey yapmadan durup beklemektir – gerçi hiçbir şey yapmamak da bir şey yapmaktı aslında... Hatta böyle durumlarda hiçbir şey yapmamak çok şey yapmaktı –Her günü hayatın zapt edilemez akışına azimle karşı durmakla geçiren bir annenin bile böyle meşum bir pislikle baş etmesinin yolu yoktu.

O gün yaşanan korkunç gelişmelerin (1798 Yabancılar ve İsya-na Teşvik Yasaları’nın geçirilmesinin bile, hatta Jefferson’ın Federalist “cadıların saltanatı” dediği şeyin bile yarışamayacağı bu zalimane hoşgörüsüzlük ve ihanet ortamının) ışığında, o akşam Newark

ilkokul eğitim sistemindeki neredeyse tüm Yahudi öğrencilerin kayıtlı olduğu dört mahalle okulunda acil toplantılar düzenlendi. Toplantıların her birine Newark Kaygılı Yahudi Vatandaşlar Komitesi'nin bir üyesi başkanlık edecekti. Akşamüstü megafonlu bir araç dolaşp insanlardan toplantı haberini tüm komşulara yaymalarını istemişti. Çocuklarını evde yalnız bırakmak istemiyorlarsa onları da yanlarında getirebilecekleri söylenmiş ve Vali Murphy tüm güney mahallelerinde –doğuda ta Frelinghuysen Bulvarı'ndan kuzeydeki Springfield Bulvarı'na kadar– geniş çaplı polis seferberliği yapılacağını garanti-sini Haham Prinze vermişti. Emniyet güçlerinin emrindeki tüm atlı polisler (önceki gece ana caddedeki, bir Yahudi'nin içki dükkânının soyulup yağmalandıktan sonra ateşe verildiği) Weequahic bölgesinin batıdaki Irvington sınırına, güneyde Union County ve (benim gözümde 22. Otoyol'daki, İpana dış tozunu üreten devasa Bristol-Myers tesisiyle meşhur olsa da önceki gün mahalle sinagogunun camlarının kırıldığı) Hillside kasabaları sınırına ve ta (annemin göçmen ailesinin yüzyılın başında gelip yerleştiği –dokuz yaşında bir çocuğun ilgisini en çok Livingston Caddesi'ndeki New Jersey Pretzel Fabrikası'nın pretzelleri⁸ kıvrırmak için işe sadece sağır ve dilsizleri aldığı söylentisiyle çeken– ve Weequahic Park golf sahasının birkaç blok uzağındaki B'nai Jeshurun Sinagogu'ndaki mezarların talan edildiği) Elizabeth'e kadar özellikle devriye gezmekle görevlendirilmişlerdi.

Saat altı buçuğa doğru, annem Chancellor Bulvarı İlkokulu'ndaki acil toplantı için apar topar dışarı çıktı. Bense evde kalmış, babam yoldan ararsa diye telefon çaldığında açmak ve ödemeli aramaları kabuk etmekle görevlendirilmiştim. Cucuzza'lar annem eve gelinceye kadar bana göz kulak olmaya söz vermişlerdi, gerçekten de daha annem aşağıya inerken, babamla ağabeyimin gayet iyi olduklarını ve çok yakında Seldon'la birlikte eve dönmüş olacaklarını haber veren şehirler arası aramayı benimle birlikte beklemekle görevlendirilen Joey merdivenleri üçer üçer çıkmaya başlamıştı bile ama sonradan anlaşılacağı üzere boşu boşuna bekleyecektik çünkü sıkıyönetimle birlikte ordu Bell Telephone şirketinin tüm tesislerine askerî amaçla kullanılmak üzere el koymuştu, sivillere hâlâ açık olan uzun mesafeli hatlar ise sürekli doluydu, bu yüzden babamdan son haber alışımızın üstünden kırk sekiz saat geçmişti.

8 Hamuru kıvrık bir düğüm haline getirerek pişirilen bir çeşit tuzlu simit. -çn

Newark–Hillside hattı bizim evin güney tarafından sadece birkaç yüz metre mesafeden geçtiği için, o gece pencereler kapalıyken bile hemen köşedeki Keer Bulvarı'nı yukarıdan aşağıya dolaşan polis atlarının gürültülü tıkırtılarını duyup bir nebze teselli bulmak mümkündü. Odamın camını açıp kararmaya başlayan ara sokağa doğru kafamı uzattığımda Summit Bulvarı'nın sona erip Hillside'in Liberty Bulvarı'nın başladığı yerden geçerken çıkardıkları sesleri belli belirsiz de olsa duyabiliyordum. Liberty Bulvarı Hillside'dan geçip 22. Otoyol'a ulaşıyordu, o da batıya, Union'a doğru ilerliyor ve oradan da güneydeki Anglosakson tınlı Kenilworth, Middlesex ve Scotch Plains kasabalarının geniş mi geniş Hristiyan dünyasına uzanıyordu.

Buralar Louisville banliyöleri değildi belki ama ben şimdiye dek hiç o kadar batıya gitmemiştim; Pennsylvania'nın doğu sınırına ulaşmak için bile üç New Jersey kasabası daha geçmeniz gerektiği hâlde, 15 Ekim gecesi Newark'ın mümtaz hahamı, yüce insan Prinz sayesinde tüm gücü, hızı ve güzelliğiyle bizim sokağımıza kadar ulaşan Newark polis gücü atlarının o pasparlak doru gövdeleriyle kurdukları bariyer olmasa, Amerika'nın Yahudi düşmanı öfkesinin doğudan, 22. Otoyol'daki boru hattını boydan boya geçip oradan Liberty Bulvarı'na doğru akarak Liberty'den doğruca Summit Bulvarı'na döküldükten sonra bizim binanın arka merdivenlerinden sel gibi yukarıya, bizim eve dolacağı kâbusuyla iyice paniğe kapılıyordum.

Tahmin edileceği gibi, Joey dışarıda olup bitenlere dair neredeyse hiçbir şey duyamıyordu, bu yüzden odadan odaya koşup kafasını evin iki ucundaki camlardan dışarıya çıkararak polis atlarından –kafamı tepen çirkin yetimhane atlarına kıyasla damarlı uzuvları çok daha uzun, kaslı gövdeleri çok daha ince ve kafaları daha uzun ve çok daha üstün görünen o güzel atlardan– hiç olmazsa bir tanesinin anatomisini ve tabii bir de her biri iki sıra parlak pirinç düğmeyle işlenmiş kruvaze ceketler, üstlerine tam oturan pelerinler giyip kalçalarındaki kılıflara birer tabanca sıkıştırmış üniformalı polisleri görebilmeye çalışıyordu.

Babam birkaç yıl önce bir pazar sabahı Sandy'yle beni Weequahic Park'taki sahada at nalı fırlatmaya götürmüştü ve o gün oradaki atlı polis parktaki bir kadının çantasını çalan hırsızın peşinden bütün parkı dörtmala koşmuştu –Newark'ta, Kral Arthur'un sarayında yaşanacak türden bir sahneye tanık olmuştuk. Bu sahnenin bende

yarattığı heyecan günlerce geçmemişti ve o kahramanlık ânını zihnimden atamamıştım. Atlı polis olarak yetiştirmek için polislerin en çevik ve atletik olanlarını seçiyorlardı. Caddede bir kral edasıyla aylak aylak giderken park cezası yazmak için durduğunu, sonra da yazdığı ceza makbuzunu arabanın sileceklerinin altına sıkıştırmak için atının eyerinden hiç zorlanmadan uzandığı görmek bile küçük bir çocuğu büyüleyebilirdi; o atlı polis bu hareketle makine çağına azametle lütfediyordu sanki. Şehrin meşhur Dört Köşe'sinde her biri pusulanın farklı bir yönüne bakan atlı devriye noktaları vardı, cumartesi günleri aileler atları görsünler, onların huzursuz burunlarını okşasınlar, onlara küp şeker versinler, at üstündeki tek bir polisin yaya dört polise eş değer olduğunu öğrensinler ve tabii ki atlı polislerle klasik, "Bunun adı ne?" ve "Bu at gerçek mi?" ve "Ayağı neden yapılmış?" sorularını sorsunlar diye çocuklarını şehir merkezindeki bu nöbet yerine götürürlerdi. Bazen şehir merkezindeki kalabalık bir caddede atının üstünden daha az önce inmiş polis memuru altında lacivert poturuyla uzun siyah çizmeleri ve belinde abartılı büyüklükte bir erkek cinsel organı şekli verilmiş pornografik tabanca kılıfıyla, korna çalan onca araba, kamyon ve otobüsün arasında ezilmekten hiç korkmadan kollarıyla sinyal vererek o karmaşık trafiği düzene koymaya çalışırken, yolun kenarına bağladığı, yan tarafına takılmış tehditkâr derecede uzun cop ve üstünde NP sembolünü taşıyan o mavi beyaz eyerin altında ne kadar olabilirse o kadar rahat ve sakin duran ve en havalı film yıldızları kadar hayattan bezmiş görünen, neredeyse iki metre uzunluğunda ve beş yüz kilo ağırlığındaki polis atlarından birini görebilirdiniz. Bunlar her konuda yetenekli polislerdi, hatta babamın hüsrarla anlattığına bakılırsa grev yapan kalabalıkların arasına atlarıyla dalıp grev gözcülerini dağıtmaya bile kadirlermiş; bu yüzden bu kadar yakınımda olmaları ve bu denli gözü pek görünmeleri yaklaşan facia yüzünden harap olan sinirlerimi bir nebze yatıştırıyordu.

Oturma odasına geçince Joey ısıtma cihazını çıkarıp bana uzattı, bana verdi, daha doğrusu anlam veremediğim bir şekilde *elime tutuşturdu*, hem de o siyah mikrofon aparatı, bataryası ve tüm kablolarıyla birlikte. O cihaza bakmak isteyeceğimi nereden çıkarmıştı bilmiyordum, hele de böyle bir gecede, ama o zamazingo tüm parçalarına iki avucumun içinde duruyordu şimdi ve eğer böyle bir şey mümkünse,

taktığı zamankinden çok daha dehşet verici görünüyordu. Ona bu cihaz hakkında sorular sormamı mı, hayran hayran incelememi mi yoksa önce parçalarına ayırıp sonra tamir etmeye çalışmamı mı bekliyordu anlamıyordum. Meğer onu takmamı istiyormuş.

“Taksana hadi,” dedi o derin, korna gibi sesiyle.

“Neden?” diye bağırdım. “Bana yakışmaz ki.”

“Bu şey kimseye yakışmaz ki zaten,” dedi. “Tak hadi.”

“Nasil yapacağımı bilmiyorum,” diye yakındım en yüksek sesimle, bunun üzerine Joey mikrofonu yakama tutuşturdu, bataryayı pantolon cebime attı ve tüm kabloları kontrol ettikten sonra o yamru yumru aparatı kulağıma yerleştirme işini bana bıraktı. Gözlerimi kapatıp istediğini yaptım, sanki elimdeki bir deniz kabuğuymuş gibi, sanki deniz kıyısındaymışız ve benden okyanusun sesini dinlememi istiyormuş gibi yapıyordum... Ama o şeyi kulağıma yerleştirip de onun kulağının yapış yapış sıcaklığını hissettiğim anda öğürmemek için kendimi zor tuttum.

“Peki, şimdi ne olacak?”

Bu sorum üzerine parmağını uzattı ve sanki elektrikli sandalyenin düğmesini çalıştırıyormuş ve ben de Bir Numaralı Halk Düşmanı'ymışım gibi neşeyle mikrofon yuvasının ortasındaki minik kolu çevirdi.

“Hiçbir şey duymuyorum,” dedim.

“Ben yükseltinceye kadar bekle.”

“Bunu takınca ben de sağır olur muyum?” diye sordum ve hem sağır hem dilsiz olduğumu ve hayatımın sonuna kadar New Jersey Pretzel Fabrikası'nda pretzel kıvırmaya mahkûm edildiğimi hayal ettim.

Joey bu soruma içtenlikle güldü, oysa ben şaka olsun diye söylememiştim.

“Bak,” dedim, “ben bunu yapmak istemiyorum. Şimdi olmaz. Dışarıda hiç de güzel olmayan şeyler yaşıyor, biliyorsun.”

Ama o, hiç de güzel olmayan bütün o şeylerden bihaberdi; ya Katolik olduğu ve endişelenecek hiçbir şeyi olmadığı için ya da sadece her zamanki zapt edilmesi imkânsız Joey olduğu için.

“Bunu satan dolandırıcı ne dedi biliyor musun? Adam doktor bile değil,” dedi Joey bana. “Ama bana o boktan testi yaptı yine de. Cep saatini çıkarıp kulağımın dibine tuttu, ‘Saatin tik taklarını duyabiliyor

musun, Joey?’ dedi, birazcık duyabiliyordum, sonra saati uzaklaştırmaya başladı. ‘Şimdi duyabiliyor musun, Joey?’ tabii duyamıyordum, hiçbir şey duyamıyordum, sonra gidip kâğıda bir şeyler not etti. Sonra cebinden iki bozuk para çıkarıp yine aynı şeyi yaptı. Paraları kulağımın dibine getirip birbirine sürttü, ‘Paraların tıkırtısını duyabiliyor musun, Joey?’ diye sordu, sonra yine yavaş yavaş uzaklaştı, paraları birbirine sürttüğünü görüyor ama hiçbir şey duyamıyordum. ‘Aynısı,’ dedim –yine gidip bir şeyler yazdı. Sonra kendi yazdıklarına baktı, uzun uzun baktı ve çekmecedeki bu boktan teneke parçasını çıkardı. Bütün parçalarıyla birlikte üstüme taktı, sonra babama dönüp, ‘Oğlunuz otların büyüdüğünü bile duyacak, bu o kadar iyi bir model ki,’ dedi,” dedikten sonra Joey o kolu tekrar çevirdi ta ki ben küvete dolan su sesi gibi bir ses duyuncaya kadar –sanki bir küvete dönüşmüştüm. Sonra kolu sonuna kadar çevirdi ve şimşekler çakmaya başladı.

“Kes şunu!” diye bağırdım. “Yeter!” Ama Joey neşeyle hoplayıp zıplıyordu, bu yüzden kulağıma taktığı zımbırtıyı çekip çıkarttım ve her şey zıvanadan çıkmış gibi gelen o anda Belediye Başkanı La Guardia’nın tutuklanmasının ardından Başkan Roosevelt’in de tutuklandığını, hatta Haham Bengelsdorf bile tutuklandığını düşününce, alt kata yeni taşınan çocuğun da en az ondan önceki kadar baş belası olacağını anlayınca tekrar evden kaçmaya karar verdim. Eninde sonunda herkesin baş belası olduğunu, hatta benim de farksız olmadığımı anlayacak kadar tecrübeli değildim henüz hayatta. Önce alt kattaki Seldon’a katlanamıyordum, şimdi yine alt kattaki Joey’ye katlanamıyordum ve hemen oracıkta ikisinden de kaçmaya karar verdim. Seldon buraya gelmeden kaçacaktım, Yahudi düşmanları buraya gelmeden kaçacaktım, Bayan Wishnow’ın ölüsü buraya gelmeden ve onun cenazesine gitmek zorunda kalmadan kaçacaktım. Atlı polislerin koruması altında hemen o gece kaçacaktım; peşimde olan her şeyden, benden nefret eden, beni öldürmek isteyen her şeyden. Yaptığım ve yapmadığım her şeyden kaçacak ve kimsenin tanımadığı bir çocuk olarak sil baştan başlayacaktım. Ve yine o anda, birdenbire, nereye kaçacağımı da buldum –Elizabeth’e, o pretzel fabrikasına gidecektim. Üstünde sağır ve dilsiz olduğumu yazan bir kâğıt verecektim onlara. Onlar da bana pretzel yapma işi vereceklerdi. Hiç konuşmayacaktım, duymuyormuş gibi yapacaktım, kim olduğumu hiç kimse anlamayacaktı.

Joey, "Atın kanını içen çocuğu duydun mu hiç?" diye sordu.

"Hangi atın kanı?"

"St. Peter's Yetimhanesi'ndeki. Çocuğun biri gecenin bir yarısı çiftliğin oraya girip atın kanını içmiş. O çocuğu arıyorlar."

"Kim arıyor?"

"Adamlar. Nick. Diğer adamlar. Daha büyük adamlar."

"Nick de kim?"

"Yetimlerden biri. On sekiz yaşında. O işi yapan çocuk da senin gibi Yahudi'ymiş. Yahudi olduğundan eminler, onu bulacaklar."

"Atın kanını neden içmiş ki?"

"Yahudiler kan içerler de ondan."

"Sen ne dediğinin farkında bile değilsin. Ben kan içmiyorum. Sandy de kan içmiyor. Annemle babam da kan içmiyor. *Tanıdığım* kimse kan içmiyor."

"Bu çocuk içiyor ama."

"Yapma ya? Adı neymiş?"

"Nick henüz bilmiyor. Ama onu arıyorlar. Sen merak etme, kesin bulacaklar."

"Bulunca ne yapacaklar peki, Joey? *Onun* kanını mı içecekler? *Yahudiler kan içmez*. Bunu söylemek bile *manyaklık*." İştme cihazını ona geri verdim –kaçmak zorunda olduğum şeyler listesine artık Nick'i de ekleyebileceğimi düşünüyordum– Joey çok geçmeden yine camdan cama koşmaya, atları görmeye çalışmaya başladı; sonra birden kendi kafasında Buffalo Bill'in Vahşi Batı gösterisi şehre gelmiş de en büyük numarasını bizim evin önünde yapıyormuşçasına, bu büyük şöleni kaçırmaya daha fazla tahammül edememiş olacak ki, kapıya doğru koştu ve çıkıp gitti; bu o gece onu son görüşüm oldu. Newark'ta tıpkı kendisini süren polis memuru gibi hatır hutur tütün çiğneyen ve sağ ayağının toynağını yere vurarak toplama işlemi yapabilen bir polis atı olduğu söylentisi dolaşıyordu; Joey o gecedan sonra o atı bizim sokakta gördüğünü iddia etmeye başladı, Sekizinci Karakol'a ait olan bu atın adı Ned'di, çocukların kuyruğunda sallanmasına izin veriyordu, hem de arka bacaklarıyla tepmeden. Belki de o efsanevi Ned'le hakikaten tanışmıştı, belki de onunla tanışması her şeye değmişti. Öyle ya da böyle, Joey o gece beni yalnız bıraktığı, bir daha geri dönmediği, annesinin sözünü dinlemek yerine heyecan tutkusuna yenik düştüğü için ertesi sabah babası işten eve geldiğinde

adamakıllı bir dayak yemişti, gece bekçisi babasının cep saatinin siyah kayışı acımasızca kıcına kıcına inmişti.

Joey kapıdan çıkar çıkmaz kapıyı arkasından iki defa kilitledim; normal akışı kesip başka bir flaş haber, hem de gün boyu verdiklerinden çok daha korkunç, tek başıma kaldıramayacağım bir haber yayımlayabileceklerinden korkmasam, biraz kafamı dağıtmak için radyoyu açardım. Çok geçmeden yine şu pretzel fabrikasına kaçmayı düşünmeye başladım. Geçen sene *Sunday Call* gazetesinde çıkan, benim de New Jersey endüstrisi hakkında hazırlamak zorunda olduğum ödev için okula götürmek üzere kesip sakladığım haberi hatırlıyordum. Bu makalede fabrikanın sahibi olan Bay Kuenze adındaki adam, dünyanın her yerinde geçerli olan bir sıkıntıyı ortaya dökerek, bir insana pretzel yapmayı öğretmenin yıllar aldığını söylüyordu. “Öğrenebilecek olsalar,” diyordu, “bir gecede öğretirim.” Makalenin büyük bir kısmı pretzelin üstüne tuz serpilip serpilmemesi gerektiği tartışmasına ayrılmıştı. Bay Kuenze pretzelin üstüne serpilene tuzun gereksiz olduğunu iddia ediyor, ama sırf “talebi karşılamak” adına böyle yaptığını söylüyordu. Ona göre asıl önemli olan tuzu hamurun içine koymaktı, ki eyaletteki tüm pretzelcilerin arasında bunu bir tek o yapıyordu. Habere bakılırsa Bay Kuenze’nin yüz tane çalışanı vardı, bunların pek çoğu sağır ve dilsizdi, diğerleriye daha çok “okuldan sonra çalışan genç kızlar ve delikanlılar”dı.

Hangi otobüsün pretzel fabrikasının oradan geçtiğini biliyordum, Earl’ün nonoş olduğunu şıp diye anladığı o Hristiyan herifi Elizabeth’teki evine kadar takip ettiğimiz gün bindiğimiz otobüstü. Yine o nonoşla aynı otobüse denk gelmemek için dua etmem gerekecekti; denk gelirim de hemen inip bir sonraki otobüse binerdim artık. Yanımda bir not olması lazımdı ama bu defa Rahibe Mary Catherine’in değil, bir sağır ve dilsizin yazdığı bir not. “Sevgili Bay Kuenze. *Sunday Call*’da hakkınızda bir haber okudum. Nasıl pretzel yapıldığını öğrenmek istiyorum. Bir gecede öğrenebileceğime inanıyorum. Sağır ve dilsizim. Yetimim. Bana iş verir misiniz?” Ve bu notu “Seldon Wishnow” adıyla imzaladım. Ne yaparsam yapayım aklıma başka bir isim gelmiyordu.

Bir nota ihtiyacım vardı, bir de giysilere. Bay Kuenze’nin gözüne güvenilir bir çocuk gibi görünmek istiyordum, bu yüzden yanımda giysilerim olmadan karşısına çıkamazdım. Ve bu defa bir plana da

ihtiyacım vardı, hem de babamın deyişiyile “uzun vadeli bir plan”a. Hemen bir tane buluverdim: Uzun vadeli planım, pretzel fabrikasından kazanacağım parayı biriktirip Peder Flanagan’ın *Boys Town* evinin olduğu Nebraska, Omaha’ya tek gidişlik bir tren bileti almak-tı. Boys Town ve Peder Flanagan’ı ünlü rahibi oynadığı rolüyle Akademi Ödülü’nü kazanan ve sonra aldığı Oscar’ı gerçek Boys Town’a bağışlayan Spencer Tracy’nin filminden tanıyordum, Amerika’daki bütün çocuklar gibi. Bu filmi bir cumartesi günü Sandy’yle birlikte Roosevelt sinemasında izlediğimde beş yaşındaydım. Peder Flanagan bazıları daha şimdiden hırsızlar ve küçük gangsterler hâline gelmiş sokak çocuklarını alıyor ve onları çiftliğine getiriyordu; orada bu çocukların karnını doyuruyor, onları giydiriyor, eğitiyordu; çocuklar orada beyzbol oynuyor, koroda şarkılar söylüyor ve iyi birer vatandaş olmayı öğreniyordu. Peder Flanagan, ırk ya da inançlarına aldırış etmeksizin hepsine babalık ediyordu. Çocukların çoğu Katolik’ti, bazıları Protestan’dı ama çiftlikte yaşayan birkaç yoksul Yahudi çocuğu da vardı; bunu annemle babamdan öğrenmiştim, diğer binlerce Amerikalı aile gibi onlar da bu filmi izleyip gözyaşlarını tutamamışlar ve her yıl Boys Town’a bağış yapmaya başlamışlardı. Gerçi Omaha’ya vardığımda kendimi Yahudi olarak tanımlayacak değildim. Oraya gidince nihayet yüksek sesle konuşarak ne ve kim olduğumu bilmediğimi söyleyecektim. Hiçbir şey ve hiç kimse olduğumu söyleyecektim, sıradan bir çocuktum ben, daha fazlası değil, hele Bayan Wishnow’ın ölümünden ve oğlunun yetim kalmasının sorumlusu hiç değildim. Bırakacaktım ailem onu bundan sonra kendi oğulları gibi büyütsün. Yatağıma alabilirdi. Ağabeyimi alabilirdi. Geleceğimi alabilirdi. Ben hayatımı Peder Flanagan’ın yanın-da, Nebraska’da kuracaktım, orası Newark’a Kentucky’den bile daha uzaktı.

Birden aklıma başka bir fikir geldi ve notu baştan yazıp “Philip Flanagan” adıyla imzaladım. Sonra evden ilk kaçışımdan önce Seldon’dan çaldığım giysileri sakladığım tahta bavulu almak için bodruma inmeye karar verdim. Bu defa bavula kendi giysilerimi koyacaktım; Mount Vernon’dan satın aldığım ve hakiki bir pul koleksiyonum olduğu, adıma postaların geldiği zamanlar pul şirketinden gelen zarfları açmak için kullandığım minyatür tüfeği de cebimde taşıyacaktım. Süngüsü 2,5 santim bile yoktu ama evi sonsuza kadar

terk edeceksem bir tür korumaya ihtiyacım vardı ve elimdeki tek şey, bu mektup açacağıydı.

Birkaç dakika sonra, elimde el feneriyle merdivenleri inerken, bunun o bodruma son inişim ve o merdaneyle, sokak kedileriyle, su giderleri ve ölülerle hatta o sokağa bakan, tek bacaklı Alvin'in bir defasında kederini fışkırttığı pis duvarla- son karşılaşmam olacağını fark ettiğim için kendimi düşmekten alıkoyacak gücü toplayabilmişim.

Hava henüz kömür yakmaya başlayacak kadar soğuk değildi, bodruma inen merdivenlerin başında el fenerimin ışığını o kül rengi, yanmayan sobalara tuttuğumda sanki şu zengin ve güçlü tiplerin artık ne işlerine yarayacaksa kendilerini defnettirdikleri şatafatlı yer altı mezarları gibi göründüler gözüme. Olduğum yerde durdum ve Seldon'ın babasının, ölen karısını almaya (belki de kimseye görünmeden babamın arabasının bagajında) Kentucky'ye gitmiş olmasını umdum ama gitmediğinin, bir hayalet olarak benimle işinin bitmediğinin, o hortlak kalbinin bana karşı nefretle dolup taşığının gayet farkındaydım. "Taşınmalarını istememiştim," diye fısıldadım. "O bir hataydı. Olanların sorumlusu ben değilim aslında. Seldon'ı hedef hâline getirmek istememiştim."

Acımasız bir ölüye yalvarışlarımı çaresiz bir sessizliğin karşılamasını bekliyordum doğal olarak ama bunun yerine adımın söylendiğini duydum -hem de bir kadın tarafından! Sobaların arkasında bir kadın inleyerek adımı sesleniyordu! Demek daha birkaç saat önce ölmesine rağmen daha şimdiden hayatımın sonuna kadar bana mu-sallat olmaya gelmişti!

"Gerçeği biliyorum," dedi ve bodrumdaki depomuzdan, *Delfi*'den yükselen bir kâhin rahibe gibi, teyzem çıktı. "Peşimdeler, Philip," dedi Evelyn teyze. "Gerçeği biliyorum, beni öldürecekler!"

* * *

Tuvalete gitmesi ve bir şeyler yemesi gerektiği için, teyzeme ihtiyacı olan şeyleri vermekten başka bir çarem olmadığını bildiğim için onu da yanımda yukarıya, mecburen eve çıkardım. Akşam yemeğinden kalan yarım somun ekmekten bir dilim kestim, üstüne tereyağı sürdüm, bir bardak süt doldurdum ve yoldan geçen kimse görmesin diye mutfağın panjurlarını kapattım. Teyzem tuvalete girip çıktıktan

sonra mutfağa geldi ve hazırladıklarımın hepsini nefes bile almadan silip süpürdü. Paltosuyla çantası kucağındaydı, şapkası ise hâlâ başındaydı; karnını doyurur doyurmaz kalkıp gideceğini umuyordum, böylece ben de aşağıya inip bavulu alır, eşyalarımı içine koyar ve anem toplantıdan dönmeden önce kaçıp gitmiş olurdum. Ama teyzem yemeği bitirir bitirmez saçmalamaya başladı, gerçeği bildiğini ve bu yüzden de onu öldüreceklerini tekrarlayıp durdu. Onun nerede saklandığını bulmak için atlı polisleri görevlendirmişlerdi, bana öyle diyordu.

İçinde bulunduğumuz, aklımızın ucundan bile geçmeyen şeylerin yaşandığı koşullarda tam da o çocuk hâlimle, duyduğum her şeye inanabilecekken ortaya attığı bu ürkütücü iddiayı izleyen sessizlikte Chancellor Bulvarı'na doğru ağır ağır ilerleyen tek bir atın ayak seslerini dinledik. “Burada olduğumu biliyorlar,” dedi.

“Bilmiyorlar, Evelyn teyze.” Ama ağzımdan çıkan sözler kendi üzerimde bile hiçbir etki bırakmıyordu. “Senin burada olduğunu *ben* bile bilmiyordum ki.”

“O zaman neden bana bakmaya geldin?”

“Sana bakmaya gelmedim ki. Başka bir şey arıyordum. Dışarıda polisler var,” dedim ona, en ciddi ve içten hâlimle konuşurken bile ona bile isteye yalan söylüyormuşum gibi geliyordu. “Dışarıda polisler var ama Yahudi düşmanları yüzünden. Bizi korumak için sokaklarda devriye geziyorlar.”

İnançlı kimselere mahsus bir gülümseme belirdi yüzünde. “Hadi biraz daha anlat, Philip.”

Artık bildiğim hiçbir şey her ikimizin de söyledikleriyle uyuşmuyordu. Bizim bodrumda saklanırken, hatta belki daha da önce, FBI'ın hahamı kelepçelerle götürüşünü izlerken gerçekten de aklını yitirmiş olabilir mi ben daha onu bile anlayamadan deliliğinin gölgesi üstüme çöküvermişti. Tabii daha Beyaz Saray'a gidip von Ribbentrop'la dans ettiği gece başlamıştı belki de ümitsizce aklını kaçırmaya. Bu, babamın ortaya atacağı teoriydi –hahamın tutuklanmasından çok daha önce, Bengelsdorf basamakları benzersiz bir hızla tırmanıp başkanın saygısını kazanmasıyla Newark'taki tüm Yahudileri kendisine hayran bırakırken, bütün ülkeyi bir akıl hastanesine çeviren aynı saflığa kaptırmıştı teyzem de kendini: Lindbergh'e ve onun dünya görüşüne tapınma sanrısına.

“Biraz uzanmak ister misin?” diye sordum, evet demesinden korkarak. “Biraz dinlenmek ister misin? Doktoru çağırayım mı?”

Bunun üzerine elimi tutup öyle bir sıktı ki tırnakları etime battı. “Philip, bi’tanem, ben *her şeyi* biliyorum.”

“Başkan Lindbergh’e ne olduğunu mu biliyorsun? Onu mu demek istiyorsun?”

“Annen nerede?”

“Okulda. Toplantıya gitti.”

“Bana yemek ve su getirirsin, değil mi canım benim?”

“Ben mi? Tabii. Nereye?”

“Bodruma. Çamaşır teknesindeki çeşmeden içemem. Biri orada olduğumu anlar.”

“Bunu hiç istemeyiz,” dedim, aklıma hemen Joey’nin büyükannesi ve onun etrafında estirdiği öfkeli delilik fırtınası gelmişti. “Ben sana her şeyi getiririm.” Ama ona bu sözü verdiğim için kaçıp gitmem mümkün olmayacaktı.

Evelyn teyze, “Evde elma var mı?” diye sordu.

Buzdolabını açıp baktım. “Hayır, elma yok. Elmamız kalmamış. Annem bu aralar pek alışverişe gidemedi. Ama bir tane armut var, Evelyn teyze. Onu ister misin?”

“İsterim. Bir de ekmek. Bana bir dilim ekmek daha versene.”

Sesi değişip duruyordu. Artık sanki pikniğe gitmek için hazırlanıyormuşuz gibi, dolabımızda ne varsa toplayıp Weequahic Park’ta göl kenarındaki bir ağacın altında yemeye gidecekmışiz gibi, sanki Hristiyanlar için olsa olsa küçük bir sıkıntı olan günün olayları tıpkı Amerika’daki diğer herkes gibi bizim için de önemsizmiş gibi konuşuyordu. Sonuçta Amerika’da otuz milyondan fazla Hristiyan aile varken yalnızca bir milyon kadar Yahudi ailesi vardı, bütün bunlar onların neden başını ağrıtsındı?

Bodruma inerken yanında götürsün diye ona bir dilim ekmek daha kestim ve üstüne bolca tereyağı sürdüm. Ekmeğin neden azaldığını soran olursa Joey’nin yediğini söyleyecektim, atları görmeye gitmeden önce ekmeği ve armutu o yemişti.

Annem eve gelip babamın aramadığını öğrenince tepkisini benden gizleyemedi. Üzüntüyle mutfaktaki saate baktı, normalde bu saatte neler yaptığımızı hatırlıyordu belki de: Yatma vakti gelmişti,

ertesi gün yerine getirmeleri gereken görevlere hazırlanmak için çocuklarının tek yapması gereken yüzlerini yıkayıp dişlerini fırçalamaktı. Şimdi saat dokuzdu –ya da büyük bir yalandan ibaret olduğu anlaşılan bu son derece inandırıcı ve kesin sahiciliğin bize inandırdığı şey buydu.

Her Allah'ın günü okula gitme işi –o da mı yalandı, bizi makul beklentilerle oyalayıp içimize abuk sabuk güven duyguları aşılayan sinsi bir aldatmaca mıydı o da? “Neden okul yokmuş?” diye sordum, annem yarın okul olmayacağını söylediğinde. “Çünkü,” dedi annem, çocuklarını boş yere korkutmadan onlara doğruyu söylemeleri için ebeveynlere önerilen o anlamsız cümleyi toparlamaya çalışarak, “durum biraz daha kötüye gitti.” “Hangi durum?” diye sordum. “Bizim durumumuz.” “Neden? Yine ne oldu?” “Hiçbir şey olmadı. Çocukların yarın evde kalması daha iyi olacak, o kadar. Joey nerede? Arkadaşın nerede?” “Biraz ekmek yedi, armutu aldı ve gitti. Buzdolabındaki armutu aldı ve dışarı çıktı. Atları görmeye gitti.” “Kimsenin telefon etmediğinden eminsen değil mi?” diye sordu, Joey'nin onu hayal kırıklığına uğratmasına öfkelenemeyecek kadar yorgundu o anda. “Yarın neden okul olmadığını bilmek istiyorum, anne.” “Bu gece bilmek zorunda mısın?” “Evet. Neden okula gidemiyorum?” “Şey... Çünkü Kanada'yla savaşa girebiliriz.” “*Kanada*'yla mı? Ne zaman?” “Kimse bilmiyor. Ama neler olacağını anlayıncaya kadar hepimiz evde kalsak daha iyi olacak.” “Ama neden Kanada'yla savaşa giriyoruz ki?” “Lüt-fen, Philip, bu gece daha fazlasını kaldıramayacağım. Sana bildiğim her şeyi anlattım. Sen ısrar ettin, ben de anlattım. Artık tek yapmamız gereken beklemek. Diğer herkes gibi bekleyip göreceğiz.” Ve sonra, sanki babamla ağabeyimin nerede olduğunu bilmemek zihninin dizginlerini koparıp aklına en kötü şeyleri –tıpkı Wishnow'lar gibi artık biz de iki kişi kalmıştık, dul bir anayla oğulduk–getirmiyormuşçasına eskisi gibi saat dokuzda yatağa gitme kuralını inatla uygulamaya çalışarak, “Artık elini yüzünü yıkayıp yatağına gitmeni istiyorum,” dedi.

Yatak –sanki bir korku yuvası değil de sıcak ve rahat bir kucakmış gibi, yatak hâlâ vardı.

Kanada'yla savaşa girmemiz, Evelyn Teyzenin geceleyin tuvaletini nasıl yapacağından daha büyük bir muamma değildi benim için. Anladığım kadarıyla ABD dünya savaşına nihayet giriyordu ama herkesin Roosevelt başkanken yanında duracağımızı beklediği İngiltere

ve İngiliz Devletler Topluluğu'nun tarafında değil, Hitler ve Hitler'in müttefikleri İtalya ve Japonya'nın yanında. Dahası, babamla Sandy'ye son haber alışımızın üstünden tam iki gün geçmişti; kim bilir, belki onlar da Seldon'ın annesi gibi, isyan çıkaran Yahudi düşmanları tarafından korkunç bir şekilde öldürülmüşlerdi; hem yarın okul da yoktu, bu demek oluyordu ki Başkan Wheeler, Nazilerin Almanya'daki Yahudi çocuklarına dayattığını bildiğimiz yasaları zorla bize de dayatırsa bir daha hiç okul olmayabilirdi. Akıl almaz boyutlarda bir siyasi facia, özgür bir toplumu bir polis devletine dönüştürüyordu ama çocuk çocuktur işte, benim yatağıma girdiğimde tek düşünebildiğim bağırsakları çalışmaya başladığı zaman Evelyn teyzenin işini bodrumdaki depomuzda görmek zorunda kalacağıydı. Diğer her şeyin yerine benim içime dert olan önlenemez olay buydu, diğer her şeyin somutlaşmış hâliymişçesine üstüme kâbus gibi çöküyor ve diğer her şeyi ardına gizliyordu. Bu en önemsiz tehlike bir noktadan sonra benim için öyle önemli bir hâle geldi ki gece yarısına doğru parmak uçlarımda yürüyerek banyoya gittim ve havlu dolabının en alt rafından, Kanadadan eve döndüğü zaman acil durumlarda kullansın diye Alvin için aldığımız lazımlığı çıkardım. Tam arka kapıya varmış, lazımlığı Evelyn teyzeye götürmeye hazırlarken annem üstünde geceliğiyle beni yakaladı; karşısında gördüğü, korkudan aklını yitirmeye başlamış küçük çocuk görüntüsü onu dehşete düşürmüştü.

Birkaç dakika sonra Evelyn teyze annemin peşi sıra merdivenlerden çıkıp evimize girdi. Bunun Cucuzza'ların evinde sebep olduğu rahatsızlığı ya da teyzemin o ürkütücü hâlini gören, Joey'nin o ürkütücü büyükannesinin verdiği düşmanca tepkiyi anlatmama bile lüzum yok –ızdırabın bir noktadan sonra gülünç bir hâle dönüştüğü o çizgi herkes için aynı. Annem beni uyumam için babamla ikisinin yatağına gönderdi, kendisi ise Evelyn teyze ile birlikte bizim odada yatacaktı, zira annemin o gece bir sonraki görevi, kardeşinin Sandy'nin yatağından kalkıp gizlice mutfığa gitmesine ve gazı açarak hepimizi öldürmesine engel olmaktı.

Yaklaşık iki bin beş yüz kilometrelik gidiş dönüş yolculuğu Sandy'nin hayatının en büyük macerasıydı. Babam içinse durum çok daha vahimdi. Onun Guadalcanal Muharebesi'ydi, sanırım, Ardenler Taarruzu'ydü. Önümüzdeki aralık ayında Lindbergh'nin politikaları

itibarsızlaşp Wheeler kepaze edildikten ve Roosevelt Beyaz Saray'a döndükten sonra Amerika nihayet Mihver güçlerine karşı savaşa girdiğinde kırk bir yaşındaki babam askere alınamayacak kadar yaşlıydı, bu yüzden babamın cephede savaşan bir askerin duyduğu korkuyu, hissettiği yorgunluğu ve çektiği fiziksel acıları tecrübe etmeye en yaklaştığı zaman buydu. Ülkenin, boynunda çelik boyunluğu, iki kırık kaburga kemiği, yüzünde dikiş atılmış yarası ve ağzının içindeki kırık dişleriyle arabasına atlayıp o yöne doğru yola koyulduğu bölgesinde daha şimdiden yüz yirmi iki Yahudi'yi öldürmüş olan insanlara karşı korunmak için torpido gözündeki Bay Cucuzza'nın yedek tabancasını taşıyan babam yalnızca benzin almak ve tualete girmek için durarak Kentucky'ye kadar tam bin iki yüz kilometre yol gitmişti. Mawhinney'lerin evinde beş saat yatıp uyuduktan ve bir şeyler yedikten sonra eve geri dönmek için hemen yola koyulmuştu ama bu defa yüzündeki yaranın dikişlerinden akan ağırlı iltihapla ve arka koltukta mide bulantıları ve ateşler içinde annesinin halüsinasyonlarını görüp onu geri getirmek için türlü sihir numaralar yapmaya kalkışan Seldon'la uğraşmak zorundaydı.

Gidiş yolu yirmi dört saati biraz geçmişken dönüş yolu onun üç katı sürmüştü çünkü Seldon yol kenarına kussun ya da donunu indirip sıcsın diye pek çok kez durmuşlardı ve çünkü önce doğuya, oradan da kuzeydeki Maryland'e ilerlemek yerine kaybolup otuz kilometre çapındaki bölgede daireler çizdikleri Batı Virginia, Charleston'da araba tam altı kez bozulmuştu: Bir defa bir elektro-metalurji tesisinin fabrika binalarını devasa maden cevheri ve silis tepeciklerinin çevrelediği iki yüz nüfuslu Alloy kasabasının tren raylarının, elektrik hatlarının ve kocaman nakliye araçlarının tam ortasında; bir defa harlı kok fırınlarının akkor ışığı sayesinde babamın hava karardıktan sonra bile ışıklandırılmamış bir caddenin ortasında durup yol haritasını okuyabildiği (daha doğrusu yanlış okuduğu) küçük Boomer kasabasında; bir defa kaportayı kaldırıp sorunun ne olduğunu anlamak için arabadan indiklerinde Du Pont amonyak tesisinden yayılan dumanlar yüzünden bayılacak gibi oldukları cehennemden farksız bir diğer sanayi mezrası Belléde; bir defa yine nakliye depolarının, ambarlarının ve is yüzünden kararmış fabrikalarının bacalarından tüten buhar ve duman yüzünden Seldon'ın "canavar"a benzettiği Güney Charleston şehrinde ve iki defa eyalet başkenti Charleston'ın kenar

mahallelerinde. Babam orada gece yarısına doğru çekici çağırarak için bir demir yolu setinden yayan geçip bir çöp tepeciğine inmiş, oradan da kömür mavnaları, dip tarama motorları ve römorkörlerin sıralandığı bir nehrin üstündeki köprüyü geçip nehrin diğer tarafında ankesörlü telefon aramış ve bu sırada iki çocuğu nehrin öte yanındaki yolun kenarına park ettiği arabada yalnız bırakmıştı; hemen yanlarında bir sanayi tesisi vardı –barakalar ve kulübeler, demir levhadan binalar ve üstü açık kömür vagonları, vinçler, vinç kolları, çelik kuleler, elektrikli ocaklar, gürül gürül yanan demir fırınları, alçak depolama tankları ve yüksek tel örgüler– billboard büyüklüğündeki levhasında yazana inanırsanız bu tesis “Dünyanın En Büyük Çapa, Balta ve Tırpan Üreticisi” idi.

Keskin aletlerle dolup taşan bu fabrika, Seldon’ın akli dengesinden geride kalan ne varsa onu da söküp almıştı; sabaha karşı kızıl-derililerin kafa derisini yüzeceğini söyleyerek çgliklar atmaya başlamıştı. Tuhaf biçimde doğru sayılabilecek bir noktaya dokunmuştu: İnsan böyle hezeyanlar içinde olmasa bile, Apalaş Dağları’ndan geçip Delaware ve Algonquin kabilelerinin en sevdiği avlanma sahalarına inen davetsiz beyaz göçmenlerle bir paralellik kurulabilirdi aslında, ancak açgözlülükleriyle toprağın yerlilerini gücendiren o yabancı, tuhaf görünüşlü beyazlar yerine salt varlıklarıyla bile tahrik eden yabancı, tuhaf görünüşlü Yahudiler söz konusuydu. Yalnız bu defa topraklarının gasp edilmesine ve yaşam tarzlarının bozulmasına şiddetle karşı koyanlar büyük Tecumseh liderliğindeki kızıl-derililer değil, Birleşik Devletler’in başkan vekili sayesinde zincirlerinden kurtulmuş namuslu Amerikan Hristiyanlarıydı.

15 Ekim günüydü –Belediye Başkanı La Guardia’nın New York’ta tutuklandığı, First Lady’nin Walter Reed’e kapatıldığı, “Roosevelt Yahudileri”yle birlikte bizzat Roosevelt’in kendisinin de *baba* Lindbergh’in kaçırılmasını tezgâhladığı iddiasıyla “alıkonulduğu,” Haham Bengelsdorf’un Washington’da tutuklandığı ve Evelyn teyzenin bizim evin bodrumunda kendini kaybettiği perşembe günü. Aynı gün babamla Sandy, Seldon’ı sakinleştirmek için ona ilaç falan versin diye Batı Virginia Dağları’nda (kendilerine hizmet vermeyi teklif eden ruhsatlı berberi değil) bölgenin tek ruhsatlı hekimini arıyorlardı. Bir köy yolunda buldukları adam yetmiş yaşını aşmıştı ve leş gibi viski kokuyordu ama iyi, kibar ve dinç bir doktordu; küçük ahşap bir ev-

den yürüttüğü köy kliniğinin önündeki verandada sırasını bekleyen hastaları, Sandy'nin dönünce anlattıklarına bakılırsa, şimdiye kadar gördüğü en kılıksız beyazlardı. Doktor, Seldon'ın hezeyanlarının büyük ölçüde sıvı kaybından kaynaklandığına karar verip Seldon'ı evin arkasındaki dere yatağının oralaradaki kuyudan bir saat boyunca kepçe kepçe su içmeye göndermişti. Antibiyotiğin yeni bulunduğu ve pek de yaygın olmadığı o günlerde, eğer tedavi edilmeseymiş bütün vücuduna yayılıp onu daha eve dönmeden öldürecek olan kan zehirlemesinin önüne geçmek için babamın enfeksiyon kapan yarısından akan cerahati de kurutmuştu. İhtiyar doktor yarayı tekrar dikmekte septisemi başlangıcını teşhis etmekte olduğu kadar iyi iş çıkaramayınca babam hayatının geri kalanı boyunca Heidelberg'de öğrenciyken girdiği düellonun anısını suratındaki yara iziyle taşıyor-muş gibi göründü. Sonraki yıllarda o seyahatten yadigar kalan bir zardan ziyade çılgın bir metanetin sembolü gibi göründü benim gözüme. Nihayet Newark'a ulaşabildiğinde ateşten, titremeden ve Bay Wishnow'inkini aratmayacak denli ürkütücü öksürükten öyle bitkin düşmüştü ki, Bay Cucuzza onu bayılıp kaldığı mutfağımızdan aldığı gibi tekrar Beth Israel Hastanesi'ne götürdü; hastanede dediklerine göre biraz daha geç kalırsa zatürreden ölecekti. Ama Seldon'ı kurtarana kadar onu durdurmanın imkânı yoktu. Babam bir kurtarıcıydı ve yetimler onun uzmanlık alanıydı. İnsanın ebeveynlerinden birini kaybetmesi ya da yetim kalması Union'a taşınmak zorunda kalmaktan ya da Kentucky'ye tayin edilmekten çok daha korkunç bir değişiklikti. Bakın, Alvin'in başına neler geldi, derdi babam. Bakın, anneanneniz öldükten sonra teyzenizin başına neler geldi. Hiç kimse anasız babasız kalmamalı. Anasız babasız kalınca, suistimale ve bas-kıya karşı korunmasız kalırsın; evsiz, yurtsuz ve her şeye karşı korun-masız kalırsın.

Bu esnada Sandy kliniğin ön verandasının korkuluklarına tüne-miş, hastaların resmini çiziyordu; çizdiği hastalardan biri de on üç yaşında, Cecile adında bir kızdı. O yıllar erken gelişmiş ağabeyimin yirmi dört ay içerisinde üç farklı çocuk olduğu, tüm temkinliliğine karşın ne yaparsa yapsın kimseyi memnun edemediği yıllardı: Lind-bergh için çalışmaya başlaması, Evelyn teyzenin küçük hatibi ve New Jersey'nin tütüncülük otoritesi hâline gelmesi annemle babamın hiç hoşuna gitmemişti; kızlar uğruna Lindbergh'i bırakıp bir gecede

mahallenin en genç Don Juan'ı hâline gelse de, hatta şimdi evin büyük oğlu olarak gerçek bir cesaret örneği göstererek eski saygınlığını geri kazanacağı ve kucağından koparıldığı ailesine geri döneceği umuduyla kıtanın neredeyse öbür ucundaki Mawhinney çiftliğine giderken babama eşlik etmiş olsa bile onlara yine yaranamamıştı zira kendi gözünde tamamen zararsız bir şey yaparak, “sanatını konuşturup” gelinlik çağa gelmiş Cecile adındaki kızı çizerek, basit bir zevk uğruna oraya gidiş amacını hiçe saymıştı. Babam yanağında yeni bir bandajla doktorun odasından çıkıp Sandy'nin ne yaptığını görünce onu pantolonunun kemerinden tutup sürükleyerek elindeki defteriyle birlikte verandanın bir köşesine çekmiş ve oradan da yoldaki arabaya doğru iteklemişti. “Sen kafayı mı yedin?” diye fısıldamıştı, boyunluğunun üstünden öfkeli gözlerle ona bakarak. “Delirdin mi sen, oturmuş o kızı çiziyorsun?” Sandy, “Sadece yüzünü çiziyordum,” diyerek açıklamaya yapmaya çalışırken defterini göğsüne bastırıyordu çünkü yalan söylüyordu. “Ne çizdiğin umurumda bile değil! Leo Frank'i duymadın mı hiç? O küçük fabrika kızı yüzünden Georgia'da linç ettikleri Yahudi'yi duymadın mı? Kızı çizmeyi bırak, kahretsin! *Herhangi* bir kızı çizmeyi bırak! Bu insanlar resimlerinin çizilmesinden *hoşlanmıyorlar* –bunu göremiyor musun? Biz Kentucky'ye şu çocuğu almaya geldik çünkü annesini arabasında yakarak öldürdüler! Allah aşkına şu defteri kalemi bırak elinden, el âlemin kızlarını çizmeyi de kes!”

Nihayet tekrar yola koyulduklarında ne (babamın on yedisinin sabahı ulaşmayı planladığı) Philadelphia'nın ABD ordusunun tankları ve askeri birliklerince zapt edildiğinden ne de annemin yalvarıp yakarmalarına aldırmayan ve kendi dertlerinden başka kimsenin derdiyle ilgilenmeyen Monty amcanın üst üste ikinci kez pazara gitmediği için babamı işten kovduğundan haberleri vardı. Babam direnmeyi, Haham Bengelsdorf iş birliği yapmayı, Monty amca ise kendini seçerdi.

Boyle Kasabası'na ve Mawhinney'lerin evine gitmek için çaprazlama güneye inerek New Jersey'den Camden'a, Delaware'dan Philadelphia'ya, oradan güneye doğru Baltimore'a geçmiş, sonra güneybatıya yönelip Batı Virginia'yı boydan aşarak Kentucky'ye vardıktan sonra yüz elli iki yüz kilometre gidip Lexington'a, oradan Versailles adında bir yerin civarına, oradan yine güneye dönünce de Boyle Kasabası'nın yuvarlak tepelerine ulaşmışlardı. Annem anksiyetesi ne zaman kontrol edemeyeceği bir hâle gelse çıkarıp mutfak masanın üstüne

yaydığı, benim şu ansiklopediden çıkan, kırk sekiz eyalet ve on Kanada şehrini gösteren haritamda parmağıyla bu seyahatin rotasını izlemişti; Sandy ise yoldayken karanlık çöktüğü zamanlar el fenerinin yardımıyla Esso benzin istasyonundan aldıkları haritaya bakarak izleyecekleri rotayı çıkarmış ve etraftaki şüpheli görünen tiplerden gözünü hiç ayırmamıştı, özellikle de haritada adını bulamadığı, tek caddeden ibaret ürkütücü bir kasabadan geçerken. Dönüş yolunda arabanın altı kez bozulduğu zamanlar haricinde, arkalarından gelen hurda kamyonun, yol kenarındaki gazinonun önüne gelişigüzel park etmiş kamyonetlerin, benzin doldururken arabanın içine göz atmayı ihmal etmeyen ve sonra parayı alırken yere tüküren benzinci çocuğun tipini beğenmeyen babam en az altı defa daha Sandy'den torpido gözünü açıp Bay Cucuzza'nın yedek tabancasını uzatmasını istemişti; hayatında tek bir kez bile silah ateşlememiş olan babam arabayı sürerken tabancayı dizinin üstünde tutuyor ve her defasında eğer mecbur kalırsa hiç tereddüt etmeden "tetiği çekivercek"miş gibi duruyordu.

Eve döner dönmez aklında kalanlarla gençlik başyapıtını -zorlu Amerikan dünyasına yaptıkları yolculuğun resimli öyküsünü- çizen Sandy, yol boyu hemen hemen her an korktuğunu itiraf ediyordu: Ku Klux Klan üyelerinin oradan geçecek kadar gözü kara Yahudileri pusuda beklediği şehirlerden geçerken çok korkmuştu ama o meşum şehirlerden uzaktayken, rengi solmuş billboardlardan, ufacak benzin istasyonlarından, eski püskü giysilerinin içindeki en yoksul tiplerin yaşadığı kulübelere -Sandy'nin titizlikle resmettiği, pencere niyetine kesilmiş delikleri ve gevşek padavraları tutturmak için üstlerine taşlar konmuş yıkık dökük çatısının bir ucuna öylesine kondurulmuş bacasıyla, dört duvarını desteklesin diye altlarına konan taşlara rağmen yıkıldı yıkılacak hâldeki o viran kulübelere-uzaktayken, babamın "dağ başı" dediği yerlerdeyken de hep korkudan ödü kopmuştu. Etrafta başka tek bir araba olmaksızın ineklerin, evlerin, ağulların, siloların yanından hızla geçerken korkmuştu; yolun kenarında ne bir banket ne bir bariyerin olduğu dağlardaki keskin virajları alırken de, asfalt yol çakıla dönüşüp Lewis ve Clark misali orman ansızın etraflarını kaplayıverdiğinde de korkmuştu. En çok da arabamızda radyo olmadığından, bu kanlı Yahudi kıyımı bitti mi, yoksa bizim gibilere cinayet işleyebilecek kadar öfke duyanlarla dolu bir şehre dalmak üzereler mi bilmedikleri için korkmuştu.

Görünüşe bakılırsa ağabeyimin *korkmadığı* tek zaman aralığı, doktorun evinin önünde babamın ödünü koparan zamandı: Sandy'nin belli ki görünüşünden çok etkilendiği o Batı Virginialı köylü kızın resmini çizdiği zaman. Anlaşılan bu kız, otuz yıl kadar önce yirmi dokuz yaşında evli bir iş adamı olan Yahudi patronu Leo Frank tarafından öldürülen ve ülkenin "küçük fabrika kızı" olarak tanıdığı genç kızla aynı yaşıyordu. Cinayet günü maaş çekini almak için Frank'in ofisine gittikten sonra, kalem fabrikasının bodrumunda boynunailmek geçirilmiş hâlde yerde ölü bulunan zavallı Mary Phagan vakası 1913'te hem kuzeyde hem de güneyde çıkan bütün gazetelerin baş sayfasında yer almıştı; o zamanlar on iki yaşında, hassas bir çocuk olan babam ailesine destek olmak için okulu bırakmış, East Orange'daki bir şapka fabrikasında çalışıyor ve orada onu –o klişe iftirayla ifade etmek gerekirse– İsa'yı çarmıha gerenlerden ayrı tutmayan tiplerden birinci sınıf bir eğitim görüyormuş. Frank'in (o zamanlar bile pek güvenilir olmayan, şimdiyse tamamen çürütülmüş dolaylı kanıtlarla) hüküm giymesinin ardından, cezaevindeki mahkûmlardan biri boğazını kesip onu az kalsın öldürerek eyalet çapında kahraman ilan edilmiş. Bundan bir ay sonra, saygın yurttaşlardan oluşan bir linç çetesi Frank'i hapishanedeki hücrelerinden alıp diğer "ahlaksız Yahudiler"e güneyden de, kadınlarından da uzak durmaları için bir uyarı olsun diye, Mary Phagan'ın memleketi Georgia, Marietta'da bir ağaca asarak o "kulampara"nın işini bitirmişti –tabii babamın fabrikadaki iş arkadaşları buna çok sevinmişti.

Şüphesiz, Frank'in vakası babamın 15 Ekim 1942 günü Batı Virginia kırsalında öngördüğü tehlikenin geçmişe uzanan sebeplerinden yalnızca bir tanesiydi. Onda bunlardan daha çok vardı.

Seldon'ın gelip bizimle yaşamaya başlaması işte böyle oldu. Üçü Kentucky'den Newark'a sağ salım döndükten sonra Sandy yine ön taraftaki odaya taşındı, Seldon ise Alvin'den ve Evelyn Teyze'den boşalan yeri doldurdu –Lindbergh Amerika'sının dehşetiyle hayatı mahvolduktan sonra hemen yanımdaki yatağa sığınan kişi bu kez o oldu. Ama bu defa bakımını üstleneceğim bir yara yoktu. Çocuğun kendisi yaraydı; bense, on ay sonra annesinin Brooklyn'de yaşayan evli kız kardeşinin yanına götürülene kadar, onun proteziydim.

Son Not

Okuyucuya Not

Ana Karakterlerin Gerçek Kronolojisi

Kitaptaki Diğer Tarihî Kişilikler

Bazı Belgeler

Okuyucuya Not

Amerika'ya Oynanan Oyun hayal ürünüdür. Bu son not, tarihi gerçeklerin nerede bitip tarihi hayallerin nerede başladığının izini sürmek isteyen okuyuculara kaynaklık etmek için yazıldı. Aşağıda verilen gerçekler şu kaynaklardan edinilmiştir:

John Thomas Anderson, *Senator Burton K. Wheeler and United States Foreign Relations* (lisansüstü tezi, University of Virginia), 1982; Neil Baldwin, *Henry Ford and the Jews: The Mass Production of Hate*, 2001; A. Scott Berg, Lindbergh, 1998; Biography Resource Center, *Newark Evening News* ve *Newark Star-Ledger*; Allen Bodner, *When Boxing Was a Jewish Sport*, 1997; William Bridgwater ve Seymour Kurtz, ed., *The Columbia Encyclopedia*, 1963; James MacGregor Burns, *Roosevelt: The Soldier of Freedom*, 1970, ve *Roosevelt: The Lion and the Fox*, 1984; Wayne S. Cole, *America First: The Battle Against Intervention, 1940–41*, 1953; Sander A. Diamond, *The Nazi Movement in the United States, 1924–1941*, 1974; John Drexel, ed., *The Facts on File Encyclopedia of the Twentieth Century*, 1991; Henry Ford, *The International Jew: The World's Foremost Problem*, cilt 3, *Jewish Influences in American Life*, 1920–1922; Neal Gabler, Winchell: *Gossip, Power, and the Culture of Celebrity*, 1994; Gale Group Publishing, *Contemporary Authors*, cilt 182, 2000; John A. Garraty and Mark C. Carnes, ed., *American National Biography*, 1999; Susan Hertog, *Anne Morrow Lindbergh: Her Life*, 1999; Richard Hofstadter and Beatrice K. Hofstadter, ed., *Great Issues in American History: From Reconstruction to the Present Day, 1864–1981*, cilt 3, 1982; Joseph G. E. Hopkins, ed., *Dictionary of American Biography*, ekler 3–9, 1974–1994; Joseph K. Howard, “The Decline and Fall of Burton K. Wheeler,” *Harper's Magazine*, Mart 1947; Harold L. Ickes, *The Secret Diary of Harold L. Ickes, 1939–1941*, 1974; Thomas Kessner, *Fiorello H. La Guardia and the Making of Modern New York*, 1989; Herman Klurfeld, *Winchell: His Life and Times*, 1976; Anne Morrow Lindbergh, *The Wave of the Future: A Confession of Faith*, 1940; Albert S. Lindemann, *The Jew Accused: Three Anti-Semitic Affairs (Dreyfus, Beilis, Frank), 1894–1915*, 1991; Arthur Mann, *La Guardia: A Fighter Against His Times, 1882–1933*, 1959; Samuel Eliot Morison ve Henry Steele Commager, *The Growth of the American Republic*, cilt 2, 1962; Charles Moritz, ed., *Current Biography Yearbook*, 1988, 1988; John Morrison and Catherine Wright Morrison, *Mavericks: The Lives and Battles of Montana's Political Legends*, 1997; Random House *Dictionary of the English Language*, 1983; Arthur M. Schlesinger, Jr., *The Coming of the New Deal, 1933–1935*, 1958, ve *The Politics of Upheaval, 1935–1936*, 1960 (*The Age of Roosevelt*, cilt 2 ve 3); Peter Teed, *A Dictionary of Twentieth-Century History, 1914–1990*, 1992; Walter Yust, ed., *Britannica Book of the Year Omnibus, 1937–1942*, ve *Britannica Book of the Year, 1943*; Ben D. Zevin, ed., *Nothing to Fear: The Selected Addresses of Franklin D. Roosevelt, 1932–1945*, 1961.

Ana Karakterlerin Gerçek Kronolojisi

FRANKLIN DELANO ROOSEVELT
1882–1945

KASIM 1920. Roosevelt, Wilson yönetimi altında deniz kuvvetleri müsteşar yardımcısı olarak görev yaptıktan sonra, Ohio’lu Vali James M. Cox ile birlikte Demokratik Parti listesinde başkan yardımcılığına adaylığını koydu; Demokratlar Harding’in ezici galibiyetinin karşısında seçimi kaybettiler.

AĞUSTOS 1921. Yakalandığı çocuk felci sonucunda hayatının sonuna kadar sakat kaldı.

KASIM 1928. Başını eski vali Alfred E. Smith’in çektiği aday listesi Herbert Hoover’a karşı kaybetse de, Roosevelt ikişer yıllık iki dönem boyunca görev yapacağı New York valiliğine seçildi. Roosevelt, valiliği süresince Buhran kurbanlarına işsizlik sigortası da dâhil olmak üzere devlet destekleri sağlanmasını savunan ve içki yasağının karşısında duran yenilikçi liberal bir portre çizdi. 1930 valilik seçimlerindeki büyük galibiyetin ardından Demokratik Parti’nin favori başkan adayı hâline geldi.

HAZİRAN–KASIM 1932. Temmuz ayındaki kurultayda Demokratların başkan adayı seçildi, kasımda oyların yüzde 57,4’ünü alarak Başkan Hoover’ı mağlup etti ve Demokratlar kongrenin iki meclisini de ele geçirdiler.

MART 1933. 4 Mart’ta başkanlık yeminini etti; Buhran’ın felce uğrattığı ülkenin karşısına çıktığı açılış konuşmasında, “Korkmamız gereken tek şey korkunun ta kendisidir,” dedi. Yeni Düzen kapsamında tarım, sanayi, işgücü ve ticaret alanlarında iyileştirme yasaları ve *mortgage* zedelerle işsiz kalanlar için yardım programları tasarısı sundu. Kabinenin İç İşleri Bakanı Harold L. Ickes, Tarım Bakanı Henry A. Wallace, Çalışma Bakanı –kabinede görev alan ilk kadın– Frances Perkins, Hazine Bakanı ise –17 Kasım 1933’te rahatsızlanan bakan William Woodin’in yerini alarak da olsa ülkenin kabineye giren ikinci Yahudi üyesi olan– Henry Morgenthau, Jr. idi. Beyaz Saray’dan şömine başı sohbet-

leri olarak anılan kısa radyo yayınları yapmaya başladı ve bilgilendirici basın toplantılarında muhabirlerle bizzat ilgilendi.

KASIM 1933–ARALIK 1934. Sovyetler Birliği’ni tanıdı ve çok geçmeden, kısmen Japonların uzakdoğudaki eylemleri yüzünden, ABD filosunu yenilemeye başladı. 1934 yılına gelindiğinde, başkanın kısıtlı imkân-lara sahip kesimler için yaptığı programların karşılığında siyahi seç-menlerin siyasi bağlılıkları Lincoln’ın Cumhuriyetçi Parti’sinden Roo-sevelt’in Demokratik Parti’sine geçmişti

1935. “İkinci Yeni Düzen” olarak anılan reform hareketlerinin patlama yapmasıyla Sosyal Güvenlik Yasası, Ulusal İşçi-İşveren İlişkileri Yasası ve bir ayda iki milyon kişiye istihdam sağlayan WPA (İş Geliştirme Dairesi) ortaya çıktı. Avrupa’nın istikrarsız hâli karşısında tarafsızlık antlaşmalarından ilkinin imzalandı.

KASIM 1936. Maine ve Vermont dışındaki bütün eyaletleri alarak Kan-sas’ın Cumhuriyetçi Valisi Alfred M. Landon’ı bozguna uğrattı; De-mokratlar kongredeki güçlerini artırdılar. Roosevelt yemin töreninde-ki konuşmasında, “Demokrasimizin karşısındaki zorlu bir engel var... Ülkenin üçte birinin oturacak evi, giyecek kıyafeti, yiyecek yemeği yok,” dedi. 1937’ye gelindiğinde ekonomik iyileştirme çalışmaları baş-lamıştı ama yaşanan ekonomik krizle birlikte işçi grevlerinin sonucun-da, 1938 seçimlerinde Cumhuriyetçiler kongrede zafer kazandılar.

EYLÜL–KASIM 1938. Hitler’in Avrupa’daki niyetlerinden kaygı duyan Roosevelt, Nazi liderine Çekoslovakya’yla yaşanan ihtilafı müzakere yoluyla çözme çağrısında bulundu. 30 Eylül tarihli Münih Antlaşma-sı’yla, İngiltere ve Fransa, Almanların Çek Südetler bölgesini alma ve Çekoslovakya’yı parçalama taleplerine göz yumdu; Hitler liderliğinde-ki Alman ordusu ekim ayında Çekoslovakya’ya girdi (ve beş ay sonra bütün ülkeyi ele geçirerek Slovakya’ya Alman destekli faşist bir cum-huriyet olarak bağımsızlık hakkı tanıdı). Roosevelt kasım ayında mu-harebe uçağı üretimine büyük hız verilmesini emretti.

NİSAN 1939. Hitler ve Mussolini’den on yıl boyunca kendilerinden daha zayıf olan Avrupa ülkelerine saldırmaktan kaçınmalarını istedi; Hitler buna Reichstag’ta yaptığı bir konuşmada Roosevelt’le alay edip Alman askerî gücüyle övünerek karşılık verdi.

AĞUSTOS–EYLÜL 1939. Hitler’e Polonya’yla yaşanan toprak anlaşmaz-lığını müzakere yoluyla çözmeye çağıran bir telgraf gönderdi; Hitler buna 1 Eylül’de Polonya’yı işgal ederek karşılık verdi. İngiltere ve Fran-sa, Hitler’e savaş ilan etti ve İkinci Dünya Savaşı başladı.

EYLÜL 1939. Avrupa'daki savaş Roosevelt'i İngiltere ve Fransa'nın ABD'den cephane alabilmeleri için Tarafsızlık Yasası'nda değişiklik yapma yollarını aramaya sevk etti. Hitler 1940 yılının ilk yarısında Danimarka, Norveç, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve Fransa'yı işgal edince Roosevelt ABD'nin silah üretimini büyük ölçüde artırdı.

MAYIS 1940. Sanayiye ve silahlı kuvvetleri olası bir savaşa hazırlamak üzere Millî Savunma Komitesi'ni ve daha sonra da Üretim Yönetimi Bürosu'nu kurdu.

EYLÜL 1940. Çin'le savaş hâlinde, Fransız Çinhindi'yi ise işgal etmiş olan (ve 1910'da Kore'yi sınırlarına katıp 1931'de Mançurya'yı ele geçiren) Japonya, Berlin'de İtalya ve Almanya'yla bir üçlü ittifak antlaşması imzaladı. Kongre, Roosevelt'in teşvikiyle, yirmi bir ila yirmi beş yaşları arasındaki bütün erkeklerin zorunlu askerlik görevi için kayıt yaptırmalarını ve askere alınan 800.000 kişiyle birlikte silahlı kuvvetlere katılmalarını gerektiren, ABD tarihinin ilk sulh dönemi askerlik çağrısını kabul etti.

KASIM 1940. Sağ görüşlü Cumhuriyetçiler tarafından "savaş çıkırtkanlığı"yla itham edilen ve seçim kampanyasında Amerika'yı Avrupa'daki savaştan uzak tutmak için gereken her şeyi yapmaya yemin etmiş bir Hitler ve faşizm düşmanı olduğunu vurgulayan Roosevelt, ana konusunu millî savunma ve ABD'nin savaşla ilişkisinin oluşturduğu bir seçimde yalnızca Maine, Vermont ve soyutlama yanlısı Ortabatı'yı alabilen Cumhuriyetçi Wendell L. Willkie'yi 82'ye karşı 44 oyla mağlup ederek daha önce hiç görülmemiş bir işi başarıp üçüncü dönemi de kazandı.

OCAK-MART 1941. 20 Ocak'ta başkanlık yeminini etti. Kongre mart ayında ABD başkanına, savunmasının ABD savunması adına önem teşkil ettiğine hükmettiği ülkelere cephane, gıda ve hizmet "satma, nakletme, ödünç verme, kiralama" yetkisini veren Ödünç Verme-Kiralama Yasası'nı geçirdi.

NİSAN-HAZİRAN 1941. Almanya'nın önce Yugoslavya'yı, sonra Yunanistan'ı işgal etmesinin ardından, Hitler karşılıklı saldırmazlık antlaşmasını bozup Rusya'ya girdi. ABD nisan ayında Grönland'ı himayesi altına aldı; Roosevelt hazıranda ABD güçlerinin İzlanda'ya çıkartma yapmasına izin verdi ve Ödünç Verme-Kiralama Yasası'nın kapsamını Rusya'ya kadar genişletti.

AĞUSTOS 1941. Denizde bir araya gelen Roosevelt ve Churchill, barış hedeflerini ilan eden sekiz maddelik "ortak ilkeler"ini oluşturdular.

EYLÜL 1941. Deniz kuvvetlerine ABD kara sularına giren ve ABD savunmasını tehdit eden tüm Alman ya da İtalyan denizaltılarını imha etme emri verildiğini açıkladı; Japonya'dan askerlerini Çin ve Çinhindi'den çekmesini istedi ama savaş bakanı General Tojo bunu reddetti.

EKİM 1941. Kongre'den Tarafsızlık Yasası'nı ABD ticaret gemilerinin silahlanmasına ve savaş alanına girmesine izin verecek şekilde düzenlenmesini istedi.

KASIM 1941. Japon elçilerinin "barış görüşmeleri" için ABD'ye gitmeye devam etmesiyle ABD ile askerî ve ekonomik alanlarda müzakereler sürüyormuş gibi görünürken, Pasifik'te gizlice büyük bir Japon vurucu kuvveti toplandı.

ARALIK 1941. Japonya, ABD'nin Pasifik'teki, Büyük Britanya'nın uzak doğudaki sömürgelerine sürpriz taarruzda bulundu; başkanın olağanüstü çağırısının ertesi günü, Kongre oy birliğiyle Japonya'ya savaş ilan etti. 11 Aralık'ta Almanya ve İtalya, ABD'ye savaş ilan etti; Kongre buna karşılık vererek Almanya ve İtalya'ya savaş ilan etti. (Pearl Harbor'a yapılan Japon saldırısının zaiyat raporu: 2.403 Amerikalı denizci, asker, bahriyeli ve sivil öldürüldü; 1.178 kişi yaralandı.)

1942. Savaş gayretini yönetmek başkanın tüm vaktini ele geçirdi. Kongre'ye yaptığı yıllık seslenişte savaş üretimindeki artışı vurguladı, ABD'nin amacını, "Hedeflerimiz belli - diktatörlerin esir ettikleri halklara zorla uyguladıkları militarizmi yıkmak," diyerek ifade etti. Savaş giderlerini karşılamak için 58.927.000.000 dolarlık rekor bir bütçe teklif etti. Churchill'le birlikte Güneydoğu Asya'da birleşik askerî komutanlık kurduklarını açıkladı. Haziran ayında Churchill'le yaptıkları strateji görüşmesi, General Dwight D. Eisenhower komutasındaki müttefik birliklerinin Fransız sömürgesindeki Kuzey Afrika'yı işgaliyle (ve Alman ordusunun yedi ay sonra Afrika'dan sürülmesiyle) sonuçlandı; başkan, Fransa, Portekiz ve İspanya'ya müttefiklerin onların toprakları üzerinde hiçbir gayesi olmadığı garantisini verdi. Haziran ayında Kongre'den Mihver güçleriyle birleşen Romanya, Bulgaristan ve Macaristan'daki faşist rejimlere karşı da savaş hâlinde olduğunun tanınmasını istedi. Temmuzda, düşman denizaltısından ABD kıyılarına çıktıktan sonra federal ajanlar tarafından tutuklanan sekiz Nazi sabotajcısının yargılanması için bir komisyon görevlendirdi; bu gizli yargılamanın ardından sabotajcılardan ikisi tutuklanırken diğer altısı Washington'da idam edildi. Eylülde, Wendell Willkie başkan temsilen Moskova'da Stalin tarafından kabul edildi ve Batı Avrupa'da ikinci bir askerî cephe açılmasını talep etti. Ekimde, başkan savaş üretimi yapan

tesislere iki haftalık gizli bir tur yaptı ve hedeflerin karşılanmakta olduğunu açıkladı. Kongre'den zorunlu askerliğin on sekiz ve on dokuz yaşındaki gençleri de kapsayacak şekilde genişletilmesini istedi.

OCAK 1943-AĞUSTOS 1945. Avrupa'daki savaş (ve eş zamanlı olarak Hitler'in Avrupalı Yahudilere yaptığı katliam ve mülklerinin istimlakı) 1945'e kadar sürdü. Nisan ayında Mussolini İtalyan partizanlar tarafından infaz edildi ve İtalya teslim oldu. Adolf Hitler'in Berlin'deki sığınağında intihar etmesinden bir hafta sonra, Başkan Roosevelt'in beyin kanaması yüzünden aniden ölmesinin ardından yerine geçen Başkan Yardımcısı Harry S. Truman'ın yemin töreninin üzerinden ise daha bir ay geçmeden Almanya koşulsuz teslim oldu. Uzak Doğu'daki savaş Japonya'nın 14 Ağustos'ta koşulsuz teslim olmasıyla bitti. İkinci Dünya Savaşı sona erdi.

CHARLES A. LINDBERGH
1902-1974

MAYIS 1927. Yirmi beş yaşındaki Minnesota doğumlu gösteri ve hava postası pilotu Charles A. Lindbergh *The Spirit of St. Louis* adlı tek kanatlı uçakla New York'tan Paris'e otuz üç saat otuz dakikada uçtu; bu ilk aktarmasız transatlantik solo uçuşu ona dünya çapında ün kazandırdı. Başkan Coolidge, Lindbergh'e Üstün Uçuş Madalyası verdi ve onu ABD Ordusu Hava İhtiyat Teşkilatı'nın albaylık rütbesine getirdi.

MAYIS 1929. Lindbergh, ABD'nin Meksika büyükelçisinin yirmi üç yaşındaki kızı Anne Morrow ile evlendi.

HAZİRAN 1930. Charles ve Anne Lindbergh'in çocukları Charles A. Lindbergh, Jr., New Jersey'de doğdu.

MART-MAYIS 1932. Charles Jr. ailenin New Jersey, Hopewell kırsalında, 175 hektarlık arazideki gözlerden uzak yeni evlerinden kaçırıldı; bebeğin çürümeye başlamış cesedi on hafta kadar sonra yakınlardaki ormanlık alanda tesadüfen bulundu.

EYLÜL 1934-MART 1935. Yoksul Alman göçmeni ve sabıkalı marangoz Bruno R. Hauptmann, Lindbergh'lerin bebeğini kaçırıp öldürmekten New York, Bronx'ta tutuklandı. New Jersey, Flemington'da altı hafta süren mahkeme basın tarafından "yüzyılın mahkemesi" olarak betimlendi. Hauptmann suçlu bulundu ve Nisan 1936'da elektrikli sandalyeyle idam edildi.

NİSAN 1935. Anne Morrow Lindbergh, 1931’de Charles A. Lindbergh ile yaşadıkları hava maceralarını anlattığı ilk kitabı *North to the Orient*’i yayımladı; kitap çok satanlar arasına girdi ve yılın en iyi kurgu dışı eseri olarak *National Booksellers* ödülünü aldı.

ARALIK 1935–ARALIK 1936. Mahremiyet arayışındaki Lindbergh’ler iki küçük çocuklarıyla birlikte Amerika’yı terk edip 1939 ilkbaharında ülkeye geri dönünceye kadar İngiltere’nin Kent şehrindeki küçük bir köyde yaşadılar. Lindbergh ABD ordusunun isteğiyle Nazi uçak teknolojisi hakkında rapor hazırlamak için Almanya’ya gitti; sonraki üç sene boyunca aynı amaçla Almanya’ya pek çok ziyarette bulundu. Hitler’in de hazır bulunduğu 1936 Berlin Olimpiyatları’na katıldı ve daha sonra bir arkadaşına yazdığı mektupta Hitler’den, “O, hiç kuşkusuz, harika bir adam ve Alman halkı için çok şey yaptığına inanıyorum,” diye bahsetti. Anne Morrow Lindbergh de Almanya’ya giden eşine eşlik etti ve ardından “Hitler’i bir palyaço gibi gösteren karikatür benzeri haberler ve Yahudilerin sahibi olduğu gazetelerdeki (doğal olarak) çok güçlü Yahudi propandalarıyla ülkede diktatörlerin ekseriyetle yanlış, kötü ve dengesiz oldukları ve onlardan hiçbir iyilik beklenemeyeceği gibi son derece bağnaz bir algı yaratılmasını” eleştiren bir yazı kaleme aldı.

EKİM 1938. Dört küçük gamalı haçtan oluşan bir altın madalya olan ve Nazi Almanya’sına hizmeti dokunan yabancılara verilen Alman Kartalı Hizmet Madalyası, Berlin Amerikan büyükelçiliği yemeğinde “Führer’in emriyle” Hava Mareşali Hermann Göring tarafından Lindbergh’ye verildi. Kocasının Amerikalı faşizm karşıtları arasında popülaritesini giderek yitirmesine ve Yahudi kitapçıların kitabını satmayı reddetmesine rağmen, Anne Morrow Lindbergh’in uçuş maceralarını anlattığı ikinci kurgu dışı kitabı *Listen! the Wind* de çok satanlar arasında yerini aldı.

NİSAN 1939. Hitler’in Çekoslovakya’yı işgal etmesinin ardından, Lindbergh güncesine, “Almanya’nın yaptığı pek çok şeyi tasvip etmesem de, son yıllarda Avrupa’daki tek tutarlı politikayı onların sürdürdüğüne inanıyorum,” yazdı. Hava Kuvvetleri komutanı General “Hap” Arnold’ın ricası ve aslında Lindbergh’den hiç hoşlanmayan ve ona güvenmeyen Başkan Roosevelt’in izniyle ABD Hava Kuvvetleri’nde albay olarak aktif göreve başladı.

EYLÜL 1939. Lindbergh, Almanya’nın 1 Eylül’de Polonya’ya girmesinin ardından güncesine yazdıklarında, “yabancı orduların saldırısına ve yabancı ırkların kanımıza karışmasına... ve değersiz kanın içimize

sızmasına karşı kendimizi korumamız” gerektiğini not etti. Havacılığın “Beyaz ırkın, Sarı, Siyah ve Kahverengi’nin baskılayıcı denizinde yaşamasını mümkün kılan paha biçilmez nimetlerden biri” olduğunu yazdı. O yılın başlarında Cumhuriyetçi Parti Ulusal Komitesi’nin üst düzey üyesi ve muhafazakâr haberci Fulton Lewis, Jr. ile yaptığı özel görüşmenin ardından güncesine, “Basın, radyo ve sinemamızdaki Yahudi nüfuzunun etkileri konusunda rahatsızız... Bu çok kötü, zira ben doğru tipteki birkaç Yahudi’nin herhangi bir ülke için kazanç olduğu kanaatindeyim,” diye belirtti. Nisan 1939’daki (*Wartime Journals* adıyla 1970’te yayımlanan metinden çıkarılan) günce kaydında, “New York gibi yerlerde haddinden fazla Yahudi var zaten. Bir avuç Yahudi ülkeye güç ve karakter katar ama bu kadar fazlası kaos yaratır. Bizde de çok fazla olmaya başladılar,” yazdı. Nisan 1940’ta, CBS radyosunda yaptığı konuşmada, “Şu anda bu savaşa karışma tehlikesinde olmamızın tek nedeni Amerika’da bizim savaşa dâhil olmamızı isteyen güçlü unsurların var olmasıdır. Bunlar Amerikan halkının küçük bir azınlığını temsil ediyorlar ancak nüfuz ve propaganda araçlarının çoğunu ellerinde tutuyorlar. Bizi uçurumun kenarına daha da itmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar,” dedi. Idaho’lu Cumhuriyetçi senatör William F. Borah, Lindbergh’in başkanlığa aday olması için ısrar edince, Lindbergh siyasi tavrını sivil bir vatandaş olarak sürdüreceğini söyledi.

EKİM 1940. İlkbaharda, Roosevelt’in müdahaleci politikalarına karşı çıkmak ve soyutlama yanlısı politikaları desteklemek adına Yale Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde *Önce Amerika* Komitesi kuruldu; Lindbergh ekim ayında üç bin Yale öğrencisinin karşısında yaptığı konuşmada, Amerika’nın “Avrupa’daki yeni güçleri” tanıması gerektiğini savundu. Anne Morrow Lindbergh’in “Bir İnanç İtirafı” alt başlıklı, müdahalecilik-karşıtı kısa bir makale denebilecek üçüncü kitabı *The Wave of the Future*, İç İşleri Bakanı Harold Ockes tarafından “Amerikalı Nazilerin kutsal kitabı” olmakla itham edilse de büyük bir ihtilaf yaratarak kısa sürede en çok satan kurgu dışı eser oldu.

NİSAN-AĞUSTOS 1941. *Önce Amerika* komitesinin Chicago mitinginde on bin, New York mitinginde de yine on bin kişiye seslenerek, azıllı düşmanı Bakan Ickes’in kendisine “Amerika’nın bir numaralı Nazi dostu gezgini” adını takmasına neden oldu. Lindbergh, bilhassa Alman madalyasını kabul etmesinden ötürü Ickes’in kendisine yaptığı saldırılardan şikâyetçi olmak için Başkan Roosevelt’e mektup yazınca, Ickes de buna karşılık, “Eğer Bay Lindbergh kendisine çok da yerinde bir ifadeyle Alman Kartalı şövalyesi denmesinden rahatsız oluyorsa, neden o utanç verici madalyayı geri gönderip bu dertten kurtulmuyor?”

yazdı. (Lindbergh daha önce Nazi liderine karşı “fuzuli bir hakaret” olacağını öne sürerek madalyayı geri göndermeyi reddetmişti.) Başkan, Lindbergh’in bağlılığını alenen sorgulayınca, Lindbergh Roosevelt’in savaş bakanlığında yaptığı albaylık görevinden istifa etti. Ickes, Lindbergh’in ordudaki görevinden bu kadar çabuk feragat edebiliyorken Nazi Almanyası’ndan aldığı madalyadan vazgeçmemeye kararlı olduğuna dikkat çekti. Lindbergh mayıs ayında, kürsünün hemen kenarında, Anne Morrow Lindbergh’in yanında oturan Montanalı Senatör Burton K. Wheeler ile birlikte, Madison Square Garden’daki *Önce Amerika* mitinginde yirmi beş bin kişiye seslendi; karşısındaki topluluk onu “Bir sonraki başkanımız!” tezahüratlarıyla karşıladı ve konuşmasının ardından tam dört dakika alkış yağmuruna tuttu. Bütün bahar ve yaz ayları boyunca ülke çapında büyük kalabalıkların karşısında Amerika’nın Avrupa’daki savaşa müdahale etmemesi gerektiğini savundu.

EYLÜL–ARALIK 1941. *Önce Amerika*’nın 11 Eylül’deki Des Moines mitinginde, “Kim Bu Savaş Çığırtkanları?” konuşmasını yaptı; ABD’yi “Amerikalılıkla alakası olmayan sebeplerle” savaşın kucağına itmekte olan en güçlü ve etkili gruplardan biri olarak “Yahudi ırkı”nı saydığına, sekiz bin kişilik kitle onu alkış ve tezahürat yağmuruna tuttu. “Onları kendi çıkarlarına yarayacağına inandıkları bir şeyin peşine düştükleri için suçlayamayız ama biz de kendi çıkarlarımızı korumak zorundayız. Başkalarının doğal ihtiras ve ön yargılarının ülkemizi felakete götürmesine izin veremeyiz,” diye ekledi. Des Moines konuşması hemen ertesi gün hem Demokratlar hem de Cumhuriyetçiler tarafından sertçe eleştirilirken, Kuzey Dakota’lı Cumhuriyetçi ve ateşli bir *Önce Amerika* taraftarı olan Senatör Gerald P. Nye, eleştirilere karşı Lindbergh’i savundu ve tıpkı diğer savunucular gibi, bütün bunlardan Yahudileri sorumlu tuttu. 10 Aralık’ta, Boston’daki *Önce Amerika* mitinginde yapacağı konuşma, Pearl Harbor’a yapılan Japon saldırısının ve ABD’nin Japonya, Almanya ve İtalya’ya savaş ilan etmesinin üzerine, bizzat Lindbergh tarafından iptal edildi. *Önce Amerika* komitesinin eylemlerine kendi liderleri tarafından son verildi ve örgüt dağıtıldı.

OCAK–ARALIK 1942. Hava Kuvvetleri’ne geri dönmek için Washington’a gitti ancak basının büyük bir bölümüyle Roosevelt kabinesinin önemli üyeleri buna karşı çıktı ve Roosevelt de bunu kabul etmedi. “Lindbergh Hava Yolları” diye anılmaya başlayan *Transcontinental Air Transport* havacılık şirketiyle yirmili yılların sonu, otuzlu yılların başında kurduğu kârli ilişkiler ve *Pan American Airways* şirketine verdiği yüksek maaşlı danışmanlık hizmetlerine rağmen, havacılık endüst-

risinde iş bulma çabaları da boşa çıktı. İlkbahar aylarında hükümetin onayıyla Ford'un Detroit dışındaki Willow Run'da bombardıman uçağı geliştirme programında danışman olarak iş buldu ve bütün aile Detroit banliyösüne taşındı. (Başkan Roosevelt'in savaş üretimi projelerini teftiş etmek için Willow Run'ı ziyaret ettiği eylül günü Lindbergh orada bulunmamaya özen gösterdi.) Yüksek irtifalarda uçmanın fiziksel tehlikelerini azaltmak üzere Mayo Clinic laboratuvarlarında yapılan deneylere katıldı; daha sonra da yüksek irtifalarda oksijen ekipmanı kullanımı deneylerinde test pilotu olarak yer aldı.

ARALIK 1942-HAZİRAN 1943. United Aircraft Şirketi'nin Connecticut'ta geliştirmesine yardım ettiği Deniz Kuvvetleri savaş uçağı Corsair uçağı için pilot yetiştirilmesinde aktif rol aldı.

AĞUSTOS 1943. Artık dört çocuk annesi olan Anne Morrow Lindbergh, tehlikeli bir uçuş macerasını anlattığı kısa romanı *The Steep Ascent*'i yayımladı; büyük ölçüde eleştirmenlerin ve okuyucuların Lindbergh ailesinin savaş öncesindeki politikalarına duyduğu öfkeden ötürü, yaşam dünyasındaki ilk başarısızlığını yaşadı.

OCAK-EYLÜL 1944. Aralarında Boeing'in B-29 bombardıman uçağı da olmak üzere, çeşitli savaş uçaklarının Florida'da yapılan testlerinden men edildikten sonra, hükümetten Corsair uçaklarını eylem hâlindeyken incelemek için Güney Pasifik'e gitme izni aldı; oraya gider gitmez başta gözlemci, çok geçmedense büyük başarı gösterip coşkulu bir katılımcı olarak Yeni Gine üssünden Japon hedeflerine doğru havalanan savaş ve bombardıman uçaklarını uçurmaya başladı. Pilotlara yakıt tasarrufu yaparak muharebe mesafesini nasıl artıracaklarını öğretti. Elli göreve uçtuktan ve bir Japon savaş uçağını düşürdükten sonra, *United Aircrafts*'in savaş uçağı projesinde çalışmaya devam etmek için eylülde Amerika'ya geri döndü ve ailesiyle birlikte Michigan'dan Connecticut, Westport'a taşındı.

FIORELLO H. LA GUARDIA

1882-1947

KASIM 1922. La Guardia, Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce ve sonra Manhattan'ın Aşağı Doğu Yakası'nı temsilen birkaç dönem kongrede görev yaptıktan sonra Kongre'ye geri döndü ve art arda beş dönem boyunca Doğu Harlem'in İtalyan ve Yahudi seçmenlerinin Cumhuriyetçi Parti temsilciliğini üstlendi. Başkan Hoover'ın satış

vergisine karşı çıkmakta ve başkanın Buhran'ın yarattığı sıkıntıları giderme başarısızlığını beyan etmekte başı çekti, ayrıca içki yasağına da karşıydı.

KASIM 1924. Başkanlık seçimlerinde Cumhuriyetçi aday Başkan Coolidge yerine İlerici Parti adayı Robert M. La Follette'i açıkça destekledi.

OCAK 1931. New York valisi Franklin D. Roosevelt, valiler toplantısında Buhran'ın yarattığı işsizlik sorunuyla ilgilenme çağrısı yaptı; La Guardia, kendisinin de Başkan Hoover'ı teşvik ettiği ancak ikna edemediği iş ve işsizlik yasasının geçmesini sağladığı için onu methetti.

1932. Demokratların 1932'deki ezici zaferinin ardından, seçilmiş başkan Roosevelt tarafından Yeni Düzen yasalarını yetmiş ikinci Kongre'ye sunmak üzere başına buyruk Cumhuriyetçi ve yenilgiye uğramış kongre üyesi La Guardia seçildi.

KASIM 1933. Tammany karşıtı bir aday olarak yarışıp Cumhuriyetçi-Füzyon partisinden (ve daha sonra Amerikan İşçi Partisi'nden) ilk kez üç dönem üst üste New York Valisi seçilen La Guardia, kamu çalışmalarını teşvik ederek ve kamu hizmetleri yaratıp büyüterek Buhran sonrası New York'unu ekonomik anlamda iyileştirmeye çalışan aktivist bir vali hâline geldi. Faşizmi ve Amerikalı Nazileri kınadı; Nazilerin kendisini "New York'un Yahudi Valisi" olarak yaftalamasına, "Kanımda bununla övünmeye yetecek kadar Yahudi kanı olduğunu düşünmemiştim hiç," diyerek iğneleyici bir cevap verdi.

EYLÜL 1938. Hitler'in Çekoslovakya'yı parçalamasının ardından, savaşa müdahale tartışmasında La Guardia Cumhuriyetçi soyutlama yanlılarını topa tutup Roosevelt'i destekledi.

EYLÜL 1940. Wendell Willkie'nin başkan yardımcılığı için kendisiyle birlikte yarışmayı düşündüğü söylene de, La Guardia 1924'te yaptığı gibi Cumhuriyetçileri yine yarı yolda bıraktı; Roosevelt'i desteklemek için Senatör George Norris ile birlikte Bağımsızları kurdu ve Roosevelt'in üçüncü döneme seçilmesi için alenen kampanya yaptı.

AĞUSTOS-KASIM 1940. Savaş ufukta belirmişken Roosevelt savaş bakanlığına La Guardia'yı getirmeyi istediye de onun yerine Cumhuriyetçi Henry Stimson'ı seçti, La Guardia'ya ise ABD-Kanada Savunma Komitesi'nin Amerika tarafının başkanlığı görevini verdi.

NİSAN 1941. Bir yandan New York valiliği görevini sürdürürken diğer yandan Roosevelt'in önerdiği sivil savunma direktörlüğü görevini hiçbir maddi karşılık almadan kabul etti.

ŞUBAT-NİSAN 1943. Kendisini tuğgeneral olarak tekrar orduda aktif bir göreve getirmesi için Roosevelt'e baskı yaptı ama daha önce de ona kabinede bir sandalye vermeyen ya da adaylık sürecinde birlikte yarışmayı düşünmeyen Roosevelt, La Guardia'yı fazla proaktif bulan yakınlarının tavsiyesiyle bu öneriyi reddetti; hayal kırıklığına uğrayan vali "çöpçü üniforması"na geri döndü.

AĞUSTOS 1943. Daha önce Beaumont, Mobile, Los Angeles ve Detroit'i vuran ve 21 Haziran'daki isyanlarda otuz dört kişinin ölümüne neden olan savaş dönemi ırk çatışmaları bu defa New York'un Harlem'inde patlak verdi. Neredeyse üç gün süren vandalizm, yağmacılık ve katliamın ardından, siyahi liderler altı ölü, yüz seksen beş yaralı ve 5 milyon dolarlık maddi zararlar sonuçlanan isyanlar sırasındaki güçlü ve merhametli liderliğinden ötürü La Guardia'yı methettiler.

MAYIS 1945. Roosevelt'in ölümünden bir ay sonra, dördüncü dönem için adaylığını koymayacağını açıkladı; emekliliğe ayrılmadan önce, bir gazete grevi sırasında New York'lu gençlere radyodan karikatür okuması epey konuşuldu. Görevden ayrılmasının ardından Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA) müdürlüğünü kabul etti.

WALTER WINCHELL

1897-1972

1924. *New York Evening Graphic*'in işe aldığı eski vodvilci Walter Winchell, Broadway'li bir haberci ve köşe yazarı olarak çok geçmeden şöhret kazanmaya başladı.

HAZİRAN 1929. William Randolph Hearst'ün sahibi olduğu *New York Daily Mirror*'da köşe yazarlığı yapmaya başladı ve bu işi otuz küsur yıl daha sürdürdü. Hearst'ün şirketi King Features Winchell'in köşesinin tüm ülkeye yayılmasını sağladı ve köşe, zaman içinde iki bini aşkın gazetede çıkmaya başladı. Modern magazin köşesinin yaratıcı olan Winchell doğal olarak New York'ta ünlülerin uğrak yeri olan gece kulübü Stork Club'ın müdavimi hâline geldi.

MAYIS 1930. Radyoda Broadway dedikodu haberciliğini başlattı; *Lucky Strike Dans Saati* programıyla büyük popülarite kazanmaya devam etti ve Aralık 1932'de, pazar akşamları saat dokuzda, Jergens Krem-leri sponsorluğunda NBC Blue Network'te program yapmaya başladı. Winchell'in haftada bir gün, çeyrek saatlik özel dedikodu ve haber programı çok geçmeden en büyük radyo dinleyici kitlesine ulaştı ve

programın açılış sözü –“İyi akşamlar, Amerikalı Baylar ve Bayanlar ve denizlerdeki tüm gemiler. Hemen haberlere geçelim!”– Amerikan halkının gündelik diline yerleşti.

MART 1932. FBI başkanı J. Edgar Hoover’dan aldığı ipuçlarıyla destekleyerek Lindbergh’lerin bebeğinin kaçırılması olayını işlemeye başladı; Bruno Hauptmann’ın 1934’te tutuklanması ve 1935’te yargılanması sürecinde de bu olayı haber yapmayı sürdürdü.

ŞUBAT 1933. Haber yorumcuları ve tanınmış Yahudiler arasında neredeyse tek başına Hitler’e ve Alman-Amerikan Derneği lideri Fritz Kuhn da dâhil olmak üzere Amerikalı Nazilere açık saldırılarda bulunmaya başladı; İkinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesine kadar radyo programı ve gazete yazılarındaki saldırıları sürdürdü; çeşitli kelime oyunları Nazi hareketini alaya aldı.

OCAK–MART 1935. J. Edgar Hoover, Hauptmann davasıyla ilgili yaptığı haberler yüzünden Winchell’i yere göğe sığdıramadı. Hoover ve Winchell’in Amerikalı Naziler hakkındaki bilgi alışverişi, sonunda Winchell’in köşesinde yer aldı.

1937. Köşesinden Roosevelt ve Yeni Düzen’e verdiği destek sonucunda mayıs ayında Beyaz Saray’a davet edildi ve Winchell başkanla düzenli olarak görüşmeye başladı. Winchell’in Roosevelt’e alenen destek vermesi yüzünden Hearst ve Winchell arasındaki husumet büyüdü. Winchell öte yandan New York’lu komşusu gangster Frank Costello ile dostluk kurdu.

1940. Winchell’in gazete okuyucularının ve radyo dinleyicilerinin toplam sayısı elli milyonu, yani Amerika’nın nüfusunun üçte birini buldu; kazandığı 800.000 dolarlık yıllık ücret onu en çok kazanan Amerikalılar arasına soktu. Winchell, “Winchell’in Köşesi Beşinci Kol’a Karşı” gibi çekişme ifade eden başlıklar attığı yazılarıyla Nazi yanlısı eylemlere yaptığı saldırıları artırdı. Roosevelt’in benzeri görülmemiş bir şekilde üçüncü kez seçilmesi için büyük destek verdi; Hearst, *Daily Mirror*’daki Willkie eleştirilerini sansürleyince, Winchell Cumhuriyetçi aday Willkie’ye takma isimle *PM*’ye yazdığı köşe yazılarında saldırdı.

NİSAN–MAYIS 1941. Soyutlamacı ve Alman yanlısı ifadelerinden ötürü Lindbergh’i yerden yere vurdu; Nazi Dış İşleri Bakanı von Ribbentrop’u Amerika’nın savaşımaya hevesli olduğunu söyleyerek uyardı ve ardından Senatör Burton K. Wheeler tarafından “Amerikan halkını savaşa sürüklemek”le suçlandı.

EYLÜL 1941. Lindbergh’in Des Moines konuşmasında Yahudileri Ame-

rika'yı savaşa itmekle suçlamasının ardından, Winchell, Lindbergh'in "tepesindeki hale"nin "boynuna ilmeği geçirdiği"ni yazdı ve Lindbergh'in yanı sıra Senatörler Wheeler, Nye, Rankin ve Nazi yanlısı olarak tanımladığı diğerlerini durmadan topa tuttu.

ARALIK 1941-ŞUBAT 1972. Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı'na girmesinin ardından, Winchell radyo programlarını ve köşe yazılarını ağırlıklı olarak savaş haberlerine ayırmaya başladı, deniz teşkilatında görev yapmış bir kıdemli yüzbaşı olarak Roosevelt'ten kendisini görevlendirmesini istedi ve Kasım 1942'de aktif göreve çağrıldı. Savaşın bitmesiyle aşırı sağa kaydı; Sovyetler Birliği'nin azılı düşmanı ve Komünist karşıtı Senatör Joseph McCarthy'nin destekçisi oldu. 1950'lerin ortalarında âdeta ortalıktan kayboldu; 1972'de öldüğünde, cenazesine yalnızca kızı katıldı.

BURTON K. WHEELER
1882-1975

KASIM 1920-KASIM 1922. Montana eyalet meclis üyesi olarak, Montana'nın güçlü devi Anaconda Bakır Madeni Şirketi'ne kafa tutmasının ve savaş sonrası Kızıl Korkusu süresince insan hakları ihlallerine karşı koymasının ardından, Wheeler 1920'deki valilik yarışında feci bir mağlubiyet yaşadı ama 1922'de çiftçilerin ve işçilerin güçlü desteğini arkasına alarak Demokratik Parti üyesi olarak ABD Senatosu'na girdi ve dört dönem boyunca senatoda yer aldı. Yıllar içerisinde Montana eyalet yönetimini çift partili bir Wheeler makinesi hâline getirdi.

ŞUBAT-KASIM 1924. Senato'nun Teapot Dome rüşvet skandalı soruşturmasının başına getirildi; bu soruşturma Başkan Coolidge'in Adalet Bakanı Harry M. Dougherty'nin istifasına ve Coolidge'in adalet bakanlığının küçük düşmesine neden oldu. Wisconsin senatörü Robert M. La Follette ile birlikte İlerici Parti listesinde başkan yardımcılığına adaylığını koymak için, listenin başına John W. Davis'i koyan Demokratları bıraktı. İlerici Parti anketlerde ülke çapında altı milyon oy ve Montana oylarının neredeyse yüzde kırkını alsa da Coolidge Demokratları ve İlericileri ezici bir üstünlükle mağlup etti.

1932-1937. Demokratik Parti'nin 1932 kurultayından önce Roosevelt'in adaylığını desteklemek üzere on altı eyaleti dolaştı. Demokratik Parti adayını destekleyen ve Yeni Düzen sosyal reformuna büyük ölçüde yakınlık duyan ilk ulusal figür olmasına rağmen, 1937'de Anayasa

Mahkemesi'ni genişletip Yeni Düzen destekçileriyle "birleştirme" yasa teklifi hususunda başkana karşı çıktı; Wheeler'ın liderliği bu tartışmalı yasa tasarısının suya düşmesini sağladı ve başkanla aralarındaki şahsi husumeti artırdı.

1938. Wheeler'ın Montana örgütü, Demokratik Parti'den rakibi Kongre Üyesi Jerry O'Connell'i baltalayarak, Walter Winchell'in "Nazi hareketinin Kongre'deki sözcüsü" olmakla itham ettiği sağ görüşlü Cumhuriyetçi Jacob Thorkelson'e altın tepside sunmuş oldu. Thorkelson, Winchell'a "Yahudi alçağı" dedi ve Winchell kendisini Liberty dergisindeki "Onsuz da Yapabileceğimiz Amerikalılar" başlıklı yazı dizisine dâhil ettiği için ona dava açtı. Kongre üyesi O'Connell, Wheeler Demokratlarının seçimlerde yaptıkları eylemler hakkında yorum yaparken Wheeler'ı "partisine karşı Benedict Arnold, başkana karşı bir hain" olarak nitelendirdi.

1940–1941. Nüfuzlu Demokratlar tarafından Montana'da Wheeler Başkan Olsun kulübü kuruldu; Roosevelt üçüncü dönem için de adaylığını koyuncaya kadar Wheeler hem kendi eyaletinde hem de diğer bölgelerde Demokratik Parti'nin aday göstereceği zorlu bir rakip olarak görüldü. Wheeler senatoda Demokratik Parti'nin liberal Roosevelt kanadına karşı Cumhuriyetçiler ve güneyli Demokratlarla yakınlaştı. Amerika'nın Avrupadaki savaşa müdahale etmesine şiddetle karşı çıktı. Haziran 1940'ta "eğer bir savaş partisi hâline gelecekse" Demokratik Parti'yi bırakmakla tehdit etti. Aynı ay içerisinde "savaş çığırtkanlığı ve propagandasına karşı koymak için" planlar yapmak üzere Charles A. Lindbergh ve bir grup soyutlama yanlısı senatörle görüştü; senato kürsüsünde Nazi yanlısı olmakla suçlanan Lindbergh'i korudu ve birkaç ay sonra, Roosevelt yaptığı bir konuşmada Lindbergh'i açık açık bir Sivil Savaş "Zehirli Yılanı"na (güneylilere yakınlık duyan bir kuzeyli) benzetince, Wheeler bu yorumun "sağ görüşlü her Amerikalı için sarsıcı ve ürkütücü" olduğunu belirtti. NBC radyosunda konuşurken Hitler'le müzakere yapmak için sekiz maddelik bir barış önerisinde bulundu ve Lindbergh'den bu öneriyi tebrik eden bir telgraf aldı. *Önce Amerika* komitesini kurmayı planlayan Yale öğrencileriyle buluştu ve gayriresmî danışman rolünü üstlendi; Lindbergh ile birlikte *Önce Amerika* mitinglerinin en popüler konuşmacılarından biri oldu. Roosevelt'in barış zamanında aldığı bu karar için "totaliterliğe bir adım daha yaklaştık" diyerek zorunlu askerlik çağrısına karşı çıktı. Senato kürsüsünde Ödünç Verme-Kiralama yasa tasarısına karşı çıkarken, "Amerikan halkı bir diktatörlük istiyorsa, totaliter bir devlet yapısı ve savaş istiyorsa Başkan Roosevelt'in yapmaya alıştığı gibi, bu yasa

tasarısı da Kongre'den ışıık hızıyla geçirilmelidir," dedi. Şayet geçerse Ödünç Verme-Kiralama yasaının "Amerika'daki her dört erkek çocuğundan birinin mezarını kazacağını" iddia ederek, Roosevelt'in bu yorumu, "Benim neslimde kamusal yaşamda söylenmiş en uydurma... en alçak, en hamiyetsiz sözler," olarak nitelendirmesine neden oldu. ABD'nin İzlanda'ya asker gönderdiğini -olması gerekenden çok önce- halka ilan etti; hem Beyaz Saray hem de Başbakan Churchill, Wheeler'ı Amerikalı ve İngiliz gençlerin hayatlarını tehlikeye atmakla suçladı. Kasım 1941'de, Savaş Bakanlığı'nın savaş durumunda ABD'nin stratejisinin ne olacağını içeren gizli belgelerini soyutlama yanlısı *Chicago Tribune* gazetesine sızdığında yine askeri sırları ifşa etmekle suçlandı.

ARALIK 1941-ARALIK 1946. Pearl Harbor'dan sonra savaş kararını destekledi ancak Amerika'nın Sovyetler Birliği ile ittifak yapmasının Komünist devletin hayatta kalmasını sağlayacağını iddia etti. 1944'te "MVA'nın arkasında Komünistler var," diyerek liberallere karşı durup Montana Elektrik Şirketi ve Anaconda Bakır Şirketi'nin yanında yer alarak *Tennessee Valley Authority* (TVA) şirketinin kazanmasını sağladı. Sonuç olarak Montana'da kalan Demokratik Parti desteğini de kaybetti ve 1946 senato seçimi için daha ilk kampanyada Montanalı genç liberal Leif Erickson'a karşı kaybetti.

1950ler. Washington D.C'de avukatlık yaptı. İdeolojik ve politik olarak Senatör Joseph McCarthy'ye yakınlık duyduğunu ifade etti.

HENRY FORD

1863-1947

1903-1905. Henry Ford tarafından tasarlanan ve yeni kurulan şirketi Ford Motor Company tarafından üretilen sekiz beygir gücüne sahip iki silindirli ilk Ford otomobili 1903'te 850 dolara satışa çıktı. Sonraki birkaç yılda daha yüksek fiyatlı modeller ortaya çıktı.

1908. Amerika kırsalı için tasarlanan Ford Model T tanıtıldı ve 1927'ye kadar şirketin ürettiği tek model oldu. "Büyük kalabalıklar için motorlu araç üretme" planını gerçekleştirerek Ford'u ülkenin bir numaralı otomobil üreticisi hâline getirdi.

1910-1916. Otomotiv ortaklarıyla birlikte Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkışından beri en büyük endüstriyel gelişme olarak görülen, sürekli hareket hâlindeki seri üretim hattına dönüşecek olan ardışık üretim ve

iş dağılımı sürecini geliştirerek Model T'nin seri imalatını sağladılar. Ford 1914'te günlük sekiz saatlik mesai için temel maaş olarak 5 dolar belirlediğini duyurdu ancak bu maaş Ford'daki iş gücünün yalnızca bir kısmına sağlandı. Yine de "Günde Beş Dolar" teklifini savunması Ford'a aydın bir düşünür olarak değilse de aydın bir iş adamı olarak övgü ve ün kazandırdı. "Kitap okumayı sevmem. Kafamı karıştırıyorlar," dedi. "Tarih zırvadan başka bir şey değil," diye belirtti.

1916–1919. Cumhuriyetçi Parti Ulusal Kurultayı'nda başkan adayı olmak için yarıştı ve ilk oylamada otuz iki oy aldı. Ford'un tüm firmalarına sınırsız güç kazandırmak için başarılı çabalar gösterdi. 1916'ya gelindiğinde şirket günde iki bin araba üretiyordu ve Model T'den toplam bir milyon adet üretilmişti. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde barış yanlısı olarak ön plana çıkıp savaşa karşı durdu ve savaş fırsatçılığını yerden yere vurdu. Ford yetkileriyle yaptığı toplantıda, "Savaşa kimin sebep olduğunu biliyorum," diye açıkladı. "Alman Yahudisi bankacılar. Elimde kanıtlarım var. Gerçekler. Savaşa Alman Yahudileri sebep oldu." Amerika'nın da savaşa girmesiyle, devletle yapılan sözleşmelerde "tek bir sent kâr etmeyeceğine" yemin etti ancak bu sözünü tutamadı. Başkan Wilson'ın teşvikiyle önceleri Cumhuriyetçi olarak bilirse de Demokrat Parti'den senatoya girmek için yarıştı ve seçimi kıl payı kaybetti. Bu mağlubiyetini Wall Street'in "çıkarları"na ve "Yahudiler"e bağladı.

1920. 1918'de Ford tarafından satın alınan haftalık gazete *Dearborn Independent* mayıs ayında kendini "Beynelmilel Yahudi: Dünyanın Sorunu"nu ifşa etmeye adanmış doksan bir makaleden ilkinin yayımladı; ardından gelen sayılarda düzmece "Siyon'un Bilge Büyüklerinin Tutanakları" metinlerini tefrika etti ve bu belgelerin –ve Yahudilerin dünyanın hâkimiyetini ele geçirme planının ortaya çıkarılmasının– gerçek olduğunu öne sürdü. Yayımlanmasının ikinci yılında tirajı 300.000'e kadar ulaştı; gazete aboneliği, şirket ürünü olarak Ford satıcılarına mecbur tutuldu ve Yahudi karşıtı makalelerin en sert olanları dört ciltlik *Beynelmilel Yahudi: Dünyanın En büyük Sorunu* adlı kitapta bir araya getirildi.

1920'ler. 1921'de beş milyonuncu Ford otomobili üretildi; satılan arabaların yarısından fazlası Model T'ydі. Dearborn'daki River Rouge'da dev bir tesis ve sanayi şehri yarattı. Otomobil fabrikasına hammadde sağlamak için ormanlar, demir madenleri ve kömür madenleri aldı. Ford modellerini çeşitlendirdi. 1922'de basılan otobiyografisi, *My Life and Work*, en çok satan kurgu dışı kitaplardan biri oldu ve Ford adı ve

efsanesi tüm dünyada tanındı. Anketler Ford'un popülaritesinin Başkan Harding'inkini geçtiğini gösterdi ve Cumhuriyetçi başkan adayı olması konuşulurken, 1922 sonbaharında adaylığı düşünmeye başladı. Adolf Hitler 1923'teki bir röportajda, "Heinrich Ford'un Amerika'da büyüyen faşist hareketin lideri olmasını istiyoruz," dedi. Yirmilerin ortalarında Chicago'lu Yahudi bir avukatın kendisine açtığı hakaret davası mahkemeye gitmeden çözüldü; 1927'de Yahudilere yaptığı saldırılardan vazgeçti, Yahudi karşıtı yayınlara devam etmemeye karar verdi ve kendisine neredeyse 5 milyon dolara mal olan, zarar getiren yatırım *Dearborn Independent*'ı kapattı. Lindbergh Ağustos 1927'de *The Spirit of St. Louis* ile Detroit'e uçtuğunda Ford Havalimanı'nda Ford ile buluştu ve onu o meşhur uçakla ilk uçuşuna çıkardı. Lindbergh, Ford'un havacılık üretimiyle de ilgilenmesini sağladı. İkili bundan sonra da defalarca kez bir araya geldi; Ford 1940'ta Detroit'te yapılan bir röportajda, "Charles buraya geldiğinde onunla sadece Yahudileri konuşuyoruz," dedi.

1931-1937. Chevrolet ve Plymouth'un sebep olduğu rekabet ve Buhran'ın etkileriyle, Ford V-8 motorunun geliştirilmesine rağmen şirket büyük zarara girdi. Hızlanma, iş güvensizliği ve iş yerinde casusluk gibi sorunlar River Rouge tesisinde işçi-işveren ilişkilerinin bozulmasına yol açtı. Birleşik Otomobil İşçileri Sendikası'nın General Motors ve Chrysler'ın yanı sıra Ford'da da örgütlenmek istemesi, Ford tarafından şiddet ve gözdağıyla karşılandı; Detroit'li bir infazcı grubu River Rouge'daki sendikacıları dövdü. Ford Şirketi'nin işçi politikaları Ulusal İşçi-İşveren İlişkileri Kurulu'nca kınandı ve otomobil endüstrisinin en kötüsü olarak tanımlandı.

1938. Temmuz ayında, yetmiş beşinci doğum gününde, Detroit'te bin beş yüz seçkin davetlinin katıldığı doğum günü yemeğinde Hitler'in Nazi hükümetinden Alman Kartalı hizmet madalyasıyla ödüllendirildi. (Aynı madalya ekim ayında Almanya'da yapılan törende Lindbergh'e de verildi ve bunun üzerine İç İşleri Bakanı Ickes, Cleveland Siyonist Derneği toplantısında, "Henry Ford ve Charles A. Lindbergh, insanlığa karşı yeni suçlar işleyemediği her günü kayıp sayan bir adama yaltaklanmak adına böyle aşağılayıcı bir nişanı kabul eden, bu özgür ülkenin iki özgür vatandaşıdır," dedi.) İlk felcini geçirdi.

1939-1940. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle dostu Lindbergh'e katılıp soyutlamacılığa ve *Önce Amerika* Komitesi'ne destek verdi. Ford'un *Önce Amerika*'nın idari komitesinde görevlendirilmesinden kısa süre sonra *Sears, Roebuck and Company*'nin Yahudi müdürü

Lessing J. Rosenwald, Ford'un Yahudi düşmanı şöhreti yüzünden görevinden istifa etti. Roosevelt ve Ickes'in eylemlerini Ford'un finanse ettiğini düşündükleri Yahudi karşıtı radyo rahibi Peder Coughlin ile düzenli olarak görüştü. Yahudi karşıtı hizipçi Gerald L. K. Smith'e haftalık radyo yayını ve geçim giderleri için mali destekte bulundu. (Smith birkaç yıl sonra Ford'un *Beynelmilel Yahudi*'sinin yeni sayısını çıkardı ve 1960'larda Ford'un "Yahudilere dair fikirlerini hiç değiştirmedigi"ni öne sürdü.)

1941-1947. İkinci kez felç geçirdi. Savaş yaklaştıkça şirketi savunma üretimine kayd, savaş sırasında Lindbergh'in danışman olarak görevlendirildiği devasa Willow Run tesisinde B-24 bombardıman uçağı üretti. Ford rahatsızlığından ötürü şirketi yönetemediğinden 1945'te istifa etti. Nisan 1947'de öldü; cenazesine 100.000 kişi katıldı. Muazzam serveti büyük ölçüde Ford Vakfı'na aktarıldı ve bu vakıf çok geçmeden dünyanın en zengin vakfı hâline geldi.

Kitaptaki Diğer Tarihî Kişilikler

BERNARD BARUCH (1870–1965) Finansör ve hükümet danışmanı. Woodrow Wilson yönetimindeki Savaş Sanayi Kurulu'nun müdürü olarak, Birinci Dünya Savaşı'nda ülkenin sanayi kaynaklarını seferber etti. Roosevelt yönetimleri süresince Beyaz Saray çevresinde yer aldı. 1946'da Truman tarafından BM Atom Enerjisi Komisyonu temsilciliğine getirildi.

“KAÇAKÇI RITCHIE” RUGGIERO BOIARDO (1890–1984) Newark'lı suç baronu; gangster Longy Zwillman'ın rakibi. En nüfuzlu olduğu yer meşhur bir restorana sahip olduğu şehrin İtalyan mahallesi idi.

LOUIS D. BRANDEIS (1856–1941) Prag'tan göç eden kültürlü bir Yahudi ailenin çocuğu olarak Kentucky, Louisville'de doğdu. Boston'da kamu yararı ve işçi avukatlığı yaptı. Amerika'daki Siyonist hareketin ilk kurucularındandı. Senatonun Hukuk Komitesi'nde ve ülkenin her yerinde dört ay süren yoğun çekişmelerin ardından Başkan Wilson tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliğine getirilerek yüksek mahkemede görevlendirilen ilk Yahudi oldu. 1939'a kadar, tam yirmi üç yıl boyunca görev yaptı.

CHARLES E. COUGHLIN (1891–1979) Michigan, Royal Oak ilçesindeki Little Flower Tapınağı'nın Katolik rahibi ve papazı idi. Roosevelt'i Komünist olarak görürken Lindbergh'e büyük hayranlık duyuyordu. 1930'larda, ülke çapında yayımlanan haftalık radyo programında ve *Social Justice* adındaki süreli yayında Yahudi karşıtı sert fikirlerini yaymaya çalıştı; *Social Justice* savaş sırasında Casusluk Yasası'nı ihlal ettiği gerekçesiyle posta hizmetlerinden men edildi ve 1942'de yayımı durduruldu.

AMELIA EARHART (1897–1937) 1932'de Newfoundland'den İrlanda'ya on dört saat elli sekiz dakikada uçarak transatlantik rekoru kırdı; Atlantik'in bir ucundan diğerine ve Pasifik'te Honolulu'dan Kaliforniya'ya tek başına uçan ilk kadın oldu. 1937'de rotacı Frederick J. Noonan ile birlikte uçakla dünya turu denemesi sırasında Pasifik üzerinde bir yerlerde kayboldu.

MEYER ELLENSTEIN (1885–1963) Dış hekimliği ve avukatlık yaptıktan sonra, 1933'te şehir komisyonundaki Newark'lı hemşehrileri tarafından Newark belediye başkanlığına seçildi. Şehrin ilk ve tek Yahudi belediye başkanı olarak 1933 ile 1941 arasında iki dönem görev yaptı.

EDWARD FLANAGAN (1886–1948) 1904'te İrlanda'dan ABD'ye göç etti ve papazlık eğitimine başladı; 1912'de papazlık unvanını aldı. Tüm ırk ve dinlerden evsiz erkek çocuklarına yardım sağlamak için 1917'de Omaha'da Peder Flanagan'ın Erkek Yetimhanesi'ni kurdu. 1938'de, kendisini Spencer Tracy'nin canlandırdığı ünlü *Boys Town* filmiyle ulusal bir figür hâline geldi.

LEO FRANK (1884–1915) Atlanta kalem fabrikasının müdürüydü, 26 Nisan 1913'te on üç yaşındaki çalışanı Mary Phagan'ı öldürmekten suçlu bulundu; tutukluyken silahlı saldırıya uğradı, daha sonra vatandaşların zoruyla hapisshaneden alınıp Ağustos 1915'te linç edildi. Bu şüpheli mahkûmiyette Yahudi düşmanlığının önemli rol oynadığına inanılıyordu.

FELIX FRANKFURTER (1882–1965) Roosevelt'in görevlendirmesiyle 1939–1962 arasında ABD Anayasa Mahkemesi üyeliği yaptı.

JOSEPH GOEBBELS (1897–1945) Nazi Partisi'nin ilk üyelerindendi ve 1933'te Hitler'in basın, radyo, sinema ve tiyatro denetiminden ve geçit törenleri ile büyük mitinglere halk katılımını sağlamaktan sorumlu propaganda bakanı ve kültür çarıydı. Hitler'in en sadık ve acımasız adamlarından biriydi. Nisan 1945'te, Almanya'nın yenilgiye uğratılması ve Rusların Berlin'e girmesinin ardından, karısıyla birlikte önce altı çocuklarını öldürüp sonra intihar ettiler.

HERMANN GÖRING (1893–1946) Gestapo ya da gizli polisin kurucusu ve ilk şefiydi; aynı zamanda Alman hava kuvvetlerinin kurulmasından da sorumluydu. Hitler 1940'ta onu halefi ilan ettiyse de savaşın sonuna doğru görevden aldı. Nuremberg'de savaş suçlarından hüküm giyip idam cezasına çarptırıldı, cezanın infazından iki saat önce intihar etti.

HENRY (HANK) GREENBERG (1911–1986) 1930 ve 1940'larda Detroit Tigers'ın sert vuruşlu birinci tutucusu olan Greenberg, 1938'de Babe Ruth'un rekorunu iki vuruş farkla kaçırdı. Yahudi beyzbol severlerin kahrmanı ve beyzbol onur listesine giren iki Yahudi oyuncudan biri oldu.

WILLIAM RANDOLPH HEARST (1863–1951) Geniş kitlelere seslenen sansasyonel, şovenist “asparagas haberciliğin” önde gelen temsilcisi kabul edilen Amerikalı yayıncı; gazete imparatorluğu 1930'larda büyüdü. Başta Demokratik halkçıların yanında dursa da giderek sağ kanada kayıp Roosevelt'in azılı düşmanı hâline geldi.

HEINRICH HIMMLER (1900–1945) Nazi lideri, toplama kamplarını kontrol eden SS komutanı ve Gestapo şefiydi; ırksal “saflaştırma” programlarından sorumluydu ve Hitler'den sonra gelen ikinci adamdı. Mayıs 1945'te İngiliz kuvvetlerince yakalandığında kendini zehirleyerek öldü.

J(OHN) EDGAR HOOVER (1895–1972) 1924-1972 yılları arasında (başta Adalet Bakanlığı'na bağlı Soruşturma Bürosu olan) Federal Soruşturma Bürosu'nun (FBI) başkanlığını yaptı.

HAROLD L. ICKES (1874–1952) İlerici Cumhuriyetçi çizgisinden Demokratlığa kaydı; neredeyse on üç yıl boyunca Roosevelt'in iç işleri bakanı olarak görev yaparak Roosevelt kabinelerinde en uzun süre görev yapan ikinci kabine üyesi oldu. Sadık bir çevreci ve faşizm düşmanıydı.

FRITZ KUHN (1886–1951) Almanya doğumlu Birinci Dünya Savaşı gazisi. Amerika'ya 1927'de göç etti ve 1938'e gelindiğinde kendisini Amerika'nın Führer'i olarak gören *Bundesleiter* ABD'deki en güçlü, en aktif ve en zengin Nazi topluluğu hâline gelen yirmi beş bin üyeli Alman-Amerikan Derneği'ni kurdu. 1939'da sirkatle suçlandı, 1943'te vatandaşlıktan çıkarıldı, 1945'te Almanya'ya sınır dışı edildi. 1948'de Alman Nazilerden Arındırma Mahkemesi tarafından Nazizm'i ABD'ye taşımak ve Hitler'le yakın ilişkiler içinde olmaktan hüküm giydi; on yıl ağır cezaya çarptırıldı.

HERBERT H. LEHMAN (1878–1963) Ailesi tarafından kurulan *Lehman Brothers* bankasının ortağıydı. Vali Roosevelt'in altında New York'ta vali vekilliği yaptı; Roosevelt'in ardından 1932–1942 arasında valilik yaptı. Yeni Düzen destekçisi ve güçlü bir müdahaleciydi. New York'tan Demokratik Parti senatörü olunca (1949–1957) Senatör Joseph McCarthy'nin ilk rakibi oldu.

JOHN L. LEWIS (1880–1969) Amerikan işçi lideri. 1935'te, Birleşmiş Maden İşçileri'nin başkanı olarak Amerikan İşçi Sendikaları'ndan ayrılıp, 1938'de Endüstriyel Örgütlenme Konfederasyonu'na dönüşecek olan yeni Endüstriyel Örgütlenme Komitesi'ni kurdu. Başta Roosevelt destekçisi olmasına rağmen 1940 seçiminde Cumhuriyetçi Willkie'yi destekledi ve Willkie'nin mağlubiyetinin ardından görevinden istifa etti. Birleşmiş Maden İşçileri'nin savaş sırasında yaptıkları grevler Lewis ve devlet yönetimi arasındaki husumeti artırdı.

ANNE SPENCER MORROW LINDBERGH (1906–2001) Amerikalı yazar ve havacı. New Jersey, Englewood'da zenginlik ve imtiyaz içinde doğdu; babası Dwight Morrow *J. P. Morgan and Co.* yatırım şirketinin ortağı, Hoover yönetimi süresince Meksika büyükelçisi ve Cumhuriyetçi Parti New Jersey senatörüydü; annesi Elizabeth Reeve Cutter Morrow ise bir yazar, eğitimci ve Morrow'un 1928'de edebiyat derecesi aldığı Smith College'ın rektör vekiliydi. 1927'de ailesinin Mexico City'deki evini ziyaret gittiğinde Charles Lindbergh ile tanıştırıldı. Morrow'un hayatına dair detaylar için, Charles A. Lindbergh bölümüne bakınız.

HENRY MORGENTHAU, JR. (1891–1967) Roosevelt tarafından hazine bakanı olarak görevlendirildi, 1934–1945.

VINCENT MURPHY (1888–1976) Meyer Ellenstein'dan sonra Newark belediye başkanı oldu, 1941–1949. 1943'te Demokratik Parti New Jersey valisi adayı oldu. 1933'te eyaletin İşçi Federasyonu'nun hazine müsteşarlığına seçildikten sonra otuz beş yıl boyunca New Jersey işçi sendikalarında önemli bir isim oldu.

GERALD p. NYE (1892–1971) Aşırı soyutlama yanlısı Kuzey Dakotalı Cumhuriyetçi senatör, 1925–1945.

WESTBROOK PEGLER (1894–1969) “Pegler'in Gözünden” adlı köşe yazıları 1944'ten 1962'ye kadar Hearst'ün gazetelerinde yayımlanan sağ görüşlü gazeteci. 1941'de işçi sendikalarındaki haraççılığı ortaya çıkaran yazılarıyla Pulitzer Ödülü'nü kazandı. Roosevelt'leri ve ilhamını Komünizmden aldığını söylediği Yeni Düzen'i sert bir şekilde eleştirdi, Yahudilere karşı da açıkça düşmanlık besledi. Senatör Joseph McCarthy'nin yakın destekçisi ve dostu, ayrıca soruşturma heyetinin danışmanıydı.

JOACHIM PRINZ (1902–1988) Haham, yazar ve insan hakları aktivisti. 1939-1977 arasında Newark'taki B'nai Abraham sinagogunun hahamlığını yaptı.

JOACHIM VON RIBBENTROP (1893–1946) 1933'te Hitler'in dış politika başdanışmanıydı ve 1938–1945 arasında dış işleri bakanlığı yaptı. 1939'da Sovyet Dış İşleri Bakanı Molotov ile Polonya'nın parçalanmasına dair gizli bir anlaşmayı da içeren saldırmazlık paktını imzaladı. Bu pakt İkinci Dünya Savaşı'na zemin hazırladı. Nuremberg'de savaş suçlarından suçlu bulundu ve 16 Ekim 1946'da mahkûm edilip asılan ilk Nazi oldu.

ELEANOR ROOSEVELT (1884–1962) Theodore Roosevelt'in yeğeni, uzak kuzeni Franklin D. Roosevelt'in karısı ve Roosevelt'in kızıyla beş oğlunun annesiydi. First Lady olarak liberal toplumsal davalar hakkında konuşmalar yaptı; azınlıkların, sosyal haklara sahip olmayanların ve kadınların durumları hakkında dersler verdi, faşizme karşı durdu, her gün aynı anda altmış gazetede birden çıkan köşe yazıları yazdı ve İkinci Dünya Savaşı sırasında Sivil Savunma Bürosu'nun eş başkanlığını yürüttü. Başkan Truman tarafından BM temsilciliğine atandı, Yahudi devletinin kurulmasını destekledi ve 1952 ve 1956'da Adlai Stevenson'ın başkan olması için çalıştı. Domuzlar Körfezi işgaline karşı çıktığı Başkan Kennedy tarafından yeniden BM temsilciliğine atandı.

LEVERETT SALTONSTALL (1892–1979) Amerika'ya 1630'da gelen ve *Massachusetts Bay Company*'nin ilk üyelerinden olan Sir Richard

Saltonstall'ın soyundan geliyordu. 1939–1944 Cumhuriyetçi Parti Massachusetts valiliği, 1944–1967 Cumhuriyetçi Parti senatörlüğü yaptı.

GERALD L. K. SMITH (1898–1976) Papaz ve ünlü hatip; önce Huey Long ile, daha sonra amansız Yahudi nefretine destek bulduğu Peder Coughlin ve Henry Ford'la iş birliği yaptı. Yahudi karşıtı dergisi *The Cross and the Flag* Yahudileri Buhra'na ve İkinci Dünya Savaşı'na sebebiyet vermekle suçladı. 1942'de Cumhuriyetçi Parti'den senatörlüğe aday olduğu seçimde Michigan'da 100.000 oy aldı. Roosevelt'in Yahudi olduğunu, "Siyon'un Bilge Büyüklerinin Tutanakları"nın gerçek bir belge olduğunu ve savaştan sonra Nazi soykırımının hiç yaşanmadığını savundu.

ALLIE STOLZ (1918–2000) Newark'ın Yahudi mahallesinden hafif sıklet boksçu. Yaptığı seksen beş maçın yetmiş üçünü kazandı ama 1940'larda iki unvan maçını kaybetti; bunlardan ilkinin çekışmeli bir on beşinci raunt kararıyla şampiyon Sammy Angott'a karşı kaybetti, 1946'daki emekliliğine doğru yaşadığı ikinci mağlubiyetini ise on üçüncü rauntun sonunda nakavt olarak şampiyon Bob Montgomery'ye karşı kaybetti.

DOROTHY THOMPSON (1893–1961) 1930'larda köşe yazıları yüz yetmiş gazetede birden yayımlanan bir gazeteci ve politik aktivist. Nazizm ve Hitler'in ilk düşmanlarından; Lindbergh'in politikalarını sertçe eleştirdi. 1928'de romancı Sinclair Lewis ile evlendi, 1942'de boşandı. Siyonizm karşı durdu ve 1940 ve 1950'lerde Filistinli Arapları destekledi.

DAVID T. WILENTZ (1894–1988) Lindbergh'lerin bebeğinin kaçırılması davası Bruno Hauptmann'ın mahkûmiyeti ve idamıyla sonuçlanan New Jersey başsavcısıydı (1934–1944). Daha sonra New Jersey Demokratik Parti örgütlenmesinde nüfuz kazandı ve eyaletin Demokratik Partili üç valisine danışmanlık yaptı.

ABNER "LONGY" ZWILLMAN (1904–1959) Newark doğumlu, içki yasağı dönemi içki kaçakçısı, 1920'lerden 1940'lara kadar New Jersey'nin en önemli gangsteriydi. Aralarında Lucky Luciano, Meyer Lansky ve Frank Costello'nun da bulunduğu Doğu Yakası haraççıları "Büyük Altılı"nın üyesiydi. Geniş çaplı suç faaliyetleri Senato Suç Komitesi'nin 1951'de televizyondan yayımlanan duruşmalarıyla ifşa edildi. Sekiz yıl sonra intihar etti.

Bazı Belgeler

Charles Lindbergh'in 11 Eylül 1941'de, Önce Amerika Komitesi'nin Des Moines mitinginde yaptığı "Kim Bu Savaş Çığırtkanları?" başlıklı konuşma. Aşağıdaki metin şu adreste bulunabilir:

www.pbs.org/wgbh/amex/aindbergh/filmmore/reference/primary/desmoinesspeech

Bu son Avrupa savaşı başlayalı iki yıl oldu. Eylül 1939'daki o günden şu âna kadar Birleşik Devletler'i bu çatışmaya itmek için giderek artan bir çaba var.

Bu çabayı gösterenler dış menfaatçilerdir, kendi içimizdeki küçük bir azınlıktır; ama o kadar başarılı oldular ki ülkemiz savaşın eşiğine kadar geldi.

Şu anda, savaş üçüncü kışına girmek üzereyken, bizi bu konuma iten koşulları gözden geçirmekte fayda var. Neden savaşın eşiğindeyiz? Bu işe bu kadar karışmamız gerekli miydi? Ulusal politikamızı tarafsızlık ve bağımsızlıktan Avrupa'daki karışıklığa bulaşmaya çevirmekten kim sorumlu?

Şahsen ben bu savaşa müdahalemizi tartışırken savaşın sebepleri ve gelişiminin incelenmesi gerektiğine inanıyorum. Daha önce de sık sık söylediğim gibi Amerikan halkının önüne bilinen gerçekler ve meseleler konursa, bu işe karışma tehlikesini bertaraf etmiş oluruz.

Bu noktada bu yabancı savaş savunan gruplarla Amerika'nın onlardan bağımsız kaderine inananlar arasındaki temel farka işaret etmek istiyorum.

Eğer dönüp geçmişin kayıtlarına bakarsanız, müdahaleye karşı çıkanlarımızın sürekli olarak gerçekleri ve asıl meseleleri açıklığa kavuşturmaya çalıştıklarını; öte yandan müdahale yanlılarının gerçekleri saklayıp meseleleri karıştırmaya çabaladıklarını göreceksiniz.

Sizden geçen ay, geçen yıl, hatta savaş başlamadan önce neler söylediğimizi okumanızı rica ediyoruz. Bizim geçmişimiz açık ve temiz, biz geçmişimizle gurur duyuyoruz.

Biz sizi dalaverelerle, propagandalarla oyalamadık hiç. Sırf Amerikan halkını girmek istemediği bir yola sokmak için çaresizce bu yollara başvurmadık.

Seçimden önce ne söylediysek bugün de durmadan tekrar ediyoruz. Ve yarın çıkıp bütün bunların seçim kampanyası olduğunu söylemeyeceğiz. Siz bir müdahale yanlısının ya da bir İngiliz ajanının ya da Washington'daki yönetim mensuplarının size geriye dönüp savaş başladığından bu

yana neler söylediklerinin kaydına bakmanızı istediğini duydunuz mu hiç? Onların sözde demokrasi muhafızları bu savaş meselesini halkımızın oyununa sunmaya hazırlar mı? Yabancıların ifade özgürlüğünün ya da sansürün kaldırılmasının savunucularını kendi ülkemiz için de uğraşırken görüyor musunuz hiç?

Ülkemizde var olan dalavere ve propaganda iki tarafta da belli. Bu akşam bunun bir kısmına, altında yatan çıplak gerçeklere değinmeye çalışacağım.

Bu savaş Avrupa'da başladığında Amerikan halkının buna tamamen karşı duracağı belliydi. Neden karşı durmayalım ki? Dünyadaki en iyi savunma mevzisine sahiptik; Avrupa'dan bağımsız olma geleneğine sahiptik ve Avrupa savaşında yer aldığımız tek seferde Avrupa'nın sorunlarını çözümsüz, Amerika'ya borçlarını ödenmemiş bıraktık.

Ulusal anketler İngiltere ve Fransa 1939'da Almanya'ya savaş ilan ettiğinde nüfusumuzun yüzde onundan azının Amerika'nın da aynı şeyi yapmasını istediğini gösteriyor.

Ancak hem burada hem dışarıda çıkarları ve inançları Birleşik Devletler'in savaşa karışmasını gerektiren çeşitli insan grupları vardı. Bu akşam bu grupların bazılarını dikkat çekeceğim ve uyguladıkları yöntemleri göstereceğim. Bunu yaparken de onların çabalarını boşa çıkarmak için en dürüst şekilde konuşmak zorundayım, bunların kim olduğunu bilmek zorundayız.

Bu ülkeyi savaşa doğru iten en önemli üç grup İngilizler, Yahudiler ve Roosevelt yönetimidir.

Bu gruplardan sonra diğerleri kadar önemli olmayan birkaç kapitalist, Anglofil ve insanlığın geleceğinin İngiliz İmparatorluğu'nun egemenliğine bağlı olduğuna inanan entelektüeller var. Bunlara birkaç hafta öncesine kadar müdahaleye karşı olan Komünist grupları da eklerseniz, sanırım bu ülkedeki başlıca savaş çığırtkanlarını saymış olurum.

Burada sadece savaş çığırtkanlarından söz ediyorum; yanlış bilgilerle kafası karıştırıldığı ve yapılan propagandalarla korkutulduğu için savaş çığırtkanlarının peşinden sürüklenen samimi ama yanlış yöne sapmış kadın ve erkeklerden değil.

Dediğim gibi, bu savaş çığırtkanları halkımızın küçük bir azınlığını teşkil ediyor ama büyük bir nüfuza sahipler. Amerikan halkının savaşın dışında kalma kararlılığına karşı bu gruplar propagandalarının, paralarının, patronajlarının gücünü kullandılar.

Şimdi bu grupları birer birer ele alalım.

Önce, İngilizler: Büyük Britanya'nın savaşta ABD'nin kendi yanında olmasını istemesi gayet açık ve anlaşılırdır. İngiltere şu anda çaresiz bir durumdadır. Nüfusu yeterince kalabalık değil, orduları Avrupa kıtasını işgal edecek ve Almanya'ya karşı ilan ettiği savaş kazanacak kadar güçlü değil.

Coğrafi olarak öyle bir konumda ki, oraya kaç tane uçak gönderirsek gönderelim savaşı yalnızca hava yoluyla kazanması mümkün değil. Amerika savaşa girse bile müttefik ordularının Avrupa'yı ele geçirip Mihver

güçlerini alt etmeleri imkânsız. Ama kesin olan tek bir şey var. İngiltere bu ülkeyi de savaşa çekebilirse eğer, savaşı sürdürme ve bedelini ödeme yükümlülüğünün büyük bir kısmını bizim omuzlarımıza yükleyebilecek.

Hepinizin bildiği gibi, son Avrupa savaşının borçları üstümüze kaldı ve eğer gelecekte, geçmişte olduğumuzdan daha dikkatli olmazsak şimdi ki savaşın borçları da yine bize kalacak. Şayet savaşın hem askeri hem de ekonomik sorumluluğunu üstümüze yükleme umuduna sahip olmasaydı, İngiltere'nin aylar önce Avrupada barış arayışlarına girişmiş ve çok da iyi etmiş olacağına inanıyorum.

İngiltere bizi savaşa sokmak için elinden gelen her şeyi yapmakta ve yapacak da. Önceki savaş sürecine bizi de dâhil etmek için bu ülkede büyük miktarlarda paralar harcadıklarını biliyoruz. İngilizler bu yaptıklarının ne kadar zekice olduğunu anlatan kitaplar bile yazdılar.

İngiltere'nin şu anki savaşın başından beri Amerika'daki propagandalar için müthiş miktarlarda paralar harcadığını biliyoruz. Biz de İngiliz olsak aynı şeyi yapardık. Ama bizim öncelikli çıkarımız Amerika'dır ve Amerikalılar olarak, İngiliz çıkarlarının bizi kendi savaşlarına çekmek için gösterdiği çabayı anlamamız gerekmektedir.

Sözünü edeceğim ikinci büyük grup Yahudilerdir.

Yahudilerin Nazi Almanyası'nı devirmeyi neden istediğini anlamak zor değil. Almanyada maruz kaldıkları zulüm, hangi ırk olsa o ırkı düşman etmeye yeterdi.

İnsanlık onuruna sahip hiç kimse Yahudi ırkının Almanyada çektiği zulme göz yumamaz. Ancak dürüstlük ve öngörü sahibi hiç kimse, onların bugün burada benimsedikleri savaş yanlısı politikalara, böyle bir politikanın hem bizim hem de kendileri için yaratacağı tehlikeleri göz ardı ederek seyirci kalamaz. Savaş çığırıklığı yapmaktansa bu ülkedeki Yahudi gruplarının bu savaşa mümkün olan her şekilde karşı çıkıyor olması gerekirdi zira bu savaşın sonuçlarını ilk hissedecek olanlar yine kendileridir.

Hoşgörü, huzur ve güce bağlı bir erdemdir. Tarih, hoşgörünün savaş ve yıkımda hayatta kalamayacağını gösteriyor. Az sayıda ileri görüşlü Yahudi bunun farkında ve müdahaleye karşı duruyor. Ama çoğunluk hâlâ bunu yapmıyor.

Bu ülkedeki en büyük tehlikeleri sinemamızda, basınıımızda, radyomuzda ve yönetimimizde sahip oldukları büyük mülkiyet ve nüfuzlarında yatmaktadır.

Ben ne Yahudilere ne de İngilizlere saldırıyorum. Her iki ırka da saygı duyuyorum. Fakat hem İngiliz hem de Yahudi ırklarının liderleri, kendi bakış açılarından anlaşılabilir olsa da bizim açımızdan kabul edilebilir olmayan sebeplerden ötürü, Amerikanlıkla alakası bile olmayan sebeplerden ötürü bizi savaşa dâhil etmek istiyorlar.

Onları kendi çıkarlarına yarayacağına inandıkları bir şeyin peşine düşükleri için suçlayamayız ama biz de kendi çıkarlarımızı korumak zorunda-

yız. Başkalarının doğal ihtiras ve ön yargılarının ülkemizi felakete götürmesine izin veremeyiz.

Roosevelt yönetimi bu ülkeyi savaşa taşımaya çalışan üçüncü güçlü gruptur. Bu yönetim Amerikan tarihinde ilk kez üçüncü başkanlık dönemini kazanmak için savaş olağanüstü hâlini kullanıyor. Hâlihazırda benzeri görülmemiş bir boyuta ulaşmış olan borçlara milyarlarcasını daha eklemek için savaşı kullanıyorlar. Kongrenin gücünü kısıtlamalarını ve başkan ile onun tayin ettiklerinin diktatörvari güce sahip olmalarını meşrulaştırmak için savaşı kullanıyorlar.

Roosevelt yönetiminin gücü savaş zamanı olağanüstü hâlini sürdürebilmelerine bağlı. Roosevelt yönetiminin saygınlığı, çoğu insanın İngiltere ve Fransa'nın savaşı kolaylıkla kazanacağını düşündüğü bir zamanda başkanın siyasi geleceğini ilişkilendirdiği Büyük Britanya'nın başarısına bağlı. Roosevelt yönetiminin tehlikesi dalavereye başvurmasında yatıyor. Bu yönetimin üyeleri başta barış sözü vermişken, seçildikleri kürsüyü umursamaksızın bizi savaşa götürüyorlar.

Bu üç grubu başlıca savaş çıkartkanları olarak seçerken, desteği savaş yönünde önemli olanları işin içine dâhil ettim. Bu gruplardan –İngilizler, Yahudiler ya da devlet yönetimi– herhangi biri savaş çıkartkanlığı yapmayı keserse savaşa müdahil olma tehlikemizin pek kalmayacağını düşünüyorum. Üçüncünün desteği olmaksızın, bu gruplardan herhangi ikisinin ülkemizi savaşa taşıyacak güce sahip olduğuna inanmıyorum. Ve dediğim gibi, bu üçüyle kıyaslandığında, diğer savaş yanlısı gruplar ikincil önem taşıyor.

1939'da, Avrupadaki husumet ilk başladığı zamanlarda, bu gruplar Amerika halkının savaşa girmeye hiç niyeti olmadığını kabul ediyordu. O zamanlar bizden savaş ilan etmemizi istemenin hiçbir faydası olmayacağını biliyorlardı. Ama bu ülkeyi tıpkı bir önceki savaşa soktukları şekilde savaşa sokabileceklerine inanıyorlardı.

Plan yaptılar: Birinci adım, ABD'yi savunma kılıfı altında yabancı bir savaşa hazırlamak; ikinci adım, biz farkında bile olmadan adım adım savaşa dâhil etmek; üçüncü adım ise bizi gerçek bir çatışmaya zorlayacak bir olaylar zinciri yaratmak. Tabii bu planlar, propagandalarının tüm gücü kullanılarak gerçekleştirilecekti.

Tiyatro sahnelerimiz çok geçmeden savaşın görkemini anlatan oyunlarla doldu. Haber filmleri nesnellikle tüm ilgisini yitirdi. Gazeteler ve dergiler savaş karşıtı makaleler yayımlıyorsa reklam kaybetmeye başladılar. Müdahaleye karşı çıkan kişilere karşı bir karalama kampanyası başlatıldılar. Savaşa girmenin ABD'nin yararına olmayacağını ifade eden herkesi “beşinci kolcu,” “vatan haini,” “Nazi,” “Yahudi düşmanı” gibi laflarla yaftaladılar. Açıkça savaş karşıtı olduğunu söyleyenler işlerinden oldular. Pek çokları konuşmaya bile cesaret edemedi.

Kısa süre sonra savaş taraftarlarına açılan salonlar savaş karşıtlarının yüzüne kapandı. Bir korku kampanyası başlatıldı. İngiliz filosunu Avrupa'ya

yaklaştırmayan havacılığın Amerika'yı işgale karşı hiç olmadığı kadar savunmasız bıraktığı söylendi. Propaganda tam gaz devam etti.

Amerika'yı savunma kılıfıyla silahlandırma için milyarlarca dolar toplamakta hiç sıkıntı çekilmedi. Halkımız savunma planı için birlik oldu. Kongre, vatandaşlarımızın büyük çoğunluğunun onayıyla silah, uçak ve savaş gemileri için ödenek üstüne ödenek çıkardı. Bu ödeneklerin büyük bir kısmının Avrupa için silah geliştirmeye ayrıldığını ancak sonra öğrendik. Bu da bir başka adımdı.

Bir örnek vermek gerekirse, 1939'da hava kuvvetlerimizi toplam 5.000 uçakla güçlendirmemiz gerektiği söylendi. Kongre gereken yasayı geçirdi. Yönetim birkaç ay sonra ABD'nin ulusal güvenliğimiz için en az 50.000 uçağa sahip olması gerektiğini söyledi. Ancak savaş uçakları fabrikalarımızdan çıktığı anda yurt dışına gönderildiler, oysa asıl kendi hava kuvvetlerimizin yeni ekipmana ihtiyacı vardı; yani bugün, savaşın başlamasından iki yıl sonra, Amerikan ordusu yalnızca birkaç yüz modern bombardıman ve savaş uçağına sahip –yani Almanya'nın tek bir ayda üretebildiğinden az sayıda uçağı.

Başlangıcından bu yana silah programımız Amerika için yeterli savunmayı sağlamak değil, Avrupadaki savaşı sürdürmek amacıyla oluşturulmuştur.

Şimdi aynı anda yabancı bir savaşa da hazırlanıyoruz çünkü, dediğim gibi, bizi de bu savaşa dâhil etmeleri gerekiyordu. O ünlü “savaşa birkaç adım uzaktayız” sözlerinin altında gizliydi bu niyet.

ABD silah ambargosunu kaldırıp nakit karşılığında cephane satsaydı İngiltere ve Fransa savaşı kazanacaktı, böyle dediler bize. Sonra çok tanıdık bir nakarat tekrarlanmaya başlandı, aylardır savaşa doğru attığımız her adımda izi olan bir nakarat –“Amerika'yı savunmanın ve savaştan uzak tutmanın en iyi yolu, müttefiklere yardım etmektir,” dendi bize.

Önce Avrupa'ya silah satmayı kabul ettik, sonra Avrupa'ya silah ödünç vermeyi kabul ettik, sonra Avrupa için okyanusta devriyeye çıktık, sonra da savaş bölgesindeki bir Avrupa adasını zapt ettik. Şimdiyse savaşın eşğine gelmiş durumdayız.

Savaş grupları savaşa giden üç ana adımın ilk ikisinde başarılı oldular. Tarihimizin en büyük silahlanma programı da yolda.

Fiilen ateş etme hariç, savaşın resmen her adımına dâhil olduk. Sadece yeterli “durumların” yaratılması kaldı geriye, ki bunların ilki plana uygun şekilde gerçekleşiyor bile –onay almak için Amerikan halkının önüne sunulmamış bir plan bu.

Iowa'lı hanımlar ve beyler: Bugün bu ülkeyi savaştan uzak tutan tek bir şey var. O da Amerikan halkının yükselen itirazı. Demokrasi ve temsili hükümet sistemimiz bugün daha önce hiç vermediği bir sınav veriyor. Tek galibin kaos ve yorgunluk olacağı bir savaşın eşigindeyiz.

Hâlen hazırlıksız olduğumuz ve kimsenin makul bir zafer planı çizme-

diği bir savaşın eşiğindeyiz; bizimkinden daha güçlü ordulara sahip düşman kıyısına çıkarma yapmak için askerlerimizi okyanusun öte tarafına yollamadan kazanamayacağımız bir savaş bu.

Savaşın eşiğindeyiz ama savaşın dışında kalmamız için hâlâ geç değil. Hiçbir paranın ya da propagandanın ya da patronajın, özgür ve bağımsız bir halkı kendi iradesi dışında savaşa zorlayamayacağını göstermek için çok geç değil. Savaş yolundan geri dönüp atalarımızın bu yeni dünyada kurdukları bağımsız kaderimize sahip çıkmak için hâlâ çok geç değil.

Bütün bir gelecek bizim omuzlarımızda. Bizim eylemlerimize, cesaretimize ve zekamıza bağlı. Eğer savaşa müdahale etmemize karşysanız sesinizi duyurmanın vaktidir.

Bu mitingleri düzenlememize yardım edin; Washington'daki temsilcilerinize yazın. Bu ülkedeki demokrasi ve temsili hükümetin son kalesi, temsilciler ve senatörler meclimizdir.

Orada irademizi tanımalarını sağlayabiliriz. Ve biz, Amerikan halkı, bunu yaparsak eğer, bağımsızlık ve özgürlük içinde yaşamayı sürdüreceğiz ve başkalarının savaşına girmeyeceğiz.

* * *

Lindbergh'e dair, A. Scott Berg, 1998

Lindbergh'e göre, barış ancak "sahip olduğumuz en kıymetli şeyi, Avrupalı kanımızın mirasını korumak için tek yürek olduğumuz, ancak yabancı orduların saldırısına ve yabancı ırkların kanımıza karışmasına karşı koyduğumuz takdirde" var olabilir. Lindbergh havacılığı "çağlarının liderleri olan Batılı uluslara gökten gönderilmiş bir armağan... Batılı eller için özel olarak şekillendirilmiş bir araç, diğerlerinin ancak bir noktaya kadar kopyalayabilecekleri bir bilim sanatı, Asya'nın bereketli milyonlarıyla Avrupa'nın Yunan mirası arasındaki bir başka bariyer – Beyaz ırkın, Sarı, Siyah ve Kahverengi'nin baskılayıcı denizinde yaşamasını mümkün kılan paha biçilmez nimetlerden biri" olarak görüyordu.

Lindbergh Sovyetler Birliği'nin dünya üzerindeki en kötü imparatorluk hâline geldiğine ve Batı medeniyetinin onu ve onun sınırlarının ötesinde uzanan Asyalı güçleri –Moğol, Pers ve Mağribileri– geri püskürtmesi gerektiğine inanıyordu. Bunun aynı zamanda "kendi aramızda birleşmiş bir kuvvete; yabancı orduların karşı koyamayacakları kadar büyük bir kuvvete; Cengiz Han'a da, değersiz kanın içimize sızmasına da engel olabilecek ırk ve silah esaslı bir Batı Duvarı'na..." bağlı olduğunu da yazmıştır.

PHILIP ROTH
SABBATH'IN TİYATROSU

ROTH

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN KIVANÇ GÜNEY

PHILIP ROTH

AMERİKA'YA TUZAK

İki yıl önce, iki diktatörün Polonya'yı işgal edip bölmelerine yalnızca günler kala imzaladıkları Hitler-Stalin Saldırmazlık Paktı, kıta Avrupa'sını çoktan istila etmiş olan Hitler, 22 Haziran 1941'de Polonya'dan başlayıp Asya üzerinden ta Pasifik'e kadar uzanan o devasa kara kütlesini fethetme cüretini gösterip doğudaki Stalin kuvvetlerine müthiş bir saldırıda bulununca birdenbire bozuluverdi. Başkan Lindbergh o akşam Beyaz Saray'da yaptığı konuşmada Hitler'in savaşı böylesine geniş topraklara yaymasına değindi ve Almanların Führer'ine düzdüğü samimi övgülerle babamı bile şaşkınlık içinde bıraktı. "Adolf Hitler," diye konuştu Başkan, "bu hareketiyle kendisini Komünizmin şerrine ve yayılmasına karşı dünyanın en büyük muhafızı hâline getirmiştir. Bu, Japon İmparatorluğu'nun çabalarını küçümsemişim anlamına gelmiyor. Japonya, Çan Kay Şek'in yozlaşmış feodal Çin'ini çağdaştırmaya kendini adanmıştır ve Japonlar, amaçları o uçsuz bucaksız ülkenin kontrolünü ele geçirip tıpkı Rusya'daki Bolşevikler gibi Çin'i Komünist bir esir kampına çevirmek olan fanatik Çinli Komünist azınlığın kökünü kazımak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Ama bu gece, Sovyetler Birliği'ni vurduğu için bütün dünyanın minnettar olması gereken kişi Hitler'dir. Alman ordusu Sovyet Bolşevizmine karşı mücadelesinde başarılı olursa -ki öyle olacağına inancım tam- Amerika, kendi habis sistemini dünyanın geri kalanına da dayatan bu açgözlü Komünist ülkenin yarattığı tehlikeyle asla karşı karşıya kalmayacaktır.

Philip Roth

₺40 | KDV'den muaf, tır.

ISBN: 978-605-69798-2-8

9 786056 979828

www.monoklkitap.com

monokledebiyat

@/monoklkitap

